CHRISOSTOMI IAVELLI CANAPICII

Philoſophi Acutiſsimi ſuper Octo libros Ariſ. de Phyſico Auditu

QVAESTIONES SVBTILISSIMAE,

In quibus clariſsime reſoluuntur dubia

Ariſtotelis & Commentatoris,

Eaque vt plurimum deciſa habentur iuxta Thomiſticum dogma.

Cum ſuo indice copioſo vt inſpicienti apparebit.

QVAE OMNIA RECENTI HAC NOSTRA *editione, vt potuit fieri diligentiſsime, expolita ſunt, atque elaborata.*

VITTORIO EMANUELE
BIBLIOTECA
IN ROMA

BIBL. SS.
IO. & PA.
DE URB.

Venetiis, apud Hieronymum Scotum

1555

SVMMARIVM QVAE-
ſtionum & contentorum in eis in octo libri phyſicorum.
PRIMI LIBRI.

QVæſtio pma ſi ens mobile eſt ſubiectum in pl̃bia nāli. Hic tria ptra.car.1
Primo pertractaẽ via.b.tho.& defenſatur.
Secundo via Alber.& ſoluunẽ rōnes eorum, qui concordant cum Alber. prout militant cō tra viam.b.Tho.
Tertio ſoluitur dubium quod videẽ fundari in doctrina Cōmenta.&.b.Tho.

Q.ō.2. Si ad hn̄dā cognōnē pfectā rei cāta neceſſe eſt oēs eius cauſas cognoſcere. 5
Hic ſic proceditur.
Primo ponūtur diſtinctiones de cognitione & de cauſis.
Secundo concl̄ones rñſiuæ.
Tertio ſoluunẽ quædā dubia.

Qō.3. ſi eadē ſunt prius & magis nota nobis & nāæ. 7
Hic ſic proceditur.
Primo declaraẽ quæ ſint prius & magis nota naturæ, & quæ nobis, minus autem & poſterius naturæ.
Secundo concl̄ones rñſiuæ.
Tertio remo.dubiū qđ oritur ex tex philoſophi.

Qō.4. ſi in ſcientia naturali pōt eſſe validus proceſſus ab effectu ad cauſam cognoſcendā & econuerſo, ita q̄ fiat regreſſus a cauſa cognita ad effectū prius cognitum. 9
Hic ſic proceditur.
Primo declaratur quot modis poteſt fieri talis regreſſus.
Secundo declaratur qui ex his modis ſit vtilis & qui inutilis, & quo vſus eſt aliquando phs.
Tertio ſoluuntur argumenta facta in oppoſitum.

Qō.5. ſi expō.b.t. ſup tex. 3.ē ꝯuenietior expōne Cō. 10
Hic ſic proceditur.
Primo arguit.b.Tho. contra Commen. q̄ phs in tex.3 nō tradit modum demonſtrandi quo debet vti naturalis, & defenſatur.b.Tho.cōtra Pe.pō.
Secundo arguit.b.Tho.cōtra Commē.q̄ in.3.tex. non debent exponi confuſa per compoſita, ſed p magis vl̄ia, & defenſatur contra Pet, Pompo.

Qō.6. ſi phy. pōt diſputare ꝯtra negātē pncipia nālia. 12

Hic ſic proceditur.
Primo ponũtur duæ cõcl'ones rñſiuæ, quoꝝ prima eſt negatiua, & ſecunda affirmatiua.
Scd'o ſoluit qddam dubium.
Qõ.7.ſi qui ponũt ſolũ vnũ ens negant oĩno p̃ncipium. 14
Hic ſic proceditur.
Primo declaratur qñ & quot modis dictio excluſiua excludit aliud a termino cui apponitur & quando non.
Secundo applicatur ad ꝓpoſitum, & declaratur dictum ꝓbi eſſe verum, & ſoluitur rõ facta in oppoſitum.
Qõ 8 ſi finitũ & infinitum & diuiſibilitas primo & per ſe conueniunt quantitati. 15
Hic ſic proceditur.
Primo declaratur ꝙ diffi. quæſiti ſtat in duobus.
Scd'o declarat̃ i q̊ ſenſu loqtur ꝓbs ↄtra Parme. & Meliſſum.
Tertio ſoluuntur argumẽta, quæ faciebant diffi.
Qõ. 9 ſi totũ & ptes ſimul ſumptæ ſunt idem real'r. 18
In hac.q.non immoratur, qm̃ fuit reſoluta ĩ li.7.me.q.vlti.
Qõ 10.ſi rõ ꝓbi in tex. 19. concludit contra antiquos. 16
Hic ſic proceditur.
Primo declaratur in quo ſtat diffi. quæſiti.
Scd'o ponunt̃ duo modi rñdẽdi & approbat̃ ſcd's, & ſoluit ĩſtãtia facta de medio ĩter ↄ̃dic.
Qõ.11.ſi rõ Meliſſi peccat in forma & ꝑ quid. 17
Hic ſic proceditur.
Prĩo formatur rõ Meliſſi ſm b.Tho & ſm Commen.
Scd'o declarat̃ ꝑ qd peccat.
Tertio declarat̃ ſi ĩ aliq̃ mã p̃t talis modus arguendi ſaluari.
Qõ.12.ſi poſ'e eſt partẽ moueri toto quieſcente. 18
Hic ſic proceditur.
Primo declaratur ꝙ ſi tex. ꝓbi teneatur in ſuo proprio ſenſu non habet difficultatem.
Scd'o oñdit quæ ſint illæ qões quas expoſitores hic ꝑtractãt quæ tñ tractandæ ſunt ꝑtim ĩ lib.4.partim in li.6.uel in.7.
Qõ.13.ſi ex eo ꝙ diffõ hẽt ptes ſm rõnẽ, poſſum⁹ ↄcludere diffinitũ hr̃e ptes ſm rẽ. 18
Quia hæc qõ fuit ꝑtractata in li 7.me.ĩ q.15.iõ hic nõ ĩmorat̃ niſi circa qddã dcm̃ Cõmẽ. qd vr̃ aduerſari viæ noſtræ.
Qõ.14 ſi in abſolutis & relatiuis diffõ poteſt eſſe circularis vel ſaltem in relatiuis.
Hic ſic proceditur. 19
Primo arguitur ad partes.
Scd'o ꝑtractat̃ duplex opĩo, & declarat̃ qũo vtraq; eſt ſuſtenabilis, & declaratur qũo fuit mens ꝓbi vnum correlatiuum diffiniri per alterum.
Qõ.15.ſi ĩ oĩ accñte iſeꝑabi

li i eiꝰ diſſōne ponit ſubm. 20
Hic ſic proceditur.
Primo declaratur in quo ſtat difficultas.
Secundo ponitur diſtinctio ex qua reſoluitur quæſitum.
Quæſtio. 15. ſi philoſophꝰ in tex. 30. ponitur ſecundam rationem contra Parme. 21.
Hic ſic proceditur.
Primo ponitur opinio Cōm. & ſequentium eum.
Scdo opio. b. Tho. & defenſat cōtra Egid. & Petrum Pōpo.
Qō. 17 ſi iſinitū ē ignotū.
Hic ſic proceditur. 21
Prio ponit diſtō de infinito.
Scdo ex diſtōne duæ ꝯclōnes.
Tertio iueſtigat ſi reſpectu cuiuſcūqꝫ itellꝰ ē icognoſcibile.
quarto ſoluūtur quædā argu.
qō. 18. ſi Cōm. in cōm. 35. formās pmū ſyllogiſ. ꝯtra Anaxa. recte format eū i ſcda figu.
Hic ſic proceditur. 24
Primo declaratur ꝙ difficultas ſtat in duobus.
Scdo declarat qūo pōt ſaluari modꝰ arguēdi q̄ vtit illic Cō.
qō. 19. ſi dat minimū nāle tā in omogeneis q̄ in ethero. 25
Hic ſic proceditur.
Prio ponunt quædā diſtōnes.
Scdo declarat illud in q̄ cōiter ꝯcordāt loquētes de hac mā.
Tertio declarat illud in quo b. tho. & Thomi. diſcordāt a via Scoti, & ſuſtentatur via. b. th. & ſoluuntur rationes Scoti.
quarto ſi in dictis plbi tenētes partem negatiuam hn̄t aliqđ apparens fundamentum.
qō. 20. ſi oē finitū tādē ꝯſumit ꝑ ablationē alicꝰ finiti. 27
Hic ſic proceditur.
Primo ponitur diſtō de partibus infinitis in continuo.
Secundo declaratur quæ mēbra diuiſionis verificantur in continuo finito.
Tertio reſpondetur quæſito.
qō. 21. ſi ē irrōnabile in infinitis eſſe infinita infinities. 28
Hic ſic proceditur.
Primo oſdit in quo ſtat diffi.
Scdo declaratur, quid intēdebat Anaxago. in pōne ſua.
Tertio declarat qūo ex pōne Anaxa. eſt inconueniens infinita eſſe infinities in infinitis.
qō. 22. ſi pōt ſaluari Parmenides a contradictione, & ſi in figuris eſt contrarietas. 29
Hic ſic proceditur.
Prio declarat qūo circa opiōnē Parme. vr̄ eſſe ꝯtradictio.
Scdo qūo cadit dubiū in pōne Democ. circa ꝯria ab eo poſi.
Tertio ponitur diſtō ꝑ q̄ ſaluatur Parmeni. a cōtradictione.
quarto ponitur diſtō per quā ſaluatur democritus.
quinto remouetur dubium.
qō. 23. ſi cōdōnes ꝯtrariorꝫ.

primoꝝ ſunt rectæ aſsignatæ a pbo,& ſine ꝯtradictione. 31
Hic ſic proceditur.
Primo poniť duplex difficul.
Secundo reſpondetur primæ difficultati per diſtõnem.
Tertio rñdetur ſecundæ difficultati multis rñſionibus, & ſtatur in vltima.

Qõ 24. ſi prima principia ſemper manent.
Hic ſic proceditur. 32
Primo declarať i quo ſtat diffi.
Secũdo rñdeť triplici rñſione: ſed ſtať in vltima quia realior.

qõ. 25. ſi rõ ſcda pħi in tex. 52. qua ꝓbat dari tertiam naturam ſuppoſitam contrariis concludit & eſt exveris. 33
Hic ſic proceditur.
Primo declaratur quare ratio pħi non videtur vera.
Secũdo ſuſtentatur ꝑ diſtõnẽ de veritate propoſitionis.

quæſtio. 26. ſi ſubſtantia cõtrariatur ſubſtantiæ.
Hæc qõ fuit determinata ĩ.x. lib.meta.q. 18.vide illic. 34

qõ. 27. ſi rõ.1.pħi ĩ tex. 56. ꝯcludit ꝙ ſunt tm̃ tria p̃n. 34
Hic ſic proceditur.
Primo declaratur quare ratio philoſophi nõ videtur vera.
Scđo ſaluatur duplici rñſione, ſed ſtatur in ſecunda, quæ eſt ad mentem b.Tho.& Egidii.

Quæſtio 28. Qũo ſit verũ ꝙ principia contraria non differunt genere, ſed ſm̃ prius & poſterius. 35
Hic ſic procceditur.
Primo declarať in q̃ ſtat diffi.
Scđo poniť diuerſa expõ tex. pħi & ſtať ĩvlti.quæ ẽ b. Tho.

qõ. 29. ſi danť dimenſiones inſeparabiles a materia. 36
Hæc qõ fuit determinata ĩ li. 8.meta.Ideo vide illic.

qõ. 30. ſi p̃uatio eſt p̃ncipiũ per accñs & nullo mõ ꝑ ſe. 36
Hic ſic proceditur.
Primo ponẽt ur tres diſtõnes.
Secũdo tres cõclõnes rñſiuæ.
Tertio ſoluenť quædã dubia.

qõ 31. ſi mã eſt cognoſcibilis ſolũ ꝑ analogiã ad for. 37
Hæc qõ fuit determinata ĩ li. 8.meta.q.1.Hic aũt ponũtur tres rões Cõm qbus ꝓbatur mãm eſſe in pura poteṫia,nec aliq̃ formã ſibi ꝯñtialẽ hẽbet.

qõ 32. ſi eſt vna mã corporum ſuperioꝝ & inferioꝝ. 38
Hæc qõ eſt determinata in lib. 8.metaphy.in.q. 13.

qõ. 33. ſi potentia mãæ eſt idem eſſentialr̃ cũ mã, vel eſt ꝓprietas ſuperaddita mãæ,& ſi eſt vna vel plures.
Hic ſic proceditur. 38
Primo declaratur quid tenendum ſit in via. b. Tho.
Secundo quid in via Cõmen.
Tertio ſoluunť rões eoꝝ qui

tenēt cōtrariamviam.b.Tho.
quæſtio.34.ſi puatio & forma ſunt idem realiter.
Hæc qō eſt determinata in li. 10.meta.in q 10. 41
quæſtio. 35. ſi mā appetit formam & quo appetitu. 41
Hic ſic proceditur.
Primo ponitur diſtinctio de triplici appetitu.
Scdo ponunť ɔcſones rñſiuæ.
Tertio defenſatur.1.concluſio contra Auicen.
Quarto remouetur dubium.
qō.36.ſi eſt verum ꝙ materia corrumpatur p accñs. 43
Hic ſic proceditur.
Primo declarať i quo ſtat diffi.
Secundo reſoluitur quæſitum per diſtinctionem.
qō.37.ſi phyſius habet pbare entia abſtracta. 44
Hæc qō eſt reſoluta in lib.12. metaphy.q.3.

Secundi libri.

qō.1.qūo ſit verū ꝙ oīa nālia hñt.pncip.mot⁹i ſeipſis.45
Hic ſic proceditur.
Primo ponuntur quædam pvia notabilia.
Secundo conclſones rñſiuæ.
Tertio ſoluitur quoddam dubium ad mentem Commen.
qō.2.ſi artificialia hñt ī ſeipſis pncipiū ſui motus,& p ɔñs ſi formæ artificiale pñt in al. quo ſenſu dici formæ nāles.
Hic ſic proceditur. 46
Primo declaratur in quo ſtat difficultas vtriuſqȝ partis.
Scdo reſoluit 1. ps p diſtōnē.
Tertio declarať qͦ reqrunť ad hoc ꝙ poſsit dici forma nālis.
Qō.3.ſi diffō naturæ eſt bene aſsignata.
Hic ſic proceditur. 48
Primo declaratur qūo ſingulæ particule ſunt bene poſite & nihil ſuperfluit.
Secūdo reprobať quæd.ā diffō de natura data a volētibus corrigere diffōnem philoſophi.
Tertio arguiť ɔtra particulas diffōnis,& ſoluūtur inſtantie.
quæſtio.3.ſi poteſt demonſtrari naturam eſſe.
Hic ſic proceditur. 49
Primo declaratur ſi poteſt demonſtrari naturam eſſe.
Secundo poſito ꝙ ſic,an ſit vtile conari demſare nām eſſe.
Tertio declaratur ꝙ reprobatio Auicen. qua intēdit arguere Ariſto.non eſt contra ſenſum Ariſtotelis.
quarto remouetur dubium.
qō.5.ſi pōt ſaluari plōs ꝙ ſibi non contradicas,cum dicit in tex.9.aliquos poſuiſſe terrā pncipium rerum nālium. 51
Hic ſic proceditur.
Primo declaratur in quo ſtat difficultas.

Secundo ponitur reſponſio Commenta.

Tertio rñſio.b.Tho.& ſm eã terminatur quæſitum.

quæſtio 6.ſi forma eſt magis natura quam materia.

Hic ſic proceditur. 51

Primo declaratur in quo ſtat difficultas.

Secundo per diſtinctionem reſoluitur quæſitum.

quæſtio.7.ſi mathematicus cõſiderans lineam abſtractam mentitur. 52.

Hic ſic proceditur.

Primo declaratur in quo ſtat difficultas.

Secundo declaratur q abſtractio intell's fit per p̄mam & ſecundam operationem intell's, & per hanc diſtinctionem reſoluitur quæſitum.

quæſtio 8.ſi ſcientiæ medie ſunt magis phyſicæ quam mathematicæ. 52

Hic ſic proceditur.

Primo declaratur in quo ſtat difficultas.

Secundo ponitur duplex modus reſpondendi & per ſm determinatur quæſitum.

qõ.9.ſi phyſicus habet conſiderare materiam p̄mam vel ſolum propinquam cuiuſlibet rei naturalis. 53

Hic ſic proceditur.

Primo declaratur qũo in hoc diſcordãt Auic.& Comment.

Secũdo ponitur ratio qua fuit motus Auicen.

Tertio declaratur ex Cõmẽ. qũo illa ratio non cogit.

quarto declaratur, quo ſigno phyſicus poteſt depræhendere naturam materiæ primæ,

quinto ſoluitur dubium.

quæſtio.10.ſi mã & forma ſunt relatiua.

Hic ſic proceditur. 55

Primo ponitur in quo ſtat difficultas.

Secũdo per diſtinctionem de triplici modo relatiuorum determinatur quæſitum.

quæſtio.11.ſi phs ĩ tex.26. ſibi contradicit.

Hic ſic proceditur. 55

Primo declaratur in quo ſtat difficultas.

Secundo ponuntur tres viæ reſpondẽdi & iuxta tertiam terminatur quæſitum.

qõ.12.in quo conſiſtat cauſalitas cauſæ materialis.

Hæc eſt determinata in lib. 5. metaphyſi in.q.2. 56

qõ.13.in quo conſiſtat cauſalitas cauſæ formalis. 56

Hæc eſt determinata in lib.5. metaphy.in.q.3.

qõ.14.ſi in tex.28.tam ſpecies q̃ exemplum põt interp̃tari ad mentem Ariſto. ſicut ad mentem Platonis. 56

Hic ſic proceditur.
Primo interpræratur ꝑdictus
textus ad mentem.b.Tho. &
communiter latinorum.
Secũdo ad mẽtem Themi. &
vtraqꝫ modus ſuſtẽtabilis eſt.
qõ.15. in quo conſiſtat cau
ſalitas cauſæ efficientis. 57
Hæc eſt determinata in lib.5
q.4 metaphyſi.
qõ.16.in quo conſiſtat cau
ſalitas cauſæ finalis.
Hæc eſt determinata in libr.5.
in.q.5.metaph. 57
quæſtio.17.ſi finis eſt cauſa
vt habet eſſe in anima vel ex-
tra animam. 57
Hæc eſt determinata in lib.5.
metaphy.in.q 6.
qõ.18 ſi idem effectus nu-
mero poteſt produci a pluri-
bus cauſis perfectis totalibus
eiuſdem ordinis. 57
Hæc eſt determinata in libr.5.
metaphy in q.7.
quæſtio.19.ſi cauſæ ſunt ſi-
biinuicem cauſæ.
Hæc eſt determinata in.5.me-
taphyſicæ in.q.8. 57
quæſtio.20.ſi cauſa in actu
& effect⁹ in actu ſimul ſunt &
non ſunt.
Hæc eſt determinata in.5.me
taphy.in.q.9. 57
quæſtio. 21.ſi omne quod
ſit raro fit a fortuna.
Hic ſic proceditur.
Primo declaratur in quo ſtat
difficultas.
Secundo reſoluitur per diſtin
ctio.datam ab Auicen.
quæſtio.22.ſi diuiſio pħi in
tex.48.eſt ſufficiens. 58
Hic ſic proceditur.
Primo ponitur opinio Auicẽ.
contra Ariſtotelem.
Secundo ponitur opĩo Cõm.
quæ etiam eſt.b.Tho. contra
Auicen.& ſuſtinetur diuiſio ſa
cta ab Ariſto.vt ſufficiens.
qõ.23.ſi diffõ fortune eſt be
ne aſsignata ab Ariſ. 61
Hic ſic proceditur.
Primo declaratur quid ſm rẽ
ſit fortuna.
Scdo quæ eſt illa cã per accidẽs
q̄ eſt idem quod fortuna.
Tertio ſi fortuna eſt ſemper
in paucioribus.
quarto hæc qũo ſtant ſimul,q̄
ſit cauſa ꝑter intentionem &
tamen ſit in his quæ fiunt ſm
propoſitum.
quinto ſoluunt duo argumẽt.
quæſtio.24.ſi pħs i tex.61.
ſibi contradicit.
Hic ſic proceditur. 64
Primo ponitur in quo ſtat diſ
ficultas.
Secundo declarat concordãtia
illorum textuum ſm Cõm.&
b.Tho.& alios.
qõ.25.ſi caſus & fortuna re
ducuntur ad cãs efficientes. 65

Hic ſic proceditur.
Primo ponitur in quo ſtat difficultas & arguitur ꝙ fortuna reducitur ad omnia.4.genera cauſarum.
Secundo declaratur quõ dictũ p̄hi habet veritatem & ſoluuntur inſtantiæ factæ.
qõ.26.ſi cauſa agens eſt idẽ ſpecie cum ſuo effectu. 66
Hæc eſt determinata in lib.7. metaphyſi.q.12.
qõ.27.ſi primus motor eſt de conſideratione phyſici. 66
Hæc eſt determinata in lib.12. meta.q.3.hic tamen ſoluũtur duo argumenta quæ fundant in textu philoſophi.
qõ.28.ſi agentia æterna neceſſario agunt. 66
Hæc eſt determinata in li.12. metaphy.in.q 10.
qõ.29.ſi antiqui reducebãt oẽs effectus naturales in cãm mãlem,& non in agentem.
Hic ſic proceditur. 67
Primo declaratur in quo ſtat difficultas.
Secũdo reſoluitur quæſitum per diſtĩonem quæ eſt ad mentem Commen.&.b.Tho.
qõ.30.ſi oĩa quæ fiũt in nã, fiunt a caſu vel pp finem. 67
Hic ſic proceditur.
Primo declaratur in quo ſtat difficultas.
Secundo ponitur duplex opinio,& determinatur quæſitũ iuxta ſecundam opinionem.
qõ.31.ſi Aranea & formica operantur intellectu. 68
Hic ſic proceditur.
Primo declaratur ꝙ non operantur intellectu.
Secundo ꝙ operantur imaginatione & extimatiua.
Tertio ſoluuntur duo dubia.
quæſtio.32.ſi monſtra ſunt intenta a natura.
Hic ſic proceditur. 69
Primo declaratur quid ſit mõſtrum.
Scd̃o quot ſint cãæ in gñe ex quibus proueniunt monſtra.
Tertio ponit diſtĩõ de re ĩtẽta.
Quarto rñdetur quæſito.
qõ.33.ſi conſequentia philoſophi in tex.82. valet cõtra Empedoclem. 70
Hic ſic proceditur.
Primo ponitur id in quo ſtat difficultas.
Secundo recitatur opĩo Egidii & Burlei & reprobatur.
Tertio ſuſtinet ↄñа p̄hi ad mẽtem Commẽ.&.b.Tho.
qõ.34.ſi conſequentia philoſophi cõtra antiquos in textu.84.eſt vera. 71
Hic ſic proceditur.
Primo declaratur in quo ſtat difficultas.
Secundo reſoluitur propoſitum per diſtinctionem.

quæſtio. 35. ſi neceſsitas s ũ pta a cauſa efficiente eſt abſoluta vel conditionata.
Hic ſic proceditur. 71
Primo declaratur in quo ſtat difficultas..ſ. in apparẽti cõtra dictione in doctrina b. Tho.
Secundo per diſtinctionem reſoluitur quæſitum.
quæſtio. 36. ſi omnium effectuum naturalium neceſsitas ſumitur ex fine vel præciſe ex materia.
Hic ſic proceditur. 72
Primo ponuntur tres concluſiones in quibus omnes conue.
Secundo declaratur quod illæ concluſiones non plene ſatisfaciunt quæſito.
Tertio reſolu. quæſitum per duos modos reſpondendi.

Tertii libri.

quæſtio. 1. ſi motus & terminus motus ſunt idem.
Hic ſic proceditur.
Primo ponitur diſtinctio. 74
Secundo concl'ones rñſiuæ.
Tertio ſoluuntur difficiliora argumenta.
qõ. 2. ſi diffõ motus eſt bene aſsignata a philoſopho. 76
Hic ſic proceditur.
Primo ponunt duæ diſtĩõnes.
Secundo manifeſtatur ſufficiẽtia diffinitionis motus.
Tertio ſoluunt quædã dubia.
qõ. 3. ſi motus eſt ſubiectiue in mobili vel ĩ mouẽte. 79
Hic ſic proceditur.
Primo declaratur qũo motus eſt actus mouẽtis & mobilis.
Secundo ponuntur concluſiones reſponſiue.
Tertio ſoluuntur quædam argumenta apparentia.
qõ. 4 ſi vnꝰ motus numero eſt actio & paſsio ita q̃ actio & paſsio ſint vnum realiter.
Hic ſic proceditur 80
Primo ponitur duplex diſtõ.
Secundo concl'ones rñſiuæ.
Tertio ſoluuntur argumenta magis apparentia.
qõ. 5. ſi actio eſt in agente vel in patiente. 81
Hæc determinata eſt in lib. 9. metap. in. q. 15.
qõ. 6. ſi ad phyſicũ ſpectat conſiderare de infinito. 81
Hic ſic proceditur.
Primo ponitur diſtinctio de infinito, quæ reputatur impertinens huic propoſito.
Secundo ponitur diſtinctio de infinito quanto.
Tertio ponunt ꝯcl'ones rñſi.
quarto ſoluuntur quædam argumenta.
qõ. 7. ſi dareĩ infinitum q̃tũ actu naturale, vtrum poſſet habere principium, & vt ſic eſſe principiatum. 83
Hic ſic proceditur.

Primo declarať in q̄ ſtat diffi.
Secundo ponitur vna diſtō.
Tertio ponuntur concluſiones reſponſiuæ.
quarto ſoluuntur argumenta in oppoſitum.
qō.8.ſi in perpetuis non differt eſſe & poſſe.
Hic ſic proceditur. 84
Primo poniť in quo ſtat diffi.
Secundo ponūtur diuerſæ expōnes iſtius ꝓpōnis in ꝑpetuis nō differt eſſe & poſſe.
Tertio per triplicem diſtinctionem reſoluitur quæſitum.
qō.9.ſi pōt eſſe corpus naturale infinitum actu. 85
Hic ſic proceditur.
Primo ponitur concluſio reſponſiua & declaratur.
Secundo ponūtur tres ſuppōnes ante probationem concluſionis,Deinde probatur.
Tertio ſoluuntur argumenta magis apparentia.
qō.10.ſi in nālibus pōt dari multitudo actu infinita. 87
Hic ſic proceditur.
Prīo declarať titulus quæſiti.
Scdo ponūtur conclōnes rñſiue cum probationibus ſuis.
Tertio ſoluuntur argumenta magis apparentia quæ ſolent fieri in hac materia.
qō.11.ſi magnitudo eſt diuiſibilis in infinitum & augmētabilis in infinitum,ita ꝙ poſſit excedere omnem magnitudinem finitam. 90
Hic ſic proceditur.
Primo ꝓbatur ꝙ magnitudo eſt diuiſibilis in infinitum.
Secundo ꝙ eſt augmentabilis in infinitum.
Tertio ꝙ non eſt ita augmentabilis,ꝙ poſſit excedere omnem magnitudinem finitam.
quarto ſoluuntur argumenta magis apparentia.

Quarti libri.

quæſtio.1.ſi ratio antiquorum qua probatur ꝙ ad phy. ſpectat conſiderare de loco eſt ſophiſtica. 92
Hic ſic proceditur.
Primo ponitur diſtō de ente.
Scdo declaratur q̄ in vno ſenſu eſt ſophiſtica in alio aūt nō.
Tertio declaratur quo modo eſt ſophiſtica ſm Cōm. & quo modo ſm.b.Tho.
quæſtio.2.ſi locus naturalis habet virtutem trahendi ad ſe & conſeruandi & perficiendi locatum. 93
Hic ſic proceditur.
Primo inueſtigatur ſi trahit ad ſe locatum.
Secundo ſi conſeruat.
Tertio ſi perficit.
quarto remouetur dubium.
qō.3.ſi ſurſum & deorſum ſunt ſpēs loci,& ſi ſunt extre-

ma longiſſime lineæ. 95
Hic ſic proceditur.
Primo declarat̃ in quo ſtat dif ficul. vtriuſq; partis quæſiti.
Secũdo reſoluitur prima pars quæſiti per diſtinctio.
Tertio reſoluitur ſecũda pars per diſtinctionem.

qõ.4.ſi qui dicunt mũdum factum in tempore neceſſe habent ponere vacuum præcedere generationem mundi.
Hic ſic proceditur 96
Primo declaratur qũo ponentes mundum creatum in tempore vitant vacuum.
Secundo ponitur poſitio Bur. ſuſtinentis Commen.
Tertio ſoluuntur rationes Cõmenta.& Burlei.

qõ.5.ſi punctus & locus pũcti ſunt idem & ſi idem ſequit̃ de corpore & loco eius. 98.
Hic ſic proceditur.
Primo ponit̃ in quo ſtat diffi.
Secundo præponitur quoddã notandum.
Tertio ex diſtinctione reſoluitur primum dubium.
quarto reſoluitur ſm dubiũ.

qõ.6.ſi hæc ꝯñtia eſt vera ſi locus eſt, eſt aliqua cauſa. 99
Hic ſic proceditur.
Primo declaratur qũo illa conſequentia valet & qũo non.
Scd̃o declaratur ſi in aliq̃ ſenſu põt ſuſtineri locum eẽ cãm etiam ꝙ ph̃s videatur dicere locum non eſſe cauſam.

qõ.7.ſi apud Commẽ.eſt cõcedendum.ꝙ materia ſit dimẽſio in potentia. 100
Hic ſic proceditur.
Primo declaratur in quo ſenſu ꝓtractatur hæc qõ & in quo ſtat difficultas.
Secũdo reſoluitur ꝑ duos modos rũdendi & ſecũdus eſt.b.tho iuxta quẽ determinatur.

qõ.8.ſi eſt poſſe ſcire formã ſine materia, vt dicit Commẽta. in commen.16. 100
Hæc qõ eſt determinata in lib. 8 metap.in.q.5.& hic additur noua declaratio vt videbis.

qõ.9. ſi rõ qua facit philoſophus in tex.20.qua intendit probare locum non eſſe formam nec materiam concludit contra antiquos. 101
Hic ſic proceditur.
Primo declarat̃ ĩ quo ſtat diffi.
Secundo per diſtinctionem reſoluitur quæſitum.
Tertio obiicitur contra deductionem factam, & reſpon.

quæſtio.10.ſi hæc eſt vera, amphora vini eſt in amphora vini. 102
Hic ſic proceditur.
Primo declarat̃ in q̃ ſtat diffi.
Scd̃o declarat̃ qũo dicta ꝓpõ eſt vera & ſoluitur obiectio poſita in principio quæſiti.

quæſtio.11.ſi locus eſt equalis locato. 103.
Hic ſic procedit ur.
Primo p̄ponitur diſtinctio de æqualitate.
Sc̄do declaratur in quo ſenſu locus eſt equalis locato.
qō.12.ſi materia poteſt ſeparari a forma, ita quod ſeparatim exiſtat. 104
Hæc.q.eſt determinata in lib. 8.metaph.in.q.1.&.5.
quæſtio.13.ſi diffinitio loci eſt bene aſsignata.
Hic ſic proceditur. 104
Primo inueſtigatur ſi locus eſt ſuperficies.
Secundo ſi eſt immobilis.
Tertio ſi locus eſt eſſentialiter in p̄nto quantitatis.
quæſtio.14.ſi vl tima ſphæra eſt in loco. 110
Hic ſic proceditur.
Primo declarat̃ quæ fuit mēs Commenta.in hoc.
Secūdo arguitur contra eum vt arguit.b.Tho.& defenſantur rationes ſuæ.
Tertio ponitur opinio Themiſtii q̄ ſequitur.b.Tho.
quarto ſoluuntur quædā dubia mota contra.b.Tho.
qō.15.ſi vnū elm̄tum eſt locus nāl is alterius elm̄ti.
Hic ſic proceditur. 115
Primo ponitur cauſa quare hæc quæſtio eſt difficilis.
Secundo ponitur diſtinctio de loco naturali.
Tertio concl'ones rn̄ſiue.
quarto ſoluuntur argumenta præmiſſa.
qō.16.ſi vnum elementum vt locat̃ in alio patitur ab eo & econuerſo. 117
Hic ſic proceditur.
Primo ponitur in quo ſtat difficultas.
Secundo ponitur diſtinctio.
Tertio duæ concluſiones.
quarto pertractatur dubiū inter.b.Tho.& Egidium.
qō.17.ſi daretur motus in vacuo an eſſet in inſtanti.119
Hic ſic proceditur.
Primo manifeſtatur & firmatur via noſtra.
Secundo ſoluuntur principales rationes commenti.
Tertio declaratur qūo vtraq; via eſt diſputatiue ſuſtētabilis.
qō.18. ſi duo corpora pn̄t eſſe in eodem loco ꝓprio.132
Hic ſic proceditur.
Primo ponit̃ quædam diſtō.
Secūdo duæ concl'ones rn̄ſiue.
Tertio ſoluunt̃ fortiora argumenta tenētium oppoſitum.
qō.19.ſi rarefactio & condenſatio ſunt poſ'es ſine vacuo & ſine acquiſitione ac deꝑditione noue quantitatis. 137
Hic ſic proceditur.
Pro prima parte tria fiunt.

Primo manifeſtatur q rarefa ctio & condēſatio ſunt poſſes.
Secundo q fiunt ſine vacuo.
Tertio quot modis contingit eas fieri.
Pro parte ſecūda tenetur con cluſio affirmatiua, & mouetur dubium contra eam, & ſoluitur multis rñſionibus, quarū nulla approbatur in via noſtra præter vltimam.

qō. 20. ſi hæc eſt vera, tp̄s eſt motus & econuerſo.
Hic ſic proceditur. 139
Primo ponuntur aliquæ diſtinctiones.
Secundo quædam concluſiones reſponſiue.
Tertio declaratur an determinatio quæ illic fit contradicat philoſopho.
quarto declaratur quid in hoc ſenſerit.b.Tho.

qō. 21. ſi diffinitio temporis eſt pene aſsignata. 143
Hic proceditur diſputatiue & determinatiue.
Pro determiatiōe fiūt q̄tuor.
Primo ꝓbatur q tempus eſt aliquid motus.
Secundo q tp̄s concernit motum ratione prioris & poſterioris partis in motu.
Tertio q tp̄s ꝯcernit motum rōne prioris & poſterioris partis, quia eſt numerus prioris & poſterioris in motu.
quarto mouentur tria dubia & ſoluuntur.

qō. 22. quæ ſint illa quæ mēſurantur tempore.
Hic ſic proceditur. 145
Primo declaratur qūo temp⁹ eſt menſura motus.
Scđo qūo eſt mēſura quietis.
Tertio qūo eſt menſura corū quæ non ſemper ſunt.

quæſtio. 23. Qūo tēpus eſt tantum vnum.
Hic ſic proceditur. 147
Primo ponitur dictō de tp̄e.
Scđo due conclōnes rñſiue.
Tertio ſoluuntur quædam argumenta apparentia contra viam noſtram.

qō. 24. ſi tempus habet eſſe extra animam.
Hic ſic proceditur. 150
Primo ponitur id in quo omnes communiter conueniunt.
Secundo recitantur tres opiniones, & tertia eſt.b.Tho. & ſm eam determinaſ quæſitū.
Tertio ſoluūſ quædā argm̄ta.

qō. 25. ſi in toto tp̄e eſt idē inſtans vel plura. 153
Hic ſic proceditur.
Primo cōſideraſ de vnitate & pluralitate puncti in linea.
Secundo de identitate & diuerſitate mobilis in motu.
Tertio ꝓportionalr̄ de vnitate & pluralitate īſtātis in tp̄e.
Quarto ſoluuntur argumen-

ta apparentia.

Quinti libri.

qõ.1.ſi gñ̄o eſt motus. 155
Hic ſic proceditur.
Primo pertractatur via Iand. & ſoluuntur rationes ſuæ.
Scd̄o ptractatur via.b.tho. & ſm eã determinatur quæſitũ.

qõ.2.ſi eſt cõtrarietas in ſubſtantia. 158
Hic nõ ĩmoratur ad quærendum ſi ꝑ aliquo ſenſu ſuba eſt contraria ſubæ, qm̃ id iam determinatum eſt in.10 lib.meta.in.q.18.ſed ĩmoratur ad defenſionem rationis quam adducit pħs ad ꝓbandum ꝙ non eſt motus in ſubſtantia, & quæritur ſi eſt probabilis tantum an demonſtratiua & determinatur illam eſſe demonſtratiuam.

qõ.3.ſi relatio poteſt aduenire alicui de nouo nulla mutatione facta in ipſo. 159
Hæc qõ aliter determinatur a tenentibus idẽtitatem inter relationem & fundamentum & aliter a non tenentibus vt videbis illic.

quæſtio.4. ſi motus accipit eſſe per motum.
Hic ſic proceditur.
Primo probatur concluſio negatiua rõnem inſolubilia.
Secundo defẽnſatur rõ ſecunda pħi, quæ videtur pati maiorem difficultatem.
Tertio ſoluitur dubium.

qõ.5.ſi in q̃titate & qualitate & vbi eſt motus, qui eſt in eis contrarietas. 163
Hic ſic proceditur.
Primo declarat̃ quæ ꝯtrarietas ſufficiat ad motũ & quæ non.
Secundo ſi in q̃titate & qualitate & vbi eſt contrarietas ſufficiens ad motum.
Tertio ſi huiuſmodi contrarietas inuenitur eodem modo in tribus p̃ntis prædictis.
quarto ſoluuntur quædã obiectiones.

qõ.6.ſi magis & minꝰ in forma ad quam eſt motus, differunt ſpecie. 165
Hic ſic proceditur.
Primo ponitur diſtõ de forma ad quam eſt motus.
Secundo ponitur ꝯclõ rñ̄ſiua.
Tertio ſoluunt̃ argumenta cõtra determinationem factam.

qõ.7.ſi ad hoc ꝙ ſit vnꝰ motus numero, neceſſe eſt formã ſm q̃ eſt motus eſſe vnam formam numero a principio motus vſq; ad finem. 167
Hæc qõ pẽdet ex. q.6.in.8.li. meta.ſolũ.argm̃ ſoluitur hic.

qõ.8.ſi ꝑ motũ forma ſiue res corrupta poteſt reuerti eãdem numero. 168
Hic ſic proceditur.

Primo ponitur concluſio negatiua cum ꝓbationibus ſuis reſpectu agentis naturalis.
Secundo declaratur vnde ſumitur ratio huius impoſſitatis.
Tertio declaratur q̄d tenēdum ſit de concluſione reſpectu agētis diuini.
Quarto ſoluentur quædam argumenta.
Qō.9. ſi toto tp̄e quo durat ſanitas in ſano eſt eadem numero. 170
Hic ſic proceditur.
Primo ponit̃ in quo ſtat diffini.
Scd̄o ponitur duplex diſtō, ex quibus reſoluitur quæſitum.
Qo.x.ſi motus regularis ē magis vnus quā irregularis. 171
Hic ſic proceditur.
Primo ponitur in q̄ ſtat difficul.
Secundo ponitur diſtō ex qua reſoluitur quæſitum.
Qō.11.ſi ꝯtrarietas in motibus eſt accipienda ex terminis ad quos vel a quibus. 172
Hic ſic proceditur.
Primo reſoluitur quæſitum per tres concluſiones.
Secundo ſoluuntur duo dub.
qō.12.ſi quies contrariatur motui. 173
Hic ſic proceditur.
Primo ponunt̃ duæ difficultates
Scd̄o duplex diſtō, vna de opp̄ōne ꝯtraria, altera de quiete.
Tertio ex diſtōnibus determinatur vt quæſitum.
qō.13. ſi quies in termino ad quem eſt perfectio motus. 174
Hic ſic proceditur.
Primo ponit̃ in quo ſtat difficu.
Secundo ponitur diſtō de quiete in termino ad quem.
Tertio ex hac diſtōne per duas cōcluſiones reſoluitur quæſitū.

Sexti libri.

qō.1.ſi continuum eſt cōpoſitum ex indiuiſibilibus 176
Hic ſic proceditur.
Primo ponitur concluſio negatiua cum rationibus ſuis.
Scd̄o oſ̄ditur quæ fuerit mens Auic.& Algazel.in hoc.
Tertio defenſabitur ꝯcl'o ſoluēdo argumenta in oppoſitum.
qō.2.ſi eſt neceſſe motum fieri ſuper aliquod diuiſibile,ita ꝙ repugnet fieri ſuper indiuiſibile. 178
Hic ſic procedendum eſt.
Primo ponitur diſtō.
Secundo duplex ꝯcl'o rſ̄ſiua.
Tertio defenſatur rō pħi quæ inducitur ad primam ꝯcl'onem.
qō.3. ſi magnitudo & tēpus & motus ſunt eiuſdem rationis ad hoc quod eſt cōponi vel non

componi ex indiuiſibilibus 179
Hic ſic proceditur.
Primo ponitur quædã diſtõ.
Secundo duæ ꝯclõnes rñſiuæ.
Tertio pertractatur vis ſecunde
oƀonis factæ in princ. quæſiti.
qõ.4. ſi oẽ quod mouetur cõ
tingit velocius aut tardius mo-
ueri. 181
Hic ſic proceditur.
Primo ponit̃ diſtõ ad mentem
Commentato.&.b.Tho.
Secũdo duæ conclõnes rñſiuæ.
Tertio ſoluitur dubiũ contra de
terminationem factam.
qõ.5. ſi magnitudo & tẽpus
ſe concomitantur ſecundum fi-
nitum & infinitum. 182
Hic ſic proceditur.
Primo oſtenditur in quo ſtat dif
ficultas.
Secũdo ponitur diſtõ de infini.
Tertio duæ conclõnes rñſiuæ.
quarto ſoluunt̃ oƀones præpo-
ſitæ.
qõ.6. ſi in nunc tp̃is põt ali-
quid moueri. 183
Hic ſic proceditur.
Primo ponitur concluſio rñſi-
ua negatiua de motu proprie di
cto vt diſtinguitur contra muta
tionem.
Secundo arguit̃ ꝯtra conclõnem
ꝑ Grego.& ſoluunt̃ oƀones.
qõ.7. Si oẽ qđ mutatur eſt
diuiſibile. 184
Hic ſic proceditur.
Primo format̃ rõ philoſophi &
arguitur ꝙ nõ concludat eo ꝙ
mi. vr̃ eſſe falſa.
Secundo declarat̃ qũo .b. Tho.
ſaluat illam minorem.
Tertio qũo ſaluat eam Com.&
non contradicit.b.Tho.
quarto mouẽtur dubia & ſol-
uuntur.
qõ 8 ſi illud in quo aliquid pri-
mo mutatũ eſt, ẽ idiuiſibile. 188
Hic ſic proceditur.
Primo ponit̃ id in q̃ eſt difficul.
Secundo ponit̃ conclõ rñſiua.
Tertio ſoluitur oƀtio poſita in
principio.
qõ.9. ſi in motu eſt primum
mutatum eſſe a pte añ. 189
Hic ſic proceditur.
Primo ponitur diſtõ de primo
mutato eſſe.
Secundo duplex conclõ rñſiua.
Tertio declaratur quare eſt ma
ior rõ ꝙ ſit aſsignabile primo
mutatum eſſe ex parte finis mo
tus, quã ex parte principii.

Septimi libri.

qõ. 1. ſi aliquid põt moueri a
ſeipſo primo & ꝑ ſe, ita ꝙ ſecũ
dum ſe totũ ſit mouens & mo-
tum & non rõne partis. 191

Hic ſic proceditur.
Primo oñditur ſi rõ philoſophi ſufficienter cõcludit q̃ nihil põt moueri a ſeipſo per ſe primo.
Scd̃o ſi rõ philoſophi eſt demõſtratio ſigni vel propter quid.
qõ.2. ſi ex oĩbus mobilibus põt fieri vnum cõtinuum. 193
Hic ſic proceditur.
Primo ponitur in quo ſtat difficultas.
Scd̃o recitatur expõ in qua concordant .b. Tho. & Egidius & Albertus.
Tertio recitatur opinio Iandu. qui tenet contra iſtos & ſoluũtur rationes ſuæ.
qõ.ſi in motu locali neceſſe eſt mouens & motum eſſe ſimul. 195
Hic ſic proceditur.
Primo ponunt̃ quædã diſtõnes.
Secundo conclõnes rñſiuæ.
Tertio ſoluunt̃ quædã dubia.
quæſtio.4. ſi alterans & alteratum ſunt ſimul. 197
Hic ſic proceditur.
Primo ſupponũtur diſtõnes poſitæ in.q. præcedenti.
Scd̃o ponuntur conclõnes reſponſiuæ.
Tertio ſoluitur dubium.
qõ.5.ſi eſt alteratio ſolum ad qualitates tertie ſpeciei.
Hic ſic proceditur.
Primo ponitur diſtõ de alteratione.
Scd̃o conclõ rñſiuæ.
Tertio defenſatur rõnes philoſophi qm̃ non vñr concludere.
qõ.6.ſi equiuoca ſunt comparabilia.
Hic ſic proceditur.
Primo declaratur quot ſint conditiones requiſite ad veram cõparationem.
Scd̃o ponunt̃ quædã diſtõnes.
Tertio rñſiuæ cõclõnes.& ſolutio obiectionis factæ.
qõ.7. ſi regulæ comparationis in motu locali aſsignatæ a philoſopho ſunt veræ. 202
Hic ſic proceditur.
Primo declaratur quare non videntur veræ.
Secundo ponuntur quædam notabilia.
Tertio ex eis declaratur quem ſenſum habet philoſophus in illis maximis.
quarto ſoluuntur obiectiones factæ.

Octaui libri.

qõ.1.ſi philoſophus in.1.tex. intendit inquirere de eternitate motus in communi vel motus cœli. 205
Hic ſic proceditur.

Primo defenſatur uia.b.Tho.
Secundo ſoluuntur rationes Commentatoris.
Tertio declaratur quõ vtraque via poteſt concordari.
Qõ.2. ſi conſideratio de perpetuitate motus eſt oĩno neceſſaria ad intelligendum primum principium eſſe. 206
Hic declaratur in quibus conuenit & non conuenit.b.tho. cum Com. in reliquis autem remittitur ad librum.12. metaphyſicæ in quæſtio.3.
Qõ.3. ſi creatio eſt poſſibilis ſecundum philoſophum. 207.
Hæc qõ eſt determinata in lib. 12.metaph.q.5.
Qõ.4. ſi rationes phi & Com. de perpetuitate motus concludunt ineuitabiliter. 207.
Hic recitantur illæ rõnes & ſoluuntur ſolõnibus. b.Tho. & illæ ſolutiones ſuſtinentur ꝯtra cõmenti.& ꝑcipue cõtra Iandu.
Qõ.5.Suppoſito ꝙ motus eſſet eternus, vtrum dependeret a primo mouente, vt ab agente vel efficiente. 211
Hic ſic proceditur.
Primo ponitur diſtinctio de agẽte.
Secundo conclõnes rñſiue.
Tertio ſoluũtur obiectiones & declaratur quæ fuit mens philoſophi in.1.de generatione.
Quæſtio .6. ſi augmentum quod fit in re viuente eſt motus continuus. 213.
Hic ſic proceditur.
Primo ponitur diſtinctio de cõtinuitate motus.
Secundo quædam concluſiones reſponſiue inter quas vltima tenetur & defenſatur in via nr̃a.
Tertio ſoluunẽ quædam dubia.
Quæſtio.7.ſi alteratio eſt continua & diuiſibilis in infinitum 216.
Hic ſi proceditur.
Primo ponitur quædam diſtinctio de continuitate alterationis.
Secundo concluſiones reſponſiue.
Tertio ſolunntur argumenta tenentium contra viam noſtram.
Quæſtio.8. ſi in animali anima eſt pars mouens & corpus pars mota. & ſi motus animalis eſt naturalis. 219
Hic ſic proceditur.
Primo ponuntur duæ opiniones.
Secundo determinatur quæſitum iuxta ſecundam opinionem.
Tertio declaratur in quo ſenſus motus animalis eſt natura-

lis. & in quo non.
Quæſtio. 9. ſi grauia & leuia inanimata mouentur a ſeipſis vel a principio extrinſeco. & quod ſit illud. 221
Hic ſic proceditur.
Primo ponuntur quædam diſtinctiones.
Secundo ponuntur conclusiones in quibus conueniunt Commenta. & b. Tho.
Tertio concluſiones in quibus diſconueniunt.
Quarto ſoluuntur argumenta tenentium contra viam noſtram.
Quæſtio. 10. ſi motores orbium planetarum mouentur per accidens. 225
Hic ſic proceditur.
Primo ponuntur omnes modi per quos apprehendere poſſumus ſubſtantiam imaterialem poſſe mouere corpus localiter.
Secundo declaratur quot ex his modis acceptat philoſophus
Tertio reſpondetur quæſito.
Quarto remouetur dubium.
Quõ. 11. ſi motus localis. ē prior aliis motibus. 227
Hic ſic proceditur.
Primo ponuntur diſtinctiones neceſſario quæſito.
Secundo concluſiones reſponſiue.
Quõ. 12. ſi motus localis reflexus poteſt eſſe continuus. 228
Hic ſic proceditur.
Primo declaratur in quo ſtat difficultas.
Secundo recitatur vna opinio quæ non creditur vera.
Tertia recitatur opinio rationabilior, & ſecundum eam determinatur quæſitum.
Quarto recitatur opinio noua quæ diſputatiue ſuſtentari poteſt.
Qõ. 13. Si motus circularis poteſt eſſe perpetuus. 230
Hic ſic proceditur.
Primo pertractatur ſi poteſt eſſe perpetuus.
Sc̃do ſi de facto eſt perpetuus.
Tertio ſi neceſſario eſt perpetuus, ita ꝙ non poſſit non eſſe perpetuus.
Qõ. 14. ſi mouens potentiæ ſinite poteſt mouere per tempus infinitum 231
Hic ſic proceditur.
Primo declaratur in quo ſtat difficultas.
Secundo ponuntur tres modi reſpondendi. & determinatur quæſitum iuxta ſecundum & tertium.
Tertio reſpondetur obiectionibus propoſitis.

Quæſtio. 15 ſi in magnitudine finita poteſt eſſe virtus infinita.
Hic ſic proceditur.
Primo declaratur in quo ſtat difficultas.
Secundo ponitur ſolutio. bea. Thom.
Tertio ponuntur obiectiones Egidii & Ianduni contra ſolutionem.b.Tho. & defenſatur via .b. Th. & reſpondetur illis obiectionibus.
Quæſtio. 16. Si primum mouens habet virtutem infinitam.
Hæc eſt determinata in lib. 12. metaphyſice in.q. 20.
Qō. 17. ſi primum mouens eſt tantum vnum.
Hæc eſt determinata in lib. 12. .q. 29. metaph.

Explicit Sumarinm quæſtionum & contentorum in eis in. 8. libris phyſicorum ordinatum & ſeipſum manu authoris die. 11. ſeptembris. 1 5 3 3. Placentiæ.

SVPER PRIMVM LIBRVM

Phyſicorum formamus & reſoluimus quæſita ut infra.

1 Si ens mobile eſt ſubiectum in philoſophia naturali.
2 Si ad habendam cognitionẽ perfectã rei cauſate neceſſe eſt oẽs eius cauſas cognoſcere.
3 Si eadem ſunt prius & magis nota nobis & naturæ.
4 Si in ſcia naturali pt eẽ valid° pceſſus ab effectu ad cãm cognoſcẽdam & econuerſo, ita q᷑ fiat regreſſus a cã cognita ad effectum prius cognitum.
5 Si expoſitio .b. Thome ſuper textum tertium eſt conuenientior expoſitione Cõmenta.
6 Si phyſicus pt diſputare contra negãtẽ principia naturalia.
7 Si qui ponunt tantum vnum ens negant omnino principiũ.
8 Si finitum & infinitũ & diuiſibilitas conueniunt primo & per ſe quantitati.
9 Si totum & partes ſimul ſumpte ſunt idem realiter.
10 Si ratio philoſophi in tex. 19. cõcludit contra antiquos.
11 Si ratio meliſſi peccat in forma & propter quid.
12 Si poſſibile eſt partem moueri toto quieſcente.
13 Si ex eo q᷑ diffõ h; ptes ſ; rõnem, poſſumus concludere diffinitũ hẽre ptes ſecundũ rẽ.
14 Si in abſolutis & relatiuis diffinitio poteſt eſſe circularis, vl ſaltem in relatiuis.
15 Si in oĩ accidente inſeparabili poniẽ ſubm in diffõne eius.
16 Si philoſophus ĩ te. 30. ponit ſam rõnẽ ↄtra parmenidẽ.
17 Si infinitum eſt ignotum & incognoſcibile.
18 Si Cõmẽta. in cõm. 35. formans primum ſyllogiſmũ cõtra Anaxagoram, recte format eum in ſecunda figura.
19 Si daẽ minimũ naturale tã in omogeneis q̃ in etherogeneis.
20 Si oẽ finitum tãdẽ ↄſumitur per ablationẽ alicuius finiti.
21 Si eſt irrõnabile in infinitis eſſe infinita infinities.
22. Si põt ſaluari Parmenides a contradictione, & ſi eſt contrarietas in figuris.
23 Si ↄditiones ↄtrariorũ primorum ſunt recte asſignate a philoſopho, & ſine ↄtradictione

24 Si prima principia ſp̄ manēt ſolum per analogiam ad formam.

25 Si rō ſecunda philoſophi in tex. 52. qua ꝑbat dari tertiam naturam ſuppoſitam contrariis ꝯcludit & ſi eſt ex veris.

26 Si ſub̄a ꝯtrariat̄ ſubſtantiæ.

27. Si rō p̄hi prima ī te. 56. ꝯcludit ꝙ ſunt tm̄ tria principia.

28 Q̄ūo ſit verū ꝙ principia cōtraria non differunt genere ſed ſecundum prius & poſterius.

29 Si dantur dimenſiones inſeparabiles a materia.

30 Si priuatio eſt principium ꝑ accn̄s, & nullo modo per ſe.

31 Si materia eſt cognoſcibilis ſolum per analogiam ad formam.

32 Si eſt vna materia corporū ſuperiorum & inferiorum.

33 Si potentia materie eſt idem eſſentialiter cum materia, vel proprietas ſupraddita materie, & ſic eſt vna vel plures.

34 Si priuatio & materia ſunt idem realiter.

35 Si materia appetit formam & quo appetitu.

36 Si eſt verū ꝙ materia corrumpatur per accidens.

37 Si phyſicus habet probare entia abſtracta.

Explicit numerus quæſtionum primi libri phyſicorum.

FRATRIS CHRISOSTOMI

Iauelli Canapicii ordi.prædi.Philoſophiȩ & Theologiȩ Doctoris,Quȩſtiones de Phyſico auditu.

QVAESTIO PRIMA SI ENS MOBILE eſt ſubiectum in philoſophia naturali.

IN Hac quæſtione inuenio duas vias magis famoſas:vna tenet ꝙ ens mobile & non aliud eſt ſubiectum intelligendo de ſubiecto adequato philoſophiæ naturalis: alia tenet ꝙ corpus mobile & non ens mobile eſt ſubiectum adequatum in phĩa naturali. Primã viam tenet.b.Tho. cui concordat Iandunus in.1.phyſi. q.2.& Gratia deus:ſecundam tenet Albertus in.1.phyſi. trac.1.cap.3.Et qm̃ tenemus viam.b.Tho. eſſe ad mẽtem philoſophi & commentatoris,ideo in hac qõne ſic procedemus.Primo pertractabitur via.b.Tho.& defenſabitur: ſecundo pertractabitur via Alberti & ſoluentur rationes eorum qui concordant cum Alberto prout militant cõtra viam.b.Tho.tertio mouebitur dubium quod videtur fundari ſuper doctrinam.b.Tho.& commentatoris.

Quantum ad primum aduerte ꝙ.b.Tho.vt patet in ꝓœmio ſuo in principio primi libri phy. tenet ens mobile eſſe ſubiectum hic:vnde inquit.De his vero quæ dependent a materia ſm eſſe & ſm rõnem eſt naturalis phĩa: & quia oẽ quod habet materiam eſt mobile:ꝯñs eſt vt ens mobile ſit ſubiectum naturalis phĩæ.& parum infra inquit: cuius ſubiectum eſt ens mobile ſimplr: non dico autem corpus

mobile,&c.Quare aũt ſecundum ipſum nõ ſit corpus mobile declarabitur in ſecunda rõne quam inducemus ꝓ concluſione ꝓbanda. Quod igitur ens mobile ſit hic ſubiectũ & non corpus mobile firmare poſſumus duabus rõnibus. Prima eſt: Supponitur ꝙ motus ſit prima paſsio conſiderata in phia nãli: nam dr̃ ſcia naturalis quia eſt de naturalibus: naturalia aũt ſunt quæ hñt naturam: natura autẽ eſt quæ eſt principium motus & quietis &c. Ex hoc ſuppoſito arguit ſic: Idem eſt ſubiectum primæ paſsionis: & illius ſciæ in qua talis paſsio cõſideratur. Nam ex. 1. poſte. in eadem ſcia cõſiderãtur ſubiectum & paſsiones quæ p ſe inſunt ſubiecto: vt eadem ſcia cõſideratur de numero & de pari & impari. Sed ens mobile eſt ſubiectum motus & nõ corpus mobile: Nõ enim phs in. 3. li. in tex. 6. diffiniet motum p corpus mobile ſed p ens mobile. Dicit. n. ꝙ motus eſt actus exiſtentis in potentia. i. eſt actus entis mobilis vt mobile eſt: & ꝙ non ſit actus corporis mobilis patet ex declaratione quam facit illic philoſophus: nam declarans diffinitionem motus exemplificat de generatione & corruptione quarum ſubiectum eſt materia prima vt declarabimus cum loquamurde generatione ſubali, Conſtat autẽ ꝙ materia prima non eſt corpus. Cũ ergo ens mobile & non corpus mobile ſit ſubiectum & ingrediens diffõnem primæ paſsionis conſiderate a philoſopho naturali: cõſequẽs eſt vt ens mobile ſit ſubiectum in hac ſcientia.

Secunda eſt. b. Tho. in procemio primi libri phy. & intendit ſic arguere a ſufficienti diuiſione: ſubiectum adequatum in phia naturali vel eſt ens mobile vel corpus mobile, non ſecundum ergo primum: Quod non ſm ꝓbatur: qm̃ ſcia non ꝓbatur ſed ſupponit ſuum ſubiectum adequatum eſſe ex. 1. poſte. Sed in lib. 6. phy. ꝓbat phs corpus mobile eſſe. Nam probat philoſophus oẽ mobile eſſe corpus eo ꝙ dum mouetur partim eſt in termino a quo: & partim in termino ad quem: ergo probat corpus mobile eſſe, Q̃uo aũt ſit verum ꝙ omne mobile dum mouetur ſit partim in termino a quo & etiam manifeſtabimus in lib. 6. pro nunc ſupponatur & q̃uo hæc conſequentia teneat: philoſophus

probat omne mobile eſſe corpus:ergo probat corpus mo
bile eſſe: manifeſtabimus in immediate ſequentibus.

Tu igitur aduerte ꝙ Egidius:& Iandunus vt patet in.q.
2.in.1.phyſi.conantur.deſtruere hanc rationem. b. Tho.
& dicunt hanc conſequentiam nõ valere quam ſupra po
ſuimus.Dicunt enim ꝙ non eſt idem corpus mobile eſſe,
& omne mobile eſſe corpus : qm̃ poteſt alicui eſſe clarum
ꝙ corpus mobile ſit:qui tamen non concedet omne mobi
le eſſe corpus:Sicut illi qui tenent formas moueri vel ab
ſtracta entia moueri localiter.

Et qm̃ aliqui moderni aſſumentes nomen Thomiſtarũ
neſciunt hanc rõnem b. Tho.defenſare contra Egidium &
Iandunum:inter quos eſt Petrus Pomponatius Mãtuanus
in lectura ſua ſuper libros phyſi.ideo dicunt.b.Tho. non
fuiſſe huius opinionis niſi dum eſſet iuuenis. Tunc enim
ſcripſit.8.li.phy.Deinde in ſua ætate ſenili ſcripſit ſuper li
bros de cœlo.& tenuit illic corpus mobile eſſe ſubiectum
quaſi ſeipſum corrigens. Veꝝ quia antiquiores Thomiſtæ
tenent mẽtem.b.Tho.abſolute fuiſſe ꝙ ens mobile & non
corpus mobile ſit ſubm̃ adequatũ in hac ſcia ideo intendo
defenſare rõnem.b.Tho.contra Egidium & Iandunum.

Tu igitur aduerte ꝙ licet non ſit formaliter idem pro
bare eſſe mobile eſſe corpus:& corpus mobile eſſe: tamen
vnum ſequitur ad alterum: & ſic ſi probatur vnum ꝯñter
probatur alterum.Nam ex hoc ꝙ philoſophus ꝓbat mo
bilitatem non repugnare corpori immo conuenire corpo
ri eo ꝙ oportet omne mobile eſſe diuiſibile vt declarat
philoſophus in.6.lib.conſequenter probat corpus mobile
eſſe vel actu vel aptitudine ſiue non repugnanter.Quod di
co quia de ſubiecto ſcientiæ non eſt neceſſe tenere exiſten
tiam actualem in omni modo ſciẽdi:ſed aliquãdo ſufficit
aptitudinalis vel non repugnanter.Et id totum videre po
teris in.9.meta.in.q.noſtris & eſt.q.19. Quod autem ſi ꝓ
batur vnum ꝯñter probetur alterum manifeſtatur ſic.Qui
cunq; de aliquo compoſito probat ꝙ ſua principia non re
pugnant quin exiſtant conſequenter ꝓbat illud cõpoſitum
eſſe,vel ſaltem non repugnare quin ſit. Sed philoſophus

in lib.6.phyſi.ꝓbat huius compoſiti corpus mobile principia non repugnare quin exiſtant. Nō enim mobilitas repugnat corporeitati: nec econuerſo: ergo ꝯñr ꝓbat hoc compoſitum.ſ.corpus mobile eſſe. vel ſaltem nō repugnare qn ſit. Et ſic patet ꝙ pl's ꝓbans oē mobile eſſe corpus ꝯñr ꝓbat corpus mobile eſſe. Et aduerte ꝙ Petrus Pomponatius non inuenit ad hāc deductionem aliam ſolutionem niſi dicere eam eſſe cauilationem quod non ſufficit viro docto, ſed debuit aut ſoluere: aut oſtendere qūo eſt cauilatio.

Hæc igiť eſt intentio tenenda in via Thomiſtica quæ cōfirmatur ex Cōmentatore in.4.meta. Cōmen.1.vbi inqr. Sciæ naturales conſiderant de quadam parte entis.ſ. de ente mobili, & de accidēribus eſſentialibus eius ſm ꝙ eſt mobile. Hæc Cōmen. Qūo aūt intelligenda ſint dicta.b. Tho. & Commentatoris in quibus videntur dñæ corpus mobile eſſe hic ſubiectum, maniſeſtabimus in fine quæſtionis.

Quantum ad ſecundum aduerte ꝙ Albertus in.1.phy. in trac.1.in ca.2.tenet ſine dubio & quaſi ꝑ manifeſto corpus mobile eſſe hic ſubiectum. Vnde inquit. Oīs ſcia eſt alicuius generis ſubiecti de quo ꝓbantur paſsiones. Hoc aūt in oī ſcia naturali abſq; dubio eſt corpus mobile ꝓut motui ſubiicič. Voco aūt corpus mobile vt ſubiicič motui, qm̄ corpus in eo ꝙ corpus eſt ante motum. Nā corpus mathematicum ſm ꝙ mathematicum eſt ante motum. Vnde ſcito ꝙ corpus ab alio habet ꝙ ſit corpus ſimplr, & ab alio habet ꝙ ſit hoc corpus puta naturale vel mathematicum. Nam ꝙ ſit corpus ſimplr habet ex eo ꝙ vbiq; aptum eſt ꝙ duæ Diametri ad rectos angulos ſe ſecent, & tertia ſecet duos diametros ad rectos angulos. Trium aūt diametroꝝ prima menſura eſt longitudinis, ſecunda latitudinis, tertia ꝓfunditatis. Ab aptitudine ergo ſic ſe interſecandi tres diametros in ſua dimenſione habet corpus ꝙ ſit corpus. Ab actuali aūt trina dimenſione triū diametrorum habet ꝙ eſt corpus mathematicum. A forma aūt perficiente materiam ſenſibilem in aptitudine trine dimenſionis exiſtentē habet ꝙ ſit corpus naturale inquantum naturale eſt. Et ab actuali trina dimēſione materiæ ſenſibilis quæ forma ſub-

ſtantili pfecta eſt, habet q̃ eſt corpus naturale hoc vel illud: Sic ergo patet q̃ corpus abſolute & ſimplr̃ ſumptum eſt ante mathematicum & ante naturale, & inquantum reducitur ad ens conſiderat ipſum diuinus. Corpus aũt mathematicum ſm diuerſitates figurarum actualiter in ipſo inuentarum conſiderat Geometra. Corpus aũt nãle in vl̃i eſt ſubiectum nãlis phiæ. Et corpus hoc phyſicum vel illud .ſ. mobile ad locum tantum: vel mobile ad formam & locum, vel corpus ſimplex vel mixtum cadunt ſub conſideratione alicuius partis ſciæ nãlis. Hæc fuit intentio Alberti qui credens ſuam põnem eẽ manifeſtam nõn imoratus eſt ad pbandum intentum ſuum ſed ſolum ad declarandũ in quo ſenſu corpus eſt hic ſubiectum. Qui aũt tenent cum Alberto, conãtur firmare põnem ſuam pbãdo q̃ ens mobile nõ poteſt eſſe ſubiectum, ergo reſtat ſm eos q̃ ſit corpus mobile. Quod autem ens mobile non poſsit eſſe ſubiectum in hac ſcientia arguunt tripliciter.

Primo, ſequeretur phyſicam ſubalternari metaphyſicæ quod eſt contra pħm in .6. meta. in tex. 3. vbi concludit tres eſſe philoſophias Theoricas principales .ſ. mathematicam phyſicam & diuinam .i. metaphyſicam. Contra aũt ſic pbatur, qm̃ ex. 1. poſte. illa ſcia ſubalternatur alteri cuius ſubiectum continet ſubiectum alterius & contrahit ipſum p dr̃iam extraneam ſiue accidentalem quæ .ſ. nõ oritur ex principiis illius ſubiecti ſicut oritur ppria paſsio ex principiis ſui ſubiecti. Sed ens eſt ſubiectum metaphyſi. ex. 4. lib. tex. 1. vbi inquit pħs. Eſt aũt quædam ſcia quæ ſpeculatur ens inquantum ens &c. Et ens mobile continet ens, & contrahit ipſum per ly mobile quod eſt accidentale enti. Nam ens vt ens abſtrahit a mobilitate & a ſuo oppoſito, ergo ſequitur phyſicam ſubalternari metaphyſicæ.

Sed hanc rõnem non valere iam docuimus in. 1. meta. in. q. 2 vbi manifeſtauimus non eſſe neceſſe alias ſcias ſubalternari metaphyſicæ, ſubalternatione pprie dicta, & declarauimus conditiones requiſitas ad veram ſubalternationem, & oſtendimus quare nec phyſica nec mathematica ſubalternantur metaphyſicæ licet contrahant ſubiectum

metaphyſicæ. Tu igitur uide illic, & videbis aperte hanc rationem nihil concludere.

Sequitur q̄ physica ſit pars metaphyſicæ quod eſt contra philoſophum in 6. lib. meta. tex. 3. vbi vt diximus ponit tres principales philoſophias Theoricas, ergo vna non eſt pars alterius. Contra probatur. Quia ad metaphyſicam ſpectat conſiderare ens & primas partes entis ſubiectiuas, inter quas eſt ens mobile ſicut & ens immobile & ens abſtractum. Non enim contrahitur ens per differentias vt declaratur in. 3. li. meta. ſed per diuerſos modos eſſendi, quales ſunt mobile & immobile ergo &c.

Ad hoc negatur ꝯñtia, ad ꝓbationem dico q̄ partes ſiue modi entis ſunt in duplici dñia, quidam ſunt gñales, & ſunt illi qui non contrahunt ens ad determinatum genus, vt potentia & actus, vnum & multa, finitum infinitum, ſimplex compoſitum, neceſſarium cõtingens. Quidam ſunt ſpãles, & ſunt illi qui contrahunt ens ad determinatum genus, vt ens quantum ens mobile q̄d contrahit ens ad naturam ſenſibilem, Metaphyſica non habet conſiderare niſi partes ſiue modos generales, quia non habent modum abſtractionis nec diffõnis diſtinctum a modo abſtractionis & diffõnis metaphyſicæ. Non enim in diffõne ſua concernunt materiam, ens aũt mobile ſicut & ens quãtũ dicunt modos ſpãles, ideo non ſpectãt ad metaphyſicum ſed ad ſcias particulares, quia hñt diſtinctum modum diffõnis a modo metaphyſico. Non enim ens mobile poteſt diffiniri ſine materia, vt declarabimus in lib. 2. phyſi. Quare &c.

Tertio ens ꝑ accidens non eſt ſubiectum in hac ſcia, nec in alia, qm̄ de eo non põt eſſe ſcia ex 6. meta. Sed ens mobile dicit ens per accidens. Dicit ei aggregatum ex ſubiecto & accidẽte. i. ex ente & mobilitate quæ accidit enti vt ens eſt. Nam ſi cõueniret enti per ſe, nullum ens eſſet imobile, cuius contrarium demonſtrabitur in lib. 8. phyſi.

Ad hoc dñt aliqui, q̄ admiſſo q̄ ens mobile ſit ens ꝑ accidens tñ põt eſſe ſubiectum in ſcia, & de eo haberi ſcia, nec .i. contra philoſophum in 6. meta. intendit. n q̄ de ente ꝑ accidens cuius cauſæ ſunt interminatæ. vt ibi. albũ eſt mu

ſicum, fodiens ſepulchrum inuenit theſaurum: Non autẽ intendit de ente per accidens cuius cauſæ ſunt determinate. vt ibi, homo riſibilis. lapis grauis. numerus par. Sic in ꝓpoſito dicunt ꝙ ens mobile eſt ens per accidens ſecundo modo. ideo poteſt eſſe ſubiectum in ſcientia. & de eo haberi ſcientia ſicut de lapide graui & de homine riſibili.

Sed hæc rñſio in via noſtra non acceptatur quia mobile non fluit ex principiis entis, ſicut fluit ꝓpria paſsio ex principiis ſubiecti vt riſibile in hoïe, & graue in lapide. Vnde hæc eſt ꝑ ſe. hõ eſt riſibilis. Ideo non ſequitur ꝙ ſi homo riſibilis põt eſſe quid ſcibile. ẽt ens mobile ſit ſcibile. ſi mobilitas ſumiť ꝓ paſsione. & ideo eſt alia rñſio q̃ cõiter tenent Thomiſte & ſtat in hoc. Ly mobile non ſtat pro paſsione, ſed pro rõne formali qua contrahiť ens ad conſideratione͂ phyſicam ſicut ꝑ quantum contrahiť ad conſiderationem mathematicam Talis aũt rõ formalis non conſtituit vnũ per accidens. ſicut nec dña addita generi. fallitur ergo arguens quia putat ly mobile ſumi pro paſsione. immo ꝑ ipſum circũ loquimur rõnem formalem & habeť vicẽ dñæ, ſicut ex eo ꝙ ignoramus dñas eſſentiales apponimus generi propriam paſsionem loco dñæ. vt dicendo aïal rudibile aïal bipes. Patet ergo ꝙ rõ prædicta non concludit.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ in doctrina B. Tho & commenta. videtur eſſe repugnantia. Nam B. Tho. in. 1. cœli lectio. 1. dicit ꝙ corpus mobile eſt ſubiectum in phyſica & commenta. dicit in. 12. meta. commen. 5. ꝙ ſubiectum ſcientiæ naturalis eſt corpus mobile & e us principiũ eſt ſubſtantia abſtracta, ergo vel ſibi contradicunt uel ens mobile non eſt hic ſubiectum.

Ad hoc dicunt aliqui & ꝑcipue Petrus Pomponatius ꝙ hæc tria ſunt idem ens mobile corpus mobile. ſuƀa mobilis. Et ideo B. Tho. & cõmen. vtunť modo hoc modo illo. vnde nulla eſt realis repugnantia. Sed hoc in via B. Tho. ſtare non poteſt qm̃ affirmans in hoc. 1. libr. eſſe ens mobile ſubiectum. probat ex propoſito non eſſe corpus mobile. ergo apud ipſum non ſunt idem ens mobile & corpus mobile. & ꝑcipue identitate formali. Et ideo dicẽdũ eſt ꝙ

apud.b.Th.ens mobile eſt ſubiectum adequatum. corpus aūt mobile eſt principale conſideratum eo q̄ maior pars ſciæ nālis eſt de corporibus mobilibus vel ſm locum vel ſm formam &c. Principale aūt conſideratum ſolet dici ſubiectum. vt ſylls in logica. Et in hoc ſenſu intelligit. b. tho. in. 1. cœli corpus mobile eſſe ſubiectum in pħia nāli. eodem modo intelligēdum eſt dictum commenta. Sed in. 1. phy. quando ponit ens mobile ſubiectum. & cōmen. in. 4. meta. cōmen. 1. intendunt de ſubiecto adequato. Non inconuenit autem eiuſdem ſciæ eſſe duo ſubiecta vnum adequatum alterum principale quod tamē eſt vt pars adequati. nec multiplicatur ſcientia niſi per multiplicationem ſubiecti adequati. Quæ autem ſit ratio ſubiecti adequati iam declarauimus in. 1. metaphyſicæ. q. 1.

Vltimo aduerte q̄ aliqui ſolent ꝓbare ens mobile nec ēt corpus mobile eſſe hic ſubiectum adequatum: quia nullū coium continet ſub ſe nec prædicatur de omni conſiderato in pħia naturali. Non enim prædicantur de materia nec de forma. nec de loco. nec de tempore. nec de centro mundi. nec de polis mundi qm̄ de ratione horum eſt immobilitas, vt declaratur in. 2. cœli. ergo &c.

Sed hoc non eſt difficile ſoluere. qm̄ ſufficit q̄ ſubiectum adequatum p̄dicetur de oī conſiderato in ſcīa vel in recto vel in obliquo. Et in ꝓpoſito de oībus aſsignatis p̄dicatur in obliquo, licet. n. mā & forma non ſint ens mobile ſunt tamen principia intrinſeca eius, & locus & tp̄s ſunt menſura eius, & cētrum & poli ſunt termini eius vt eſt ſub motu locali ſphærico vel recto. Hæc de p̄nti quæſito dicta ſint.

Quæſtio ſecunda, ſi ad habendam cognitionem perfectam rei cauſate neceſſe ēſt oēs eius cauſas cognoſcere.

Quoniam quidem intelligere & ſcire cō tingit &c. Textu primo, vbi inquit commentator. Qui dicit ſe ſcire aliquid non dicit hoc niſi quando ſciuerit illud per ſuas omnes cauſas propinquas & remotas.

IN HAC qōne vt plene reſoluatur ſic procedendum eſt, primo ponentur quædam diſtinctiones de cognitio-

ne & de cauſis, ſecundo ponentur concluſiones reſponſiue, tertio ſoluentur quædam dubia.

Quantum ad primum ſit hæc prima diſtinctio. Cognitio de re cauſata poteſt eſſe duplex in intellectu. ſ. incomplexa & complexa. Per incomplexam intelligo ſimplicem appræhenſionem, qua apprehenditur quid res ſit per formationem diffinitionis. Per complexam intelligo noticiã quæ habetur de re propoſitionem affirmatiuam aut negatiuã quæ non perficitur niſi per diſcurſum quo deducitur concluſio ex præmiſsis. Nam de hoc complexo, hominem eſſe riſibilem, cognitio perfecta non habetur niſi deducendo ex eo quod homo eſt rationalis.

Secunda ſit hæc: Cognitio complexa perfecta poteſt eſſe duplex in intellectu. ſ. Perfecta ſimpl'r, & perfecta in genere. Per primam intelligo illam noticiam qua cognoſcit res quãtum ad omnem modum quo cognoſcibilis eſt, & quantum ad omnia pdicata quæ per ſe ei competunt ſiue ſumantur ab extrinſeco ſiue ab intrinſeco, & quocũq; modo per ſe ei conueniant. Per ſecundam intelligo noticiam qua cognoſcitur res quo ad determinatum prædicatum ſibi per ſe vel in primo modo vel in ſecundo conueniens vt quando intelligo hominem vt ſenſitiuum vel vt riſibilem, vel vt productum a ſibi ſimili in ſpecie.

Tertia ſit hæc, cauſa rei cauſate poteſt eſſe duplex. ſ. cauſa per ſe & cauſa per accidens: Cauſam per ſe dico quæ neceſſario requiritur ad effectum, & eſt illa a qua ita effectus pendet q' non poteſt eſſe ſine ea, vt anima eſt cauſa per ſe animati, & homo eſt cauſa per ſe hoĩs, & elementa ſunt cã per ſe elementari: Cauſam per accidens dico, quæ non influit in effectum, nec neceſſario requiritur, quia ſine illa poteſt poni effectus. vt licet ædificator ſit cauſa per ſe edificii. tamen muſicum eſt cauſa per accidens. quia etiam q' muſica non ineſſet ædificatori poteſt ab eo eſſe edificium. a quo tamen non poteſt eſſe ſine edificandi arte.

Quantum ad ſecundum ſit hæc prima concluſio. Vt habeatur cognitio perfecta incomplexa de re cauſata, nõ eſt neceſſe cognoſcere omnes ſuas cauſas per ſe, probatur.

Perfecta cognitio incomplexa habetur ex pfecta & ſufficienti diffõne rei indicante naturam rei.ergo nõ plures cãs per ſe eſt neceſſe cognoſcere quam quæ ingrediunt diffõne. Iſtæ autem non ſunt niſi cauſæ eſſentiales quæ dicuntur intrinſece vt forma & materia.a quibus ſumuntur pdicata quiditatiua.quæ ſola ingrediuntur veram diffõnem.vt determinauimus in.7.meta.in.q.6.Ergo poſito q ignorent cãæ extrinſece per ſe rei cauſate adhuc de ea põt haberi cognitio incomplexa pfecta.quæ habetur per diffõnem.

Secunda concluſio ſit hæc.vt habeatur cognitio perfecta complexa in genere de re cauſata non eſt neceſſe cognoſcere omnes eius cauſas per ſe probatur.Dictum eſt;q cognitio perfecta complexa in genere de re cauſata nõ eſt reſpectu cuiuſcũq; prædicati ſibi per ſe conuenientis ſed reſpectu determinati prædicati & non vltra, puta cognoſcere hominem vt eſt corruptibilis.vel vt eſt diſciplinabilis.Sed non omnes rei cauſate ſunt cauſæ cuiuſlibet prædicati.ſed iſta iſtius prædicati.;puta q homo ſit corruptibilis eſt cauſa eius materia quæ eſt ſubiecta priuationi & q ſit capax ſcientiæ,non eſt cauſa eius materia ſed forma quæ eſt de gradu intellectualium.ergo &c.

Tertia concluſio ſit hæc,vt habeatur perfecta cognitio complexa,ſiue in genere,ſiue ſimplr idem dico de cognitione incomplexa:non eſt eſſe cognoſcere omnes eius cãs per accidens,immo nec aliquam,pbatur,cauſæ quæ ſunt neceſſariæ ad eſſe rei,ſunt neceſſariæ etiam ad cognitione eius quia ſicut res ſe habet ad eſſe ita ad cognoſci, & eadẽ ſunt pncipia eſſendi & cognoſcẽdi.Sed vt dictum eſt in ter tia diſtinctione põt eſſe res cãta ſine ſuis cauſis per accidẽs, ergo &c.De cognitione autem incomplexa patet qm̃ nulla cauſa per accidens ſicut nullum prædicatum accidentale ingreditur diffõnem vt patet in.7.meta.tex.11.

Quarta concluſio ſit hæc , vt habeatur cognitio perfecta complexa ſimplr & vliter,neceſſe eſt cognoſcere omnes eius cauſas per ſe intrinſecas & extrinſecas ppinquas & remotas probatur . Talis notitia non ſtat cum dubitatione intellectus nec cum ignorantia ſolutionis cuiuſcunq;

quæſtionis quæ poſsit moueri de re cauſata. Nam de oppoſitum, ergo non erit cognitio perfecta complexa ſimpliciter. Sed ſi non cognoſcuntur omnes eius cauſæ tam ꝓpinq̄ quam remote donec deueniamus ad primas & vl̄tes eius cāſ, non quieſcit intellectus qm̄ circa quācūq̄ eius cauſam poteſt formare quæſitum, & niſi eam cognouerit nō ſciet quæſitum reſoluere, ergo non ſtat cognitio perfecta complexa ſimpl̄r de re cauſata cū ignorantia alicuius eius cauſæ per ſe, vnde aduerte vt innuimus in diſtinctione ſecunda ſupra poſita talis cognitio requirit noticiam omniū prædicatorum per ſe conuenientium rei cauſate & demōſtrationem omnium concluſionum quæ poſſunt de ea verificari. Conſtat autem ꝙ talis noticia non ſtat cum ignorā tia alicuius eius cauſæ per ſe, ſecundum ꝙ eſt apta habere cauſam. Quod dico, qm̄ non omnes res ſcibilis cauſata, habet omnes cauſas, vt mathematica prout conſiderantur a mathematico habent ſolam cauſam formalem vt docuimus in. 3. lib. metaphyſicæ. q. prima, phyſica autem habēt omnia quatuor genera cauſarum. Metaphyſica autem abſtrahunt a materia. Et hæc tibi manifeſtabuntur in ſecundo libro phyſicorum.

Quantum ad tertium. Dubitatur ꝑmo de qua cognitione intendit philoſophus cum dicit in. 1. textu. Tunc enim cognoſcere arbitramur vnūquodq̄ cum cauſas primas & prima principia cognoſcimus & vſque ad elementa.

Reſpondeo, ſm B. Tho. vt poteſt elici ex ſua expōne vi detur pħs intelligere de cognitione ꝑfecta complexa ſimpliciter: Dicit enim exponens. Tunc quilibet experitur ſe cognoſcere aliquid cum ſcit omnes cauſas eius a ꝑmis vſq̄ ad vltimas. Et per primas intendit remotas, quæ dicuntur primæ in reſolutione, per vltimas intendit ꝓpinquas, & eiuſdem ſententiæ videntur eſſe cōiter expoſitores philoſophi. De Commen. autem non eſt dubium, qm̄ vt ꝓpoſuimus in principio quæſtionis, dicit in Commen. 1. ꝙ qui dicit ſe ſcire aliquid, non dicit hoc niſi quando ſciuerit omnes cauſas eius tam propinquas quam remotas. Sic dicunt aliqui Thomiſte. Mihi autem videtur dicendum, ꝙ

philoſophus intendit de cognitione perfecta tam incomplexa quam complexa, tam in genere quam ſimplr. Nam non poteſt aliquis ſcire rem cauſa tam cognitione incomplexa, niſi ſciat omnes cauſas ingredientes diffõnem a prima vſq; ad vltimam: Non enim ſciam quid ſit homo nisi quia eſt ſubſtantia corporea animata ſenſitiua rõnalis, Nec poſſum ſcire rem cognitione complexa perfecta in genere, niſi ſciam omnes cauſas eius requiſitas in cognitione pfecta complexa in genere, quæ ſunt eius cauſæ proxime ſiue extrinſece, ſiue intrinſece. De cognitione autem perfecta complexa ſimpliciter patet q neceſſe eſt cognoſcere omnes eius cauſas per ſe propinquas & remotas.

Dubitatur ſecundo. Si ad cognitionem incomplexam perfectam ſufficit cognoſcere cauſas intrinſecas eſſentiales quæ ſunt materia & forma vel genus & differentia.

Reſpondeo. Aliqui dicunt q diffõ aliqua eſt perfecta aliqua eſt perfectiſsima, Perfecta eſt quæ indicat naturam rei per eſſentialia & pro hac ſufficit cauſas intrinſecas cognoſcere, perfectiſsima eſt quæ indicat naturam rei per omnia principia ſibi conuenientia, ex quibus & a quibus dependet & ad quod eſt. Et pro hac neceſſe eſt cognoſcere cauſas omnes eius per ſe extrinſecas & intrinſecas. Vnde ſi homo diffiniatur diffinitione perfectiſsima, non ſufficit dicere q eſt animal rationale productum a ſibi ſimili in ſpecie & propter operationem propriam.

Sed hæc reſponſio non habet fundamentum ex doctrina a philoſophi. Nam in lib. 7. metap. vbi ex propoſito & diffuſe loquitur de quod quid eſt & de diffinitione & maxime in ſubſtantia cui ſimpliciter conuenit quod quid eſt, qa ſimpliciter eſt ens, non facit mentionem niſi de prædicatis eſſentialibus intrinſecis quæ quiditatiue prædicãtur de eo cuius eſt, conſtat autem q nec efficiens nec finis ſunt de eſſentia ſubſtantiæ diffinibilis per ſola ergo prædicata intrinſeca eſſentialia conſtituitur diffinitio non ſolum perfecta, ſed & perfectiſsima, illa autem diffinitio data de homine per prædicata intrinſeca & extrinſeca, non habet q ſit diffinitio niſi ex prædicatis intrinſecis, prædicata autem ex-

trinſeca potius ſunt deſcriptiua quam diffinitiua. Quia ꝓpter tenendum eſt ad noticiam incomplexam perfectam ſufficere cognitionem cauſarum intrinſecarum. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio tertia. Si eadem ſunt prius & magis nota nobis & naturæ.

Non enim eadem ſunt nota nobis & ſimpliciter Textu ſecundo.

IN HAC quæſtione ſic procedemus primo declarabitur quæ ſint prius & magis nota naturæ & quæ nobis, minus autem & poſterius naturæ ſecundo ponentur cõcluſiones reſponſiue, tertio remouebitur dubium quod oritur ex textu philoſophi.

Quantum ad primum aduerte ꝙ quatuor modis cõtingit aliqua eſſe prius ex magis nota naturæ, minus autem & poſterius nobis. Et ſua oppoſita ſunt econuerſo.

Primo ea ſunt magis & prius nota naturæ minus autẽ & poſterius nobis, quæ ſunt perfectioris entitatis & magis elongata a potentia paſſiua & a materia, qm̃ cum vnumquodq; ſit cognoſcibile inquantnm eſt ens & inquantum eſt actu, quæ ſunt &c. Sunt magis & prius cognoſcibilia ſecundum nãm ſuam, quales ſunt ſubæ diuinæ de quibus iã determinauimus in. 2. lib. meta. in. q. 2. vbi quæſitum eſt ſi tota difficultas ſciendi eſt ex parte noſtri intellectus. Minus autem & poſterius ſunt nota nobis, eo ꝙ non cadunt ſub ſenſu a quo incipit noſtra cognitio: vnde & pħs in. 2. meta. in tex. 1. aſsimilat intellm̃ noſtrum reſpectu talium entium oculo noctue ad lumẽ ſolis. Quæ aũt ſunt oppoſito modo, ſ. ſenſibilia & mãlia ex ꝓñti minoris perfectionis ſunt prius & magis nota nobis vtpote magis ꝓportionata noſtro intellectui qui ꝓcedit de potentia ad actum, de imperfecto ad ꝑfectum. Et talia ſunt hæc ſenſibilia inferiora.

Secũdo ea ſunt prius & magis nota nãæ, quæ ſunt pri9 & magis intenta a nã, & quæ ſunt poſterius ac minus intẽta dicuntur poſterius nota naturæ: hoc modo ſpecies ſpecialiſsimæ ſunt prius & magis note naturæ, indiuidua autẽ poſterius, eo ꝙ non intendit indiuidua, niſi pro conſerua-

tione ſpeciei, vnde in ſpecie incorruptibili quæ poteſt ſaluari in vno indiuiduo, non plurificantur indiuidua.

Tertio ea dicuntur &c. quæ poſſunt cognoſci ſine alio & econuerſo, & hoc modo ſubſtãtia eſt prius & magis nota naturæ, accidens autem poſterius & minus, eo q̃ eſt apta cognoſci ſine accidente, & non econuerſo, vt iam determinauimus in.7.metaphy.in.q.3.

Quarto ea dicuntur &c. quæ ſunt cauſæ rerum naturalium & cãta ſunt poſteriꝰ ac minus nota naturæ eo q̃ cãæ rerum naturalium non pendent vt ſic a cauſatis ſed econuerſo, vtrum autem omnes cauſæ rerum naturalium ſint notiores naturæ ſuis cauſatis dicemus in fine quæſtionis.

Quantum ad ſecundum ſit hæc pma concl'o. in naturalibus non ſunt eadem nobis nota & naturæ. Hæc ꝓbatur vno modo ſm B Th in expõne, & alio modo ſm cõmẽ. ſm B.Th.ſic. Quæ ſunt magis nota nobis ſunt minoris entitatis eo q̃ ſunt magis materialia & potentialia. Quæ aũt ſunt magis nota naturæ ſunt maioris entitatis, eo q̃ ſunt magis actu vt ſubæ ſeparatæ ergo &c. ſm commen. autem ſic, ea ſunt notiora naturæ quæ prius natura cognoſceret ſi cognoſceret, & ea ſunt notiora nobis quæ prius cognoſcimus. Sed nõ eadem prius cognoſcerent a natura ſi cognoſceret, & prius cognoſcunt a nobis ĩmo quæ prius cognoſcunt a nobis poſterius cognoſcerentur a natura ſi cognoſceret, ergo &c Maior patet Minor ꝓbatur. Cum natura faciat compoſita ex cauſis ſuis, ſicut artifex artificiata ex ſuis cauſis, ſi natura cognoſceret inciperet cognitionem eſt cauſis aliter caſualiter produceret effectus naturales ex cauſis, ſicut ſi artifex non prius cognoſceret ex quibus cauſis eſt ꝓducibile hoc vel illud artificiatum, non ex intẽtione ꝓduceret ipſum. Nos aũt non incipimus cognitionem a cauſis ſed ab effectibus. Nam effectus cãrum naturaliũ ſunt magis ſenſibiles & cogitabiles a nobis, vt motus & operationes & qualitates ſenſibiles quam principia & cãæ eorum vt experimur. Ergo patet q̃ in naturalibus non ſunt eadem nota nobis & naturæ. Et propterea apud commen. in.1.phyſi. commen. 8. Motus & qualitates ſenſi

biles ſunt principia doctrinæ in philoſophia naturali.

Secunda concluſio in mathematicis vt demonſtrantur ſunt eadem nota nobis & naturæ, ꝓbatur: in mathematicis demonſtramus ex cauſis, cum igitur demõ ſit ex notioribus, cauſæ in mathematicis ſunt notiores nobis quam paſsiones ac cõclõnes. Sed & cauſæ ſunt notiores ſm naturam ſuis cãtis, vt dictum eſt ergo, in mathematicis eadẽ ſunt æque nota nobis & ſecũdum naturam. Et propterea dixit commen. in. 2. meta. commen. 16. demonſtrationes mathematicas eſſe in primo gradu certitudinis.

Tertia cõcluſio. In rebus diuinis vt conſiderantur a ma thematico, non ſunt eadem nobis notiora & ſecundũ na turam, ꝓbatur: Quæ ſunt notiora nobis & a quibus procedimus in metaphyſica pcipue ad inueſtigandum ſubſtãtias diuinas ſunt poſterioris & minoris entitatis, vt motus & generatio rerum inferiorum ergo ſunt minus nota ſecundum naturam, ea autem quæ inquirimus ex motu & ex his effectibus ſenſibilibus ſunt maioris & pfectioris entitatis quales ſunt ſubſtãtiæ diuinæ, ergo ſunt notiora ſimpliciter, patet ergo ꝙ in diuinis vt conſiderantur a metaphyſico: non ſunt eadem notiora nobis & ſecũdum nãm.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ dubium oritur. Quia detur eſſe repugnantia inter primum textum & ſecundũ. Nam dicit phs in primo textu ꝙ in ſcientia naturali ſicut in omni ſcientia incipiendum eſt a cognitione cauſaꝝ quæ tamen vt ſupra diximus ſunt minus note nobis quam earum effectus: In ſecundo autem textu dicit ꝙ incipiendũ eſt a nobis notioribus, cum igitur effectus ſint notiores nobis quam cauſæ ſue, non eſt incipiendum a cognitione cãrum, ſed effectuum, & a cognitione effectuum procedere ad cognitionem cauſarum. Et ſic per ſecundum textum videtur deſtruere quod dixit in primo.

Reſpondeo. Iuxta expõnem commen. iſta repugnãtia habet aliqualem apparentiam, iuxta autem expõnem B. Tho. nulla eſt, Pro cuius euidentia aduerte ꝙ arbitraſ cõmen. Ariſt. in. 1. tex. intendere ꝙ in ſcientia naturali debemus primo ꝓcedere ad inueſtigandas cauſas, & non ſup-

ponere eas cognitas.in ſecundo aũt textu dat modum obſeruandum in tali inueſtigatione & dicit ꝙ debemus incipere a notioribus nobis Et quia effectus ſunt notiores nobis quia magis ſenſibiles ideo debemus incipere inueſtigationem cauſarum ab effectibus. Ad argumentum ergo dicitur ad mentem Commenta. ꝙ textus primus male exponitur. Exponitur enim ꝙ incipiendum eſt in ſcientia naturali a cognitione cauſarum quaſi quod ſupponantur ipſæ cauſæ cognite nobis, quod non eſt verum vt patet. Tũc enim eſſet manifeſta repugnantia inter primum & ſecundum textum. Sed ſic debet exponi ad mentem Commẽ. In ſcientia naturali incipiendum eſt a cauſis naturalibus cognoſcendi. Cognoſcende autem ſunt per notiora nobis, & iſti ſunt effectus ergo &c. Et ſic patet ꝙ nulla eſt vera repugnantia in primo & ſecundo tex.

Scđm autem b.th. hæc difficultas nulla eſt, vnde aduerte ꝙ ꝓ tanto in via Cõmen. aliqualis eſt, quia tenet ꝙ Ariſ. in 2. textu dat modum ꝓcedendi in cognitione cauſarum .ſ. ab effectu ſiue demonſtratione quia. Et ideo textus ſecũdus videtur repugnare primo. Sed apud. b. tho. hæc difficultas ideo nulla eſt, qm̃ vult ꝙ Ariſt. in. 1. tex. ponat ordinem procedendi in ſcientia naturali, & vult ꝙ incipiamus a cauſis & principiis: in textu autem ſecundo vult ꝙ incipiamus ab vl̃ioribus cauſis qm̃ vl̃iora ſunt nobis primum nota, vnde inquit ſunt autem primum nobis manifeſta & certa confuſa magis, vnde ex vl̃ioribus ad ſingularia oportet procedere &c. Et ſic, ſecundum. b. Tho. Ariſt. in tex. 2. non dat modum procedendi, nec demonſtrandi in hac ſciẽtia vt arbitratur Commen. Sed hunc modum aſsignabit in. 2. libr. & ſequendo hanc expoſitionem patet quod nec apparenter ſecundus textus repugnat primo.

Quæſito. 4. ſi in ſcia nãli põt eſſe validus proceſſus ab effectu ad cãm cognoſcendam & ecõuerſo. ita ꝙ fiat regreſſus a cauſa cognita ad effectum prius cognitum.

IN HAC qõne. Aduerte ꝙ difficultas ſtat in hoc, ſi ꝑ effectum præcognitum ꝓcedimus ad cauſam cognoſcendam, deinde ꝑ cauſam ex effectu cognitam reuertimur

ad

ad effectum cognoſcendũ,vñ cõcedi & approbari demonſtratio circularis quæ dicitur cũ regreſſu : quantũ reprobat pħs in.j.poſterio. Præterea , idem numero erit magis notum & minus notum nã vt procedimus ab effectu ad cãm effectus eſt magis notus . vt aũt regredimur erit minus notus. Omnis.n.vtilis diſcurſus eſt a magis noto ad min⁹ notum ex.j.poſterio. Præterea. In regreſſu a cã ad effectũ nihil de nouo ſcitur,ergo erit inutilis . Antecedens probatur in tali regreſſu nihil põt ſciri niſi effectus,ſed iſte iam ſupponitur cognitus in primo diſcurſu qñ procedim⁹ ab effectu ad cãm,ergo erit regreſſus penitus inutilis,igitur pro reſolutione huius dubii duo agẽda ſunt,primo declarabit̃ quot modis põt fieri talis regreſſus , ſecundo declarabitur q modus ſit vtilis & qui inutilis,& quo aliqñ vſus eſt pħs , tertio ſoluentur argumenta in oppoſitum facta.

Quantum ad primum aduerte ꝙ talis regreſſus põt fieri tribus modis. Primo ꝙ ab effectu procedamus ad cãm, deinde a cã ad effectũ demonſtratione vniformi ita.ſ.quod vtraqꝫ demonſtratio ſit ꝓꝓ quid & a priori. Secundo ꝙ ꝓcedamus demonſtratione difformi ita ꝙ ab effectu ad cãm dicat̃ demonſtratio ſigni vt placet Cõmẽ.quæ dicit̃ demonſtratio quia vel demonſtratio ab effectu , ſecunda aũt dicat̃ demõſtratio cauſæ & eſſe . tertio ꝙ procedamus ab effectu ad cãm & econuerſo ſine aliquo adminiculo: ita ꝙ per ſolum effectum attingã cãm,& per ſolam cãm cognitã tantum per effectum reuertar ad cognoſcendum effectum.

Quantum ad ſecundum dico ꝙ primus modus eſt penitus inutilis & reprobatus vniuerſaliter , qm̃ ineuitabiliter idem ſecundum idẽ eſſet notius & minus notum vt patet exercitato in diſcurſu vtili . ſecundus aũt admittit̃ vt vtilis, qm̃ eſt diſcurſus & demonſtratio difformis,& ideo idẽ ſecũdum idem & eodem modo non eſt magis & minus notũ ſed diuerſimode,mõ tñ quo dicemus nunc. Tu igit̃ aduerte ꝙ tertius modus põt eſſe inutilis & vtilis, inutilis quidẽ, ſi remoueatur oẽ adminiculum ꝑ quod poſſem venire in cognitionem maiorẽ cauſæ . Nã per ſolum effectũ non fit adeo nota cã ꝙ in ſecundo ꝓceſſu.ſ.a cã ad effectũ merea-

tur dici notior ſuo effectu. Et niſi ſit notior proceſſus ſecundus erit inutilis. Eſt.n.oīs vtilis proceſſus a notiori ad min⁹ notum, vtilis aũt poterit eſſe ſi non tm̃ per effectum ſed alio adminiculo cã fiat magis nota. Tunc.n.per ipſam vt magis cognitam potero reuerti ad maiorem cognitionem habenda de effectu. Quod aũt & quale poſsit eſſe hoc adminiculum declarabo in ſolutione ſecundi argumenti. Et hoc modo regreſſus vſus eſt pħs in.2.cœli.tex 34. vbi probat dextrum cœli eſſe in oriente, quia inde incipit motus. Deinde probat cœlum moueri ab oriente ad occidens quia in oriente eſt dextrum, ſimiliter in ſecundo cœli in tex.59. probat ſtellas eſſe ſphæricas quia ſunt immobiles ꝑ ſeipſas, probauerat aũt ſupra eas eſſe immobiles quia ſunt ſphæricæ, & tamen hic regreſſus nõ eſt inutilis vt declarat illic B. Tho. defendens Alexandrum contra ſimplicium vt videre poteris in expõne B. Tho. in.2.cœli in lect.16.

Quantum ad tertium. Dico ad primum argumẽtũ formatum in principio quæſiti ꝙ philoſophus in.1.poſterioꝝ non negat circulum & regreſſum niſi in demonſtratione vniformi, eo ꝙ non eſſet proceſſus a notiori, quod tamen eſt de rõne formali demonſtrationis. Non aũt negat in demonſtratione diſformi præcipue cum adminiculo alterius diſcurſu in primo proceſſu. Aliter non eſſet vſus regreſſus in ſecundo cœli vbi ſupra.

Ad ſecundum negatur ꝯñtia, dummodo fiat regreſſus tertio modo ſupra aſsignato, nam in primo proceſſu acquiritur aliqua noticia de cã. Deinde intuens intelľs habitudinẽ inter cãm & ſuum effectum vigorat̃ illa cognitio ꝑ ſubtiliorẽ intuitũ intelľs, & tunc fit regreſſus a cã magis cognita ad effectũ perfectius cognoſcendum, Non incõuenit aũt in primo proceſſu effectum eſſe magis cognitum in ſecundo aũt.i.in regreſſu eſſe minus cognitũ, eo ꝙ proceſſus nõ ſolum ſunt diſformes, ſed quia ꝑ primum proceſſum cum adminiculo ſubtilioris intuitus intelľs ſuper cãm adeo vigorat̃ noticia cauſæ ꝙ eſt ſufficiens principium ad acquirendũ ꝑfectiorem noticiam de effectu, in ſecundo proceſſu.

Ad tertiũ negatur añs. Ad probationem dico ꝙ effectus

de nouo cognoſcitur per regreſſum, quoniam licet in primo proceſſu ſupponatur cognitus, non tñ tali modo nec ita perfecte vt cognoſcitur ꝑ ſecundum proceſſum, & ideo põt dici ꝙ de nouo cognoſcitur, ſicut.n. verũ eſt dicere ꝙ calidum vt.4.ſi calefiat vt.6.de nouo calefit, quia licet calorem penitus nouum non acquirat, eo ꝙ calor remiſſus & intenſus ſunt idem calor in via noſtra vt determinatum eſt in.8.metaphy.in q 6.tamẽ acquirit calorem nouo modo & ſm perfectius eſſe, ſic dico in propoſito, licet regreſſus a cã ad effectũ non terminetur ad effectum quaſi ante nullo modo cognitum, tñ terminat ad perfectionẽ cognitionem eiuſdem. Et ſic talis regreſſus non reputaĩ inutilis. Hæc pro nunc dicenda occurrũt. Et tu etiam ꝯſidera.

Quæſtio quinta ſi expoſitio B. Tho. ſuper textũ tertiũ eſt cõuentior expoſitione Commentatoris.

Sunt aũt primum nota nobis & certa confuſa magis. Tex. tertio.

IN hoc textu aduerte ꝙ B. Tho. in duobus reprehendit Cõmen. Primo quia cõmenta. dicit ꝙ philoſophus in tex.2.tradit uiam & modum demonſtrandi quo debet vti phyſicus in ſcĩa naturali ad cognoſcendũ cãs naturales ſecundo quia Cõmen.in tex.3.exponit ꝯfuſa ꝑ ꝯpoſitis.

Contra primum B. Tho. arguit. Quia phs in li.2.vt declarabitur dat modũ demonſtrandi in ſcĩa naturali, ergo non in primo, aliter eſſet repetitio inutilis.

Contra ſecundum arguit. Quia ly confuſa ſumunĩ pro vniuerſalibus, ſic.n.corollarie ꝯcludit philoſophus in tex. 4. vnde ex vniuerſalibus in ſingularia oportet procedere. Sed vniuerſalia non ſunt compoſita ex ſingularibus, aliter vniuerſale puta genus non prædicareĩ in recto de ſpeciebus nec ſpẽs de indiuiduis. Nullum.n.realr̃ ꝯpoſitũ ex partibus prædicatur de partibus in recto præcipue ſi diuiſim ſumantur, vnde hæc eſſet falſa, homo eſt aĩal, ſortes eſt hõ. Quod ſi dicas, immo totũ vl'e prædicatur in recto de qua libet parte ſubiectiua. Nõ valet, quoniam ĩ toto vniuerſa-

li non ſeruatur compoſitio realis ex partib⁹ ſubiectiuis ſed compoſitio rationis vt alias videbitur.

Tu igitur vt defendas B. Tho. aduerte q̄ aliqui fauētes Cōmen. & præcipue Petrus pomponatius in lec. ſua ſuper primum lib physico. vt defendat expōnē Cōmen. arguit ꝯtra expōnē B. Tho. & primo probat q̄ Ariſto. in tex. 2. det modum demonſtrandi & procedendi ad cognitionem cāꝝ naturaliū ī hac ſcīa, & ſic expō Cōmē erit ꝯueniens.

Sic igitur arguit. Ariſt. in hoc. j. lib. peruenit ad cognitionem veram principioꝝ naturalium vt patet in fine primi libri vbi reprobatis opinionibus antiquoꝝ deuenit ad veram noticiam materiæ & formæ & priuationis, quæ ſunt principia requiſita in omni fieri naturali vt declarabiť loco. ſuo. Ergo vel peruenit ad talem noticiam ex aliqua via vel ex nulla. Non ſecundum, quia repugnat terminū attingi ſine via ergo primum, ſi primum ergo oportet q̄ in. j. lib. & in principio præponat viam procedendi ad cognoſcenda principia & cās naturales. Talis aūt via eſt modus demonſtrandi ꝯueniens huic ſcīæ. Ergo pħs in. 2. tex. dat modum demonſtrandi in hac ſcīa, & ſic expō. Cōmen. vr̄ ꝯueniens & ad mentem philoſophi.

Sed id non concludit contra B. Tho. diceret. n. q̄ Ariſt. vtiq; per aliquam viam & conuenientem in hac ſcīa proceſsit in. j. lib ad cognitionem principioꝝ naturalium. Sed non fuit neceſſe vt eam exprimeret in. j. lib. nec in ſecundo idem repeteret. Sed ſufficit q̄ eam mente excogitauit: & ſecundum illam ſe regulauit in hmōi inueſtigatione. Deinde in. 2. lib. vt in loco magis conuenienti eam expreſsit. & ſic patet q̄ nihil concludit, qm̄ illa ꝯñia, ſi primū ergo oportet q̄ in. j. lib. & in principio præponat eam, nullam habet euidentiam. ideo neganda eſt

Deinde arguit contra B. Tho. qui dicit in. 3. tex. contra Cōmen. q̄ confuſa non debent exponi per cōpoſita, ſed p magis vl̄ia & indiſtincta. Contra hoc igitur ſic arguit, ſi cōfuſa exponuntur per magis vl̄ia, ergo non erit proceſſus a notioribus & priorib⁹ nobis ad notiora & priora naturæ, quod eſt contra pħm in. 2. tex. Contra probatur. Magis

vľia ſunt priora ſm naturā q̄ min⁹ vľia, vt vult pħs in poſt prædicamentis. Prius n. natura eſt a quo nō cōuertit ſubſi ſtendi ɔ̄ntia. Conſtat aūt q̄ hæc ɔ̄ntia valet. Homo eſt, ergo aīal eſt, & tñ non valet econuerſo vt patet, ergo animal vt magis vľe eſt prius natura hoīe vt minus vľi, ſi ergo con fuſa exponantur pro magis vľibus, cum pħs concludat in tex. 4. q̄ oportet procedere a magis vniuerſalibus ad ſingularia, ſequitur q̄ non procedem⁹ a poſterioribus ad prio ra naturæ, cuius tamen oppoſitum docuit pħs in tex. 2. & ſic ſibi contradiceret.

Ad hoc argumentum reſpōdet B. Tho. in. 1. par. q. 85. art. 3. ad primum. Nam in principio articuli ſic inquit, vř q̄ magis vľia non ſint priora in nřa cognitione intellectuali. Quia quæ ſunt priora & notiora ſm naturam ſunt poſteriora & min⁹ nota ſm nos. Sed vniuerſaliora ſunt prio ra ſm naturā, quia prius eſt a quo non conuertitur ɔ̄ntia eſ ſendi, ergo vniuerſaliora ſunt poſteriora in nřa cognitiōe, ecce argumentum virtualiter Petri pomponatii. Ad quod reſpondens B. Tho. inquit. Duplex eſt ordo naturæ. ſ. ordo gñationis & perfectionis. Ordine generationis vľiora ſunt priora quia prius generatur aīal q̄ hō, & herba q̄ fructus. Et de tali ordine intelligenda eſt propō inducta ī poſt prædicamentis. Ordine aūt perfectionis vľiora ſunt poſteriora ſm naturam, & minus vľia ſunt priora vt ſpēs, eo q̄ ſunt magis intentæ a natura, & ſunt magis actu, qm̄ intētio naturæ nō ſiſtit in genere ſed in ſpē. Et qñ dicit pħs in tex. 2. innata eſt nobis via &c. intendit de prioribus ſecundum naturam ordine perfectionis & non ordine gñonis, quo or dine vľiora ſunt poſteriora & minus vľia ſunt priora. Et ſic vľiora ſunt priora in nřa cognitione min⁹ aūt vľia ſunt po ſteriora, fallitur aūt arguens qm̄ non aduertit illum duplicem ordinem naturæ. ſ. generationis & perfectionis.

Arguit iterū contra illud quod dicit B. Tho. q̄ gñą non cōponunt ex ſpēbus. Nam ſpēs diuidunt genus. Diuiditur .n per ɔtrarias dřias quarū quælibet conſtituit ſpēm. Sed nihil diuiditur quod prius nō fuerit cōpoſitū, ergo genus eſt compoſitum ex ſpēb⁹, ex cōſequenti non bene reprehen-

ditur Cōmen. exponens genera confuſa.i.cōpoſita, quoniam & B. Tho. cogitur ponere genus ꝯpoſitum, cum ſit diuiſibile in ſpecies.

Ad hoc reſpondetur dupl'r. Primo dato ꝙ B. Tho. con cederet cōpoſitionem in genere, non tñ qualem intendit Cōmen. exponens confuſa pro cōpoſitis. Accipit.n.vt patet in cōmen.3.compoſita cāta ab elñtis, in quibus conſtat eſſe ꝯpōnē realem. Talem aūt non admittit B. Tho. in genere. Non.n.reſultat genus ex ſpēbus vt quid vnum compoſitum real'r, ſi aūt admittenda eſt cōpō in genere, hoc eſt tm̄ ſecundum rōnē. Reſpondetur ſecundo ꝙ genus diuidi in ſpēs vt ponit Ariſto. cum dicit in tex.3. fiunt nobis nota elñta & principia diuidētibus hæc &c. accipit ly diuidentibus pro diſtinctæ & applicatæ conſiderantibus, puta, poſt quā cognoui aīal vt aīal, procedo ad cognoſcendum diſtincte aīal vt hō vt capra vt leo. Et hoc eſt diuidere genus.i.diſtincte cōſiderare vt ad ſpēs contrahitur. Conſtat aūt ſano intellectui ꝙ huiuſmodi diuiſio.i.diſtincta ꝯſideratio nō arguit talē cōpōnē, qualem intendit Cōmen. exponens cōfuſum pro compoſito, & ſic patet expōnē B. Tho. eſſe conuenientiorem expoſitione Commen.

Et aduerte ꝙ ſi Cōmen. habuiſſet textum noſtrum quē exponit B. Tho. non ſic forte expoſuiſſet, vel quia in textu arabico non dicitur. Sunt aūt primū nobis manifeſta & certa ꝯfuſa magis. Sed ſic dicit. Et illa quæ primo ſunt apud nos euidentia & manifeſta ſunt mixta.ſ.ꝯpoſita proprie. Suæ igitur expōnis occaſio fuit tex. arabicus, quem conatus ē ſaluare vt potuit. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Sunt aūt primū nota nobis & certa cōfuſa magis tex.3.

Aduerte ꝙ hic itel ſolet quæri quod ſit primum cognitum ab intellectu nr̄o, an magis vl'e, an minꝰ vl'e & qua cognitione an confuſa, an diſtincta. Sed hoc quæſitū reſoluimus in tract. de tranſcendentibus, vbi in.j.ca. defenſauimꝰ viam nr̄am contra viam Scoti. Tu igit quære illic.

Quæſtio 6. ſi phyſicus poteſt diſputare contra negātem principia naturalia.

Quemadmodum igitur geometra non hēt diſputationem cum eo qui negat principia geometriæ, ſed loqui de hoc ſpectat ad aliam ſciam a geometria aut ad aliam cōem omnibus ſcientiis, ſimiliter naturalis non hēt loqui in principiis an ſint. Tex. 8.

IN hac quæſtione. Anteq̄ deueniamus ad deciſionē aduerte ꝙ licet aliqui diſtinguant de principiis naturalibus: qm̄ dicunt aliqua eſſe principia doctrinæ ſiue cognitionis tm̄ vt motus & pluralitas entiū & qualitates ſenſibiles rerum naturalium, qm̄ his ducimur in cognitionē rerum naturalium, aliqua aūt eſſe principia eſſendi tm̄ & nō doctrinæ vt materia prima & priuatio & motor primus. Nam materia eſt principium in eſſe & in fieri, priuatio ī fieri vt declarabitur in fine huius primi libri. Et primus motor eſt principium productiuum naturalium inferiorum motu cœli vt declarabitur in libro octauo. Non aūt materia eſt principium cognitionis nec priuatio, quoniam alteꝝ eſt pura potentia, alterum negatio in ſubō apto nato. Hæc autem difficillima ſunt ad cognoſcendum propter minoritatem entitatis ſuæ. Vnde dicet infra philoſophus ꝙ materia non cognoſcitur niſi per analogiam ad formam. Et priuatio cum ſit negō cognoſcitur niſi per habitum. Similiter primus motor eſt difficillimus ad cognoſcendum, qm̄ cum ſit maxime actu ex conſequenti maxime cognoſcibilis ſecundum naturam eſt improportionatus nr̄o intellectui. Vnde non niſi ab effectu. i. ex motu cognoſcibilis eſt a phyſico. Cum igiť principia doctrinæ debeant eſſe notiora quocūqꝫ, & nō habeant notificari ex aliquo priori cognito patet ꝙ hmōi licet ſint principia eſſendi in rebus naturalibus, non tamen doctrinæ & cognitionis. Tamen intentio philoſophi quando dicit. Similiter naturalis nō habet loq de principiis an ſint, eſt de principiis doctrinæ, & non de principiis eſſendi, vnde exēplificat de Geometria & de ſcīa communi omnibꝰ ſcientiis. i. metaphyſica, de qua ꝯſtat vt docuimus in. 4. metaphy. ꝙ habet ſuſtinere principia in quibus fundantur aliæ ſcīæ particulares. Vt igitur ad mentem philoſophi reſoluamus præſens quæſitum, duo agēda ſunt, primo

ponentur duæ concluſiones rñſiue, quaꝝ prima erit negatiua, & ſecunda affirmatiua, ſecundo ſoluetur dubium.

Prima concluſio, phyſicus non poteſt probare cõtra negantem principia ſcientiæ naturalis quo ad exiſtentiam. Hanc prius declaro, deinde probabit: voco principia ſcientiæ naturalis, ea quæ primo occurrunt cognitioni noſtre, & ſunt nobis prima via qua procedimus in inueſtigationẽ ſubſtantiaꝝ naturalium, & qua ſublata nullam aliam habemus. Hæc aũt ſunt motus & pluralitas entium & qualitates ſenſibiles quæ ſunt proprie rebus naturalibus & actiones ſiue paſsiones proprie & motus naturales, vt ignem eſſe calidum & calefacere, aquam eſſe oppoſito modo. Ignẽ eſſe leuem & aſcendere, terram oppoſito modo. Dico quo ad exiſtentiam, qm̃ poſito vt probabitur ꝙ phyſicus non poſsit probare, exiſtentiam motus. nec ꝙ ignis exiſtat calidus, eo ꝙ ſenſui conſtat, tamen non inconuenit poſſe ꝓbare quiditatiue. Nam cum hæc propoſito, motus eſt, nõ ſit immediata qm̃ prædicatum non eſt de rõne ſubiecti, nõ inconuenit eam poſſe demonſtrari per diffinitionẽ motus, ſed quia ad ſenſum acceptatur ſicut iſta ignis eſt calidꝰ, nix eſt frigida, ideo non eſt neceſſaria apud intellm̃ hæc ꝓbatio. Hæc ꝯclo ſic declarata probatur phyſicus non põt demonſtrare contra negantem principia doctrinæ in ſcia naturali demonſtratione oſtenſiua, nec ducente ad impoſſe ergo &c. Contra patet a ſufficienti diuiſione demonſtrationis. Añs probatur quo ad primam partẽ. Demonſtratio oſtenſiua eſt ex notioribus ꝯclone. Sed apud phyſicum nihil poteſt eẽ notius principiis doctrinæ & præſertim hoc principio, motus eſt in quo fundatur oĩs proceſſus phyſicus vnde & pħs aduertens nihil eſſe notius a quo poſsit procedere dicit in tex. xj. nobis aũt ſubiiciatur oĩa aut quædã moueri, ergo &c. Secunda aũt pars ſic probatur. Demonſtratio ad impoſsibile ex doctrina demonſtratiua procedit ex aliquo falſo admiſſo ab aduerſario. Et ex aliquo vero ſimul ſumpro. Et concluditur aliquod manifeſtius falſum, ex cuius deſtructione fit reuerſio ad deſtructionem falſi admiſſi ab aduerſario, & ad concludendum eius oppoſitum

eſſe verum.v g Dicat aduerſarius.Homo eſt aſinus . ſubſu matur.Sortes eſt homo,& concludatur,ergo ſortes eſt aſi nus.Sed hæc concluſio eſt manifeſte falſa, ergo aliqua præ miſſarum non minor ergo maior quod eſt dictũ, ab aduer ſario ergo ſua oppoſita.ſ.homo non eſt aſinus eſt vera . Sed ſi aduerſarius admittit motum non eſſe, nihil pōt ſibi concludi quod ſit manifeſtius falſum, ex cuius intereptio- ne concludatur admiſſum eſſe falſum.ſ.motum nō eſſe. & oppoſitum eſſe verum.ſ.motum eſſe.Et probatio quidem huius minoris ſtat in hoc quia ſicut prima principia doctri næ debent eſſe notiſsima in veritate. ſic eoꝝ oppoſita de- bent eſſe notiſsima in falſitate.Et ideo iſta.motus nō eſt nō poteſt notificari in ſcia naturali per aliquam magis falſam. Non igitur phyſicus pōt probare efficaciter ꝯtra negātem ſua prima principia doctrinæ ſtando in terminis phyſicis. Quod dico vt præſcindam ab habitu metaphyſico ſicut de clarabo infra.

Secunda concluſio . Phyſicus ꝓbat efficaciter principia naturalia.i.quæ ſunt pricipia eſſendi reꝝ naturaliũ. Nā phi loſophus in primo probabit efficaciter tria eſſe pricipia in trinſeca reꝝ naturalium. & hæc ſunt materia forma & pri uatio.Et in.2.lib.probabit naturā agere pp finem. Et in.8. lib.probabit exiſtentiam primi efficientis, q eſt motor pri mus,ergo &c. Sed aduerte ꝙ licet hæc ſint principia eſſen di prima reꝝ naturalium,quia concurrunt in omni factio ne naturali per ſe intenta.& licet concurrant ad cognitionē eaꝝ. eo ꝙ principiatũ pēdet a cognitione ſuoꝝ principioꝝ tñ non poſſunt dici prima principia doctrinæ:quia fiũt no- ta ex notioribus,vnde ex tranſmutatione cognoſcit for- ma & materia & priuatio. Et ex motu concludet primus motor.Ex quo ſequitur ꝙ licet eadem pñt dici principia eſ ſendi & cognoſcendi non tñ eſt neceſſe ꝙ ea quæ ſunt pri- ma principia eſſendi in rebus naturalibus.ſint prima prin- cipia procedendi in ſcia naturalium.

Probatis hic concluſionibus remouendum eſt dubium. & eſt tale.Si phs naturalis non poteſt defenſare prima prin cipia doctrinæ ſuæ.quare Ariſt. diſputat & reprobat poſi-

tionem parmenidis & Meliſsi.qui negabãt huiuſmodi prin cipia & ſoluit eoꝝ rationes.

Rñdeo Ariſto. nõ diſputat hic cõtra parmenidem & Meliſſum ex virtute philoſophiæ naturalis, ſed per habitũ metaphyſicæ vt ipſemet innuit hic in tex. 12.cum dicit. habet .n.hic philoſophia reſpectus.i. & ſi diſputare cum eis non oportet naturalem.tñ oportet primum philoſophum. Et ſi dicas. Quare ergo pħs non diſtulit diſputare cõtra eos in metaphyſica. Reſpõdet ipſemet hic in tex.12.& dicit. Sed qm̃ de natura quidem non naturales &c. Vbi inquit Commen. Sed quia accidit his duobus viris loqui de naturis vt de vacuo & infinito & aliis rectum eſt loqui cum eis de iſtis quæſtionibus & diſputare. Et ſi dicas. vnde habet metaphyſicus ꝙ poſsit magis diſputare & ꝯuincere negantes principia huius doctrinæ quam phyſicus. Rñdeo. Id habet quia cõſiderat primus & generales modos entis. vt vnũ & multa & actum & potẽtiam & finitũ & infinitum &c. Et ex his pñt formari rões procedentes ex conceſsis ab eis. Et hoc modo ꝓcedit hic Ariſt.ꝯtra eos ſicut ꝓcederet in metaphyſica. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio ſeptima ſi qui ponunt tantum vnum ens negant omnino principium.

Non enim amplius principium eſt. ſi vnum ſolum.& ſic vnũ. Principium.n.cuiuſdam aut quorundam eſt. Tex.8.

IN hac qõne aduerte ꝙ difficultas ſtat in ly ſolum. Nã cũ ſit dictio excluſiua ſi quando apponiẽ vni relatiuo excludit aliud ꝓfecto qui dicit tm̃ vel ſolũ principium eſt deſtruit rõnẽ principii. qm̃ de rõne eius eſt principiatũ. Et.n. principium cuiuſdam.ſ.principiati aut quorũdam principium.vt dicit pħs in tex. 8. Qui ergo diceret, tm̃ principiũ eſt ſi ly tm̃ excludit ſuum correlatiuũ. ſequitur.ergo principiatum nõ eſt. Tunc vltra.ergo principium non eſt, qm̃ remoto vno correlatiuo remoueẽ reliquum. Si aũt dictio excluſiua qñ apponitur vni relatiuoꝝ nõ excludit reliquũ ſequitur ꝙ dictũ pħi ſit falſum qñ dicit. Nõ.n.amplius principium ſi vnum ſolum &c. Et hoc vr̃ eſſe magis apparẽs. qm̃

dictio excluſiua non excludit ea quæ ſunt de rõne termini cui apponitur, vt quia animal eſt de rõne hominis. non ſequitur. Tantum hõ currit ergo animal non currit. Sic in propoſito. Cum principiatum ſit de rõne principii. non ſequitur. Tm̃ principium eſt ergo principiatum non eſt.

Vt igit̃ ſcias quam veritatẽ cõtinet dictum phi. ſic ꝓcedendum eſt. primo declarandum eſt qñ & quot modis dictio excluſiua excludit aliud a termino cui apponit̃. & qñ nõ. ſecundo applicabit̃ ad propoſitũ. & declarabit̃ dictũ philoſophi eſſe veꝝ. & ſoluetur ratio facta in oppoſitum.

Quantum ad primum aduerte ꝙ de dictione excluſiua datur hæc regula generalis. Dictio excluſiua excludit omne aliud quod diſtinguitur ſuppoſito a conſortio prædicati. cui regule apponunt̃ ꝓ ſua declaratione tria corollaria.

Primum eſt ſi duo relatiua diſtinguuntur non ſolũ realiter ſed etiã ſuppoſito, vt pater & filius. ſeruus & dñs. principium ꝓductiuum & ꝓductum principiatum. dictio excluſiua appoſita vni excludit aliud. vt tm̃ pater eſt. ergo filius non eſt. Sic enim exponitur. pater eſt & nullũ aliud diſtinctum ſuppoſito a pr̃e eſt. Sed filius eſt aliud ſuppoſitum a pr̃e. ergo. filius non eſt. Si aũt ſint duo relatiua quæ non diſtinguãtur realiter & ſuppoſito vt qñ idẽ mouet ſeipſum ſecũdum partem puta ſortes manu ꝑcutit ſeipſum ſcꝫ in pectus non eſt neceſſe vt dictio excluſiua appoſita vni excludat aliud, nõ. n. ſequitur. Tm̃ mouens ſeipſum currit ergo motum a ſeipſo non currit. Nã vnum ꝓdicatur de altero: hæc. n. eſt vera. Mouens ſeipſum eſt motum a ſeipſo.

Secundum eſt, ſi aliquod eſt includens ſubiectum vel includit̃ a ſubiecto ꝓpõnis excluſiuæ. dictio excluſiua non excludit illud, vnde dictio excluſiua addita ſpeciei nõ excludit genus nec alia ſuperiora, nec dr̃iam conſtitutiuam ſpeciei, nec indiuiduum quod ſpẽm includit, vnde non ſequit̃. tantum homo eſt. ergo animal non eſt ergo rõnale non eſt ergo ſortes nõ eſt Et rõ oĩum hoꝝ eſt, quia eadem attributione qua ꝓdicatum ſubiecto attribuitur omnibus huiuſmodi attribuit̃. Non. n. genus nec dr̃ia conſtitutiua ſpẽi nec indiuiduũ ſunt aliud a ſpẽ quæ ẽ ſubiectũ ꝓdictæ excluſiue.

Tertium eſt.ſi aliquid eſt includens aliud vt partẽ ſui eſſentialem vel integralem. Dictio excluſiua addita vni non excludit aliud. vnde non ſequitur. Tãtum homo eſt. ergo anima non eſt. tantum domus eſt ergo paries non ẽ quia eadẽ attributione qua eſſe attribuitur toti attribuit parti.

Quantum ad ſecũdũ dico ꝙ ratio philoſophi ẽ vera qꝛ principiũ ꝓductiuũ & principiatũ productum diſtinguuntur ſuppoſito. qm̃ nihil ſeipſum producit. & ideo dictio excluſiua appoſita vni excludit aliud. Dico notãter pricipiũ productiuum. quoniam non eſt neceſſe principium formale nec materiale diſtingui ſuppoſito a ſuo principiato immo ſe hñt adipſum vt pars & totum. & ideo nõ eſt neceſſe dictionem excluſiuã additam principio excludere principiatũ. vnde non ſequitur. Tantũ anima eſt ergo homo nõ eſt. quoniã anima & homo non diſtinguuntur ſuppoſito.

At rõnem in oppoſitũ qñ dr̃ ꝙ dictio excluſiua non excludit terminum qui eſt de rõne termini cui apponit. hæc non eſt vniuerſaliter vera, niſi quando illa duo non diſtinguuntur ſuppoſito vt totum & pars. Genus & ſpecies, indiuiduum & ſpecies. Non ſic autem ſe habent principiũ productiuum & eius principatũ vt docuimus. Quare &c. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 8 ſi finitum & infinitum & diuiſibilitas primo & per ſe conueniunt quantitati.

Infiniti autem ratio quantitati congruit ſed non ſubſtantiæ nec qualitati textu. 15.

IN hac quæſtione. Aduerte ꝙ difficultas ſtat in duobus, primo quia antequam diuidatur ens in. x. p̃nta diuidiẽ per finitum & infinitum vt oſtendimus in tractatu de tranſcendentibus, ergo finitum & infinitum p̃cedunt quãtitatẽ & per ꝯñs diuiſibilitas. Præterea, ſumpta quacunq; ſubſtantia etiam abſtracta veꝝ eſt dicere ꝙ eſt limitata vel illimitata & per conſequens finita vel infinita, & tamen ibi nulla eſt quantitas, ergo &c. Secundo facit difficultatẽ ly diuiſibilitas. Nam remota quacunq; quantitate nõ incõuenit genus diuidi in ſpecies ſaltẽ in abſtractis vbi nulla ẽ quãtitas, ergo diuiſibilitas ꝯuenit ſubẽ etiã remota omni quã-

titate. Præterea, duæ ſpecies materiales vt homo & leo diſtinguunt ſubſtantialiter per dr̃ias ſuas quæ non ſumunt a quantitate ſed a formis ſuis. Præterea, forma ſubſtãtialis dat eſſe rei, ergo diſtinctionē & diuiſibilitatem. Nam per propriã formã res habet eſſe & diſtinguit a quocũq; alio.

Tu igitur aduerte ꝙ moderni pp hæc argumẽta fruſtra laborant, qm̃ non tendunt ad ſenſum philoſophi. Nã philoſophus non loquitur contra parmenidē & meliſſum de finitio & infinitio niſi ad ſenſum eorum contra quos arguebat. Meliſſus aũt ſicut ceteri antiqui arbitrabatur ens & corpus cõuerti, ita ꝙ nõ datur apud eos niſi ens corporeũ quod patet eſſe quãtum, vnde in. 4. lib. in tex. 1. loquẽs de antiquis inquit, & ea nãq; quæ ſunt omnes. ſ. antiqui opinãtur alicubi eſſe, quaſi dicat, quia non tenent niſi ens corporeum, opinantur omne ens eſſe in loco ex ꝯñti quantũ. Et qm̃ ſic opinabantur de ente, ideo credebant non dari finitũ & infinitum niſi ſecundum quantitatem molis.

Quando igitur dicit philoſophus ꝙ rõ infiniti congruit quantitati ſed non ſubſtantiæ loquitur ex conceſſo a meliſſo & non abſolute. Nam ſm verum philoſophum ſicut eſt duplex quantitas. ſ. molis & virtutis, ſic eſt duplex infinitum & finitum, quorum vnum congruit quãtitati dimenſiue & dicitur infinitum quantitatiuum, alterum quantitati virtuali, & dicitur infinitum formale.

Ex his patet quid dicendum ſit ad argumenta inducta. Ad primum ergo dico ꝙ ens vt diuiditur per finitũ & infinitum ad mentem veri philoſophi non eſt ſolum ens corporeum ſed ens reale abſolutum vt docuimus in tractatu de tranſcendentibus in quinta diuiſione entis. Tales autẽ modi entis non ſumuntur a quantitate dimenſiua, ſed virtuali, quam concedimus præcedere quantitatem & diuiſibilitatem in partes quantitatiuas. Idem dicitur ad ſecundũ argumentum, qm̃ limitatum & illimitatum vt docuimus in eodem tractatu in abſtractis ſumitur ab eſſentia & non a quantitate. Quomodo ab eſſentia vide illic.

Ad primũ argumentum de diuiſibilitate dico ꝙ duplex eſt diuiſio. ſ. formalis ꝓut hæc eſſentia nõ eſt illa, & mate-

rialis in partes quantitatiuas. Tunc ad argumentum cōcedo q̃ in abſtractis eſt diuiſio formalis & nō materialis, de qua loquimur hic contra Meliſſum. Hæc.n.fit per ſolā quātitatem. vnde in. 5. metaph. in q 20. diſputauimus ſi diuiſibilitas eſt ꝓpria rō quantitatis. Idem dr̃ ad ſcd̃m. Nā hō & leo diſtinguuntur formaliter & ſubſtantialiter ante quātitatem. Quiditas.n. hominis eſt alia ſubſtātialiter a quiditate leonis. Et aduerte q̃ nō ſolum in rebus ꝑfectis ſm̃ ſpeciem ſaluatur diuiſibilitas formalis & eſſentialis, ſed etiam in materia cœli & in materia horum inferiorum. Nā ĩ via noſtra vt docuim⁹ in. 8. metaphyſi. in. q 13. remota quātitate diſtinguūtur eſſentialiter: eo q̃ ſunt duæ potentiæ paſſiue diſtinctarum rōnum & eſſentialiter diſtinctæ. Cōceditur tamen q̃ materia horum inferiorū ſolū in partes materiales diuiditur, & ſic per quātitatem, vnde remota quātitate & forma materiæ ſortis Platonis omnino eſſent indiſtinctæ. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio nona ſi totum & partes ſimul ſumpte ſunt idem realiter.

Vtrum vnum aut plura pars & totum tex. 17.

IN hac quæſtione non eſt hic immorandum qm̃ eam reſoluimus in lib. 7. metaph. in q. vltima, & pertractauimus viam B. Tho. & Heruei & cōmen. & tu vide illic.

Quæſtio Decima, ſi ratio philoſophi in tex. 19 concludit contra antiquos.

At vero ſi omnia quæ ſunt, ratione vnum ſunt ſicut eſt tunica & indumentum. tex. 19.

IN hac quæſtione aduerte q̃ difficultas ſtat in hoc, philoſophus vult ꝓbare cōtra antiquos, q̃ ſi omnia quæ ſunt, ſunt vnum ratione ergo eadem erit ratio duorū contradictoriorum. Et ſic ens & non ens erunt idem. Cōſequentiam autem ſic deducit philoſophus. Si oīa ſunt vnū rōne, ergo eadem rō erit boni & mali. Et cum malum ſit nō bonū, ergo erit eadē rō boni, & nō boni quæ ſunt ꝯtradictoria, & cū alterū contradictoriorū ſit nō ens, ergo erit

eadem ratio entis & non entis: & cum illa quoꝝ eſt vna rõ ſint idem, ens & nihil erunt idem.

Hæc eſt rõ philoſophi, & ꝙ non valeat oſtenditur ſic. Nam ſtante eodem modo arguendi probaretur cõtra philoſophum ꝙ inter contradictoria datur medium, & arguetur ſic, inter bonum & malum datur medium, & manifeſtius inter album & nigrum. Sed nigrum eſt non album, ergo inter albũ & nõ albũ datur medium. Sed albũ & nõ album ſunt contradictoria ergo &c. Patet aũt ꝙ hoc repugnat philoſophus in j. poſte. & in. x. metaphy. tex. 15. vbi & formauimus qõnẽ quæ eſt vndecima in ordine. Ergo rõ prædicta philoſophi cõtra antiquos nihil valet.

Hic inuenio duos modos rñdendi, primus eſt quorũdã qui dñt, ꝙ ratio philoſophi cõtra antiquos ſtat in hoc. Si album & nigrum hñt eandem rõnem, ergo albũ & nigrum ſunt idem, ergo idem erit album nigrum. Et cum nullum ens ſit album nigrum ſequitur ſtãte opinione antiquorum ꝙ ens puta album, & non ens puta album nigrum erunt idem. Sed quicquid ſit de iſto modo dicendi, niſi aliud dicatur patet ꝙ non ſoluit inſtantiam qua ꝓbaĩ quod ſtante eodem modo arguẽdi ꝓbareĩ inter ꝯtradictoria dari mediũ.

Secundus igitur modus rñdendi & verior extrahiĩ virtualiter ex B. Tho. qui poſtquam expoſuit tex. 19 inquit. Aduertẽdum vero ꝙ ſicut dicit philoſophus &c. Ex cuius verbis & ſententia poteſt colligi ꝙ rõ ſupra poſita philoſophi contra antiquos non tenet de forma ſed de materia. ſ. ex aliquo conceſſo ab aduerſario, ideo ſtante eodem modo arguendi non poteſt trahi ad aliud propoſitum. Concedebãt aũt antiqui non dari multitudinem nec pluralitatem ſecundum rem nec ſcd̃m rõnẽ, ideo ſequitur ex ſuo cõceſſo ꝙ entis & non entis eſt eadem ratio. Contingit enim nõ ſolum ens ſed etiam non ens appræhendi ab intellectu. Aliter intellectus non furmaret hanc propõnẽ, ens diſtinguiĩ a non ente. Quoꝝ autem eſt vna ratio, illa ſunt eadem, ergo ſtante ſuppõne antiquoꝝ ens & nõ ens ſunt idem. Ad inſtantiam aũt factam de medio inter contradictoria patet quid dicendum ſit, concluderet vtiq; ſi ratio qua for-

mat philoſophus valeret de forma, tunc enim ſeruato eo dem modo arguēdi teneret in alio propoſito. Sed quia nō tenet niſi de materia, ideo non oportet trahere ad aliud propoſitum. Sic dicendum occurrit. Et tu conſidera. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Qō. 11. ſi ratio Meliſsi peccat in forma, & pp quid. Eſt autem magis oneroſa Meliſsi ratio & non habens defectum. Tex. 22.

IN hac quæſtione. Aduerte quod alio modo formatur rō Meliſsi a B. Tho. & alio a Commenta. Vt igitur videas qūo peccat & pp quid tria agenda ſunt primo formabitur ſm B. Tho. & ſm Commentato. ſecundo declarabit pp qd peccat, tertio declarabitur ſi in aliqua materia talis modus arguēdi pōt ſaluari. Nam vt dicemus viſus eſt philoſophus aliqñ ſeruaſſe talem modum arguendi Et ideo ſi in nulla materia talis modus valeret qua rōne repræhendit Meliſſum, eadem & ipſe repræhendendus eſſet.

Quantum ad primum aduerte ꝙ rō Meliſsi pōt formari hypotheticæ & categoricæ hypotheticæ ſic, ſi ens eſt factū habet principium. Ergo ſi non eſt factū non habet principiū. Sed ens non eſt factum vt probat ipſe Meliſſus, ergo non habet principium. Et hoc modo format eam B. Tho. & dicit eā peccare in forma, quia arguit a deſtructione antecedentis ad deſtructionem ꝯñtis, & ſic cōmittitur fallacia ꝯñtis eo ꝙ arguitur ab inferiori ad ſuperius negatiuæ, qđ nō valet. Nō.n. ſequitur ſi tu es homo tu es aīal, ergo ſi nō es homo non es aīal. Nam leo non eſt homo & tñ eſt aīal. Categoricæ autē ſic formatur. Oē quod eſt factum habet principium. Sed ens non eſt factum, ergo nō habet principium. Et hoc modo videtur formare eam cōmentator in cōmen. 23. ibi Et cum Meliſſus habuit hoc ꝓ vero &c. Et dicit cōmenta. ꝙ ille modus arguendi nō valet, eo ꝙ nō ē neceſſe ſi prædicatum affirmatur ī eo ī quo affirmat ſubm ꝙ prædicatū negetur ab eo a quo negatur ſubm. Patet.n. ꝙ aīal affirmatur de hoīe & de aſino, & tñ nō ſequit ꝙ qa homo negatur ab aſino ēt aīal negetur ab aſino. Stat.n. ꝙ

aſinus

aſinus non ſit homo,& tamen ſit animal. Sic eſt in propo ſito licet enim habere principium affirmetur de omni qđ generatur. Non tamen eſt neceſſe q̃ negetur ab omni qđ non generatur. Nam corpus cœli non generatur.& tamē habet principium.ſ.magnitudinis cum non ſit infinitum. Sicut igitur non valet hic. Omnis homo eſt aĩal aſinus nō eſt homo. Ergo aſinus non eſt aĩal. Arguitur.n. in prima fi gura cum minori negatiua. ſic non valet ratio Meliſsi.

Quantum ad ſecundū aduerte q̃ ſi quæratur quare non valet modus arguendi a deſtructione añtis ad deſtructionē pñtis. Sed bene econuerſo rñdendum eſt quia in p̃mo ꝓceſſu.ſ.a deſtructione añtis arguitur reductiue in prima fi gura cum minori negatiua ex qua nihil ſequitur vt declaratum eſt in logicis. In ſecundo autem ꝓceſſu.ſ. a deſtructione pñtis &c.arguit̃ reductiue in ſecunda figura in qua nō inconuenit minorem eſſe negatiuam. Tunc.n.p̃dicatum in ma.& mi.ſtat ꝓ medio,& pñs habet rōnem p̃dicati ſic arguēdo. Si oĩs homo currit mouetur. Sed homo nō mouetur ergo non currit. Patet hoc quòd argumentum eſt reductiue in ſecunda figura ſic. Omne currens mouetur. Sed homo non mouetur ergo homo non currit.

Quantum ad tertium aduerte quod licet talis modus ar guendi non valeat de forma: poteſt tamen valere de mate ria, vt in terminis conuertibilibus & ratio huius eſt. Quia hic modus non valeat quotiens arguitur ab inferiori ad ſu perius negatiue. ſed duo termini conuertibiles, non ſe habent ut inferius & ſuperius, ſed ſunt æqualis ambitus, ideo quicquid attribuitur vel negatur ab vno. attribuitur alteri vel negatur ab eo, vnde bene ſequitur ſi homo eſt lapis, ra tionale eſt lapis. Sed homo non eſt lapis. ergo &c. Et hoc modo arguendi aliqui arbitrantur Ariſt. vſum fuiſſe in. 1. de anima in tex. 13.& de hoc formauimus in. 1. de aĩa.q. 10.& ideo ſi Meliſſus argumentatus fuiſſet in terminis cō uertibilibus poterit tollerari. Sed argumentatus eſt in terminis non conuertibilibus in plus, eſt enim habere princi pium q̃ eſſe factum vt declarat philoſophus in tex.& ideo recte improbatur. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 12. ſi poſsibile eſt partem moueri, toto quieſcente.

Poſtea, propter quid immobile, ſi vnum eſt. Textu. 24.

IN hac qōne. Aduerte ꝙ ſi textus pħi teneatur in ſuo ꝑprio ſenſu non habet difficultatem. Dicebat enim Meliſſus hanc ꝓñtiam eſſe veram ſi ens eſt infinitum eſt imobile, quia quod mouetur, extra locum priorem tendit, Sed infinitum cum occupet oēm locum nō poteſt tendere extra ꝑorem locum: ergo eſt imobile. pħs autem improbat illam ꝓpōnem oē quod mouetur tendit extra ꝑorem locum. Non n eſt vera niſi in motu locali recto, qui eſt motus de loco ad locum. Non aūt eſt vera de motu circulari qui eſt circa locum vnde ſtante cœlo ſemper in eodem loco partes cœli mutant locum, vt declarabitur in. 4 libr. Et aſsignato corpore fluxiuo vt ſunt aqua & aer ſtat partes ꝑ circūgirationes moueri, & tamen totum non exit locum ſuum, vt patet qñ circūgiratur aqua in vaſe: id autem accidit qm̄ fluxiua ſunt facilis diuiſionis. Non ſic uero poteſt fieri in ſolidis, qm̄ mota parte lapidis ſtante continuitate de neceſsitate totus lapis mouetur. Et de continuo ſolido ꝓprie intelligitur dictum pħi in 5. meta. in tex. 8. cum dicit. Cōtinuum eſt cuius motus eſt vnus. Idem patet de aere cuius pars in vno loco poteſt condenſari vt ſub arctico & in alio rarcfieri vt in meridie & per ꝯñs ſ͂m partes mutat locum. Non tamen totus aer egreditur ſphæram ſuā. Patet ergo ꝙ textus pħi in ſe non continet difficultatem. Sed expoſitores moderni fecerunt ipſum difficilem per accidens, eo ꝙ diſputant multas cōcluſiones quas ad hunc locum reducunt & tamen proprie diſcutiendæ ſunt partim in lib. 4. partim in. 6. vel. 7. & principaliores ſunt iſte.

In motu circulari nō eſt neceſſe quamlibet partem mobilis mutare locum ſ͂m ſubiectum. Sed hæc cōcluſio an ſit vera & in quo ſenſu, pertractanda eſt in. 4. lib. qñ inueſtigabimus de localitate vltimæ ſphæræ.

Si aliquid mouetur localiter circulariter non eſt neceſſe omnia eius puncta moueri vt ſunt poli. Hæc diſputabitur

in.4.lib.cum agemus de immobilitate loci,& p̃cipue quia huic videtur contradicere cõmen.in.2.cœli commen.14.

In motu circulari vero,quælibet pars mouetur ſm ſubiectum.Hæc diſcutietur in libr.4. & in quo ſenſu poſsit ſaluari:pro nunc de quæſtione propoſita & de his concluſionibus non eſt aliud dicendum.

Qõ.13.ſi ex eo q᷑ diffõ habet partes ſm rõnem poſſumus concludere diffinitum habere partes ſm rem.

Quod aũt diuiditur quod vere eſt &c.vbi dicit cõmen.
Nam partes rei quæ ſunt ſm diffinitionem p̃cedũt
rem in eſſe Tex.& comment.xviii.

IN hac qõne. Aduerte q᷑ petit eãdem difficultatem,qua ſolet quæri,vtrum partes diffõnis corrñdeant partibus rei diffinite , puta genus mãæ dña formæ. Sed ſcito q᷑ hãc.q ordinaui & reſolui in.7.meta.& eſt q.15.ſuper tex.33.qui incipit,vtrum aũt rõ ad rem &c.Et Thomiſticæ determinaui partem negatiuam q᷑.ſ. non eſt neceſſe partem diffõnis corrñdere parte in re imo qualibet pars dicit totã naturam diffiniti ſub diuerſo tamen conceptu vt illic declarauimus,& ſoluimus ac reprobauimus ſniam Ianduni vt illic videre poteris,verum quia dictum commen. in hoc .1.phyſi.in cõmen.28.videtur. aduerſari ſniæ noſtræ qm̃ dicit,partes rei quæ ſunt ſm diffõnem præcedunt rem in eſſe,ideo pro nunc ſupponendo q᷑ commen.concordet cũ B.Tho.de vnitate formæ incompoſito, debemus declarare quem ſenſum habeat Commentator.

Hic ergo inuenio duas declarationes,prima eſt Gregorii in.2.ſen.di.16.q.2.ad tertium qui dicit dictum p̃hi & cõmen.tam hic q̃ in.7. meta.debere intelligi de diffõne data per terminos in obliquo vt homo eſt quid compoſitum ex anima & corpore,in qua diffõne cõſtat q᷑ anima & corpus ſunt partes non ſolum ſm rationem ſed etiam realiter diſtincte:non autem debet intelligi de diffõne cuius termini ſunt in recto,qm̃ vtraq; pars talis diffinitionis prædicatur de diffinito in recto & per conſequens dicit totum.

Sed hæc drclaratio non eſt ad mentem p̃hi nec cõmenta,qm̃ in hoc.1.lib.in tex.& commen.28.aſsignatur diffõ

per terminos in recto. vt homo eſt animal bipes. vbi dicit commen. neceſſe eſt vt animal quod eſt genus hominis & bipes quod eſt eius dña, ſint entia in rei veritate. patet ergo ꝙ phs & commen. intēdunt de diffōe quæ ēt datur ꝑ terminos in recto & ideo declaratio Gregorii non ſufficit.

Secunda declaratio quæ eſt magis conſona ꝑncipiis cōmenta. ſtat in hoc. Oē compoſitum ex genere & dña, pōt dici compoſitum ex materia & forma. Non quod genus ſignificet ſolam materiam & dña ſolam formam. ſed quia genus ſignat totum ſub conceptu confuſo. & ſic habet modum materia quæ in ſe indiſtincta eſt. dña autem ſignat totum ſub conceptu diſtincto & ſic habet modum formæ. In hoc ergo ſenſu partes diffōnis ſubæ naturalis ſignificāt partes in re. & ꝑcedunt rem in eſſe quia indicant compoſitionem materiæ & formæ quas cōſtat eſſe res diſtinctas in ſuba naturali diffinita. non ſolum vt apphenditur & diffinitur. ſed conſiderata ſm eſſe reale & naturale. Et qmvt dixi totum hoc negocium terminatum eſt in. 7. metaphyſi. in. q. 15. ideo hic non eſt longius inmorandum.

Quæſtio. 14. ſi in abſolutis & relatiuis diffinitio poteſt eſſe circularis. vel ſaltem in relatiuis.

Amplius quæcūq; in diffinitiua rōne inſunt aut ex quibus ſunt tex. 29. ſuper quem textum dicit Cōmen. Illa quæ accipiunt in rōne diffiniente rem. impoſſe vt in diffinitionibus illorum accipiantur ille res quoniam partes diffinitionis præcedunt diffinitum &c.

IN hac qōne. Stat difficultas qm̄ pro vtraq; parte adeſt rō. Nam pro parte negatiua, ſtat auctoritas cōmentat. inducta & B. Th. in expōne tex. 29. determinat impoſſe eſſe diffōne circularem. qm̄ idem eſſet notius vt diffiniens & ignotius vt diffinitum. Omnis autem diffinitio eſt ex notioribus & prioribus ex. 6. topic. Pro parte autem affirmatiua ſtat Porphyrius ſaltem pro relatiuis qm̄ in prædicabilibus in cap. de ſpecie vult ꝙ genus & ſpēs per ſeinuicem diffiniantur & commen. in. 9. metaphy. in commen. 11. dicit ꝙ actus & potentia ſunt relatiua contraria. & vtrunq; relatiuorum accipitur in diffōne alterius & non accidit in-

de malum hæc commen. & confirmatur ratione. quia vnũ relatiuorum non poteſt eſſe ſine alio. ergo non poteſt diffiniri ſine alio. probatur conſequentia. Quia ſicut res ſe habet ad eſſe ſic ad cognoſci ex. 2. metaphyſi. tex. 4.

. Aduerte ꝙ hanc difficultatem tetigimus in. 9. lib. meta. in. q. 12. in rñſione ad primum dubium. vt igitur habeas hic plenæ reſolutionem aduerte ꝙ hic inuenio duas opiniones quarum vtraque eſt ſuſtentabilis.

Prima dicit ꝙ tam in abſolutis quam in relatiuis ̃poteſt eſſe diffõ circularis. Sed diſtinguit de diffõne. qm̃ aliqua eſt eſſentia lis aliqua per additamentum. In eſſentiali omnia diffinienda ſunt de eſſentia diffiniti in ea quæ eſt per additamentum non omnes partes diffinitiuæ ſunt de eſſentia diffiniti. vt patet quando diffinitur accidens per ſubiectũ. non enim ſubiectum eſt de eſſentia accidẽtis. Dicit igit̃ hæc opinio ꝙ diffõ eſſentialis non poteſt eſſe circularis eo ꝙ ſemꝑ datur per priora & notiora ſimpl'r, & non ſolum quo ad nos. Diffõ autem per additamentum poteſt eſſe circularis in abſolutis & relatiuis, in abſolutis quidem, vt qñ diffinimus paſsionem per ſubiectum, aliqñ etiam diffinimus ſubiectum per paſsionem, vt qñ loco drĩæ incognitæ aſſumimus in diffinitione propriam paſsionem, idem fit etiam in relatiuis, qñ enim diffinimus patrem per filium cum filius non ſit intrinſecum & quiditatiuum prædicatum de patre talis diffõ eſt per additamentũ & econuerſo qñ & diffinim⁹ filium per patrem. Et de talibus diffõnibus non eſt verum ꝙ ſemper dentur ꝑ priora & notiora ſimpl'r. Sed ſufficit ꝙ dentur per notiora quo ad nos. Et quoniam in notioribus quo ad nos poteſt accidere circulatio (accidit enim ꝙ aliqñ cognoſcimus paſsionem per ſubiectum, aliquando econuerſo) ideo poteſt in talibus diffõnibus eſſe circulatio.

Et ſm̃ hanc opĩonem dicẽdum eſſet ꝙ dictum Cõmen. in commẽ. 29 huius primi libri. & dictum B. Tho. allegata ꝓ parte negatiue, debent intelligi de diffõne eſſentiali, & nõ vltra Nec te moueat exemplum pħi de animali & bipede. per quod videtur aſsignare diffõnem per additamentum, eo ꝙ bipes non eſt drĩa eſſentialis diuidẽs aĩal, ſed rõ-

nale & ſuum oppoſitum, ſumit enim bipes loco dñæ eſſentialis, & hæc fuit eius conſuetudo in ſua philoſophia

Secunda opio quæ vr̃ eſſe Burlei in .1.phy. ſup tex.29. dicit q̃ nullũ relatiuum põt diffiniri p reliquum diffõne cõpleta eo q̃ oĩs completa diffõ debet eſſe p notiora & p̄ora & ad dictum porphyrii & Commẽ.in.9.meta.dicit non eſſe mentem eorum q̃ vnum diffiniatur per reliquum, ſed quod cognoſcatur cum reliquo & non per reliquũ. Et fundat ſe ſuper Auicennam qui vr̃ ſic dicere in logica ſua.

Sed ſi bene aduertis non põt ſic ſaluari dictum philoſophi & Commenta. Nam porphyrius in cap.de ſpẽ. & Cõmen.in.9 meta.in commen.11.debent expreſſe vnum relatiuum poni in diffinitione alterius.

Vt igitur ſalues dictum commen & quia videmus cõiter ſic fieri q̃ ſ. relatiua per ſeinuicem diffiniuntur: vt ſeruus per dñm, & econuerſo, magr̃ per diſcipulum, & econuerſo, duplum per dimidium & econuerſo, melius eſt vt ſequaris determinationem quam fecimus in.9.metaphy. in q.12.quam oſtendimus eſſe conſonam expoſitioni. B. Tho vide illic, ne inutilis fiat repetitio.

Et tu aduerte q̃ mens pbi eſt vnum relatiuum diffiniri p alterum nec eſt neceſſe oẽm diffõnem p̄cipue in relatiuis dari p p̄ora & notiora, & de hoc vide, in li.6.topi.in cap.5. vbi ſic inquit. Oportet aũt nõ latere qm̃ quædam fortaſſe non eſt diffiniri aliter: vt duplum ſine dimidio, & quæcũq; p ſe ad aliquid dñr (& infra) neceſſe eſt in alterius diffõne ſimul ſumi & alterum. Hæc de pñti quæſito dicta ſint.

Quæſtio.15.ſi in omni accidente inſeparabili ponitur ſubiectum in diffinitione eius.

Accidens enim dicitur hoc, aut quod contingit eſſe & non eſſe, aut in cuius ratione eſt hoc cui accidit. Tex.28.

IN hac qõne. Aduerte q̃ difficultas ſtat in hoc. Pbs volẽs ſufficiẽti diuiſione diuidere accñs diuidit in accñs cõe, & in accñs ꝓpriũ, cõe appellat illud qđ aliqñ ineſt aliqñ non vt calor in manu, ꝓpriũ appellat illud in cuius diffõne ponit ꝓprium ſubm, vt ſimum & riſibile & par &c. Ex qua diuiſione ſequit̃ q̃ accñs ſufficienter diuidit̃ p ſeparabile &

inſeparabile,& ſeparabile ſit illud in cuius diffõne nõ ponitur ſubm̃ determinatũ, vt ſortes ſedet, Plato eſt albus. Nõ .n. in diffõne ꝑdicati ponit̃ ſubiectũ vt patet & inſeparabile ſit illud in cuius diffõne ponitur ſuum ꝓprium ſubiectum, vt eſt ſimium & criſpum &c. Sed hæc diuiſio non videtur ſufficiens nam nigredo eſt inſeparabilis a coruo & tamẽ in eius dffõne non ponitur coruus idem intellige de ethiope. Ergo diuiſio pħi aſsignata in tex. 28. non eſt vera.

Reſolutio huius quæſiti ſtat in hac diſtinctione. Accidẽs inſeparabile eſt duplex. Nam quoddam fluit a principiis ſpẽi, & dicitur nãlis ꝓprietas, & illa non põt diffiniri ſine ſuo ꝓprio ſubiecto, vt ſimitas ſine naſo, nec põt ſubiectum eſſe ſine illa, licet poſsit intelligi non intellecta illa, quia eſt nã poſterior, licet. n. poſsit intelligi homo non intellecto ri ſibili, tñ non põt eſſe ſine riſibile. Et tale accidens dr̃ accidẽs ſpecificum inſeparabile, quia non põt ſeparari a ſpẽ a cuius ꝑncipiis fluit. nec ab indiuiduo talis ſpẽi, qm̃ in indi uiduo ſeruantur ꝑncipia ſpẽi. Quoddam aũt fluit ſolum a principiis indiuidui, vt a tali complexione particulari, a tali loco gñonis. ſicut eſt nigredo in ethiope. & tale accidens licet ꝓdicatur inſeparabile reſpectu indiuidui non tamen reſpectu ſpẽi. Nam ethiops vt homo non neceſſario eſt niger. aliter oĩs homo eſſet niger ſicut oĩs homo eſt neceſſario riſibilis, ſed vt hic homo qui eſt talis cõplexionis & in tali regione genitus, idem dico de coruo. Et in diffõne talis accidẽtis inſeparabilis reſpectu indiuidui non eſt neceſſe ponere nãm ſpecificam vt ꝓprium ſubiectum, eo ꝙ reſpectu ſpẽi eſt accidẽs ſeparabile, & qm̃ pħs in diuiſione ꝑdicta intendit de accidente inſeparabili reſpectu ſpẽi vnde exemplificat de ſimo in cuius rõne ponitur naris, ideo bene dixit eſſe illud in cuius rõne ponitur ſubiectum. Ad argumentum igitur cum dr̃ ꝙ nigredo eſt inſeparabilis a coruo & tamen coruus non ponitur in eius diffõne rñdetur ꝙ ꝯñtia non valet, qm̃ nigredo comparata naturæ ſpecificæ tam in coruo q̃ in ethiope eſt accidens ſeparabile pħs autem intendit de inſeparabili reſpectu ſpeciei & non ſolum reſpectu indiuidui. Quare &c. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Qō.16.ſi philoſophus in textu.30.ponit ſecundam rationem contra Parmenidem.

Sed quod vere eſt ſit accidens nulli,&c. de quo ambo: Textu.30.

IN HAC quæſtione. Aduerte ꝙ Commen.& ſequētes eum.vt Egidius & Burleus volūt hic formari ſecundam rōnem cōtra Parmenidem,vt format Cōmen.in cōmē. 30.in pͥncipio. Et ſic diſcontinuant hunc tex.a textu pͨcedē ti.Sed B.Tho.& Themiſtius volūt ꝙ hic textus vſque ibi. Quidam aūt rōnibus vtriſq; acquieſcūt &c.ſit potius cōclō pͨcedentis tex.q̄ noua rō.Et ideo continuant hunc tex. pͨce denti.Nec ad hoc ꝓbandum inducant aliquam rōnem:qm̄ dicit B.Tho.id ſatis apparere inſpicienti literam . Themi. autem concludens & continuans literam ſic dicit in ca.17. Multa igitur vere entia habebuntur q̄uis nec ſeparari mu tuo,nec diſiungi ab eo quod vere ens ſit.Atq; idipſum vere ens ex indiuiſibilibus inſeparabilibusq; tam & ſi compo nitur,tamen ex vere entibus conſtat hæc illæ.

Sed contra hanc ſentētiam B.Th. & Themiſtii quidam nitentes ſuſtinere Commen.arguunt. Et pͥmo arguit Egidius exponens tex.3.& dicit in fine taxans B.Tho.Ex hoc autem apparet ꝙ litera præcedens de indiuiſibilibus adaptari debet Parmenidi,aliter non haberemus duas rationes cōtra Parmenidem,quibus acquieſcebat Plato:hæc illæ pōt ergo ſic argui ad mentem Egidii pħus poſt textum prædictum ſubiungit immediate.Quidam autem rationibus vtriſque acquieſcunt &c.Ergo ſignum eſt ꝙ philoſophus præpoſuerat duas rationes contra Parmenidem. Et non poteſt aſsignari locus vbi incipiat ſecunda,niſi in textu prædicto: vbi Commentator format eam,ergo &c.

Præterea.Petrus Pomponatius ſic,arguit contra B.Th. dicit pħs in textu prædicto:ex indiuiſibilibus itaq; erit oē. Sed id non poteſt ſequi ex præmiſsis. Non enim ſequitur, ſi partes diffōnis non ſunt a cōmunia, ergo omne ens erit ex indiuiſibilibus,& patet ꝙ hæc conſequentia nullam habet euidentiam,ergo illæ textus non eſt continuatus cum præcedenti ſed eſt noua ratio contra Parmenidem.

Sed tu vt defendas B.Tho.reſpondebis ad hæc argumē ta,& ad argumentum Egidii aduerte ꝙ B.Tho.virtualiter reſpõdet in principio lectio.7.huius.1 lib. ibi conſiderandum ꝑmo ꝙ ſupra &c. Illic declarat B.Tho.quõ Ariſtote. ſupra formauerat duas rationes contra Parmenidem quarum vna deducebat Parmenidem ad hoc ꝙ non ens eſt ens,& hæc poſita fuit in tex.26. Altera deducebat ad hoc ꝙ ſi omnia ſunt vnum magnitudo eſt indiuiſibilis. Et hæc poſita fuit in tex.28.Deinde in tex.30.declarat ph̃s quomodo aliqui vtriſꝗ rationibus acquieſcunt.Ex quo patet ꝙ ſi Egidius hanc declarationem B.Tho. conſideraſſet nõ ſic argumentatus fuiſſet contra eum.Aduertiſſet enim, ꝙ poteſt aſsignari locus in quo formata fuit ſecunda ratio, & non eſt textus illæ ſuper quem Commentator format eam ſed ſuperius,ſcilicet in textu.28.

Ad argumentum autem Petri Pomponatii cum dicit: Non enim ſequit̃ ex præmiſsis.ſ. ſi partes diffõnis nõ ſunt accidētia,ergo omne ens erit ex indiuiſibilibus, cõcedo ꝙ hoc ꝯñs non ſequitur ex añte quod format Petrus Pomponatius quod nec eſt ad mentem ph̃i.Sed ex hoc,ſi eſt tantum vnum ens,ergo non poſſunt poni partes quantitatiue,nec partes magnitudinis nec partes diffõnis, ſi hæc nõ poſſunt poni ergo omne ens eſt ex indiuiſibilibus,nõ quia ſit compoſitum ex indiuiſibilibus vt exponit commenta. & Petrus Pompo.ſed quia erit de numero indiuiſibilium, quæ in ſe nullam continent pluralitatem,& hoc modo B. Tho.exponit ly ex indiuiſibilibus.Nec valet inſtantia Petri Pompo.qui dicit ꝙ ingrue exponitur a B.Tho.ly ex indiuiſibilibus.i.de numero indiuiſibilium. Immo congrue exponitur,& eſt in vſu in multis.Vt cum dicimus,ex hominibus.i.de numero hominum,quidam ſunt magni quidam parui &c.Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio.17.ſi infinitum eſt ignotum & ignoſcibile.

Si igitur infinitum ſm quod infinitum eſt ignotum ſm multitudinem quidem & magnitudinem.Textu.35.

IN HAC quæſtione.Aduerte ꝙ ph̃s non intendit loqui hic niſi de infinito materiali & quantitatiuo.Non autem

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

intendit de infinito ſm vigorem. Illud enim cum ſit perfe ctiſsimum & maxime actu. eſt ex natura ſua maximũ & primum intelligibile, ſicut etiam eſt primum appetibile, vt patet in. 12. meta. tex. 37. loquendo igitur de infinito quantitatiuo pro reſolutione quæſiti quatuor agenda ſunt primo ponetur diſtinctio de infinito, ſecundo ex diſtinctio ne duæ concluſiones, tertio inueſtigabimus ſi reſpectu cuiuſcunque intellectus ipſum infinitum eſt incognoſcibile, quarto ſoluemus quædam argumenta quæ videntur habere aliquam apparentiam.

Quantum ad primum diſtinctio ſit hæc, infinitum poteſt conſiderari dupl'r, pmo quo ad rõnem ſuam formalẽ, ſiue abſtractæ, ſecundo quo ad ſubſtratum. i. quãtum ad il lud cui competit ratio infiniti ſi poſſet eſſe: puta infinita ma gnitudo infinitus numerus infinitum corpus &c. Et aduer te q eandem diſtinctionem poſuimus applicatam enti per accidens in 6. lib. metaph in. q. 9. in qua quærimus ſi de en te per accidens poteſt haberi ſcientia.

Quantum ad ſecundum ſit hæc pma conclo infinitum ſumptum pmo modo, non eſt ignotum immo de eo habe tur noticia tradita pho. Nam de eo format philoſophus in. 3. phyſi. tex. 63. diffõnem. Diffõ autem eſt indicatiua rei diffinite, & non ſolum diffinit ſed & totum particularẽ tra ctatum de eo format vt patebit in. 3. lib. Praeterea, oppoſi tum eſt cognoſcibile per ſuum oppoſitum, vt per rectum cognoſcitur obliquum. Cum igitur finitum & infinitum ſint oppoſita & cognoſcamus quid ſit finitum, per ipſum cognoſcemus quid ſit infinitum, ergo &c.

Secunda conclo, infinitum ſumptum ſecũdo modo eſt ignotum & incognoſcibile ab humano intellectu, pbatur, primo quia nec eſt nec poteſt eſſe actu vt pbat phs in. 3. li. Quod autem nõ eſt nec poteſt eſſe incognoſcibile eſt vt ſic qm vnumquodq; in tantum ſcibile inquantum ens, ens aũt eſt quod eſt vel poteſt eſſe, ergo &c. Praeterea, etiam ſi daretur infinitum actu quantitatiuum, neceſſe eſt vt ſit incognitum inquantũ infinitum. Nam non eſt cognoſcibile niſi ſciãt omnes partes & omnia principia ſua quot & qua-

lia ſunt, vt patet per Commen. in commen. 35. Cōſtat autem q̄ cum partes & p̄ncipia infiniti quantitatiui ſint infinite, nō poſſunt ſciri quot ſint, aliter infinita eſſent finita & numerata q̄d implicat contradictionem, ergo &c. Et aduerte q̄ hic loquimur de cognitione diſtincta & nō de confuſa & in vl̄i, qua cognoſcendo continuum cognoſcimus partes infinitas in confuſo, in quas eſt diuiſibile.

Quantum ad tertium aduerte q̄ licet reſpectu intell̄s humani qui vltimum gradum tenet in ordine intellectiuum oēs recte ſentiētes conueniant in hoc q̄ infinitum ſit ignotum, dubitaē tamen de intell̄u ſubiecte abſtractæ & de intellectu diuino, cū ſint excellentioris gradus in cognoſcendo & ideo ad reſolutionem huius dubii præponovnam diſtinctionem ex qua formabuntur tres concluſiones.

Diſtinctio ſit hæc, infinitum poteſt imaginari tripliciter cognoſci, p̄mo indiſtinctæ & in quodam cōfuſo, & hoc eſt, q̄n infinita conueniunt in vno, vt infinite partes in cōtinuo & infinita indiuidua in vna nā ſpecifica. Tunc qui cognoſcit illud vnum, cognoſcit indiſtinctæ & inconfuſo infinita componentia, ſiue infinita contenta ſub illo non tamē ferendo intuitum diſtinctæ ſup illa, vt abinuicem diſtinguuntur ſed vt in illo cōi cōueniunt, ſecundo. Diſtinctæ, & hoc eſt, q̄n fertur diſtinctæ intuitus ſuper vnamquāq; partem infiniti. Et hoc dupl̄r: primo cōp̄henſiue, ſecundo ſucceſſiue, comprahenſiue quidem, q̄n ſimul aprahenduntur, & non vna poſt aliam, oēs partes infiniti diſtinctæ & perfectæ. & non ſolum in confuſo, vt ſi ante oculos poſita viderem infinita grana, ſicq; viderem, quod nullū eſſet a me non viſum, non tamen vnum poſt aliud ſed ſimul, ſucceſſiue autem, numerando partem poſt partem. & hoc eſt cognoſcere infinitum modo infiniti. Nam vt dicemus in lib. 3. ordo eſt de ratione infiniti quantitatiui. cognoſcere aūt comprahenſiue eſt cognoſcere modo finito.

Ex hac diſtinctione pono tres concluſiones. Prima intellectus humanus poteſt cognoſcere infinitum indiſtincte & in vl̄i. patet iſta. q̄m poteſt cognoſcere continuum in quo ſunt partes infinite cōponentes. Sicut enim eſt diuiſibile in

partes infinitas vt declarabitur in.6.lib.ſic ex eis componitur & poteſt cognoſcere naturam ſpecificam puta leonem in qua multiplicabilia ſunt in infinitum indiuidua,& breuiter cognoſcẽs vl'e poteſt ſaltem in confuſo cognoſcere omnia ſingularia quæ tendunt in infinitum. Et de hac concluſione non eſt difficultas apud recte ſentientes. Tale enim non eſt infinitum actu ſed potentiale.

Secunda concluſio: Nullis intellectus ſiue humanus ſiue abſtractus citra primum,qui eſt intellectus diuinus,poteſt cognoſcere diſtinctæ infinita nec compræhenſiue, nec ſucceſsiue. Prima pars ſic probatur: ſi infinita debent diſtinctæ cognoſci compræhenſiue neceſſe eſt vt adequent a potentia & virtute cognoſcentis,q̃m compræhenſio adequationem vel ſaltem æqualitatem quandam requirit:impoſſe eſt enim minus compræhẽdere maius. Sed nec intellectus humanus nec abſtractus citra primum poteſt adequari infinito,q̃m cum ſolus intellectus primi ſit infinitus vt determinauimus in lib. 12.meta.in.q omnes alii intell's ſunt limitate virtutis,ergo finiti,finitum autem non poteſt adequari infinito,ergo &c. Secunda pars patet ex ſe,q̃m infinitum diſtinctæ ſucceſsiue cognoſcere,eſt numerare partem poſt partem ita ꝙ non detur pars quæ non ſit numerata, nec ſit dabilis. Sed numeratio ſicut & tranſitus repugnat infinito vt declaratur in.3 lib.in tex.63.vbi p̃hs diffiniẽs infinitum quantitatiuum de quo nunc loquimur inquit,infinitum hoc eſt, cuius ſecundum quantitatem accipientibus,ſemper eſt aliquid extra accipere,ergo &c.

Tertia concluſio: intell's diuinus poteſt diſtinctæ compræhenſiue cognoſcere infinita,non autem ſucceſsiue,prima pars probatur, diuinus intellectus eſt virtutis infinitæ in cognoſcendo & medium per quod cognoſcit.ſ. eſſentia ſua, eſt infinitum contentiue & repræſentatiue vt tetigimus in lib.12.metap.q.25.ergo poteſt adequari infinito, ergo compræhendere ipſum. vt tamen exponatur ly cõpræhendere in hoc ſenſu,diuinus intellectus compræhendit infinitum,quia nulla eſt pars in infinito quæ non cognoſcatur ab eo diſtinctæ,ergo &c.ſecunda autem pars patet.

Quia repugnat infinito numeratio & tranſitus, ergo eſt in cognoſcibile a quocunque intellectu per ſucceſsionem, vnde ſicut Deus non poteſt cognoſcere, hominem eſſe aſinum, ſic nec infinitum ſucceſsiue, & hæc impoſsibilitas nõ eſt ex parte intellectus ſed ex parte rei.

Quantum ad quartum aduerte ꝙ aliqui ſic arguunt intendentes probare infinitum ſecundum multitudinem eſſe cognoſcibile diſtinctæ ab intellectu humano.

Primo. Quod ſpecies intelligibiles poſſuut eſſe in intellectu noſtro. tot obiecta per illas repræſentata poſſunt diſtinctæ cognoſci. Hæc eſt manifeſta, qm̃ vnaquæq; ſpecies diſtinctæ & determinate repræſentat id cuius eſt ſpecies & non aliud, ergo per illam poteſt intellectus diſtinctæ ferri ſuper ꝓprium obiectum repræſentatum. Sed in intellectu noſtro poſſunt eſſe ſpecies huiuſmodi infinite. Quod ꝓbatur. Quia poſſunt eſſe duæ & tres & quatuor, & nõ eſt maior rõ de centum quam de mille, ergo nec eſt maior rõ de finitis quam de infinitis, & probatur conſequentia, ſi eſſet maior ratio, hoc eſſet, quia finite nõ repugnant adinuicem infinite autem repugnant. Sed hoc non eſt verum, qm̃ cũ ſpecies intelligibiles habeant eſſe ſpirituale in intellectu ét ꝙ eſſent ſpecies contrariorum non habent repugnantiam in intellectu vt patet ex. 2. lib peryher. ergo ſiue finite ſiue infinite non habent repugnantiam adinuicem ex conſequenti poſſunt eſſe infinite in intellectu.

Ad hoc negatur minor: ad probationem dico ꝙ eſt maior ratio definitis quam de infinitis, ſed illa ratio non eſt repugnantia, vt bene probat arguens. Sed eſt poſitio obiectorum finitorum a quibus poſſunt abſtrahi ſpecies finite. Et defectus obiectorum infinitorum. Nam quia repugnat ſm philoſophum dari multitudo actu infinita naturarũ, a quibus poſsint abſtrahi ſpecies intelligibiles, ideo non poſſunt eſſe infinite in intellectu. Addo etiam ꝙ naturæ ſpecifice rerum materialium ſunt finite & non poſſunt eſſe in maiori numero ſecũdum principia philoſophi & ideo ſpecies intelligibiles ſunt finite.

Secũdo arguitur, ſic cognouit philoſophus & probauit

in.8 phyſicorum, tempus & motum cœli eſſe infinita, er go infinitum eſt cognoſcibile.

Ad hoc rñdetur q̄ tempus & motus nō ſunt infinita, ſed tendunt in infinitum, & hanc extēſionem in infinitum cognouit pħs. Sed hoc non eſt cognoſcere infinitum diſtincte compræhenſiue aut ſucceſsiue. Hoc enim requirit q̄ pħs cognouiſſet omnes partes temporis ſimul vel numerando partem poſt partem, quorum vtrunque eſt impoſſe vt patet, qm̄ tempus non eſt infinitum actu, ſed potentia ex duratione eius interminata ſuppoſita æternitate mundi vt putat Ariſ. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 18. Si commenta. in commen. 35. formans primum ſyllogiſmum contra Anaxa. recte format eum in ſecunda figura.

Si igitur infinitum ſm̄ q̄ infinitum eſt ignotum Tex. 35. vbi commen. inquit. & iſte ſermo eſt ſyllogiſmus in ſecunda figura.

IN HAC qōne. Aduerte q̄ difficultas ſtat in hoc in ſecunda figura non concluditur niſi negatiua, & neceſſe eſt alteram præmiſſarum eſſe negatiuam. Præterea in ſecunda figura non concludimus niſi directæ. Sed in ſyllō quem format Commenta. videtur concluſio eſſe affirmatiua, & vtraq; præmiſſa affirmatiua & concludit indirecte, & vt hæc pateant aduerte commen. ſic formare ſyllogiſmum.

Omne compoſitum ex principiis infinitis in quātitate & forma, eſt compoſitum quod non ſcitur ex quibus cōponitur & ex quot. Hæc eſt maior & affirmatiua.

Omne compoſitum notum eſt compoſitum quod ſcitur ex quod componitur & ex quibus. Hæc eſt minor & eſt affirmatiua.

Ergo omne compoſitum ex principiis infinitis eſt compoſitum ignotum. Hæc eſt concluſio & eſt affirmatiua.

Quod autem concludat indirecte patet conſideranti, qm̄ ſubiectum concluſionis eſt maior extremitas & prædicatum eſt minor extremitas. & debet eſſe oppoſito modo, quando concluditur directæ.

Vt igitur ſalues modum p̄dictum ꝑ commenta. aduer

te quo ad primum ꝙ maior eſt in veritate negatiua licet idiomate cõmen. ſit apparenter affirmatiua, vnde debet ſic formari. Nullum compoſitum ex pncipiis infinitis in quan titate & forma ſcitur ex quibus cõponitur & ex quot. De inde formetur ſic minor. Oẽ cõpoſitum notum ſcitur ex quibus componitur & ex quot. Deinde concludatꝰ ſic dire ctæ. Ergo nullum cõpoſitum notum ꝯponitur ex pncipiis infinitis. Et ſic patet ꝙ eſt formaliter in ſecunda figura.

Quantum autem ad conclõnem quam facit Commen. dico ꝙ eſt equipollenter negatiua, equipolet enim huic. Ergo omne compoſitum ex principiis infinitis non eſt notũ nam eſſe ignotum & non eſſe notum equipollent.

Quantum ad concludendum indirectæ dico ꝙ non poteſt excuſari niſi in hoc ꝙ quando arguitur in ſecunda figura, & concluditur concluſio negatiua vl'is non refert ſiue concludatur directæ ſiue indirectæ eo ꝙ vl'is negatiua conuertitur in ſeipſam: Siue enim dicatur. Nullus homo eſt lapis, vel nullus lapis eſt homo, nihil refert eo ꝙ ſunt æqualis veritatis. Sic in propoſito: Siue concludatur. Omne compoſitum ignotum eſt compoſitum ex principiis infinitis, vel omne compoſitum ex principiis infinitis eſt compoſitum ignotum nihil refert, licet non ſeruetur formalis modus arguendi in ſecunda figura. Sufficit ꝙ poteſt reduci vt nos formauimus. Sed de hoc parum curauit Commenta qui circa modum formalizandi nõ multum fuit ſolicitus. Hæc dicta ſint pro conſeruando Commentatore in hoc loco. Et tu conſidera.

Quæſtio. 19. ſi datur minimum naturale tam in omogeneis, quam in etherogeneis.

Manifeſtum igitur qm̃ impoſsibile eſt carnem aut os aut aliquod aliud quodcunqꝫ eſſe in magnitudine aut in maius aut in minus. Tex. 36.

IN HAC qõne in qua intẽdo defenſare viam noſtrã. Sic ꝓcedẽdum eſt, pmo ponentur aliquæ diſtinctiones, ſecundo declarabiꝰ illud in quo cõiter cõcordat loquentes de hac mã, tertio declarabitur illud in quo B. Tho. & ſequentes eum diſcordant præcipue & via Scoti: & ſuſtenta-

bitur vbi B. Tho. & ſoluentur rationes Scoti. 4. declarabitur ſi in dictis philoſophi tenentes partem negatiuam habent aliquod apparens fundamentum.

Quantum ad primum aduerte ꝙ difficultas ſtat in hoc. Cum oẽ corpus finitum ſit quoddã continuum, & oẽ continuum ſit diuerſibile in infinitum, & nunq̃ poſsit reſolui in indiuiſibilia, videtur ꝙ quacunqꝫ parte data poſsit dari minor, & ſic nunq̃ deueniemus ad minimum. Qđ aũt continuum non poſsit reſolui in indiuiſibilia, manifeſtabitur in lib. 6. vt igitur videamus qũo ſit dabile minimum in re naturali & quomodo non, ponitur duplex diſtinctio.

Prima eſt, corpus naturale eſt duplex. ſ. homogeneum vt elementa pura, etherogeneum, vt compoſitum elemẽtatum cõſtans ex partibus diuerſarum naturarum, vt corpus plantæ & animalis.

Secunda eſt. Minimum nãle, põt cõſiderari dupľr, ꝓmo vt in exiſtens, & eſſet illud quod non põt ſeparatim exiſtere extra totum. ſecundo vt per ſe exiſtens, & eſſet illud qđ ſi ſepareretur a toto adhuc conſeruari poteſt in eſſe.

Quantum ad ſecundum aduerte ꝙ duo ſunt in quibus communiter concordant loquentes de hac materia.

Primo concordant ꝙ minimum inexiſtens tã in omogeneis q̃ in etherogeneis nõ eſt dabile, & rõ eſt, quia quacũqꝫ parte carnis data, illa eſt corpus, ergo habet partes, & cum pars ſit minor toto ergo nulla caro, nec vlla pars carnis poterit eſſe minima. Nam ſi ſm te datur minima pars carnis inexiſtens, quæro aut illa pars eſt ſuƀa corporea, aut incorporea, patet ꝙ non ſecundum ergo primum. Sed oĩs ſuƀa corporea eſt quanta, ergo diuiſibilis. Quantum eſt. n. quod eſt diuiſibile in his quæ in ſunt ex. 5. meta. Si diuiſibilis cum pars ſit minor toto dabitur caro inexiſtens minor minima, quod implicat contradictionem.

Secundo cõiter concordant ꝙ minimum ꝑ ſe exiſtens in etherogeneis neceſſe eſt dare, & rõ eſt, quia in illis forma ſuƀalis determinat ſibi certam q̃titatem ſicut & certas diſpõnes in materia: Præterea, habet determinatam virtutem, ergo determinatam magnitudinem. Patet ꝯñtia.

Quoniam

Qm̄ cæteris paribus in maiori corpore eſt maior virtus. & in minori minor vt declaratum eſt in.j.cœli. Si determina tā magnitudinē.ergo & in maius & in minus.Quare &c.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ diſcordia ſtat in minimo per ſe exiſtēti in omogeneis.Nā B. Tho. in tota doctrina ſua præcipue in expōne pn̄tis tex. & in.j. parte.q. 7.ar. 3.tenet partē affirmatiuā vl'ter tam ī etherogeneis quā in omogeneis.Burleus aūt in. 1.phyſi.ſuper tex. 38.non determinat,ſe ſed vtranq; viā probabiliter ſuſtinere vr̄,ideo relinquatur præcipue qm̄ rōnes ab eo adductę ſunt rōnes virtual'r Scoti,quas infra intendo ſoluere. Tu igitur aduerte ꝙ Sco.in 2.di.2.q.9.tenet ꝙ ſicut non datur minimum inexiſtens tā in omogeneis ꝗ in etherogeneis ſic nec dat̄ ſeparatim & ꝑ ſe exiſtēs.Et qm̄ intēdo defenſare viam nr̄am ideo primo ponā cōcl'onē Thomiſticā cū rōnibus ſuis, ſecūdo ſoluā principales rōnes Scoti, & ſic terminabit̄ quæſitum.Cōcluſio Thomiſtica ſit hæc, Oē corpus naturale qđ .ſ.hēt eſſe per ſe,& ſeparatim exiſtens, diuiſum actu a quocunq; alio ſiue ſit omogeneum vt hæc aqua hæc caro ſiue etherogeneū,vt hō.Et hoc dico ad drīam partium corpoꝝ naturalium inexiſtentium,& quæ nō dn̄r hr̄e determinatā formā nec ꝑ ſe ēt ſed participant formam & eē totius: qm̄ vt patet ex prædictis in his non dat̄ minimū, in aliis aūt ꝑ ſe exiſtentibus datur minimum.Hanc concl'onē ſic probo, ſuppono dictū pħi in.2.de aīa tex.24.vnus quiſq; act⁹ non eſt aptus fieri niſi in potentia exiſtente diſpoſita & in materia propria,ſuppono inſuper ꝙ materia nullius formæ in ea de nouo gn̄abilis eſt ſcđm ſe & abſolute & quocūq; mō ſe hn̄s ꝓpriū & ꝓximū ſuſceptiuū ſed taliter & tal'r diſpoſita:ſuppono vlterius,ꝙ inter oēs diſpōnes quas requirit materia ad recipiendā formam eſt ꝗtitas prima diſpō, cuius ſignum eſt ꝙ formæ elītoꝝ quæ ſunt imperfectiſsimæ ī cōparatione formarum compoſitorum determinant ſibi certas ꝗtitates & magnitudines in materia vt patet etiam per Cōmē.in lib.de ſuba orbis,vbi inquit videmus ꝙ forma calliditatis qn̄ igitur in aquam incipit aqua augeri in dimenſionibus,& vicinari dimenſionib⁹ aeris.Cum ergo peruenerit

ad maximam quantitatem aquæ tunc ſubm denudabitur a forma aquæ & quantitate din.enſionũ aquæ & recipiet formam aeris. & quãtitatem dimenſionum propriaꝝ formæ aeris, hæc Cõmen. Ex his arguto ſic, ſi non datur minimum per ſe exiſtens, ergo non quælibet forma fieret ĩ materia determinatæ ſic diſpoſita, quod eſt cõtra primũ ſuppoſitum ꝓbaĩ ꝯñtia, qm̃ per tertium ſuppoſitum q̃titas eſt prima diſpõ ergo ſi non datur certa & determinata quantitas non ſolum in maius ſed & in minus in materia vt recipiat formã nõ fieret forma in materia ſic determinate diſpoſita ſed indifferenter, quod ẽt repugnat ſenſui. Præterea, ſi forma nõ determinat ſibi certam quãtitatem in materia ſm maius & minus ita ꝙ põt ſaluari in quãtumcũq; magna & in quãtũcũq; parua, ergo ſuperflua eẽt actio naturæ in augendo dimenſiones aquæ ꝑ gñone aeris, & diminuẽdo dimẽſiones aquæ ꝑ gñone terræ. Præterea, ſi nõ eſt neceſſe dare minimũ ꝑ ſe exiſtẽs, ergo forma elephantis poterit ſaluari ĩ q̃titate tã parua, q̃ta eſt grani ſinapis, qḋ eſt abſurdũ. Nec valet dicere ꝯñtiam nõ valere qm̃ forma elephãtis requirit corpus organicũ etherogeneũ quod debet eſſe determinatæ q̃titatis. Nã ſi partes omogeneæ ex q̃bus cõponiĩ corpus elephãtis vt caro os neruus pñt eẽ ſemper minores, poterũt in tã parua q̃titate ſumi ꝙ cõſtituent corpus etherogeneum in q̃titate grani ſinapis eiuſdẽ rõnis cũ corpore quod nũc hẽt elephas, & in illo poterit ſaluari forma elephãtis. Præterea. Hæc eſt intentio philoſophi in 1. phyſi. tex. 38. contra Anaxa. vbi inquit ꝙ eſt dare minimam carnẽ & minimam aquam. Et iterum inquit, ſi omne corpus remoto quodam neceſſe eſt minus fieri, carnis aũt determinata eſt q̃titas & magnitudine & paruitate manifeſtum eſt ꝙ ex minima carne nullum ſegregabitur corpus, erit. n. min⁹ minimo, vbi Cõmẽ. declarans inquit. Et cũ ſit manifeſtũ ꝑ ſe, ꝙ oẽ corpus qñ ex eo diminuitur aliquid fit minus, & ẽt manifeſtũ eſt ꝑ ſe ꝙ q̃titas carnis eſt terminata in magnitudine & paruitate, manifeſtum eſt, ꝙ ex minima carne qua nulla caro põt eſſe minor impoſſe eſt exire corpus cõſiſe oĩno &c. Et ꝙ Cõmẽ. fuerit eiuſdẽ ſniæ patet in

6.phyſi.in cōmen 49.vbi inquit ꝙ minimus color eſt terminatꝰ p ſe quemadmodum minima forma eſt terminata .ſ.ꝙ minimum quod pōt eſſe coloratum in actu eſt terminatum quēadmodum minimū qđ pōt eſſe aliquod demonſtratū eſt terminatū.v.g.qm̄ minima aqua eſt terminata,& ſilr̄ de aliis corporibꝰ ſimplicibꝰ & cōpoſitis. Et in Cōmen. 32.dicit ꝙ minimū de oī gn̄ato eſt terminatæ q̄titatis.v.g. minima pars ignis eſt terminata.ſ.minima pars quæ pōt eſſe ignis. Patet igiſ ꝙ Cōmen.in omogeneis concedit minimū p ſe exiſtēs. Quod aūt concedat in etherogeneis patet in eodē lib.6.in Cōmen.91.vbi inquit. Oē gn̄abile natura le hēt aliq̄ quātitatē naturalr̄ in initio gn̄onis & ī fine & iſta q̄titas hēt extremum & medium.v.g. qm̄ quātitates embrionum ſunt terminatæ.ſ.maximi & minimi. Et ſilr̄ hominū quātitates ſunt terminatæ.ſ maximi & minimi, vnde impoſſe eſt augeri in infinitum aut diminui. Nā ſi trāſierit q̄titatē naturalē in diuiſiōe & additiōe ſtatim corrūpeſ ens. Actio.n.cuiuſlibet entis pficiſ p q̄titatē & qualitatē terminatā ſicut ē diſpō ī entibꝰ artificialibꝰ, hæc Cōmenta.

Scotus aūt vbi ſupra tenet ꝙ nō daſ minimū nec inexiſtens nec p ſe exiſtens, nec in omogeneis nec in etherogeneis, & intentum ſuū probat ſic. Sicut eſſentiale eſt quanto poſſe diuidi in partes, ita eſt ei eſſentiale ꝙ vnūquodq; in quod diuiditur poſsit eſſe hoc aliquid, ergo nulli eoꝝ repugnat p ſe eſſe, ergo quæcūq; pars in qua eſt diuiſum quātū ſub quacūq; q̄titate ſit in paruitate pōt p ſe exiſtere, & ſic non deuenire ad minimum p ſe exiſtens. Antecedēs eſt philoſophi in.5.metaphyſi.& ꝯn̄tia nota, qm̄ oē ꝙ pōt eſſe hoc aliquid, p ſe pōt exiſtere. Hoc.n.eſt de rōne hoc aliquid.

Ad hoc dr̄, ꝙ rō concludit ꝯſiderando quātum vt q̄tum & concedo ꝙ ſingulum in qđ diuidiſ q̄tū rōne q̄ti nō repugnat eſſe p ſe, ſed rōne carētiæ formæ qua res p ſe exiſtit. Nam partes in quas diuidiſ q̄tum niſi ſint terminatæ quantitatis in magnitudine & paruitate. nō ſunt ſuſceptiuæ formæ naturalis & ideo ex carentia formæ, & nō ex carentia quantitatis repugnat ſibi p ſe exiſtere.

Præterea, partes ſunt eiuſdem rōnis quantū ad formam

& materiam cum toto, ergo poſſunt hic per ſe exiſtētiam ſicut & totum.

Ad hoc negatur ↄñtia, qm̄ forme in toto habet debitam diſpōnem materiæ, non aūt quælibet pars ſi ſeparetur a toto, quia non haberet debitam q̄titatem, quæ eſt prima diſpoſitio materiæ inter cæteras.

Præterea, partes ſunt eſſentialr̄ priores toto ergo nō repugnat eis ↄtradictoriæ poſſe eē priores toto duratione.

Ad hoc negatur ↄñtia, quia non oē prius alio eſſentialiter vel natura vel cālitate pōt eſſe per ſe, ſumendo per ſe in tertio modo perſeitatis, niſi tale prius ſit prius cauſalitate efficientis, quod non contingit in propoſito. Et ꝙ partes licet ſint eſſentialr̄ priores toto, non poſsint eſſe per ſe extra totum patet de capite hoīs, quod nō pōt eſſe ante nec poſt hoīem, ſumendo caput vniuoce. i. vt habeat eādem formā ſubſtantialem quā habet in toto.

Præterea. Circūſcribatur oē continens & oē corruptiuum, & ſit ſola aqua in vniuerſo, & quæcūq; aqua data diuidatur ſicut poſe eſt, quia eſt quanta. Hoc facto illa in quæ fit diuiſio non erunt nihilo, quia hoc eſt cōtra diuiſionis rōnē, nec erunt non aqua ex ſola diuiſione, quia tūc aqua cōponeretur ex non aquis, non repugnat ēt formæ aquæ illa paruitas quæ iam eſt actu, quia ita parua præfuit licet in toto nec ꝑ ipſam diuiſionem corrūpetur aqua, quia circūſcriptū eſt oē corruptiuū. Nō ergo vr̄ aliqua rō intrinſeca quare formæ naturali repugnet quin ſemper quocūq; ꝑ ſe exiſtente poſsit aliquod minus eſſe ꝑ ſe exiſtens.

Ad hoc dicitur ꝙ cū deuentum fuiſſet ad minimā aquā, ſi vltra diuiditur, diuiſiuum erit corruptiuū, ita ꝙ ex ſola diuiſione in illo caſu corrūpetur. Et cum dicit. Circūſcribatur &c. Dico ꝙ admiſſo caſu, eſt impoſe circūſcribere omne corruptiuum. Et cum dr̄ nō repugnat formæ aquæ illa paruitas, negat, & qñ ꝓbat, quia ita parua p̄fuit licet in toto, ergo &c. negat ↄñtia, quia licet nulla paruitas repugnet formæ aquæ in exiſtenti alicui toto: aliqua tñ paruitas repugnat formæ aquæ ꝑ ſe exiſtēti, qm̄ aliq̄ diſpōnē requirit forma naturalis in ſuo primo & adequato ſuſceptiuo quā

non requirit in omni parte illius ſubiecti, & hæc diſpoſitio eſt tanta quãtitas &c.

Præterea, oẽ alterans prius alterat ꝑtem ſubi ꝓpinquiorem ſibi. Si ergo ponatur minimum ſubiecti in quo poſſet introduci forma ab agẽte vel ipſum erit indiuiſibile vt pũctus quod eſt impoſſe, vel ſi erit diuiſibile pars eius erit propinquior agenti quã alia, & in ꝓpinquiorẽ prius introducetur forma et cũ pars ſit minor toto ſequitur ꝙ illud nõ fuit minimum in quo potuit forma introduci, vel eſt dare minus minimo, quod implicat.

Ad hoc negatur ꝙ agens ſemꝑ prius alter & partẽ propinquiorem ſibi, immo aliqñ alterat totum ſimul, & hoc eſt qñ nulla illius pars eſt ſuſceptiua per ſe & ſeparatim formæ introducendæ ꝑ ipſum agens. Qđ ꝯtingit qñ deuẽtum eſt ad minimum, quod licet ſit diuiſibile vt q̃tũ, nulla tñ illius pars ꝑ ſe eſt receptiua formæ introducendæ ꝑꝑ carentiã debitæ q̃titatis. Hæc dicta ſint de ꝑ̃ſenti quæſito.

Quæſtio. 20. Si omne finitũ tandem conſumitur per ablationem alicuius finiti.
Omne autem finitum corpus reſecatur a corpore finito. Tex. 37.

IN hac q̃õne. Aduerte ꝙ difficultas ſtat in hoc, cum omne corpus finitum ſit continuũ & oẽ continuũ vt declarabitur in lib. 6. ſit diuiſibile in infinitum ita ꝙ nunquã eſt deuenire ad indiuiſibilia, vr̃ ꝙ non ſit conſumptibile quãtũcũq; fiat ab eo reſecato ꝑ aliquod finitũ. Vt igit̃ pateat in q̃ ſenſu dictum philoſophi eſt verum, ſic procedem⁹, primo ponetur vna diſtinctio de partibus infinitis in continuo: ſecundo declarabitur quæ membra diuiſionis verificãtur in continuo finito, tertio reſpondebit̃ quæſito.

Quantum ad primum diſtinctio ſit hæc. Quod in corpore finito ſint partes infinitæ põt intelligi tripl'r. Primo ꝙ ſint partes infinitæ equales, puta infiniti cubiti, quoꝵ quilibet ſit penitus extra alium, ſecundo ꝙ ſint partes infinitæ equales quaꝵ tñ vna ſit ꝑs alterius ad ſenſum q declarabit̃ infra tertio ꝙ ſint partes infinitæ eiuſdẽ ꝓportionis. & tũ

inequales prout multiplicant diuiſiones, vt qñ totum diuiditur in duas medietates, & vna medietatũ in duas tñ minores, & itẽ hæc in duas adhuc minores, & ſic in infinitũ.

Quãtũ ad ſcd̃m aduerte ꝙ in corpore finito nõ ſunt partes equales infinitæ quaꝝ vna ſit penitus extra aliam. Nã ſi ſic eſſet tunc finitum eſſet infinitum actu, qm̃ vbi ſunt infinitæ partes equales puta infiniti cubiti illud eſt infinitũ actu, & ſic finitum eſſet equale infinito, & ſicut eſt impoſſe euacuare & conſumere infinitum actu p̃ q̃cũq; ſubtractionẽ, ſic eſſet impoſſe euacuare finitum. Dico igit̃ ꝙ in corpore finito ſunt partes equales vna extra aliam in numero determinato, puta centum aut mille cubiti, quãtũ aũt ad partes equales quaꝝ vna eſt pars alterius dico ꝙ in corpore finito ſunt infinitæ. Qd̃ ſic patet, vt declarat̃ in lib. 6. in tex. 32. & præcipue in expõne B. Tho. vbi demonſtrat ꝙ qñ mouet mobile localr̃ ſi accipiatur ſecundus locus qui habeat aliq̃d primi loci, non eſt deuenire ad vltimum locum, ſed illi loci equales mobili tendunt in infinitum ita tñ ꝙ vnus non omnino eſt extra alium ſed eſt pars eius, ſic dico in propoſito ſi aliquod mobile moueat̃ ſup̃ magnitudinem cõtinuæ, in quolibet inſtanti tp̃is menſurantis motũ mobile eſt in parte magnitudinis ſibi equali. Nã ſi in duobus inſtãtibus eſſet in eadem parte magnitudin[illegible] quieſceret ĩ tp̃e intermedio, ſupponit̃ aũt ꝙ ꝯtinuæ moueat̃. Cum igitur in quolibet tẽpore q̃tũcũq; paruo ſint infinita inſtantia ſequitur ꝙ ĩ magnitudine finita ſuper q̃ fit motus ſint infinitæ partes equales mobili, & ex ꝯñti partes infinitæ eiuſdẽ q̃titatis. Sed ille partes ſunt ita copulatæ ꝙ vna eſt pars alterius ſicut diximus de locis tendentibus in infinitum, qñ ſecundus eſt pars primi, & tertius pars ſecundi, & ſic ſucceſsiuæ. Quantũ ad partes eiuſdẽ proportionis dico ꝙ in corpore finito ſunt ĩfinitæ, alr̃ diuiſio continui non ꝓcederet in infinitũ ſed eſſet deuenire ad indiuiſibilia, cuius oppoſitum demonſtrabitur in lib. 6.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ dictũ p̃bi debet ſic intelligi. Omne finitũ corp⁹ ꝯſumit̃ p̃ ablationẽ ꝯtinuã alicuius partis equalis quæ eſt extra oẽm aliam partẽ ſibi equalem,

non aũt conſumit per ꝯtinuã ablationẽ partis equalis quæ eſt ps alterius, nec ꝑ ꝯtinuã ablationẽ partis ꝓportionalis, & ꝙ ſit neceſſe ſic intelligere dictũ pħi ꝓbat ſic, ſi corpus finitũ debet ꝯſumi ꝑ ablationẽ partis poſt partẽ, cõſumetur ea rõne qua habet partes finitas & non infinitas. Sed ſolum primo modo vt declaratũ eſt ſupra hẽt partes finitas, ſecũdo aũt & tertio modo habet infinitas, ergo ꝑ ſolam ablationem cõtinuam partis equalis quæ eſt extra oẽm aliã ſibi equalẽ ſumptibile ẽ corpꝰ finitũ. Ad argm̃ aũt poſitũ ĩ principio quæſiti patet qd dicẽdũ. Nã finitũ ꝯtinuũ, ea rõne qua ẽ diuiſibile in infinitũ nõ eſt ꝯſumptibile. ẽ aũt ſic diuiſibile ſm ꝑtes ꝓportionales, & ſm ablationẽ eaꝝ nõ ẽ ꝯſumptibile. Nõ ẽ aũt ſic diuiſibile ſm ꝑtes equales & iõ ꝑ ꝯtinuã ablationẽ eaꝝ eſt ꝯſumptibile. Hæc de pñti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 21. ſi eſt irrationabile in infinitis eſſe infinita infinities.

Amplius aũt infinitis corporibus in eſt vtiq; iam caro infinita, & ſanguis & cerebrũ & infra. hoc aũt irrõnabile eſt. Tex. 38. vbi inquit & cõmen. & ſic infinita erunt infinities in infinitis, quod eſt ꝯtra rõnem. ſ. infinita multiplicari ꝑ infinita. Et B. Tho. dicit ſic, ſequitur ꝙ in infinitis corporibus ſint infinitæ partes carnis &c. Sequeretur ergo ꝙ infinita ſunt in infinitis infinities, quod eſt irrationabile.

IN hac quæſtione aduerte ꝙ difficultas ſtaţ in hoc Philoſophus & Commen. & B. Tho. faciunt hoc ꝯñs irrationabile. ſ. ꝙ in infinitis ſint infinities infinita. Et tamen hoc ꝯñs non vr̃ irrationabile immo neceſſarium. Nã ſumpta linea infinita, verũ eſt dicere ꝙ in ea ſunt partes infinite infinities. Quibuſcũq;.n. partibus ſeparatis adhuc remanent infinite ſeparãde & ſic in infinitũ, aliter ſi partes quæ remanent eſſent finite, remaneret tandẽ linea infinita finita, quod eſt ꝯtra rõnẽ infiniti. Item in qualibet parte lineæ finite ſunt infinita puncta infinities, eo ꝙ eſt diuiſibilis in infinitum, in oĩ aũt diuiſione aſsignat̃ nouus punctus & ſic in infinitum non ergo illud ꝯñs eſt irrationabile.

Pro reſolutione huius dubii aduerte ꝙ Anaxa. vt innuit philoſophus volebat in vna libra carnis quæ eſt quid finitũ

ſm extenſionem eſſe quodlibet in mixtum ſm partes infinitas, ita q in ea eẽnt infinite partes terræ & aquæ & aliorum omniũ. Ex quo ſequebaẽ q tale puta libra carnis quæ erat finita ſm extenſionẽ fiebat infinita ſm mixtionẽ & cõpoſitionem ſiue cõgregationem & qm̃ quælibet illarum partium infinitarum rerum in carne mixtarum eſt quanta. Et ex infinitis quantis equalibus & diſtinctis loco reſurgit quãtũ infinitum ſm extenſionem, ſequebatur ad poſitionẽ Anaxa. illam libram carnis eſſe finitam & infinitam ſm extenſionem, finitam quidem vt opinabatur Anaxa. infinitã autem eo q ex infinito ſm mixtionem ſiue ꝯgregationẽ, reſultat infinitum ſm extenſionẽ. His poſitis aduerte q philoſophus & cõmen. et B. Tho. intendunt illud ꝯñs eſſe irrationabile. ſ. q in aliquo infinito ſm mixtionẽ ad mentem Anaxa. quod tñ videmus finitum ſm extenſionẽ ſint infinita infinities. Nam expoſitione Anaxa. ſequiẽ q eſt finitũ & infinitum ſm extenſionẽ, quod eſt irrationabile qm̃ implicat contradictionem. Non ergo philoſophus cõmẽta. & B. Tho. reputant ſimplr̃ eſſe ꝯñs irrationabile. ſ. q in infinito ſint infinita infinities. Nam id cogimur ponere in linea infinita in qua ſunt cubiti infiniti infinities & palmi infiniti infinities. Sed reputant irrationabile ſuppoſita imaginatione Anaxa. vt declaratum eſt. Et ſic patet q primum argumentum factum in principio quæſiti militat. Concludit. n. q illud ꝯñs ſumptum ſimplr̃ non eſt irrationabile. Ad argumentum aũt de linea finita in qua ſunt puncta infinita reſpondetur q illa non ſunt in actu. & dato etiam q eſſent in actu nihil mali concludit. Nam illa ſunt indiuiſibilia, quæ cum ſint non quãta etiam q eſſent ſimul non cauſant infinitum ſm extenſionem, phs aũt & Commẽ. & B. Tho. intendunt de partibus infinitis quãtitatiuis, ſicut etiam intendebat Anaxa. in illo mixto. Hanc puto fuiſſe mentem philoſophi & cõmen. & B. Tho. & ſic reſpondẽdum eſſe propoſito quæſito. Quod ſi quis melius inuenerit libentiſsime cedendum puto.

Quæſtio. 22. ſi poteſt ſaluari Parmenides a contradictione, & ſi in figuris eſt cõtrarietas.

Omnes igitur contraria principia faciunt, & dicentes ꝙ vnum ſit omne & immobile, & Parmenides.n.calidum & frigidum principia facit. Et Democritus firmum & inane & de Tex.41.

IN hac qõne. Aduerte ꝙ circa opinionem Parmenidis vr eſſe contradictio. Nã hæc duo contradicunt ꝙ ſit tãtum vnum ens & immobile vt ponebat Parmenides vt patet in hoc primo li in tex.6. & ꝙ ponat principia ꝯtraria.ſ. calidum & frigidum vt ſibi imponit philoſophus in præſenti tex. 41. Conſtat.n. ꝙ contraria ſunt plura entia, quoniam nihil ſibi contrariatur, patet igitur quod ponit contradictoria.

Circa poſitionem Democriti cadit etiam dubiũ, quõ ſit uerum ꝙ ponat principia cõtraria, ex eo ꝙ ponit rectũ & circulare. Nam ſi quantitati nihil eſt cõtrarium nec figuræ quæ eſt circa quantitatem aliquid erit contrariũ, Præterea dicit Commen.in commen. 41. ꝙ rotundo nihil eſt cõtrarium ergo rectum & circulare non ſunt contraria.

Vt igitur liberetur Parmenides a cõtradictione, & ſcias ſi pro aliquo ſenſu ſtat cõtrarietas in figuris, ſic ꝓcedemus. Quo ad Parmenidẽ ponitur diſtinctio per quam auffertur contradictio, & hãc diſtinctionẽ ponit Commen.in cõmẽ. 41. Entia ſm Parmenidẽ ſunt duobus modis.ſ. vera & extimabilia uel ſenſibilia, ens uerum ſm Parmenidẽ eſt tantum unum, & puto ꝙ per ens uerum intelligat primũ ens quod ueriſsimum eſt ens & intelligibile, entia autẽ extimabilia ſiue ſenſibilia ſunt plura & horum entium ponebat principia contraria. ſ. calidum & frigidũ & puto ꝙ omnia præter primũ dicat entia extimabilia, qua potius ſunt entia per extimationẽ quã ſecundũ ueritatẽ, eo ꝙ nõ ſunt ex ſe entia & aduerte ꝙ hæc diſtinctio cõcordat in ſenſu cum ea quam ponit B.Tho.exponens tex.41. Dicit.n. ꝙ Parmenides ponebat tantũ unũ ens ſecundũ rõnẽ.i. ſecũdũ ueritatẽ, & plura ſecũdũ ſenſum.i. per extimationem ex hac igitur diſtinctione patet nõ eſſe contradictionẽ in poſitione Parmenidis qm̃ eſſe tantum unum ens uerum, & eſſe plura ſecundum extimationem non contradicunt.

Quantum ad Democritum, ponentur duæ diſtinctiones quas intendit Commenta. in commen.41. ex quibus apparebit ſi Democritus veræ ponit contraria principia deinde ſoluetur dubium.

Diſtinctio prima ſit hæc, cõtrarietas eſt duplex quædã vera quædam ſm extimationẽ & famoſitatem, ſecũda ſit hæc, contrarietas vera eſt duplex. Quædã propria & pfecta. Quædam cõmunis & impfecta. Ex his dico primo ꝙ rectũ & rotundũ ſunt contraria perfecta famoſa, ſed non ſm veritatẽ. Hæc.n.erat cõmunis opinio & ſama apud antiquos licet non vera. Dico ſecũdo ꝙ ſm veritatẽ ſunt cõtraria imperfectæ prout oppoſita priuatiue poteſt dici cõtraria ex.x.metaphyſicæ, eo ꝙ rectum & rotũdum ſe habent vt imperfectũ & perfectum. Nam ſola figura rotunda ex primo cœli perfecta eſt. Item poſſunt dici cõtraria, quia diſparate oppoſita. diuidunt.n. genus ſuum.i. figurã oppoſitis differentijs. Et hoc eſt quod dicet Commenta. in fine cõmen.41. Vbi inquit. Et notandum ꝙ hoc nomẽ cõtrarium vſitatur hic large pro contrario, & ꝓ priuatione & habitu, ſiue ſit in rei veritate ſiue ſm famã. Quod contrarium ſm ꝙ ego credo nos appellamus diſparatũ, hæc commen. Ex his apparet ꝙ Democritus ponebat principia cõtraria ſm famoſitatẽ ſui tẽporis, ſed non ſm veritatẽ, niſi ſumẽdo ꝯtraria ꝓ ꝑuatiue oppoſitis aut diſparatæ.

Sed nunc dubitatur ſi ratio Cõmẽt. qua ꝓbat contra Democritum in cõmen.41. ſm veritatem rotundum nõ habere contrariũ eſt valida, & videtur ꝙ non. Sic.n.dicit. Rotundo nihil eſt contrarium, cum ſit perfectior figurarum ſed hæc ratio non valet, qm̃ eodem modo arguerem de albedine. Albedini nihil eſt contrarium cum ſit perfectior colorum, & tamen conſtat ꝙ non valet. Nam cum hoc ꝙ eſt perfectior colorum ſtat ꝙ ſit contraria nigredini Sic poteſt dici de rotundo.

Hic datur a nõnullis reſponſio, quæ ſtat in hoc. Cõmẽ. non adducit niſi cauſam apparentem, quæ tamẽ nõ eſt vere cauſa. Sed cauſa vera eſt quia figura rotunda ad motũ circularẽ ordinatur. Et qm̃ motui circulari non contraria-

tur motus rectus nec motus circularis vt ꝓbatur in primo cœli, ex conſequenti figure rotunde nõ contrariatur figura rotunda nec figura rectilinea.

Hæc reſponſio ſuſtentabilis eſt. Si tamen ſuſtinere volueris ꝙ Commẽ. adducit veram cauſam dices ꝙ non eſt eadem ratio de albedine & de rotundo, qm̃ rotundum cõtinetur ſub figura cui repugnat hr̃e proprie & pfectæ contrarium ſicut pugnat quantitati. Albedo autem continetur ſub colore, cui non repugnat habere contrarium ſicut nec repugnat qualitati. Intendit ergo Commen talem rõnem, cum repugnet omni figure ſm̃ veritatem habere cõtrarium, maxime repugnat rotundo qm̃ eſt perfectior inter figuras. Et inquantum perfectior ſibi magis repuguat, eo ꝙ hr̃e contrariũ eſt ſignũ minoris pfectionis, vnde videmus cœlum eſſe nobiliſsimum corpus, quia ẽ maxime elõgatũ a cõtrarietate. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 23. ſi conditiones primorum contrariorum ſunt recte aſsignate a philoſopho, & ſine contradictione.

Oportet enim principia neq̃ ex alterutris eſſe neq̃ ex aliis & ex his omnia. Contrarijs autem primis inſunt hæc. Propter id ꝙ prima quidem non ſunt ex alijs, ob id vero ꝙ ſunt contraria, non ſunt ex alterutris. Tex. 42.

IN hac quæſtione. Aduerte ꝙ duo ingerunt difficultatem, primo qũo ſit verum ꝙ omnia fiunt ex contrarijs etiam ſumendo contraria largo modo, prout priuatio & forma poſſunt dici contraria. Nam vnũ cõtrariũ corrumpit reliquum, vt calidum deſtruit frigidum, ergo vnum nõ fit ex reliquo, ſed potius corrũpitur. Præterea Ens in actu fit ex ente in potentia vt dicet philoſophus infra. Sed ens in potentia non contrariatur enti in actu, imo qđ erat in potẽtia tranſit ad actũ, ſecundo facit difficultatẽ textus philoſophi, & eſt difficile ſaluare quin ſibi contradicat. Dicit enim in ſecunda conditione. Ob id vero quod ſunt contraria non fiunt ex alterutris. Sed hæc videtur repugnare tertiæ cõditioni: Qũo. n. cõtrariũ fit ex contrario vt albũ ex nigro, ſi repugnat aliqua fieri ex alterutris eo ꝙ ſunt cõtraria. Potius videretur ſequi oppoſitũ. vt ſcili-

cet ſi contrarium ſit ex contrario per ſe, aliqua fient ex alterutris quia ſunt contraria.

Vt igitur auferantur hæc dubia, & appareat ꝙ philoſophus rectæ aſsignauit conditiones primorũ contrariorũ. Propria difficultate præpono hanc diſtinctionem.

Hæc propõ. Contrarium fit ex cõtrario poteſt hře triplicem ſenſum, primo ꝙ cõtrarium formaliter tranſmutetur in ſuum contrariũ, ut albedo in nigredinem. Et hoc modo nõ intendit philoſophus, qm̃ conſtat id eſſe impoſsibile, ſecundo ꝙ cõtrarium ingrediatur ut pars cõſtitutiua in alterũ contrarium, ſicut forma ingreditur eſſentiã compoſiti, & lux ingreditur eſſentiã coloris. Nec hoc modo intendit philoſophus, eo ꝙ unum contrariũ nõ compatitur ſecum alterum cõtrariũ, niſi forte in gradu remiſſo ut pertractauimus in 10. metaph. in. q. 23. tertio ꝙ unum fiat ex altero ut ex termino a quo cõcretiue ſumpto. Nam in omni productione tam ſubſtantiali quam accidentali cõpoſitũ ꝓprie eſt id quod fit, ex. 7. metaph. Et in hoc tertio ſenſu intendit philoſophus, cõtrarium fieri ex cõtrario, quaſi dicat. Si aliquid debet fieri neceſſe eſt terminũ a quo opponi cõtrariæ ſaltem largo modo termino ad quẽ, ita ꝙ eadem materia ſiue ſubiectũ dimittens terminum a quo cõtrarium recipit terminum ad quem cõtrarium, & hoc eſt quod dicit Themiſtius, unum contrariũ fit ex altero quia unũ fit poſt alterum in eodẽ ſubiecto. Et per hoc patet rñſio ad primum argumẽtum. Nã ly ex nõ denotat cauſam efficientem nec materialẽ nec formalem, ſed terminum a quo argumẽtum autẽ ꝓcedit, ac ſi diceret cauſam efficientem uel cauſam intrinſecam cõſtitutiuã. Ad ſecũdũ dico ꝙ ly ex ente in potentia non dicit terminum a quo, ſed cãm materialem ſiue ſubiectum. Nihil autem prohibet aliquid fieri ex contrario ut termino a quo, & ex ente in potentia ut ex materia ſiue ſubiecto.

Pro euidentia ſecundæ difficultatis aduerte ꝙ aliter reſpondet Burleus, aliter Egidius aliter puto reſpondẽdum quam reſpondeant ipſi.

Burleus tenet ꝙ ly ex nõ capitur eodem modo a philo

ſopho in ſecunda cōditione & in tertia, nam in ſecunda dicit ſubiectum uel partē cōſtitutiuā, & ſic eſt uerum ꝙ nulla cōtraria fiunt ex alterutris ut declaratum eſt. Sed in tertia cōditione dicit terminum a quo. & ſic eſt uerum cōtrarium fieri ex contrario ut declaratum eſt. Et quoniā contradictio debet eſſe reſpectu eiuſdem & eodē modo ideo philoſophus non ſibi contradicit.

Hæc rñſio non placet multis, eo ꝙ nō eſt ueriſimile philoſophum in eodem textu cōtinuato uti ly ex equiuocæ. Nam tunc ratio philoſophi eſſet ex quatuor terminis eo ꝙd terminus æquiuoce ſumptus nō eſt unus ſed plures. Præterea. Quod prima principia nō fiant ex alterutris eo ꝙ ſunt cōtraria philoſophus accipit ut quoddam ſingularis primis principijs, ſed non fieri ex alterutris ut ex ſubiecto nec ut ex parte conſtitutiua non eſt ſingulare primis principijs, immo eſt commune omni contrario, ergo prædicta reſponſio non uidetur ualere.

Egidius igitur aduertens ꝙ ſi ly ex nō tenetur eodē modo ratio philoſophi erit in efficax dicit ꝙ in utraq; cōditione ly ex denotat terminum a quo. Sed in ſecūda cōditione denotat ipſum in abſtracto, nullum enim contrarium in abſtracto fit ex ſuo contrario, ut calor nō fit ex frigiditate, in tertia autem conditione denotat terminum a quo in concreto & ut declaratum eſt contrarium fit contrario. Non ergo eſt contradictio, quia licet teneatur tam in ſecūda q̄ in tertia ꝓ termino a quo, non tamen eodem modo. Sed nec iſta reſponſio uidetur ſaluari rōnem philoſophi, eo ꝙ ſi ly ex ut ſignat terminum a quo non tenetur eodē modo in ſecunda & tertia conditione, ergo tenetur æquiuoce. Non.n. ſunt eiuſdem rōnis terminus a quo in abſtracto, & terminus a quo in concreto, & ſic iterum ſequitur rationem philoſophi eſſe in efficacem.

Potes ergo tu dicere ꝓ nunc ꝙ primis principiis repugnat fieri ex alterutris eo ꝙ ſunt cōtraria, ſed non præciſe quia ſunt cōtraria ſed quia ſunt prima cōtraria, quibus ut primis contrariis non conuenit fieri ex aliis nec ex alterutris. Si.n. A fieret ex B ut fit ex B eſt poſterius B. Simi-

liter ſi B fieret ex A, erit poſterius A, ergo primũ eſſet nõ primũ. Si exponaſ textus philoſophi patet ꝙ nulla ſeqꝉ cõ tradictio. Nam hæc duo non contradicunt, primis principijs repugnat fieri ex alterutris eo ꝙ ſunt prima contraria. Et omnia fiunt ex contrarijs modo non ſint prima cõtraria. Nam contrario non repugnat fieri ex contrario niſi ſint prima contraria, quibus repugnat fieri, nõ quia ſunt contraria ſed quia ſunt prima.

Si tñ volueris ſuſtinere primas reſponſiones, dic ꝙ philoſophus hic contra antiquos nõ ꝓcedit demõſtratiue ſed diſputatiua vt teſtatur Cõmen. in commen. 52. vbi dicit ſermonẽ philoſophi contra antiquos de cõ trarietate principiorũ naturalium eſſe diſputatiuum, & qm̃ procedit diſputatiue ſufficit ꝙ aſſumat ꝓpões in aliquo ſenſu veras, ſed non ſimpl'r veras. Et in tali modo diſputãdi ſufficit formare rões non ad cauſandũ ſciam, ſed ad contradicẽdũ. Ideo non inconuenit ſi ſumatur, ly ex vno modo in ſecũda conditione, & alio modo in tertia, vel vt dixit Egidius, & licet hæc ratio eſſet inefficax ad cauſandũ ſcientia, nõ tamen ad diſputandum. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint. Sed & tu conſidera.

Quæſtio. 24. ſi prima principia ſemper manent.

Principia autem ſemper manere oportet. Tex. 50.

IN hac quæſtione. Aduerte, ꝙ ſtat difficultas in hoc, cum probauerit philoſophus prima principia rerum naturalium eſſe contraria, contraria autem ſe mutuo corrumpunt: (nam contraria ſunt inter quæ eſt tranſmutatio) videtur hæc duo eſſe incompoſſibilia. ſ. ꝙ prima principia naturalia ſemper maneant, & ꝙ ſint contraria.

Tu igiꝉ aduerte ꝙ circa hoc ĩuenio tres modos reſpõdẽdi. Primus ẽ Lynconiẽſis. quem recitat etiam Burleus in expoſitione huius textus. Dicit ꝙ prima principia nãlia ſunt materia prima. & prima forma quæ ſm ipſum ẽ forma corpeitatis & ponit eã coeternã ac inſeparabilẽ a materia. Secũdũ igitur Lyconienſem principia prima naturalia ſemp manẽt, qm̃ materia prima ẽ ingenita & incorruptibilis vt dicet infra philoſophus, & corpeitatis ſemp ineſt

materiæ. Sed hæc opinio non acceptatur in via Cõmẽ. nec in via B. Tho. qm̃ negaẽ illa forma corporeitatis inſeparabilis a materia & hoc tã in via Cõmen quã in via B. Tho. Et id iam pertractauimus in lib. 8. metaph. q. 4. vt videre poteris. Præterea prima principia naturalia ſunt cõtraria apud philoſophũ. Sed prima materia & illa prima ſoi ma non ſunt contrariæ, qm̃ receptiuũ non cõtrariatur ſuo receptibili, ergo hæc reſponſio nõ ſaluat dictũ pħi de ſempiterna permanentia primorum principiorum naturaliũ.

Secunda rñſio eſt Egidii in expoſitione huius textus, & dicit ꝙ prima principia naturalis ſunt materia forma & priuatio vt docet philoſophus infra, & ſemꝑ manent, nõ qdẽ in particulari ſed in cõmuni, & intẽdit ꝙ ſicut iſta eſt vera, ſemꝑ erit homo, nõ tamen ſemper erit hic vel hæc homo, ita iſta eſt vera: ſemper permanent materia forma & priuatio. non tñ ſemper permanet hæc forma hæc priuatio. Et ĩ hoc diſtinguunẽ prima pꝛĩcipia quæ ſunt prima contraria a poſterioribus contrariis. Nã prima principia permanent in vniuerſali, qm̃ reperiũtur in omni tranſmutatione naturali, vt dicemus infra.

Poſteriora aũt contraria non permanent nec in cõi nec in pticulari in omni tranſmutatione naturali. Non. n. in oĩ tranſmutatione inuenitur album & nigrum, nec dulce & amarum &c. Sed nec iſta rñſio vr̃ ſufficere, qm̃ illa permanẽtia in cõi, non eſt pmanẽtia realis, ſed potius rõnis cõcipientis materiã formam & priuationem in vl'i. Ad phyſicum autem cum ſit artifex realis ſpectat conſiderare permanentia & non permanentiam realem primorum principiorum naturalium.

Tertia igitur rñſio quæ eſt real'r ſtat ĩ hoc. Principia prĩma dicũt ſemꝑ manere in hoc ſenſu, qa prima materia nõ fit ex priori materia, nec prima forma ex priori forma, nec prima priuatio ex priori priuatione, nec fiũt ex alterutris, nõ. n. fit materia prima ex forma prima nec ecõuerſo. Et ĩ hoc diſtinguunẽ prima cõtraria a poſteriorib⁹ cõtrariis, qm̃ poſteriora fiũt ex primis. Et hæc rñſio ẽ magis naturalis & cõſona Commẽ. qui in comment. 50. ſic inquit.

principia aũt ſunt illa contraria, quæ non generant ex aliis nec tranſmutantur vl'ter, principia.n. debent eſſe permanentia non tranſmutabilia neq; gñabilia ex aliis, hæc com men & aduerte q̄ hæc propõ, prima principia ſemp̄ manent nõ ſolũ eſt vera de primis principiis intrinſecis ſed et de extrinſecis. Nã primũ efficiens nõ fit ex alio priori. Oĩa aũt poſteriora efficientia pendent a primo, vt declarabitur in lib. 8. Silr̃ primus finis nõ pẽdet a priori fine, ſed oẽs poſteriores a primo. Hæc de p̄nti quæſito dicta ſint, ſed & tu conſidera.

Quæſtio. 25. ſi rõ ſecunda philoſophi in tex. 52. qua ꝓbat dari tertiam naturam ſuppoſitam contrariis concludit & eſt ex veris.

Adhuc aũt amplius & de hoc aliquis dubitabit niſi alterã naturam ſuppoſueris ꝯtrariis. Tex. 52.

IN hac q̄õne. Aduerte q̄ rõ philoſophi ſic formatˀ, ſi præter contraria non datur tertia natura ſuppoſita contrariis ergo principia ſubæ ſunt accñtia, quod eſt falſum, qm̃ cum ſuba ſit prior accñtibus vt determinatum eſt in. 7. metaphyſi. & de hoc iam pertractauimus in eodẽ lib. in. q. 3. principium eſſet poſterius principiato quod conſtat eſſe falſum. Prima aũt ꝯñtia ſic probatur. Oĩa contraria ſunt accidentia eo q̄ nulla ſuba eſt alteri contraria. Sed principia ſcd̃m te ſunt ſolũ ꝯtraria, ergo principia erunt accñtia. Sic formanda eſt rõ ſcd̃m expoſitionem B. Tho. Sed ꝯſtat q̄ illa propõ, oĩa contraria ſunt accñtia nõ eſt vera apud philoſophum, ſumendo contraria large alr̃ in gñone ſubſtantiali principia naturalia nõ eſſent contraria, qm̃ forma ſubſtantialis & priuatio nõ ſunt accñtia patet ergo q̄ rõ philoſophi non concludit nec eſt ex veris.

Vt igitur ſcias defenſare rõnẽ philoſophi aduerte q̄ aliqua propõ eſt vera ſimplr̃, & aliqua eſt vera ſuppoſitiuẽ, eo q̄ aduerſarius ſupponit eam veram, & contradicẽs vtitˀ ea vt vera, ad hoc q̄ reducat aduerſarium ad aliquod incõueniens. Qñ ſermo eſt demonſtratiuus neceſſe eſt rõnẽ procedere ex veris ſimplr̃. Qñ aũt ẽ diſputatiuus ſufficit q̄ ꝓcedat ex his quæ reputantˀ vera apud aduerſarium, & qm̃

philoſophus

pħs hic loquitur diſputatiuæ vt dicit Cōmen. in cōmē. 52. ſufficit ꝗ illa ꝓpō. Omnia contraria ſunt accidentia reputetur vera ab aduerſario, & ſic eſt, qm̄ antiqui reputabant omnes formas eſſe accidentia vt habetur in. 1. de generatione, & ideo negabant generationem ſubſtalem, & propterea ſiue ſumatur contrarietas inter duas formas ſiue inter formam & priuationem ſequitur ſm antiquos omnia contraria eſſe accidentia, & hoc ſufficit pħo ad hoc ꝗ ſua ratio concludat contra antiquos. Dico igitur ad quæſitum ꝗ ratio philoſophi concludit & procedit ex veris non ſimplr ſed ex veris famoſis, & hoc ſufficit diſputanti.

Aduerte tamen ad veram doctrinam de contrariis ꝗ ſi ſumantur contraria ꝓpria & perfecta quæ ſunt duæ formæ ſe mutuo expellentes ab eodem ſubiecto exiſtente in actu, & acquiſibiles per alterationem, omnia talia ſunt accidentia, & ſunt qualitates circa quas ponitur alteratio vt declarabitur in lib. 7. phyſi. autem ſumantur contraria cōmuniter, prout quælibet duo entia, quorum vnum eſt vt perfectum, reliquum vt imperfectum, ſicut ſunt duæ differentiæ ſubſtantiales duæ formæ ſubſtantiales diſtinctæ ſpecificæ vel forma ſubſtantialis & priuatio ſibi oppoſita, poſſunt dici contraria communiter ex. 10. metaphyſi. Conſtat autem ꝗ ſecundum philoſophum non ſunt accidentia, & ideo ſi illa propoſitio omnia contraria ſunt accidentia, debet eſſe vera ſimpliciter, eſt neceſſe ꝗ limitetur ad contraria contrarietate perfecta. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 26. Si ſubſtantia contrariatur ſubſtantiæ amplius non eſſe dicimus ſubſtantiam contrariam ſubſtantiæ. Textu. 52.

IN HAC quæſtione. Non eſt hic immorandum qm̄ eã iam reſoluimus in lib. 10. meta. & q. 18. ibi pertractaui mentem B. Tho. & commenta. cuius ſententia trahitur ꝓcipue ex hoc. 1. lib. phyſi. commen. 52. ibi & ſimiliter nihil prohibet &c. vſque in finem commenti. Recurre igitur ad prædictam quæſtionem in. 10. metaphyſi.

Quæſtio.27.Si ratio philoſophi prima in tex.56.
concludit q ſunt tantum tria principia.

Si autem quatuor exiſtentibus duæ erunt contrarie-
tates,oportebit ſeorſum vtriſque eſſe alteram
quandam naturam.Textu.56.

IN hac qõne. Aduerte q circa rõnem philoſophi ſtat diſficultas in hoc, philoſophus intendit hanc conſequentiam,ſi ſunt duæ contrarietates,ergo ſunt duæ naturæ ſubiectæ his contrarietatibus,ſed hæc ꝯñia non vĩ valere, videmus enim eãdem mãm & ſubiectũ ſubiici modo calido modo frigido,& dulci & amaro & graui & leui, ergo nõ ſolũ vni cõtrarietati ſed & duabus & tribus & quatuor põt eadem numero mã ſubiici,nec eſt neceſſe multiplicare naturam ſubiectam vt multiplicantur contrarietates.

Tu igitur vt poſsis ſaluare rõnem pħi aduerte q Burleus in hoc. 1.lib.exponens ꝓpoſitum textum,diuertit & trahit ad alterum ſenſum. Dicit.n.non fuiſſe ꝯñiam pħi q̃ formauimus. Sed eſt iſta,ſi in omni tranſmutatione naturali ſunt duo termini a quo,& duo ad quem, qui quatuor conſtituunt duas contrarietates,eſt neceſſe q ſint duæ naturæ ſubiectæ,qm̃ vna mutatio eſt vnius termini & vnius ſubiecti, ergo ſi ſunt duo termini a quo & duo ad quem, erunt duæ mutationes,& per ꝯñs duæ naturæ ſubiectæ.

Hæc expõ eſt quidem vera in ſe.& ſm doctrinam Ariſ. in.5.phy. vbi ad vnitatem motus & tranſmutationis aſsignatur vnitas ſubiecti mobilis & vnitas termini. Sed ꝓdicta expõ in hoc loco non eſt ad mentem pħi.Cõſtat.n.hãc eſſe ꝯñiam ſuam ad literam ſi duæ erunt contrarietates, oportebit vnicuiqꝫ aſsignare ſuam naturam ſubiectam.Et ſic quot erunt contrarietates,tot erunt naturæ ſubiectæ.

Melius eſt igitur vt exponatur tex.philoſophi ſicut exponunt B.Tho.& Egidius.Dicunt ipſi q philoſophus loquitur de p̄mo primis contrariis,quæ ſunt forma & p̄uatio abſolutæ conſideratæ & non in particulari & tenet philoſophus hæc primo prima contraria eſſe tãtum duo. Qm̃ ſi eſſent quatuor,ſic vt duo prima contraria habent vnam naturam ſubiectam,eadem rõne duo alia prima contraria

habeRent alteram naturam ſubiectam. Et vis conſequētiæ ſtat in hoc, quia vna primo prima contrarietas eſt tantum vnius primi ſubiecti. Sicut duæ primæ differētiæ vnius generis: & quatuor primæ differentiæ duorum generum, & Egidius ſic dicit. Ab vno vt vno non niſi vnum emanat, ergo ab vna prima materia, non niſi vna contrarietas procedit. Sed aduerte ꝙ impropriе dicitur contrarietas ꝓcedere a mā, verius aūt dicitur ꝙ radicatur in ea. Ex his patet, quod argumenta in oppoſitum nihil cōcludunt. Non.n.illę ſunt pmo pmæ contrarietates niſi reſpectu determinati generis, puta coloris & ſaporis: reducibiles autem ſunt ad pmo prima contraria. Non.n.album & nigrum, calidum & frigidum &c. ſunt contraria, niſi quia unum eſt vt forma, alterum vt puatio forma aūt & puatio ad priora contraria non reducuntur ex. 10. meta. Nam prima radix cōtrarietatis eſt forma & priuatio, licet ergo non ſit neceſſe multiplicare ſubiectam naturam ad multiplicationem ſecundarum contrarietatum, non tamen eſt eadem ratio de primo primis contrarietatibus de quibus tantum loquitur hic philoſophus. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Qō. 28. Quomodo ſit verum ꝙ principia contraria non differunt genere, ſed ſm prius & poſterius.

Quare in eo ꝙ prius & poſterius ſunt differūt ab inuicem principia tantū ſed nō genere. Tex. 56.

IN hac qōne. Aduerte ꝙ tota difficultas ſtat in textu pꝓoſito. Nam cum alia ſint pncipia ſubſtantiæ, alia qualitatis alia q̄titatis, & pncipia ſubæ ſunt in gñe ſubſtantiæ & principia qualitatis ſint in genere qualitatis vī pmo aſpectu ꝙ differant non ſolum ſm prius & poſterius ſed etiam genere cuius oppoſitum dicit hic philoſophus.

Tu igitur aduerte ꝙ varie exponitur textus præpoſitus aliter quidem a Commenta. aliter ab Egidio aliter a B. Th. & omnes ſenſus ſuſtentabiles ſunt licet intendam determinare ſm ſenſum B. Tho.

Quātum ad Cōmen. aduerte ꝙ in cōmen. 56. duplr exponit, ly pncipia & intendit ꝙ duplr pñt conſiderari, pmo vt inueniuntur in omni pnto, ſecundo vt contrahuntur ad

p̃ntum ſub̃æ,ſi primo modo adhuc dupl'r conſiderari poſſunt primo quo ad genus principiandi,ſecundo quo ad genus p̃nti,ſi quo ad genus principiandi dicuntur non differre in tali genere:q̃m tam in ſuba quam in accidentibus vnũ ſe habet vt forma alterum vt priuatio.Si quo ad genus p̃nti dñr differre in tali genere.q̃m principia contraria in genere qualitatis differunt genere a principiis contrariis in genere ſub̃æ,ſi conſiderantur ſecundo modo.ſ. vt cõtrahuntur ad p̃ntum ſub̃æ adhuc poſſumus diſtinguere de genere,q̃m vel loquimur in genere generaliſſimo, vel in genere ſubalterno ſi in genere ſubalterno , cõſtat ꝙ differũt genere.Nam in genere corporis eſt vna prima contrarietas quæ eſt inter primas dñas corporis, ſimiliter in genere aĩati, & in genere ſenſitiui.Quæ contraria differunt generibus ſubalternis,ſi autem loquimur de genere generaliſſimo, dicuntur non differre genere. Oẽs enim contrarietas in p̃nto ſub̃æ , continentur ſub generaliſſimo, & p̃tur de eis,differunt autem ſm̃ prius & poſterius i.inter has contrarietates in p̃nto ſub̃æ quidam eſt prius,quædam poſterior.Nam quæ cõior eſt,ꝓpinquior eſt generi gñaliſſimo, & per ꝯñs eſt prior. Quæ aũt minus cõis eſt, diſtantior eſt a gñaliſſimo & per ꝯñs poſterior eſt vnde cõtrarietas quæ eſt in genere ſenſitiui poſterior eſt contrarietate quæ eſt in genere aĩati.Secundum igitur Commentat.q̃ñ dicit p̃bus ꝙ principia non differunt ſm̃ genus intelligendum eſt in genere principiandi,ſi ſumantur vt inueniuntur in omni p̃nto,vel in genere gñaliſſimo ſi ſumunt contracta ad p̃ntum ſub̃æ.Egidius autem dicit p̃bm intendere ꝙ non differunt genere ſubiicibili,licet differant genere p̃bili, & p genus ſubiicibile intendit mãm ſubiectam contrariis ſucceſſiue,p genus p̃bile intendit ordinationem p̃ntorum . Dicit ergo p̃bs ꝙ principia cum ſint contraria non differunt genere.i.materia,quia habent fieri circa idem , differunt tamen genere prædicabili,quia principia qualitatis differũt genere a principiis quantitatis & ſubſtantiæ &c.

Sed hæc expõ licet non ſit falſa,tamen non videtur ſaluare textum,quia p̃bs expreſſe loquitur de genere p̃bili,

& in particulari de pnto ſubæ. Dicit. n. ſubſtantia. n vnum quoddam genus entis. q. d. cũ diuidatur ens in genera, pñtalia, ſuba eſt vnum ex his generibus, & infra dicit, ſemper .n. in vno genere contrarietas eſt vna. Quod quidem dictũ exponitur in. 10. meta. quia. ſ. quodlibet genus diuiditur duabus differentiis contrariis. Quod quidem non eſt verũ de genere ſubiicibili ſed de genere prædicabili.

B. Tho. exponit de pncipiis contractis ad pntum ſubæ, iuxta ſecundam expõnem datam a Cõment. Ita q mens pħi fuit ſic arguere. Prima principia naturalia ſunt prima contraria. Prima cõtraria ſunt tantũ duo, qm prima contraria ſunt primi generis, primum genus eſt tantum vnum quod eſt ſuba, ergo ſi non pōt multiplicari primum genus quod eſt ſubſtãtia, nõ multiplicantur primæ cõtrarietates, ex quibus ſequit̃ corollarie q licet in pnto ſubſtantiæ ſint plures cõtrarietates, eſt tamen tm̃ vna prima, aliæ aũt adinuicem comparatæ differunt ſm prius & poſterius. i. ſunt priores aliquæ, & aliquæ poſteriores, priores quidem ſunt quæ ſunt ꝓpinquiores pmæ. poſteriores aũt quæ ſunt remotiores a prima. Nam contrarietas inter diuiſiuas corporis eſt prior cõtrarietate dfiarum quæ diuidunt corpus aĩatum, eo q eſt propinquior contrarietati quæ eſt in ſubſtantia vt in genere ſupremo. Licet aũt differant ſm prius & poſterius, tamen non differunt genere quia oẽs ſunt in genere ſiue in pnto ſubſtantiæ, vt diximus pertractantes ſecundam expõnem cõmenta. Ad argumentum ergo poſitum in principio quæſiti, dico q pħs non intendit de principiis in omni pnto, ſed de principiis contractis ad pntum ſubſtantiæ, quæ non differũt genere. ſ. generaliſsimo, licet differant generibus ſubalternis. Et ſi vis ſuſtinere primam expoſitionem Commenta. dic q non differunt in genere principiandi licet differant in genere prædicamenti. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Qõ. 29. ſi dantur dimenſiones inſeparabiles a materia.

Fiunt aũt quæ fiunt ſimplr, alia quidem transfiguratione &c. Tex. 63. vbi inquit cõmen. & neceſſe eſt ẽt vt tres dimenſiones quæ videntur inſeparabiles ab ipſo. ſ. primo

ſubiecto & eædem numero quæ dicuntur corpus ſint acci dentia &c. commento. 63.

IN HAC qone. Non eſt hic immorandum qm̄ de dimēſionibus inteterminatis & coeuis materiæ, quas imaginatus eſt Commē. iam pertractauimus in lib. 8. metaphy. & eſt qō noſtra ſecunda, & ſoluimus rōnes defenſantium Commenta. Tu igitur vide illic. Et de forma corporeitatis coeterna materiæ poſita ab Auicenna, quam Commenta. reprobat in hoc commen. 63. iam locuti ſumus & reprobauimus in lib 8. metaphyſicæ. q. 4.

Quæſtio. 30. ſi priuatio eſt principium per accidens, & nullo modo per ſe.

Priuatio autem & contrarietas accidens vnum autem ſpecies. Textu. 66.

IN HAC quæſtione. Sic procedendum eſt primo ponentur tres diſtinctiones, ſecundo tres concluſiones reſponſiue, tertio ſoluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte q̄ res naturalis dupl'r poteſt conſiderari, primo quo ad fieri & ꝓduci, ſecundo quo ad eſſe vel eſſe factum, & per fieri intelligo motum ſiue ꝓceſſum præcedētem eſſe rei naturalis & ordinatum ad acquiſitionem formæ in materia, ita q̄ iſte motus eſt via ad eſſe actuale rei naturalis, per factum eſſe intelligo eſſe rei naturalis, per cuius acquiſitione deſinit ipſum fieri, ita q̄ comparatur ad fieri vt terminus ad viam.

Secunda diſtinctio. Principium per accidens, poteſt eſſe duobus modis. Primo q̄ ſit pure per accidens, & nullo modo per ſe. Sicut muſica exiſtens in edificatore eſt mere ꝑncipium ꝑ accidens domus, eo q̄ etiā ſi remoueatur ab edificatore pōt domus edificari, ſecundo q̄ licet ſit ꝑ accidens tamen poteſt in aliquo ſenſu eſſe per ſe vt declarauimus.

Tertia diſtinctio. principium per ſe, pōt eſſe dupl'r, primo q̄ ſit per ſe & ꝑncipaliter ſiue primo, ſicut materia eſt principium per ſe & primum receptiuum formæ ſecūdo q̄ ſit per ſe ſed non primo imo ſecundario & diſpoſitiuæ, ſicut quātitas & qualitates quibus diſponitur materia ſunt principium per ſe ſed non primo recipiendi formam, &

verius dicuntur principium materiale per ſe diſpoſitiuū.

Quantum ad ſecundum ſit hæc prima concluſio conſiderando rem naturalem quantum ad eſſe ſiue factum eſſe, priuatio nō eſt principium per ſe. Hæc probatur, qm̄ ſi eſt principium per ſe eſt principium intrinſecum. Conſtat n. ꝙ non eſt principium vt efficiens nec vt finis ſi eſt principium per ſe intrinſecum, ergo eſt conſtitutiuum rei naturalis. & pars eius, & cum ſit de eſſentia rei naturalis, ſemper permanet in re naturali poſtquam producta eſt, iſte n. ſunt conditiones principii per ſe intrinſeca ſed conſtat ꝙ priuatio non eſt conſtituti rei naturalis, nec pars eius, cum ſit negatio formæ in materia, nec permanet in re facta aliter forma & priuatio eiuſdem eſſent ſimul in materia, qđ implicat contradictionem, Ergo priuatio non eſt principiū per ſe quo ad eſſe rei naturalis.

Secunda concluſio conſiderando rem nālem quo ad fieri priuatio non eſt pncipium pure per accidens ſed per ſe licet non pmo hæc ſic pbatur, nullum pure per accidēs cōueniens alicui, eſt ei neceſſario coniunctum, nec eſt neceſſario requiſitum vt patet de muſica in edificatore ſed puatio eſt neceſſario præcedens formam in materia ante ipſum fieri, & neceſſario requiritur ad ipſum fieri, qm̄ eſt terminus a quo incipit ipſum fieri. vt ex non homine fit homo, ergo quo ad fieri non eſt principium pure per accidens.

Tertia concl'o. Quo ad fieri rei nālis priuatio eſt principium per ſe ſed non pmo. Hæc ſic pbatur. Quod de neceſſitate pcedit ipſum fieri & quod eſt neceſſario coniunctum principali ſubiecto ipſius fieri, eſt principium per ſe ipſius fieri, ſed non primo quia non eſt principale ſubiectum. ſed priuatio de neceſſitate pcedit ipſum fieri. quia terminus a quo præcedit ipſum fieri, priuatio autem eſt terminus a quo. Et eſt neceſſario coniuncta pncipali ſubiecto quod eſt materia prima, qm̄ ſi materia non eſſet priuata forma rei producendæ, non ſequeretur pductio. ergo &c. Dixi non primo, qm̄ primum & per ſe principium ſubiectiuum eſt mā, priuatio autem eſt ſicut conditio ſine qua non. & ideo dicitur quo ad fieri principium per ſe ſecundarium.

Quantum ad tertium aduerte quod circa prædicta oriũtur tria dubia.

Primum eſt. Cum philoſophus aſsignet in. 5. metaphy. omnes modos quibus dicitur principium dubitatur quis modus verificatur de priuatio.

Rñdetur. Ariſ. aſsignat omnes modos quibus dicitur pn cipium in rebus poſitiuis. i. quæ vere ſunt entia. Priuatio aũt non eſt ens poſitiuum. ſed negatio. Et ideo nõ oportet ꝙ aliquis modus illic aſsignatus verificetur ſimplr de priuatione. Poteſt tamen vt cunq; reduci ad primum modũ. qui eſt iſte. principium primo dicitur de illo. vnde quis incipit mouere. vt principium vie eſt. vnde quis incipit ambulare a ſimili. Principium fieri rei naturalis eſt illud. vnde incipit ipſum fieri. Id autem eſt terminus a quo qui dicit priuationem. vt ex non muſico fit muſicus.

Secundum eſt, ſi priuatio põt eſſe principium per ſe modo quo expoſitum eſt in ſecunda & tertia conclõne. quare pħs poſuit eam abſolute principium per accidens.

Reſpondetur pħs in hoc. 1. lib. inquirat principia fiendi & eſſendi rei naturalis, principaliter tamen eſſendi. & qm̃ quo ad eſſe eſt pncipium per accidens vt ꝓbatum eſt in prima concluſione. ideo poſuit eam ſimplr principium ꝑ accidens. Et hoc innuit commen. in commen. 66. dicens. Generatum eſt ex materia per ſe cum ſit pars eius. ex priuatione autem eſt aliquid per accidens, cum non remaneat ita ꝙ ſit pars generati.

Tertium eſt. ſi reſpectu fieri priuatio eſt principium ꝑ ſe dubitatur in quo modo perſeitatis.

Reſponditur ꝙ eſt in primo modo eo ꝙ priuatio videt eſſe de ratione motus fieri. Nam omne quod mouetur, & fit. ideo mouetur & fit quia tendit ad aliquem terminum quo ante complementum motus & ante productionem ꝓuatum erat. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 21. ſi materia eſt cognoſcibilis ſolum per analogiam ad formam.
Subiecta autem natura ſcibilis eſt ſecundum analogiam. Textu. 69.

IN HAC quæſtione. Non eſt hic imorandum qm̄ eam reſoluimus in lib. 8. meta. in. q. 1. vbi pertractauimus viā B. Thō. & Scoti, & Gregorii. Ideo vide illic. Hoc ſolum aduerte ꝙ commē. in commen. 6 9. tribus rōnibus probat materiam eſſe in pura potentia nec aliquam forma m ſibi cum naturalem habet. Et ex his rōnibus veri cōmentiſte trahunt. ꝙ ad mentem commen. eſt tantum vna forma in compoſito ſicut & via noſtra tenet vt determinauimus in 8. meta. q. 4. Et rōnes commen. in hoc commen. 6 9. aſſumit B. Tho. vbiq; ad probandum vnitatem formæ in cōpoſito. Rationes autem commentatoris ſunt iſte.

Prima, ſi materia prima haberet aliq̄ formam ꝓpriam ſibi cōnaturalem, tunc ipſa ꝑmanente nō reciperet aliam formā, ſed ſtatim corrūperet q̄ cito alia forma gn̄aretur.

Secunda eſt. Quicquid recipit aliquid, non recipit ipſum ſm ꝙ eſt in actu, ſed ſm ꝙ eſt in potentia ſi igitur prima materia innata eſt recipere omnes formas neceſſe eſt vt ſit in potentia omnes formæ, & vt non habeat in ſua ſubſtantia formam propriam.

Tertia eſt ſi materia haberet aliquā formam ſibi propriam eſſet ens actu, & tunc oīs tranſmutatio eſſet alteratio, quia omnis tranſmutatio quæ eſt circa ſubiectum in actu ſiue circa ſubſtantiam compoſitam eſt alteratio. & ſic ſequitur quod omnis tranſmutatio in ſubſtantiam ſit alteratio, & omnes formæ ſubſtantiales aduenientes materiæ poſt illam formam ſibi connaturalem eſſent accidētia quia omne aduenìens enti in actu eſt accidens. Iſte ſunt rationes Commentatoris pro vnitate formæ.

Nec te moueat, ꝙ ſm Cōmen. remanent formæ elmētorum actu immixto, ex quo ſequitur ꝙ cum quælibet pars mixti ſit mixta in eadem parte materiæ ſunt ſimul formæ elementorum, quæ ſunt ſubſtantiales.

Nam licet improbauerimus hanc pōnem in lib. 8. meta ph. nec poſſit ſuſtineri ad mentem B. Tho. tn̄ cōmentiſte ſi volunt ſuſtinere vnitatem formæ in cōpoſito & ꝙ eadem pars materiæ non pōt ſimul informari pluribus formis dicent ꝙ intendit commen. ꝙ duæ formæ non remiſſe ſed

in actu ſibi debito complete non poſſunt ſimul in eſſe materiæ plures tamen remiſſe vel quarum vna eſt remiſſa, altera eſt completa poſſunt ſimul in eſſe. Nunc vero ſi materia haberet formam ꝑpriam ſubſtātialem neceſſario ei cōiunctam forma alia non poſſet intendi & remitti, quia tūc eſſet corruptibilis, ex ꝯñti mā prima eſſet corrupubilis, cuius oppoſitum tenet phs. Patet igitur ꝙ ſi materia haberet formam ꝑpriam alia eſſet in actu completo & non remiſſo. & per ꝯñs materia nunquam reciperet aliam ipſa ꝑmanente & oīs alia forma aduenìens eſſet accidens. Quia omne aduenìens enti in actu completo & non remiſſo eſt accidens materia igitur exiſtens in actu completo non remiſſo i. per formam completam & non remiſſam, nō pōt recipere formam niſi accidentalem. Sic dicerent commentiſte volentes ſuſtinere vnitatem formæ ad mentem Commenta. verum in via noſtra nō poſſumus ſic dicere, qm̄ vt determinauimus in lib. 8. metaphy. nulla forma ſubſtantialis, nec etiam elementaris poteſt intēdi aut remitti & tu vide in quæſtione. 4. vbi reprobamus imaginationem cōmen. vnde ſecundum viam noſtram ſi materia haberet ſimul plures formas ſubſtantiales etiam elementares, haberet eas integras & in actu completo, vel nullo modo haberet. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 3 2. ſi eſt vna materia corporum ſuperiorum & inferiorum.

Vnum quidem principium eſt, non ſicut vnum exiſtens, neq̨ ſic vnum ſicut hoc aliquid Tex 69.

IN HAC qōne. Non eſt hic īmorandum quia non eſt ꝑprius locus eius, licet multi expoſitores illam hic pertractent. Tu autem in lib. 8. meta. in. q. 1 3. vbi pertractaui viam B. Tho, & defenſaui contra Egidium & Durandum ſoluendo rōnes eoꝝ. Vide etiam in. q. 1 2. vbi determinaui contra cōmenta. ꝙ materia quæ eſt veræ materia & pars cōpoſiti eſt in cœlo. Nam ipſæ tenet oppoſitum in hoc. 1. lib. in commen. 79. vbi inquit. Et ex hoc apparet ꝙ oē hn̄s materiam eſt generabile & corruptibile. Nā in natura materiæ eſt priuatio formæ, (& infra) & ex hoc declarabitur,

ꝙ corpora cœleſtia non habent materiam, oīno, qm̄ tunc eſſent generabilia & corruptibilia pp̄ admixtionem p̄uationis cum nā eorum. nihil aliud.n. eſt cauſa gn̄onis & corruptionis quam materia propter non eſſe quod mixtum eſt in ſubſtantia eius, hæc Commentator.

Quæſtio. 33. Si potentia materiæ eſt idem eſſentialiter cum materia vel eſt proprietas ſuperaddita materiæ, & ſi eſt vna vel plures.

Poſtea videtur ipſis ſi veræ eſt numero vna, & potentia tantum vnam eſſe. Textu. 79.

IN HAC q̄one. Duæ viæ perſcrutandæ ſunt prima eſt B. Tho. ſecunda eſt commen. Sic igitur ꝓcedemus, primo declarabiť quid tenendum ſit ſm B. Tho. Secundo quid ſm Commen. Tertio ſoluentuř rationes eorum quiť tenent contra viam noſtram.

Quantum ad primum aduerte ꝙ apud B. Tho. vt patet in hoc. 1. lib. in expōne tex. 79. clarum eſt ꝙ tenet potentiam materiæ non eſſe ꝓprietatem additam ſup̄ eſſentiam eius, ſed materia ipſa ſm ſuam ſubſtātiam eſt potētia ad eſſe ſubſtantiale. Item illic tenet ꝙ potētia materiæ ſubiecto eſt vna reſpectu multarum formarum. ſed rōne ſunt multe potentiæ ſm habitudinem ad diuerſas formas.

Vt igitur tibi nota ſit mens B. Tho. dicemus duo. ꝑmo Quod eſt fundamentum B. Tho. de identitate potentiæ cum materia Secundo quomodo poteſt ſuſtinere ꝙ ſit idē cum materia, & plurificetur ꝙ deſignat eſſe non plurificata materia. nec corrupta.

Quātum ad primum dico ꝙ fundamētum ſuum fuit, vt ſuſtineret formā ſubſtantialem īmediatæ vniri materiæ ſicut tenet in tota doctrina ſua, & nos id ſuſtinuimus in. 8. lib. meta. q. 2. & tertia. ſi aūt concederet potentiam illam eſſe ꝓprietatem additam eſſentie eius cum mediante potentia reciperet iam non īmediate ſed mediante potentia forma vniretur materiæ, præterea, ſi potentia eſſet quid additum aſſentire materiæ, ex ipſa & materia fieret vnum compoſitum, cuius pars eſſet materia vt ens pure potentiale, altera pars eſſet illa potentia vt forma, & ſic ſubie-

ctum formæ ſubſtantialis, non eſſet in pura potentia ſed cõpoſitum ex materia prima & ex potentia ſuperaddita quod non admittitur in uia B. Tho. nec in via philoſophi. Præterea, ſi potentia materiæ eſſet quid additum eſſentiæ eius, ſe haberet ad materiam vt potẽtia naturalis ad id cuius eſt potẽtia: potẽtia aũt naturalis in via noſtra eſt accidẽs & in ſecunda ſpẽ qualitatis, ergo forma ſubſtantialis vniretur materiæ mediante forma accidẽtali, quod non admittitur in via noſtra vt declarauimus in. 8. lib. meta. q 3.

Quantum ad ſecundum, dicit B. Th. in expõne tex. 79. ꝙ potentia materiæ ſubiecto eſt vna ſed rõne ſunt multæ ſm habitudinem ad diuerſas formas, in quibus verbis B. Tho. intendit hanc diſtinctionem. Cum potentia materiæ ſit potentia paſsiua, quæ vt potentia non poteſt concipi niſi conceptu relatiuo, eo ꝙ potẽtia vt potentia dicitur ad actum põt duplr̃ conſiderari, primo quo ad abſolutũ, ſecundo quo ad reſpectum ſiue habitudinem potẽtia, materiæ quo ad abſolutum eſt ipſa materia, & eſt vna ſicut materia eſt vna, & non multiplicatur niſi materia multiplicetur, vnde ſi materia ſuperiorum diſtinguitur a materia inferiorum, erunt duæ potentiæ paſsiuæ diuerſarum rõnum & hoc eſt quod dicit. B. Tho. ꝙ potentia materiæ ſubiecto. i. inquantum eſt potentia ſubiectiua ſiue receptiua eſt vna, eo ꝙ materia ex ſui natura eſt receptiua formæ & vt ſic dicitur potentia, vnde philoſophus diffiniens materiam in. 8. meta. dicit ꝙ non eſt quid nec quale nec quantũ ſed eſt potentia omnia iſta eſſentia igitur & natura materiæ eſt potentia, & hæc prædicatio eſt in primo modo per ſe, ex ꝯñti p̃rum eſt idem eſſentialiter cum ſubiecto. Quantum ad reſpectum dico ꝙ diſtinguitur a materia realiter quantum ad id quod dicit in obliquo, vnde nota ꝙ relatio vt determinaui in. 5. metaph. in. q. 22 dicit vnum in recto & hoc eſt fundamentum, vt ſimilitudo eſt albedo, & dicit aliud in obliquo. i. terminum ad quem dicitur relatiuum, quantum ad id ꝙ dicit in recto eſt idem cum ſuo fundamento, & rõnem huius videbis in. 5. metap. q. 22. Quantum ad id quod dicit in obliquo diſtinguit̃ realiter a funda

mento, dicit enim terminum in obliquo, & terminus diſtinguitur realiter a fundamento, vt paternitas eſt potẽtia generatiua filii, conſtat aũt ꝙ filius diſtinguit realr non ſolum a patre ſed & a potẽtia generatiua quæ eſt fundamentum paternitatis, in ꝓpoſito igit dico ꝙ potẽtia mãæ ſumpta ꝑ reſpectu, q̃tum ad id quod dicit in obliquo diſtinguitur a mã. nam in obliquo dicit formam, quæ diſtinguitur realiter a mã vt perfectio a ſuo pfectibili. Et vt ſic multiplicantur vt multiplicantur formæ receptibiles in mã, & deſinunt vt deſinunt formæ recepte in materia. & potentia ſumpta ꝑ reſpectu eſt in p̃nto rſonis & non inconuenit ꝙ fundetur in ſuba, vt declaraui in. 5. metaph. q. 22. Et ex his dictis videbis quam facile ſoluentur rationes tenentium contra viam noſtram.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ Iandunus in. 1. phyſi. q. 25. tenet ꝙ ſicut forme ſubſtantialis perficiens materiã, licet ſit agens principale vel principalis ratio agendi, tamẽ non agit niſi mediante aliqua qualitate naturali actiua quæ eſt eius diſpoſitio ad agendum, ſic etiam materia quæ eſt principale receptiuum vel principalis rõ recipiendi non recipit formam niſi mediante aliqua qualitate naturali paſsiua quæ eſt eius diſpoſitio ad recipiendum, & iſta potentia paſsiua. ſ. qualitas naturalis paſsiua habet quendam reſpectum in ſe ad formam, hæc Iandunus. Ex quibus patet ꝙ potentia materiæ apud ipſum eſt qualitas includens reſpectum ad formam ex ꝯñti diſtinguitur a materia ſicut accidens a ſubſtantia. Quod igitur non ſit idem eſſentialiter cũ materia, conatur probare multipliciter, & primo ratione, ſecundo ex Commentatore.

Primo arguit ſic, illa non ſunt vnum eſſentialr quorum vnum multiplicatur, altero permanente vno. hæc eſt euidens: Sed potentia materiæ multiplicatur nam dicit Commenta. in. 12. meta. commen. 2. ꝙ numerus habilitatum. ſ. potentiarum materiæ eſt ſm numerum ſpecierum generabilium. Materia autem nõ multiplicatur, qm̃ vna numero ſucceſsiue recipit diuerſas formas, ergo &c.

Ad hoc rñdetur ex diſtinctione data ꝙ potentia quan-

tum ad abſolutum nõ multiplicatur ſicut nec materia, qm̃ eſt ipſa materia, quantum autem ad reſpectum multiplicatur, & vt ſic cõceditur ꝙ diſtinguitur a materia, non vt qualitas ſicut imaginatur Iandunus, ſed ꝓut diſtinguitur relatio a ſuo fundamento quantum ad terminum quem cõnotat, & dictum Commen. verificatur in eodem ſenſu. Nam dicit ꝙ numerus habilitatum .i. reſpectuum materiæ. ſ. ſumendo potentiam non pro abſoluto ſed pro reſpectu modo præexpoſito eſt ſm̃ numerum ſpecierum.

Secundo arguit ſic, ſi potentia eſt idem cum materia ergo qua rõne vna eſt idem. eadem rõne & omnes, ergo oẽs potentiæ materiæ ſunt vna potentia, quod eſt impoſſe, qm̃ potentiæ diſtinguuntur per diſtinctionem actuum.

Ad hoc reſpondetur: ſumendo potentiam pro ſuo abſoluto concedo primam & ſecundam ꝯñtiam; & qñ dicitur ꝙ potentiæ diſtinguũtur per diſtinctionem &c. Nego. niſi ſumatur potentia quo ad reſpectum & ſuum connotatum in obliquo. Sumendo autem potentiam quo ad reſpectum concedo totum nec eſt contra nos.

Tertio arguit ſic, ſi potentia eſt ipſa materia ergo omnes potentiæ ſunt vna potentia, ꝙ eſt falſum, quia qui reduceret materiam ad actum reſpectu vnius formæ ad quã eſt in potentia, reduceret eam ad actum reſpectu cuiuſcũque formæ ad quã eſt in potentia, qm̃ parte omnes potentiæ ſunt vna potentia quæ eſt ipſa materia. Hoc autem eſt contra ſenſum vt patet ergo &c.

Ad hoc reſpondetur ꝙ ꝑma ꝯña eſt vera ſumendo potentiam ꝓ ſub abſoluto ſignato. Et negatur falſitas ꝯñtis, ad probationem negatur ꝯñtia, qm̃ fit tranſitus ad potentiam ſumptam pro reſpectu, in quo ſenſu potentia multiplicatur & non eſt ipſa materia, modo quo expoſitum eſt.

Quarto arguit rationibus Commen. ſumptis in .1. phy. commen. 70. quarum prima eſt hæc. Si materia eſt ſua potentia, ergo adueniente forma corrumpetur materia, quia potentia ad talem formam deſinit.

Secunda eſt hæc, ſi materia eſt ſua potentia, ergo materia eſt in ꝑnto relationis quod eſt falſum cum ſit pars ſu-

biecte compoſite, conſequentia autem patet, quoniam potentia eſt de genere ad aliquid cum dicatur ad actum.

Ad vtranque reſpondetur, q̃ concludunt ſumendo potentiam pro reſpectu, in quo ſignificato modo quo diximus non eſt idem cum materia, iſte ſunt fortiores rationes eorum quo tenent contra viam noſtram.

Tu tñ aduerte q̃ non eris dominus huius quæſiti ſtando præciſe in phyſicis Nam de potẽtia & actu, & de ſignificato ſuo abſoluto ac reſpectiuo, tractauimus in lib. 9. meta. in q̃onibus noſtris, ideo ſuſtine donec dederis te ſtudio metaphyſicæ. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Q. ō. 34. ſi p̃uatio & materia ſunt idem realr̃. Nos quidẽ .n. materiam & p̃uationem alterã eſſe dicimus. Tex. 79.

IN hac q̃one. Nõ eſt hic imorãdum q̃m in. 10. li. meta. in. q. 10 determinauimus ſi p̃uatio eſt ens reale & ſi eſt idem cũ materia ſiue ſubiecto in quo eſt, & illic declarauimus quæ fuerit mens p̃bi in hoc. 1. lib. phy. de vnitate & diſtinctione priuationis a materia, vide igitur illic.

Qō. 35. ſi materia appetit formam & quo appetitu. Aliud autem aptum natum appetere ipſum. Tex 81.

IN hac q̃one. Sic p̃cedẽdum eſt, primo ponetur diſtinctio de triplici appetitu. ſ. nãli & ſenſitiuo & ĩtellectuali, & aduerte q̃ huius diſtinctionis, quo ad duos p̃mos meminit cõmẽ. in. 1. phyſi. cõmen. 81. vbi inquit. Appetitus. n. alius eſt naturalis ſine ſenſu vt in plantis ad nutrimẽtum, & alius eſt cum ſenſu vt appetitus aĩalium ad nutrimentum, ſecundo ponentur cõclõnes r̃ſiue, tertio defenſabitur. 1. conclõ cõtra Auicẽ. quarto remouebitur dubiũ. de realitate & quiditate appetitus ſenſitiui & intellectiui.

Quantum ad primũ aduerte q̃ diſtinctionem de triplici appetitu, iam manifeſtauimus in. 1. meta q. 3. vbi diffinitur. quilibet appetitus, & declaratur ſi diſtinguunt ab appetẽte. & q̃o ordinant. Tu igitur vide illic, & ſufficiet tibi.

Quãtum ad ſecũdum ſit prima conclõ Materia appetit formam, p̃batur. Materia eſt ens in pura potẽtia paſſiua ergo p̃fectibilis. & forma eſt actus ac p̃fectio materiæ eo q̃ facit eam eſſe actu. Tunc ſic, vnumquodq; ens p̃fectibile

appetit ſuam perfectionem, materia eſt ens perfectibile cũ ſit pura potentia & forma eſt perfectio ſua quia actuat eã, ergo materia appetit formam.

Secunda concluſio, materia non appetit formam appetitu animali ſed naturali, prima pars patet. qm̃ in materia non eſt ſenſus, vbi autem eſt appetitus animalis ibi eſt ſenſus vt patet p' cõmen. in dicto eius ſupra allegato. & vt declarauimus in. 1. meta. q. 3. ergo appetitu animali materia non appetit formam. De appetitu intellectuali conſtat q̄ nõ. Quod aũt appetat appetitu nãli ꝓbatur ſic. Materia ex ſui natura. i. inquantum eſt ens in potentia inclinatur ad formam vt ad ſuam perfectionem ergo appetit eam appetitu naturali. Añs patet quia vnumquodq; perfectibile naturaliter inclinatur in ſuam perfectionem. Contra etiã patet ex diffõne appetitus naturalis. quæ eſt hæc vt declaraui mus in. 1. meta. q. 3. Appetitus naturalis eſt tendentia ſiue inclinatio rei in ſuam ꝑfectionem & ineſt cuilibet rei, quia quælibet res ex ſui natura tendit in ſuam perfectionem. Hæc concluſio eſt de mente commenta. in. 1. phyſi. commen. 81. vbi inquit in materia igitur eſt appetitus naturalis ad recipiendum omnes formas & recipit eas alternatim.

Quantum ad tertium aduerte q̄ Auicenna in. 1. lib. ſufficientiæ in ca. 2. dicit ſe nõ intelligere in quo ſenſu hæc poſſit eſſe vera, yle appetit formam, ſumendo yle ſimplr̃ & ſm ſe præciſe conſideratam. & arguit ſic ad literam. Dicũt iſti. ſ. Ariſto. & ſequentes eum in hoc loco yle affici deſiderio formæ. Et ylæ aſsimilant fœminæ, formam vero maſculo. Et hoc eſt quod ego non intelligo. Nam deſiderium animalis nemo eſt qui non remoueat ab ea, deſiderium autem naturale, quo trahitur res ſicut lapis deorſum vt ꝑficiatur poſt imperfectionem quam habebat ſui loci naturalis longe eſt ab ea. Poſſet autem hoc concedi. ſ. deſiderium naturale in yle, ſi ipſa eſſet vacua omnibus formis, aut eſſet affecta tedio formæ quæ adiuncta eſt ei, aut ſi non eſſet contenta formis quæ perficiunt eam. Aut ſi poſſet ipſa per ſe moueri ad ſuſcipiendam formam ſicut mouetur lapis ad conſequendum locum, aut etiã ſi eſſet in ea virtus mouẽs,

Sed

Sed non eſt uacua oĩbus formis, nec conuenit ei faſtidire formam habitam ut ſtudeat eam excutere & abiicere a ſe, quia ſi pp acquiſitionẽ alterius formæ. uenit faſtidium habitæ formæ idcirco quia habet eam tunc decet ut non deſideret eam. Si aũt faſtidit eam pp longenitatem tpis tunc deſiderium accidet illi ſm tp̃s & non erit de ſubſtãtia eius. ſed erit hic cã quæ facit hoc habere.q.d. Hoc deſideriũ non conſequitur naturam materiæ quia ſemper ineſſet illi. ſed ꝓueniet ex alia cã & ſic deſiderium erit ſibi accñtale. Et nõ conceditur ut ſit non contenta ea forma q̃ habet quaſi deſideret ut cõiungantur contraria in ſe.i. ut in ſe habeat plures formas cõtrarias. quia hoc eſt inconueniẽs (& infra) uñ pp hæc oĩa difficilis eſt mihi intellectus huius uerbi quia magis uĩ hoc eſſe dictũm figurale loquentium q̃ pb̃orum, fortaſſe poterit hoc alius intelligere recto intellectu. unde i hoc conuertatur ad illum. Sed ſi eſſet loco yle ſimplr̃ aliqua yle iam conſtituta a forma naturali. & contingeret ex ipſa forma naturali quæ eſt in ea motus ad perfectiones illius formæ. ſicut terra in deſcenſu. & ignis in aſcenſu. fortasſis hæc locutio adhuc eſſet posſibilis. q̃uis illud deſideriũ non attribueretur niſi formæ agenti. Sed in yle ſimplr̃ deſideriũ nõ intelligo. Hæc Auicẽna. Et intẽdit negare deſiderium a materia ſimplr̃ accepta.i. ſecluſa forma. Et ſi debet hoc deſiderium concedi, non erit niſi rõne formæ iam exiſtentis in materia, quæ uirtutibus ſuis mouet rem ad conſequẽdum perfectiones ſuas ſecundarias, ut forma ignis leuitate mouet ignem ſurſum ſed hoc deſiderium ꝓpriæ non eſt materiæ, ſed formæ uel rei compoſitæ.

Sed ſi aduertis inuenies Auicennam non intellexiſſe uerbum pb̃i, quia neſciuit rõnem & naturã deſiderij naturalis. arbitratus, eſt.n. ut patet ĩ dicto ſuo ꝙ ſicut appetitus aĩalis eſt uirtus & qualitas addita eſſentiæ aĩalis qua mouetur aĩal in bonum ſibi conueniens ſic appetitus naturalis ſit forma aut qualitas aut uirtus addita rei. qua naturalr̃.i. ſine ꝑcognitione tendat in bonum ſuum, ut ignis leuitate aſcẽdit, lapis grauitate deſcẽdit, & ſic ſm̃ Auicẽ. leuitas eſt appetitus naturalis ĩ igne, grauitas in lapide. Et quoniã ĩ yle ꝑciſe ſumi-

pta.non eſt cognitio,nec eſt aliqua virt⁹ addita yle qua mo ueatur ad formam vt ad perfectionem ſuam ideo dixit ſe non intelligere verbum philoſophi.

Tu igitur aduerte ꝙ in doctrina Ariſt. appetitus naturalis nõ dicit formam nec virtutem additam eſſentiæ rei, ſed ordinabilitatem rei in finem & perfectionem ſuam, ita ꝙ rei natura vt ordinatur in talem finem dicitur appetit⁹ naturalis, vnde intellectus quia ordinatur ad ſcire, dr̃ appetere naturalr̃ ipſum ſcire vt declarauimus in.j.metaphyſi. in q.3. Et qm̃ res quæ ſunt actu ordinantur in fines ſuos ex earum natura, ideo dicunt naturalr̃ appetere fines ſuos, quæ ſunt ſuæ propriæ perfectionis. Similiter quia yle eſt res mere potẽtialis, & potẽtia vt potẽtia naturalr̃ ordinat ad actũ, actus aũt materiæ ẽ forma, ideo dicit nãli deſiderio qđ eſt ipſamet yle vt ordinata ad formã, appetere formã.

Ex his facile ſolues inſtantias Auicennæ & dices ꝙ diuiſio ſua eſt inſufficiens, quia non eſt rõ huius deſiderii in yle, quia ſit vacua oĩs formæ qm̃ ſemp̃ aliquã habet nec qa faſtidit formam quam habet nec longinquitate temporis. Tediũ.n.& faſtidium ſunt proprie conditiones appetitus aĩalis, nec quia non contentatur forma q̃ hẽt, pro tẽpore pro quo eam habet, quia nõ poteſt ſimul cũ eã aliam hr̃e. Nec quia deſiderat plures ſimul hr̃e, qm̃ deſiderium naturale eſſet ad impoſsibile pp̃ ꝯtrarietatem formaꝝ præcipue ſpecificaꝝ. Sed ẽ quia cum ſit potẽtia paſsiua nalr̃ ordinat ad formam vt perfectionẽ ſuam. Et qm̃ nulla ex formis inferioribus complet & actuat totam potentialitatem ſuã quia eſt receptiua oĩum formaꝝ inferioꝝ, ſicut lignum formarum artificialium, ideo alternatim deſiderat illas, quia alternatim eſt apta actuari illis. Hinc eſt ꝙ potentia materiæ cœli non eſt ordinata ad aliam formam, quia forma cœli vt forma vniuerſalis virtualr̃, euacuat potentialitatem ſuæ materiæ. Quod aũt dicit Auicenna pħm loqui figurate, & non more pħoꝝ id ſicut non ex ſua conſuetudine, ſed vt ꝯformaret ſe Platoni contra quem diſputabat, qui cõſueuit tractare naturalia & diuina ſub metaphoris, vnde in Thimeo inquirens & diſputans de materia appellat eam matrem &

receptaculum formæ; cám aũt efficientẽ cuius actione introducitur forma appellat patrem, & rem formatã appel lat prolem. Sic in propoſito pħs alludens Platoni aſsimilat eam fœminæ, rõne imperfectionis & potentialitatis ſuæ, & formam viro rõne perfectionis.

Quantum ad quartum aduerte ꝙ licet appetitus naturalis non diſtinguatur ab eſſentia rei appetentis, tñ appetitus aĩalis apud oẽs qui tenent diſtinctionem realem inter aĩam & potentias ſuas, diſtinguitur realr̃ ab appetente. Sed dubitatur quid ſit & in quo prædicamento & in quo genere. Tu igitur aduerte ꝙ in via noſtra vt determinauim⁹ in. 2. de aĩa in. qõ. 12. eſt potentia aĩæ & eſt in p̃dicamẽto qualitatis, & in ſcd̃o genere, quod dr̃ nãlis potentia.

Contra hanc viam ſe oppoſuit Petrus pomponatius q tenet in lectura ſua in expõne huius textus appetitũ aĩalis non eſſe potentiam aĩæ nec in ſecunda ſpẽ qualitatis ſed eſſe habitum vel diſpõnẽ & in prima ſpẽ qualitatis. & fundat ſe ſuper pħm eo ꝙ in. 3 lib. de aĩa agens de principio motus localis in aĩali dicit ꝙ appetitus ſenſitiuus ſequit̃ cognitionem. Obm̃ aũt cognitũ cãt q̃dã ardẽtiã in aĩa qua mouetur aĩal ad obm̃ cognitũ. Talis aũt ardẽtia vt credit Petrus Põpo. eſt appetitus & ſm ipſum eſt ĩ prima ſpẽ qualitatis.

Sed eſt deceptus equiuocatione. Qm̃ aliquando hoc nomẽ appetitus ſumitur pro potentia aliqñ pro motu ipſius potentiæ ſiue aĩalis appetentis in rem cognitam ſub rõne boni, qui motus dicitur deſiderium, quod eſt ſpãlis paſsio cõcupiſcibilis vt declarauimus in epythomate noſtro in. 3. de anima. Qñ dicit pħs ꝙ appetitus ſenſitiuus ſequitur cognitionem ſumitur pro actu & non pro potentia, & de tali actu concedo ꝙ eſt in prima ſpẽ qualitatis eo ꝙ eſt actio immanens & oĩs talis actio eſt in prima ſpẽ & qualitatis vt determinauimus in. 9. lib. metaphy. q. 16. Nec mi⁊ videatur ſi apud pħm ſumitur aliqñ pro potẽtia aliqñ pro actu. Nam & intellꝯ apud ipſum aliqñ ſumitur pro potentia. aliqñ pro habitu primo⁊ principio⁊ aliqñ pro operatione vt patet in. 12. metaphyſi. vbi agit de intelligere primi. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 36. ſi eſt uerum quod materia corrumpatur per accidens.

Corrumpitur autem & fit, eſt autem ut ſic, eſt autem ut non. Textu. 82.

IN hac quæſtione. Aduerte ꝙ ſtat difficultas in hoc. Dicit pħs, ideo materia corrumpitur ꝑ accñs quia ꝑuatio quæ eſt in ea corrumpitur. Sed hoc vr̃ falſum. Quia cũ priuatio ſit non ens, non pôt corrũpi. Qđ ei corrumpitur prius habet eſſe, eſt.n. corruptio ꝓceſſus ab eſſe ad nõ eſſe. Non ens aũt nõ habet eſſe ergo &c. Præterea. Ad hoc ꝙ aliquid corrũpatur ꝑ accñs neceſſe eſt ut aliquid aliud corrũpatur ꝑ ſe, & in propoſito neceſſe eſt ut aliquid exiſtens ĩ materia corrũpatur ꝑ ſe, hoc aũt non eſt niſi priuatio. Et hoc dicit philoſophus & Cõmenta. in cõmen. 82. vbi inquit. Dr̃ mã eſſe corruptibilis, quia priuatio quæ eſt in ea eſt corruptibilis ꝑ ſe. Sed impoĩe eſt ꝙ priuatio corrumpatur ꝑ ſe. Nam ſi quia non eſt ens non pôt corrũpi ſequiẽ ꝙ nec per ſe pôt corrumpi.

Vt igiẽ ſcias qũo dictũ pħi ſit verꝫ ꝓpono vnã diſtictionem ex qua declarabiẽ ꝓpoſitum. Tu igiẽ aduerte, ꝙ aliqđ pôt dici corrũpi duobus modis, primo vere & proprie ſecundo tranſſumptiuæ ſiue ſimilitudinarie, illud ꝓprie corrumpitur, qđ prius exiſtẽs deſinit hr̃e eſſe, ſiue habeat eſſe per ſe vt ſuppoſitum ſubæ, ſiue eſſe in alio vt accñs, & de tali proprie verificaẽ diffõ corruptionis ex quo ſequiẽ ꝙ ſi aliquid habet eſſe ſolum potentiale, nec vnquã eſt actu per ſe & ꝑciſe ſumptũ, illi non cõpetit corruptio ꝓprie nec per ſe nec ꝑ accñs illud aũt dr̃ corrumpi tranſſumptiue, qđ licet non habeat eſſe nec ſit ens tñ primo denoĩat aliquid & deinde ceſſat denoĩare ipſum, & in tali denoĩatione ẽ ac ſi eſſet ens actu, deinde ceſſaret eſſe ens. Ex quo ſequiẽ ꝙ ſi aliquid ſit negatio pura, non eſt verꝫ ipſum corrumpi proprie nec tranſſumptiue. Si aũt ſit negõ cũ aptitudine in ſubo determinato quia vt ſic denoĩat ſubm de eo pôt verificari gño & corruptio ꝑ tranſſumptionẽ, vnde qñ aduesperaſcit dñr generari tenebre, & qñ dieſcit dñr corrumpi.

Ex his patet quid dicendum ſit ad quæſitum, vñ aduerte

ꝙ iſta nõ eſt vera niſi trãſumptiue mã eſt gñabilis vel cor ruptibilis ſiue ꝑ ſe ſiue ꝑ accñs, qm̃ materia pcíſe ſumpte re pugnat eſſe actu. Gñatio aũt proprie dicta terminatur ad eſſe actu. Corruptio vero ad non eſſe actu eius quod prius erat actu. Silr iſta non eſt vera niſi tranſumptiue. Priuatio eſt corruptibilis ꝑ ſe vel ꝑ accñs nam cum nõ hẽat aliquod eſſe poſitiuum, nõ põt ꝓprie dici incipere eſſe nec deſinere eſſe. Tranſumptiue aũt eſt vera, qm̃ qñ materia non eſt informata tali forma puta ignis priuatio illius formæ attribuitur materiæ & denoĩat ipſam. Nã veꝝ eſt dicere, priuationem formæ ignis ineſſe materiæ, & materiam eſſe priuatã. Qñ aũt materia habuerit formam ignis, ceſſat attributio priuationis & determinatio materiæ ab ea, & vt ſic dicitur quadam ſimilitudine corrũpi, & aduerte ꝙ iſta corruptio trãſumptiua in hoc propoſito eſt de intentione Commenta. in hoc. 1. li. in cõmen. 82. vbi inquit, illud cui nõ attribuiť corruptio niſi ſm ré corruptibilem quæ eſt in ipſo, attribuiť ꝑ accñs & tranſumptiue, ad argumenta aũt in oppoſitum dicitur ꝙ concludunt de corruptione proprie dicta, ſed nõ de trãſumptiua. Hæc de pñti quæſito dicta ſunt.

Qõ. 37. ſi phyſi. habet probare entia abſtracta.

De principio autem ſecundum ſpẽm vtrum vnum aut plura, aut quot, aut quæ ſunt ꝑ certitudinem primæ philoſophiæ opus eſt determinare. Tex. 83.

IN hac qõne. Non eſt hic immorandum licet cõmenta. in cõmen. 83. eam pertractet & determinet cõtra Auic. Nã in lib. 12. metaphy. in. q. 3. hoc quæſitum pertractauimꝰ vbi declaramꝰ tres vias, duas extremas, quaꝝ vna eſt Commen. & ſequentium eũ. Altera eſt Auicennæ & Scoti & Alberti Tertia aũt eſt media, & hæc eſt B. Tho. vide tu illic.

Expliciunt qõnes Fratris Chriſoſtomi Iauelli Canapicij ordi prædica philoſophiæ & ſacræ Theologiæ profeſſoris in primum librum phyſicoꝝ.

Incipiunt qõnes eiuſdem in ſcđm lib. phyſicoꝝ.

In ſecundo lib. phyſi. determinabimus qõnes vt infra.

1 Qũo ſit veꝝ, ꝙ oĩa naturalia hñt principium motus in

ſeipſis intrinſecum.

2 Si artificialia habēt in ſeipſis principium motus, & per ꝯñs, ſi formæ artificiales pñt dici aliquo mō naturales.

3 Si diffō naturæ eſt bene aſsignata.

4 Si poteſt demonſtrari naturam eſſe.

5 Si poteſt ſaluari philoſophus ꝙ ſibi non contradicat in tex 9. aliquos poſuiſſe terram eſſe principiū naturaliū.

6 Si forma eſt magis natura q̄ materia.

7 Si mathematicus cōſiderās lineā abſtractam mentitur.

8 Si ſcientiæ mediæ ſunt magis phyſicæ q̄ mathematicæ.

9 Si phyſicus habet cōſiderare materiam primam vel ſolum propinquam cuiuslibet rei naturalis.

10 Si materia & forma ſunt relatiua.

11 Si philoſophus in tex. 26. vbi inquit, & circa hæc &c. ſibi contradicit.

12 In quo conſiſtat cauſalitas cauſæ materialis.

13 In quo conſiſtat cauſalitas cauſæ formalis.

14 Si in tex 28. tam ſpēs q̄ exemplū pñt interpraetari ad mentem Ariſtotelis & non ſolum ad mentē Platonis.

15 In quo conſiſtat cauſalitas efficientis.

16 In quo conſiſtat cauſalitas finis.

17 Si finis eſt cauſa vt habet eſſe in aīa vel extra aīam.

18 Si idem effectus numero poteſt produci a pluribus cauſis perfectis totalibus eiuſdem ordinis.

19 Si cauſæ ſunt ſibi inuicem cauſæ.

20 Si cā in actu & effectus in actu ſimul ſunt & non ſunt.

21 Si omne quod fit raro, fit a fortuna.

22 Si diuiſio philoſophi in tex. 48. eſt ſufficiens.

23 Si diffinitio fortunæ eſt recte aſsignata a philoſopho.

24 Si philoſophus in textu. 61. ſibi contradicit.

25 Si caſus & fortuna reducuntur ad cauſas efficientes.

26 Si cauſa agens eſt idem ſpecie cum ſuo effectu.

27 Si primus motor eſt de conſideratione phyſici.

28 Si agentia æterna neceſſario agunt.

29 Si antiqui reducebāt omnem effectum in cauſam materialem & non in agentem.

30 Si oīa quæ fiunt in natura fiunt a caſu vel pp finem.

31 Si aranea & formica operantur intellectu.
32 Si monſtra ſunt intenta a natura.
33 Si conſequentia philoſophi in tex. 82. valet.
34 Si conſequentia philoſophi in tex. 84. valet.
35 Si neceſsitas ſumpta a cauſa efficiente eſt abſoluta vel conditionata.
36 Si oĩum naturaliũ ſumit neceſsitas ex mã vel ex fine.

QVAESTIO PRIMA

Quomodo ſit verum quod omnia naturalia habent principium motus in ſeipſis intrinſecum.

IN VNO QVO ISTARVM EST PRINcipium motus & quietis. Textu primo.

IN HAC quæſtione. Sic procedendum eſt, primo ponentur quædam præuia notabilia, ſecundo concluſiones reſponſiue 3. ſoluet quoddã dubium ad mentem commentato.

Quantum ad primum aduerte primo ꝙ philoſophus non intendit omnia naturalia habere in ſe principium omnis motus, quoniam nõ quodlibet naturale mouetur quodlibet motu, nam quædam mouentur tantum localiter ita ꝙ nõ ſunt alterabilia, ſicut corpora cœleſtia, & quædam alterantur generantur & corrumpuntur quæ tamen non augentur, argumento proprie dicto de quo iam locuti ſumus in. 2. lib. de anima vt elementa & elemẽtata inanimata. Sed intẽdit philoſophus ꝙ omne naturale habet in ſe principium illius motus, quo eſt aptũ moueri.

Aduerte ſecundo ꝙ principium intrinſecũ motus, nõ ẽ vniuocæ nec eiuſdẽ rõnis in omni ente naturali vt docet commenta. in hoc. 2. lib. in commẽ. 1. vbi inquit. Et iſtud

principium quod eſt in alterato ſimplici & tranſmutabili ſimplici eſt aliud a pricipio quod eſt immobili localiter, & in augmento ſecundum genus, & in generabilibus & alterabilibus cõpoſitis qm̃ illud principium qđ eſt in cõpoſitis, eſt ſm formã & in ſimplicibus eſt ſm materiã, hæc commen. Cui concordat B. Tho. in ſolutione dubii moti ſup præpoſitum textum, vult. n. in aliquibus eſſe principium actiuum, quod com. vocat principium ſecundum formã. & in aliquibus eſſe principium paſsiuũ quod dicitur principium ſecundm materiam.

Aduerte tertio q entium naturalium quædã ſunt ſimplicia incorruptibilia vt cœleſtia corpora. Quædã ſimplicia corruptibilia vt elemẽta. Quædam mixta corruptibilia ſed inanimata. Quædã mixta corruptibilia ſed aĩata.

Quantum ad ſecundum ex prænotatis ſic rñdendũ eſt quæſito. Primo cœlum hẽt principium intrinſecũ ſui motus localis actiuum & paſsiuum ſed diuerſimode. Nam ſi cœlum cõſideretur vt aggregatum ex corpore cœli & intelligentia, quod vt ſic poteſt dici aĩatũ apud philoſophum ex ſecundo cœli, & vt determinauimus in lib. 12. metaphyſicæ. in. q. 16. ſic intelligentia velut aĩa põt dici principium actiuum motus cœli. Nam vt ſic mouet cœlum ſeipſum ſm philoſophũ vt declarabiť in 8. lib. phyſi. Si autem cœlũ cõſidereť præciſe. i. ſecluſa intelligẽtia ſic ĩ eo eſt principium paſsiuum, prout in illo inquantũ eſt corpus ſphæricũ eſt naturalis potẽtia paſsiua vt moueatur motu ſphærico, & qm̃ cœlum non eſt mobile niſi localiter, vt declaratur in. 8. phyſico. ideõ non eſt in eo principium alioꝝ motuum, qm̃ fruſtra ineſſet.

Secundo, corpora ſimplicia corruptibilia vt elementa, qm̃ ſunt mutabilia localr̃ & ſm alterationẽ, & ſm generationem & corruptionem ideo ſm tria gñа mutationũ inquirendum eſt principium in eis intrinſecum. Aduerte igitur q quo ad principiũ motus localis dña eſt inter B. Tho. & cõmen. Nam B. Tho. vt patet in ſolutione poſiti dubii ſuper textum præpoſitũ tenet q habeant ſolum principiũ paſsiuũ inquit. n. in corporibus vero grauibus & leuibꝰ eſt principium formale ſui motꝰ, ſed hmõi principiũ forma-

le nō pōt dici potentia actiua, ſed cōprehendiſ ſub potētia paſsiua. Grauitas.n.in terra nō eſt principium vt moueat ſed vt moueaſ &c. Nam apud B. Tho. vt declarabitur in 8.phyſi.graue mouetur actiuæ a principio extrinſeco.i.a generante. Cōmen.aūt tenet ꝙ habeant principium actiuum intrinſecum,eo ꝙ ſm ipſum forma grauis mouet ipſum graue & de hoc formabimus qōnem in.8.lib.qm̄ illic erit locus proprius,& pertractabiſ vtraq; via, pro nūc ſuſtine. Quantū aūt ad principium intrinſecum alterationis & generationis & corruptionis concordant B. Tho. & cōmenta.ꝙ non hnt principium actiuum intrinſecū ſed paſſiuum eo ꝙ nullū ſimplex vt ſimplex alterat ſeipſum nec generat nec corrūpit ſe p ſeipſum. Et hæc eſt mens commenta.in hoc.2.li.in cōmē.j.vbi inquit, & hoc ita eſt, qm̄ non inuenitur corpus ſimplex quod altereſ ex ſe aut gn̄eſ ex ſe,ſicut inuenitur corpus ſimplex quod transferſ in loco ex ſe.Quod aūt in via B. Tho. nullū ſimplex agit in ſeipſo,aut moueat ſeipſum quocūq; motu, iam determinauimus in lib.9.metaphy.in.q.4.& tu quære illic.

Tertio corpora mixta corruptibilia inanimata quo ad motum localem iudicanda ſunt hr̄e principium intrinſecū ſicut elementum prædominans, eo ꝙ moueanſ localiter ex elemento prædominante. Quātum aūt ad generationē & corruptionem dicuntur hr̄e principium paſsiuum intrinſecum.i,materiam ſubiectā priuationi Non aūt habēt principium actiuum per ſe,eo ꝙ nihil ſeipſum ꝓducit,nec corrūpit, qm̄ deſiderio naturali deſiderat in eſſe conſeruari. Quātum autem ad motum alterationis hnt quidem principium paſsiuum,qm̄ omne generabile eſt alterabile, cum alteratio ſit præuia generationi.

Quarto corpora mixta corruptibilia aīata quantum ad motum alterationis generationis & corruptionis,dn̄dum eſt de eis ſicut de mixtis inanimatis. Quomodo aūt ſm diſſimiles partes habeant principium actiuum alteratiuum, puta ꝙ in animali cor contemperaſ a cerebro, & epar calefacit ſtomacum. De hoc formabimus qōnem in lib.2.de generatione. Quantum ad motum localem & augmenti

dico quod hñt in ſe principium actiuum, qm̃ aïa p potentiam vegetatiuam & motiuam eſt principium actiuũ hoꝝ motuum, vt patet in ſecundo de anima, tex. 14. & in. 8. li. phyſi. tex. 28. dicet pħs q aïata mouẽt ſeipſa, & huic ſententiæ ꝯcordat Cõmen. in hoc. 2. lib. in cõmen. j.

Ex his igitur patet quõ in omni ente naturali eſt principium intrinſecum ſui motus, licet diuerſimode qm̃ in aliquibus eſt paſſiuum in aliquibus actiuũ vt declaratũ eſt.

Quantum ad tertium aduerte q quo ad elementa ꝯſiderata ſm motum localem vr̃ eſſe contradictio in Cõmenta. Nam in hoc. 2. lib. in commen. j innuit q mouent ſe localiter per ſe ſicut aïata & corpora cœleſtia. Sed in. 8. phyſi. cõmen. 33. tenet q mouent ſe per accñs eo q p ſe mouẽt medium ad cuius motum mouent ſe p accñs.

Sed hæc apparens contradictio apud cõmentiſtas ſic ſoluitur. Quando dicit hic q mouent ſe p ſe, ly per ſe excludit motorem extrinſecum. q. d. mouẽt ſe p ſe. i. p formas ſuas & non p motorem extrinſecum ad drñam motus violenti. Qñ autem dicet in. 8. phyſi. & aptius in tertio cœli q mouent ſe p accidens, ſenſus eſt, q mouent aliud puta mediũ per ſe, & per medium motum mouent ſe p accidens, ſicut nauta mouet nauim p ſe, & p nauim motum mouet ſe p accidens, & ſic patet q nulla eſt ꝯtradictio.

Tu tamen aduerte q hæc non ſunt dicta niſi ad mẽtem Commen. Quid autem tenendum ſit in hoc propoſito determinabimus in lib. 8. phyſi. vbi mouebit quæſitũ a quo moueantur grauia & leuia, & illic pertractabit via Cõmẽ. & B. Tho. Hæc p præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 2. ſi artificialia hñt in ſe principium ſui motus: & p conſequens ſi formæ artificiales poſſunt dici in aliquo ſenſu formæ naturales.

Lectulus autem & indumentum, neq; vnum hñt mutationis impetum innatum. Tex 2.

IN hac quæſtione. Aduerte q duas partes continet, primo ſi artificialia habent in ſe principium ſui motus, ſecũdo ſi formæ artificiales ſaltẽ aliquæ pñt dici naturales. Circa primam partem aduerte q difficultas conſurgit ex

duobus, primo quia videmus aliquas figuras artificiatoꝝ diuerſificare motum in eodem artificiato. Nam ſi fiat figuræ planæ cãbit in artificiato motum rectum, & non circulare niſi cum difficultate, ſi aũt fiat figuræ Pyramidalis aut ſphæricæ inclinabitur ex tali figura ad motum ſphæricum ergo &c. Secundo quia videmus habitus acquiſitos ex frequentatis actibus, eſſe principia motuum in eo in quo ſunt. Vt ſaltatio eſt ab eo in quo eſt ars ſaltandi, & cantus eſt ab eo in quo eſt ars cantandi, ergo videntur artificialia hr̃e in ſe principium ſuoꝝ motuum. Circa ſecundam partẽ aduerte quod difficultas ſtat in hoc, ſicut materia prima eſt in potentia ad recipiendum formam ferri. Sic forma ferri eſt in potẽtia ad recipiendum formam gladii, ergo eadẽ rõne forma gladii vr̃ eſſe forma naturalis ſicut & forma ferri.

Vt igitur diſſoluas vtranq; dubietatẽ aduerte quantum ad primam partem ꝙ aliud eſt hr̃e in ſe principium mot⁹, & habere in ſe principium qualitatis aut modi motus. Nã primum conuenit ſoli formæ naturali, puta ꝙ terra aut lapis moueatur deorſum conuenit eis quia habent grauitatẽ quæ eſt qualitas naturalis. Vnde quæcũq; figura imprimat in terra vel in lapide, niſi adſit grauitas nunq̃ mouebit motu naturali deorſum.

Secundum autem põt cõuenire formæ artificiali. Nam licet lapis vt grauis ſub quacunq; figura ſit moueat deorſum. tamen ſi eſt figuræ late mouebit tardius, quia non de facili ſindet medium, ſi aũt eſt figuræ ſtrictæ aut Piramidalis velocius mouebitur quia impetuoſius ſindet medium. Cum hoc tamen ꝙ forma artificialis ſemper ſit coniuncta qualitati naturali quæ eſt principium motus. Q ñ aũt dicit pħs diſtinguens artificiatum a naturali, ꝙ nullum artificiatorum habet in ſe principium motus, intendit de motu & non de modo motus vel dicas ꝙ intendit de principio per ſe motus, & non de principio ꝑ accñs. Nam ꝙ lapis moueatur deorſum habet ꝑ ſe a grauitate, & non hẽt a figura ſtricta vel ſphærica niſi quia eſt coniuncta grauitati.

Idem intellige de arte ſaltandi & cãtandi. Nam ꝙ ſortes ſaltet aut cantet habet a potencia naturali, puta a potentia

motiua cōplātata in muſculis & neruis de qua locuti ſum in tertio de anima in tractatu de potētia motiua. Quod autem ſic puta ordinate ſaltet, aut ꝯſonanter cantet hēt ab arte, quæ tamen non proficeret niſi eſſet adiuncta potentiæ motiuę naturali non impeditæ. Vnde ſi podagra adſit, aut raucedo in voce, artes non proficient. Patet ergo ꝙ iſte artes non ſunt principia horum motuum ſed proficiunt ad qualitates & modos eoꝝ.

Quantum ad ſecundam partem aduerte ꝙ ex ſola receptione formæ in materia non habet forma ꝙ ſit naturalis. Sed vltra talem receptibilitatē requirunt tria, primo ꝙ recipiatur ꝑ qualitates actiuas & paſsiuas introductas ab agēte naturali, ſecundo ꝙ recipiat in materia immediate, qm̄ ſubm formæ ſubſtancialis eſt ens in pura potentia vt dicetur in lib. 5. tertio ꝙ recipiatur per totum & non ſolū in ſuperficie, ex his conditionibus nulla ſeruatur in forma artificiali nam illa non per tranſmutationem materiæ nec per qualitates actiuas & paſsiuas recipitur in materia, ſed per inciſionem aut cōpaginationem aut maleationē aut liquationem & indurationem vt patet in diuerſis artificiatis, nec recipitur in toto ſubiecto, ſed in ſuperficie vt apparet, vnde dicitur ꝙ actio naturæ ē actio in toto ſubiecto, ſed actio artis eſt ſolum in ſuperficie, nec recipit in materia immediate vt eſt ens in pura potentia, ſed in ente actu vt forma gladii in ferro, imago in ere lectulus in ligno. Ad argumentum ergo dico ꝙ non eſt eadem rō quia licet ferrum recipiat formam gladii ſicut materia prima formam ferri tamen non ſeruantur illæ conditiones in receptione formæ gladii quæ ſeruantur in receptione formæ ferri, & iō hæc non eſt naturalis ſicut illa. Hæc de p̄ſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 3. ſi diffinitio naturæ eſt bn̄ aſsignata.

Eſt igitur natura principium alicuius & cā mouendi & quieſcendi in quo eſt primum per ſe non ſecundum accidens. Textu. 3.

IN hac quæſtione. Sic procedendum eſt, primo declarabitur quomodo ſingule particule ſunt conuenienter poſite & nihil ſuperfluit. Secundo reprobabitur quædā

diffinitio de natura data a quibuſdam volentibus corrigere diffinitionem philoſophi. Tertio arguetur contra particulas diffinitionis & ſoluentur inſtantiæ.

Quantum ad primum aduerte tria declaranda & probanda in diffõne naturæ. Primo quod eſt principium & cã mouendi & quieſcendi in eo in quo eſt.i.in quo eſt motus & quies. Secundo ꝙ eſt principium primum. Tertio ꝙ eſt principium per ſe & non ſm accidens. Primum igitur ſic declaratur & probatur. Naturalia differunt a non naturalibus.i.ab artificiatis in hoc ꝙ illa habent in ſe intrinſecum principiũ ſui motus naturalis & ſue quietis naturalis, iſta autem vt artificialia ſunt nullum hñt principium intrinſecum motus & quietis, ſed mouentur ab extrinſeco.i.ab arte, & dico vt artificialia ſunt, vt excludam materiam artificiati puta ferrum terram, quæ cum naturalia ſint hñt intrinſecum principium ſui motus, illud ergo per quod differunt naturalia a non naturalibus eſt natura dicuntur.n. naturalia quia hñt in ſe naturam, ſed per eſſe principium & cauſam motus & quietis in eo in quo eſt motus & quies differunt naturalia a non naturalibus, ergo natura eſt principium & cauſa motus &c. Et aduerte ꝙ nihil differt verũ concludamus directe vel indirecte, qm̃ in terminis conuertibilibus vt ſunt ſubiectum & propria paſsio, diffõ & diffinitum, concluſio directa vel indirecta non variat veritatem vt docuimus in primo libro.

Secundũ ſic declaratur, in re naturali ſunt duplicia principia ſui motus.ſ. principale & ſecundarium quod eſt proximum & immediatum principiũ. Quod ſe habet ad principale vt inſtrumentum agens in virtute principalis principii, vt in igne eſt forma ignis & leuitas, & quidem ꝙ feratur ſurſum principaliter habet a forma ſua ſed mediante leuitate. Quando dicit philoſophus ꝙ natura eſt principium primum intendit principale, ita ꝙ forma ſubſtantialis dignius dr̃ natura quam ſua qualitas naturalis, & ratio huius eſt. Quia cum forma ſubſtantialis ſit primum principium eſſendi rei naturalis, & primum principium diſtinguendi a re non naturali erit etiam principaliter principiũ

motus & quietis in re naturali, ergo erit principaliter natura. Nã ergo eſt principium primũ modo quo expoſitũ eſt motus & quietis &c.

Tertium ſic declaratur, ly per ſe declarat per ly nõ per accidens, ita ꝙ ly non per accidens exponit ly per ſe, vt ſit ſenſus. Natura eſt principium motus & quietis in eo i quo eſt & dico principium primum.i.principale ad drĩam ſecũdarii vt expoſitũ eſt, & p ſe ad drĩam principii intrinſeci quod eſt in aliquo p accidens.i.non inquantum tale, vt qñ medicus infirmatur & ſanat ſeipſum, tunc in eodẽ eſt principium ſanationis & eſt egritudo. Sed ꝙ medicus ſanet ſeipſum eſt p accidens, qm̃ non ſanat ſe vt medicum ſed vt infirmũ. Ars igitur medendi licet ſit aliqñ in infirmo non tamen põt dici natura, quia non eſt p ſe ſed p accñs, ꝙ idem ſit medicus & infirmus Ad hoc igitur ꝙ tale principiũ intrinſecum ſit natura debet eſſe primũ, & p ſe.i.competere rei ex ſe ſiue ex natura ſua ſiue inquantum tale. & nõ p accidens. Aliqui aũt has tres particulas.ſ.nõ p accidens per ſe primum ſic exponunt. Natura eſt principium &c. non per accidens i.non indeterminatum ſed determinatum per ſe .i.proprie primum.i.principale.

Quantum ad ſecundum aduerte ꝙ B. Tho. exponens diffinitionẽ datam dicit, vnde deridendi ſunt qui volentes corrigere diffõnem Ariſt. naturam p aliquod abſolutũ diffinire conati ſunt dñtes ꝙ natura eſt vis inſita rebus. Tu igitur aduerte ꝙ B. Tho. in hoc ſequitur Auicen. in.j.ſufficiẽtie in cap. 5. vbi conatur defenſare diffõnẽ datam ab Ariſt. & reprobare quẽdam qui voluit corrigere & addere ei, vnde inqt. Sed poſtea viſum fuit cuidam qui ſucceſſit.ſ.Ariſt. ꝙ hæc deſcriptio eſſet imperfecta, vnde & voluit ei addere dicens ꝙ hæc deſcriptio.ſ.Ariſto. effectum naturæ ſignificat non ſubſtantiam. Non.n.ſignificat niſi habitudinẽ eius ad id quod venit ex illa, & ideo oportet vt addatur eius deſcriptioni & dicatur ꝙ natura eſt virtus diffuſa p corpora quæ attribuit eis formas & figuras. Et eſt principium ſic & ſic.ſ motus & quietis &c. Nos aũt inquit Auicen. incipiem⁹ declarare intentionẽ deſcriptionis poſitæ ab authore pri-

mo.i.ab Ariſtote.& poſtea redibimus ad refellendã huius garruli ſuperfluam additionem, demonſtrantes quia quod dixit falſum eſt, & non eſt opus eo, hæc Auicen. Et poſtquã declarauit diffõnem Ariſt. incipit reprobare prædictã additionem & inquit. Additio illa quam voluit addere ille qvo luit corrigere primum.i Ariſto. eſt inanis, quia virtus quã poſuit quaſi genus in deſcriptione naturæ eſt vis efficiens, & cum eã diffinierit diffiniet ꝙ eſt principium mot⁹ vnius in aliud vnde eſt aliud Et non eſt aliud intellectus virtutis.i. & per virtutẽ nõ intelligitur aliud niſi quia eſt principium motus qui eſt in re, nec hẽt rõnem formantis aut figurantis ſed potius rationem mouentis, & non habet rõnem cõſeruandi formas aut figuras potius quietandi illas. Et ſi hic homo diceret ꝙ natura eſt principium exiſtens in corporibus ad mouendum ea ad ſuos profectus, & quietãdum ea in eis, & ꝙ eſt primum principium motus rei in qua eſt & quietis eius ꝑ ſeipſam non ꝑ accñs ipſe non eſſet niſi iterãs verba, quibus opus nõ eſt. Et præter hoc corrector illæ imperfectæ deſcriptionis ſicut exiſtimat, putauit ꝙ cum dixit virtutem iam ſignificauit eſſentiam non relatiuam ad alium quod vtiq; non fecit, quia ꝑ virtutem non intelligit niſi principiũ motus & quietis & nihil aliud. & virtus non deſcribitur niſi ex ꝯparatione rlonis. Quicquid ergo dixit hic homo nõ fuit niſi vanum & falſum. hæc Auicenna.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ expoſitores cõiter arguunt & ſoluunt argumenta ꝯtra ſingulas particulas, quæ ex teipſo videre poteris. Difficilius aũt argumentum fit cõtra illam particulam, mouendi & quieſcendi, quia non oĩa naturalia mouentur & quieſcunt, ſed aliqua ſolũ mouẽtur vt cœlum ſm Ariſto. cuius motus eſt inceſſabilis in futurũ & æternus aperte ante. Quædam aũt ſemꝑ quieſcũt vt poli mundi quæ ſunt puncta immobilia ex. 2. cœli, & partes centrales terræ circa quas moueť cœlũ, ergo ĩ aliquib⁹ natura eſt principium ſolum mouẽdi, in aliquibus ſolũ quieſcendi, in aliquibus vtriuſq;, & ſic illa particula non vr̃ cõpetere omni contento ſub diffinito.

Ad hoc inuenio plures modos rñdẽdi, quos nolo ſingu-

los referre, videte.n.poteris in Egidio in.q 2. poſt exponē diffõnis naturæ, ſolum referens ſolum Auicennæ i ſua ſufficientia in. 1. libro. in cap. 5. Deinde dicam quid ſentiam in hoc. Aduerte igitur ꝙ ſic exponit Auicen. Natura eſt principium motus & quietis Non quia ſit neceſſe vt oĩ rei naturali ſimul ſit principium vtriuſq;.ſ.motus & quietis, ſed vt p ſe ſit principium motus ſi fuerit, aut quietis ſi fuerit, hæc Auicen. ego aũt puto dicendũ ꝙ natura q̃tum ſit ex ſe eſt principium motus & quietis in quocunq; inueniatur, dummodo tale ſit capax vtriuſq;. Quod ſi non eſt capax, ſufficit ꝙ ſit principium eo modo quo competit tali mobili, ſiue quieſcibili. Dico vlterius ꝙ ẽt partes centrales terræ, a pte ſunt moueri deinde quieſcere ſi trahantur extra cẽtrũ & relinquantur naturæ ſuæ q̃m tunc iterum mouebant ad centrum & ibi quieſcent. Reſpectu aũt cœli dico ꝙ ſufficit illic nãm eẽ prĩcipiũ motus, qa licet ex ſe poſsit eſſe principiũ vtriuſq; tñ vt modificat̃ i cœlo cui ſm̃ plbm repugnat qes ẽ tm̃ prĩcipiũ mot⁹. Hæc de p̃nti quæſito dicta ſint.

Qõ. 4. ſi põt demonſtrari naturã eſſe.

Quod aũt eſt natura tentare demonſtrare ridiculum eſt. Textu. 6.

IN hac quæſtione. Aduerte quod Auicen. diſcordat ab Ariſto. q̃m ipſe reputat ridiculoſum. tentare naturam eſſe demonſtrare, eo ꝙ ad ſenſum patet multa eſſe quæ hñt in ſe principium motus vt animata Auicen. aũt in. 1. li. ſufficientiæ. cap. 5. tenet contra Ariſt. & dicit. Mirum eſt aũt illud quod dicũt.ſ.qui inquirit aut ipſa eſt certæ deridẽdus eſt. Sed puto hoc eos voluiſſe intelligere. ꝙ naturalis ſi inquirit an natura eſt, deridendus eſt ideo quia vult ex ipſa ſua arte probare principia eius. Si aũt hoc noluerunt, ſed voluerunt hoc.ſ.quia eſſe huius virtutis manifeſtum eſt p ſe hoc ego non audiam nec dicam. Qũo n hoc dicam, cum difficile ſit inuenire motorem vniuſcuiuſq; rei motæ, cum iam etiam in hoc diu laborauerit ipſe.ſ. Ariſ. qui hãc ſñiam dedit. Qũo ergo deridebitur qui motũ videt & quærit rõnem an habeat motorem. Sed verũ eſt ꝙ dictio de eſſe naturæ principium eſt ſciæ naturalium, & naturalis non de-

bet

bet reſpondere neganti eam, ſed hoc pertinet ad tractatores primæ philoſophiæ. Naturalis aũt debet ſcire ꝑ certitudinem quid eſt natura. Hæc Auicen. Vt igiẽ reſoluamꝰ propoſitum quatuor agenda ſunt. Primo ſi poteſt demonſtrari naturam eſſe. Secundo poſito ꝙ ſic, an vtile ſit conari demonſtrare eam eſſe. Tertio declarabitur ꝙ reprobatio Auicennæ, qua intendit arguere Ariſto. non eſt contra ſenſum Ariſto. quarto remouebitur dubium.

Quantum ad primum dico abſolute ꝙ hæc propoſitio eſt demonſtrabilis, natura eſt, nam prædicatũ nõ eſt de rõne ſubiecti, quia obiectum ſcibile vt ſcibile abſtrahit ab exiſtentia, alr̃ de roſa nõ exiſtente nõ poſſet haberi ſciã, cuius oppoſitum determinauimus in lib. 9. metaphy. ergo ẽ mediata. ergo hẽt priorem ꝑ quam demonſtrabilis eſt, ex doctrina data in. j. poſterio. & ſi quæras per quã vt priorẽ pôt demonſtrari, dico ꝙ per diffõnem naturæ. Nam medium in demonſtratione eſt diffinitio ſubiecti.

Quantum ad ſecundum dico ꝙ eſſet inutile conari demõſtrare eam. Primo quia ſumitur a phyſico vt vnum ex principiis ſciæ naturalis. Principia aũt ſupponuntur ĩ ſcia. Et hanc rõnem tangit Cõmen. in cõmen. 3. vbi inquit, naturam eſſe eſt manifeſtum per ſe. & eſt vnum principium iſtius ſciæ. Secundo quia naturam eſſe eſt notũ ſenſu & experientia ſicut motum eſſe, plura entia eſſe ignem eſſe calidum, niuem eſſe albam, ſed hmõi inutile eſt demonſtrari, qm̃ demonſtratio inducit vt per eã intellectus aſſentiat concluſioni, ſine qua non aſſentiret. Cũ ergo intellꝰ huiuſmodi propoſitionibus aſſentiat ſolo ſenſu & experientia, vanæ quæritur demonſtratio, vnde hoĩes qui quærunt in his demonſtrationẽ nunq̃ potuerunt nec poſſunt bene philoſophari vt inquit Cõmen. in cõmẽ. 6. ſignum eſt. n. ꝙ neſciũt diſtinguere inter latens & nõ latens.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ Auicen. ſe decepit in hoc, Aliud eſt inueſtigare naturam eſſe, & aliud eſt inueſtigare cui cõpetat rõ naturæ, an formæ an materiæ, an aĩæ, an qualitatibus actiuis aut paſsiuis. Nam primum eſt ſenſu manifeſtũ, qm̃ videmus multa moueri & non a principio

extrinſeco, vt aĩata dum augentur, & mouentur localr, ergo a principio intrinſeco. Et cũ tale principium ſit ipſa natura ex diffinitione naturæ conſtat ſenſu naturam eſſe. Secundum aũt non eſt manifeſtum ſenſu, qm̃ licet cognoſcã in vlĩ, ꝙ in tali motu principium motus ſit intrinſecum tñ non conſtat quod ſit illud, an aĩa, an qualitas vel aliud. Philoſophus quidem dixit naturam eſſe. ſ. in vlĩ manifeſtum eſt, tñ non eſt notum per ſe, cui conueniat rõ naturæ, immo hoc inueſtigare & inuenire per difficile eſt, & philoſophus in hoc diu laborauit. Auicẽ. igitur ſeipſum decipit in hac ꝯña. Non eſt notum cui ꝯpetat rõ naturæ aut quæ ſint propria principia intrinſeca motus in qualibet remota reſpectu cuiuſcũq; motus ergo non eſt notum naturam eſſe. Conſtat aũt ꝙ hæc ꝯñtia non valet immo arguitur a ſecundum quid ad ſimplr. Sicut etiam hic põt eſſe notum ꝙ ſortes eſt interfectus ab interficiente: & tñ non erit notum quis fuerit interficiens. Ex his patet quod reprobatio Auicennæ non tendit contra ſenſum Ariſto.

Quantum ad tertium dubitabit aliquis ſi naturam eẽ eſt demonſtrabilẽ, cur philoſophus dicit ridiculũ eſſe, tentare demõſtrare nãm eſſe, cũ tentet id qđ eſt poſe & vex.

Præterea, ſi naturam eſſe eſt demonſtrabile quare dicit Cõmen in cõmen. 6. ꝙ iſti hoĩes qui quærunt demonſtrationem in iſtis nunꝗ poterunt nec pñt philoſophari.

Ad primum dicitur ꝙ philoſophus nõ dicit abſolutæ ridiculũ eſſe demonſtrare naturam eſſe ſed tentare demonſtrare. Et hoc eſt verũ quia non tẽtamus aliquid facere niſi laborioſum & difficile, vnde ꝗ tẽtat vbi nõ eſt difficultas deridendus eſt, qa laborat vbi nõ eſt laborandũ, & facit difficultatẽ vbi nõ eſt. Cũ igitur nõ debeam⁹ inducere demonſtrationẽ niſi vbi noticia difficilis eſt, ridiculũ & vanum eſt tentare demonſtrare naturã eſſe, cũ ad ſenſum pateat.

Ad ſecundum dicitur, ꝙ hoc ideo dicit Cõmen. quia huiuſmodi ꝓpõnes, natura eſt, motus eſt. nix eſt alba, ſunt ſufficienter notæ ſenſu nec expedit hoĩem volentẽ recte philoſophari. i. difficilia ſcrutari in his immorari, quia dũ immoratur in his manifeſtis retardaĩ a ſcrutatione difficilium

& pigreſcit eius intelľs pp malā cōſuetudinem,& ideo non cōſequuntur finē philoſophiæ qui eſt noticia reꝝ difficiliū, & p ꝯñs nō pñt pbari. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Qō. 5. ſi pōt ſaluari pħs q̄ ſibi nō contradicat, cū dicit in tex. 9. aliquos poſuiſſe terrā principium reꝝ naturalium.

Vnde ſane hi quidem terram, alii vero ignem alii aerē dicunt &c. Tex. 9.

IN hac qōne. Aduerte q̄ ſtat difficultas in hoc. Dicit philoſophus in. 1. de aīa tex. 32. q̄ oīa elementa acceperunt iudicem præter terram, eo q̄ nullus philoſophus poſuit eam reꝝ principium & tñ aliqui poſuerunt aquam, alii aerem, alii ignem. Hic aūt dicit oppoſitum.

Pro ſoľone huius apparentis ꝯtradictionis inuenio duas vias, vna eſt Cōmen. in hoc. 2. lib. in cōmen. 9. qui dicit, & cum dixit Ariſto. & quidam terram, intendebat cum aliis elementis, vt dixit Parmenides terrā & ignē. Nullus. n. dicit ſolam terrā eſſe principium, hæc Commen.

Sed hæc reſpōſio, nō vř ſaluare textū philoſophi: cōſtat. n. q̄ primo loquiť de his qui ponebant tm̄ vnū elm̄tū principium reꝝ & dicit. Sane hi quidem terram, alii vero ignē, alii aerē dñt. Quidā aūt aquā. Deinde loquiť de his qui ponebāt plura & dicit. Quidam vero quædā hoꝝ. Sed alii oīa. ſ. 4. elm̄ta, ſignū eſt ergo q̄ intendit de his qui ponebāt terrā ſolū ſicut quidā alii aerē ſolum aut ignē ſolum.

Altera via eſt B. Tho. in expōne tex. 9. qui dicit q̄ licet nullus pħs poſuerit ſolam terrā eſſe principium. tñ poetæ Theologi vt Eſiodus poſuit eam, & de his poetis intendit Ariſto. cum dicit, hi quidē terrā &c. Huic viæ adheret Egidius poſt expōnem tex. 9. vbi mouet hoc dubium & dicit, poſſumus dicere & forte melius, quod Eſiodus hoc poſuit vt hř in. 1. metaphy. tex. 14. vbi inqt pħs. Dicit Eſiodus terrā primā corporum factam eſſe, ſi. n. antiq̄ & publicam cōtingit exiſtimationem eſſe & hæc opinio fuit añ pħos naturales. quia Theologi poetæ præceſſerūt eos. Cū ergo dicit pħs q̄ alii poſuerunt aquam alii terram non ſolum intendit numerare philoſophos. ſed & poetas. & q̄ intenderet de poetis patet ex tex. 14. primi metaphy. vbi dicit q̄

nullus poſterioꝝ.ſ.pħoꝝ qui fuerũt poſt poetas etiã ꝙ poneret ſolum vnum elementũ principium oĩum poſuit terram pp magnitudinem partialitatis.i. pp groſsitiem partiũ.ſi qui ergo poſuerunt fuerunt poetæ p̄cedentes pħos, & qm̃ hæc via eſt magis ad literã Ariſt. ideo præponit viæ Cōmē. Ad argumẽtũ in oppoſitum patet ſolo,qm̃ in.1.de aĩa loquit̃ ad mẽtẽ pħoꝝ.hic aũt ad mẽtẽ antiquoꝝ poetarũ. vñ nulla eſt ꝯtradictio. Hæc de p̃nti quæſito dicta ſint.

Qō 6.ſi forma eſt magis natura q̃ materia.

Et magis natura hoc eſt q̃ materia, vnumquodqꝫ.n.tũc dicit̃ cũ endelechia ſit.& magisq̃ cũ potentia. Tex.12.

IN hac quæſtione. Aduerte ꝙ difficultas ſtat in hoc. Cũ natura ſit principium motus.illud quod eſt vſius principium motus videtur eſſe magis natura. Sed materia eſt vſius principium motus. Dictum eſt.n.ſupra ꝙ oĩa naturalia hñt in ſe principium paſsiuum ſui motus quod eſt ſcd̃m materiam. Non tñ oĩa hñt in ſe principium actiuum quod eſt ſecundum formam.vt patet in elementis ſaltem quo ad motum alterationis & quo ad generationem ergo vr̃ materia eſſe magis natura quam forma.

Vt igitur habeas reſolutionem propoſiti aduerte ꝙ ly magis pōt dupliciter intelligi.primo magis.i.cōius ſecundo magis.i.perfectius ſi primo modo. dico ꝙ non incōuenit materiam eſſe magis naturam q̃ formam. Dummodo cōparemus naturam ad hoc quod eſt eſſe principiũ motꝰ. Id aũt propterea dico,qm̃ ſi ſumatur natura pro eo ꝙ cōſtituit rẽ in eſſe naturali tũc forma eſt æque cōiter & æque ample natura ſicut materia,qm̃ licet in qualibet re naturali forma non ſit principium motus actiuũ cōſtituit tñ eã in eſſe naturali. & magiſquã materia,eo ꝙ nō dicitur ſimpl'r talis,niſi poſtq̃ formam habuerit. Et credo pħm hac de cã motum fuiſſe ad ponẽdum formam magis naturã quam materiam,ſi aũt ly magis ſumatur. Secundo modo dico ꝙ oĩbus modis forma eſt magis natura q̃ materia,& quidem patet ꝙ ſumendo naturam pro eo quod eſt conſtituit rem in eſſe naturali forma eſt magis nã, qm̃ non dr̃ res ſimpl'r

& actu naturalis niſi formam ſuam habuerit. Conſiderando etiam naturã vt eſt principium motus adhuc forma eſt magis natura, qm̃ motus naturales qui ſunt a pricipio actiuo intrinſeco nobiliores ſunt. Nobilius eſt.n.a ſeipſo quam ab alio moueri, & intellige a ſeipſo ſm partem, vt declarabitur in lib.8. Et hac de cã aĩata quia mouent ſeipſa, nobiliora ſunt inaĩatis, & motus augmenti nobilior eſt motu alterationis, patet igitur ꝙ inſtantia facta in principio quæſiti nulla eſt. Et ꝙ forma ſimplr̃ eſt magis natura q̃ materia, qa pħs non ſumit ly magis præciſe vt cõius, ſed vt pfectius. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio.7. ſi mathematicus conſiderans lineam abſtractam mentitur.

Neq; ſit abſtrahentium mendacium. Tex. 18.

IN hac qõne. Aduerte ꝙ difficultas ſtat in hoc, cum res ſicut ſe hẽt ad eſſe ſic ad vere cognoſci. Nam ſi cognoſcitur alr̃ q̃ ſit non vere cognoſcitur. Sed linea ſemper habet eſſe in materia, ergo non põt cognoſci vere ſine materia, ergo non põt ꝑ intellectum abſtrahi a materia, & ſi qui abſtrahunt mentiuntur.i.non vere cognoſcunt.

In hac.q. nolo immorari qm̃ B. Tho. in expõne præpoſiti tex. ſufficienter reſoluit. Et Egidius poſt expõnẽ eiuſdẽ tex. ĩ ſua.q.3. Tu aũt ſi paucis vis hr̃e ſolonem formalem aduerte ꝙ abſtractio intellectus poteſt fieri per primam & ſecundam operationem intellectus. Abſtrahere lineã a materia per primam operationem intellectus eſt intelligere lineam non intelligendo materiam ſenſibilem, nec ponendo eam in diffinitione illius, & ſic abſtrahere nõ eſt mendaciũ, quia quantitas eſt prior qualitatibus quæ reddunt materiã ſenſibilem, a qua ſm diffõnẽ abſtrahit q̃titas vtpote prior. Abſtrahere aũt lineam a materia ſenſibili per ſecundã operationem intellectus eſt intelligere eã eſſe ſine materia ſenſibili, & hoc eſt mendacium, quia hæc eſt falſa, linea hẽt eſſe ſine materia ſenſibili Ad argumentum ergo dico ꝙ concludit pro ſecunda operatione intellectus. Pħs aũt intendit ſm primam opatiõnẽ. Et ideo non eſt ſic abſtrahentiũ mẽdacium. Hoc de præſenti quæſito dicta ſint.

Qõ.8.ſi ſciæ mediæ ſunt magis phyſicæ q̄ mathema.
Demonſtrant autem & quæ magis phyſica quã
mathematica. Tex. 20.

IN hac qõne. Aduerte ꝙ difficultas ſtat in apparenti con ditione quæ vr̃ eſſe in dictis philoſophi, & in dicto Bea. Tho. in dictis quidẽ philoſophi qm̃ in li. 12. meta. in tex. 44. appellat aſtrologiam præcipuã mathematicaꝝ, per quã venatur numeꝝ ſubaꝝ ſeparatarum. Sed aſtrologia vt patet hic eſt media, ſi ergo abſolute vocat eã mathematicã, videt̃ ꝙ ſit magis mathematica quam phyſi. Cuius oppoſi tum dicit hic.

Præterea, ſciæ mediæ ſumunt oẽm ſuum proceſſum a mathematicis, vt aſtrologia menſuras motuum a geometria, & numeꝝ ac ꝓportiones eoꝝ ab arithmetica ergo hñt maiorem colligationem cum mathematicis, q̄ cũ phyſi.

Quod autẽ in dictis B. Tho. videtur repugnantia patet hinc. Nã exponens textum propoſitũ, probat ꝙ ſunt magis naturales quia vnumquodq; denoĩatur & ſpẽm habet a termino, vnde quia harum ſcientiarum conſideratio ter minatur ad materiam naturalem licet per principia mathe matica procedant magis ſunt naturales quã mathematicæ. Oppoſitum aũt tenet ſuper Boetium de tri. in illa quæſtione in qua quærit de diuiſione ſciaꝝ art. 3. ad quintum. Dicit enim illic. Quædam vero mediæ ſunt, quæ principia mathematica ad res naturales applicant vt muſica & aſtro logia quæ tamen magis ſunt affines mathematicis quia ĩ ea rum conſideratione id quod eſt phyſici eſt materiale, quod autem mathematici quaſi formale. Sicut muſica conſiderat ſonos non inquantum ſonos, ſed inquãtum ſunt ſecun dum numeros proportionabiles. Et ꝓp hoc demonſtrant concluſiones ſuas circa res naturales. Sed ꝑ media mathematica hæc illæ, patet igit̃ ꝙ vr̃ ſibi contradicere.

Tu igitur aduerte duos modos reſpondendi primus eſt Petri pomponatii in lectura ſua in. 2. lib. phyſi. Ipſæ tenet abſolute ꝙ ſunt magis mathematicæ, & dicit ꝙ B. Tho. ſe retractat in lib. Boetii de tri. veꝝ quia pħs in tex. præpoſito dicit expræſſe ꝙ ſunt magis phyſicæ, nec etiam eſt cõſue-

tudo ꝙ B. Tho. de facili ſe retractet ideo ſecundus modus reſpondendi apud verum Thomiſtã eſt ꝙ vtraq; pars põt ſuſtineri ſine contradictione.ſ.ꝙ ſint magis phyſicæ & magis mathematicæ ſed diuerſa rõne. Nam ſcientia põt qualificari a materia circa quam eſt, qm̃ materia circa quã diſtinguit ſcientiam ſicut obiectum potentiam & põt qualificari a mediis vel principiis ex quibus procedit. Et qm̃ contingit in ſcientiis mediis ꝙ principia non ſunt eiuſdẽ generis cum materia circa quam, vt patet in muſica, cuius materia eſt naturalis principia vero ſunt mathematica ideo aliqñ denominatur naturalis propter materiam aliqñ mathematica pp principia ex quibus procedit. Ex his dico ad propoſitum ꝙ qñ pħs in hoc. 2. li. phyſi dicit eas magis phyſicas ↄſiderauit eas quo ad materiam quando autẽ dicit in lib. 12. metaphyſi. aſtrologiam eſſe præcipue mathematicã. conſiderauit quo ad principia ex quibus procedit, ſimiliter quãdo B. Tho. dicit eas magis phyſicas vt in expõne præpoſiti textus, conſiderauit quo ad materiam vnde dicit. Quia hæ ſcientiarum conſideratio terminatur ad materiã naturalem ſunt magis naturales. Sed ſcribens ſuper Boetiũ de tri. conſiderauit quo ad principia ex quibus ꝓcedunt, quæ ſe habent in eis vt formale, ideo vt ſic ſunt magis mathematicæ. Non igitur inconuenit diuerſa ratione eſſe magis phyſicas, & magis mathematicas ſicut non inconuenit tepidum eſſe magis calidum & magis frigidum. Nam comparatum intenſo calido eſt magis frigidum quam calidum. Comparatum autem intenſo frigido eſt magis calidum ꝙ̃ frigidum. Nulla ergo eſt contradictio, nec eſt neceſſe vt B. Tho. ſe retractet. Hæc de ꝑſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 9. ſi phyſicus habet conſiderare materiam primam vel ſolum propinquam cuiuſlibet rei naturalis.

Et phyſici vtiq; erit cognoſcere vtraſq; naturas ſcilicet formam & materiam. Tex. 22.

IN hac quæſtione. Aduerte ꝙ pugna eſt inter Auicen. & commenta. vt patet in commen. 22. Nam Auicenna in 1. ſue ſufficientie arbitratur ꝙ phyſicus non habet conſiderare de materia prima vt ẽ materia prima, ſed ſolum de

tiſsimam cuius medium dicit quid vel propter quid, & aggregat oēs cauſas rei proprias & propinquas & p demonſtrationem propter quid intendit eam quæ eſt p cām propinquam in quocūq; genere cauſæ fuerit. Et p demonſtrationem quia intēdit eam quæ eſt ab effectu vel a ſigno, vel a propriis accidentibus poſita diſtinctione de triplici demonſtratione commenta. intendit ſic ſoluere rationem Auicennæ. Propoſitio maior conceditur de demonſtratione ſimplr & pp quid, negatur autem de demonſtratione quia. Nam ex effectu.i.ex motu & tranſmutatione ſubſtantiali phyſicus venatur primam materiam, nec eſt alia via, nec metaphyſicus habet aliam viam, ſicut nec habet viam ſufficientiorem ad probandum exiſtentiam ſubaꝝ ſeparatarum ſaltem in genere q̃ viam motus vt declarauimus in lib. 12. metaphyſicæ in quæſtio. 3. vnde niſi phyſicus q verſatur circa motum & tranſmutationem inueſtigaret materiam primam remaneret incognita in omni ſcia.

Quantum ad tertiū aduerte ꝙ phyſicus ex nullo ſigno certiori ꝓcedit ad inueſtigandum naturam & eſſe primæ materiæ q̃ ex ſucceſsione formaꝝ in eodem ſubiecto, nam ſicut ſucceſsio corporum in eodem loco fecit nos cognoſcere naturam loci, vt declarabitur in lib. 4. phyſi. ſic ſucceſſio formarum in eodem ſubiecto, fecit nos depræhendere materiam primam, nec eſt alia via & neceſſaria, vñ & metaphyſi. in lib. 8. & in. 12. declarat ex tranſmutatione materiam primam in eſſe omni ſubæ mobili.

Quantum ad quartum aduerte ꝙ pħs in tex. 24. volens probare per ſimilitudinem ſumptam ex arte ꝙ phyſicus conſiderat materiam ſic arguit ſicut ſe hēt ars in operādo artificiata. Sic ſe habet ſcientia naturalis in conſiderādo res naturales. Sed omnis ars in operando conſiderat materiā, ergo ſcientia naturalis in conſiderando res naturales conſiderat materiam, & per ꝯñs conſiderare de materia prima ſpectat ad phyſicum Huius rõnis maiorem pħs relinquit vt manifeſtum. Intēdens autem declarare minorē præponit ꝙ artes faciunt materiam aliæ quidem ſimplr, aliæ aūt operoſe. Sed hæc diſtinctio videtur falſe, qm̄ materia ſim-

pliciter eſt materia prima, ſed iam probauit philoſophus i j.lib.in tex.82.ꝙ materia prima eſt ingenerabilis & incorruptibilis, ergo a nulla arte nec ab agente naturali pōt produci nec fieri.

Ad hoc rñdeſ ꝙ materia ſimpl̄r dupl̄r ſumitur . Primo in naturalibus.Secūdo in artificiatis in naturalibus quidem eſt ens in pura potentia ſuſceptiua omnis formæ & nullā propriam habens ſibi congenitam. Et de hac nō intēdit hic philoſophus, ſed ptractauit in.1 lib. & probauit eam eē infactibilem,& incorruptibilem tā ab arte q̄ a natura.In artificiatis autem non eſt materia ſimpl̄r ens in pura potentia. Sed eſt quid cōpoſitum vt lateres & diciſ fieri ſimpl̄r quia ſine arte non inuenitur.Puta ars edificatoria quæ facit domū ex laterib⁹ dī facere ſimpl̄r mām dom⁹, quia nō ſupponit,ſed facit lateres.Ars aūt quæ diſponit materiam præexiſtentem ad formam artificiati aut incidendo aut cōpaginando,aut molificando,aut indurādo diciſ facere materiam ſui artificiati non ſimpl̄r quia iam præexiſtit, ſed operoſe.i.diſpoſitiue,vñ.ars carpentaria non facit lignum ſed ſupponit facit aūt operoſe dum diſponit inciſione ad formam ſtatue aut ſcamni.Ad argumentum igitur dico ꝙ nō probat niſi de materia ſimpl̄r in naturalib⁹, de qua nō intēdit philoſophus ſed de materia ſimpl̄r dicta in artificiatis. Hæc de pſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio.10.ſi materia & forma ſunt relatiua. Amplius eorum quæ ſunt ad aliquid materia eſt,in alia enim ſpecie alia materia. Tex.26.

IN hac quæſtione ſtat difficultas in hoc . Materia eſt ſubſtantia ſimiliter forma ſubſtantialis,ſubſtantia autem eſt ens abſolutum, cum ſit prima pars entis & fundamentum oīum accidentium, vt determinatū eſt in lib.7.metaphyſi.præterea relatiua ſe mutuo referunt . Nā diciſ pater filii pr̄,& ecōuerſo.Sed forma & materia nō ſe mutuo referunt.Non.n.dicim⁹ materia formæ materia , nec forma materiæ forma.Sed potius dicimus materia materiati materia,& forma formati ſiue formabilis forma.

Vt ergo ſcias q̄ veritatem ptinet dictum philoſophi ad-

uerte ꝙ aliquid põt eſſe relatiuũ tribus modis. Primo ẽ eſſentialiter & per ſe ad alteꝝ, ita ꝙ totum ſuũ eẽ eſt ad aliud ſe hr̃e, vt paternitas Dñm, equalitas &c. Secundo quia licet ſit abſolutum eſſentialr̃ tñ cõſequitur ad reſpectũ, ſic ſanitas põt dici relatiuum quia cõſequitur adequationẽ humorũ, adequatio aũt dici reſpectum. Tertio quia licet ſit abſolutũ tñ connotat reſpectũ, & non põt perfecte concipi niſi ꝯceptu relatiuo licet non ſit relatio. Sic ſcientia & actus, & forma ſunt relatiua. Nam licet ſcĩa ſit ens abſolutũ tñ dicit ad ſcibile & potentia ad actum & forma ad id cuius eſt forma. Et hæc ſueuerũt appellari relatiua ſm dia. in primo autem modo ſtatuuntur relatiua ſcd̃m eſſe, & illa ſunt eſſentialiter & ſolũ in p̃dicamẽto r̃lonis. Hæc aũt ſunt in prædicamento abſoluto puta in ſuba in qualitate. Qñ dicit pħs ꝙ materia eſt eoꝝ quæ ſunt ad aliquid, non intelligas primo modo, quia non eſt eſſentialr̃ reſpectus, nec eſt eſſentialiter in prædicamẽto r̃lonis ſed ĩ prædicamẽto ſube reductiue, nec eſt ſecundo modo vt patet, eſt aũt tertio mõ, qm̃ licet materia ſit ſubſtantia, nõ tñ eſt gr̃a ſui, ſed pp formã, & ex ordine quẽ hẽt ad formã põt dici ad aliquid, vel vt dr̃ Bea. Tho. exponẽs dr̃ ad aliquid quia cuilibet formæ determinatur materia propria, ita ꝙ hæc mã correſpõdet & proportionał huic formæ & illa illic &c. Et ex tali r̃ndentia ſiue proportione habet materia ꝙ ſit ad aliquid.

Tu tamen aduerte ꝙ licet ſolus primus modus reponat rem relatiuam eſſentialiter in prædicamento relationis, tamen quo ad conſiderationem non ſeparantur ab eadem primus & ſecũdus & tertius modus, ita ꝙ eadẽ ſcientia eſt conſideratiua, vtriuſ relatiui, quia hoc eſt commune tribus modis prædictis, ꝙ per ſeinuicem notificantur, ideo ad eandem ſcientiam pertinent. Et hac de cauſa phyſicus habet conſiderare de materia & forma & metaphyſicus de actu & potentia. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 11. ſi philoſophus in textu. 26. vbi inquit & circa hæc &c. ſibi contradicit.

Et circa hæc, quæ ſunt ſeparatæ quidem ſpecies in materia, homo.n hominem generat ex materia. Tex. 26.

IN hac quæſtione aduerte q ſtat difficultas in hoc, ſi anima hominis eſt abſtracta, ergo eſt incorruptibilis omne enim abſtractū eſt incorruptibile qm̄ caret materia quæ eſt cauſa corruptionis ex .j. phyſi. ſi aūt homo generat hominem, ergo aīa hominis educitur de potentia materiæ, aliter non produceret ſibi ſimile, ergo non eſt abſtracta, & ſic vr̄ pħs in eodem textu ſibi contradicere.

Ad auferendam hanc apparentem contradictionem inuenio tres vias reſpondendi, & oēs ſuſtentabiles ſunt. Prima eſt ſm cōmentā. & ſtat in hoc. Pħs non dicit hic aſſertiue & determinatiue aīam hoīs eſſe abſtractam, & per ꝯñs incorruptibilem, immo quaſi oppoſitum, quia dicit q eſt ſpēs in materia, & vt ſic non eſt abſtracta. Et q ſi forma in materia ex ꝯñti nō abſtracta probat ab hoc ſigno, quia homo & ſol hoīem generat, quaſi dicat, hoc non fieret ſi eſſet abſtracta, quia forma abſtracta non eſt terminus generationis. Quod aūt ſit corruptibilis vel nō, & q habeat eſſe ī materia, vel nō habeat eē, nō eſt præſentis loci conſiderare.

Secunda via eſt B. Tho. exponentis prædictum textum & ſtat in hoc. Anima hominis ſm philoſophum eſt abſtracta vt intellectiua, non quia ſit extra materiā vt ſuba ſeparata, ſed quia vt intellectiua non eſt affixa organo, & per ꝯñs eſt incorruptibilis vt determinauimus de mente philoſophi in tertio de anima in tractatu de eſſentia aīæ intellectiue & eſt. q. 3. Qñ autem dicit pħs q homo generat hominē nō eſt intelligendum q homo generās attingat productiue eſſentiam animæ intellectiue, nec q educat eam de potentia materiæ. Sic enim eſſet ſm ſe totā mālis, & nullo modo abſtracta, cuius oppoſitum dicit pħs ī textu prapoſito. Sed dicitur generare hoīem qa diſponit mām & ſufficienter operať ad vnionem aīæ cum materia diſpoſita, & hoc ſufficit ad verificandum q hō generat hoīem, vt iam determinauimus in. 12. metaphyſi. in. q. 6. Quære illic.

Tertia via & forte melior, quæ nec diſcordat a via Bea.

Tho. eſt hæc, philoſophus intendit hic declarare aīam intellectiuam eſſe terminum conſiderationis phyſicæ quo ad formas, eo ꝙ eſt partim abſtracta & id pro nunc tranſit vſque ad tertium de anima vbi probat intellectū eſſe inmixtum, & partim eſt in materia, quod probat ſigno. Quia. ſ. ſol & hō generant hoīem ergo forma hoīs hēt eſſe in materia, qm̄ ſol & alia agentia corporea nullā mꝫ cauſalitatem hn̄t ſuper formas omnino a materia abſtractas, qm̄ ſunt altioris ordinis. Patet igitur ꝙ in dictis philoſophi nulla ē cōtradictio. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 12. in quo conſiſtat cauſalitas cauſæ mālis.

Vno quidem modo cā dicitur, ex quo fit aliquid cum in ſit, ſicut es ſtatue. Textu. 28.

IN hac qōne. Non eſt hic immorandum qm̄ eam reſoluimus in lib. 5. metaphyſi. & eſt. q. 2. Illic declarauimus in quo conſiſtat cauſalitas cauſæ materialis & in quo conſiſtat modos huius cauſalitatis, & ſoluimus tria dubia, primum eſt ꝙ potētialitas non repugnat cauſalitati materiæ. Secundum eſt de ſuſtentatione formæ. Tertium eſt de limitatione formæ. Vide igitur illic, & ſufficiet tibi pro reſolutione præſentis quæſiti.

Quæſtio. 13. in quo ꝯſiſtat cālitas cauſæ formalis.

Alio aūt modo ſpēs & exēplum. Tex. 28.

IN hac quæſtione. Non eſt hic immorandum, quoniam iam eam reſoluimus in lib 5. metaphyſi. & eſt qō. 3. Illic declarauimus in quo formaliter conſiſtat cauſalitas cauſæ formalis, & in quo conſiſtat modus ſiue proprietas huius cauſalitatis & ſoluimus duo dubia. Primum eſt, qūo dare eſſe competit formæ & agenti, ſm̄ eſt qūo artare materiam ſiue potentialitatem ſuam cōuenit cauſæ formali ſiue formæ. Tu igitur vide illic & ſufficiet tibi pro reſolutione præſentis quæſiti.

Quæſtio. 14. ſi in textu. 28. tam ſpecies quam exemplum poſſunt interpretari ad mentem Ariſto. & non ſolum ad mentem Platonis.

Alio autem modo ſpẽs & exẽplum tex. 28.

IN hac quæſtione. Aduerte ꝙ prædictus textus philoſophi vno modo interprætatur ad mentem B. Tho. & Egidii & communiter expoſitorum latinorum, & alio modo ad mentem Themiſtii a quo non diſcordat Commen. & vterq; modus ſuſtentabilis eſt.

Quantum ad mentem B. Tho. & concordantium cum eo, ly exemplum poſitum eſt ꝑ opinionem Plato. qui rerum formas poſuit abſtractas, & vocabat exemplaria vel ideas, de qb⁹ ſatis locuti ſumus in epythomate nr̃o in. 7. li. metaphyſi. Sed ly ſpecies ponitur ſm opinionem philoſophoꝝ naturalium & ipſius Ariſto. eo ꝙ vnumquodq; per ſuam formam cõſtituit in tali vel tali ſpecie.

Quantum ad mẽtem Themiſtii aduerte ꝙ in libris ſuis phyſico. in lib. 2. cap 7. tenet ꝙ tam exẽplũ quã ſpecies poteſt exponi & interprætari ad mẽtem philoſophi. Nam licet ſcd̃m viam Ariſto. formæ ſpecifice non ſint abſtractæ a ſingularibus. & vt ſic non poſsint dici exemplaria tñ qa in agente per intell̃m hñt eſſe cognitum & immateriale. & ad earum imitationem agens intellectuale producit effectus ſuos, vt ſic pñt dici exẽplaria, & in hoc ſenſu pl̃s nõ negaret ideas, vt declarat Cõmen. in lib. 12. metaphy. in cõmento. 36. vbi inqt. Iſtæ. n. formæ vñr hñe duplex eſſe. ſ. in actu. ſ. eſſe materiale qd̃ hñt, & eſſe in potentia. ſ. eſſe quod hñt in illa forma. ſ. in primo principio. Et dico potẽtiam quemadmodum dicimus ꝙ formæ artificiales hñt eſſe in actu in materia & in potentiã in aĩa artificis, vñ he formæ vñr hñe duplex eſſe abſtractum & materiale, & hoc quidẽ eſt quod faciẽtes formas. ſ. Platonici volũt dicere, ſed nõ ꝑueniũt ad ipſum. Hæc cõmen. Hæc de ꝑ̃ſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 15. in quo conſiſtat cauſalitas cauſæ efficientis.

Amplius vnde principium mutationis primum aut quietis eſt. Tex. 29.

IN hac quæſtione. Non eſt hic immorandum, qm̃ eã reſoluimus in lib. 5. metaph. & eſt. qõ. 4 Illic pertractauimus duas opiniones quarum vna reprobatur & altera ſuſtinetur quæ dicit cauſalitatem agentis conſiſtere in hoc

quod eſt efficere vel producere rem ſecundum totam ſub ſtantiam vel partem vel ſm accñs ſiue cum nouitate eſſen di ſiue ſine nouitate &c. Et ſoluuntur duo dubia, vide igi͏̃ illic & tibi ſufficient pro ſolutione p̃ſentis quæſiti.

Quæſtio.16 in quo conſiſtat cauſalitas cauſæ finalis ſiue ipſius finis.

Adhuc aũt quemadmodum finis, hic autem eſt cuius cauſa. Tex.29.

IN hac q̃one. Non eſt hic immorandum q̃m eã reſoluimus in.5.metaphyſi.& eſt q̃o.5. & illic declarauim⁹ in quo conſiſtat cauſalitas finis vt cõparatur ad agens ſiue op̃ans pp̃ finẽ,& in quo cõſiſtat vt ꝯparatur ad media ordinata ad ꝯſũdum finẽ. Deinde ſoluunt tria dubia, vt videre poteris,& hæc tibi ſufficient pro præſenti quæſito.

Q̃o.17.ſi finis ẽ cã vt habet eſſe ĩ aĩa vel extra aĩam.

Amplius aũt quemadmodum finis. Tex.29.

IN hac q̃one. Non eſt hic immorandum q̃m eam reſoluimus in.5.lib.metaphyſi.& eſt q̃o.6.& illic pertractauimus opinionem Auicen.& duas alias & determinaui m⁹ iuxta tertiã,& ſoluim⁹ tria argumenta ſatis apparẽtia, vt illic videre poteris,& illa tibi ſufficiẽs ꝑ p̃ñti quæſito.

Q̃o.18.ſi idem effectus numero põt produci a pluribus cauſis p̃fectis totalibus eiuſdem ordinis.

Contingit autem multas eiuſdem cauſas eſſe non ſm accidens. Tex.30.

IN hac q̃one. Hoc eſt hic immorandum q̃m eam reſoluimus in.5.metaphyſi.& eſt q̃o.7.& eam pertractauimus ſub duplici ſenſu vt videre poteris, quoꝝ primus eſt, vtrũ idem effectus poſsit ꝑduci a pluribus cauſis totali bus p̃fectis ita ꝙ plures vt plures cauſent eũdem effectum numero, ſecundus eſt, vtrum effectus qui eſt productus ab A. ſi eſſet productus a B. an eſſet idem numero vel non, & illic ſoluunt omnia argumenta quæ ſunt contra viam noſtram pro vtroq; ſenſu, & illa tibi ſufficient pro præſenti quæſito.

Q̃o.19.ſi cauſæ ſunt ſibiinuicem cauſæ. Sũt aũt quædam & adinuicem cauſæ. Tex.30.

IN hac q̄ōne. Non eſt hic immorandum q̄m eam reſoluimus in. 5. metaphy. & eſt q̄ō. 8. Illic declarauimus q̄uo ex eo ꝙ cauſæ ſunt ſibijnuicem cauſæ non ſequuntur illa tria conuenientia quæ illic adducuntur, & tu vide illam q̄ōnem & ſufficiet tibi pro præſenti quæſito.

Quæſtio. 20. ſi cauſa in actu & effectus in actu ſimul ſunt & non ſunt.

Differũt aũt intm̃ ꝙ operantes quidẽ & ſingulares ſimul ſunt & non ſunt. Textu. 37.

IN hac q̄ōne. Non eſt hic immorãdum q̄m eã reſoluim⁹ in. 5. metaphyſi. & eſt q̄ō. 9. illic declarauimus verũ ſenſum quem intendit philoſophus in tex. præpoſito, & ex eius declaratione manifeſtatur ſenſus huius maxime, poſita cauſa poniť effectus, & remota cã remoueť effect⁹, & ſoluunť argumẽta quæ ingerũt difficultatẽ contra determinata. Tu vide illic, & ſufficiet tibi pro p̄ſenti quæſito.

Q̄ō. 21. ſi oẽ quod fit raro fit a fortuna.

Sed q̄m quædam fiunt præter hæc, & oẽs dicunt hoc eſſe a fortuna. Textu. 48.

IN hac q̄ōne. Aduerte ꝙ difficultas ſtat in hoc. Dicit philoſophus, ea quæ ſunt ſemp aut ex neceſsitate aut frequẽter non dñr fieri a fortuna, ſed quæ fiũt p̄ter hæc. i. quæ fiunt raro, dñr eſſe a fortuna. Sed arguitur ꝙ non oĩa quæ fiunt raro ſunt a fortuna, & ꝙ aliqua quæ p̄ñt frequenter fieri fiũt a fortuna. Primũ declaratur ſic, eclipſes & ſtellæ comatæ & multæ impræſsiones meteoricæ ignitæ de quibus pertractauimus in epythomate noſtro in primum lib. meteoroꝝ, raro fiun, & tñ nullus dicit eas fieri a fortuna. Similiter raro ꝯtingit ꝙ inueniať notabilis maſſa auri tota ſimul ꝑducta, & tñ non diciť fieri a caſu, ſi fiat.

Secundum declaratur ſic, ſi frequẽter exiens in agrum inuenirem ſerpentem frequẽter, ſuper cuius inuentionem nõ cogitarem nec intẽderem inuenire vtiq; eſſet a caſu, & tñ non eſſet raro. ergo &c. Hoc argm̃ ſolueť in. q. 23.

Vt igitur ſcias ſolõnẽ quæſiti aduerte ꝙ Auicen. in primo ſuæ ſufficientiæ. cap. 13. rñdet huic quæſito maxĩe pro ꝫ. parte & dicit ſic. Aliq̄ñ autẽ putať de multis rerum naturalium

ralium quæ rariſsimæ ſolent eſſe, ſicut aurum ꝙ naſciu magni ponderis, aut hyacintus quæ excedit menſuram ſolitã ꝙ inueniantur caſu, eo ꝙ hoc rariſsime fit. Sed non eſt ita, quia non ponit rem ſub caſu cum confertur eſſe abſoluto. Sed cum confertur cauſæ efficienti eſſe rariſsimæ contingit eam etiam eſſe ex illa rariſsimæ. Hoc enim aurum vel hæc hyacintus non prouenit rariſsimæ ex cã efficiente ea, ſed ex virtute ſua & pp abundantiam multæ materiæ. Et qñ quidem hic ſic eſt, tunc hmõi opus non euenit niſi ex ſe ipſo ſemp aut ſæpe euentu naturali. Hæc Auicen. Et intendit paucis verbis hanc diſtõnem. Rem raro euenire põt intelligi duplr. Primo ſm ſe, ſecundo per comparationem ad cauſam ſuam ſi intelligatur ſm ſe, non eſt neceſſe oẽ rarum eſſe caſuale, aliter vt arguebatur & eclipſes, & multæ impreſsiones meteoricæ vt ſunt ſtellæ caudatæ & parahyllii eſſent a caſu. ꝙ eſt falſum, qm̃ licet ſint raro ſunt tamen a cã determinata, & quotiens ponuntur ſuæ cauſæ de neceſsitate ponuntur tales effectus. Sed quia raro ponuntur, ideo raro eueniũt. Si autem intelligatur raro per reſpectũ ad cãm, dico ꝙ ſemper eſt a caſu, ſeruatis tribus condõnibus, primo ꝙ talia cã non habeat ex ſe ꝙ talem effectum pducat, ſicut fodiens ſepulchrum. non habet vt fodiens ꝙ inueniat theſaurum, aliter ſemper fodiens vel frequenter inueniret theſaurum. Secundo ꝙ poſita cã & non impedita non de neceſsitate ſequatur effectus: Nam etiam ꝙ cã rariſsimæ poneretur ſi quotiens ponitur, de neceſsitate ſequitur effectus non poteſt eſſe a caſu, immo nec pprie dicitur raro poni ſed ſemper reſpectu põnis cãæ. Tertio ꝙ ſequatur ex cã præter intentionem cauſæ, & in hoc completur rõ fortunæ & caſus. Vnde aduerte ꝙ raritas effectus non ponit caſum. Sed eſſe præter oĩmodam intẽtionem cauſæ agentis. Et ſic conceditur ꝙ effectus rariſsimus põt nõ eſſe caſualis vt exemplificauit Auicen. de maſſa auri, & magna hyacinto. Quando igitur dicit pħs ꝙ quæ fiunt pter hæc, ideſt non ſemper nec frequenter ſed raro dicunt omnes id eſſe a fortuna, intelligendum eſt reſpectu cauſæ & præter intentionem cãæ & hãc conditionem expreſsit in tex. 50.

&.51.vbi venatur diffinitionem fortunæ vt videre poteris. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio.22.Si diuiſio philoſophi in tex 48.eſt ſufficiens.

Primum quidē igitur qm̄ videmus alia quidem ſemꝑ ſiſr fieri alia aūt ſicut frequēter, manifeſtum eſt &c. Tex. 48.

IN hac q̄one. Aduerte ꝙ diuiſio pħi ē talis, eoꝝ quæ fiūt, quædā ſemꝑ, quædam vt in pluribus, quædam raro, & in his eſt fortuna. Auicē. aūt in. 1.lib. ſufficiētiæ cap. 13. ibi dubitari aūt pōt de eo qđ eſt ad vtrumlibet &c. Vr̄ innuere Ariſ. fuiſſe diminutum eo ꝙ datur mēbrum quartū .ſ. quædam ſe hn̄t ad vtrūlibet. Sicut potētia motiua indifferenter ſe habet ad mouere & nō mouere, ſed Auicē. ſtatim adducit rn̄ſionem poſteriorum ꝑipateticorum inter quos eſt Themi. vt recitat Cōmen. in com̄.48. Iſti dicunt ꝙ nō fuit neceſſe Ariſ. ponere hoc quartum mēbrum, qm̄ ab agēte ad vtrūlibet non ſequitur actio, niſi prius determinetur ab aliquo poſtq̄ aūt determinatum fuerit, & ab eo egreditur actio. iam nō erit fortuita, qm̄ iam eſt intenta ab agēte determinato ad alterum oppoſitorum. v.g. Licet potentia motiua ſit indifferens ad ambulandum & nō ambulandum tn̄ qn̄ fuerit determinata ab appetitu ad ambulandum ille motus non erit caſualis immo intentus, cum igitur ab eo quod eſt ad vtrumlibet non ſit aliquod caſuale vt eſt ad vtrumlibet, non fuit neceſſe Ariſ. facere mentionem de eo. Sed hæc rn̄ſio nō placet Auicēnæ. Dicit enim ꝙ non inconuenit eundem effectum comparatum vni cauſæ eſſe intentum & comparatum alteri eſſe fortuitum, vt in exēplo dato. Nam ambulatio comparata potentiæ motiuæ eſt fortuita eo ꝙ in ſe præciſe conſiderata non magis intendit ambulare quam non ambulare. Comparata autem appetitui determinanti non eſt fortuita eo ꝙ appetitus determinans potentiam motiuam intendit ambulationem.

Sed Commentator in commento. 48. inſurgit contra Auicennam & dicit quatuor.

Primo dicit in eo qđ eſt ad vtrūlibet vt eſt ad vtrūlibet nō eſſe caſum neq; fortunam cuius ꝯtrarium tenet Auicē.

Et Commē. intendit talem rõnem. Ex hos cõtingũt caſus & fortuna, ꝓ q̃ro ex aliqua actione ꝓgreditur effectus inopinatus & rarus cuius illa actio nõ eſt ꝑ ſe cā, vt qñ ex foſſione ſepulchri ſequitur inuentio Theſauri, ita q̄ effectus fortuitus ſupponit agẽs operans aliquid ex intẽtione. Vnde ſi nihil opatur ꝑ ſe, nunq̃ ſequetur effectus fortuitus ſed id qđ eſt ad vtrũlibet nunq̃ aliquid ex intentione & per ſe opatur niſi determinetur ꝑ aliquod determinatiuũ ipſius. Nam ſi vt eſt ad vtrũlibet ageret, cum vt ſic non magis reſpiciat vnum oppoſitorum q̃ reliquum ſimul ageret oppoſita quod eſt impoſ̃e, ergo ſi debet ab eo egredi actio neceſſe eſt vt determinet a ſuo determinatiuo. Sed poſtq̃ determinatum eſt non eſt amplius ad vtrumlibet, ergo circa ipſum vt ſic non poteſt eſſe effectus caſualis nec fortuitus. Et aduerte q̄ eandem rõnem virtualiter format B. Tho. quæ Auicenna in expoſitione textus præpoſiti.

Sed aliqui conãtes ſuſtinere Auicē. dicunt q̄ nõ Cõmen. quæ ēt eſt B. Tho. nõ militat contra ſenſum Auicē. Nõ. n. dicit Auicē. q̄ ab eo q̄ eſt ad vtrũlibet vt eſt indeterminatum vel eſt in contingẽtia æquali ꝓcedat effectus & talis ſit caſualis. Sed dicit quod ab eo quod eſt ad vtrũlibet cum determinatum fuerit, ꝓcedet effectus qui erit caſualis reſpectu eius quod ſm ſeſe habet ad vtrũlibet puta reſpectu potentiæ motiuæ, erit aũt intentus a determinante puta a potentia appetitiua. Stat ergo q̄ rõ Commenta. ſit vera & ſimiliter B. Tho, ſed non tendit contra ſenſum Auicennæ.

Sed iſti neſciunt quid dicant Nam effectus caſualis ſi eſt ab eo quod eſt ad vtrumlibet aut eſt ab eo inquantum eſt ad vtrumlibet. i. indifferens, aut inquantum eſt determinatum ad alterum oppoſitorum, ſed neutro modo, qm̃ inq̃tum indifferens eſt, ab eo nullus procedit nec intentus nec caſualis, inquantum autem determinatum ab eo ꝓcedit effectus determinatus & certus, ſed repugnat effectum determinatum & certum eſſe caſualem. Nam cum fortuna ſit cã per accidens eſt incerta, aliter quæ eueniũt a fortuna euenirent opinate & cum certitudine. Implicat ergo ꝯtradictionem dicere effectum caſualem eſſe ab eo quod eſt ad

vtrumlibet ſed determinatum. Et ideo ratio Commen. & B. Tho directe militat contra Auicen.

Secundo dicit Commenta. cõtra Auicẽ. ꝙ æqualiter contingens non inuenitur in potentia actiua, eo ꝙ omnis potentia actiua vel eſt naturalis vel rõnalis ſi naturalis, eſt determinata ad vnum puta calor ſolum ad calefaciendum ꝑ ſe, ſi rõnalis determinatur appetitu ad alterum oppoſitorum vt declaratum eſt in lib. 9. meta. Sed aduerte ꝙ hoc dictum niſi modificetur non videtur verum. Conſtat enim ꝙ potentia motiua in ſorte eſt potentia actiua, & tamẽ ex ſe eſt indifferens admouendum & quieſcendum, & voluntas eſt indifferens ad volendum A & volendum B. Et ars medicinæ poteſt cauſare ſalutem & mortem in infirmo, poteſt enim medicus eligere ſanare ſortem & eundem interficere. Præterea in lib. 9. metaphy. tex. 3. tenet plũs potẽtias rationales ſe habere ad oppoſita.

Vt igitur hoc dictum non habeat inſtantiam tu modificabis ſic. Potentiæ actiuæ dupľr cõſiderari poſſunt. Primo ſm ſe. Secundo vt ſunt proxima principia operationis. Primo modo non inconuenit ꝙ in eis inueniatur contingens æqualiter, vt patet in voluntate ꝑſentatis ſibi duobus obiectis æqualiter extimatis bonis vel malis. Secundo aũt modo non eſt poſſe; qm̃ potentiæ rationales non ſunt ꝓxima principia operationis niſi prius determinentur a ſuo proprio determinatiuo ad alterum oppoſitorum & tunc patet ꝙ non remanent in contingentia æquali.

Et ſi quæras vtrum volũtas poſſit determinare ſeipſam ad vnum oppoſitorum dico ꝙ id determinatum inuenies in lib. 9. meta. in. q 5. vbi ptractatur via B. Tho. & ſuſtinetur, & via Scoti ac ſequentium eum vt eſt Ant. Andreæ in . 9 meta. q. 2. Et Burleus in hoc. 2. lib. phy. ſuper tex. 48. & ſoluuntur fundamenta adducta ab Anto And.

Tertio dicit Cõmen. contra Auicẽ. ꝙ cõtingentia æqualis inuenitur in potentiis paſſiuis nõ quidem in oĩbus, ſed in his quarum ꝑparatio ad receptionem duoꝝ contrarioꝝ eſt æqualis ſiue ſit aĩa ꝯcupiſcibilis, quæ eſt in potẽtia æquali ad recipiendum oppoſitos affectus, ſiue ſit mã prima,

quæ eſt indifferens ad recipiendum oppoſitas formas.

Sed aduerte q̃ & hoc dictum debet modificari ſicut pcedens. Non.n.eſt verum niſi conſiderando mãm primam p̃ ciſe & nudam. Nam vt eſt diſpoſita iam eſt determinata ad hanc formã ita q̃ non ad aliam. Idem intellige de aĩa ꝯcupiſcibili.ſ.cõſiderata in pura rõne paſsiua ſiue receptiua cõtrariorum affectuum. Nam vt actuatur noticia huius obiecti ſub rõne boni.iam determinatur ad eliciendum affectũ talis boni,& in ſeipſa recipere cum ſit actio immanens.

Sed dices,ſi potentia paſsiua eſt incõtingentia æquali ad recipiẽdum duo contraria ergo poterit ea ſimul recipere.

Ad hoc iam rñdimus in lib.9.meta.in.q.5.vbi declarauimus q̃ potentiæ rõnales ꝑ eodem inſtanti poſſunt in oppoſita nõ coniunctim ſed diuiſim,& hoc eſt quod dñt commentiſtæ q̃ in potentia paſsiua ſtat ſimultas potentiæ ad duo oppoſita. Non autem potẽtia ſimultatis,& tu vide horum declarationem in prædicta.q.& ſufficiet tibi.

Quarto Auer. damnat Auicen. de diffõne neceſſarii & contingentis vt in pluribus. Nam dicit Auicen.in.1.li. ſuæ ſufficiẽtiæ.c.3. neceſſarium eſt quod non habet impedimẽtum,cõtingens aũt vt in pluribus eſt qđ habet impedimentum vt in paucioribus. Comment autem dicit non eſſe ſic aſsignandas diffinitiones eorum,ſed ſic,neceſſarium eſt qđ ex natura ſua non poteſt deficere contingens autem vt in pluribus eſt quod in natura ſua habet vnde poteſt deficere, & aduerte q̃ B.Tho.exponens tex.48.in fine ibi, ſciendũ eſt q̃ quidam &c. Tangit idem,& reprobat Auicennam, ſicut reprobat Auerroes.

Sed Commen & B.Tho.non vñr iuſtæ dãnare Auicen. diffõnibus p̃dictis. Nam & pħs in hoc.2.lib.in tex.85. manifeſtans qũo natura agit pp finem dicit q̃ ea quæ fiunt a natura fiunt ſemper vel frequenter niſi aliquid impediat, videtur ergo manifeſtare & deſcribere id quod fit ſemper & vt ſic neceſſarium,& quod fit frequenter & vt ſic cõtingens vt in pluribus, ex eo q̃ non adeſt vel adeſt impedimentum. Non ergo debuit in hoc improbari Auicenna.

Ad hoc dr̃ q̃ neceſſarium & cõtingẽs vt in pluribus du-

pliciter poſſunt manifeſtari.ſ.a priori & a ſigno. A priori quidem debet manifeſtari & diffiniri vt phus diffinit in 5. libr. meta. in. c. de neceſſe, & Cōmen. diffinit hic. A ſigno aūt debent diffiniri & manifeſtari per non habere & habere impedimētum nam hæc ſunt quaſi ꝓꝑtia naturam eorū. Ex eo .n. ꝙ neceſſarium non poteſt deficere, ſequitur ꝙ nō habet impedimentum. Aliter illud impedimentum eſſet vanum, ſimiliter ex eo ꝙ contingens vt in pluribus pōt deficere paratum fuit ei impedimentum. Dico igitur ꝙ phus ſi infra in tex 85. notificat neceſſarium & contingens vt in pluribus per habere vel non habere impedimentum illud fuit notificatum a ſigno, & non a priori, vnde bene ſequitur ꝙ ſi Auicēna intendebat notificare neceſſarium & contingens vt in pluribus a ſigno & non ex natura rei, non iuſtæ damnaretur a Commenta. verum quia arbitratur Auicen. aſsignare tales diffinitiones ex natura rei ideo rationabiliter repræhenditur. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 23. Si diffinitio fortune eſt recte aſsignata ab Ariſtotele.

Manifeſtum itaq; ꝙ fortuna cauſa ſit ſm accidens in his quæ in minori ſunt ſm propoſitum eorum quæ propter hoc ſunt. Tex. 52.

IN HAC qōne vt ſciamus defendere diffōnem datam a pho de fortuna plura ſcrutanda ſunt. Primo quid ſm rem ſit hæc fortuna. ſ. an ſit ſuba an nā an intellectus. Secundo quæ eſt illa cauſa per accidēs quæ eſt idem quod fortuna. Tertio ſi fortuna eſt ſemper in minori. i. in paucioribus. Quarto, qūo hæc ſtant ſimul, ꝙ ſit cauſa per accidens. i. præter intentionem cauſans, & tamē ſit in his quæ ſm propoſitum fiunt. Quæ enim fiunt ſm propoſitum videntur intenta, & ſic videtur eſſe repugnantia inter partes diffinitionis. Denium ſoluentur duo argumenta.

Quantum ad primum aduerte ꝙ de entitate fortune aliter ſentiūt fabuloſi poete, aliter veri phi. Illic nāq; arbitrātur fortunam eſſe quādam ſubam ſeparatam ueluti deā ꝗ fingit duplicē faciē habere, vnā quidem letam, qñ hoi eſt ꝓpicia, alteram triſtem qñ aduerſat, & de fortuna ſic poeti

ce figurata loquiť Boe. in primo de cōſolatione metro pri mo. Sed hæc tranſeant, qm̄ non ſunt digna philoſopho.

Quid autem ſit apud pħos aduerte duas opiones, vna quidem eſt Boetii in lib. 5. de cōſolatione pſa pma: Ipſa tenet q nec fortuna nec caſus ſint cā p accidēs nec cā per ſe, ſed effectus per accidēs. i. qui pueniũt pter intētionem, cauſarum operantium pp aliquod intentum. v. g. Sortes tendit in forum vt ludat, vadens inuenit denarium inopinate. Inuētio denarii eſt fortuna apud Boetium, vnde ſic eā diffinit, fortuna ſiue caſus eſt inopinatus ex fluentibus cauſis in his quæ ob aliud geruntur euentus hæc illæ, & quidē hæc opīo clarior eſt & magis conſueta apud cōiter loquentes. Altera opinio eſt Ariſ. qui fortunam non effectum ſed cauſam dicit. Quid igitur ſit ſm ipſum ſic accipe, fortuna eſt idem realiter cum agente per intellectum, ſed diſtinguitur rōne. Et caſus eſt idem realiter cum agēte naturali ſed diſtinguitur rōne, & declaratur ſic. Sortes qui eſt operans per intellectum & voluntatem intendit ex ſua actione aliquem effectum puta explanatione vitis intendit facere vineam, & reſpectu huius effectus dicitur cā per ſe & agens a pposito, ſi aũt huic plantationi adiungitur aliquid pter intentionem ſortis, puta plantationi adiungitur inuentio ſerpentis mordentis pedem plantantis, reſpectu huius effectus inopinati dicitur cauſa per accidens, & ſic Sortes vt cōparatur ad id quod pter intentum effectum euenit dicitur fortuna, ex quo patet q ſortes & eſt agens a pposito & eſt fortuna ſed diſtincta ratione, qm̄ vt agit intendens dicitur agens a pposito & eſt cauſa per ſe vt autem agit non intendens dicitur fortuna & cauſa per accidēs idem intellige de caſu. Nam idem agens naturale puta virtus formatiua ſpermatis, vt agit ad gn̄onem hominis dicitur agens per ſe, vt autem pducit ſextum digitum in manu, quem non intendebat nec ad ipſum pducendum ordinabatur dr̄ cauſa p accidens & eſt caſus. Hæc eſt mens pħi & Commen. & peripateticorum. Platonici aũt non conueniunt in hoc. Nam licet ponant fortunam eſſe cauſam non tamen cauſam p accidens ſed ſuperiorem & diuinam, vnde Proclus Platoni-

cus ſic eam diffinit fortuna eſt demoniaca poteſtas cauſas inordinatas adinuicem connectens.

Sed contra id quod dictum eſt.ſ.ꝙ fortuna ſm Ariſt.eſt cā agens per intellm vt comparatur ad effectum non intētum,videtur eſſe ipſemet Ariſt.in lib de bona fortuna. Nā ſi fortuna eſt ipſum agens per intellm ,ergo bona fortuna eſt ipſum agens per intellectum cum ſibi aduenit aliquod bonum non intentum, fortuna enim pͥcur de bono a fortuna ſicut cōius de minus cōi.Et tamen hoc eſt contra pħm in lib.de bona fortuna.Nam illi vult bonam fortunam eſſe nālem impetum factum in anima noſtra a deo vt eſt motor totius naturæ.Conſtat autem ꝙ impetus non eſt cauſa,immo potius effectus ſi igitur bona fortuna eſt effectus quo modo verum eſt fortunam eſſe cauſam.

Ad intelligentiam huius aduerte ꝙ pħs in libris phyſicis loquitur de rebus ſm nām rerum & ſuas ꝓprias rōnes in libris aūt moralibus loquitur aliqñ ſm famoſitatem,eo ꝙ rōnes & ſciæ morales non tantam hñt certitudinem ex. 1. ethi.quātam hñt ſciæ ſpeculatiue, & qm̄ liber de bona fortuna,ad materiam moraliū ſpectat. Et famoſum eſt apud cōiter loquentes bonam fortunam eſſe talem impetum,imo quaſi impͥſſionem in aīa ſine ꝑcognitione ideo pħs cōdeſcendens cōi hoīum extimationi ſic diffiniuit bonā fortunam,ꝙ̄ ſi diffiniſſet hic in phyſicis non effectum ſed cām in eius diffōne poſuiſſet.Nam ſi fortuna eſt cā per accidēs, oīs ſpēs fortunæ eſt cauſa per accidens.Species autem ſunt bona & mala fortuna Et quod dictum eſt, confirmatur ꝑ ipſum pħm in politicis qui dicit fortunam eſſe vltimam diſtinctiuam in litibus.Nam qñ duo hoīes hñt litem , nec rōne poſſunt terminare,determināt eam per ſortem ꝙ̄ appellat fortunam. Id quidem dixit in moralibus quod quidem nō dixiſſet in phyſicis. Nam eſſe diſtinctiuū vr̄ arguere quādam certitudinem & tñ fortuna ex ſua rōne eſt incerta,vt dicit pħs in hoc. 2.lib.in tex. 55 . Non igitur magnum fundamētum cōſtituendum eſt in dictis pħi de fortuna in libris moralibꝰ in quibus ſe accōmodat cōi hoīum extimationi.Et ſi Petr.Pōpo.in lectura ſua in. 2.lib.phyſi.

id conſideraſſet non dixiſſet quaſi inuolutus. Et ſic fortuna eſt certa & incerta, quare neſcio quid dicam hac illac.

Quantum ad ſecundum. ſ. quæ nam ſit illa cā per accidens quæ eſt idem cum fortuna, aduerte ꝑ noticia huius ꝙ cā per accidens eſt duplex. Quædam ex parte cauſæ eo ꝙ vnitur cauſæ per ſe. Sicut muſica in edificatore eſt cā per accidens domus in hoc ſenſu, quia vnitur arti edificatorie in eodem ſuppoſito ſed nihil agit ad effectum. Nam poſito ꝙ edificator non ſit muſicus adhuc pōt & æque bene ꝑ artem edificatoriam conſtruere domum. Quædam ex parte effectus & aliquid operatur ad effectum. Et hæc iterum eſt duplex. Nam quædam ex frequenter ꝓducens effectum, & eſt illius cā ꝓxima, ſicut nauta quotiens mouet nauim ꝑ ſe totiens mouet ſeipſum per accidens, & quotiens homo nudis pedibus vadit per viam luctuoſam totiens deturpat pedes. Quædam autē raro ꝓducit effectum, & eſt illius veluti cā remota, eo ꝙ talis effectus nō habet cōnexionem ad ipſam cām per accidens. Sicut licet ſortes frequēter fodiat ſepulchrum, tamen rariſsime inuenit Theſaurum eo ꝙ inuentio Theſauri non habet cōnexionem cum fodiente ſepulchrum. In ꝓpoſito dico primo ꝙ fortuna non eſt cā ꝑ accidens ex parte cauſæ ſed ex parte effectus. Nam vt dictum eſt cā per accidens ex parte cauſæ nihil operatur ad effectum, ſed fortuita cauſa aliquid operatur ad effectum fortuitum. Nam cauſa fortuita agit aliquid, ſed non agit per ſe illud reſpectu cuius eſt cā fortuita. Sed agit aliquid per ſe quo facto fit aliud non intentum, & quo nō facto non fieret aliud reſpectu cuius dr̄ cauſa fortuita, vt qa ſortes per ſe. i. ex intētione vadit in forum, ꝑter intentionem inuenit debitorem, qui ſi non fuiſſet in forum non inueniſſet debitorem. Patet ergo ꝙ cum fortuna ſit cā ꝑ accidens & operās, ꝙ non eſt cā per accidens ex parte cāæ ſed ex parte effectus. Dico ſecundo ꝙ non eſt cā ꝑ accidens ex parte effectus qñ frequenter vel ſemper ſequitur effectus ſed qñ raro. Nam ſi ſequitur frequenter vel ſemper nō poteſt dici quin ſit virtualiter intentus, vanum n. eſt dicere ꝙ intendit Socra. aperire feneſtram, & ꝙ non intendit lumē

ingredi in cameram. Cum igiť de rõne effectus fortuiti ſi ꝙ fiat pter intẽtionem opantis aliquid ꝑ ſe, ſequitur fortunam eſſe cãm ꝑ accidens ex parte effectus raro cõtingẽtis, patet ergo ex dictis ꝙ cã per accidẽs quæ ponitur ab Ariſ. in diffõne fortune non ſumiť in tota ſua latitudine ſed contracte modo quo expoſitum eſt. Quod etiam innuit pħs dum ſubſequiť in diffõne, in his quæ in minori ſunt. Nam hæc particula eſt quaſi dña contractiua cauſæ per accidẽs.

Quãtum ad tertium.ſ. qũo ſit verum ꝙ ea quæ fiunt a fortuna, fiant raro: Aduerte ꝙ id iã declarauimus, in.q.21. huius libri ſecũdi, vbi diximꝰ ꝙ fieri raro & eſſe a fortuna nõ ſunt conuertibilia vt patet de eclipſi quæ raro fit, & tñ non dr̃ a fortuna. Sed ea ſola raro facta ad quæ fienda cã ꝑ ſe non ordinať ſed pter intẽtionem agẽtis eueniũt ſicut fodiens ſepulchrum nõ ordinať ꝑ ſe ad inuentionem Theſauri, ſed ad ſepeliendum mortuum. & qm̃ inuẽtio illa eſt raro nec ꝑ ſe intẽta. ideo dr̃ eſſe a fortuna dico nec ꝑ ſe intenta, qm̃ ſi fodiẽs ſepulchrum ſemꝑ intẽderet hæc duo, ſepelire mortuum & inuenire Theſaurum poſito ꝙ illa inuentio raro cõtingeret non eſſet fortuita ſicut nec eclipſis nec comata ſtella licet raro fiant vt diximus ſupra in.q.21.

Quantum ad quartum aduerte ꝙ nulla eſt repugnantia ſi partes diffõnis bene intelligantur. Tu igitnr aduerte ꝙ ad fortunam duo requiruntur. Primo ꝙ ſit agens per intellectum & ex ſua operatione intendens aliquem finem, ſicut fodiens ſepulchrum ideo fodit quia intendit ſepelire mortuum. Secũdo requiritur ꝙ ad talem operationem ꝑ ſe ordinatam ad talem effectum ꝑ ſe, ſequatur aliquis effectus nõ intẽtus ab agente ꝑ intellm̃ nec habens connexionem ad operationem intentam ab agente. v.g. Ad foſſionem ſepulchri ordinatam a fodiente ad ſepeliendum mortuum ſequatur inuentio Theſauri quæ non habet cõnexionem ad foſſionem ſepulchri. Si enim connexionem haberet id frequenter contingeret. Dico igitur ꝙ fortuna eſt in his quæ fiunt ꝑꝑ aliud i. ꝑꝑ finem, & exponatur ſic, fortuna ideo contingit quia effectus qui raro euenit ſequitur ꝑter intentionem agẽtis, ad opationem factam ꝑꝑ aliquem

finem intentum. Et ſic nulla eſt repugnantia, eo q̃ intẽtio agentis cadit ſuper effectum ꝓpoſitum ex voluntate agentis. Non intentio autem cadit ſuper effectum ſecundarium non ꝓpoſitum nec intentum ex voluntate agentis & ex effectu intento agens dr̃ agens per intellm̃ vel a ꝓpoſito. Ex effectu autem non intento idẽmet agens dr̃ fortuna.

Quantum ad vltimum aduerte q̃ Petrus Pompona. in ſua lectura in. 2. lib. phyſi. format duo argumenta, ex quorum vno arguit q̃ fortuna poteſt eſſe in per ſe intentis, ex altero autem q̃ poteſt eſſe vt in pluribus.

Primo igitur ſic arguit, ſortes ex ꝓpoſito vadit ad ludẽdum. Tunc ſic, ſortes per ſe intendit lucrari, & tamen ſi lucratur eſt a caſu, ergo in per ſe intentis poteſt eſſe caſus.

Ad hoc negatur minor. Nam ſi lucratur dato etiam q̃ rariſsime lucraretur, lucratur ex ꝓpoſito, ergo nõ a caſu. Sicut qui fodit ſepulchrum, & quotiens fodit intẽdit & ſperat inuenire Theſaurum, aliter nunquam foderet, dato q̃ raro vel ſemel tantum inueniret, non eſſet a caſu, ſic in ꝓpoſito, qm̃ ſortes quotiens ludit intendit & ſperat lucrum, aliter non luderet, ideo etiam ſi ſemel in mille vicibus lucraretur. Lucrum non eſſet a caſu.

Secundo ſi arguit. Dentur duo luſores, quorum vnus vt in pluribus lucratur, alter vt in pluribus perdit. Qui vt in pluribus perdit: perdit a caſu, nunquam enim intendit perdere qm̃ eſt contra bonum ſuum, ergo caſus poteſt eſſe in his quæ eueniunt vt in pluribus.

Ad hoc dr̃ q̃ qui vt in pluribus perdit põt conſiderari in duplici ſtatu. Primo qñ incepit artem ludẽdi nudum expertus ſe frequenter ꝑdere. Secundo poſtq̃ aſſuetus eſt huic arti & expertus ſe quaſi ſemꝑ ꝑdere, in ꝑmo quidẽ ſtatu põt dici q̃ perdit a caſu, ꝑ duabus aut tribus vicibus, in ſecũdo autem ſtatu non põt dici a caſu perdere. Nam quotiẽs aliquis effectus ſecundarius vt in pluribus ſequitur ad ꝑmum per ſe intentum cenſendus eſt ſub eadem intentione compræhendi. Nam vt inquit B Tho. exponẽs textum. 50. ſtultum eſt dicere q̃ aliquis intendat aliquid & non intendat illud quod vt in pluribus adiungitur illi, ſic in ꝓpoſito, ſi ali-

quis vult frequenter ludere & aduertit ſe frequenter perdere, hoc cenſendum eſt, non eſſe oīno ꝑter intentionem ſuam, ſic enim ſe a ludo abſtineret. Nec valet dicere ꝙ nūquam intendit perdere cum ſit contra bonum ſuum, qm̃ licet aduertat id eſſe contra bonum ſuum, tamen non refugit ipſum ſub ſpe aliqñ lucrandi, ſicut qui non refugit frigiditatem aquæ tpe hiemis ſub ſpe capiendi piſces. Hæc argumenta reputat Petrus Pompo. difficillima, & dicit ſe feciſſe ea viro docto & ne ſciuiſſe ſoluere. Nec ipſe ſoluit reputans inſolubilia. Quod tamen non eſt verum vt patuit.

Eodem modo rñdendum eſt argumento facto in. q 21. quo ꝓbatur caſum poſſe eſſe in his quæ vt in pluribus, & exemplificatur de eo qui frequenter tendit in agrum, & frequenter inuenit ſerpentem, & nunquam intendit inuenire. Nam licet non intendat inuenire tamen poſtq̄ bis auter inuenit eum, aduertit & nollet inuenire, & ſi poſtea inuenit ipſum illa inuentio non eſt inopinata. De ratione autem effectus fortuiti eſt ꝙ ſit penitus extra opinionē operantis. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 24. ſi pħs in textu. 61. ſibi contradicit

Quare manifeſtum eſt ꝙ in his quæ ſimpliciter propter aliquid fiunt, cum non accidentis cauſa fiunt quorum extra eſt cauſa tunc a caſu dicimus. Textu. 61.

IN HAC quæſtione aduertē ꝙ ſtat difficultas in hoc. Dicit pħus tex. 61. ꝙ eorum quæ fiunt a caſu cauſa eſt extra. Dicit autem infra in tex. 64. Eſt autem & hoc alterum, huius quidem. n. exterius eſt cauſa, illius vero interius. Quod ſic ab omnibus exponitur. Differt autem fortuna a caſu in hoc ꝙ eorum quæ ſunt a fortuna cā eſt extrinſeca, eorum autem quæ ſunt a caſu, cauſa eſt intrinſeca. Hæc autem duo videntur manifeſte repugnare eorū quæ ſunt a caſu cauſa eſt extra, eorum quæ ſunt a caſu cauſa eſt intrinſeca.

Tu igit̄ aduerte ꝙ circa concordantiam horum textuū multiplex eſt opinio ſm̄ ꝙ multiplr̄ exponitur tex. 61.

Nam Commen. in commen. 61. videtur innuere talem

expoſitionem, quorum cā eſt extra.i. qui effectus caſuales licet fiant a tali cauſa nō intendente eos, & p̄ reſpectū ad illā dicantur caſuales, tñ poſſunt ꝓduci ab altera cauſa intendente eos, quæ cauſa cū ſit altera ab illa pōt dici extra illā vel extrinſeca ab illa Nam extrinſecum ponitur ſepe ꝓ altero. Sicut qñ dr̄ ꝙ rō albi ē extrinſeca.i. altera a rōne nigri. verum qa non oīa caſualia ſunt per ſe ꝓducibilia ad altera cauſa nāli particulari, ſicut mōſtra non poſſunt eſſe intenta ab aliquo agēte naturali particulari, aliter nō eſſet monſtrum, ideo hæc expoſitio non multum approbatur.

B. Tho ſic exponit, quorum cā eſt extra.i. ea dicuntur fieri a caſu qñ in his quæ ſimplr̄ fiunt ꝓpter aliquod intentum nō ꝓpter illud quod accidit fiunt, ſed eorū cā eſt extra.i ſed fiūt gratia alicuius extrinſeci.i. gratia alterius effectus puta in foſsione ſepulchri fit aliquid a caſu, qñ accidit aliquid gratia cuius non fiebat foſsio, ſed gratia extrinſeci.i. gratia alterius effectus per ſe intenti, ſicut quando accidit inuentio Theſauri gratia cuius nō fiebat foſsio ſed gratia ſepeliendi mortuum. Hæc expoſitio ſubtilis eſt. nec ad eam aliquod inconueniens ſequitur, ſicut videbatur ſequi ad expoſitionem præcedentem.

Egidius autē & Bur. & Gratiadeus ſic exponunt. Quorum cauſa eſt extra.i. quorum cauſa nō intendit illū effectum, ita ꝙ ly extra refertur ad intentionē, & ex hac expōne auferr̄ oīs cōtradictio in dictis pħi. Pro quo aduerte ꝙ cauſa eſſe extra cauſatū duplr̄ pōt intelligi. Primo ſm intentionem. Secundo ſm eſſe, ſm intentionem quidē dr̄ cā eſſe extra. Aliquē effectum, qñ nō claudit ipſum intra ſuam intentionē, & hoc modo intelligit pħs in tex. 61. caſualium effectuū cauſa eſſe extra, & ſilr̄ effectuū fortuitorū. In hoc.n. non diſtinguuntur caſus & fortuna. Secundo quidem dr̄ cā eſſe extra effectum ſm eſſe, qñ cauſa non eſt intrinſeca effectui imo extrinſeca, & hoc modo intelligit pħs in tex. 64. qñ dicit huius ꝗdem i. caſus cā eſt intrinſeca, qm̄ caſus eſt in naturalibus in quibus natura eſt principiū intrinſecū ex diffōne ſua, huius autē.i. fortunæ eſt cā extrinſeca eo ꝙ fortuna eſt in agētibus a ꝓpoſito, quæ nō

ſunt intrinſeca ſuis effectibus imo extrinſeca, nam fodiens ſepulchrũ non eſt intrinſecum Theſauro inuento, ſic patet ex dictis ꝙ in pħo nulla eſt contradictio, qm̃ in tex. 61 loquitur de extrinſeco ſm intentionem in tex. autem. 64. loquitur de intrinſeco ſm eſſe, & hæc concordia videtur manifeſtior. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 25. Si caſus & fortuna reducuntur tantum ad cauſas efficientes.

Sed modorum cauſarum in quibus eſt vnde principiũ motus, vtrumq; ipſorum eſt. Textu. 65.

IN hac qõne. Aduerte ꝙ ſtat difficultas in hoc, ſm cõem modum loquendi frequentamur hoc nomẽ caſus & nomẽ fortunæ in oĩ genere cauſæ, & primo in genere cauſæ mãlis, ſi ſutor intendit incidere veſtem, & inueniat pannum corroſum a tinea, qui eſt materia veſtis, dicet ſutor, caſus fuit pannum deuaſtatum eſſe a tinea. Secundo in genere cauſæ formalis, vt ſi pictor intendat depingere ciconiam & depingat anſerem Tertio in genere cauſæ efficientis, vt ſi aſinus fracto fune fugiat vt vadat ad puteum, & ſic fugiens caſu euaſit manus hoſtium. Quarto in genere cauſæ finalis vt ſi quis vadit Romam vt vendat merces & caſu factus eſt Epiſcopus. Non enim hunc honorem ſed lucrum intendebat Ex his ergo patet ꝙ caſus & fortuna poſſunt reduci ad oẽ genus cãæ & nõ ſolũ ad cãm efficiẽtem.

Vt ergo ſcias quomodo poteſt ſuſtineri dictum philoſophi, aduerte tria.

Primo ſi ſequeremur mentem Boetii in. 5. lib. de conſolatione, de quo mentionem fecimus in. q. 23. concedendũ eſſet in omni genere cauſarum poſſe reperiri caſum & fortunam eo ꝙ circa omne genus cauſarum poteſt aſsignari inopinatus euentus qui ſm Boetium dicitur caſus vel fortuna, & hoc declarant inſtantiæ præmiſſæ.

Secundo dico ꝙ cum caſus & fortuna computentur inter ea quæ ſunt per accidens, & cum hæc ſint incerta non ſunt multum cognoſcibilia ex lib. 6. meta. ſufficit pħo dare de eis noticiam non oĩbus modis ſed modo manifeſtiori. Manifeſtius aũt & frequentius reducuntur ad cauſam ef

ficientem q̃ ad alia genera cãrum, vt patet de fodiente ſepulchrum & inueniente theſaurum. De eunte in forum vt emat panem & inuenit debitorem & ppea philoſophus ſequens manifeſtiorem viam reduxit caſum & fortunam ad cãm efficientem Ex hoc tamen non negauit quin poſſit inueniri in aliis cauſis. Vnde dico q̃ inſtantiæ factæ non probant quin reducantur ad cauſam efficientem ſed q̃ non ſolum ad illã, licet manifeſtius & famoſius inueniant in illa.

Tertio dico q̃ ſuſtinere poſſumus ad mẽtem p̃bi caſum & fortunam reduci ſolum ad cãm efficiẽtem, eo q̃ caſus & fortuna dicũt cãm opatiuam licet per accñs, nec in aliis generibus, cãrum cõcedẽdum eſt eſſe caſum & fortunam niſi quia cõcurrũt cum efficiente ad effectum caſualem, vnde ſic rñdendum eſt ad inſtantias factas in principio quæſiti.

Ad primam dicitur q̃ pannus non poteſt dici fortuitu corroſus niſi vt reſpicit incidentem veſtem, vnde ſtando p̃ciſe in panno vt eſt materia veſtis ibi non eſt caſus, qm̃ frequenter corroditur & ex natura ſua corroſibilis eſt & iſte conditiones repugnant caſui & fortunæ vt dictum eſt ſupra, vt autem comparatur ad agens qui eſt ſutor poteſt dici a caſu corroſus, qm̃ ſutor intendebat incidere veſtem in panno integro & modo in corroſo, & fuit p̃ter intentionem eius q̃ corroſus inueniretur & ex tali relatione ad agens dicitur caſus eſſe in panno corroſo. Diximus enim ſupra fortunã & caſum eſſe reſpectiua & non abſoluta.

Ad ſecundam dicitur q̃ forma anſeris depicta non eſt a fortuna niſi vt reſpicit pictorem, qui intendens effectum p̃ ſe. i. formam ciconiæ p̃ter intentionem depinxit anſerem.

Ad tertiam non eſt rñdendum, qm̃ concludit pro intentione philoſophi, & eodem exemplo vtit ipſe in tex. 60.

Ad quartam dr̃ q̃ ille finis p̃ter intẽtionem veniens non habet rõnem caſus & fortunæ niſi vt reſpicit agens qui intendebat ire Romam vt venderet merces, & non intendebat aliud. Patet igitur q̃uo in aliis generibus cãrum non eſt caſus nec fortuna niſi per reſpectum ad cãm agentem.

Et aduerte q̃ Petrus Pomponatius propter inſtantias prædictas, quas reputat veras ſimpliciter cõcedit caſum &

fortunam in omni genere cauſarum. Nec aliter defendit philoſophum, vnde in toto tractatu de caſu & fortuna ſtat ambiguus. Hæc de præſenti quæſitó dicta ſint.

Quæſtio. 26. Si cauſa agens eſt idem ſpecie cum ſuo effectu.

Quod vero vnde principium motus ſpecie eadem eſt in his. Textu. 70.

IN HAC quæſtione. Aduerte q ſub multis titulis ſolet formari, aliqñ ſub titulo præmiſſo, aliquando ſub tali, vtrum vnumquodq; fiat a ſibi ſimili, aliquādo ſub tali vtrum vnumquodq; fiat a ſuo vniuoco verum quia hanc q iam reſoluimus in lib. 7. metaphy. in. q. 12. ideo hic nō eſt immorandum, vide tu illic.

Quæſtio. 27. ſi primus motor eſt de conſideratione phyſici.

Duplicia autem ſunt principia mouentia quorum alterum phyſicum non eſt. Tex. 73.

IN HAC qōne aduerte q eam iam determinauimus in lib. 12. meta. in. q. 3. conſiderando entia abſtracta in genere & in ſpē, & quo ad exiſtentiam & quo ad pta intrinſeca & quidditatiua, vide tu illic & ſufficiet tibi verum quia pħs in tex. ꝓpoſito dicit abſolute q non eſt phyſico conſiderare quæcūq; non mota mouent, & id manifeſtius dixit in tex. 71. vbi inquit, & tenetur phyſicus conſiderare omnino quæcunq; mota mouent. Quæcunq; autem non, non amplius phyſicæ ſunt. videtur hoc eſſe falſum. Nam conſtat q in. 8. lib. phyſi. ꝓbauit dari vnum primum motorem omnino immobilem, ex motu æterno, ſi ergo phyſicus ꝓbat primum motorem immobilem eſſe, phyſici eſt conſiderare de entibus abſtractis & de primo motore. Præterea, ratio quam adducit pħs in tex. præpoſito non videtur vera. Dicit enim. Non enim habet motus principium in ſeipſo, hoc autem eſt falſum. Nam habet in ſe potentiam motiuam, aliter non moueret, potentia aūt motiua eſt principium motus, ergo &c.

Ad primum reſpondet Comment. in commen. 73. vbi inquit, & intendebat pħs per hoc q conſideratio de quidditate

ditate iſtius motoris non eſt naturalis, ſed ſolummodo cõ ſiderat de hoc motore in ꝓbando ipſum eſſe tantum. Pro cuius noticia aduerte ꝗ conſiderare quidditatem ſubæ abſtractæ, eſt conſiderare eam quo ad pͣta intrinſeca quidditatiua puta ꝗ eſt ſuba quæ eſt actus & non potentia quæ eſt ĩmaterialis impaſsibilis indiuiſibilis nobiliſsima inter entia. Et hæc conſideratio non eſt phyſici ſed metaphyſici vt patet in lib. 12. tex. 30. & vltra, conſiderare autem abſtracta quo ad eſſe, eſt probare ꝗ exiſtunt. Et qm̃ non innoteſcunt nobis in genere niſi ex motu vt declarauimus in lib. 12. metaph. in. q. 3. ideo vt ſic ſunt de conſideratione phyſici. Quando igitur dicit philoſophus. quorum alterũ phyſicum non eſt, intendit de conſideratione quidditatis & nõ quo ad exiſtentiam. Nam & phyſicus probat ex motu primum motorem coniunctum exiſtere. De motore autem primo omnino ſeparato ſecus eſt, quoniam ſui exiſtentia probatur motu metaphyſico vt determinauimus in li. 12. metaphyſi. ad mentem B. Tho. in. q 3.

Ad ſecundum dicitur ꝗ phs intendit de principio paſsiuo & receptiuo motus & id manifeſtæ dixit phs in tex. 71. vbi inquit, non enim ſeipſis habentia motum, ſed immobilia ſunt. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Qõ. 28. ſi agentia æterna neceſſario agunt.

Hoc aũt ex hoc aut ſimplr̃ eſt aut frequenter. Tex. 74. ſuper quem tex. dicit Cõmen. Qm̃ de generibus entiũ eſt, ꝗ ex agente ſequitur actum neceſſario & hoc eſt in rebus æternis, & ꝗ ex agente ſequitur actum in maiori parte, & hoc eſt in rebus generabilibus & corruptibilibus.

IN hac qõne. Aduerte ꝗ non mouetur principalr̃ pp dictum phi qm̃ hoc non ſonat expreſſe, ſed pp dictum Cõmenta. cui cõmentiſte attribuunt ꝗ cenſeat oĩa agentia æterna quæ ſunt ſubæ abſtractæ includendo primam cãm agere de neceſsitate naturæ, verum hanc mãm iam pertractauimus in lib. 12. metaph. in. q. 10. vbi diſputatur de via Scoti & Herueí, & declaratur quid tenendum ſm philoſophum & ſm veritatem, vide tu illic & ſuff. ciet tibi.

Quæſtio. 29 ſi antiqui reducebant omnes effectus naturales in cauſam materialem & non in agentem.

In hanc enim cauſam ſcilicet materialem inducunt omnes. Tex. 75.

IN HAC qõne. Aduerte q̃ ſtat difficultas in hoc. Pħs declarans qũo antiqui reducebant oẽs effectus in cām materialem, dat exempla in quibus concurrit agens & paſſum. Nam in tex 75. exemplificat de calido & frigido quæ qm̃ talis naturæ ſunt, ideo fiunt tales effectus. v. g. vt expo nit Cõmen. quia calidum eſt aptum aſcendere & frigidum deſcendere ideo in plãtis ex aſcenſu caloris fiunt flores, & ex deſcenſu frigidi fiunt radices. Conſtat aũt ex Secundo de gñone calidum & frigidum eſſe actiua. ergo exẽpla pħi inducunt cām agentem & non tm̃ naturalem. Præterea, in tex. 76. inducit exemplum de aqua ſurſum ducta & illic ingroſſata & ſic fit pluuia. Hæc aũt manifeſte indicãt agẽs. Q ũo. n. ſurſum trahitur niſi ſit trahens, & qũo ingroſſatur niſi ſit condenſans ſiue congellans? ergo ſignum eſt q̃ anti qui ponebant non ſolum cām materialem ſed & agẽtem.

Vt igitur ſcias ſuſtinere dictum pħi aduerte q̃ licet den tur multæ rñſiones, tamen vr̃ mihi ſecurior ea quæ eſt cõ menta nec B. Th. negaret eam. & ſtat in hoc. In agẽte duo pñt conſiderari. ſ. actio & rõ formalis agendi, & a ſecundo habet principalr̃ q̃ ſit & dicatur cā agẽs. Rõ autem forma lis agendi eſt intentio finis qm̃ agens agit ꝑp finem, & finis mouet agens, ſiue agens appræhendat finem ſiue moueatur ab appræhendente finem. Remota autẽ intentione & motione finis. non remanet nec dr̃ cā agens niſi materialiter & ſm quid. Sicut remota forma quæ eſt principiũ formale eſſendi non remanet res niſi in potentia vel ſm quid. Ex hac diſtinctione ſic dico ad quæſitum. Qm̃ antiqui nega bant id q̃ eſt formale in agẽte. ſ. operari ꝑp finem ideo ne gabant cauſam agentem, nec ponebant eam niſi materiali ter. Et hæc fuit mens philoſophi in textu prædicto.

Ad inſtantias factas de calido & frigido & aqua conden ſata patet rñſio ex dictis quod non ſunt ſm antiquos agen

tia formaliter ſed materialiter, vnde nõ conſtituunt diſtin ctam cauſalitatem a cauſalitate materiæ. Nam in cauſalitate agentis includitur intentio finis. quam negabãt antiqui. Et ad inſinuandum ꝙ antiqui ponebant cauſam agentem non formaliter ſed materialiter dicit philoſophus in textu. 75. Et nanqꝫ ſi aliam cauſam dicant gaudere ſinant. q. d. inutiliter ponunt qm̃ propriam & formalem cauſalitatem ei non attribuunt. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 30. ſi omnia quæ fiunt in natura fiunt a caſu vel propter finem.

At vero natura ſunt huiuſmodi omnia. Tex. 77.

IN HAC quæſtione. Aduerte ꝙ difficultas ſtat in hoc, Vt diuiſio p̃hi eſſe inſufficiẽs, qm̃ datur aliquid in nãlibus, ꝙ non a caſu eo ꝙ fit raro nec eſt pp̃ finem qm̃ nõ eſt intentum ab agente vt corruptio. Nam oẽ agẽs ideo agit vt aliquid efficiat & non vt deſtruat, qm̃ deſtructio malũ eſt, & nemo intẽdens ad malum operatur. Præterea, finis mouet agens finis habet rõnem boni. Corruptio autẽ nõ habet rõnem boni cum deſtruat eſſe rei quod eſt eius p̃ma bonitas, ergo datur tertium in natura, quod. ſ. nõ eſt a caſu, nec propter finem. & ſic videtur diuiſio philoſophi inſufficiẽs.

Vt ſcias ſuſtinere diuiſionem p̃hi aduerte ꝙ hic eſt duplex opinio, p̃ma dicit ꝙ nõn eſt intentio p̃hi concludere contra antiquos ꝙ omnia quæ ſunt a natura. i. quæ ſunt frequenter ſunt pp̃ finem, ſed ꝙ aliqua quæ ſunt a natura ſunt pp̃ finem. Nam aliqua ſunt frequenter quæ tñ nõ ſunt pp̃ finem ſed ex neceſſitate materiæ vt corruptio, & hanc volunt eſſe mentem Commen. in commen. 77. qui inqt. Non enim oẽ quod eſt a natura eſt propter aliquid, & Burleus declarans dictum Commenta. inquit, & forte intẽdit Commenta. ꝙ quædam quæ ſunt a natura proueniunt ex neceſſitate materiæ & non ſunt pp̃ aliquid vt mors. Et ſic ſm̃ hanc opinio. non ſuſtinetur diuiſio p̃hi bimembris, imo faciunt eam trimembrem ſ. in naturalibus quædã fiũt a caſu, quædam propter finem, quædam ex neceſſitate naturæ. Et fundamentum eorum eſt, quia ſequentes Com-

menta.formant rōnem pbi in. 3. figura, in qua concludūt particularem affirmatiuam, ſic.n.formant eam: Oīa quæ ſunt ſemper vel frequēter ſunt pp finem. Sed oīa quæ ſunt ſemper vel frequenter ſunt a nā, vt etiam ipſi antiqui concedebant, ergo quædam quæ ſunt a natura ſunt pp finem. Eſt alia opinio, per quā optime ſaluatur diuiſio membris quæ eſt ex expōne B Tho. in tex. 77. & ſm eam intendo determinare præſens quæſitum. Tu igitur aduerte, q B. Tho non concludit particularem affirmatiuam in. 3 figura, ſed arguit a ſufficienti diuiſione & concludit vlem affirmatiuam ſic? Oīa quæ fiunt aut fiunt a caſu aut pp finem, quæ.n. accidunt pter intentionem finis dr̄ accidere caſualiter, ſed impoſſe eſt ea quæ fiunt ſemper aut frequenter accidere a caſu, ergo ea quæ fiunt ſemper vel frequenter fiunt pp aliquid, ſed oīa quæ fiunt ſm nām fiunt ſemper aut frequenter, ſicut etiam ipſi antiqui cōfitebantur ergo omnia quæ fiunt a nā fiunt pp aliquid, ſuppoſita igitur hac cōcloне vli affirmatiua dico q diuiſio pbi eſt ſufficiens, & declaro ſic. Oīa quæ fiunt in nālibus vel fiunt raro & pter ordinem cauſæ, & ſic fiunt caſualr, vel fiunt ſemper aut freqūēter, & ſic fiunt pp finem. Sed hoc duplr. Nam cum ea quæ fiunt pp finem ſint intenta, poſſunt eſſe intēta duplr. Quædam pp ſe. Quædam pp alterum. Sicut ſanitas eſt intenta ppter ſe. Sed medicina pp ſanitatem. Et qm̄ oīa quæ ſunt a nā ſemper vel frequenter vel ſunt fines vel ordinātur ad finem, ideo ſequitur q oīa talia ſunt pp finem vel finis; & ſic patet q licet aliqua fiant in natura frequenter quæ non ſunt fines, nec fiunt a caſu, tamen non eſt neceſſe dicere q fiant ſolum ex neceſsitate materiæ. Nam licet fiant ex neceſsitate materiæ, tamen ſunt intenta ſaltem propter alterum & ſi non per ſe, vt ſtatim declarabitur.

Ad inſtantiam igitur de corruptione dico q non ſolum puenit ex neceſsitate materiæ ſed ēt eſt pp finem. Qm̄ & ſi non ſit intenta pp ſeipſam vt argumentum probat, eſt tū intenta pp alterum.i.pp formam introducēdam. Nam qm̄ agens naturale non poteſt introducere formam niſi abiiciat oppoſitam pcedentem, eo q omnis tranſmutatio

phyſica eſt inter oppoſitos ter ideo intẽdit corruptionem non ꝑ ſe ſed ꝑ alterum.i propter rem generandam. Sicut medicus intendit aduſtionem tibie. vt reliquum corporis ſaluet. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Qõ. 31. Si aranea & formica operantur intellectu.

Vnde dubitant quidam vtrum intellectu operentur araneæ & formicæ. Tex. 80.

IN HAC qõne ſic ꝓcedendum eſt. Primo ꝓbabitur ꝙ non operantur intellu. Secundo ꝙ operantur imaginatione & extimatiua. Tertio ſoluetur duo dubia.

Quantum ad primum ponitur concl'o negatiua. ſ. non operantur intellectu, nec deliberatione, quod ꝓbatur. Primo ex Commen. in cõmen. 80. qui tranſferentur de hoc in aliquid. Quod exponens B. Tho dicit, tunc non operarentur eodem modo, ſed aut diuerſimode apprehenderent formam rei fiendæ, modo paruam modo magnam, modo vnius figuræ, modo alterius, quia potentia rõnalis non determinatur ad vnum ex 9. lib. meta. Secundo oẽ agens intellectu & deliberatione in practicis ꝓceſſu tẽpis perfectius & mobilius operatur, vt patet in oĩ artificio, ſed iſta aĩalia, non ꝓficiunt in opere ſuo. Nam videmus araneam ita perfectæ texere primam telam ſicut decimam & centeſimã, ergo &c. Tertio opera quæ fiunt intellectu & deliberatione non inſunt cuilibet indiuiduo illius ſpeciei nec æque ꝑfectæ, vt patet ꝙ nulla ars ineſt cuilibet indiuiduo humano. ſed diuerſe diuerſis, & poſito ꝙ ineſſet cuilibet indiuiduo, non tamen æque perfectæ. ſed congregare grana texere telam, facere ſub tali forma nidum, competit ſingulis horum animalium, & oĩbus vniformiter. ergo &c.

Quantum ad ſecundum dico ꝙ cum non operentur intellu & deliberatione, neceſſe eſt vt operentur aliqua potẽtia ſenſitiua interiori, inter quas apud pħm inuenimꝰ imaginatiuam & extimatiuam. Nam ſicut homo operatur arte & rõnibus, ita aĩalia viuũt & operantur imaginationibꝰ vt dicit pħs in ꝓœmio metaphy. vnde ſicut ouis imaginatione & extimatiua ſua vocat agnum genitum & lactat, ſic aranea facit telam vt venetur eſcam ſibi conuenientem, &

ꝙ operentur imaginatione cõfirmatur ꝑ Cõmen in com mẽ. 80. vbi inquit. Actio.n.iſtorum quia ꝓuenit ab imaginatione & cõprehenſione eius quod agitur, ſcitur qđ agũt ꝑꝑ finem. Hãc aũt imaginatiuam ſiue extimatiuam ſolemus appellare inſtinctum naturalem inclinationẽ naturalem, prudentiam naturalem vt magis declarabitur in ſolutione dubii ſequentis.

Quantum ad tertium duo dubia inſurgunt contra ꝑdicta. Primum eſt. Quia hmõi animalia imperfecta non videntur habere imaginatiuam nec extimatiuam, qm̃ vt declaratum eſt in lib. 3. de anima, tales potentiæ habent determinata organa in capite, quæ non ſunt aſsignabilia in aranea nec in aliis animalibus imperfectis.

Sed hoc dubium iam determinauimus in. 2. li. de aĩa in q. 9. vbi diſtinximus de fantaſia ſiue imaginatiua ꝑ determinatã & indeterminatam. & in. 3 lib. in tra. de potentia motiua in. q 6. vbi aſsignamus drias inter fantaſiam determinatam & indeterminatam, & illic inuenies ꝙ hmõi aĩalia mouentur localiter & opantur fantaſia indeterminata.

Secundum eſt, ſi agũt imaginatiua & extimatiua, cum hmõi ſenſus ſint interiores nec aliquid apphendant niſi illud prius appræhenſum fuerit ſenſu exteriori vt declarauimus in epythomate noſtro in lib. de aĩa in tract. de ſenſibus interioribus ad mentem phi, ſequitur ꝙ aranea nõ faciet tellam niſi pus ſenſerit muſcas, nec formica congregabit granum, niſi prius ipſum ſenſerit. Quod tñ eſt falſum, qm̃ contingit araneam & formicam in hieme vel in vere generari, nec antequam faciat tellam muſcam ſentit, idem dico de formica. ergo non agunt imaginatione &c.

Ad hoc dr̃ ꝙ in imaginatiua & extimatiua põt eſſe duplex apphenſio. ſ. cãta a ſenſu exteriori, & congenita ſiue cõnaturalis. Prima quidem eſt in aĩalibus pfectis eo ꝙ ſeruant ſpẽs receptas a ſenſibus exterioribus & memorantur abſentibus ſenſibilibus. Secunda aũt eſt in aĩalibus imperfectis, qui non imaginantur niſi pñtibus ſenſibilibus nec recordantur rei abſentis nec pterite ſed mouentur ad operã dum ex ſola pſentia obiecti, & hæc apphẽſio naturalis ſiue

congenita, eſt ꝓpinquiſſima inclinationi naturali, qua quæ libet res etiam inanimata tendit in bonum ſuum directa a primo principio totius naturæ ſicut ſolent moueri bene fortunati ex impetu in eis facto a primo principio, vt eſt mouens vnumquodq; in finem ſuum, ex his dico ad argumẽtum q imaginatiua in aiali perfecto regulariter mouetur a ſenſu interiori, vnde canis non mouetur ad quærendum panem in tali loco niſi prius illic ſenſerit &; guſtauerit panem, in animali autem imperfecto, ꝓpter ſuam propinquitatem ad; res inanimatas nõ eſt neceſſe q moueatur ex ſenſu exteriori, ſed ex cognitione nutrimenti ꝯuenientis pñtis, ſibi impreſſa ab exteriori principio, ſicut imprimitur virtus in magnete qua trahit ferrum, & ꝓpea non eſt neceſſe q aranea genita in veræ, prius ſenſerit muſcas, ſi debet facere tellam. Sed ſufficit muſcas præſentes eſſe quando tellam facit, nec eſt neceſſe formicam prius ſenſiſſe hiemem ſi debet congregare grana, ſed ſufficit grana eſſe præſentia vt congreget. Nam non ex cognitione ſuturi, nec memoria præteriti congregat, ſed ex impetu ſibi facto ab altiori principio congregat. Nec id videri debet mirum, qm̃ vt declaratum eſt in lib. de bona fortuna, & bene fortunati impelluntur ad ſic vel ſic operandum ſine præcognitione, ſed ſolo impulſu quo ſentiunt ſe trahi ad ſic operandum. Si mihi dicendum occurrit, & tu etiam cõſidera. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 32. Si monſtra ſunt intenta a natura.
Monſtra ſunt peccata illius quod propter aliquid fit. Textu. 82.

IN hac qõne ſic ꝓcedendum eſt. Primo declaratur qd ſit monſtrum Secundo. Quot ſint cauſæ in genere ex quibus eueniunt mõſtra Tertio ponetur diſtinctio de re intenta Quarto reſpondebitur quæſito.

Quantum ad p̃mum aduerte q mõſtrum eſt ens gñatũ in natura raro, & in minori parte cum diſpõne inꝯuenienti ſiue in numero partium tam in exceſſu q̃ in defectu vt qñ gñatur homo cum tribus manibus vel cum vnica manu, ſiue ſm ſitũ partium vt qñ generatur homo habens; os

& oculos in pectore ſiue ſm figuram, vt qñ generatur ho mo cum capite canis aut porci & dicunt peccata in natura.

Quantum ad ſecundum aduerte q Alber. in .2. phyſi. in tra. 3. i. ca. 2 aſsignat quatuor cãs generales. Prima eſt pau citas mãæ. Secunda eſt ſuperabundantia materiæ. Tertia eſt qualitas actiua vel paſsiua. Quarta eſt malicia cõtinen tis intrinſeci vel extrinſeci, & qm̃ Alber. ſingula reſolute declarat, & ne coacti ſimul ptractare ſatis inhoneſta quæ hic interueniunt ideo vide tu in Alberto vbi ſupra, ſiue in Ianduno in. 2. lib. phyſi. q. 14. Nam illic ſummarie recitat dicta ab Alberto in hac mã, & ſatis ex teipſo intelliges.

Quãtum ad tertium aduerte q aliquid põt eſſe intentũ ab agente tripl'r. Primo põt eſſe intentum pma intentione & eſt illud quod terminat actionem agẽtis ſm q agẽs ſim pl'r appetebat ſiue appetitu nãæ ſiue animali ſiue rõnali. vt locus deorſum eſt intentus pma intentione a graui deſcen dente, & inuentio cibi ab aĩali ſameſcẽte, & ſcientia ab adi ſcente. Et circa tale Primo intentum nullo modo contin git eſſe caſum aut fortunam. Secundo põt eſſe intentum ſe cunda intẽtione & eſt illud quod ſecũdario terminat actio nem agentis, ſicut lucrum apud verum medicum. Nã pri mo intẽdit ſanitatem infirmo deinde lucrum. Et circa hoc intentum ſecundario põt eſſe caſus. v. g. ſi medicus inten deret ſolum & præciſe ſanitatem infirmo & nullo modo lucrum nec ſuper illud cogitaret, & tamen accidat q ſana to infirmo detur ſibi lucrum præter omnem intentionem ſuam, tunc lucrum erit caſuale.

Tertio põt eſſe intentum tertia intẽtione, & erit illud. q tertio terminat actionem agentis pter intẽtionem pmam & ſecundam. v g. Agens intendebat a pmo. & non potuit pducere a ſecundo intendebat B. ex quo non potuit pdu cere A. Et tamen quia non põt pducere B. tertio intẽdit. C. quod tñ prius non intendebat. Verũ ne vana ſit actio ſua, vltimo intendit & pducit C. Quod quidem eſt caſuale re ſpectu A & B. qm̃ eſt pter pmam & ſecũdam intẽtionem. Põt tamen dici intentum tertia intentione, quæ non repu gnat caſui ſtante agente in prima aut ſecunda intẽtione.

Quantum ad quartum aduerte ꝙ ex hac diſtinctione facile rñdetur quæſito, & dico ꝙ monſtra non ſunt ꝑmo intẽta, qm̃ omne agens intendit primo quod eſt ſibi ſimile vt maſculus maſculum nec ſunt ſecundario intenta qm̃ agẽs ſecunda intentione intendit ꝑducere ſibi ſimile in ſpẽ ſub conuenienti diſpõne partium figuræ & ſitus & magnitudinis, licet declinet a perfectione generantis; vt eſt fœmina quæ reſpectu maſculi ꝑmo intenti dr̃ aĩal occaſionatum & quaſi caſuale. Dico autem ꝙ monſtra ſunt intenta tertia intentione eo ꝙ cum agens nolit fruſtrari actionem ſuam, ſi non põt ꝑducere maſculum aut fœminam cum debita diſpoſitione ꝑducit monſtrum. Quod quidem eſt non intentum & intentum, intentum quidem. Tertio modo. Nõ autem primo aut ſecundo modo, ideo dicitur caſuale, & peccatum in natura. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 35. Si conſequentia philoſophi contra Empedoclem valet in tex. 82.

Vtrum igitur in arboribus fiant ſicut neuigene, virgine, ſic vitigine oliuigene. Textu. 82.

IN HAC qõne. Aduerte ꝙ ſtat difficultas in hac ꝯñtia pħi, ſi in aĩalibus fiunt bouigene virigene. i. aĩal quod ex vna parte eſt bos ex alia vir ſiue homo continget ẽt in arboribus, ꝙ fiẽt vitigine oliuigene. i. arbor quæ ex vna parte eſt vitis ex alia oliua, & tamen hoc non fit in arboribus ergo nec in animalibus. Sed hoc argumentum non videtur valere, qm̃ falſitas conſequentis non videtur manifeſta. Immo videmus vt arguit Egidius ꝙ arbor vnius ſpeciei inſeritur alii alterius ſpeciei, ergo pħs non deducit Empedoclem ad aliquod manifeſtum inconueniens.

Tu igitur aduerte ꝙ Egidius & Burleus ꝑꝑ inſtantiam factam de inſertione arborum, formant aliter ꝯñam pħi, & ſic ſi in aĩalibus continget dari bouigenam &c. continget etiam in arboribus dari vitigenam. i. quid compoſitum ex vite & homine, & oliuiperam. i. quid compoſitum ex oliua & vipera. Sed ſi bene conſideras hæc ꝯñtia habet minorem apparentiam ſic formata ꝗ̃ ꝑcedens. Nam licet duo

animalia poſsint ſimul coniungi tamen non ſequitur ꝙ vegetatiuum & ſenſitiuum quæ diſtinguuntur pluſquã quæcunque duo animalia poſsint ſimul coniungi, vnde vt ſaluetur argumentum philoſophi contra Empedoclem videtur melior expoſitio prima, quæ eſt de mente Commentatoris & B. Tho. exponentis.

Ad argumentum autem ſiue inſtantiam Egidii dico ꝙ licet vnio duarum arborum ſpecifice diſtinctarum fiat artificioſa inſertione, non tamen fiet a natura Præterea id nõ poteſt fieri arte nec natura in omnibus arboribus, ſicut.n. dicit commen. Inopinabile eſt vt ſit vitis cuius ſuperiores partes ſint oliue. Dico igitur ad quæſitum, ſi conſequentia formatur vt format eam Egidius, non eſt vera nec apparens vera ex cauſa quam aſsignauimus ſi autem formatur vt format eam commen. & B. Tho. ſic eſt vera q̃m eſt argumentum a maiori vt dicit Commenta. nam ſi hoc inuenitur in animalibus circa quæ eſt maior ſollicitudo quanto magis in vegetabilibus, & tamen conſequens patet eſſe falſum quantũ ſit actione naturæ, licet arte agriculture in aliquibus ſpeciebus arborũ poſsit aliter eſſe ergo multo magis eſt falſum antecedens. ſ. ꝙ in animalibus poſsint eſſe bouigene &c. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 34. ſi conſequentia philoſophi contra antiquos in textu. 84. eſt vera.

Adhuc oportuit in ſeminibus fieri vt contingit, Textu. 84.

IN HAC q̃one aduerte ꝙ difficultas ſtat in hoc, ꝯña pħi contra antiquos ſic formatur ſm B. Tho. ſi natura non agit pp finem ergo contingit quodcũqȝ ſemen a quocũque aĩali ꝑduci, quod eſt falſum, fit enim hoc ſemẽ ab hoc determinato aĩali & non ab alio, ſm Commen. autem ſic formatur ſi gñio cuiuſlibet ſpeciei eſt a caſu, ergo poſsibile eſt vt vna ſpecies generetur a quolibet ſemine, & ex qualibet mixtione elementorum probatur conſequentia, q̃m caſus eſt cauſa indeterminata ergo id quod eſt caſuale poteſt, a quacunque cauſa produci.

Sed nec ipſa conſequentia nec probatio videntur vale-

re. ſi enim quod eſt a caſu poteſt indifferenter a quacunq; cauſa produci, cum homo mõſtruoſus ſit a caſu poſſet ab alio quam ab homine produci. Quod non contingit vt ad ſenſum patet. Et inuentio Theſauri non ſolum a fodiente ſed a quocunque indifferenter operante puta a ſcribente contingeret fieri, quod eſt deriſorium.

Vt igitur ſcias ſuſtinere p̄ñtiam pħi aduerte ꝙ multum differt aliquid fieri a caſu & oẽs rerum ſiue naturarum ſpecies fieri a caſu. Nam cum p̄mo ſtat agẽs determinatum intendens finem vel effectum determinatum cui quia aliud p̄ter intentum effectum adiungitur contingit caſuale, ſic homo generans intendit generare hoiem debite diſpoſitum tñ pp maliciam continentis p̄ter intentionem p̄uenit monſtrum. Cum ſecundo aũt non ſtat agens determinatum intendens finem, implicat.n. omnes rerum naturas fieri a caſu, & aliquid eſſe intẽtum. Ex hac diſtinctione dico ad quæſitum ꝙ pħs concedit caſum primo modo, ſed non ſecundo modo. Antiqui vero qui negabant naturam agere pp finem ponebant caſum ſecundo modo, ꝙ non p̄mo modo. Cum caſu autem ſecundo modo non ſtat aliqua cã determinata agens pp finem, & ideo ſi ſic eſſet vt dicebant antiqui, tunc quilibet effectus indifferenter a quacunq; cauſa fieret. Ad argumentum autem de monſtro & de inuentione Theſauri, dico ꝙ nõ fiunt a caſu niſi primo modo quo non remouetur omnis cauſa determinata, vt declaratum eſt, & ideo non v;. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 35. ſi neceſsitas ſumpta a cauſa efficiente eſt abſoluta vel conditionata.

Quod autem ex neceſsitate eſt, vtrum ex ſuppoſitione exiſtit aut ſimpliciter. Tex. 87.

IN hac qõne. Aduerte ꝙ mouetur principalr̃ pp expõnem B. Tho. Nam ipſe exponẽs. c. de neceſſe in. 5. meta. dicit ꝙ neceſsitas ſumpta ex cauſis intrinſecis vt a forma & a materia eſt abſoluta & ſimplr̃. Quæ autem ſumitur a cauſis extrinſecis vt ab efficiẽte & a fine, eſt ex ſuppoſitione. Hic aũt exponens. tex. 87. in ſuo notando poſtq̃ declarauit neceſsitatem abſolutam ſumi. Primo ex ma-

teria. Secundo a forma, adiungit. Tertio ex efficiēte, & dicit, ſilr quod habet neceſsitatem ex cauſa efficiente eſt neceſſarium abſolute, ergo videtur ſibi contradicere hic & in .5. lib. meta. qm̃ illic tenet neceſsitatem ſumptam ab efficiēte eſſe conditionatam, hic autem eſſe abſolutam.

Vt igitur ſcias nullam eſſe in hoc cōtradictionem aduerte q̃ neceſsitas abſoluta eſt duplex. Quædam ꝯñtis vel ꝓpoſitionis. Quædam ꝯñtiæ vel illationis. Neceſsitas ꝯñtis eſt neceſsitas ex habitudine terminorum, & eſt qñ p̄tum eſt de rōne ſubiecti, vel conſequitur naturam ſubiecti, & hæc nō ꝓuenit niſi ex forma & materia ſunt cauſæ intrinſece. Ex forma quidem. vt qm̃ aīa intellectiua eſt forma hominis ideo homo ſimplr̃ & nulla ſuppōne facta eſt rōnalis & riſibilis. Ex materia autem, vt quia homo eſt compoſitus ex contrariis ideo eſt alterabilis & corruptibilis, neceſſitas conſequentiæ vel illationis eſt quando aliquo dato ſequitur aliud, & hæc eſt duplex, Quædam abſoluta. Quædā conditionata. Abſoluta quidem, qñ aliquo dato ineuitabiliter ſequitur aliud vt dato q̃ ſol moueatur in vtroq; emiſperio, neceſſario ineuitabiliter ſequitur alternatio diei & noctis. Conditionata autem, vt qñ aliquo dato non ineuitabiliter ſequitur aliud, ſed cum aliquibus requiſitis quæ tamen poſſunt deficere vt dato q̃ domus ſit edificata, non ſequitur ineuitabiliter habitatio, qm̃ ex multis pōt actualis habitatio impediri, & dato q̃ granum ſit ſeminatum non ineuitabiliter ſequitur fructus qm̃ pōt ex multis impediri, & hæc eſt neceſſitas finis. Ex his dico ad quæſitum q̃ nulla eſt contradictio in B. Tho. qm̃ in .5. metap loquitur ſolum de neceſsitate abſoluta conſequentis vel ꝓpoſitionis, hic autem loquitur de neceſsitate abſoluta ꝯñtis & ꝯñtiæ. Conſequentis quidem in primo modo vbi exemplificat de neceſsitate ex parte materiæ, & in ſecundo modo vbi exemplificat de neceſsitate ex parte formæ, in tertio autem modo loquitur de neceſsitate abſoluta conſequentiæ, vbi exēplificat de neceſsitate abſoluta ex parte efficientis.

Patet autem q̃ hæc duo non cōtradicunt, neceſsitas ex parte efficientis non eſt neceſsitas conſequentis abſoluta.

Neceſsitas ex parte efficientis poteſt eſſe neceſsitas conſequentiæ abſoluta modo quo declarauimus & non aliter. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 36. ſi omnium effectuum naturalium, & omnium proprietatum naturalium, neceſsitas ſumitur ex fine vel ex materia præciſe.

Nunc autem quidam opinantur quod eſt ex neceſsitate in generatione eſſe &c. Tex. 87.

IN hac qõne. Aduerte ꝙ communiter expoſitores ponunt tres pclones quæ nõ cõtinẽt multã difficultatem.

Prima eſt neceſsitas in nãlibus non ſumitur pciſe ex mã, hãc ſufficiẽter ꝓbat pħs in tex. & cõmen. vt videre poteris. Et additur, ſi oĩs neceſsitas in nãlibus eſſet ex mã pciſe ergo oĩs neceſsitas in eis eſſet abſoluta quia vt dictum eſt in. q. præcedenti, neceſsitas ex cauſa intrinſeca eſt abſoluta & ineuitabilis. Quód tamen conſtat eſſé falſum, quia vid́emus multa impediri ne fiant, vt de frumento non fructificante &c. In neceſsitate autẽm abſoluta, non eſt aſsignabile impedimentum aliter non eſſet abſoluta.

Secunda eſt. Neceſsitas in naturalibus aliqualr pẽdet ex materia. hæc patet. nam aliter oĩs forma eſſet receptibilis conuenienter in oĩ materia, quód patet eſſe falſum, qm̃ ſicut in artificiatis, talis materia eſt neceſſaria tali formæ puta ferrum ſerre, lignum naui, ſic in naturalibus, vt nón poteſt eſſe homo ſine tali vel tali mixtione elntorum. Vnde & pħs in tex, 87. dicit ꝙ in materia neceſſarium eſt.

Tertia eſt. Rõ neceſsitatis pncipaliter ſumitur ex fine. Nam vt dicit pħs in tex. 91. finis eſt cauſa materiæ, puta quia finis ſerre eſt ſecare materia dicere eſſe ferrum, & nõ econuerſo. ergo neceſsitas in naturalibus principaliter ſumenda eſt ex fine. Præterea finis eſt nobilioris cauſalitatis quam materia vt dicitur ſupra in cap. de cauſis, ergo modi cauſandi. ſ. contingenter vel neceſſario conuenientius ſumendi ſunt a fine quam a materia.

Sed aduerte ꝙ iſte tres concluſiones non videntur plenæ ſatisfacere quæſito. Nam cum illis ſtat ꝙ aliquorum naturalium neceſsitas non ſumatur ex fine. Sicut proprieta-

fortunam in omni genere cauſarum. Nec aliter defendit philoſophum, vnde in toto tractatu de caſu & fortuna ſtat ambiguus. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 26. Si cauſa agens eſt idem ſpecie cum ſuo effectu.

Quod vero vnde principium motus ſpecie eadem eſt in his. Textu. 70.

IN HAC quæſtione. Aduerte ꝙ ſub multis titulis ſolet formari, aliqñ ſub titulo præmiſſo, aliquando ſub tali, vtrum vnumquodq; fiat a ſibi ſimili, aliquãdo ſub tali vtrum vnumquodq; fiat a ſuo vniuoco verum quia hanc q iam reſoluimus in lib. 7. metaphy. in. q. 12. ideo hic nõ eſt immorandum, vide tu illic.

Quæſtio. 27. ſi primus motor eſt de conſideratione phyſici.

Duplicia autem ſunt principia mouentia quorum alterum phyſicum non eſt. Tex. 73.

IN HAC qõne aduerte ꝙ eam iam determinauimus in lib. 12. meta. in. q. 3. conſiderando entia abſtracta in genere & in ſpẽ, & quo ad exiſtentiam & quo ad pꝛa intrinſeca & quiditatiua, vide tu illic & ſufficiet tibi verum quia pħs in tex. ꝓpoſito dicit abſolute ꝙ non eſt phyſico conſiderare quæcũq; non mota mouent, & id manifeſtius dixit in tex. 71. vbi inquit, & tenetur phyſicus conſiderare omnino quæcunq; mota mouent. Quæcunq; autem non, non amplius phyſicæ ſunt. videtur hoc eſſe falſum. Nam conſtat ꝙ in. 8. lib. phyſi. ꝓbauit dari vnum primum motorem omnino immobilem, ex motu æterno, ſi ergo phyſicus ꝓbat primum motorem immobilem eſſe, phyſici eſt conſiderare de entibus abſtractis & de primo motore. Præterea, ratio quam adducit pħs in tex. præpoſito non videtur vera. Dicit enim. Non enim habet motus principium in ſeipſo, hoc autem eſt falſum. Nam habet in ſe potentiam motiuam, aliter non moueret, potentia aũt motiua eſt principium motus, ergo &c.

Ad primum reſpondet Comment. in commen. 73. vbi inquit, & intendebat pħs per hoc ꝙ conſideratio de quidditate

ditate iſtius motoris non eſt naturalis, ſed ſolummodo cō ſiderat de hoc motore in ꝓbando ipſum eſſe tantum. Pro cuius noticia aduerte ꝙ conſiderare quidditatem ſubæ abſtractæ, eſt conſiderare eam quo ad p̄ta intrinſeca quidditatiua puta ꝙ eſt ſuba quæ eſt actus & non potentia quæ eſt imaterialis impaſsibilis indiuiſibilis nobiliſsima inter entia. Et hæc conſideratio non eſt phyſici ſed metaphyſici vt patet in lib. 12. tex. 30. & vltra, conſiderare autem abſtracta quo ad eſſe, eſt probare ꝙ exiſtunt. Et qm̄ non innoteſcunt nobis in genere niſi ex motu vt declarauimus in lib. 12. metaph. in. q. 3. ideo vt ſic ſunt de conſideratione phyſici. Quando igitur dicit philoſophus. quorum alterū phyſicum non eſt, intendit de conſideratione quidditatis & nō quo ad exiſtentiam. Nam & phyſicus probat ex motu primum motorem coniunctum exiſtere. De motore autem primo omnino ſeparato ſecus eſt, quoniam ſui exiſtentia probatur motu metaphyſico vt determinauimus in li. 12. metaphyſi. ad mentem B. Tho. in. q 3.

Ad ſecundum dicitur ꝙ phs intendit de principio paſſiuo & receptiuo motus & id manifeſtæ dixit phs in tex. 71. vbi inquit, non enim ſeipſis habentia motum, ſed inmobilia ſunt. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Qō. 28. ſi agentia æterna neceſſario agunt.

Hoc aūt ex hoc aut ſimplr̄ eſt aut frequenter. Tex. 74. ſuper quem tex. dicit Cōmen. Qm̄ de generibus entiū eſt, ꝙ ex agente ſequitur actum neceſſario & hoc eſt in rebus æternis, & ꝙ ex agente ſequitur actum in maiori parte, & hoc eſt in rebus generabilibus & corruptibilibus.

IN hac qōne. Aduerte ꝙ non mouetur principalr̄ pp dictum phi qm̄ hoc non ſonat expreſſe, ſed pp dictum Cōmenta. cui cōmentiſte attribuunt ꝙ cenſeat oīa agentia æterna quæ ſunt ſubæ abſtractæ includendo primam cām agere de neceſsitate naturæ, verum hanc mām iam pertractauimus in lib. 12. metaph. in. q. 10. vbi diſputatur de via Scoti & Heruei, & declaratur quid tenendum ſm philoſophum & ſm veritatem, vide tu illic & ſufficiet tibi.

Quæſtio. 29 ſi antiqui reducebant omnes effectus naturales in cauſam materialem & non in agentem.

In hanc enim cauſam ſcilicet materialem inducunt omnes. Tex. 75.

IN HAC qõne. Aduerte ꝙ ſtat difficultas in hoc. Phs declarans quõ antiqui reducebant oẽs effectus in cãm materialem, dat exempla in quibus concurrit agens & paſſum. Nam in tex 75. exemplificat de calido & frigido quæ qm̃ talis naturæ ſunt, ideo fiunt tales effectus. v. g. vt exponit Cõmen. quia calidum eſt aptum aſcendere & frigidum deſcendere ideo in plãtis ex aſcenſu caloris fiunt flores, & ex deſcenſu frigidi fiunt radices. Conſtat aũt ex Secundo de gñone calidum & frigidum eſſe actiua. ergo exẽpla phi inducunt cãm agentem & non tm̃ naturalem. Præterea, in tex. 76. inducit exemplum de aqua ſurſum ducta & illic ingroſſata & ſic fit pluuia Hæc aũt manifeſte indicãt agẽs. Q uõ. n. ſurſum trahitur niſi ſit trahens, & quõ ingroſſatur niſi ſit condenſans ſiue congellans? ergo ſignum eſt ꝙ antiqui ponebant non ſolum cãm materialem ſed & agẽtem.

Vt igitur ſcias ſuſtinere dictum phi aduerte ꝙ licet dentur multæ rñſiones, tamen vr̃ mihi ſecurior ea quæ eſt cõmenta nec B. Th. negaret eam. & ſtat in hoc. In agẽte duo pñt conſiderari. ſ. actio & rõ formalis agendi, & a ſecundo habet principalr̃ ꝙ ſit & dicatur cã agẽs. Rõ autem formalis agendi eſt intentio finis qm̃ agens agit pp finem, & finis mouet agens, ſiue agens appræhendat finem ſiue moueatur ab appræhendente finem. Remota autẽ intentione & motione finis. non remanet nec dr̃ cã agens niſi materialiter & ſm quid. Sicut remota forma quæ eſt principiũ formale eſſendi non remanet res niſi in potentia vel ſm quid. Ex hac diſtinctione ſic dico ad quæſitum. Qm̃ antiqui negabant id ꝙ eſt formale in agẽte. ſ. operari pp finem ideo negabant cauſam agentem, nec ponebant eam niſi materialiter. Et hæc fuit mens philoſophi in textu prædicto.

Ad inſtantias factas de calido & frigido & aqua condenſata patet rñſio ex dictis quod non ſunt ſm antiquos agen

tia formaliter ſed materialiter, vnde nõ conſtituunt diſtin ctam cauſalitatem a cauſalitate materiæ. Nam in cauſalita te agentis includitur intentio finis. quam negabãt antiqui. Et ad inſinuandum ꝙ antiqui ponebant cauſam agentem non formaliter ſed materialiter dicit philoſophus in textu. 75. Et nanq; ſi aliam cauſam dicant gaudere ſinant. q. d. inutiliter ponunt qm̃ propriam & formalem cauſalitatem ei non attribuunt. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 30. ſi omnia quæ fiunt in natura fiunt a caſu vel propter finem.
At vero natura ſunt huiuſmodi omnia. Tex. 77.

IN HAC quæſtione. Aduerte ꝙ difficultas ſtat in hoc. Vt diuiſio pħi eſſe inſufficiẽs, qm̃ datur aliquid in nãlibus, ꝙ non a caſu eo ꝙ fit raro nec eſt ꝑ finem qm̃ nõ eſt intentum ab agente vt corruptio. Nam oẽ agẽs ideo agit vt aliquid efficiat & non vt deſtruat, qm̃ deſtructio malũ eſt, & nemo intẽdens ad malum opatur. Præterea, finis mouet agens finis habet rõnem boni. Corruptio aũt nõ habet rõnem boni cum deſtruat eſſe rei quod eſt eius pma bonitas, ergo datur tertium in natura, quod. ſ. nõ eſt a caſu, nec propter finem. & ſic videtur diuiſio philoſophi inſufficiẽs.

Vt ſcias ſuſtinere diuiſionem pħi aduerte ꝙ hic eſt duplex opinio, pma dicit ꝙ nõn eſt intentio pħi concludere contra antiquos ꝙ omnia quæ ſunt a natura. i. quæ ſunt frequenter ſunt ꝑ finem, ſed ꝙ aliqua quæ ſunt a natura ſunt ꝑ finem. Nam aliqua ſunt frequenter quæ tñ nõ ſunt ꝑ finem ſed ex neceſſitate materiæ vt corruptio, & hanc volunt eſſe mentem Commen. in commen. 77. qui inqt. Non enim oẽ quod eſt a natura eſt propter aliquid, & Burleus declarans dictum Commenta. inquit, & forte intẽdit Commenta. ꝙ quædam quæ ſunt a natura proueniunt ex neceſſitate materiæ & non ſunt ꝑ aliquid vt mors. Et ſic ſm hanc opinio. non ſuſtinetur diuiſio pħi bimembris, imo faciunt eam trimembrem ſ. in naturalibus quædã fiũt a caſu, quædam propter finem, quædam ex neceſſitate naturæ. Et fundamentum eorum eſt, quia ſequentes Com-

menta.formant rõnem pbi in. 3. figura, ſin qua concludūt particularem affirmatiuam, ſic.n.formant eam. Oīa quæ ſunt ſemper vel frequēter ſunt pp finem. Sed oīa quæ ſunt ſemper vel frequenter ſunt a nā; vt etiam ipſi antiqui concedebant, ergo quædam quæ ſunt a natura ſunt pp finem. Eſt alia opinio, per quā optime ſaluatur diuiſio membris quæ eſt ex expõne B Tho.in tex.77. & ſm eam intendo determinare præſens quæſitum. Tu igitur aduerte, q B. Tho non concludit particularem affirmatiuam in.3 figura, ſed arguit a ſufficienti diuiſione & concludit vlem affirmatiuam ſic? Oīa quæ fiunt aut fiunt a caſu aut pp finem, quæ.n.accidunt pter intentionem finis dñr accidere caſualiter, ſed impoſſe eſt ea quæ fiunt ſemper aut frequenter accidere a caſu, ergo ea quæ fiunt ſemper vel frequenter fiunt pp aliquid, ſed oīa quæ fiunt ſm nām fiunt ſemper aut frequenter, ſicut etiam ipſi antiqui cõfitebantur ergo omnia quæ fiunt a nā fiunt pp aliquid, ſuppoſita igitur hac cõcloſne vli affirmatiua dico q diuiſio pbi eſt ſufficiens, & declaro ſic. Oīa quæ fiunt in nālibus vel fiunt raro & pter ordinem cauſæ, & ſic fiunt caſualr, vel fiunt ſemper aut frequēter; & ſic fiunt pp finem. Sed hoc duplr. Nam cum ea quæ fiunt pp finem ſint intenta; poſſunt eſſe intēta duplr. Quædam pp ſe. Quædam pp alterum. Sicut ſanitas eſt intenta pter ſe. Sed medicina pp ſanitatem. Et qm oīa quæ ſunt a nā ſemper vel frequenter vel ſunt fines vel ordinātur ad finem, ideo ſequitur q oīa talia ſunt pp finem vel finis; & ſic patet q licet aliqua fiant in natura frequenter quæ non ſunt fines, nec fiunt a caſu, tamen non eſt neceſſe dicere q fiant ſolum ex neceſsitate materiæ. Nam licet fiant ex neceſsitate materiæ, tamen ſunt intenta ſaltem propter alterum & ſi non per ſe, vt ſtatim declarabitur.

Ad inſtantiam igitur de corruptione dico q non ſolum puenit ex neceſsitate materiæ ſed ēt eſt pp finem. Qm & ſi non ſit intenta pp ſeipſam vt argumentum probat, eſt tñ intenta pp alterum.i.pp formam introducēdam. Nam qm agens naturale non poteſt introducere formam niſi abiiciat oppoſitam pcedentem, eo q omnis tranſmutatio

phyſica eſt inter oppoſitos ter ideo intēdit corruptionem non pp ſe ſed pp alterum.i propter rem generandam.Sicut medicus intendit aduſtionem tibie.vt reliquum corporis ſaluet.Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Qō.31.Si aranea & formica operantur intellectu.

Vnde dubitant quidam vtrum intellectu operentur araneæ & formicæ.Tex.80.

IN HAC qōne ſic ,pcedendum eſt. Primo ,pbabitur q non operantur intellu.Secundo q operantur imaginatione & extimatiua.Tertio ſoluetur duo dubia.

Quantum ad primum ponitur concl'o negatiua.ſ.non operantur intellectu, nec deliberatione, quod ,pbatur. Primo ex Commen.in cōmen.80.qui transferentur de hoc in aliquid,Quod exponens B.Tho dicit,tunc non operarentur eodem modo,ſed ,put diuerſimode apprehenderent formam rei fiendæ,modo paruam modo magnam,modo vnius figuræ,modo alterius , qm potentia rōnalis non determinatur ad vnum ex.9.lib.meta.Secundo oē agens intellectu & deliberatione in practicis ,pceſſu tpis pfectius & mobilius operatur,vt patet in oī artificio,ſed iſta aīalia, non ,pficiunt in operæ ſuo.Nam videmus araneam ita perfectæ texere primam telam ſicut decimam & centeſimā, ergo &c.Tertio opera quæ fiunt intellectu & deliberatione non inſunt cuilibet indiuiduo illius ſpeciei nec æque ,pfectæ,vt patet q nulla ars ineſt cuilibet indiuiduo humano.ſed diuerſe diuerſis,& poſito q ineſſet cuilibet indiuiduo,non tamen æque perfectæ.ſed congregare grana,texere telam, facere ſub tali forma nidum,competit ſingulis horum animalium,& oibus vniformiter.ergo &c.

Quantum ad ſecundum dico q cum non operentur in tellu & deliberatione,neceſſe eſt vt operentur aliqua potētia ſenſitiua interiori,inter quas apud plm inuenim⁹ imaginatiuam & extimatiuam.Nam ſicut homo operatur arte & rōnibus,ita aīalia viuūt & operantur imaginationib⁹ vt dicit phs in ,pœmio metaphy.vnde ſicut ouis imaginatione & extimatiua ſua vocat agnum genitum & lactat,ſic aranea facit telam vt venetur eſcam ſibi conuenientem,&

ꝙ operentur imaginatione cõfirmatur ꝑ Cõmen in com mẽ. 80. vbi inquit. Actio.n.iſtorum quia ꝓuenit ab imaginatione & cõprehenſione eius quod agitur, ſcitur q̃d agũt ꝑꝑ finem. Hãc aũt imaginatiuam ſiue extimatiuam ſolemus appellare inſtinctum naturalem inclinationẽ naturalem, prudentiam naturalem vt magis declarabitur in ſolutione dubii ſequentis.

Quantum ad tertium duo dubia inſurgunt contra p̃dicta. Primum eſt. Quia hmõi animalia imperfecta non videntur habere imaginatiuam nec extimatiuam, q̃m vt declaratum eſt in lib. 3. de anima, tales potentiæ habent determinata organa in capite, quæ non ſunt aſsignabilia in aranea nec in aliis animalibus imperfectis.

Sed hoc dubium iam determinauimus in. 2. li. de aĩa in q. 9. vbi diſtinximus de fantaſia ſiue imaginatiua ꝓ determinatã & indeterminatam. & in. 3 lib. in tra. de potentia motiua in. q 6. vbi aſsignamus d̃rias inter fantaſiam determinatam & indeterminatam, & illic inuenies ꝙ hmõi aĩalia mouentur localiter & op̃antur fantaſia indeterminata.

Secundum eſt, ſi agũt imaginatiua & extimatiua, cum hmõi ſenſus ſint interiores nec aliquid ap̃phendant niſi illud prius appræhenſum fuerit ſenſu exteriori vt declarauimus in epythomate noſtro in lib. de aĩa in tract. de ſenſibus interioribus ad mentem p̃hi, ſequitur ꝙ aranea nõ faciet tellam niſi ꝑus ſenſerit muſcas, nec formica congregabit granum, niſi prius ipſum ſenſerit. Quod tñ eſt falſum, q̃m contingit araneam & formicam in hieme vel in vere generari, nec antequam faciat tellam muſcam ſentit, idem dico de formica. ergo non agunt imaginatione &c.

Ad hoc dr̃ ꝙ in imaginatiua & extimatiua põt eſſe duplex ap̃phenſio. ſ. cãta a ſenſu exteriori, & congenita ſiue cõnaturalis. Prima quidem eſt in aĩalibus ꝑfectis eo ꝙ ſeruant ſp̃es receptas a ſenſibus exterioribus & memorantur abſentibus ſenſibilibus. Secunda aũt eſt in aĩalibus imperfectis, qui non imaginantur niſi p̃ñtibus ſenſibilibus nec recordantur rei abſentis nec p̃terite ſed mouentur ad operãdum ex ſola p̃ſentia obiecti, & hæc ap̃phẽſio naturalis ſiue

congenita, eſt ꝓpinquiſsima inclinationi naturali, qua quæ libet res etiam inanimata tendit in bonum ſuum directa a primo principio totius naturæ ſicut ſolent moueri bene fortunati ex impetu in eis facto a pmo pncipio, vt eſt mouens vnumquodq; in finem ſuum, ex his dico ad argumẽtum q imaginatiua in aiali perfecto regulariter mouetur a ſenſu interiori, vnde canis non mouetur ad quærendum panem in tali loco niſi prius illic ſenſerit & guſtauerit panem, in animali autem imperfecto, ppter ſuam propinquitatem ad res inanimatas nõ eſt neceſſe q moueatur ex ſenſu exteriori, ſed ex cognitione nutrimenti ꝯuenientis pñtis, ſibi impreſſa ab exteriori principio, ſicut imprimitur virtus in magnete qua trahit ferrum, & ꝑpea non eſt neceſſe q aranea genita in veræ, prius ſenſerit muſcas, ſi debet facere tellam. Sed ſufficit muſcas præſentes eſſe quando tellam facit, nec eſt neceſſe formicam prius ſenſiſſe hiemem ſi debet congregare grana, ſed ſufficit grana eſſe præſentia vt congreget. Nam non ex cognitione futuri, nec memoria præteriti congregat, ſed ex impetu ſibi facto ab altiori principio congregat. Nec id videri debet mirum, qm̃ vt declaratum eſt in lib. de bona fortuna, & bene fortunati impelluntur ad ſic vel ſic operandum ſine præcognitione, ſed ſolo impulſu quo ſentiunt ſe trahi ad ſic operandum. Si mihi dicendum occurrit, & tu etiam cõſidera. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 32. Si monſtra ſunt intenta a natura.

Monſtra ſunt peccata illius quod propter aliquid fit. Textu. 82.

IN hac q̃one ſic ꝓcedendum eſt. Primo declaratur qd ſit monſtrum Secundo. Quot ſint cauſæ in genere ex quibus eueniunt mõſtra Tertio ponetur diſtinctio de re intenta Quarto reſpondebitur quæſito.

Quantum ad pmum aduerte q mõſtrum eſt ens gñatũ in natura raro, & in minori parte cum diſpõne incõueniẽti ſiue in numero partium tam in exceſſu q̃ in defectu vt qñ gñatur homo cum tribus manibus vel cum vnica manu, ſiue ſm ſitũ partium vt qñ generatur homo habens os

& oculos in pectore ſiue ſm figuram, vt qñ generatur homo cum capite canis aut porci & dicunẽ peccata in natura.

Quantum ad ſecundum aduerte ꝙ Alber. in 2. phyſi. in tra. 3. 1. ca. 2. aſſignat quatuor cās generales. Prima eſt paucitas mãæ. Secunda eſt ſuperabundantia materiæ. Tertia eſt qualitas actiua vel paſſiua. Quarta eſt malicia cõtinentis intrinſeci vel extrinſeci, & qm̃ Alber. ſingula reſolute declarat, & ne coacti ſimul pertractare ſatis inhoneſta quæ hic interueniunt ideo vide tu in Alberto vbi ſupra, ſiue in Ianduno in. 2. lib. phyſi. q. 14. Nam illic ſummarie recitat dicta ab Alberto in hac mã, & ſatis ex teipſo intelliges.

Quãtum ad tertium aduerte ꝙ aliquid põt eſſe intentũ ab agente tripl'r. Primo põt eſſe intentum pma intentione & eſt illud quod terminat actionem agẽtis ſm ꝙ agẽs ſim plr appetebat ſiue appetitu nãæ ſiue animali ſiue rõnali. vt locus deorſum eſt intentus pma intentione a graui deſcendente, & inuentio cibi ab aĩali fameſcẽte, & ſcientia ab adiſcente. Et circa tale. Primo intentum nullo modo contingit eſſe caſum aut fortunam. Secundo põt eſſe intentum ſecunda intẽtione & eſt illud quod ſecũdario terminat actionem agentis, ſicut lucrum apud verum medicum. Nã primo intẽdit ſanitatem infirmo deinde lucrum. Et circa hoc intentum ſecundario põt eſſe caſus. v. g. ſi medicus intenderet ſolum & præciſe ſanitatem infirmo & nullo modo lucrum nec ſuper illud cogitaret, & tamen accidat ꝙ ſanato infirmo detur ſibi lucrum præter omnem intentionem ſuam, tunc lucrum erit caſuale.

Tertio põt eſſe intentum tertia intẽtione, & erit illud. ꝙ tertio terminat actionem agentis p̃ter intẽtionem pmam & ſecundam. v. g. Agens intendebat a pmo. & non potuit pducere a ſecundo intendebat B. ex quo non potuit pducere A. Et tamen quia non põt pducere B. tertio intẽdit. C. quod tñ prius non intendebat. Verũ ne vana ſit actio ſua, vltimo intendit & pducit C. Quod quidem eſt caſuale reſpectu A & B. qm̃ eſt p̃ter pmam & ſecũdam intẽtionem. Põt tamen dici intentum tertia intentione, quæ non repugnat caſui ſtante agente in prima aut ſecunda intẽtione.

Quantum ad quartum aduerte ꝙ ex hac diſtinctione facile rñdetur quæſito, & dico ꝙ monſtra non ſunt pmo intenta, qm̃ omne agens intendit primo quod eſt ſibi ſimile vt maſculus maſculum nec ſunt ſecundario intenta qm̃ agẽs ſecunda intentione intendit pducere ſibi ſimile in ſpẽ ſub conuenienti diſpõne partium figuræ & ſitus & magnitudinis, licet declinet a perfectione generantis, vt eſt fœmina quæ reſpectu maſculi pmo intenti dr̃ aı̃al occaſionatum & quaſi caſuale. Dico autem ꝙ monſtra ſunt intenta tertia intentione eo ꝙ cum agens nolit fruſtrari actionem ſuam, ſi non põt pducere maſculum aut fœminam cum debita diſpoſitione pducit monſtrum. Quod quidem eſt non intentum & intentum, intentum quidem. Tertio modo. Nõ autem primo aut ſecundo modo, ideo dicitur caſuale, & peccatum in natura. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 35. Si conſequentia philoſophi contra Empedoclem valet in tex. 82.

Vtrum igitur in arboribus fiant ſicut neuigene, virgine, ſic vitigine oliuigene. Textu. 82.

IN HAC qõne. Aduerte ꝙ ſtat difficultas in hac ꝯñtia pħi, ſi in aı̃alibus fiunt bouigene virigene. i. aı̃al quod ex vna parte eſt bos ex alia vir ſiue homo continget ẽt in arboribus, ꝙ fiet vitigine oliuigene. i. arbor quæ ex vna parte eſt vitis ex alia oliua, & tamen hoc non fit in arboribus ergo nec in animalibus. Sed hoc argumentum non videtur valere, qm̃ falſitas conſequentis non videtur manifeſta. Immo videmus vt arguit Egidius ꝙ arbor vnius ſpeciei inſeritur alii alterius ſpeciei, ergo pħs non deducit Empedoclem ad aliquod manifeſtum inconueniens.

Tu igitur aduerte ꝙ Egidius & Burleus pp̄ inſtantiam factam de inſertione arborum, formant aliter ꝯñam pħi, & ſic ſi in aı̃alibus continget dari bouigenam &c. continget etiam in arboribus dari vitigenam. i. quid compoſitum ex vite & homine, & oliuiperam. i. quid compoſitum ex oliua & vipera. Sed ſi bene conſideras hæc ꝯñtia habet minorem apparentiam ſic formata q̃ pcedens. Nam licet duo

animalia poſsint ſimul coniungi tamen non ſequitur q̃ vegetatiuum & ſenſitiuum quæ diſtinguuntur pluſquã quæcunque duo animalia poſsint ſimul coniungi, vnde vt ſaluetur argumentum philoſophi contra Empedoclem videtur melior expoſitio prima, quæ eſt de mente Commentatoris & B. Tho. exponentis.

Ad argumentum autem ſiue inſtantiam Egidii dico q̃ licet vnio duarum arborum ſpecifice diſtinctarum fiat artificioſa inſertione, non tamen fiet a natura Præterea id nõ poteſt fieri arte nec natura in omnibus arboribus, ſicut.n. dicit commen. Inopinabile eſt vt ſit vitis cuius ſuperiores partes ſint oliue. Dico igitur ad quæſitum, ſi conſequentia formatur vt format eam Egidius, non eſt vera nec apparens vera ex cauſa quam aſsignauimus ſi autem formatur vt format eam commen. & B. Tho. ſic eſt vera q̃m eſt argumentum a maiori vt dicit Commenta. nam ſi hoc inuenitur in animalibus circa quæ eſt maior ſollicitudo quanto magis in vegetabilibus, & tamen conſequens patet eſſe falſum quantũ ſit actione naturæ, licet arte agriculture in aliquibus ſpeciebus arborũ poſsit aliter eſſe ergo multo magis eſt falſum antecedens. ſ. q̃ in animalibus poſsint eſſe bouigene &c. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 34. ſi conſequentia philoſophi contra antiquos in textu. 84. eſt vera.

Adhuc oportuit in ſeminibus fieri vt contingit. Textu. 84.

IN HAC q̃one aduerte q̃ difficultas ſtat in hoc, ꝯña p̃hi contra antiquos ſic formatur ſm B. Tho. ſi natura non agit pp finem ergo contingit quodcũq; ſemen a quocũque aĩali ꝓduci, quod eſt falſum, ſit enim hoc ſemẽ ab hoc determinato aĩali & non ab alio, ſm Commen. autem ſic formatur ſi gño cuiuſlibet ſpeciei eſt a caſu, ergo poſsibile eſt vt vna ſpecies generetur a quolibet ſemine, & ex qualibet mixtione elementorum probatur conſequentia, q̃m caſus eſt cauſa indeterminata ergo id quod eſt caſuale poteſt, a quacunque cauſa produci.

Sed nec ipſa conſequentia nec probatio videntur vale-

re. ſi enim quod eſt a caſu poteſt indifferenter a quacunqꝫ cauſa produci, cum homo mõſtruoſus ſit a caſu poſſet ab alio quam ab homine produci. Quod non contingit vt ad ſenſum patet. Et inuentio Theſauri non ſolum a ſodiente ſed a quocunque indifferenter operante puta a ſcribente contingeret fieri, quod eſt deriſorium.

Vt igitur ſcias ſuſtinere ꝑñtiam pħi aduerte ꝙ multum differt aliquid fieri a caſu & oẽs rerum ſiue naturarum ſpecies fieri a caſu. Nam cum ṗmo ſtat agẽs determinatum intendens finem vel effectum determinatum cui quia aliud ꝑter intentum effectum adiungitur contingit caſuale, ſic homo generans intendit generare hoiem debite diſpoſitum tñ ꝑꝑ maliciam continentis ꝑter intentionem ꝓuenit monſtrum. Cum ſecundo aũt non ſtat agens determinatum intendens finem, implicat.n. omñes rerum naturas fieri a caſu, & aliquid eſſe intẽtum. Ex hac diſtinctione dico ad quæſitum ꝙ pħs concedit caſum primo modo, ſed non ſecundo modo. Antiqui vero qui negabant naturam agere ꝑꝑ finem ponebant caſum ſecundo modo, ꝙ non ṗmo modo. Cum caſu autem ſecundo modo non ſtat aliqua cã determinata agens ꝑꝑ finem, & ideo ſi ſic eſſet vt dicebant antiqui, tunc quilibet effectus indifferenter a quacunqꝫ cauſa fieret. Ad argumentum autem de monſtro & de inuentione Theſauri, dico ꝙ nõ fiunt a caſu niſi primo modo quo non remouetur omnis cauſa determinata, vt declaratum eſt, & ideo non vꝫ. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 35. ſi neceſsitas ſumpta a cauſa efficiente eſt abſoluta vel conditionata.

Quod autem ex neceſsitate eſt, vtrum ex ſuppoſitione exiſtit aut ſimpliciter. Tex. 87.

IN hac qõne. Aduerte ꝙ mouetur principalr̃ ꝑꝑ expõnem B. Tho. Nam ipſe exponẽs. c. de neceſſe in. 5. meta. dicit ꝙ neceſsitas ſumpta ex cauſis intrinſecis vt a forma & a materia eſt abſoluta & ſimpl'r. Quæ autem ſumitur a cauſis extrinſecis vt ab efficiẽte & a fine, eſt ex ſuppoſitione. Hic aũt exponens. tex. 87. in ſuo notando poſtq̃ declarauit neceſsitatem abſolutam ſumi. Primo ex ma-

Neceſsitas ex parte efficientis poteſt eſſe neceſsitas conſequentiæ abſoluta modo quo declarauimus & non aliter. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 36. ſi omnium effectuum naturalium, & omnium proprietatum naturalium, neceſsitas ſumitur ex fine vel ex materia præciſe.

Nunc autem quidam opinantur quod eſt ex neceſsitate in generatione eſſe &c. Tex. 87.

IN hac q̄one. Aduerte ꝙ communiter expoſitores ponunt tres ↄclōnes quæ nō cōtinēt multā difficultatem. Prima eſt neceſsitas in nālibus non ſumitur p̄ciſe ex mā, hāc ſufficiēter ꝓbat pħs in tex. & cōmen. vt videre poteris. Et additur, ſi oīs neceſsitas in nālibus eſſet ex mā p̄ciſe ergo oīs neceſsitas in eis eſſet abſoluta quia vt dictum eſt in. q. præcedenti, neceſsitas ex cauſa intrinſeca eſt abſoluta & ineuitabilis. Quod tamen conſtat eſſe falſum, quia videmus multa impediri ne fiant, vt de frumento non fructificante &c. In neceſsitate autem abſoluta, non eſt aſsignabile impedimentum aliter non eſſet abſoluta.

Secunda eſt. Neceſsitas in naturalibus aliqualr̄ pēdet ex materia. hæc patet. nam aliter oīs forma eſſet receptibilis conuenienter in oī materia, quod patet eſſe falſum, qm̄ ſicut in artificiatis, talis materia eſt neceſſaria tali formæ puta ferrum ſerre, lignum naui, ſic in naturalibus, vt non poteſt eſſe homo ſine tali vel tali mixtione elementorum. Vnde & pħs in tex. 87. dicit ꝙ in materia neceſſarium eſt.

Tertia eſt. Rō neceſsitatis p̄ncipaliter ſumitur ex fine. Nam vt dicit pħs in tex. 91. finis eſt cauſa materiæ, puta quia finis ſerre eſt ſecare materia dicere eſſe ferrum, & nō econuerſo. ergo neceſsitas in naturalibus principaliter ſumenda eſt ex fine. Præterea finis eſt nobilioris cauſalitatis quam materia vt dicitur ſupra in cap. de cauſis, ergo modi cauſandi. ſ. contingenter vel neceſſario conuenientius ſumendi ſunt a fine quam a materia.

Sed aduerte ꝙ iſte tres concluſiones non videntur plenæ ſatisfacere quæſito. Nam cum illis ſtat ꝙ aliquorum naturalium neceſsitas non ſumatur ex fine. Sicut proprieta-

tes gño corruptio, mors dicuntur eſſe ex neceſſitate mãx. Si enim quæritur pp'quid homo gñatur & corrũpitur rñdetur, quia habet materiã ſubiectam priuationi ſilr diuiſibilitas in partes q̃titatiuas conuenit entibus naturalibus pp materiam ſubiectam q̃titati, ergo non omnium effectuum naturalium & ꝓprietatum ſumitur neceſſitas ex fine.

Hic inuenio duos modos rñdendi. Primus cõcedit ꝙ nõ oĩum nãlium neceſſitas ſumit ex fine, ſed tm̃ eorum quæ ſunt ꝑ ſe intenta in nã. Quæ aũt intendunt ꝑ accñs aut pp aliud eorum neceſſitas eſt ex materia tm̃ & nõ ex fine, & talia ſunt gño corruptio mors, & hæc opĩo fundat ſe ſuper Commen. in cõmen. 88. vbi inquit, illa enim quæ inueniũtur in rebus naturalibus de neceſſitate non pp aliquid, vt mors animalis ſunt propter materiam, & illa quæ inueniũtur in eis propter aliquid, ſunt propter formam.

Secundus modus rñdendi, qui & melior mihi vĩ eſt, ꝙ oĩum naturalium etiam gñonis & corruptionis neceſſitas nõ ſolum eſt ex materia ſed etiam ex fine, eo ꝙ gño ordinatur vt via ad formam vt ad finem, eſt.n. forma finis gñonis corruptio autem & mors ſunt pp gñonem alterius, niſi enim materia expoliaretur forma quam habet, non reciperet alteram, ſimiliter diuiſibilitas ineſt rebus naturalibus non ſolum pp materiam ſubiectam q̃titati, ſed vt diuerſæ formæ recipiantur in diſtinctis partibus materiæ.

Sed in hac rñſione tria vñr facere difficultatẽ. Primo q̃a cõiter dr̃ ꝙ corruptio & mors ꝓueniũt ex neceſſitate nãæ magiſq̃ ex fine. Secundo quia Commẽ. vt adductum eſt, vr̃ concedere hoc idem. Tertio quia pħs in. 3. phy. vt videbitur reducet diuiſibilitatem ad mãm, & nõ ad finem, ergo non in oĩbus naturalibus neceſſitas ſumitur ex fine.

Ad primum dico ꝙ licet eorum neceſſitas ſumatur ex fine, tamẽ videntur magis ſequi cõdõnem materiæ in hoc, ꝙ ſicut naturalia non poſſunt eſſe ſine tali materia ſic non poſſunt eſſe ſine corruptione nec aĩata ſine morte. Qñ aũt neceſſitas ſumitur ex fine, non eſt ſimplr̃ nec ineuitabilitas v g. poſ'e eſt ꝙ ſit homo, & tamen nec videat nec habeat oculos. Sed non eſt poſ'e ꝙ ſit animal & tamen non corrũ

patur. Et propter talem ineuitabilitatem, conſueuit dici in prædictis neceſsitatem euenire ex materia, cum qua tamē ſtat neceſsitas ex fine conditionata.

Ad ſecundum dico q; dictum Comment. poteſt ſaluari in hoc, finis in naturalibus aliqñ ſtat ꝑ operatione, vt finis oculi eſt videre, aliqñ ſtat ꝑ forma, vt finis motus eſt forma acquiſita. Illa quorum finis eſt operatio, conſueuerunt dici q; ſumunt neceſsitatem ex fine, quorum aūt finis non eſt operatio, vt corruptio & mors, dñr ſumere neceſsitatem ex materia licet etiam ſumant ex fine, ſic pōt ſaluari Cōmenta. ſi aūt intelligat abſolute q; nullo modo eorum neceſsitas ſumitur ex fine. Non eſt ſuſtinendus in via Thomiſtica, vt declaratum eſt in q. 30. huius libri.

Ad tertiū dico ꝑ nunc q; licet pħs reducat diuiſibilitatē in mām, tñ non negat quin ēt ordinetur ad formā vt ſupra diximus, forma aūt eſt finis gñonis. Sed in li. 3. magis loquemur de hoc. Hæc ꝑ præſenti quæſito dicta ſint.

Expliciunt quæſtiones in ſecundum lib. phyſi. Fratris Chriſo. Iauel. Canapicii ordi. prædi. philoſophiæ & S. Theolo. profeſſoris.

Eiuſdem quæſtiones ſuper tertium lib phyſi.

In. 3. lib. phyſi. tractabimus quæſita infraſcripta.

1 Si motus & terminus motus ſunt idem.
2 Si diffinitio motus eſt bene a philoſopho aſsignata.
3 Si motus eſt ſubiectiuæ in mobili vel in mouente.
4 Si vnus motus numero eſt actio & paſsio, ita q; actio & paſsio ſint vnum realiter.
5 Si actio eſt in agente vel in patiente.
6 Si ad phyſicum ſpectat conſiderare de infinito.
7 Si daretur infinitum quantum actu naturale vtrū poſſet habere principium, & per ꝯñs eſſe principiatum.
8 Si in perpetuis ſiue in æternis non differt eſſe & poſſe.
9 Si poteſt eſſe corpus naturale infinitum actu.
10 Si in naturalibus poteſt eſſe multitudo actu infinita.
11 Si magnitudo eſt diuiſibilis & augmētabilis in infinitū ita q; poſsit excedere oēm magnitudinem finitam.

QVAESTIO PRIMA.

Si motus & terminus motus ſunt idem.

NON EST AVTEM MOTVS PRAE-ter res ad quas eſt motus. Textu.4.

IN HAC quæſtione. Sic ꝑcedendum eſt. Primo ponetur diſtinctio. Secundo concluſiones reſponſiuæ. Tertio ſoluentur quædam difficiliora argumenta.

Quantum ad primum diſtinctio ſit hæc motus & terminus motus dupliciter conſiderari poſſunt. Primo quo ad ſuum reale.i.quo ad entitatem ſuam. Secundo quo ad ſuum formale.i.quantum ad ſuas rationes formales, prout aliquid includitur in ratione motus vt motus eſt, quod non includitur in ratione ſui termini vt terminus eſt.

Quantum ad ſecundum ſit hæc. Prima cõcluſio. Motus & res ad quam eſt motus, non ſunt duæ res realiter diſtinctæ, ſed tantum vna conſiderata vt imperfecta & perfecta, vel ſub eſſe imperfecto deinde ꝑfecto. Prima pars ꝓbabitur rõne & declarabitur eſſe de mente Commentatoris.

Rõ ſit hæc, ſi motus eſſet res diſtincta realiter a re ad q̄ eſt motus puta calefactio a calore, ſequitur ꝙ aliqđ vnum demonſtratum ſimul & eodem tempore & primo & de nouo fieret & eſſet, & dum eſſet fieret, & dum fieret eſſet, conſequens eſt impoſſ͞e ergo & añs. Impoſſitas conſequentis ꝓbatur. Nam omne quod fit in tempore, dum fit nõ eſt, quia ſi eſſet non fieret, & hæc ꝓpoſitio eſt pħi in.1.peryherme.& Commenta.in.5.phy.commen.13.Si igitur aliquid eſt dum fit, ſequitur ꝙ aliquid eſt & non eſt ſimul, qđ eſt contradictio. Contra autem ſic deducitur. Si motus eſt

res diſtiĉta realr a termino acquiſito, cauſata & facta a mo tore immobili,certum eſt q non ſit niſi pro tẽpore ꝑ quo mobile mouetur. Nam antequam moueatur mobile non ſit motus nec ſit poſtquam motum eſt, ſimiliter non ẽ mo tus niſi dum mobile,mobile mouetur,ergo ſimul & eodẽ tempore & de nouo res quæ eſt motus & ſm te diſtincta realiter a termino ſuo dum fit eſt &c.

Nec valet dicere hanc rõnem non concludere in ſucceſſiuis,quoꝶ eſt talis natura,q non ſunt niſi dũ fiunt, & poſt quam facta ſunt,amplius non ſunt. Hoc inq̃ non valet, qm̃ rõ ipſa concludit vniuerſaliter,& arguitur ſic. Oẽ quod fit de nouo & in tẽpore,ꝓcedit a non eſſe ad eſſe ſiue ſit permanens ſiue ſucceſsiuum. Hæc eſt.n.rõ vniuerſaliſsima factionis & productionis; Sed dũ procedit a non eſſe ad eſſe nõ eſt,aliter nõ procederet ad eẽ,ergo impoſſe eſt rẽ aliq̃ ſiue ſucceſsiuam ſiue ꝑmanentẽ fieri & eſſe ſimul.

Quod aũt hæc ſit mens Cõmen. patet in. 3. phyſi. in cõmen 4. vbi inquit, via quæ dicit q motus nõ differt a pfectione ad quam vadit niſi ſm magis & minus & eſt de genere illius perfectionis,eſt verior, illa aũt quæ dicit q ẽ via alia ab alia perfectione eſt famoſior. Et dicit q neceſſe eſt vt motus qui eſt in ſuba inueniatur in genere ſubæ & motus qui eſt in q̃titate in genere q̃titatis & ſimiliter qui eſt in qualitate & vbi. Praterea. Dicit in 5. metaphy. cõmen. 9. Ire ad calorem eſt calor quoquo modo & ſimiliter ire ad frigus. Sed ire ad calorem eſt motus calefactionis. Sed quia motus eſt actus imperfectus vt declarabitur in.q.ſequenti, ideo commen. dicit motum ad calorem eſſe calorem non ſimplr,ſed quoquo modo.

Secunda aũt pars concluſionis declarabit in concluſione ſequenti. Sed pro nunc ſic accipe. Tu non debes imaginari q quando aliquid mouetur,illic ſint tria diſtincta realiter.ſ. res quæ mouetur,res quæ acquiritur,res ab vtraqꝫ diſtincta quæ dicitur motus. Sed debes imaginari q eadem res q̃ mobile acquirit continue ſm q eſt actus mobilis incõpletus,cum tendencia ad cõplementum eſt motus,vnde nec illud præciſe q mobile hẽt actu, nec illud ꝑciſe qđ hẽbit, &

ad qđ eſt i potētia,ē mot⁹,ſed vtrūq; ſimul,& de vtroque ſimul verificaẽ hoc nomen motus & vt de hoc habeas maiorem euidentiam,pono ꝯcluſionē ſequentem.

Secunda ꝯcluſio. Motus & terminus motus;, diſtinguuntur formaliter,hæc declaratur ſic ad mentem Cōmenta. Eadem res quæ acquiritur ꝑ motum puta calor, pōt ſignari infinitiuo verbi,ſiue noīe ſignificante actū verbi, vt calefieri ſiue calefactio. Et pōt ſignari noīe vt calor, in primo ſenſu hēt rōnem motus,in ſecundo hēt rōnem termini. Item in primo ſenſu Cōmēta. dicit eam appellari formam mobilem.i.continue acquiſibilem, in ſecūdo ſenſu dicit eā appellari formam quieſcentem.i. iam acquiſitam, & non amplius acquirendam. Et rō huius diuerſe appellationis eſt iſta. Nam vt ſignatur noīe importante actū verbi, ſtat ſub eſſe imperfecto & cum intendentia ad eſſe pfectius,ideo vt ſic hēt rōnē motus,vt aūt ſignatur ſimplici noīe ſtat ſub eſſe pfecto,& quieſcente.i. ſine tendentia & ordine ad vlteriorem gradum. & vt ſic hēt rōnem termini acquiſiti,ex q̄bus manifeſte ꝯſtat ꝙ & ſi non diſtinguantur realiter, diſtinguuntur tñ formaliter,quia alium conceptum format intellectus de forma puta calore,vt hēt rōnem motus. Nā vt ſic includit tendentiam ſiue ordinem ad vlteriorem gradum,& alium vt habet rōnem termini, q̄ṁ vt ſic nō includit tendentiam ad vlteriorem gradum & hac de cā multa prædicata verificantur de eadem forma vt hēt rōnē motus,quæ non verificantur vt eſt terminus motus vt declarabitur in ſolutione argumentoꝶ.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ multi arguunt volētes probare diſtinctionem realem inter motum & terminum eius fortiora aūt ſunt hæc.

Primo. Quæ duo ita ſe hñt ꝙ vno tranſeunte alteꝶ permanet,nō ſunt idem realiter hæc eſt manifeſta, quia ſi eſſent idem,de eodē verificareẽ nō eſſe & eſſe,quæ implicant contradictionē. Sed motus tranſit, & forma acquiſita quæ eſt terminus motus permanet. Nam præſentib⁹ habitibus in materia ceſſat motus.ergo &c.

Ad hoc dr̄ i via nr̄a,ꝙ nō ꝯcludit aliud niſi ꝙ forma non

quocũq; modo ſe habens eſt motus, quod cõceditur. Nam non hẽt rõnem motus dum eſt in actu cõpleto & quieto, immo vt ſic eſt terminus motus, ſed dũ eſt in fieri & in cõtinua tendentia ad vlteriorem actum, vt aũt habeas formalem ſolõné ꝑmitto ea quæ ſunt integrantia formalem rõnem motus, deinde reſpondebitur ad formã argumenti.

Tu igitur aduerte q̃ rõ motus tria includit. Primo includit actũ.i.formã licet imperfectã, ita q̃ hæc eſt vera & qdditatiua calefactio eſt calor. Scdo includit ordiné & tẽdẽtiã, ad actũ vlteriorẽ. Quæ quidẽ tẽdẽtia nõ eſt aliud q̃ habitudo eiuſdẽ formæ ſub eẽ impfecto, ad ſeipſam ſub actu pfectiori. Tertio includit ordiné poſterioritatis act⁹ impfecti ad ſeipſum ſub eẽ pfectiori, ita q̃ tpe ſequẽti erit pfectior q̃ nũc. & tpe pcedẽti erat impfectior q̃ nũc. Ex his aũt tribus. Primũ dicit in recto, & alia duo in obliquo. ita q̃ motus eſt forma vt tendit ab impfecto eẽ ad eſſe pfectius. ita q̃ tpe ſequẽti pfectius eſſe habebit q̃ nũc & i tpe pcedẽti. Ad argumẽtũ ergo dico q̃ maior nõ ẽ vera, niſi qñ vnũ tranſit q̃ ad id qđ dicit eſſentialr̃ & in recto & aliud remanet, mõ nego niſi. nã acqſito termino ſtat mot⁹ mãliter.i.q̃tũ ad id quod dicit eſſentialr̃ & i recto, & nõ tranſit niſi q̃ ad illa quæ dicit in obliquo, a qb⁹ trahit diſtõné formalẽ a termino.

Secundo ſic, illud eſt mot⁹ p qđ acquirit forma quæ eſt terminus motus, ſed per formã non acquirit ipſamet forma, ergo motus nõ eſt terminus motus. Alii ſic arguunt, via ad terminum nõ eſt terminus, hæc patet, alr̃ quicũq; eſſet in via eſſet in termino & ecõuerſo. Sed motus ẽ via ad terminũ, ſm Cõmen. in. 5 phyſi. cõmen. 9. ergo &c.

Ad hoc dr̃ ad minorem, q̃ non incõuenit eãdẽ formam acquiri a ſeipſa vel per ſeipſam dummodo non conſideretur ſub eodem gradu eſſendi. Nam conſiderata vt impfecta & cum tendẽtia ad vlteriorem pfectionem eſt ſicut via qua acquiritur ſub eſſe perfectiori, via aũt ad rem acquirendã eſt eiuſdẽ generis cũ ipſa re, differẽs ſm magis & minus pfectum vt elicit ex Cõmẽ. in. 5. phyſi. in cõmen. 9.

Ad ſecundũ aũt modum arguendi, dr̃ ad maiorem, q̃ licet via non ſit termin⁹ formalr̃, eſt tñ idẽ realr̃. Ad proba-

tionem negatur ꝯñtia, quæ vtiq; valeret ſi eſſent idem formaliter & realiter.

Tertio ſic, ſi forma imperfecta quæ ꝑtim eſt in actu partim in potentia eſt motus. ſequitur ꝙ aliquid quieſcens mouetur ꝙ eſt falſum vt patet, probaꝛ ꝯñtia. Quia ſubiectum quieſcens ſub tepiditate eſt ſub actu imperfecto, & ē in potentia ad maiorem calorem acquirēdum, ergo eſt ſub motu ſm te. Ad hoc rñdetur ꝙ motus non eſt actus imperfectus ſimplr ſumptus, ſed cum tendentia nō interpolata ad vlteriorem actum, & ideo negatur ꝯñtia. Ad probationē dico, licet ſit ſub actu imperfecto & in potētia ad acquirendum perfectiorē, non tñ eſt ſub non interpolata tendētia, quare &c. Et ſi dicas ꝙ pħs ſufficienter diffiniuit motum, & tñ in diffōne nihil dicit de tali tendentia. Rñdetur ꝙ immo de ea mentionem fecit, licet non ita expreſſe, & id manifeſtabitur in. q. ſeque ti.

Quarto ſic, partibus motus repugnat eſſe ſimul, partib⁹ formæ acquiſitæ, cum ſit res permanens non repugnat eſſe ſimul ergo &c. Alii ſic arguūt. Nullus motus eſt in inſtanti. Omnis forma vt terminat motum eſt in inſtanti. qui licet motus fiat in tēpore tñ terminatur in inſtāti, ergo &c. Alii aūt ſic arguunt. Nullus motus eſt qui non ſit velox vel tardus. Sed forma acquiſita nō ē velox vel tarda ergo &c. Iterū alii ſic arguunt. Ad nullum motum eſt motus vt declarabitur in. 5. phyſi. Sed ad formam eſt motus, nam calefactio eſt motus ad calōrem, ergo &c.

Ad hæc oīa ſimul rñdetur, ꝙ concludunt inter formam quæ eſt terminus motus & ipſum motum diſtinctionē formalem non aūt realem, ſicut applicare poteris, ſi aduerteris quæ diximus ſupra includi in rōne motus quæ non includuntur in rōne formæ vt eſt terminus. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint. Quæ reſtant declarāda in hac mã, manifeſtabunt in. q. ſequentibus. Sunt n. adeo ꝯcatenata, ꝙ nō poſſunt in vnica. q. reſolui.

Qō. 2. ſi diffō motus eſt bene aſsignata a philoſopho.

Diuiſio aūt ſm vnūquoq; gen⁹, hoc qdē eē endelechia, aliud aūt potētia in potētia exiſtētis endelechia ſm ꝙ hmōi

eſt motus, vt alterabilis quidem ſm ꝙ alterabile. Tex. 6.

IN hac qͦne ſic procedendum eſt. Primo præponentur due diſtinctiones. Secundo manifeſtabitur veritas & ſufficiētia diffōnis mot⁹. Tertio ſoluent quædam dubia.

Quantum ad primū ſit hæc prima diſtinctio, ſubiectum receptiuum alicuius formæ, tribus modis pōt ſe hēe ad illam formam. Primo ꝙ pro nullo gradu habeat eam actu ſed ſit in mera potentia ad eam, vt aqua ſimplr frigida quæ eſt in mera potētia ad calorē. Secundo ꝙ habeat eam actu perfecte vt aqua facta ſimplr calida. Tertio ꝙ nec ſit ī pura potentia ad eā nec perfectæ ſed diminutæ habeat eā potens tñ eam acquirere perfectius. Sicut aqua hñs calorē vt 4. pōt acquirere calorem vt. 6.

Secunda diſtinctio ſit hæc, ſubiectum hñs formam ſub eſſe in perfecto cum potentia ad habendum perfectius pōt dupliciter ꝯſiderari. Primo ꝙ ꝑ aliquo tpe ſtet ſub illo gradu formæ impfectæ vt qñ aqua ē facta calida vt duo & nō vltra ꝑcedit. Secundo ꝙ ſubm habens formam imperfectā nō quieſcat pro aliquo tpe ſub illa forma pro tali gradu ſed ꝙ non interpolate tēdat & fluat ad acquiſitionē perfectioris eſſe vel ad vlteriorem gradū q̊ reddit pfectior. Et aduerte ꝙ intelligentia ꝑdictaꝝ diſtinctionū adeo neceſſaria eſt, ꝙ ſine illis eſt impoſſe ſcire naturā motus, qm̄ formale in eo eſt tēdētia ad vlteriorē actū ſiue pfectiorē modum habendi formam. Vñ ſi p intellin auferatur illa tendentia auſertur formaliter motus. & remanet ſolum ipſum materiale, quod eſt ipſa forma vt diximus in. q ꝑcedenti.

Quantum ad ſecundum videndum eſt primo qd ſit motus phyſicus abſolute ſumptus & defenſanda eſt ipſa diffinitio. Deinde quia motus ſolet diuidi in acquiſitiuū & perditiuum. diffinienr⁹ vtrūqꝫ. Aduerte igitur ꝙ ſm philoſophū ſic diffinitur. Motus eſt actus exiſtētis in potētia ſm ꝙ hmōi. Quod ſit act⁹ probat. Quo aliqd ſit actu eſt actus, ſicut quo aliquid ſit album actu eſt act⁹ eius. Sed motu illud quod erat in potētia ſit actu vt calefactibile calefactione ſit actu calidum. ergo motus eſt actus. Præterea. Aut eſt pura potentia aut actus nō primum qm̄ quod ē in pura potētia

tale nũdum mouetur, aliter cum lapis exiſtens ſurſum ſit in pura potentia ad locum deorſum, moueret deorſum. Quod aũt ſit actus exiſtentis in potentia.ſ.ad acquirẽdum perfectiorem actum ſic probatur de mente philoſophi. Motus eſt actus eius in quo ſemper inuenitur. Sicut anima eſt actus animati. quia ſemper & ſolum inuenitur in aĩato. Sed motus ſemper & ſolum inuenitur in exiſtente in potẽtia.i.in eo quod eſt non hñs cõplete aliquam formã. & eſt in potentia ad habendum eam cõplete vt calefactio non inuenitur niſi in eo quod eſt nõ hñs calorem cõplete, ſed eſt in potentia ad perfectiorem & perfectiorem calorẽ, vnde ſtatim ꝙ adeptus fuerit cõpletum calorem ceſſabit calefactio. Quod aũt ſit exiſtentis in potentia ſm ꝙ hmõi i.ſm ꝙ eſt in potẽtia & non ſm ꝙ eſt in actu.ꝓbaẗ ſic.ſubm non mouetur niſi vt tendit & eſt in via ad perfectiorẽ formam ſiue perfectiorẽ modum formæ. Nã ſi nũdum hẽt aliquid formæ,nũdum mouetur ſi habet formã in eſſe ꝯpleto iam motum eſt,ergo ad hoc ꝙ moueatur neceſſe eſt vt habeat aliquid formæ,& inquantum nõ habet eam cõplete ſed eſt in potentia an habendum eam moueẗ.Patet aũt ꝙ nõ tendit ad id quod habet eo modo quo hẽt ergo tendit inquantum eſt in potentia,& nõ inquãtũ eſt actu, & ſic conſtat ꝙ motus eſt actus exiſtentis in potentia inquantũ eſt in potentia,& non eſt actus exiſtentis in actu inquantum eſt actu,& aduerte ꝙ per illam particulam, inquantum hmõi voluit pħs intelligere illam tendentiam de qua locuti ſumus m̃ q. præcedenti in reſponſione ad tertium.

Et aduertẽ ꝙ commen.in commen.6.ex hac diffõne elicit duo corollaria.Primum eſt ꝙ diffõ prædicta conuenit motui eterno & motui facto de nouo. Nã ſicut lapis diciẗ moueri deorſum, quia eſt in potentia ad locum deorſum & ꝯtinue tendit ad ipſum. Sic ſol diciẗ moueri ab oriẽte ad occidẽs,qa ẽ ĩ potẽtia ad ipm,& ꝯtinue tẽdit ad occidẽs.

Secundum eſt ꝙ oĩs motus eſt continuus,verum q̃a hoc corollarium videẗ contradicere pħo in.8 lib.vbi probabitur ſolum motum localẽ eſſe ꝯtinuum,ideo q̃ veritatẽ habeat declarabiẗ in.8.lib ideo pro nunc ſuſtine.

Poſtquam diffinimus motum abſolute ſumptum, declarauimuſq́ ſufficientiam diffõnis. Nunc diffinire habemus motum acquiſitiuum & perditiuum.

Tu igitur aduerte ꝙ poſſunt ſic diffiniri. Motus acquiſitiuus eſt illud cuius pars eſt actus alicuius, cuius prius immediate nõ fuit, & immediate pars erit actus eiuſdẽ quæ nundũ eſt actus illius. vt calefactio eſt motus acquiſitiuus, quia pars ſiue gradus caloris ẽ actus calefactibilis, cuius prius nõ fuit act⁹ eius. (anteq̃ iciperet calefieri, & cuius pars ſiue gradus ꝑfectior erit actus illius, quæ nundũ eſt actus illius, ſed eſt in potẽtia ad acquiſitionem illius & tẽdit in illam.

Motus aũt ꝑditiuus eſt illud cuius immediate prius pars fuit actus alicuius, quæ nunc non eſt actus illius, & alia pars ſiue gradus eſt actus eiuſdẽ, quæ immediate non erit actus eius, & ſic de perdendo dicitur motus perditiuus. Ex quibus ſequitur ꝙ ſicut tale quod mouetur motu acquiſitiuo eſt ens in potentia ad acquirendum, & inquantum ipſum eſt in potentia, motus acquiſitiu⁹ eſt actus eius, ſic quia illud quod cõtinue aliquã rẽ perdit eſt in potentia ad ꝑdendum inquantum ipſum eſt hmõi talis res quæ cõtinue deperditur eſt actus eius & per conſequens motus ꝑditiuus.

Quid autem ſit mutatio vt diſtinguiẗ a motu, & quid ſit mutatio acquiſitiua, & mutatio ꝑditiua dicem⁹ in lib. 5.

Quantum ad tertium ſoluenda ſunt quædã dubia, quæ inſurgunt contra diffinitionem motus.

Primo vẽ ꝙ hæc diffõ non conueniat omni contẽto ſub motu vt hic diffinitur. Nam philoſophus in hoc. 3. lib. diffinit motum phyſicũ cõiter ſumptum, vt extendiẗ etiam ad generationem & corruptionem, cuius ſignũ ẽ ꝙ declarãs diffõnẽ exẽplificat de generatione & corruptione quas dicit eſſe actum generabilis & corruptibilis. & tñ cõſtat ꝙ eis non conuenit diffõ motus, qm̃ quod generatur totam formam ſubſtantialem ſimul recipit, & cum ſit indiuiſibilis, ꝙ generatur non eſt in potentia ad vlteriorem gradum, ſimiliter quod corrumpitur totam formã ſimul deperdit, nec eſt in potentia vt deperdat gradum poſt gradum.

Ad hoc inuenio duas rñſiones, prima eſt eorum qui te-

nent oēm formam ſubſtantialem hr̄e gradus intrinſecos præter aïam intellectiuam, & ſucceſsiue acquiri ac dep̄di, q̄ opinionem tenet Anto. Andreæ in. 11. metaphy. q̄ō. vnica, iſti negant quin diffō motus conueniat generationi, ad probationē negant formā ſubſtantialem totā ſimul recipi in materia, & totam ſimul deperdi, verum hanc opinionē improbauimus in lib. 8. metaphyſi. in. q. 6. vbi ſoluim⁹ oïa fundamenta ſua, & ſuſtinemus intenſionem & remiſsionē repugnare formæ ſubſtantiali, & tu vide illic.

Secunda reſponſio q̄ tenemus in via noſtra eſt hæc. Generatio & corruptio dupl'r ſumi poſſunt, primo p̄ inſtātanea introductione totius formæ ſubſtantialis indiuiſibilis vel inſtantanea deperditione. Secūdo pro alteratione præuia, quæ licet ſit alteratio tñ ſolet dici generatio, quia nō ordinatur vltimate ad ſolam qualitatem, ſed ad formā ſubſtantialem introducendam. Qñ igitur arguitur, nego quin eis cōpetat diffō motus vt ſumuntur ſecundo modo. Ad probationē dico q̄ ꝯcludit pro primo mō, in quo ꝯcedo q̄ diffinitio motus non conuenit eis, nec ph̄s qñ exemplificat de generatione & corruptione intendit de eis. Primo modo ſed Secundo modo. Quæ aūt ſit diffō mutationis vt diſtinguit contra motū ſub qua ꝯtinentur generatio & corruptio ſumpte in primo ſenſu, declarabim⁹ in lib. 5.

Secundo videtur q̄ diffō motus non conueniat motui locali. Nam quod mouet localiter nō eſt prius ſub actu imperfecto tendens ad actū perfectiorē, qm̄ terminus motus localis eſt vbi, vel locus. Quodcūq; dixeris certum ē q̄ nec vbi nec locus cum ſit quantitatis habet latitudinem p̄fectionalem. Et præterea. Mobile p̄ motum localē nihil in ſeipſo acquirit. Non. n. locus recipitur in locatio ſed eſt ſubiectiue in locante, ergo &c.

Pro ſolutione huius, p̄mitto dictum Commenta. in. 3. phyſi. in cōmen. 4. vbi inquit. Qm̄ quia motus non dicitur vniuoce, ideo nō hēt diffōnem dictam vniuoce ſed ſecundum prius & poſterius. Quo ſtante dico ad dubium q̄ diffinitio motus. Primo & principaliter ſeruat in qualitatib⁹ alteratiuis aptis actuare ſua ſubiecta ſm latitudinem perfe-

ctionalem tendendo de imperfecto ad perfectum. Secundo ſeruatur in quantitate vt per eam fit augmentum & decrementum, qm licet quãtitas nõ acquiratur ſm magis & minꝰ pfectũ tñ acquiritur ſm magis & minus extẽſum, & qñ corpus qd augetur eſt ſub q̃titate cubicali, eſt in potẽtia & tendit ad vlteriorem q̃titatem quæ ſubiectiue recipitur in augmentato. Tertio ſaluatur in motu locali nõ quia per talem motũ mobile acquirat inheſiue prius locũ imperfectum deinde perfectiorẽ ſed quia magis ac magis propinquat loco intento, vnde illud ꝙ facit magis & minus intenſum in alteratione, & quod facit maius & minus extẽſum in augmento & decremento id facit maior & minor propinquitas ad locum intentum in motu locali.

Sed contra hanc ſolutionem inſtatur dupl'r. Primo quia licet mobile magis ac magis propinquet loco intento, non tñ recipitur locus in mobili cum ſemper ſit ſubiectiue ĩ locante & tamen terminus motus debet eſſe in mobili, ideo enim mobile mouetur vt aliquid acquirat, & hac rõne dicitur motus eſſe actus mobilis.

Ad hoc dicitur ꝙ non eſt de neceſsitate motus vt motus ẽ ꝙ eius terminꝰ acquiratur in mobili intrinſece ſiue inheſiue, ſed ſufficit hãc eſſe verã. Terminꝰ acquirit̃ inheſiue vel denoĩatiuæ denoĩatione extrinſeca. Primũ ſeruatur in motu alterationis & in motu augmenti, ſm aũt ſeruatur in motu locali, & id magis declarabitur in q. ſequenti.

Secundo arguitur ſic. Dicit cõmẽ. in. 3. lib. phyſi. cõmẽ. 4 ꝙ motus nihil aliud eſt q̃ generatio partis poſt aliam illius pfectionis ad q̃ tendit mobile donec perficiatur. Sed ad ſaluandum hoc dictũ non ſufficit appropinquatio maior & maior ad locum intentum. Ergo ex ſolutione data nõ potes ſaluare qũo diffõ data de motu ꝯueniat motui locali.

Ad hoc dr̃ ꝙ dictum Commẽ. non põt proprie ſaluari niſi in alteratione. In aliis aũt ſufficit ꝙ ſaluetur imitatiue, puta ſm maiorem & maiorẽ extenſionẽ vt in augmento, vel appropinquationem vt in motu locali, in hoc ſenſu acceptatur in via noſtra dictum Commen. aliter aũt nõ. Hæc de p̃ſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 3. ſi motus eſt ſubiectiue in mobili vel in mouente.

Vnde motus actus mobilis eſt inquantum mobile. Tex. 16.

IN hac q̄one ſic procedendum eſt. Primo declarandum eſt q̄uo motus eſt actus mouentis, & eſt actus mobilis. Secundo ponentur concluſiones reſponſiue. Tertio ſoluentur quædam argumenta apparentia.

Quantum ad primum aduerte q̄ cōiter oēs conueniunt in hoc, motus eſt actus mouentis, vt principii actiui a quo eſt motus, & eſt actus mobilis vt ſubiecti receptiui, ſicut calefactio eſt actus ignis vt a quo, & actus aquæ vt in quo, & ex hac diuerſitate prouenit diuerſitas denoīationis. Nam mouens denominatur a motu denominatione extrinſeca. ſicut locatum a loco, & agens ab actione, quæ eſt ſubiectiuæ in patiente vt determinauimus in lib. 9. metaphy. Mobile aūt ſiue motum denominatur a motu denominatione intrinſeca eo q̄ eſt & ſuſcipitur in mobili. Q̄uo aūt differāt denominatio & intrinſeca & extrinſeca, iam declarauim in. 5. libro meta. q. 23. Et tu vide illic.

Quantum ad ſecundum ponuntur tres ꝯcl'ones. Prima eſt. Motus non eſt per ſe in mouente vt in ſubiecto, licet ſit vt in principio a quo. Prima pars ſic probatur. Quod eſt in mouente per ſe, eſt in omni mouēte, q̄m per ſe verificatur de omni, ſi ergo motus eſt vt in ſubiecto in mouente p̄ ſe, eſt in omni mouente. Sed hoc eſt falſum, q̄m ī quocūq; eſt motus vt in ſubiecto, illud mouetur. Si ergo motus ineſſet omni mouenti, oē mouēs moueret, cuius oppoſitū demonſtrabitur in lib. 8. Secunda aūt pars patet, q̄m in mouente eſt potentia motiua aliter non moueret. Potentia motiua eſt principium quo mouens mouet, ergo &c.

Secunda concluſio, licet motus non ſit p̄ ſe in mouente pōt tamen eſſe per accidens, probatur. Quia eſt aliqd̄ mouens quod etiam moueī, ſicut ſunt mouentia phyſica quæ dum agunt repatiuntur, & corpora cœleſtia, quæ mota ab intelligentiis mouent inferiora, ex eo aūt q̄ moueī nō eſt mouēs ſed motum ſiue mobile, ex eo q̄ mobile recipit in

ſe motum, ergo in mouente pōt eſſe motus, ſed p accidens qm̄ accidit mouenti vt mouens eſt quod moueatur. Nam ſi mouens vt mouens moueretur per ſe, non eſſet deuenire ad primum mouens vt in mobile cuius oppoſitum demonſtrabitur in.8.lib.

Tertia concluſio, ſi motus debet eſſe in aliquo per ſe ſubiectiue, erit in mobili, probatur, ex diffōne mot⁹ eſt actus per ſe exiſtentis in potentia vt hmōi. Sed mobile vt mobile eſt exiſtens in potentia.i.quod pōt moueri, & eſt in potētia ad conſequēdum terminum motus ergo ſi eſt in aliquo per ſe ſubiectiue erit in mobili.

Quantum ad tertium aduerte tria argumēta quib⁹ probatur q motus ſit ſubiectiue in mouente per ſe.

Primo ſicut ſe habet quies ad quieſcens ſic mot⁹ ad mouens. Sed quies eſt ſubiectiue & p ſe in quieſcente, ergo & motus in mouente ſubiectiue & per ſe. Ad hoc dicitur q ſimilitudo tenet quo ad denominationem, quia ſicut dicitur quieſcēs a quiete ſic mouēs a motu. Sed diſsimilitudo eſt q̄ ad agēs qm̄ quies cū ſit priuatio non hēt veræ agēs motus aūt hēt veræ agens & veræ patiens & ideo ſimilitudo non tenet. Ad argm̄ ergo concedo maiorem quo ad denominationem tm̄. Minor aūt ſublumitur in eo in quo non ſtat ſimilitudo, & ideo nihil ↄcluditur.

Secundo. Actus eſt ſubiectiue in eo cuius eſt, actus ſed motus eſt actus mouentis vt patet in tex. 18. ergo &c.

Ad hoc dr̄, q actus pōt eſſe alicuius duplr. Primo vt agētis. Secūdo vt recipientis. Ad argm̄, nego maiorem niſi ſit actus illius vt recipientis, in quo ſenſu minorem.

Tertio, nihil dat aliquē actū niſi p̄habeat ip̄m, quia ſit nō hēt nō pōt dare. Sed mouens dat motū mobili. Sicut calidū dat calorē calefactibili, ergo præhabet in ſe motum.

Ad hoc dicit q maior non eſt vera niſi in hoc ſenſu. Nihil dat aliquem actum niſi præhabeat ipſum aut formalr aut virtualiter & ſecunda pars in propoſito eſt vera, quia mouens dat motū mobili, quia hēt virtutem motiuā. Sed ex hoc nō ſequitur q habeat actum illum formaliter & ſubiectiue. Hæc de p̄ſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio.4 ſi vnus motus numero eſt actio & paſsio, ita q̄ actio & paſsio ſint vnum realiter.

Quare ſimiliter vnus vtriuſq; actus. Tex.18.

IN hac quæſtione ſic procedendum eſt. Primo ponet du plex diſtinctio. Secundo concluſione reſponſiue. Tertio ſoluentur quædam magis apparentia argumenta.

Quantum ad primum ſit hæc prima diſtinctio. Actio ſu mitur aliq̄n pro quacunq; efficientia ſiue productione ſiue metaphyſica ſiue phyſica. Aliquando pro ꝓductione quæ veræ eſt cū motu phyſico, & cum trāſmutatione ſubiecti. Hic intendimus loqui de actione ſolum in ſecundo ſenſu, nam actio in primo ſenſu ē actio quaſi equiuoce, & iō creatio & actio immanens non cōprehenduntur ſub ſecundo ſenſu. In quo ſolum intendit loqui pħs in hoc. 3°li. phyſi.

Secunda diſtinctio ſit hæc. Actio & paſsio phyſica poſſunt cōſiderari quātum ad duo. Primo quantum ad id qđ dicunt in recto. Secundo quantū ad id quod dicunt in obliquo. In recto quidem dicunt motum. Nam hæc eſt eſſentialis actio eſt motus. Similiter paſsio. In obliquo aūt dicūt reſpectum cauſæ & effectus. Sed diuerſimode. Nā actio dicit relationem cauſæ ad effectū, & ſignatur per hoc quod ē ab aliquo aggredi vel originari, paſsio aūt dicit reſpectum effectus ad cauſam ſcilicet ipſius motus vt eſt in paſſo cauſatus ab agente.

Quantum ad ſecundum ſit hæc prima ꝯcluſio. Actio & paſsio quantum ad id quod dicunt in recto ſunt vnū realiter probatur. Illud idem quod cauſat ab agente recipit in paſſo vt patet de calefactione quæ cauſat ab igne & recipit in aqua. Ergo idē motus qui cauſatur a mouente recipitur paſſo quod habet rōnem moti ſiue mobilis. Sed vt cauſat ab agēte dr actio vt aūt recipitur in mobili dicit paſsio, ergo vt dicunt motū in recto ſunt idē realiter.

Secunda concluſio. Actio & paſsio quātum ad reſpectus quos dicunt in obliquo non ſunt idem, probatur, qm̄ iſti reſpect⁹ ſunt oppoſiti vt patet ergo nō ſunt idem. Præterea. Sunt in ſubiectis diſtinctis, qm̄ alter in agente, alter in paſſo ſed idem nō pōt eſſe in ſubiectis diſtinctis, ergo &c. Et ad-

uerte q̃ hæc ſecunda concluſio communiter acceptatur ab omnibus, ideo non indiget multa probatione.

Quantum ad tertium aduerte q̃ multa argumenta ſolent formari ad probãdũ q̃ paſsio phyſica & actio nõ ſunt idem realiter, nec ſunt motus, nec vn⁹ numero mot⁹. Sed omnia concludunt quãtum ad id quod dicit in obliquo. ſ. quo ad reſpectus oppoſitos, & id nos concedimus vt patet per ſecundam concluſionem. Nunc igitur tria formabuntur argumenta quæ ſunt magis apparentia.

Primum eſt, illuminatio quæ eſt a ſole eſt actio phyſica, & quæ recipitur in aere eſt paſsio, & tñ non ſunt mot⁹ nec fundantur in motu, q̃m vt probabit in lib 6. phyſico. illuminatio fit in inſtanti. Sed motus non eſt in inſtanti. Item illuminatio eſt terminus motus localis. Terminus mot⁹ non eſt motus, q̃m tunc ceſſat motus, ergo datur actio & paſsio phyſica de quibus nõ eſt verũ dicere q̃ ſunt motus.

Hoc argumentum peccat in falſo intellectu primæ concluſionis. Nam quando dicimus q̃ actio & paſsio ſunt motus, non ſumitur motus ſtricte vt diſtinguetur in lib. 5. contra mutationem ſed vt ſe extendit ad motum proprie dictum & ad mutationem ſiue vt ſe extẽdit ad mutationem ſucceſsiuam & indiuiſibilem ſiue inſtantaneam. Vnde generatio ſubſtantialis vt eſt generantis dicit actio, vt eſt geniti dicitur paſsio. Idem dico de corruptione ſubſtantiali, quæ licet nõ ſint motus proprie dictus, ſunt tñ mutationes phyſicæ, & hoc ſufficit.

Secundum. Stat motus poſtquã ceſſauit actio & paſsio, ergo non ſunt idem cum motu, ꝯñtia patet, ꝓbaƚ añs Poſtquam lapis emiſſus ẽ a ſorte verum eſt dicere q̃ ſortes nõ amplius proijcit ſed proiecit lapidem, & lapis ꝓiectus eſt & non proiicitur, ergo ſtat motus non ſtãte actione & paſſione videmus. n. q̃ lapis per longum ſpacium mouetur, poſtquã eſt emiſſus de manu proiicientis.

Ad hoc negatur añs. ad probationem. nego q̃ ſit verũ dicere. Sortes non amplius proii. it, & lapis non proiicitur. Nam quãdiu ſtat virtus impreſſa lapidi a proiiciente qua mouetur, & qua ceſſante ceſſat moueri, verum eſt dicere

q̄ ſortes proiicit & lapis proiicitur virtualr̄, & ſic ſtat proiectio actio, & proiectio paſsio quãdiu lapis mouet̃.

Tertium. Quæ ſunt vno ſubiecto, & duo quidditate nõ ſunt idẽ realr̄, qm̄ diſtinctę quidditates arguunt diſtinctionẽ realem. Sed actio & paſsio ſm Cõmenta. in cõmen. 21. ſunt vnũ ſubiecto, & duo ſm quidditatem ergo &c.

Ad hoc dicitur q̄ quidditas ſumitur duplr̄. Primo p̄ eſſentia ſiue entitate rei. Secundo pro diffinitione. Ad argumentum dico q̄ maior non eſt vera, niſi ſumendo quidditatem pro eſſentia. Et dico q̄ Commẽ. non intẽdit de quidditate niſi vt ſtat pro diffõne. Vnde in eodẽ cõmento ſic dicit. Actio & paſsio ſignificant idem non ſicut tunica & veſtis ſignificant idẽ ſm quidditatem. Sed intelligimus & dicimus hoc q̄ actio & paſsio ſunt idem ſm ſubm, & duo ſm diffõnẽ, hæc Cõmen. Et intẽdit q̄ licet q̄tum ad ſubiectũ. i. ſuum mãle quod eſt motus ſint idẽ tñ ſi diffiniantur aliqđ formale ponetur in diffinitione actionis, qđ nõ ponitur in diffõne paſsionis puta reſpectus ad agẽs & ecõuerſo, ideo diſtinguuntur quidditate. i. cõceptu quidditatiuo vñ aduerte q̄ licet ſint vnũ re quantum ad id quod dicunt in recto, tñ hæc eſt falſa, actio eſt paſsio, quia hæc eſt prædicatio nõ ſolum eſſentialis ſed ēt formalis licet aũt ſint idem eſſentialiter nõ tñ formaliter. Hæc de pñti quæſito dicta ſint.

Qõ. 5. ſi actio eſt in agente vel in patiente.
Sicut autem vtraq; in moto ſunt, & in patiente actio & paſsio. Textu. 19.

IN hac quæſtione non eſt immorandum. qm̄ eam reſoluimus in lib. 9. meta. q. 15. vbi poſuimus diſtinctionem de agente & de actione, & per cõcluſiones docuim⁹ q̃uo vtraq; iſtaꝝ eſt vera, actio eſt in agente, actio eſt in patiente, & ſoluimus fortiora argumenta eoꝝ qui tenent contra viam noſtram. Tu igitur vide illic.

Quæſtio. 6. ad phyſicum ſpectat ꝯſiderare de infinito.
Signum q̄ huius ſciæ. ſ. phyſicæ proprie conſideratio de ipſo. ſ. infinito eſt. Tex. 25.

IN hac q̃one. Aduerte ꝙ aliqui ſolent ſic diſtinguere de infinito. quoddam eſt infinitum ſm vigorē, de quo tractabit in lib. 8. Quoddam ſm durationem vt intelligentiæ mouentes, & cœlum motum ſm pħm, & motus cœli & tempus, & de his infinitis duratione tractabitur in. 8. lib. Quoddam eſt infinitum pp̄ indeterminationem quia ſ. nō eſt ex ſe aliquod ens actu determinatum eo ꝙ ex ſe nullā formam ſibi connaturalem hēt ſed eſt in potētia ad oēs. & tale infinitum eſt materia prima de qua locuti ſumus in. 1. lib. Sed hæc diſtinctio non vr̃ neceſſaria ad reſolutionē propoſiti quæſiti, qm̃ pħs proponens ꝙ ad hanc ſciam ſpectat tractare de infinito non accipit infinitum ĩ ſua vl̃itate. ſed ɔtractū ad res q̄tas nãles, vt eſt magnitudo ſiue corpꝰ nãle, & tp̄s & motꝰ, vt patet ĩ tex. 24. Tu igit relicta hac diſtinctione nō vt falſa, ſed quia impertinens huic ꝓpoſito, ſic procedes. Primo pones diſtinctione de infinito q̄to. Secūdo cōcluſiones reſſiuas. Tertio ſoluent quædā argumenta.

Quantum ad primum aduerte cum infinitum ſm q̄titatem ſit ens q̄tū carens terminus, pōt dupl̃r conſiderari. Primo ꝙ ſit infinitū actu vt ſi imaginaremur corpus carēs oĩno terminis. Secundo ꝙ ſit infinitū in potentia, & hoc dupl̃r. ſ. per diuiſionem, vt linea vel corpus pedale, quod licet actu terminatum tñ eſt diuiſibile in infinitum modo quo dicemus infra, vel per appōnē vt licet hæc tabula ſit cubitalis tñ per appōnē pōt augeri in infinitum.

Quantū ad ſcd̄m ſit hæc prima ɔclō. phyſi habet conſiderare de infinito quanto actu, pbat, hēt conſiderare de finito naturali q̄to actu, puta de elementis de cœlo &c. ergo & de infinito ſibi oppoſito, ꝓbatur ɔñtia, quia oppoſita ad eandem ſciam ſpectant, qm̃ vnum ꝑ alterꝫ cognoſcitur vt obliquum per rectū, & ſic in propoſito infinitum cognoſcitur per finitum vt priuatio ꝑ habitū, ergo &c.

Præterea. Quod eſt poſitū ab antiquis nãlibꝰ pricipiū rerū nãliū, ɔſiderādū eſt a phyſico, vt ſciat ſi bñ vel male dixerūt antiqui. Sed vt dicit pħs in tex. 25. oēs q rōnabilit̃er vĩr tetigiſſe hāc pħiam. i. phyſicā fecerūt verbū de infinito actu, & oēs tanq̃ pricipiū ponūt eorꝫ quæ ſunt. ergo &c.

Ad hoc dr̃ q̃ magnitudo nãlis puta lapis bicubitus dupl'r conſideratur.ſ.rõne formæ naturalis, & rõne quãtitatis ſi primo modo,ſic non eſt diuiſibilis in infinitum,ſed eſt dabile per diuiſionem minimum eo q̃ forma lapidis non poteſt ſeruari ſub quantumcũq; parua quantitate.ſed ſub certa & determinata vt docuimus in.1.lib.Si ſecundo modo ſic eſt diuiſibilis in infinitum nec vt ſic datur minimũ , qm̃ probabitur in lib.6.q̃ continuum eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia.Ad argumentum ergo concedo ꝯñtiam & nego falſitatem.nec oppoſitum eſt determinatum in.1.libr. niſi ratione formæ naturalis.ĩnunc autem intendimus ratione quantitatis.Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio.7.ſi daretur infinitum quantum actu naturale,vtrum poſſet habere principium & vt ſic eſſe principiatum.

Rationabiliter aũt & principium ipſum ponunt omnes, & infra,infiniti autem non eſt principium,eſſet enim vtique finis ipſius. Textu. 30.

IN hac qõne.Aduerte q̃ ſi ſermo eſſet de infinito entitatiuæ.i.cuius nã non eſt determinata ad aliquod genus entium,ſed eſt contentiua oĩs pfectionis ſubãlis & accidentalis,ex ꝗ̃ni eſt oẽ ens perfectionaliter, clarum eſſet q̃ nõ poſſet habere principium. Sed ipſum eſt oĩno & ſolum pͥncipium.Nam vt docuimus in lib. 5.meta. hæc eſt conditio primi principii,cui repugnat oĩs rõ principiati, aliter non eſſet abſolute primum principium,verum quia pħs intendit de infinito quantitatiuæ,ſicut ponebant antiqui puta infinitam aquam aut aerem,ideo dubitatur ſi põt eſſe principiatum,qm̃ cum ſit determinatum ad certum genus entiũ & non contineat niſi pfectionem illius gñis.Nã terra infinita ſi daretur non eſſet virtualiter oẽ ens ſed tm̃ terra continens ſolum omnem perfectionem terræ.Quod autem eſt hoc determinatum ens,non inconuenit eſſe principiatum & cauſatum ab infinito entitatiuæ.Præterea. Ratio quam adducit philoſophus pro antiquis non concludit.Sic enim arguũt ſi infinitum haberet principium haberet finem. Patet autem q̃ hæc rõ nõ concludit niſi de principio magni-

tudinis. Cum hoc tamen ſtat ꝙ pōt habere principium originis ſiue principium productiuum vel durationis.

Vt igitur ſcias defenſare pħm in hac conditionali, ſi daretur infinitum q̄tum actu n̄ale, puta cœlum infinitum, eſſet tm̄ principium, & nullo modo haberet principium ſic ꝓcedes. Primo ponetur vna diſtinctio. Secundo cōcluſiones reſponſiue. Tertio ſoluentur argumenta præpoſita.

Quantum ad primum aduerte ꝙ aliqui ſolent ſic diſtinguere. Infinitum quantum n̄ale ſi eſſet, poſſet quo ad tria conſiderari. Primo quo ad infinitatem, quæ dicit carētiam terminorum. Secundo ad quantitatem. Tertio quo ad ſubſtantiam ſubſtratam infinitæ quantitati, iſta tria patent in elemento puta in terra ſi eſſet infinita actu.

Quātum ad ſcd̄m aduerte ꝙ aliqui ſolēt reſoluere quæſitum ꝑ tres conclōnes ex quibus ꝑma & ſecunda non indigent ꝓbatione, qm̄ a pud exptum in pħia ex ſe patent.

Prima eſt, ſi eſſet infinitum quantum actu non eſſet ꝑncipium ꝑp ſuam infinitatem. Hæc patet, qm̄ infinitas illa eſſet carentia terminorum magnitudinis, carentia eſt priuatio, quæ eſt n̄egatio, cui repugnat eſſe principium cum ſi non ens, ergo &c. Et aduerte ꝙ ſicut infinitum quantum actu non poteſt eſſe principium rōne infinitatis, ſic non poteſt eſſe principiatum, qm̄ ſicut repugnat non enti vt non ens eſt ratio principii ſic repugnat eſſe principiatum.

Nec obſtat ꝙ in 1. li. determinatum eſt priuationem eſſe vnum ex principiis rerum naturalium, qm̄ illic determinatum eſt ꝙ eſt principium per accidens, hic autem antiqui & philoſophus intendunt de principio per ſe & primo, cuius ſignum eſt, ꝙ ſibi attribuebant continere & gubernare omnia, quæ ſunt excellentiæ primi principii.

Secunda eſt, ſi eſſet infinitum quantū actu non eſſet omnino & primo principium rōne quantitatis infinitæ. Hæc etiam patet, qm̄ conuenit alicui eſſe oīno & primo principium rōne primæ entitatis, repugnat enim ꝙ ſit omnino & primo principium & non ſit primum ens. Sed ratione quantitatis infinitæ non eſt primum ens, qm̄ determinatū eſt in. 7. meta. i tex. 4. ꝙ ꝑmum & ſimpl'r ens eſt ſuba, quæ

eſt por accidẽte nã tpe diſſõne vt videre poteris i.7.meta. in.q.3.q̃titas aũt ſiue finita ſiue infinita eſt accñs.ergo &c.

Tertia eſt, ſi eſſet infinitum quantum actu, eſſet tm̃ p̃nci pium & nullo modo principiatum pp ſub̃am ſuam ſubſtratam quãtitati infinitæ, probatur ſic. Dicit philoſophus in tex 30. Omnia entia aut ſunt principium aut ex princi pio.i aut ſunt principium aut principiatum & Commen. in commẽ. 30. ſic exponit qm̃ oẽ ens aut eſt cã aut cauſatũ. Sed ſi eſſet infinitum quantum actu, nullo modo põt habe re principium, ergo eſſet tantum p̃ncipium & non p̃ncipia tum. Maior cõiter conceditur, quia inter p̃ncipium & prin cipiatum non datur medium. Minor aũt ſic deducitur, ſi habet p̃ncipium aut illud erit p̃ncipium magnitudinis aut p̃ncipium quod eſt in aliquo genere cãæ, non p̃mum, qm̃ repugnat magnitudini infinite habere p̃ncipium magnitu dinis, nam haberet & finem. & ſic eſſet finita, quod implicat contradictionem. Non ſecundum, qm̃ ſe habet principium quod ſit cã. vel eſt mã vel forma vel efficiens vel finis. Non mã nec forma, qm̃ materia non eſt p̃ncipium niſi quia eſt receptiua formæ, & forma eſt p̃ncipiũ quia actuat materiam & conſtituit rem in eſſe ſed materia nõ eſt rece ptiua formæ, nec forma eſt receptibilis in materia niſi ſub determinata quantitate. Sicut.n. requirit tales & tales quali tates & p tanto gradu, ſic requirit determinatam quantita tem & in maius & in minus. Et hac de cã in. 1. lib. aſsignaui mus maximum & minimum. Ergo nec materia nec forma p̃nt eſſe p̃ncipia ſub̃æ quante infinite actu. Non põt ha bere principium cãm efficientem, quia oĩs cã efficiens aut eſt maioris aut æqualis virtutis cum ſuo effectu. Nam ſi eſt cã æquiuoca eſt maioris ſi vniuoca eſt æqualis. Sed ſi eſſet ſub̃a quanta infinita, non poſſet ei aſsignari cã efficiens ma ioris virtutis. qm̃ cum in magnitudine infinita vt p̃babitur in lib. 8. ſit virtus infinita, illa ſub̃a quanta infinita actu haberet virtutem infinitam, ſed nulla virtus põt eſſe maior virtute infinita, ergo &c. Nec etiam æqualis virtutis, qm̃ darentur duæ virtutes infinitæ, quod eſt impoſſe, qm̃ virtus infinita includit quãcũq; virtutem, ergo extra ipſam non

trariis. Præterea Sol eſt æternus & poteſt eclipſari. & tamen non ſequitur. ergo eclipſatur.

Vt igitur ſcias defenſare dictum philoſophi aduerte ꝙ diuerſimode ſolet exponi.

Aliqui vt Burleus. dicunt ꝙ hæc ꝓpoſitio fuit introducta a philoſopho ad mētem antiquorum, & non de mente philoſophi. ideo non eſt laborandum ad ſuſtinendum eam in doctrinā philoſophi. Sed hoc eſt ɔ̄tra communem opinionem doctorum, qui vl'iter acceptant eā̄ vt veram, cū aliqua limitatione vt declarabimus infra.

Aliqui vt Grego. dicunt ꝙ non verificatur niſi in natura ſimpl'r perpetua & æterna, qualis eſt ſolus Deus, eo ꝙ in eo eſſe & potentia ſunt idem realiter ſicut & actio ſua eſt ſuba ſua. Sed hæc expoſitio eſt magis ad mentem Theologi qui ponit ſolum Deum æternum, & oē extra Deū creatum in tempore, apud pħum autem vt declaratum eſt in lib. 12. meta. in tex. 30. oēs ſubæ abſtractē mouentes ſunt æterne, nos autem hic quærimus quomodo poteſt ſuſtineri ad mentem philoſophi.

Aliqui vt videtur dicere B. Tho. in q̄ōnibus de potentia Dei. q. 3. art. 14. tenent ꝙ cum duplex ſit poſſe ſiue potentia .ſ. paſſiua & actiua, propō philoſophi in æternis non verificatur niſi de potentia paſſiua, qm̄ ſi potentia paſſiua ꝑcederet eſſe non eſſet ſemper coniuncta actui, ōīs autem talis eſt principium corruptionis quod repugnat æternitati. De potentia autem actiua & maximæ voluntariæ agente non eſt neceſſe ꝙ verificetur poteſt Deus facere multa quæ tamen nō facit. Sed & hæc expō eſt magis ad mentē Theologi q̄ philoſophi, qm̄ theologus tenet Deum ad extra mere libere agere, ideo potuit mundum ab æterno & in tempore producere. In via autem philoſophi q̄ plures tenent Deum agere de neceſſitate naturæ vt docuimus in lib. 12. metaphy. in. q. 10. vt videre poteris. Et ideo dicta expoſitio non admitteretur quo ad potentiam actiuam.

Vt igiť habeas expōnem firmam & cōiter acceptatam in via pħi, & ſm̄ veritatem ꝑpono triplicem diſtinctionē.

Prima eſt, entia ꝑpetua in via pħi ſunt in duplici diffe-

rentia. Quædam incorporea & hæc in via pħi ſunt penitus intranſmutabilia vt ſubæ abſtractæ. Quædam corporea & hæc ſunt tranſmutabilia ſolum motu locali vt corpora cœleſtia, aliqui addunt materiam primam quæ ſm philoſophum eſt æterna & tranſmutabilis ſm formationem, eo ꝙ deperdit vnam formam, & recipit aliam.

Secunda diſtinctio ſit hæc, eſſe rei perpetuæ tranſmutabilis eſt duplex. ſ. eſſe ſubſtantiale & eſſe accidentale. vt in luna præter eſſe ſubſtantiale eſt eſſe accidētale. ſ. eſſe illuminatam diuerſimode, & in corporibus cœleſtibus eſt eſſe accidentale quod diuerſimode acquirunt ex motu locali ſm ꝙ acquirunt diuerſa vbi ſucceſsiue.

Tertia diſtinctio ſit hæc, poſſe ſiue potentia poteſt reſpicere eſſe dupliciter. ſ. eſſe ſubſtantiale & eſſe accidentale. v. g. ſi dicatur, aqua eſt in potentia ad eſſe, verificatur pro eſſe ſubſtantiali. Si autem dicatur aqua poteſt eſſe calida, verificatur pro eſſe accidentali.

Ex his diſtinctionibus dico in propoſito ꝙ in perpetuis abſtractis nullo modo differunt eſſe & poſſe, qm̄ in quocūque differt eſſe, & poſſe in eo eſt potentia ad aliquod eſſe, quod prius non habuit & poſtea recipit, ſed in ſubſtantiis abſtractis de mente pħi in lib. 12 meta. in tex. 30. non eſt talis potentia, qm̄ earum ſubſtantia eſt actus non admixtus potentiæ prout videtur eſſe mens philoſophi & Commenta. in eodem loco, prout verba ſonant. Et de hoc formauimus in. 12. meta. q. 11. vt videre poteris. In perpetuis autem tranſmutabilibus vt ſunt corpora cœleſtia non differunt eſſe & poſſe quo ad eſſe ſubſtantiale, differunt autē quo ad eſſe accidentale. Prima pars ꝓbatur. In quocunque differunt eſſe & poſſe quo ad eſſe ſubſtantiale hæc conſequentia non valet, hoc poteſt eſſe ergo eſt. Sed in perpetuis talis conſequentia valet. Nam ſi pro aliquo inſtanti eſſet verum dicere in perpetuis, hoc poteſt eſſe & tamen nō eſt, ergo non eſſet perpetuum. Secunda autem pars probatur, qm̄ reſpectu eſſe accidentalis non valet hæc conſequentia, hoc poteſt eſſe ergo eſt. Nam de luna verum eſt dicere ꝙ poteſt eclipſari & tamen non eclipſatur, & de ſole verū

eſt dicere ꝙ poteſt eſſe in occidente, & tamen non ſequitur ꝙ ſit in occidente. Tu igitur conclude breuiter ꝙ propoſitio philoſophi verificatur quo ad prædicata eſſentialia & conſequentia rei perpetuæ naturam. Non autem quo ad prædicata accidentalia.

Ad inſtantias propoſitas in principio quæſiti patet ſolutio. Nam concludunt ꝙ non tenet reſpectu eſſe accidentalis, accidit enim materiæ ꝙ ſit ſub hac determinata forma vel ſub illa. Similiter accidit ſoli ꝙ ſit in tali vbi ꝙ eclipſetur. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 9. ſi poteſt eſſe corpus naturale infinitum actu.

Rationabiliter quidem igitur ſpeculantibus, ex huiuſmodi videbitur nõ eſſe vtiq̃3. ſ. corpus naturale infinitum actu. Tex. 40.

IN HAC qõne antequam deueniamus ad reſolutionem aduerte ꝙ nõ intendimus hic adducere rõnem pbi qua laboras ꝓbare non dari infinitum corpus actu, vt in primo cœli, & in hoc. 3. lib. Sed reſoluemus ꝓpoſitum per ſolam rõnem q̃ adducit hic in tex. 40. Sic igitur ꝓcedemus. Primo ponetur conclõ rñſiua. Secũdo ad eius ꝓbationem aſsignabimus aliquas ſuppoſitiones & formabimus rõnẽ pbi. Tertio ſoluemus aliqua argumenta apparentia.

Quantum ad primum ſit hæc concluſsio impoſle eſt dari corpus actu infinitum ſimpliciter dico ſimplr. i. quod penitus caret terminis ſm longitudinem & latitudinem & ꝓfunditatem Nam ſi daretur corpus pedale in latitudine & cubitale in profunditate & longitudinis infinite. Non eſſet actu infinitum ſimpliciter, quia non ſm omnem dimenſionem ſed tantum ſm longitudinem.

Quantum ad ſecundum præpono tres ſuppoſitiones antequam probetur concluſio.

Prima eſt, corpora ſimplicia nãlia vt elnta ſunt adinuicem contraria, ex conſequenti ſe mutuo alterant & corrũpunt, & id probatum eſt in ſecundo de generatione.

Secunda eſt. Qñ vnum cõtrarium totaliter obtinet ſup alterum aut dominatur alteri, alterat & corrũpit ipſum,

non hac ratione, ſed ex motu, probans corpus infinitum eſſe immobile. Quæ ratio an ſit demonſtratiua, & de neceſ ſitate concludens, non eſt præſentis loci inueſtigare. Sed id pertractabimus in q ſuper libros de cœlo. Nā aliqui & famoſi vt Gregorius conantur illam rōnem ſoluere, & nos defenſabimus eam. Nunc ſufficit ſuſtinere ꝙ non datur in finitum corpus actu naturale ſimpliciter, quod ſit elementum vel elementatum.

Tu tamen aduerte ꝙ ſequendo opinionem antiquorū, ratio quam ſupra formauimus eſt vl'ſ, & concludit etiam de cœlo, quoniam antiqui ponebant cœlum ex natura elementorum, vt patet in primo cœli.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ inter argumenta quibus ſolet ꝓbari, dari poſſe infinitum q̄tum actu hæc ſunt magis apparentia. Primum fundatur in. 1. phyſic. tex. 15. Vbi pħs reprobans Meliſſum inquit infinitū eſt in q̄titate. Item dicit ꝙ rō infiniti congruit q̄titati, ex quibus ſic arguitur, ſi aliqua duo ſic ſe hñt ꝙ vnū eſt ſubiectum, & alterū ꝓprietas ſua, ſi ſubiectū eſt dabile in nā, & proprietas ſua. Sed q̄titas & infinitū ſe hñt vt ſubiectū & paſsio ex dicto pħi adducto, & certum eſt ꝙ datur quantitas, ergo dabile eſt infinitum quod eſt paſsio ſua ſicut & finitum.

Ad ſolutionem huius aduerte, ꝙ qñ dicit pħs in. 1. phy. tex. 15. infinitum eſt in q̄titate, nō eſt ſenſus eius concedere, ꝙ de facto ſit dabile infinitum q̄tum actu, quia ſibi contradiceret in hoc. 3. lib. Sed arguēs contra Meliſſum intendit hanc ꝯñam ſi infinitum eſt, ergo eſt in q̄titate. Et hoc iō quia hæc condōnalis eſt vera, ſi datur infinitum non datur niſi in q̄titate. Nam ſuba & qualitas non poſſunt eſſe infinite niſi ꝑ accidēs. i. rōne quantitatis. Patet aūt ꝙ ex illa ꝯña non poteſt inferri, ergo infinitum quantum actu ſimpliciter poteſt eſſe, aliter & ex hac ꝯña ſi datur vacuum, datur circa locum poſſet inferri ergo vacuum poteſt eſſe, quod tamen repugnat philoſopho in. 4. phyſi. Ad argumentum ergo nego minorem loquendo de infinito actu & ſimpl'r, ad ꝓbationem dico ꝙ textus pħi non debet intelligi niſi conditionaliter ad deſtruendum errorem Meliſsi.

Secundo ſic. Imaginatiua imaginatur infinitum. ergo vel eſt vel poteſt eſſe. ꝓbatur conſequentia. Quod mouet aliquam potentiam paſsiuam ad actum eſt vel poteſt eſſe. Nam eſſe motiuum non conuenit niſi enti. Sed infinitum mouet imaginatiuam vt potentiam paſsiuam ad imaginā dum infinitum. ergo eſt vel poteſt eſſe.

Ad hoc negatur conſequentia. Ad ꝓbationem nego mī norem. Et dico ꝙ ſi imaginatiua imaginať infinitum, non eſt quia moueatur ab infinito, ſed quia mouetur a ſuo oppoſio. i. a finito per quod cognoſcit infinitum. Nam naturale eſt nobis cognoſcere priuationem ꝑ habitum. Præterea aduerte ꝙ maior eſt falſa. Nā imaginamur multa quæ nec ſunt nec poſſunt eſſe, vt chimerica & fabuloſa.

Tertio ſic. Materia ꝑma eſt in potentia ad oēm quantitatem, qm̄ nullam ſibi determinat naturaliter. ſicut nec aliquam formam ſibi congenitam habet, ergo eſt in potētia ad quantitatem finitam & infinitam. Sed omne ad qď materia eſt in potentia poteſt eſſe ergo &c.

Ad q̄titatem hoc negatur añs, qm̄ non eſt in potentia niſi in ordine ad formam naturalem quæ requirit determinatam quātitatem ſicut & alias determinatas diſpōnes, ad ꝓbationem dico ꝙ licet materia ſm ſe & īmediate nō determinet ſibi aliquā quantitatem. tamen quia ſemp eſt con iuncta alicui formæ, ideo in ordine ad formas quas ſucceſ ſiue recipit determinat ſibi modo hanc modo illam quantitatem ꝓut ipſæ formæ requirūt, & qm̄ nulla forma requirit q̄titatem infinitam, alr̄ nō dareť maximum & minimū ꝑ ſe exiſtēs in nālibus, ideo nec eſt nec pōt eſſe magnitudo actu infinita. Et ſi dicas ꝙ licet non poſsit dari magnitudo nālis actu infinita ꝑꝑ formam determinantem ſibi tātam q̄titatem, tñ ex hoc non ſequitur quin poſsit dari magnitudo infinita mathematicæ ſumpta, qm̄ vt ſic abſtrahit a materia, & vt ſic non conſideratur in ordine ad formam.

Reſpondeo licet magnitudo mathematicæ ſumpta abſtrahat a materia ſm rationē, non tamen ſm eſſe, quia non poteſt eſſe niſi in materia, & in materia non eſt niſi in ordine ad formam, & ideo non poteſt eſſe realiter & exiſtenter

infinita,licet poſsit imaginari, vt diximus ſupra. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint prout ad phyſicum hic ſpectat. Nam vt diximus in primo de cœlo faciemus aliam conſiderationem de infinito.

Quæſtio. 10. ſi in naturalibus poteſt eſſe
multitudo actu infinita.
At vero nec numerus ſic eſt ſcilicet in-
finitus. Textu. 41.

IN HAC qōne ꝑ declaratione tituli aduerte ꝙ non eſt intentio noſtra hic diſputare,ſi abſolute & vl'iter loquēdo pōt pari multitudo actu infinita.ſ.ſiue in abſolutis ſiue in reſpectiuis,ſiue in ſubſtantiis ſiue in accidentibus ſiue in ſeparatis quæ ſunt non quanta,ſiue in naturalibus corporeis.Sed tm̄ applicate ad naturalia.Nam in doctrina noſtra vt patet ꝑ B.Tho.in lib.2.cōtra gētes cap.81.pħs ĩ.3.phy.& in 1.cœli,nō loquiť niſi de infinito materiali,vnde in.3.lib.de aīa in.q.3.de eſſentia aīæ intellectiuæ,quærentes ſi eſt incorruptibilis,formauimus argumētum de infinitate aīaꝝ,& ſuſtinuimus ꝙ non repugnat doctrinæ Ari. quam tradit in hoc.3.lib.phy.dari multitudinem actu infinitam in ſeparatis.Reſtringentes ergo nos ad multitudinē in naturalibus, quæ ſunt quāta ſic ꝓcedemus ad reſolōnē quæſiti.Primo ponentur duæ conclōnes reſponſiue cum probationibus ſuis.Secundo ſoluentur aliqua argumenta quæ ſolent fieri magis apparentia in hac materia.

Quantum ad primum ſit hæc prima conclo. In naturalibus eſſential'r ordinatis non poteſt eſſe multitudo infinita actu ꝓbatur non pōt illis eſſe ꝓceſſus in infinitum ſed neceſſario datur primum & vltimum,ergo multo minus poteſt illic eſſe multitudo infinita actu,conſequentia nota per argumentum a maiori.Añs autem inuenies probatum in 2.metaphyſi.quæſtione quinta vide illic.

Secunda conclo.In naturalibus non eſſential'r ordinatis non pōt eſſe multitudo actu infinita ꝓbatur ſic.Oīs multitudo reꝝ naturalium eſt in aliqua ſpē multitudinis,quia nihil eſt in genere quod nō ſit in aliqua ſpē illius generis.Sed omnis ſpēs multitudinis eſt ſm aliquam ſpeciem nume-

bile ex doctrina pħi in. 7. meta. & in lib. vltium quicquid eſt in ſpecie eſt quid determinatum omne autem determinatum, poteſt aliquo numero aut vnitate ſignari. ergo ſi eſt multitudo infinita & eſt in aliqua ſpecie multitudinis, de neceſsitate eſt in aliqua ſpecie denominata a numero.

Ad ſecundum autem dico ꝙ nō fuit intentio philoſophi in. 5. meta. ca. de quāto excipere pluralitatem infinitā a finita quaſi quoddam poſſe eſſe, qm̄ determinauit oppoſitum hic in. 3. phyſi. Sed excepit eam quo ad menſurationē. q. d. Pluralitas finita eſt numerus. i. menſurabilis ad dr̄iam infinite quæ ſi daretur non eſſet numerus, & hæc conditionalis vtiq̧ eſt vera. Sed ex ea nō pōt haberi ꝙ philoſophus exceperit quantitatem ſiue pluralitatem infinitam vt poſſibilem eſſe, & eſt ſimile huic. Omnis locus naturalis eſt conſeruatiuus locati, & per hoc intendimus excipere vacuum non vt poſsibile eſſe. Sed qm̄ ſi eſſet non conſeruaret.

Quantum ad ſecundum aduerte ꝙ contra determinata, ſolent fieri multa argumenta quorum ſolões ad theologum ſpectant, & ꝓ aliqua arguitur ꝙ pōt dari multitudo infinita rerum carentium q̄titate puta infiniti reſpectus in eodem, infinitæ ſpēs intētionales, infinitæ aīæ intellectiuæ. Sed iſta nolo adducere qm̄ hic tm̄ de multitudine rerū naturalium quæ ſunt quantæ, quæritur ſi pōt eſſe infinita. Tria igitur argumenta formabimus. quibus arguitur poſſe dari multitudinem infinitam actu in rebus quantis.

Primum eſt. In quolibet continuo ſunt actu partes infinitæ, ergo poſſe eſt dari multitudinem infinitam in actu in rebus quantis, conſequentia nota, & probatur antecedēs. In quolibet continuo ſunt partes infinitæ, aliter non eſſet diuiſibile in infinitum cuius oppoſitum probatur in lib. 6. phyſi. nihil enim poteſt diuidi in ea quæ inſunt, & omnes ſunt actu quia omnes componunt, componens autem eſt actu, ergo in quolibet continue ſunt partes infinitæ actu.

Ad hoc negatur añs ad ꝓbationem concedo ꝙ in continuo ſunt partes infinitæ, ſed ſunt tm̄ in potētia, & cum arguitur ꝙ oēs actu componunt ergo ſunt actu, non concluditur niſi ꝙ omnes ſunt actu componentes, & ſi vlterius

infertur ergo omnes ſunt in actu. negatur conſequentia, qm̄ ad hoc ꝙ ſint in actu non ſufficit ꝙ actu componant, ſed eſt neceſſe ꝙ omnes habeant eſſe actu ſeparatim quod eſt falſum quandiu ſunt in toto, qm̄ non habent eſſe actu, niſi per eſſe totius. Si autem ſeparantur a toto deſinunt eſſe actu partes, quia non amplius actu componunt, & incipiunt eſſe in actu. i. habere eſſe ſeparatim a toto, ſed ſeparatæ ſunt finitæ ſeparabiles autem tendunt in infinitum.

Secundum eſt. Ex eo ꝙ ponitur multitudo infinita non implicatur contradictio, ergo eſt poſsibilis, conſequentia nota ex. 5. metap. cap. de poteſtate. Antecedens probatur, quia infinitas non tollit rationem multitudinis, nam poſito ꝙ eſſet multitudo infinita adhuc eſſet multitudo, nec tollit aliquid neceſſario conſequens multitudinem, nec econuerſo multitudo tollit rationem infinitatis, nec aliquid neceſſario conſequens ad infinitatem. ergo &c.

Ad hoc negatur aňs, ad ꝓbationem dico ꝙ infinitas tollit rõnem multitudinis actu exiſtentis. repugnat enim multitudinem eſſe infinitam & actu exiſtere, tollit etiam oẽm ſpeciem multitudinis, quia multitudo infinita non poteſt contineri in aliqua ſpecie multitudinis, aliter infinitum cõtineretur in aliquo finito. Sicut igitur aliquod quod nõ poſſet locari in aliqua ſpecie animalis tolleret rationem animalis. Sic quia multitudo infinita non poteſt locari in aliqua ſpecie multitudinis tollit rationem multitudinis.

Tertium eſt Tot nunc ſunt potentiæ actu in materia ꝑma, quot ſunt formæ quas recipiet in futuro. Sed in futuro recipiet formas infinitas ſm̄ pl̄m qm̄ ponit generationem æternam ante & poſt ex. 2. de gñone, ergo nunc ſunt potẽtiæ actu infinitæ in materia prima. Minor quidem patet in via Ariſt. Maior autem probatur, ſi nunc non habet potentiam ad formam quam recipiet in futuro. ergo non poterit recipere eam. Implicat enim ꝙ aliquid ſit potẽs reſpectu alicuius ad quod non habet potentiam, ergo nunc materia habet potentiam actu reſpectu cuiuſcũꝗ formæ recipiendæ in ea, & ſic tot habet, quot formas recipiet.

Ad hoc argumentum neſciuit aliter rñdere Iãdunus in

.3.phyſi.q.11.niſi ꝙ concedit infinitam multitudinē actu potentiarum quas nunc habet materia ad formas recipiendas in futuro, & reputat hoc non eſſe inconueniens, quia iſtæ potentiæ non ſunt indiuidua diuerſa ſm̄ quantitates continuas. Et forte pħs non negauit multitudinem indiuiduorum infinitam niſi illam quæ conſequitur diuiſionem continui, & eſt multitudo indiuiduorum corporalium, ſic reſpondet Iandunus, & fuit deductus ad hoc, quia vt videre poteris in.1.libr.in q. noſtra.33 tenuit ipſe potentiam materiæ diſtingui realiter ab eſſentia materiæ, & multipli cariv e multiplicantur formæ receptibiles, vnde ex hac ſua poſitione bene ſequitur, ꝙ ſi formæ receptibiles ſunt infinitæ, potentiæ ſunt infinitæ, verum hoc argumentum in via noſtra leue eſt, qm̄ vt determinauimus in prædicta. q. & reprobauimus viam Ianduni potentia materiæ eſt idē realiter quantum ad id quod dicit in recto cum materia, & non multiplicantur realiter ſed formalr̄ modo quo declarauimus illic, & ideo non aſtringimur ad cōcedendum realem multitudinem actu potentiarum in materia, qm̄ illa plurificatio non eſt realis ſed formalis, ſicut nec in vno patre plurificantur paternitates etiam ꝙ habeat plures filios vt determinauimus in.5.meta. Ad argumentum igitur ſic reſpondendum eſt in via noſtra. potentia materiæ ad formam, poteſt dupl̄r intelligi aut de ꝓxima aut de remota, ſi de ꝓxima nego maiorem, aliter nunc materia eſſet diſpoſita ad oēs formas recipiendas in futuro. Nā qñ patiens eſt in potentia ꝓxima non indiget alia diſpōne aliter non eſſet in potentia ꝓxima; conſtat autem ꝙ materia exiſtēs ſub vna forma non eſt diſpoſita ad aliam formam, ſed per abiectionem pñtis formæ paulatim diſponitur ad aliam, ſi de remota dico ꝙ maior non verificatur niſi de pluralitate formalis potentiarum, ex qua non poteſt concludi infinita multitudo realis actu. Nam ex pluralitate formali non valet cōſequentia ad pluralitatem realem aliter genus & ſpecies diſtinguerentur realiter quia diſtinguūtur formaliter, aliquid enim includit ſpecies in ſuo conceptu quod nō includit genus. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Qõ. 11. Si magnitudo eſt diuiſibilis in infinitum, & augmentabilis in infinitum ita q̄ poſsit excedere omnem magnitudinem finitam.

Quod autem ſecundum appoſitionem idem quodãmodo eſt, & quod eſt ſecundum diuiſionem, infinitum enim ſecundum appoſitionem fit econtrario. Textu. 59.

IN HAC q̄one. Sic ꝓcedẽdum eſt. Primo ꝓbabitur q̄ magnitudo eſt diuiſibilis in infinitum. Secundo q̄ eſt augmentabilis in infinitum. Tertio q̄ nõ eſt ita augumentalis in infinitum q̄ poſsit excedere omnem magnitudinem finitam datam. Quarto ſoluentur quædã argumenta ſatis apparentia contra determinata.

Quantum ad pͥmum, ponitur hæc concluſio, in diuiſione magnitudinis datur ꝓceſſus in infinitum. Hanc intendo ꝓbare de intentione Cõmen. quæ non diſcordat a via noſtra, & arguitur ſic, ſi diuiſio magnitudinis ceſſat, aut ceſſat ad nihil aut ad aliquid, non ad nihil quia hoc nõ eſſet diuidere ſed annihilare magnitudinem. Nam oĩs diuiſio poſſibilis requirit maxime diuiſio poſitiua, q̄ ea in quæ fit diuiſio ſint alicuius entitatis ſi ad aliquid. Quæro aut ad diuiſibile aut ad indiuiſibile. Non pͥmum, quia oẽ diuiſibile põt diuidi, ergo non ceſſat diuiſio quod eſt contra te. Non ſecũdum quia ſi ceſſat ad indiuiſibile, ergo componitur magnitudo ex indiuiſibilibus in eadem. n. reſoluitur vnũquodq; ex quibus componitur. Sed probabitur in lib 6. q̄ impoſſe eſt continuum componi ex indiuiſibilibus, ergo &c.

Quantum ad ſecundum ponitur hæc concl'o, appõ ad magnitudinem finitam tendit in infinitum ꝓbatur, ſm̄ q̄ vna magnitudo eſt diuiſibilis, alteri eſt appõibilis, puta ſm̄ q̄ diuido hoc lignum, diuiſa põt apponi alteri ligno. Sed ꝑ concl'onem præcedentem, quælibet magnitudo eſt diuiſibilis in infinitum, ergo & appõ tendit in infinitum, & hoc eſt quod dicit philoſophus in tex. 59. Q d aũt ſm̄ appõnẽ idem quodãmodo eſt & quod ſm̄ diuiſionem. q. d. appoſitio tendit in infinitum ex eo q̄ diuiſio tendit in infinitum.

Quãtum ad tertium: ponitur hæc concl'o, licet magnitudo

tudo ſit augmentabilis per appoſitionem in infinitum, nō tamen per tale augmentū pōt excedere oēm magnitudinē finitā datā probatur, ſi magnitudo ita pōt augeri in infinitum ꝙ pōt excedere oēm magnitudinem finitā, ergo poterit dari maior omni magnitudine finita. Sed quod eſt maius omni finito eſt infinitum ergo poterit eſſe magnitudo actu infinita, cuius oppoſitum probatū eſt ſupra.

Quantum ad quartum aduerte tria argumenta contra tertiam concluſionem.

Primum eſt, ſicut ſe habet diuiſio ad diminutionem, ſic appoſitio ad augmentationem nam ſicut tres quanta quanto magis diuiditur tanto fit minor ſic quanto magis ei apponitur fit maior. Sed per diuiſionem vt docet pħs contingit excedere q̄cūq; paruitatem datam, ergo per appoſitionem contingit excedere quācūq; magnitudinē datam.

Ad hoc negatur ſimilitudo, quoniam licet ſit ſimile ī hoc ꝙ illud quod eſt acceptum ex diuiſione ſit minus præexiſtenti ante diuiſionem, ſic illud quod eſt conſtitutum ꝑ appoſitionem eſt maius præexiſtenti, tamen eſt diſsimile in hoc, ꝙ diuiſio ſe tenet ex parte materiæ, quæ ſm̄ ſe eſt infinita & interminata, & ideo non incōuenit per diuiſionem tendere in minus in infinitum & excedere omnem paruitatem datam. Additio aūt ſe tenet ex parte formæ, cuius eſt terminare quantitatem rei. Nam ex forma ſumitur terminus rei quantæ.

Secundum, & eſt contra reſponſionem datam. Sicut magnitudini repugnat ex forma creſcere in infinitum ita ꝙ non detur maximum, ſic ex forma repugnat ei diuidi in infinitum ita ꝙ non detur minimum, aliter in naturalibus non daretur maximum & minimum cuius oppoſitum determinatum eſt in. 1. lib. ergo ſi magnitudo non pōt creſcere in infinitum ita ꝙ excedat omnem magnitudinem datam, nec poteſt diuidi in infinitum ita ꝙ excedat omnem paruitatem.

Ad hoc dicitur ꝙ repugnare ex forma magnitudinē diuidi in infinitum ita ꝙ nō detur minimum poteſt intelligi dupliciter, primo ꝙ repugnet per ſeparationem, ita ꝙ vna

quæcꝗ pars in infinitum habeat eſſe extra totum, & ſic cõcedo ꝙ repugnat ex forma talis diuiſio in infinitum aliter non daretur minimum per ſe exiſtens, cuius oppoſitũ determinauimus in.j.lib.in.q. 19. Secundo ꝙ repugnet ꝑ ſignationem partium, quæ tamen actu non ſeparantur abinuicem, & ſic nego ꝙ repugnet ex forma, & vt ſic concedo ꝙ non datur minimum, tale enim eſt minimum inexiſtẽs, quod docuimus non dari in.j.lib.q.19. Ad argumẽtum igitur nego ſimilitudinem ſumendo diuiſionem in ſecundo ſenſu, & concedo ꝙ non datur minimum inexiſtens. Concedo autem ſimilitudinem in ſecundo ſenſu, aliter vt arguitur non daretur minimum per ſe exiſtẽs, & dico ꝙ philoſophus non poſuit diuiſionem in infinitum magnitudinis naturalis niſi in ſecundo ſenſu.

Tertium, ſicut eſt principium apud geometram ꝙ poſſibile eſt accipere lineam omni alia minorem, ſic eſt principium ꝙ poſsibile eſt accipere lineam omni alia maiorem & ſic infinitum. Sed non datur linea niſi in corpore naturali, quia quãtitas nõ ſeparatur a materia ſm eſſe, ergo ſi poſſibile ẽ dare lineam per appoſitionem omni alia maiorem ſic erit etiam de magnitudine.

Ad hoc dicitur ꝙ principium geometre non eſt tale, poſſibile eſt ad omnem lineam accipere maiorem illa Sed ẽ tale, poſsibile eſt ad omnem lineam imaginari ſiue opinari maiorem illa. Conſtat autem ꝙ non omne imaginabile eſt poſsibile eſſe, & hæc eſt reſponſio Commenta.in commento 59. vbi inquit additio menſuræ.i.magnitudinis qua vtitur geometra, eſt de cap.propoſitionum opinabilium, & exemplificans inquit, vt cum imaginatur ꝙ figura habet poſitionem, & ꝙ cum punctus mouetur facit lineam, & linea mota facit ſuperficiem, vnde patet ꝙ geometer nõ ſic ponit in re, aliter falſum poneret, qm̃ in lib.6. probatur impartibile non poſſe moueri, ſed ſolum ponit imaginariæ, & ſic patet ꝙ argumentum nihil concludit. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Expliciunt quæſtiones in tertium librum phyſicorum, Fratris Chriſoſtomi Iauelli Canapicii ordi prædicatorum philoſophiæ & theologiæ profeſſoris.

Incipiunt quæſtiones eiuſdem ſuper quartum librum phyſicorum.

In hoc quarto lib. determinanſ infraſcripta quæſita ſuper tractatum de loco & vacuo & tempore.

1 Si ratio antiquoꝝ qua probatur ꝙ ad phyſicum ſpectat conſiderare de loco eſt ſophiſtica.

2 Si locus naturalis habet virtutem trahendi ad ſe locatũ, & conſeruandi & perficiendi ipſum.

3 Si ſu ſum & deorſum ſunt ſpẽs loci & ſi ſunt extrema longiſsimæ lineæ rectæ.

4 Si qui dicunt mundum factum ĩ tempore neceſſe habẽt ponere vacuum præcedere generationem mundi.

5 Si punctus & locus puncti ſunt idem & ſi idem ſequitur de corpore & loco eius ſilr de ſuperficie & de linea.

6 Si hæc conſequentia eſt vera, ſi locus eſt ergo eſt aliqua cauſa.

7 Si apud Commenta. concedendum eſt, ꝙ materia ſit dimenſio in potentia.

8 Si ẽſt impoſſe ſcire formam ſine materia, vt dicit cõmẽ. in cõmento. 16.

9 Si ratio quam facit philoſophus in tex. 20. qua intendit probare locum non eſſe formam nec materiam concludit contra antiquos.

10 Si hæc eſt vera. Amphora vini eſt in amphora vini.

11 Si locus eſt equalis locato.

12 Si materia poteſt ſeparari a forma, ita quod ſeparatim exiſtat.

13 Si diffinitio loci eſt recte aſsignata a philoſopho.

14 Si vltima ſphæra eſt in loco & quomodo.

15 Si vnum elementum eſt locus naturalis alterius.

16 Si vnum elemẽtum vt locatur in alio puta aer in igne patitur ab eo.
17 Si daretur motus in vacuo, an eſſet in inſtanti.
18 Si duo corpora poſſunt eſſe ſimul in eodem.
19 Si rareſactio & ꝯdenſatio poſſunt fieri ſine vacuo, & ſine acquiſitione ac deperditione noue quãtitatis.
20 Si hæc eſt vera. Tempus eſt motus & econuerſo.
21 Si diffinitio temporis eſt bene aſsignata.
22 Quæ ſint illa quæ menſurantur tempore.
23 Si tempus eſt tantum vnum.
24 Si tempus habet eſſe extra animam.
25 Si in toto tempore eſt idem inſtans vel plura.

QVAESTIO PRIMA.

Si ratio antiquorum qua probatur quod ad phyſicum ſpectat conſiderare de loco eſt ſophiſtica.

ET EA NANQVE QVAE SVNT, OMnes opinantur alicubi eſſe. Quod enim non eſt nuſquã eſt, vbi.n. tragellaphus. Tex. 1.

N Hac qõne. Anteq̃ deueniam ad reſolutionem aduerte ꝙ antiqui ſic argu ebant. Quod nõ eſt nullibi eſt, ergo quod eſt alicubi eſt, & ſecũdũ Commen. ſic arguebant. Cum videtur ꝙ illud quod non eſt ens vt chimera non eſt in loco exiſtimauerunt ꝙ ſequitur ſm conuerſionem ꝙ omne quod eſt ens eſt in loco, vt aũt ſcias an ſit ſophiſtica vel non, ſic procedendum eſt. Primo ponitur diſtinctio de ente. Secũdo declaratur ꝙ in vno ſenſu non eſt ſophiſtica, in alio autẽ ſic. Tertio declaratur ĩ particulari qualiter eſt ſophiſtica, nam licet apud

Commen. & B. Tho. ſit ſophiſtica non tñ videntur cõcor dare de modo.

Quantum ad primum aduerte ꝙ ens duobus modis po teſt conſiderari. Primo vt ſe extendit ad entia ſenſibilia cor porea, & incorporea quæ non hñt niſi quantitatem virtua lem, quæ non eſt repletiua nec commenſurabilis loco. Se cundo vt ſolum ſe extendit ad entia ſenſibilia corporea.

Quantum ad ſecũdum aduerte ꝙ ſi ſumatur ens ſecun do modo, & teneat aliquis non dari ens niſi ſenſibile, ita ꝙ oẽ ens eſt ſenſibile, & quod non eſt ſenſibile non eſt ens, & vtatur rõne prædicta antiquorum, nõ arguet ſophiſticæ, qm̃ poſito illo caſu iſta tria ſunt conuertibilia. ſ. eſſe ens, eſſe ſenſibile, eſſe in loco, ita ꝙ ſequitur affirmatiuæ, ſi quid eſt ens eſt ſenſibile. Si eſt ſenſibile eſt in loco, qm̃ eſt quantum, ſequitur etiam negatiuæ conuertendo. Si nõ eſt in loco, nõ eſt ſenſibile. Si non eſt ſenſibile non eſt ens, vnde nota ꝙ in terminis conuertibilibus non põt committi fallacia ꝯñtis ar guendo a deſtructione añtis ad deſtructionem ꝯñtis Siue a põne ꝯñtis ad poſitionẽ añtis. Nam procedendo & retroce dendo affirmatiuæ & negatiuæ ab vno ad aliud valet ꝯñtia, vt hic, ſi tu es hõ tu es riſibilis, ergo ſi non es riſibilis nõ es homo, & hic ſi tu es hõ tu es riſibilis. Sed tu es homo ergo tu es riſibilis. Et qm̃ antiqui reputabant nullum eſſe ens niſi ſenſibile, iõ ſtante opinione eorum licet falſa, non cõmitte bãt fallaciam Si aũt ſumatur ens primo modo, & vt veri tas eſt, dico ꝙ prædicta rõ eſt ſophiſtica, qm̃ eſſe ens & eſſe in loco, ſe hñt ſicut magis cõe & min⁹ cõe. Vñ ſicut nõ ſeqꝉ hic Si tu non es aĩal non es hõ, ergo ſi tu es aĩal tu es homo quia arguitur a deſtructione añtis ad deſtructionẽ ꝯñtis. Sic non ſequitur hic. Quod non eſt ens non eſt in loco. ergo qđ eſt ens eſt in loco, ſtat. n. ꝙ aliquid ſit ens & non ſit in loco, vt ſuba abſtracta, & qm̃ veritas eſt, ꝙ ens ſe extẽdit ad ſenſi bile & incorporeum, ideo Cõmen. & B Tho. non conſide rantes illud ſolum quod dicebant antiqui, ſed quid verum ſit, tenent rõnẽ antiquoꝝ eſſe ſophiſticam.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ ſequentes Commen. in ter quos eſt Bur. dicunt rõnem antiquorum eſſe ſophiſticã

quia arguunt a deſtructione antecedentis. Pro cuius notícia aduerte ꝙ arguere a deſtructione antecedentis eſt ſumere oppoſitum. v. g. ſi antecedens eſt negatum affirmetur ſi affirmatum negetur. Nam hic eſt fallacia, ſi tu non curis nõ moueris, ergo ſi curris moueris & ſimiliter hic, ſi tu es homo tu es animal, ergo ſi non es hõ non es animal. Antiqui autem arguebant primo modo Sic. n. arguebant ſi aliquid non eſt, non eſt in loco ergo ſi aliquid eſt, eſt in loco. Ideo committebant fallaciam quia arguebant a ſuperiori ad inferius negatiue, quia in plus eſt eſſe ens quã eſſe in loco vt diximus. Deinde conuertebant a ſuperiori ad inferius affirmatiue, quæ conuerſio non valet. vnde inquit Commẽ. in commẽ. 1. Declaratum eſt in logica ꝙ iſta cõuerſio non tenet. Sunt enim entia quæ non ſunt in loco.

Secundum B. Tho. arguebant a poſitione cõſequentis, qui eſt alter modus cõmittendi fallaciam conſequentis, ſic . n. arguebant ſi id quod in nullo loco eſt, non eſt. ergo omne quod eſt, eſt in loco. Idem tenet Iandunus in. 4. phyſi. qõ. 1. in reſponſione ad vltimũ Nolo aũt immorari ad inueſtigandum, quis modus magis conſonet textui. Sufficiat tibi ꝙ ſiue arguant a deſtructione antecedentis. ſiue a poſitione conſequentis ꝙ eorum ratio ſm veram philoſophiã eſt ſophiſtica. quia vt demonſtrabitur in lib. 8. & in lib. 12. metaphyſi. dantur entia quæ non ſunt in loco. vtpote non quanta & ſine omni magnitudine.

Nec obſtat quod dicit philoſophus in 8 lib. phyſi. in tex. 84. ꝙ principium mouens primum cœlum, quod eſt ſubſtantia abſtracta eſt in medio. i. in centro aut in circulo &c. ex conſequenti videtur eſſe in loco. Nam eſſe in loco phyſicæ vt dicemus infra eſt q̃ritatem locati cõmẽſurari loco, & replere locum, quod repugnat enti non quanto. Primum autem principium eſſe in centro vel in circulo. i. in circũferentia primi mobilis non eſt per commenſurationem, ſed per contactum virtualem, de quo loquemur in li 8. & eſſe ſic in loco, non eſt modo phyſico, ſed metaphorico. Sed non eſt præſentis loci id pertractare. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 2 ſi locus naturalis habet virtutē trahendi ad ſe locatum & conſeruandi ipſum ac perficiendi.

Sed quia & hēt quandam potentiam locus, fertur enim vnumquodq; in locum ſuum non prohibitum. Tex. 4.

IN hac qōne aduerte ꝙ non intendim⁹ loqui quæ ſint naturalia loca elementorum, vtrum.ſ. vnum elementum locetur in alio, hoc.n. quæremus infra. Sed ſolum intendimus loqui, de proprietatibus loci naturalis abſolute ſumpti & ſic procedem⁹. Primo inueſtigabitur ſi trahit ad ſe locatum. Secundo ſi conſeruat. Tertio ſi perficit. Quarto remouebit quoddam dubium.

Quantum ad primum aduerte ꝙ trahens eſt duplex. Quoddā vt efficiens, & eſt illud quod mouet ad ſe vt dicemus in lib. 7. Quoddā vt finis, & eſt illud per qđ tractū conſequit eſſe ſuum ꝑfectū, qm̄ finis hēt rōnē boni, bonum autem eſt perfectiuum eius cuius eſt bonū, in ꝓpoſito dicitur ꝙ locus trahit locatum nō vt efficiens, ſiue vt mouens effectiue, ſed vt finis. Et quidem ꝙ nō effectiue ꝓbabit in. 8. lib. vbi quæremus a quo mouetur effectiue graue & leue. Nā omne locatum in ſphera actiuoꝝ aut paſſiuorum eſt graue aut leue quia aut eſt elementum aut elementatū, & tunc inueſtigabitur. ſi forma grauis aut generās aut locus mouēt ipſum effectiue. Quod autē moueat & trahat vt finis probatur. Illud mouet & trahit vt finis ad quod cum peruenerit tractatum quieſcit in eo, nec inde abſtrahitur niſi violenter, finis.n. habet rōnem quietantis & immobilitantis. Sed iſte conditiones conueniunt loco naturali. Nā videmus ꝙ locatum extra locum naturalē non naturaliter qeſcit, qm̄ non ꝓhibitū tendit ad locū naturalē & ibi quieſcit, nec pōt extrahi niſi per agens violentans, ergo &c. Tu tamen aduerte ꝙ vt declarabit in li. 7. de mēte Cōmen. in cōmē. 10. trahens vt efficiens & trahens vt finis nō conueniunt in attractatione vniuoce, qm̄ trahens vt efficiens mouetur cum tracto. Trahens aūt vt finis nō mouetur, ſed tractū mouet ad ipſum. Nam finis habet rōnem mouentis non moti, vt

determinauim⁹ in tertio de aïa & in. 12. metaphyſi.

Quantum ad ſecundum concorditer cōceditur ꝙ locus nālis hēt potentiam.i.virtutem cōſeruatiuam locati, & ex oppoſito locus non nālis hēt virtutem deſtructiuam locatis, & primum quidē manifeſtatur rōne & ſigno. Rōne quidem ſic ſi locus naturalis puta locus deorſum non haberet virtutē conſeruatiuā ſui locati.ſ.rei grauis, non magis moueretur graue ad vnum locum ꝙ̄ ad alium, ex quo p te nō magis conſeruat hic locus quam illæ. Præterea, fruſtra indite eſſent qualitatis motiue grauibus & leuibus. Nam nulla rōne alia hñt in ſe has qualitatis niſi vt per eas moueantur ad loca ſua nālia vt ad ſua conſeruatiua, ſigno aūt id cōſtat qm̄ non ſolum videmus in diuerſis locis diuerſa cōſeruare & proficere & augeri, in oppoſitis aūt deſtrui & deficere, vt patet de arboribus & multis vegetabilibus tranſlatis de regione ad regionem, ſed etiam videmus quantū conferat locus generationi. Nam elephantes proprie in tertio climate generantur. Aromata in primo climate & vltra. Et nō ſolum locus conſeruat locatum, ſed in humana ſpē maximā diuerſitatem cauſat quo ad cōplexiones & mores, nā arctici fortiores ſunt cōplexione ſed ingenio depreſsi, moribus rudiores. Meridionales aūt oppoſito modo, ergo &c. quod autē locus non naturalis ſit cauſa corruptionis, ad ſenſum patet. Nam reſpirantis viuunt in aere, ſuffocantur in aqua. Non reſpirantia aūt econuerſo.

Vnde aūt locus naturalis habeat virtutem generatiuam & conſeruatiuā locati, dicemus infra qñ inueſtigabim⁹ quō vnum elementum, eſt locus alterius elementi, licet habeāt qualitates contrarias. Pro nunc dico ꝙ hēt a primo locante.i.a cœlo influente talem virtutem conſeruatiuam, inde enim prouenit ex.j.meteoroꝝ oīs virtus regitiua & generatiua & conſeruatiua huius mundi inferioris, vt declaraui mus in epithomate noſtro in primo meteoroꝝ in tract.j.

Quantum ad tertium.ſ.ꝙ perficiat locatū patet ex primo & ſecundo. Nam finis & conſeruatiuū hēt rōnē pficientis. Tu tamen aduerte ꝙ perficiens eſt duplex.ſ.intrinſecū & extrinſecum, intrinſecum quidem eſt forma rei perfe-

ctibilis ſiue ſubſtantialis vt anima eſt perfectio animati, ſiue
accidentalis, vt ſcientia eſt perfectio ſcientis extrinſecũ aũt
eſt vt bonus equus perficit ſeſſorem, & robuſtus exercitus
ducem, & ſolium regem, ſic naturale continens perficit cõ
tentum. Et ex hac diſtinctione ſoluitur argumentũ quo ꝓ-
batur locum non perficere locatum, quia nõ eſt forma nec
quid inherens locato. Hoc quidem nõ valet, quia ſupponit
omne perficiens eſſe intrinſecum perfectibili, quod nõ eſt
veꝝ, nam aſsiſtentia intelligentiæ perficit cœlum & magr̃
aſsiſtens diſcipulo diſputanti perficit ipſum inquãtum ina-
nimat & roborat ipſum & inferiores intellectus perficiunt
ex conuerſione ad ſuperiores. Sed de hoc alias.

Quantum ad quartum dubium occurrit, quia non vide
tur veꝝ, ꝙ locus naturalis conſeruet locatum, & arguitur
ſic, ſi locus haberet virtutem ꝯſeruatiuam locati, locatum
nunquam corrũperetur exiſtẽs in ſuo loco naturali, hoc au
tem eſt falſum, qm̃ videmus aĩalia & plantas ẽt ꝙ exiſtant
in loco ſibi conuenientiſsimo, corrũpi & deficere. Contra
probatur. Quia nihil corrũpitur in eo in quo conſeruatur,
aliter non eſſet cõſeruãs. Nã cõſeruare eſt manu tenere in
eſſe. Implicat autem ꝙ manu teneatur & corrumpatur.

Ad hoc dicit ꝙ oẽ locatum naturaliter in ſphera actiuoꝝ
eſt corruptibile ex cã intrinſeca ſi eſt ꝯpoſitum ex contra-
riis vel ex contrario extrinſeco ſibi approximato, ſiue ſit
ſimplex ſiue ꝯpoſitum, ſi obtinet ſuper ipſum.

Quod aũt corrumpantur & deficiant locata in ſuo loco
naturali, nõ eſt quia non conſeruat, ſed quia nõ poteſt pro
hibere corrumpentia intrinſeca & extrinſeca, quæ p̃ualent
ſuæ virtuti conſeruatiue. Tu tamen aduerte ꝙ locus natu-
ralis licet ex ſe ſit conſeruatiuus locati tamen ex aliquo ſu-
perueniente extraneante ipſum fiet corruptiuus locati, vt
aer recipiens cauma, & qualitates venenoſas, & infect9 ma
lis vaporibus interficit animalia reſpirantia, vnde locus na
turalis quãdiu ſtat in ſua naturalitate eſt cõſeruatiuus, ſi au
tẽ trahatur extra ſuã naturalitatẽ fit per accidens corrupti
uus. Ad argm̃ ergo nego ꝯñam. Ad ꝓbationẽ dico ꝙ aliud
nõ concludit, niſi ꝙ conſeruans vt conſeruans non corrũ-

pit,& quantum ſit ex conſeruante nunquā corrūperetur, ꝙ autem corrūpatur aliunde prouenit puta ab agente contrario ſuperante virtutē cōſeruatiuam loci, aut quia locus extraneatus eſt ex receptione male qualitatis, ſicut & panis nutritiuus eſt, ſed ex admixtione alicuius nociui interficit nutritum. Hæc de pſenti quæſito dicta ſint.

Qō.3. ſi ſurſum & deorſum ſunt ſpecies loci & ſi ſunt extrema longiſsimæ lineæ.

Hæc ſunt loci partes atq; ſpecies. Tex.4. Non enim ſurſum eſt vt contingit &c. Tex.5. vni inquit cōmen. Quia ſunt in duobus extremis vnius lineæ recte longiſsimæ.

IN hac quæſtione ſunt duæ partes. Prima eſt, ſi ſurſum & deorſum ſunt ſpecies loci. Secūda eſt, ſi ſurſum ad quod fertur ignis, & deorſum ad quod fertur terra, ſunt extrema vnius lineæ recte longiſsimæ.

Quātum ad primam partem ſtat difficultas in hoc. Cum ſurſum ſit locus leuium, & deorſum locus grauium, & locus ſit ſuperficies continentis vt diffiniemus infra, locus ſurſum & locus deorſum non differunt niſi vt ſuperficies ſuperior & inferior. Sed iſte ſuperficies non differunt vt duæ ſpēs. Sed vt duæ eiuſdem ſpeciei diſtincte ſitu, ergo non vꝫ veꝝ ꝙ ſurſum & deorſum ſint duæ ſpēs loci.

Quantum ad ſecundam partem ſtat difficultas in hoc, ſi protrahatur linea a centro mundi ad connexum vltime.i. ſupreme ſpheræ certum eſt ꝙ erit longior linea recta protracta a centro mundi ad concauum orbis lune, qui eſt locus ignis, ergo ſurſum.i. locus ignis & deorſum.i. locus terræ non ſunt extrema longiſsimæ lineæ.

Pro reſolutione primæ partis aduerte ꝙ pħs in eodem ſenſu intendit ſurſum & deorſum eſſe ſpecies loci, ꝙ dixerat in tex eodem locum hr̄e quādam potentiam.i. virtutē cōſeruatiuam locati. Conſtat autem ꝙ ſola ſuperficies non eſt, conſeruatiua, qm̄ quantitas vt quātitas nullam hēt virtutem actiuam nec perfectiuam, ſed habet terminare, vt ergo locus habeat virtutem talem neceſſe eſt vt ſumat pro corpore locante cui ineſt a cœlo hmōi virt⁹. & qm̄ alia vir-

tus diſtincta ſpecie eſt in corpore locante ſurſum, & alia in corpore locante deorſum, ideo dicit philoſophus locũ ſurſum & locum deorſum eſſe partes ſ. ſubiectiuas & ſpẽs loci. Ad argumentum dicitur ꝙ ſupponit falſum. ſ. ꝙ philoſophus ꝑ ſurſum & deorſum intendat ſolam ſuperficiem ſuperiorem & inferiorem immo intendit corpus locãs ſuperius & inferius modo quo diximus, aliter non poſſet ſuſtinere locum eſſe ꝯſeruatiuum locati.

Pro ſolutione ſecundæ partis aduerte ꝙ extrema lõgiſſimæ lineæ poſſunt eſſe duobus modis, prima ꝙ ſint extrema longiſsimæ lineæ abſolute quæ poſsit in mundo ſiue in hoc vniuerſo deſcribi, ſecundo ꝙ ſint extrema longiſsimę lineæ non abſolute ſed inquantum terminant motum rectum naturalem grauium & leuium, philoſophus & commen. non intendunt in primo modo. Nam iuxta primum axis ſuper q̃ voluitur cœlum motu diurno, cuius extrema ſunt duo poli mundi arcticus & oppoſitus eſt longiſsima linea abſolute intendunt aũt ſecundo modo, & eſt verũ qm̃ graue non poteſt ſuo motu tranſire centrum mundi quod eſt vnum extremum incipiens deſcendere a concauo orbis lune quod eſt alterũ extremum, & oppoſito modo contingit in motu leuium. Ad argumentum ergo dicitur ꝙ concludit de extremis lineæ lõgiſsimæ in primo ſenſu, ſed philoſophus & Commen. intendunt in ſecũdo ſenſu & aduerte ꝙ hæc ſolutio conformatur menti B. Tho. in lib. 5. phy. lectione. 3. vbi inquit in loco inueniuntur duo termini maxime diſtantes per comparationem ad motum aliquem, in quorum vno incipit motus & in altero terminatur, idẽ tenet in. 1. cœli in lectione. 20. ſuper textũ. 96. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 4. Si qui dicunt mundũ factum in tempore neceſſe habent ponere vacuum præcedere gñationẽ mũdi.

Et eſt neceſſarium in exiſtimatione eis qui generãt mundum ſm totum. ſ. exiſtimare vacuum ꝑcedere, neceſſe eſt enim vt locus præcedat corpus, & cum totum eſt gñatum ſequitur vt vacuum præcedat generationẽ totius, & ideo loquentes nr̃e legis dñt vacuum eſſe quia generãt mũdum

(& infra) & hoc eſt vnum eorum quibus Ariſtote deſtruit corpus generari ſimplr, qm̄ ſequeretur vacuum præcedere ipſum, & vacuum eſſe apud ipſum eſt falſum Hæc commentator in commen. 6.

IN hac quæſtione aduerte antequā deueniamus ad reſolutionem ꝙ non mouetur ꝑꝑ dictum philoſophi in tex. 6. cum dicit. Amplius vacuum eſſe affirmantes dn̄t locū eſſe. Nam ex eo nō pōt trahi vt declarabimus ꝙ chriſtiani ſint coacti ponere vacuum quia dn̄t mundum factum in tēpore. Mouetur aūt propter commen. qui accepit occaſionem arguendi contra tenentes creationem mundi de nouo, vt tenent hebrei ex lege, & ſaraceni, & Chriſtiani, vt igitur videas ꝙ nec Cōmen. nec ſequentes eum inter quos eſt Burleus in. 4. lib. phyſico. in expōne tex. 6. cōcludūt cōtra nos ſic procedendum, primo declaratur qūo ponentes mundum creatum in tempore vitant vacuum, ſecūdo ponetur poſitio Burlei ſuſtinentes Commen. tertio ſoluentur rōnes Commen. & Burlei.

Quantum ad primum aduerte ꝙ veri Theologi ponentes mundum creatum in tempore dn̄t locum non præceſſiſſe mundum ſed ſimul creatum cū mūdo, & locum mundi dn̄t eſſe vltimam circūferentiam locantem & circūdantem oīa, & vnūquodq; corpus ſuperius locās in ſe corpus inferius. Nam phs ſic docuit localitatem vniuerſi, declarās quomodo terra locatur in aqua, aqua in aere aer in igne, ignis in concauo lune cœlum lune in concauo Mercurii. & ſic aſcendendo vſque ad vltimam circūferentiam, hæc autem non eſt amplius in loco per ſe, quoniam extra vltimā circūferentiam non eſt aliquod circūdans neque corpus neque locus capax corporis Qūo aūt vltima circūferentia ſit in loco per partes ſiue per accidens declarabitur infra. Hæc eſt poſitio veri Theologi ſi autem Theologus teneret vltimam ſphæram eſſe in loco per ſe, & creatam de nouo, vt forte tenent loquentes in lege mahumeth qui diuine legi multa falſa immiſcuerunt, non poſſet vitare vacuum qm̄ omne per ſe locatum habet circundans extra ſe. Et ſi pro aliquo tempore in illo circundante non fuit cœlum ergo

erát vacuum. Nam vaccum eſt ſpacium non repletum capax tamen corporis replentis.

Quãtum ad ſecundum aduerte ꝙ Burleus dicit difficile ſibi videre ꝙ loquentes noſtre legis poſsint vitare vacuum extra mundum. Nam dicunt ꝙ ſicut Deus creauit hunc mundum põt creare alium. Ponamus igitur ꝙ Deus creet alium mundum, quæritur aut inter connexitates vltimaꝶ ſphæraꝶ horum mundoꝶ eſt aliquod medium aut nihil. ſi primum ergo eſt vacuum. qm̃ cum ſit diuiſibile & non repletum corpore eſt capax corporis ſi ſcd̃m, aut iſti mundi tangunt ſe in puncto aut in aliquo diuiſibili. Non in pũcto tm̃ qm̃ inter quæcũqꝫ indiuiſibilia iſtarum ſphæraꝶ eſt aliquod diuiſibile medium & non niſi vacuum, ergo &c. Si dicitur ꝙ tangunt ſe in aliquo diuiſibili hoc non põt dari. qa impoſſe eſt ſphæricum tangere ſphæricum ſm aliquod diuiſibile nam ſuperficies tangens ſuperficium connexam in aliquo diuiſibili quantum ad illam partem ſm quam tãgit eſt concaua, & ſic vltima ſuperficies ſphæræ eſſet concaua quod eſt impoſsibile & ſic videt ꝙ loquẽtes noſtre legis hñt neceſſario ponere vacuum. Hæc eſt poſitio Burlei.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ Commen. in commẽ. 6. intendit ſic arguere. Si mundus de nouo genitus eſt. ergo præceſsit locus in quo generatus eſt. Sed in illo loco ante generationem mundi nõ erat corpus. & erat capax corporis aliter mundus non fuiſſet generatus in illo ergo erat vacuus, & per conſequẽs generantes mundum coacti ſunt ponere vacuum. Conſequentia prima ſic probatur. Neceſſe eſt locum p̃cedere corpus in eo genitum. ergo ſi mũdus de nouo genitus eſt, p̃ceſsit locus in quo genitus eſt.

Hæc rõ ſupponit falſum. ſ. ꝙ eiuſdem rõnis ſit gñare totum mundum & gñare corpus particulare in loco. Quod quidem nõ ẽ veꝶ. qm̃ qñ generatur corpus particulare generatur in aliquo elẽtoꝶ ideo de neceſsitate gñatur in loco qñ aũt gñatur mundus non gñatur in aliquo corpore nec in aliquo loco ſed ſimul cum mundo gñat locus locans oĩa vt diximus. ſ. vltima ſphæra. Ipſa aũt non eſt p ſe in loco vt diſputabitur infra. Ad argumentum igitur negat ꝯñtia.

Ad probationē nego aňs in gñone corporis ſimplr & vſiter, qñ aũt genitus fuit mundus genitum fuit corpus ſimplr. quia ante mundum non erat corpus. Quod quidē aňs admittitur qñ generatur corpus particulare.

Soluta rōne Commen Soluenda eſt rō Burlei quã recitauimus. Cum igitur arguit. Ponamus ꝙ Deus creet alteꝝ mundum &c. conceditur caſus, & dico ꝙ iſti mundi pñt eſſe diſtãtes, & pñt ſe tangere modo quo ſphæricum poteſt tãgere ſphæricum. ſ. in indiuiſibili. Et cum arguitur aut hñt aliquid medium aut nihil. Dico ꝙ ſi ꝑ mediũ intelligis ſpacium reale. nullum hñt medium. ſed ſolum ſpacium imaginatum quod non pōt dici vacuum. Nã de rōne vacui eſt ꝙ ſit ſpacium non ſolum imaginatum ſed realr q̃tum dimenſionatum cum reali aptitudine recipiendi corpus repletiuum & occupatiuum ſpacii. Iſtæ aũt condōnes non conueniunt illi medio imaginato. Item cum arguitur. Si ſe tangunt. aut in puncto aut in aliquo diuiſibili. Dico ꝙ in puncto. & cum arguitur. Inter quæcũq; indiuiſibilia iſtaꝝ ſphæraꝝ eſt aliquod diuiſibile medium. Nego de medio diuiſibili reali & cōcedo tm̃ de imaginato. quod non pōt dici vacuũ. Et ſic patet ꝙ rō Burlei nullam hēt efficaciam.

Et aduerte ꝙ ſicut arguit Commē. ꝙ tenentes mũdum ꝓductum in tempore coacti ſunt concedere vacuũ, ſic poſſumus arguere contra ipſum ſi mundus eſt productus ab æterno, nã ſicut ipſe arguit ꝙ ſi mundus eſt productus in tēpore, vacuũ præcedit mundum tp̃e, ita ego arguo ꝙ ſi mundus eſt productus ab æterno, & oīs productio corporis ſm Auer. ſupponit locum, vacuum præcedit mundum ſaltem natura, & ſic ſequitur ex fundamēto ſuo ꝙ ſiue ponatur mundus productus in tp̃e ſiue ab æterno, daĩ vacuũ ꝓcedens aut tp̃e aut nã. Qđ nō cōcedit pħs, vt patet in. 1. cœli tex. 99. Nec video qũo rñderi poſſit ad mētē Cōmē. huic obiectioni, niſi negãdo ſm ipſum ꝙ cœlum ſit productum a Deo, nec ab æterno nec in tp̃e eo ꝙ negat creationē abſolutæ, vt ei imponit B. Tho. in. 8. lib. phyſico. lec. 2. & vt determinauimus in lib. 12. metaphyſi. in q. 28. quam videre poteris. Hæc de ꝓſenti quæſito dicta ſint.

Qõ. 5. ſi punctus & locus puncti ſunt idem, & ſi idẽ ſeq̃tur de corpore & loco eius, ſilr de ſuperficie & linea.

At vero dr̃iam neq; vnam habemus puncti & loci puncti. Quare ſi neq; ab hoc eſt loc⁹ alterum neq; ab aliorum nullo, neque eſt aliquid præter vnumquodq; iſtorum locus. Tex. 9.

IN hac qõne aduerte anteq̃ deueniamus ad reſolutionem q̃ pħs in tex. 9. intendit hoc modo arguere ſi locus corporis eſt receptaculum diſtinctũ a corpore, eadem rõne & locus ſuperficiei eſt diſtinctus a ſuperficie, & locus lineæ diſtinctus a linea & locus puncti diſtinctus a pũcto ſed punctus & locus eius non diſtinguuntur ergo eadem rõne nec locus lineæ diſtinguitur a linea, nec ſuꝑficiei a ſuꝑficie, nec corporis a corpore. Sed in hac rõne vñr eſſe duo falſa, primo q̃ punctus & locus eius nõ diſtinguãtur, nã pũctus locatus eſt ſubiectiue ĩ corpore locato, & pũctus qui eſt locus pũcti ẽ ſubiectiue in corpore locante. Quæ diſtinguuntur ſubiecto, nõ ſunt, idẽ, nec ſunt vnũ, immo diſtinguunť realiter, ergo &c. ſcdo vř falſum q̃ ſic eadẽ rõ de corpore & loco ſuo ſicut eſt de pũcto & loco ſuo, ita. ſ. q̃ ſi pũctus non diſtinguiť a ſuo ſic nec corpus a loco ſuo. Hoc inq̃ nõ videť valuere, nã pũctus quia nõ hẽt partẽ attingiť totalr a puncto qui eſt locus eius. Sed nõ ſic eſt de corpore quia cũ habeat partes & ſit ꝓfunde ſubẽ, non attingiť totaliter a loco ſuo. ſed tm̃ ẜm ſuperficiem vt declarabim⁹ cũ diſputabim⁹ de equalitate loci & locati, ergo ſtat q̃ punctus & locus pũcti ſint idem non aũt corpus & locus corporis.

Vt igitur vtrũq; reſoluatur ſic ꝓcedendũ ẽ, primo præponitur quoddam notandum, ſecundo ꝑ diſtinctionẽ reſoluemus primũ dubium, tertio reſoluem⁹ ſecundum.

Quantum ad primũ aduerte q̃ pħs hac arguit ex ſermonibus famoſis & prout cõmuniter extimabãt ac tractabãt antiqui de loco, ipſi aũt tractabãt de loco magis mathematicæ q̃ phyſi. conſiderabant. n. locum vt dicemus in cap. de vacuo rõne quãtitatis & dimenſionũ de ſubiecto aũt loci & de virtute eius nãli quaſi nihil cõſiderarũt, vnde de diſtinctione vel identitate loci & locati interpratandus eſt textu

philoſophi eo modo quo intendebant antiqui, & nõ prout veritas, ſe habet apud verum phyſicum.

Quantum ad ſecundum aduerte ꝙ ſtante notabili prepoſito punctus & locus puncti q ẽt eſt pũctus poſſunt dupliciter conſiderari. ſ. modo naturali & modo mathematico, naturalis quidem dicit ea eſſe vnũ aut diſtincta, quorũ entitas & natura ẽ eadem aut diuerſa, mathematicus autẽ dicit ea eſſe vnũ quæ ſunt in eodem ſitu. & diſtincta quæ ſunt in diſtincto ſitu, non. n. cõſiderat aliquid vt res eſt ſed vt quantum eſt, quantitas autem accipit vnitatem & diſtinctionem ex ſitu in propoſito. dico ꝙ punctus & locus puncti apud naturalem diſtinguuntur realiter, quia ſunt in diſtinctis ſubiectis vt argumẽtum probat apud mathematicum autem ſunt idem quoniã apud ipſum illa ſunt idẽ, quæ nõ diſtinguuntur ſitu. conſtat autem ꝙ punctus & locus puncti cum ſint indiuiſibiles non diſtinguuntur ſitu. & ideo ſunt vnum philoſophus autem hic loquitur de loco more antiquorum qui eum mathematicæ q̃ naturaliter cõſiderabant. & ideo hæc propoſitio punctus & locus puncti nullam differentiam habent verificatur apud mathematicum ſed non apud phyſicum & aduerte ꝙ hæc ſolutio eſt ad mentem B. Tho. nam infra in. c. de vacuo quãdo quæremus ſi duo corpora poſſunt eſſe in eodem loco. & an ꝓpter hoc ſequatur duo corpora eſſe vnum corpus replicabimus eandem diſtinctionem.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ ſimpl'r loquendo non eſt eadem rõ de corpore & loco corporis ſupponendo ꝙ locus ſit ſuperficies corporis continentis vt diffiniet ph's infra ſicut argumentum ꝓbat. Eſt autem eadem rõ accipiendo locum vt accipiebant antiqui. Nam ipſi dicebant locũ non eſſe ſuperficiem continentis. ſed ſpacium, ſiue dimenſiones quæ ſunt inter latera continentis. vt declarabiť in. c. de vacuo. Hoc autem ſpatium ſiue dimẽſiones ponebãt ꝙ attingebant totum corpus locatũ, quia ſm eos dimenſiones ſpacij pñtabant totũ locatum, ex quo ſequebatur, ꝙ dimenſiones ſpacii & dimẽſiones corporis locati nõ diſtinguũtur ſitu & ſic vt diximus apud mathematicũ ſunt idẽ.

Quia

Quia igitur pħs hac diſputans de loco ſupponit pōnem antiquorum & ex hoc arguit, ideo bene dicit q̄ ſi punctus & locus puncti ſunt idem, ſimiliter corpus & locus corporis ſunt idem. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio.6. Si hæc conſequentia eſt vera, ſi locus eſt, ergo eſt aliqua cauſa.

Amplius & cuius vtiq; quis ponet his quæ ſunt cām eſſe locum, neq; .n. vna cā ineſt ipſe de quatuor. Tex. 11.

IN HAC qōne duo ptractanda ſunt. pmo. Qūo v; hæc ꝯñtia, ſi locus eſt, ergo eſt aliqua ex quatuor cauſis, ſecūdo ſi eſt verum q̄ non ſit aliqua ex quatuor cauſis.

Ex quidem vr̄ pmo aſpectu ꝯñam non valere, nam non oē ens eſt cā pōt ergo locus eſſet aliquid & tamen non erit cā. Nam ad hoc q̄ ſit ens ſufficit q̄ ſit cauſa aut effectus.

Videtur etiam primo aſpectu q̄ ſit aliqua ex quatuor cauſis. nam dixit philoſophus in tex. 2. q̄ locus habet quādam potentiam. i. virtutem conſeruatiuam, & determinatum eſt in. q. 2. huius libri q̄ locus trahit locatum non vt efficiens ſed vt finis ergo videtur eſſe cauſa finalis.

Vt igitur iſta duo reſoluantur, primo declarabitur, qūo illa conſequentia valet. & qūo non, ſecundo declarabitur ſi in aliquo ſenſu poteſt ſuſtineri locum eſſe cauſam. etiam q̄ philoſophus videatur dicere ipſum non eſſe cauſam.

Quantum ad primum aduerte q̄ pħs reliquit ꝯñtiam illam vt cōiter cōceſſam expōnibus antiquorum ſm quas diſputatiuas rōnes adducit hæc de exiſtentia loci, nā apud antiquos erat vt pncipium q̄ locus cōtinet. capit: penetrat locatum vt declarat pħus in. c. de vacuo. Continere aūt & capere & penetrare ad cām ſpectat & non ad effectum, illa ergo ꝯña licet non videatur valere. ex eo q̄ ſi aliquid eſt ens non eſt neceſſe q̄ ſit cā vt argumentum pbat. v; tamē expōnibus antiquorum. ſm quas hæc diſputat. Dico vlterius q̄ loquendo de loco nāli non ſolum vt eſt ſuperficies ambiens locatum ſed vt eſt generās & cōſeruans locatum ex qualitate ſibi influxa a pmo locāte quod eſt cœlum. illa ꝯñtia eſt vera ex nā rei, nam non alia rōne locatur corpus in loco ſuo nāli. niſi vt conſeruetur in eo. Rō ergo exiſten-

di locum naturalem in rerum natura non eſt niſi vt cõſeruet. Conſeruare autẽ dicit cãm. ergo bene ſequit̃ ꝙ ſi locus nãlis eſt. ſit cã alr̃ fruſtra eſſet patet ergo q̃uo illa ꝯñaȝ & ex poſitione antiquorum & ex natura loci naturalis.

Quantum ad ſcd̃m aduerte ꝙ locus põt conſiderari modo mathematico. ſ. vt eſt q̃titas ſiue dimẽſio ſicut conſiderabant antiqui vt diximus i. q. ꝑcedenti. & põt cõſiderari modo nãli. ꝓut locãs conſeruat locatũ & ipſum mouet̃ ad locum ſuum vt in eo quieſcat & ꝑficiatur. ſi ꝯſideretur ꝑmo modo, ſic de eo non verificat̃ ꝓprie aliqua quatuor cãrum de quibus tractauit pħs in lib. 2. nõ. n. eſt mã rei nãlis locate. nam ex mã conſtituit̃ res in eſſe ſed ex loco non conſtituitur locatum in eſſe vt patet nec ex forma qm̃ ſi eſſet forma corrũperetur locatum qñ mutat̃ de loco ad locum. Nã ſicut res habet eſſe ꝑ aduẽtum formæ. ſic deſinit eſſe ꝑ remotionem formæ. Nec eſt efficiẽs qm̃ q̃titas vt q̃titas non eſt cã effectiua vnde in. ȝ. meta. declarat̃ quod mathematica abſtrahũt a motu & ab efficiente. Nec eſt finis quia vt dr̃ in eodem. ȝ. meta. mathematica abſtrahunt a bono ergo & a fine. qm̃ finis habet rõnem boni. & qm̃ pħs hic diſputat de exiſtẽtia loci ex põnibus antiquorum qui nõ cõſiderabãt locum niſi modo mathematico ideo bene deſtruxit illud ꝯñs. ſ. ꝙ ſit aliquã ex quatuor cauſis. ſi aũt cõſideretur ſecũdo modo ſic põt ſuſtineri ꝙ ſit aliqua ex quatuor cauſis. & ꝑcipue cã finalis & id iam ꝓbauimus in. q. 2. huius libri. Sed aduerte ꝙ finis rei eſt duplex. ſ. intrinſecus. & hic eſt forma & hoc modo locus non eſt finis. ꝓbatum eſt. n. quod nõ eſt forma locati. extrinſecus & hic in corporibus ſimplicibus vt in elñtis eſt illud ad quod terminatur motus localis naturalis corporis ſimplicis. & hoc modo locus eſt finis locati ſimplicis. & hæc eſt ſententia Commen. in commen. 11. vbi inquit. & poſt declarabitur quod eſt tanq̃ finis extrinſecus in corporibus ſimplicibus. patet igitur q̃uo locus eſt cauſa conſideratus nãliter. & q̃uo non conſideratus mathematicæ. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 7. Si apud Commenta. eſt concedendum quod materia ſit dimenſio in potentia.

Cum.n.remouenť termini & paſsiones & ſpēs relinqui tur nihil pter mām tex. 15.inquit Cōmē.& eſt neceſſariū vt mā ſit dimēſio in potentia,qm̄ cum abſtuleris a mā vlti mum & figurā nihil remanebit in ea niſi dimenſio nō determinata.i.quæ eſt corpus in potētia,& cum ſaltem determinatur per vltima.i.per ſuperficies ſit corpus actu.

IN HAC qōne anteq̄ deueniamus ad reſolōnem aduerte q̄ hic non quærimus vtrum dentur dimenſiones potē tiales ſiue interminatæ inſeparabiles a mā,qm̄ id pertractauimus in li.8.meta.in.q.2.vbi ſuſtinuimus viam b.Th. & ſoluimus rōnes ſequētium Cōmen inter quos pcipuus eſt Gre.&c.Sed quærimus qūo pōt ſuſtineri dictum Commēta.cum dicit hic,quod eſt neceſſarium vt mā ſit dimēſio in potentia,eſt aūt difficultas in hoc cōmen. accipit hæc di mēſionem in potētia p dimēſione interminata.Nam poſtq̄ dixit in cōmen.15.quod eſt neceſſarium vt mā ſit dimenſio in potentia ſubiungit ſic,qm̄ cum abſtuleris a mā vltimum & figuram nihil remanebit in ea niſi dimenſio non determinata.Has aūt dimēſiones interminatas, quas reputat eſſe in materia & inſeparabiles ab ea,ponit eſſe accidentia & non ſubam,vt manifeſtæ dicit in.1 phyſi.cōmē.63. vbi inquit & eſt neceſſe ēt vt tres dimēſiones quæ vñr inſeparabiles ab ipſo & eodē numero quæ dñr corpus ſint accidentia,qm̄ ſi eſſent de diſpōnibus ſubæ,non mutaretur nomen iſtius ſubiecti neq; eius diffō & eſſet tota tranſmutatio accidentalis,pterea diſcordat Cōmen.ab Auicen.in hoc quod Auic.ponebat corporeitatem formam ſubalem coeternam materiæ,& ſic ſm Auic.mā erat corpus actu,ante aduētum formæ ſubalis ſpecificæ,& in hoc Commenta. rep̄hendit Auic.in eodem cōmen:vbi inquit,& ex hoc patet quod qui ponit hanc mām eſſe corpus peccat,& ſilr qui ponit illud quod differt dimenſiones ſubiectum hn̄s formā in actu vt extimat Auic &c. Cum igitur trina dimenſio interminata apud Cōmen ſit corpus vt dicit in illo com̄.ſi eſſent ſuba apud Com̄.non diſcordaret ab Aui.poſito ergo q̄ apud Com̄ dimenſio in potentia quæ eſt idem cum in-

terminata,ſit accidens,id quod dicit Cōmē.in hoc.4.lib.ſ. quod materia prima eſt dimenſio in potentia non videtur poſſe ſuſtineri quin ſibi contradicat nam hæc materia prima eſt ſuba vt determinatum eſt in.1.phy.& in.7.meta.& hæc materia prima vt dicit Commen.eſt dimenſio in potē tia,ergo dimenſio in potentia eſt ſuba, cuius oppoſitū tenet Commen.in.1.phyſi.commen.63.vt declarauimus.

Pro cōcordantia inter dicta Cōmen.inuenio duos modos rñdendi,pmus eſt Burlei,qui in expōne tex.15.in fine dicit,iſta ppō,materia eſt dimenſio in potentia,non eſt vera ρtione eſſentiali,qm̄ apud Cōmen.dimenſio in potentia ſiue interminata eſt in materia vt in ſubiecto & eſt accidēs de genere quātitatis,materia aūt eſt de genere ſubæ,eſt aūt vera ρtione materiali,prout materia eſt ſubiectum in quo eſt talis dimenſio. Sicut iſta eſt vera ρtione materiali,ferrū eſt gladius quia ferrum eſt ſubiectum figuræ gladii.

Secundus videtur eſſe B. Tho.exponentis,qui exponēs dicit ꝙ antiqui pbantes locum eſſe materiam ſic ſyllogizabant,locus eſt dimenſio,& dimenſio eſt materia ergo locus eſt materia.Hæc ergo ppō,dimēſio eſt materia, & ſua conuertens,non ſunt ad mentem pħi nec Cōment.ſed ad mente antiquorum,qñ igitur Commen.dicit hic ꝙ materia eſt dimenſio in potentia,non loquitur ex ppriis ſed ex pōne antiquorū in.1.aūt phyſi.loquitur ex ppriis,& ideo nulla eſt repugnantia in dictis ſuis.Hæc de præſenti quæſito dicta ſint. Tu tamen aduerte ꝙ licet cōcordauerim hæc dicta Commen.tamē non intendo defenſare ipſum in poſitione de dimenſionibus coeuis materiæ immo eius viam reprobaui vt videre poteris in lib 8.metaphy.q.2.

Q ō.8.Si eſt impoſſe ſcire formam ſine materia,vt dicit Commenta.in commen.16.

Merito aūt ex his intendentibus &c.text 16. vbi inquit Commen.circa finem,commen.16.Scire formam abſque materia,& materiam abſque forma impoſsibile eſt.

IN HAC qōne aduerte ꝙ difficultas ſtat in hoc pħs dicit in.8.meta.in.3.tex.loquēs de forma.Aliter vero & forma & rō.i.cognitione ſeparabile eſt, ergo eſt falſum ꝙ

forma non poſsit cognoſci ſine materia,& ſic dictum Cõmenta. videtur repugnare dicto philoſophi.

Tu igitur aduerte ꝙ in 8.meta.in q.6.hoc dubium determinauimus, vbi quæritur ſi forma eſt ſeparabilis a materia ſm eſſe & ſm conceptum,& poſuimus hanc conclõnem quæ eſt tertia in ordine nulla forma naturalis ſiue materialis ſiue imaterialis eſt ſeparabilis a materia ſm conceptum & illic expoſuimus dictum pħi allegatum, vide illic & inuenies nullã eſſe repugnãtiam inter Cõmen.& pħm. Et vltra declarationem q̃ illic fecimus potes rñdere ꝙ ſi inueniatur pħs aut Commen.dicere formam poſſe cognoſci ſine materia non intelligatur ꝙ poſsit de facto cognoſci,ſed quia cum forma ſit actus,habet ex ſe ſuam cognoſcibilitatem,materia aũt cum ſit potentia non habet ex ſe vnde poſsit cognoſci,ſed hoc habet a forma. Dico igitur ꝙ forma licet coexigat materiam ad hoc ꝙ cognoſcatur, non tamen ſua cognoſcibilitas pendet a materia, ſicut econuerſo, ſicut coexigitur ſubiectum ad hoc ꝙ videatur albedo non tamen p̃ſtat viſibilitatem albedini, quoniam hæc eſt p ſe, albedo quia eſt calor eſt viſibilis ex 2 de aĩa, ſimiliter hæc eſt p ſe, forma quia eſt act⁹ eſt cognoſcibilis. Dictũ igitur pħi in.8 meta.in tex.5. intelligatur ſic. Quia aliqđ ens rõne.i.cognitione ſeparabile eſt q̃rum ſit ex nã formæ quia actus eſt Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Qõ.9.Si ratio quam facit pħs in tex.20.qua intendit probare locum non eſſe formam, nec materiam concludit contra antiquos.

Si quidem aut forma aut materia eſt locus, locus erit in loco. Textu.20.

IN HAC qõne aduerte anteq̃ deueniamus ad reſołonẽ ꝙ pħs intendit ſic arguere, ſi locus eſt forma aut materia, locus eſt in loco, ꝯñs eſt falſum ergo & añs, ꝓbatur ꝯñtia. Cum forma & materia ſint partes compoſiti, vbi eſt compoſitum ibi ſunt partes,& qñ mouetur compoſitum mouentur partes ſed compoſitum eſt in loco,& mouetur localiter, ergo materia & forma ſunt in loco & mouentur localiter. Sed ſm te materia & forma ſunt locus ergo loc⁹

eſt in loco & mouetur localiter, falſitas autem conſequentia ſic probatur, ſi locus eſt in loco, aut in ſeipſo aut in alio non primo, quia idem eſſet continens & contentum quod eſt impoſſe, nõ ſecundo, quia eadem ratione ille locus eſſet in alio loco, & ille in alio & ſic in infinitum.

Sed hæc rõ nonvr̃ deducere opinãtes locum eſſe formã aut mãm ad aliquod in conueniens. Nam licet reputarent inconueniens locum eſſe per ſe in loco, non tamen apparet inconueniens locũ eſſe p accidens in loco, & nihil aliud concludit rõ p̃hi. Nã eo modo quo forma & mã quæ ſunt partes compoſiti mouentur localr̃ & ſunt in loco, ſic locus ſi eſt forma aut mã mouetur localiter & eſt in loco Cõſtat aũt q forma & materia mouentur localr̃ per accidens & ſunt in loco per accidens quia ſunt partes compoſiti moti p ſe localr̃, & quod p ſe locatur, ergo ſi locus eſt forma aut materia, non erit in loco, nec mouebitur in loco niſi per accidens, quod non reputat inconueniens. Sicut non reputatur inconueniens q clauus infixus naui ſit in aqua p accñs & moueatur per accidens, quia nauis eſt in aqua per ſe & mouetur per ſe. Et qñ pbatur pñs eſſe inconueniens quia aut eſt in ſeipſo aut in alio, dicerent antiqui q ex quo locus eſt forma aut materia eſſet in eo loco in quo eſt cõpoſitũ. Nec ſequitur q ſit proceſſus in infinitum ex poſitione loci in loco per accidens. Nam eſt ſtatus in loco compoſiti. Secus eſſet, ſi locus eſſet in loco per ſe.

Vt igitur ſcias quõ rõ p̃hi deducit antiquos ad inconueniens, ſiue ponat locus in loco p ſe, ſiue p accidens aduerte vt innuit Cõmen. in cõmen. 20. q aliquid moueri in loco p accidens & eſſe in loco p accidens contingit dupľr quia aut ſemper aut raro, ſemp quidem competit his quæ ſunt partes compoſiti, eo q ſunt inſeparabiles a compoſito q̃diu ſtat compoſitum, vnde qñcunq; eſt compoſitum in loco per ſe, & mouetur per ſe in loco, etiam partes ſuæ ſunt & mouentur per accidens in loco. Raro autem competit his quæ ſunt abinuicem ſeparabilia. Et quia contingit locũ ſeparari a locato, ideo locus raro mouetur ad motum ſui ſubiecti .i. locantis & raro eſt in loco cum locante. Stante

hac diſtõne dico ꝙ rõ pħi ſic debet formari vt concludat contra antiquos. Materia & forma ſemper mouentur ad motum eius cuius ſunt & ſemper ſunt in loco licet per accidens. Sed locus non ſemper mouetur ad motum illius cuius eſt. ſ. locati. Sed ſolum ad motum ſui ſubiecti. i. locantis & raro, ergo locus non eſt materia nec forma.

Sed contra hãc deductionem arguitur quia minor videtur eſſe falſa, & ꝓbatur ꝙ locus ſemper moueatur ad motum locantis, nam accidens ſemꝑ mouetur ad motum ſui ſubiecti, ſed locus eſt accidens locantis cum ſit ſuꝑficies ſua ergo locus ſemꝑ mouetur ad motum locantis, ſiſr probatur ꝙ locus ſemꝑ ſit in loco per accidẽs. Nam ſupponitur ꝙ locus ſemper ſit ſubiectiue in locante corpore quod eſt ſemper & per ſe in loco. Tunc ſic. Accidens ſemper eſt in eodem loco per accidens in quo eſt ſuum ſubiectum ꝑ ſe. Sed locus eſt accidens locantis quod eſt per ſe in loco, ergo locus eſt ſemper per accidens in loco.

Pro reſolõne iſtorum aduerte ꝙ in ſphæra actiuorum & paſsiuorum loquendo de loco naturali puta de aere aut aqua, qñ locatum recedit a loco ſuo puta piſcis a tali parte aquæ, clauduntur latera aquæ quæ ꝑus cõtinebãt piſcem & ſic corrũpitur locus piſcis. Qđ autem corruptum eſt non mouetur in loco nec eſt in loco nec ꝑ ſe nec ꝑ accidens, vnde bene ſtat aquam in qua erat piſcis moueri & eſſe in alio, loco, non tñ locum piſcis moueri nec eſſe in loco etiam ꝑ accidens qm̃ iam corruptus eſt Dico igitur ad ꝓpoſitum ꝙ ꝓpõ minor rõnis inducte intelligitur ꝓprie de loco reſpectu corporum fluidorum, inſtantiæ autem inducte concludunt de loco vt eſt ſuꝑficies continentis ſolidi, ſicut eſt concauum orbis lune, & qm̃ locus vt locus abſtrahit a loco corporis fluidi & a loco corporis ſolidi, ideo dr̃ ꝙ raro accidit ipſum moueri ad motum locantis & eſſe in loco cum locãte ꝑcipue in ſphæra actiuorum & paſsiuorum vbi ſunt tria locantia fluida. ſ. ignis aer aqua patet igitur ꝙ ſiue ponatur locus in loco per ſe ſiue per accidens, ſufficienter probat philoſophus contra antiquos locum non eſſe materiã nec formam. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 10. Si hæc eſt vera. Amphora vini eſt in amphora vini.

Amphora quidem igitur non erit in ſeipſa neque vinum, vini autem amphora erit. ſ. in ſeipſa. Textu. 24.

IN HAC qōne aduerte ꝙ difficultas ſtat in hoc, qm̄ pħs concedit hāc eſſe veram. Amphora vini eſt in amphora vini non quidem p̄mo ſed rōne partis, quia vinum qđ eſt pars huius totius. ſ. amphoræ vini eſt in amphora quæ ſilr eſt pars huius totius, dubitatur qūo poſsit eſſe vera. nā cum amphora vini prædicetur de ſeipſa, quia vliter idem p̄tur de ſeipſo, videtur ꝙ ſimilem ſuppoſitionem habeat in ſubiecto & in prædicato, & cum in p̄co videatur ſupponere pro compoſito ex amphora & vino, eodem modo ſupponet in ſubiecto. Tunc autem eſſet falſa & impoſsibile qm̄ eſſet. Hoc totum vt totum. ſ. amphora vini eſt in ſeipſo vt totum eſt & ſic idem eſſet in ſeipſo primo, quod cōſtat eſſe falſum & contra philoſophum.

Vt igitur ſcias qūo dicta ꝓpoſitio ſit vera & qūo nō, aduerte ꝙ licet concedendum ſit ſubiectum & p̄tum habere eandem ſuppōnem qn̄ idem p̄tur de ſeipſo qm̄ in tali p̄tione non eſt neceſſe ponere aliquam alietatem inter p̄tum & ſubiectum, tamen id non eſt cōcedendum qn̄ dr̄ ꝙ aliquid eſt in ſeipſo, qm̄ eſſe in de neceſsitate importat alietatem inter continens & contentum. Sed ſi in hac ꝓpōne amphora vini eſt in amphora vini tam ſubiectum q̄ p̄tum ſupponerent ꝓ compoſito, non ſeruaretur alietas inter continens & contentam, & ideo tenendum eſt ꝙ qn̄ terminus ſignificat totum hn̄s duas partes, quarum vna continet pōt indifferenter ſupponere ꝓ parte contenta & ꝓ parte continente, & non ꝓ toto vt ſeruetur alietas inter contentum & continens, vt igitur ſcias ſeruare veritatem huius. Amphora vini eſt in amphora vini, ſubiectum ſupponit ꝓ contento. i. vino. & p̄tum ꝓ continente, & æquipollet huic, vinum eſt in amphora, ſed ex vſu loquendi dr̄ ꝙ amphora vini eſt in amphora vini, & hmōi ſermones ſumunt veritatem ex vſu loquendi & ꝑ quādam tranſumptionem, & ꝙ

hmôi totum poſſit ex cõi vſu loquendi ſupponere ꝓ parte contenta & non pro toto patet in hac. Sortes bibit ciatū vini, certum eſt ꝙ non bibit hoc totum, ſed tantum contē tum in ciato, ergo ly ciatum vini ſupponit ꝓ parte contenta & non pro toto. Quod etiam ſupponat pro parte continente patet in hac. Hæc amphora vini continet ſex ciatos. certum eſt ꝙ vinum non continet ſed continetur, ergo ly amphora vini ſupponit ſolum pro cōtinente. Ad argumē tum ergo negatur ꝙ in hac propõne amphora uini eſt in amphora vini ſubiectum & prædicatum habeant talē ſuppoſitionem qualem habent in iſta. Amphora vini eſt amphora vini, & rationem huius diuerſitatis aſſignauimus ſupra. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 11. Si locus eſt æqualis locatō. Amplius primum neq; maiorem neque minorem eſſe. Textu. 30.

IN HAC qõne aduerte anteq̃ deueniamus ad reſolutiõnem ꝙ in tex. ꝓpoſito ſuper quem fundatur pſens quæſitum loquitur pħs de loco ꝓprio, qui dr̃ ꝓprius quia tā tum hoc locatum & adequate continet. De hoc igitur dicit pħs ꝙ non eſt maior nec minor, & cum ſit quãtus ergo eſt æqualis locato quanto. Quod aũt non ſit æqualis ſumitur difficultas ex hoc. Nam locatum cum ſit corpus habet tres dimenſiones, locus autem cum ſit ſuperficies tantum corporis continentis vt diffinietur infra non habet niſi duas dimenſiones. ſ. longitudinem & latitudinem, ergo &c.

Pro reſolutione huius dubii duo agenda ſunt. Primo ꝑ ponitur diſtinctio de æqualitate. Secundo declarabitur in quo ſenſu locus eſt æqualis locato.

Quãtum igitur ad pmum aduerte vt notat Alber. in. 4. phy. in tra. 1. cap. 7. æqualitas loci põt attendi penes duo. ſ. penes dimenſiones & penes extenſionem. Alii dicunt penes di menſiones & penes cõtinentiam, locus dicetur æqualis locato ſm dimenſiones ſi habet tot dimẽſiones quot habet locatum, & dicet æqualis ſm extẽſionem ſi nõn extẽditur extra q̃titatem locati, & dicetur æqualis ſm continẽtiam ſi continet ſolũ locatum nec plus nec minus eſt aptũ

cõtinere: Nam ſi eſt aptum continere plus eſt maior, & ſi minus eſt minor, ergo non erit æqualis ſm cõtinentiam.

Quãtum ad ſecundum aduerte ꝙ oẽs cõcedunt locum ꝓprium eſſe æqualem locato ſm extẽſionem, quia ſuperficies concaua continentis, & ſuperficies locati ſunt cõtigue ſm oẽs partes ſuas, ergo ſimul coextenduntur & cõmẽſurantur, ſilr cõcedunt æqualitatem continẽtiæ nam ſi locus quo ad cõtinẽtiam eſſet maior locato, tũc eſſet vacuus quo ad illam partem iuxta q̃ excederet locatum, & ſi locatum eſſet maius ſuo loco, ergo ſm illam partem iuxta q̃ excederet ſuum locum remanet locatum ſine loco, ſed eſt impoſsibile dari vacuum & corpus ſine loco declarabiť infra ergo &c. Quantũ aũt ad æqualitatem ſm dimẽſiones, aduerte ꝙ in vno ſenſu non concediť, in alio aũt põt ſuſtineri. Nam ſm ꝙ dicit Alber. vbi ſupra, dimenſiones poſſunt ab aliquo haberi duplr. ſ. ꝑ eſſentiam & formalr, & virtualiter ſiue ꝑ effectum ꝑ eſſentiam quidem & formalr habentur qñ de eo formalr ꝑdicantur, vt quia locus eſt ſuperficies, ideo eſt latitudo & lõgitudo, & qm̃ locatum eſt corpus ideo lõgum latum & ꝓfundum, ꝑ effectum aũt ſiue virtualr habentur qñ ex effectu æquipollent habenti formalr ſicut calidum virtualiter ſiue ꝑ effectum æquipollet calido formalr, vt ſol ex calefactione æquipollet igni, in ꝓpoſito igitur loquendo de æqualitate dimẽſionum dico ꝙ quo ad dimẽſiones ꝑ eſſentiã & formalr locus eſt inæqualis locato, qm̃ locus eſt ſuperficies cui nõ conuenit eſſentialiter niſi lõgitudo & latitudo, locatum aũt eſt corpus, non .n. locatur aqua in ciato ſolum ſm ſuperficiem ſed ſm ſubſtantiam, corpori aũt eſſentialr inſunt longitudo lati. & ꝓfun. Quantum aũt ad dimenſiones per effectum dico ꝙ locus eſt æqualis locato. qm̃ licet locus non habeat ꝓfunditatem ꝑ eſſentiam habet tñ ꝑ effectum. qm̃ loci continentia terminatur ad centrum locati, & ſic ꝑ effectum penetrat locatum ac ſi haberet ꝓfunditatem. ꝙ aũt cõtinentia loci terminetur ad cẽtrum locati patet ex hoc ꝙ totum locatum conſeruat, ergo penetrat virtualiter totum locatum. Sicut ergo locatum habet tres dimenſiones ſic & locus, ſed dña

eſt in hoc ꝙ locatum habet tres dimẽſiones per eſſentiam locus autem duas per eſſentiam, & tertiam per effectũ vt declarauimus. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 12. Si materia poteſt ſeparari a forma ita ꝙ ſeparatim exiſtat.

Adhuc neq; deficere vnicuiq;, & ſeparabile eſſe. Textu. 30. vbi dicit Commentator quoniam locus ſeparatur a locato, & in hoc etiam differt a materia & a forma.

SVper hũc textum expoſitores formãt quæſitum vtrũ mã & forma ſint ſeparabiles abinuicẽ, ita ꝙ poſſit eſſe mã ſine forma, & forma ſine mã. Sed non eſt imorari dum hic, qm̃ vtrũq; quæſitum pertractauimus in li. 8. metaphyſi. & de ſeparabilitate materiæ a forma formauimus illic. q. primam de inſeparabilitate autem formæ a materia . q. quintam. Et tu vide illic, & ſufficiet tibi.

Quæſtio. 13. Si diffinitio loci eſt recte aſsignata a philoſopho.

Quare terminus continentis immobilis primum hic eſt locus tex. 41. vbi dicit commen. & intendit per vltimũ vel terminum ſuperficiem continentem &c.

IN hac q̃ōne tria pertractanda ſunt. Primo ſi locus eſt ſuperficies. Secundo ſi eſt immobilis. Tertio ſi locus eſt eſſentialiter & ſimpliciter in prædicamento quantitatis.

Quãtum ad ꝑmum aduerte tres opĩones. Prima tenet q̃d locus non eſt ſuperficies ſed corpus. Secũda tenet ꝙ locus nõ eſt ſuperficies eſſentialr̃ ſed per accidens. & ꝙ eſſentialiter eſt ſitus ſiue põ. Tertia tenet ꝙ eſt eſſentialr̃ ſuperficies. & iuxta hanc intendo determinare propoſitum.

Quantum ad ꝑmam opĩonem aduerte ꝙ ponit locum eſſe corpus cõtinẽs & circũdãs aliud corpus vndiq;, ita ꝙ quælibet pars corporis cõtinẽtis vltima verſus locatũ, tangit aliq̃ partem locati. & nulla eſt pars locati verſus locantem, quæ non tangat ab aliqua parte corporis cõtinẽtis & ꝙ locus nõ ſit ſola ſuꝑficies corporis continẽtis hæc opĩo ſic ꝓbat. Nõ eſt dabile in rerum nã aliquod longum & la-

tum carens profunditate.ergo locus non eſt ſuperficies,cō ſequentia patet.qm̄ cum detur locus in rerum natura.ſi nō eſt dabile longum & latum ſine profunditate conſtat ꝙ locus non eſt ſuperficies.Diffinitur.n. ſuperficies per lōgum & latum ſine ꝓfunditate. Antecedens autem ſic probatur ſi eſt dabile tale lōgum & latum ſine ꝓfunditate cum ſit accidens.ergo eſt dabilealiqđ ſubiectū & aliqua ſuba quæ eſt adequatum ſubiectum talis accidentis. ſed conſequens eſt falſum ergo &c.Contra patet quia omne accidens extenſum in ſubiecto debet habere ſubiectum adequatum.ita ꝙ in nulla dimenſione excedatur a ſubiecto & econuerſo.falſitas autem conſequentis probatur. quia omnis ſubſtantia corporea eſt corpus . ſed de rōne corporis eſt habere tres dimenſiones.ergo non eſt dabilis aliqua ſubſtantia quæ ſit longa & lata & non profunda.

Sed hæc opinio eſt directe contra pħm nam ſm ipſum vt patet in tex.41.locus eſt terminus ſiue vltimum cōtinētis corporis ergo non eſt corpus.ꝯña patet quia eſſe vltimū & eſſe illud cuius eſt vltimum repugnāt.Præterea.locus ꝓprius & locatū ꝓprium ſunt æqualia.vt dixit pħs in tex. 30.Sed corpus continēs & corpus contentū nō ſunt æqualia.Patet.n.ꝙ corpus continens acceptum ſm ſe totum cōcludit contentum.excedit ſm ſuperficiem connexam ergo &c.Præterea,dicit pħsꝙ locus eſt immobilis.&ſi mouetur,mouetur per accidens.Sed omne corpus eſt mobile & mobile per ſe ergo locus non eſt corpus.

Ad argumentum aūt in quo fundat ſe dicta opinio negatur ꝯña.ad probationem iterum negatur ꝯñtia. Nā ſtat ꝙ detur ſuperficies & tamen non inueniatur niſi coniūcta profunditati licet enim poſſit concipi ſuperficies non concepta ꝓfunditate non tñ eſt neceſſe ꝙ detur ſine. ſicut licet poſſit concipi linea non concepta rectitudine & obliquitate,non tamen datur linea quæ non ſit recta aut obliqua.

Quantum ad ſecundam opīonem aduerte ꝙ iſti dicunt duo.Primo dicunt ꝙ locus eſſentialiter & quidditatiue eſt poſitio ſiue ſitus hic vel illic.Dicunt. Secundo ꝙ per accidens locus eſt ſuperficies corporis continentis.

Primum ꝓbant ſic. Illa ſunt eadē eſſentialr̄ & quidditatiue. quoꝝ ſunt eædem dr̄iæ. Sed dr̄iæ loci & poſitionis ſunt eædem, ergo &c. Maior patet minor ꝓbatur. Nam dr̄iæ pōnis ſunt ante & retro ſurſum & deorſum. dextrum & ſiniſtrum. Sed iſte etiam ſunt dr̄iæ loci. Nam locus per ſe diuiditur in locum ante & retro. ſuperiorem & inferiorem dextrum & ſiniſtrum. Confirmatur quia huiuſmodi differentiæ non conueniunt corpori continenti inquantum cōtinens eſt ſed ꝑ determinatam poſitionem. Non enim continens vt continens determinat ſibi ſurſum aut deorſum. nec aliam differentiam loci. ſed prout ponitur in ſitu determinato. ergo non ex alio quam ex poſitione eſt locans. ex conſequenti locus eſt quidditatiue poſito.

Præterea locari non eſt niſi ſituari. ergo locus non eſt niſi ſitus ſiue poſitio.

Secundum autem ꝓbant ſic. Stat ꝙ aliquid ſit in loco. & tamen non habeat ſuperficiem circūdantem. ergo non cōuenit loco per ſe & eſſentialr̄ eſſe ſuperficiem ſed per accidens ꝯña patet. & probatur añs ponatur caſus ꝙ corrumpatur totum elementum ignis & aeris & aquæ & ponatur terra iuxta interſticium lunę. & moueatur ad centrum locum ſuum naturalem. poſito hoc caſu cōſtat ꝙ in toto ſuo deſcenſu non erit in aliquo continente, & tamen verum erit dicere quod modo eſt hic modo illic, modo ſupra modo infra, ergo ſtat ꝙ aliquid ſit in loco, & tamen nō habet ſuperficiem circundantem, non ergo conuenit loco per ſe eſſe ſuperficiem ſed per accidens.

Sed cōtra ꝑmum arguitur ſic, locus eſt ſubiectiue in locante, quia locus eſt, quo locans capit locatum. Sed pō & ſitus ſcd̄m ꝙ dn̄t ordinem partiū rei locatę in loco nō ſunt ſubiectiuæ in locante ſed in locato vt dicit author libri ſex principiorum, ergo poſitio non eſt locus nec econuerſo.

Præterea, ſm̄ philoſophum prædicamentis & vt magis declarabitur infra locus eſt in prædicamento quantitatis, poſitio autem ſpectat ad prædicamentum ſitus, ergo &c.

Præterea. Pō dicit ſituationem paſſiuam partium locati in loco, ita ꝙ poni eſt ſituari & ordinate capi in loco, &

æquipollet huic ꝙ dico locari ordinatæ in loco. Sed locus nō dicit talem ſituationem paſsiuam nam loci eſt actiue capere continere circundare, quod eſt locare. ergo &c.

Cōtra ſcd̄m ſic arguit, pħs in ꝑncipio quarti lib. phy. recitat quoſdam qui dicebāt quod locus eſt quoddā cōtinens ſed ponebāt illud eſſe vacuum, aliqui aūt qđ eſt mā aliqui quod eſt forma, aliqui qđ eſt corpus, & reiectis oībus aliis concordat cum his qui dicebant quod eſt cōtinens licet nō concordet de vacuo, & quod teneat continens eſſe eſſentia le loco & non accn̄tale patet ex tex. 4 ꝫ. vbi inquit pħs cui quidem igitur corpori ineſt aliquod extra corpus cōtinens ipſum hoc in loco eſt. cui vero non, minime, ex quo patet quod ad pōnem continentis ponitur locus, & ad negationem negatur locus, ergo eſſe continens, vel eſſe ſupficiem circundantem conuenit per ſe loco & non per accidens.

Ad argumēta aūt ſua ſic rn̄dendum eſt. Ad ꝑmum inductum ꝑ ꝑmo dicto, nego minorem. Nam licet dr̄iæ pōnis & loci eiſdem terminis noientur, non tn̄ conueniunt in ſignificato vnde aduerte quod ante & retro ſurſum &c ſunt dr̄iæ loci in rōne continentis. Quando autem ſumuntur vt differentiæ pōnis ſunt ſub rōne contenti & ſituati, ita quod vnico uerbo reſpondebis, iſtas dr̄ias ſub ratione actiui eſſe differētias loci & ſub ratione paſsiui eſſe differentias pōnis.

Ad confirmationem nego ans̄, qm̄ continere ita contrahitur per ſurſum & deorſum &c. ſicut poſitio. Nā eſt eque verum dicere, aliquem locum eſſe ſuperiorem aliquem inferiorem ſicut eſt verum dicere, quædam ſunt locata ſiue ſituata ſuperius quædam inferius.

Ad ſecundum nego conſequentiam. Nam locari ſe tenet ex parte locati, locus autem ex parte locantis, vnde ex hoc antecedente locari eſt ſituari non ſequitur niſi hoc conſequens ergo locatum eſt ſituatum.

Ad argumentum inductum ꝑ ſecundo dico, negat ans̄, ad probationem dico quod dato illo caſu. non erit verum dicere terram deſcendentem in vacuo eſſe modo hic, modo illic, modo ſupra modo infra quia vt dicet philoſophus in ca. de vacuo, vacuum non poteſt eſſe locus, quia in va-

cuo non poſſunt aſsignari differentiæ locales.

Quātum ad tertiam opionem, q̄ teneo eſſe ad mentem pħi & Cōmē. & B. Th. pono hāc cōcl'onem, locus eſſentia liter & quidditatiuæ eſt ſupficies continentis &c. Hāc intē do pbare, deinde ſoluentur quædam argumenta apparen tia. Quod igitur hæc ſit vera diffō loci pbatur ſic. illa eſt ve ra diffō loci, p quam ſoluuntur oēs difficultates contingen tes circa nām loci. Sed diffō quam dat pħs de loco. ſ. quod eſt ſupficies continētis eſt talis, ergo &c. Maior patet p Cō mēta in cōmē. 31. vbi inquit, cum hoc, tm̄ quod diffō dat quidditatem loco, debet habere tria, quorum vnum eſt, vt p illam diſſoluātur qōnes accidētes in eo &c. Minorem aūt pbat pħs & Cōmen. in tex. & cōmen. 47. vbi dicit pħs ma nifeſtum eſt ex his, qm̄ dubitationes oes ſoluuntur ſicvtiq; dicto loco. ſ. q eſt ſuperficies continentis &c Et Cōmen. in eodem commen ſoluit argumētum quo pbabat Zeno lo cum non eſſe Quia ſi ſic, oportet q locus corporis ſit cor pus ſicut locus ſuperficiei eſt ſuperficies, ſed hoc eſt impoſ ſibile, quia ſi locus eſſet corp⁹ & oē corpus eſt in loco opor teret locum eſſe in loco & ſic in infinitum Rn̄detur q quī concederet corpus eſſe locum corporis, & lineam locum linet, vtiq; eſſet proceſſus in infinitum ponentibus aūt lo cum eſſe vltimum continentis non accidit hæc qō, & ean dem rn̄ſionem dat opinioni dicenti locum eſſe ·res dimen ſiones ſeparatas, vnde dicit Commen. ponentibus locum eſſe vltimum cōtinētis non accidit hæc qō. qm̄ ſuperficies continētis non ſeparaī a corpore continēte &c. Cum igiī p hanc diffōnem philoſophus ſoluat oīa dubia quæ mouē tur de natura loci, ſignum eſt q eſt vera, & ſic patet q lo cus eſt eſſentialiter & quidditatiuæ ſuperficies &c.

Præterea, p hāc diffōnem verificanī pprietates q̄ cōiter attribuunī loco, ergo vera eſt, patet ąña declaraī aňs. Pro prium eſt loci eſſe æqualem locato vt dictum eſt ſupra, & hoc competit ei ex hoc q eſt vltimum cōtinētis, quod eſt īmediatum ipſi contento. Continet. n. ipſum locatum nec plus nec minus, ſed pciſe Eſt ēt pprium loci vt dictum eſt ſupra eſſe cōſeruatiuū locati, & hoc ēt competit ei ex hoc

ꝙ eſt vltimũ continentis ſm ꝙ eſt in tanta diſtãtia ad cœlum. Videmus ẽt ad ſenſum ꝙ vltimum aquæ cõſeruat terram ſm ꝙ habet virtutem influxam ſibi a cœlo ſiĺr vltimũ aeris conſeruat aquam. & ſic ordinatæ ad alia procedes.

Sed contra hanc determinationem ſolent fieri multa argumenta, quæ videre poteris in Burleo in. 4. phyſico. poſt expoſitionem tex. 42. ne hic tempus conteramus.

Tu tamen aduerte vt ſcias in quo ſenſu pħs diffiniuit locum, ꝙ poteſt ſumi multis modis. Primo conſueuit ſumi apud cõiter loquentes ꝓ corpore continente, ſicut dicitur ꝙ dolium eſt locus vini. Et in hoc ſenſu apud pħm ignis eſt locus aeris, & aer eſt locus aquæ, & aqua terræ. Secundo poteſt ſumi ꝓ eo per quod aliquid locatur licet non circundetur ab eo, & hoc modo apud Commen. vt dicemus infra centrum mundi eſſet locus cœli quia ſm Cõmenta. cœlum eſt in loco per centrum, vtrum autem id ſit concedendum in via B. Tho. dicemus infra loquentes de localitate vltimæ ſphæræ. Tertio poteſt ſumi ꝓ eo circa ꝙ eſt alicuius agentis operatio, etiam ꝙ ſit agens immateriale, & hoc modo apud pħm in. 1. cœli, cœlum eſt locus Dei, eo ibi maxime operatur ꝑ motum, eadem dicetur rõnẽ dicetur corpus eſſe locus aiæ quia opera aiæ manifeſtantur in corpore quarto põt ſumi ꝓ ſitu ſiue vbi quod acquiritur ꝑ motum localem, vnde ſolet dici ꝙ motus localis eſt ad locum acquirendũ, vtrum aũt in motu locali aliquid inheſiuæ & intrinſecæ acquiratur in ipſo mobili vide in. 3. lib. in q. 2. ibi, ſecundo vr̃ ꝙ diffõ motus non conueniat motui locali, quinto ſumitur ꝓ virtute conſeruatiua influxa locãti, qua non ſolum continet ſed etiam ſeruatur locatũ, q̃uo dicimus volucres cœli & piſces maris ſexto ſumitur ꝙ immediato cõtinente locatum, ita ꝙ ſuperficies continentis cõcaua, & ſuꝑficies cõteti cõnexa ſunt ſimul, & ſunt æquales ſm cõtinentiam. Et ſic locus ſumptus hoc vltimo modo diffinitus eſt hic a pħo, ita ꝙ ṗdicta diffõ nulli ex aliis dictis modis conuenire põt. Et ſi dicas ꝙ ſi ſuperficies continentis & contenti ſunt ſimul ergo non remanebũt duæ diſtinctæ ſuꝑficies, ſed ſi ẽt vna, hoc aũt eſt falſum, quia locatum

eſſet inſeparabile a loco, ꝯñtia vero probatur, quia ſolo q̄titas facit diſtare quātitatiue. Sed ſi dictæ ſuperficies eſſent ſimul, nullam haberent quātitatem mediam per quam poſſent diſtare ergo fierent indiſtincte ex conſequenti fierent vna ſuperficies, quod eſt impoſſe.

Ad hoc dico ꝙ ſi vna quātitas addatur alteri ex ea parte qua ſunt diuiſibiles non pñt eſſe ſimul ita ꝙ remanēt diſtincte, ſi aūt vna addatur alteri ex ea parte quæ ſunt indiuiſibiles non inconuenit ꝙ ſint ſimul & remaneant, diſtincte, ſi vero dentur duo quāta quæ ſm oēm dimenſionem ſunt diuiſibilia vt duo corpora & vnum addatur adequate alteri non pñt eſſe ſimul & remanere diſtincta, & quia ſuperficies eſt diuiſibilis ſm longitudinē & latitudinē, iō ſi addat alteri ſm longitudinem vel latitudinē ita fient vnū ꝙ remanebunt in diſtincte. Nā ſm longitudinē copulabūtur eidem puncto. & ſm latitudinem eidē lineæ. Quia aūt eſt indiuiſibilis ſm profunditatem, ideo ſi vna ſuperponat alteri licet ſint ſimul remanēt tñ diſtincte, & q̄do dr̄ ꝙ ſola q̄titas facit diſtare q̄titatiue, verū eſt ex ea parte qua q̄titas ē diuiſibilis, nō aūt ex ea parte qua ē indiuiſibilis &c.

Quantum ad ſecundam partem quæſiti. ſ. ſi locus eſt immobilis aduerte ꝙ cōiter doctores concordant in duobus. Primo ꝙ locus eſt immobilis, eſt. n. immobilitas de rōne ac diffōne loci vt patet in diffōne aſsignata pbo. Secūdo ꝙ eſt immobilis p ſe & eſſentialiter vt dicat Cōmē. in cōmē 41. ad dñam vaſis, licet ſit mobilis p accidens. ſ. ad motū locantis, cum ſit ſubiectiuæ in locante. Diſcordāt aūt in aſsignando rōnē talis immobilitatis, q̄m aliqui ſequuntur imaginationē Cōmenta. aliqui aūt viam B. Tho. & q̄m intendo determinare ſm mentem B. Tho. quam conantur impugnare Cōmentiſtæ. ideo ſic procedendum eſt. Primo declarabitur mens B. Tho. circa immobilitatem loci. Secūdo ponet imaginatio eorum qui ſequuntur Cōmenta. & formabuntur rōnes eorū quibus arguunt B. Tho. & ſoluemus eas.

Quantum ad primum aduerte ꝙ mens B. Tho. ſtat in duobus. Primo ꝙ rō imobilitatis loci ꝯſiſtit in reſpectu vel in ordine locati quem habet ad totum corpus ſphæricum

cœli,& ad fixionem polorum,ac centri. Secundo ꝙ ad vnitatem numeralem loci ſufficit ꝙ ex parte locatoꝝ ſeruetur idem ordo in ſpẽ ad totum cœlum, ex parte cœli põt ſeruari idem ordo ſm numeꝝ.

Primum quidem declaratur ex comparatione quam facit pħs in tex.41.vbi dicit.Quando in moto moueť & mutatur quod intus vt in flumine nauis tanquam in vaſe vertitur magiſquam in loco cõtinenti, vult aũt locus eſſe immobilis,vnde oĩs fluuius magis locus eſt quia immobilis oĩs. Et intendit pħs ꝙ in flumine duo videm⁹. Primo ꝙ quælibet pars fluuii decurrit, eo ꝙ nulla pars aquæ ſignate pmanet. Secundo ꝙ totus fluuius inquantũ ſeruat eũdem ſitũ permanet immobilis,ex his duobus ſequitur ꝙ ſi nauis ligetur in flumine per anchoram vel lignum & cõparetur ad partes aquæ quæ ſubterfluunt diceť eſſe in alio & alio loco materialiter,ſicut in alio & alio vaſe, ſi aũt cõpareť ad totũ fluuium dicetur eſſe ſemper in eodem loco, quia licet alia & alia aqua ſubterfluat tñ nauis ſemper retinet eundem ordinem ad totum fluuium,& vt ſic locus nauis hẽt immobilitatem.ſ.per ordinem ad totum fluuium.Quod aũt dictum eſt de naui locata in flumine applicari põt ad res locatas in vniuerſo.Nã licet quælibet pars vniuerſi ſit mobilis,vt patet de partibus cœli & elñtoꝝ,totũ tamen vniuerſum non mutat locum ſubo, & ideo locus ſurſum diciť ĩmobilis qa concauum orbis lunæ ſemper eſt in eadem diſtantia ad centrum,ſimiliter locus deorſum eſt immobilis, quia ſemper ſtat eadem diſtantia centri ad concauũ lunæ vñ ſi locus ſurſum & deorſum deberent mutari, oporteret totũ vniuerſum transferri,ſicut ſi debet mutari locus nauis ligate ĩ flumine oporteret totum fluuium trãſferri. Tu igiť aduerte ex p̃dictis ꝙ ſi ſortes in terra qeſceret. & vẽto flante, fluat totus aer qui eſt circa ipſum non ex fluxu aeris mutaret locũ quia licet alius & alius aer circundet eũ, permaneret tñ in eodem loco,quia elñtũ aeris ſeruat eũdem ordinẽ & ſitũ in toto vniuerſo,ſicut dictum eſt de naui in flumine.Nõ ſolum aũt ſortitur locus immobilitatẽ ex ordine ad vniuerſum quod nõ mutať ſm ſubam ſed ẽt ex fixione polorum

& centri. Nam licet forte quieſcente in aqua vel in aere poſſit moueri aer circundans eum vel aqua, tñ dicitur eſſe i eo dem loco, quia ſemper eſt in eadem diſtantia ad cētrum & ad polos, patet igitur ad mentem B. Tho. vnde ſumit im mobilitas quæ per ſe & formaliter cōpetit loco.

Secundum aũt. ſ. ꝙ ad vnitatem numeralem loci ſufficiat &c. declaratur ſic, ſicut padus dicitur cōtinue manere idem flumen propter eundem ordinem ſm ſpēm ad vnicũ fontem principium ipſius, nō quod aqua quæ eſt hodie in hac parte ſit illa quæ fuit heri, nec ordo qui eſt hodie huius aquæ ad fontem ſit ille ordo idem numero quē aqua prior habuit ad eũdem fontem, ſed ſit conſimilis in ſpē & ad eũ dem terminum numero. ſ. ad eũdem fontem numero, ſic in propoſito ad vnitatem numeralem loci ſufficit q̃d ſeruetur idem ordo diſtantiæ ſm ſpēm in oib' ſuperficieb' aeris aut aquæ circundantis locatum ad primum cōtinens quod manet idem numero & quod non mutatur ſm ſubm. licet aũt ordo ſuperficieꝝ aeris ſucceſsiuæ locantium puta turrim ad primum continens ſit tm̃ vnus ſpeciei, & ſit alius & alius pp varietatem ſubiecti & fundamenti, tñ ordo primi ꝯtinentis ad hmōi diuerſas ſuperficies, manet idem numero & non ſolũ ſpecie. Nec obſtat quod ille ordo ꝯtinue hēt alium et alium terminum. ſ. aliam & aliam ſuperficiē, qm̃ vt determinauimus in. 5. metaphy. in. q. 21. apud B. Tho. ad vnitatem rõnis ſufficit vnitas ſubiecti & fundamēti, nec requiritur vnitas termini. Nam patet hñs plures filios eadē p̃rnitate referi ad oēs, & ſortes albus eadē ſimilitudine refertur ad oia alba. Hæc igitur dicta ſint pro ſeruanda immobilitate loci, & eius vnitate numerali ad mētē B. Tho.

Quantum ad ſcdm aduerte ꝙ hæc via non placet ſectatorib' Cōmen. inter quos ſunt Petrus Aureoli, Burleus & Iãdunus, iſti tenent immobilitatē loci nō attendi penes ordinem ad primum continens nec penes immobilitatē centri & poloꝝ, ſed ex eo ꝙ cum locus contineat locatũ, non tñ neceſſario moueſ ad motum locati, nam poſito ꝙ aliqua pars ignis locata in concauo orbis lunæ moueaſ deorſum non eſt neceſſe concauũ orbis lunæ moueri deorſum. Ad-

dunt & alium modum dicentes ꝙ ideo locus eſt immobilis, quia qñ aliquid mouetur ad aliquem locum in quo naturaliter hēt quieſcere, ille locus nō eſt mobilis eo motu quo locatum mouetur ad ipſum quia tunc fruſtra locatū moueretur nam cū perueniret ad talem locum nō quieſceret, & tñ mouetur vt quieſcat, & ſic fruſtra moueretur. Quod patet ſic. Leue mouetur ad locum ſurſum vt ibi quieſcat, ſi igitͬ qñ peruenerit leue ad locum ſurſum, locus ipſe moueretͬ ſurſum vel deorſum, patet ꝙ fruſtra moueretur. Hos immobilitas loci aſsignant prædicti ſectatores Cōmenta. Quos vtiqꝫ conſtat eſſe veros ſed adeo manifeſtos ꝙ nullū dubium cadit ſuper eos. Non vūr aūt eſſe ad intentionem philoſophi, qm̄ non adaptanͬ cōparationi q̄ fecit de naui & fluuio, & ideo teneo rōnē aſsignatam a B. Tho. eſſe proprie ad mētē pħi, pro qua defenſanda intēdo ſoluere rōnes ſectato℞ Cōmē. qꝰ conantur reprobare pōnē nr̄am, & licet multiplr̄ arguāt principalia tñ argumēta ſunt hæc.

Primo remota eadem diſtantia vel ordine locati ad totū cœlum, adhuc pōt remanere idem locus numero, ergo diſtantia eadem & ordo talis non eſt formale in loco, nec ab eo hēt immobilitatem ꝑñtia nota, quia nihil pōt remanere remoto ſuo formali, Implicat. n. ꝙ remaneat hō ſine rōnali. Añs aūt probatͬ, pono caſum ꝙ aliquod corpus quieſcat in aere & quod Deus moueat totum cœlū & quatuor elēta motu recto verſus oriens quo poſito conſtat ꝙ corpus quieſcens in aere erit propinquius occidēti & remotius ab oriente, ergo mutata erit prior diſtātia, & tñ remanet corpus quieſcens in eodē loco vt prius, implicat n. ꝙ quieſcat & mutet locum, ergo &c. Sed aduerte ꝙ arguēs ꝯſiderans caſum nō concedendum a pħo, inſtat ꝙ ſaltē eſt imaginabile & intelligibile totū cœlū poſſe moueri recto motu vt dictū eſt, & ꝑ ꝯñs illa diſtantia ſm imaginationē non erit eadē, & tñ lo us ſm imaginationē erit idem.

Ad hoc rñdetur duplr̄. Primo admiſſo caſu per imaginationem non remanebit idem locus formalr̄, ſicut ſi totus alueus fluuii transferatur dato ꝙ nauis ſemper eſſet ī medio fluuii firmata, non diceretur nauis eſſe in eodem loco

formaliter in quo prius propter mutationem totius fluuii qui ſe hēt vt primum continens.

Secundo dicitur ꝙ dato per imaginationem totum cœlum & elīta moueri motu recto adhuc pōt ſaluari per imaginationē eadem diſtantia, qm̄ poſſum imaginari puncta orientis & occidentis ſilr̄ polos in eodem ſitu in quo prius erant, dato ꝙ per imaginationem mutaret cœlū motu recto, & ſic virtute illius imaginationis ſeruaret eadem diſtā tia, & ſi dices ꝙ licet ſeruem eādē diſtantiam imaginariam non tñ realem quam hēt cōſiderare phyſicus. R̄ndeo ꝙ ex quo tranſis ad caſum qui eſt verus ſolum imaginariæ ſm pħm, ſic neceſſe eſt me tranſire ad diſtantiam eandē imaginariam, eādem aūt diſtantiam realem ſeruo negāda caſum tuum vt negaret philoſophus.

Secundo arguunt ſic, illa eadem diſtātia quā tu ponis vt formale in loco, & per q̄ ſeruatur immobilitas in loco, aut eſt ſubiectiuæ in locante particulari aut in cœlo, non primum quia cum oē locans particulare ſit mobile, & illa diſtantia erit variabilis, alr̄ ſi remaneret in alio locante, ſuccedente priori locanti, migraret accn̄s de ſub̄o in ſubiectū. Non ſecundum quia aut eſt in parte diuiſibili ipſi⁹ cœli aut in puncto indiuiſibili. Non primum quia cū oīs pars cœli moueat & talis diſtantia moueretur, & ſic p eam nō poteſt ſaluari immobilitas loci. Non ſcd̄m quia cū indiuiſibile in cœlo ſit tm̄ polus, ſequit ꝙ oīa loca quo ad ſuum formale erunt ſimul in eodē polo. & per ꝯn̄s cum talis polus ſit inuariabilis ſequitur ꝙ nullum corpus poterit moueri de loco ad locū cū non poſſit mutari id quod ē formale ī loco.

Ad hoc dicitur ꝙ cū talis diſtantia ſit relatio mutua, eſt in corpore locantē particulari & eſt in cœlo, & qn̄ arguit. ꝙ cum oē locans particulare &c. dico ꝙ hæc diſtantia non habet identitatem numeralem in locantibus particularib⁹. ſed ſpecificam. Et hæc ſufficit ad ſeruandum vnitatem loci numeralē, & concedo ꝙ mutato locante hæc diſtantia mutabit, & erit alia ſm numerum, remanebit tamen eadē ſm ſpēm, nec vt ſic mutabitur. Dico etiam ꝙ eſt ſubiectiue in cœlo. & remanet eadem ſemp ſm numeꝝ vt diximus ſu-

pra. Et qñ arguitur ꝙ ſi eſt in cœlo aut eſt in parte diuiſibili &c. Dico ꝙ hæc diſtantia fundatur in polo & in cẽtro, ex quibus cœlum habet immobilitatem ſecundum ſubiectũ, a polo aũt deriuatur virtualiter ad totum cœlũ, & qm̃ polus & centrum non mouentur, ideo hæc diſtantia ex ſuo fundamento eſt immobilis. & cum arguitur, ergo omnia loca quo ad ſuum formale erunt ſimul. Dico ꝙ ſupponit falſum ſcilicet hanc diſtantiã eſſe ſubiectiue tm̃ in cœlo vel in polo quod non eſt verum vnde dico hanc diſtantiam vt eſt ſubiectiue in corporibus locantibus poſſe multiplicari ſm numeꝝ ſed non ſm ſpẽm. Et cum arguitur. ergo nullũ corpus mutabit locum formaliter cõcedo ex ea parte qua diſtantia eſt ſubiectiue in cœlo, cũ hoc tñ ſtat quod poteſt mutare ex ea parte qua eſt ſubiectiue in corpore locanti particulari.

Tertio ſic arguunt. Poli ſunt quædam puncta imaginata ergo illa diſtantia ad polos non eſt quid reale ſed imaginatũ, locus aũt eſt quid reale. ergo illa diſtantia non eſt formale in loco.

Ad hoc dicitur ꝙ ſiue poli ſint puncta ſiue nõ, tñ primũ continens eſt quid reale manens idem numero, & hñs eũdem ordinem ad loca, & ad quod omnis locus hẽt ordinẽ. Vltra hoc põt dici ꝙ in cœlo ſunt puncta realia & non ſolum imaginata immobilia, qm̃ oĩs orbis circulariter mot⁹ mouetur ſuper polos & centrum.

Vltimo aduerte ꝙ Iandunus in. 4. lib. phyſi. qõne. 6. poſt quam recitauit opinionem B. Tho. ſic arguit contra eum. Cum ille ordo ad totum corpus ſphæricũ cœli ſit accidens neceſſe eſt vt ſit ſubiectiue in corpore continẽte ſiue locante. ergo eſt mobilis & variabilis ergo non hẽt ex eo locus mobilitatem, repugnat n. eſſe aliqd immobile per aliquod mobile. Prima conſequentia probať, quia corpus cõtinens eſt mobile, ergo quicquid eſt in eo eſt mobile. Non. n. eſt intelligibile ꝙ aliquod ſubiectum moueatur & accidens ipſum informans nõ moueatur.

Ad hoc dicitur ſicut ad ſecũdum ꝙ vtiq; illæ ordo vt eſt ſubiectiue in locante particulari mobilis eſt ſm numeꝝ no,

remaneat accidens ſine ſubiecto remanet tñ idem ſm ſpeciem vt dictum eſt ſupra, & hoc ſufficit ad immobilitatem loci,& aduerte q̃ Iandunus poſtquam deuenit ad hanc vnitatem ſpecificam neſcit amplius inſtare, ſed dicit. Quod ſi quis hanc poſitionẽ intelligi placet mihi, ex quo patet q̃ argumentum ſuum tendit in incertum quia non penetrauit ſenſum B. Tho.

Quantum ad tertium principale. ſ. in quo p̄dicamẽto ſit locus aduerte vnã diſtinctionẽ ex qua ꝯſtabit tibi ꝓpoſitũ. Locus conſideratur quãtum ad tria. Primo vt ẽ ambiẽs & continens locatum cõmenſuratione. Secundo vt ẽ ꝯſeruans locatum ſi eſt locus naturalis vel deſtruens ſi eſt in naturalis. Tertio vt eſt immobilis. Reſpectu primi eſt in p̄dicamẽto q̃titatis, qm̃ vt ambiens & cõmenſuratus locato eſt ſuperficies ꝯtinentis. Nam ambitus & cõmẽſuratio & equatio ſunt propria q̃titatis dimenſiue. Reſpectu aũt ſecundi, nõ eſt in p̄dicamẽto q̃titatis ſed qualitatis & in ſecunda ſpecie. Quo ad primam partẽ ꝓbaſ, quia quãtitas vt quãtitas nõ eſt actiua nec ꝯſeruatiua. Alioquin cum oĩs locus indiffe renter ſit ſuperficies, indifferẽter cõſeruaret q̃d repugnat ſenſui, videm⁹.n. in vno loco ꝯſeruari locatũ in alio aũt deſtrui. Quo ad ſecundam partẽ ꝓbaſ, quia locus conſeruat locatum pp̃ qualitatem ſimbolam q̃ hẽt cum locato, & pp̃ virtutem influxam a cœlo in locante vt dicemus infra, ergo &c. Quo ad tertiã partẽ probaſ, quia qualitas actiua inexiſtens alicui nãliter, & quæ nõ ſubeſt alicui ſenſui vt proprium ſenſibile, q̃d dico pp̃ qualitates tertiæ ſpeciei, eſt in ſecunda ſpẽ, qm̃ eſt potẽtia nãlis illic cui ineſt, vt aqua locãs piſcẽ habet potentiam nãlem ꝯſeruandi & generãdi piſcẽ ergo, &c. Hæc de p̄ſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 14. ſi vltima ſphæra eſt in loco & quomodo.

Cui quidem igitur corpori ineſt aliquid extra corpus continens, hoc in loco eſt, cui vero non minime, Tex. 43.

IN hac. q. aduerte q̃ ex tex. præpoſito vr̃ ſequi, vltimam ſphærã non eſſe in loco, qa vltra ipſam nõ eſt corp⁹ circundans eam. Quod tamẽ videſ impoſſe, quoniam cum

moueatur localiter eſt neceſſe vt ſit in loco. Implicat.n.aliquid moueri in loco & nõ eſſe in loco, qm̃ moueri præſup ponit eſſe. Hæc qõ eſt difficilis pp varias ſententias antiquorum & modernorum. Nolo aũt oẽs proſequi nec diſcutere qm̃ expoſitores & præcipue B. Tho. eas diſcutit, ſufficiet tibi ſi ſuſtinuero mentem B. Tho. contra Commenta. & cõmentiſtas. Sic igitur procedendum eſt. Primo declarabitur quæ fuit mens Commen. in hoc. Secundo arguetur contra eum vt B. Tho. arguit & defenſabimus rõnes B. Tho. Tertio ponetur opinio Themiſtii quã ſequitur Bea. Tho. & ſoluentur rõnes quæ fiunt contra Themiſtium. Nam ex conſequenti ſunt contra B. Tho. quarto ſoluẽtur quædam dubia quæ fiunt contra B. Tho.

Quãtum ad primum aduerte ꝙ opinio Commẽ. ſtat in quatuor, primum eſt ꝙ vltima ſphæra eſt in loco, nã mouetur localiter, & tm̃ localiter, ergo neceſſe eſt ipſam eẽ in loco. Antecedens manifeſtabitur in lib. 8. conſequentia aũt patet, qm̃ moueri in loco ſiue localr̃ ſupponit eſſe in loco. Secundum eſt ꝙ vltima ſphæra non eſt in loco ꝑ ſe. Nam eſſe in loco per ſe concludi ab aliquo continente. Sed extra vltimam ſphæram non eſt aliquod continens, aliter non eſſet vltima ſphæra nec primum ꝯtinens. Tertium eſt ꝙ vltima ſphæra eſt in loco per accidens. Nam cũ nõ ſit per ſe, & ſit in loco a ſufficienti diuiſione eſt in loco per accñs cũ non detur medium. Quantum eſt ꝙ vltima ſphæra eſt in loco per accidens quia eſt per centrum. Nam vltima ſphæra hẽt fixionem & immobilitatem ſm̃ ſubm̃ a centro ergo ꝑ centrum eſt in loco. Antecedens patet quia pro nullo tempore magis aut minus propinquat centro, aliter nõ moueretur puræ ſphæricæ, ergo habet fixionem a centro & non mutat locum ſm̃ ſubiectum conſequentia autem probatur, quia per illud vltima ſphæra eſt in loco, per quod eſt quieſcens & immobilis eſt fixa, eo mõ quo ſibi debeẽ quies immobilitas & fixio, ſed per cẽtrũ hæc ſibi debenẽ ergo &c.

Præterea, dicit Commen in cõmen. 43. ꝙ vltima ſphæra eſt in loco per accidens. ſ. propter cẽtrum qđ eſt in loco eſſentialiter omne.n. quod inuenitur in aliquo per accidẽs,

inuenitur in eo propter aliquod habens illud p ſe hæc Cōmenta. Cum igitur vltima ſphæra habeat fixionem a centro, & centrum ſit in loco per ſe quia continetur a circundante extrinſeco vt patet in ſitu elementoꝝ & cœleſtium ſphærarum, ſequitur vt opinatur Cōmen. ꝙ vltima ſphæra ſit per accñs in loco propter centrum.

Quantum ad ſecundũ aduerte ꝙ B. Tho. ſic arguit contra Commen. Ariſto. in hoc lib. 4. in tex. 32. declarãs quid ſit eſſe in loco per accidens vel moueri in loco per accidens dixit. Hæc. n. ſic tranſmutant locum ꝙ in quo ſunt trãſmutatur Ex quo habetur ꝙ aliquid mouetur in loco per accidens, quia mouetur illud in quo eſt, ex conſequenti aliquid eſt in loco per accidens quia continetur in eo quod eſt in loco per ſe. Ponere ergo aliquid eſſe in loco p accidens quia aliquod quod eſt omnino extrinſecum ab ipſo eſt in loco per ſe, repugnat doctrinæ philoſophi. Sed vltima ſphæra non eſt in centro, immo eſt omnino extrinſecum ab ea vt patet, ergo ridiculum eſt dicere vltimam ſphæram eſſe in loco per centrum, quia centrum eſt in loco per ſe.

Hanc rõnem conatur ſoluere Iandunus in. 4. phyſico. q. 9. dicens, qñ dicitur ꝙ nihil eſt in loco per aliquod extrinſecum ab eo, verum eſt ſi eſt penitus extrinſecum & ſecundum ſubſiſtentiam & ſecundum cōtinentiam, licet autem centrum ſit extrinſecum ab vltima ſphæra ſecundum exiſtentiam quia nec vltima ſphæra inexiſtit centro nec econuerſo, non tamen ſecundum continentiam quoniam ſphera vltima continet centrum ſaltem mediate. Dicit etiam ꝙ licet centrum ſit extrinſecum ab vltima ſphæra, tñ ipſa habet habitudinem ad ipſum quo ad motum, qm̃ recipit immobilitatem & fixionem ab eo: & ideo eſt i loco p ipſum. Hæc eſt ſolutio Ianduni.

Sed ſtante doctrina philoſophi hæc ſolutio nulla eſt, & ſtat rõ B. Tho. in robore ſuo. nam plꝰs loquẽs ſupra de loco vt locus eſt ſiue communi ſiue proprio ſiue p ſe ſiue p accñs ſemper aſſignauit hanc cõditionẽ inter alias ꝙ locus eſt receptaculum & ideo continens, ex hoc ergo ꝙ cẽtrum non eſt ꝯtinens immo cōtentum in vltima ſphæra, potius

ſequitur ꝙ ſit locatũ q̃ vltimæ ſphæræ locus, & ideo Iandunus potius inuenit fugam q̃ ſolutionem Simil'r qđ dicit centrum eſſe locum vltimæ ſphæræ quia ſm motum ſpecieꝝ recipit immobilitatẽ & fixionẽ ab eo, nihil eſt dictu. Nã eadẽ rõne cardines hoſtii poſſent dici locus eius & anchora locus nauis. Nec ĩ tota doctrina philoſophi inuenies has ꝯditiones ita conuenire loco, ꝙ remota ꝑtinentia ſaluẽt quocũq; mõ rõ loci aſsignata a pħo. Vnde Commẽ. & eũ ſequentes non põt per centrum ſuſtinere vltimã ſphæram eſſe in loco, niſi impropriiſsime & equiuoce. Et tñ cũ veræ & proprie moueatur motu locali, neceſſe eſt inuenire modum, quo ſit in loco proprie, ſiue ꝑ ſe ſiue ꝑ aliud.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ B. Tho. vt patet in expoſitione tex. 43. declinat ad opinionẽ Themiſtii qui tenet cœlum eſſe in loco per partes. Et ſumma opinionis Themiſtii ſtat in hoc, Themiſtius poſuit totũ cœlum aggregatũ ex omnibus orbibus eſſe in loco ſm partes. ſ. ſm orbes quos ꝯtinet maximus orbis, ſicut etiam veꝝ eſt dicere de toto mundo, ꝙ eſt in loco per partes, prout pars ſuperior continet inferiorem, & intelligo partes principales vt quatuor elementa & orbes cœleſtes. Differũt tñ orbes inferiores & ſupræma ſphæra ĩ hoc quia omnis orbis inferior eſt in loco per ſe quia ꝯtinetur in ſuperiori aſcendendo vſque ad ſupræmum. Supræmus aũt quia non hẽt ſuperius continens nõ eſt in loco ꝑ ſe ſed rõne partium intrinſecaꝝ tantum. ſ. quæ ſunt in concauo eius qm̃ tales partes mouentur circa connexum corporis circa qđ reuoluit, quod ſecundũ philoſophum eſt ſphæra Saturni, ponit. n. cœlum ſtellaꝝ fixaꝝ ſupræmum eſſe. Ponit igitur Themiſtius vltimã ſphæram locari per ſpheram Saturni ſm partes cõcauas, ita ꝙ cõnexum Saturni eſt locus ꝯcaui octauæ ſphæræ & quaſi continens ac circundãs illud. Nam ſi ſignaueris partes concauas octaue ſphere & diuiſeris imaginarie ſil'r partes connexas Saturni, veꝝ erit dicere ꝙ octaua ſphæra quæ mouet circa ſeptimam hẽt partes concauas ſuccedentes ſibi inuicẽ in motu, & correſpondẽtes diuerſimode ꝑtib⁹ cõnexis Saturni, vt facile eſt imaginari ſumptis duob⁹ circulis cõ-

centricis, quorum vnus contineatur in altero & moueatur ſuperior circa inferiorem, & rõ quidem huius opinionis eſt vt notat B. Tho in expoſitione. Quia corpori moto aſsignandus eſt locus prout ſuo motu mutat locum, & quia mota motu recto ẜm totum & ẜm partes mutant locum, ideo debetur eis locus per ſe nã ẜm ſe tota relinquũt primum locum, & occupant nouũ, mota aũt motu ſphærico, non ẜm ſe tota mutant locum, quin ſemper ſtãt in eodem loco pp immobilitatem poloꝝ & centri, mutant aũt locum rõne partium vt patet, qm̃ ſibi inuicem ſuccedunt, ergo ſufficit corpori ſphærico qualis eſt vltima ſphæra eſſe in loco non per ſe ſed ſecundum partes.

Sed contra hanc poſitionem arguunt Commen. & ſequentes eum inter quos eſt Iandunus in.4. phyſi. qõne. 9. & qm̃ B. Tho. concordat cum Themiſtio, ideo volo ſoluere rationes Ianduni.

Primò arguit contra illud ſuper quod ſe fundat Themiſtius ex conſequenti etiam B. Tho. ſ. ꝙ ideo vltima ſphæra non eſt in loco ẜm totum ſed ſecundum partes, quia nõ mouetur ẜm totum ſed ſecundum partes. Contra hoc ſic arguitur. Totum non eſt aliud quã omnes partes, ergo ſi vltima ſphæra mouetur ſecundum oẽs partes moueť ſecũdum totum. Et confirmatur, quia hoc eſt contra philoſophum in lib.6. in tex.76. vbi vult ꝙ tota ſphæra ſuo motu licet non mutet locum ſecundum ſubiectum, mutat tamẽ ſecundum formam, partes autem ſphæræ mutant locum & ſecundum ſubiectum & ſecundum formam, ergo vltima ſphæra ſicut & quodlibet ſphæricum mutat locum ſecundum totum & ſecundum partes licet diuerſimode.

Ad hoc dicitur ꝙ nõ fuit intẽtio Themiſtii nec B. Tho. negare ꝙ ſi oẽs partes ſphæræ mutant locum ꝙ tota ſphæra non mutet locum, implicat.n. oẽs partes alicuius totius ſolidi moueri, & ipſum quieſcere. Sed intendunt ponere differentiã inter corpus motũ motu recto, & corpus motum motu ſphærico, nã licet vtrũqꝫ totum mutat locum non tamen eodẽ modo, qm̃ motum motu recto ita mutat locum ꝙ recedit ſcd̃m ſe totũ & ſcd̃m oẽs partes a priori

loco & occupat nouum locum, motum aūt ſphæricæ non recedit a priori loco, ſed in eodem permanet & mutat locum non ſubiecto ſed rōne quod qualiter intelligatur declarabitur in lib.6. Nam ꝙ dicit Cōmen. ſm formam dicit B. Tho. ſm rōnem. Omnes aūt partes ſphæræ ſuo motu mutant locum & ſubiecto & rōne ſiue ſm formam vt dicit Commen. Ad argumentum ergo, ſiue totum ſit idem quod oēs partes ſiue diſtinguatur vt nos tenemus cōcedo ꝙ ſi omnes partes ſphærici mutant locum etiam ipſum totum, licet non eodē modo vt dixi, & qn̄ dicit Themiſtius ꝙ ſphæra non mouetur ſm totum ſecundum locum intēdit non abſolutæ ſed vt declaraui, & ſic non eſt cōtra pħm in.6. phyſi. vnde confirmatio nihil ꝯcludit.

Secundo ſic arguit, ſi vltima ſphæra non eſt in loco niſi per partes ſuas intrinſecas, ergo nō eſt in loco ſm actū ſed tantum in potentia, quod eſt inconueniens, quia actu mouetur ſecundum locum ergo oportet actu eſſe in loco, cōſequentia aūt patet quia partes ꝯtinui exiſtentes actu in cōtinuo, nō ſunt actu in loco vt vult pħs in hoc.4. in tex.44. conſtat aūt ꝙ partes quātitatiue exiſtentes in vltima ſphæra ſunt continue ergo ſunt tm̄ in potentia in loco, & id expræſſe concedit pħs in prædicto textu.

Ad hoc rūdet B. Tho. in hoc lib. in expoſitione tex.43. & concedit ꝙ partes vltimæ ſphæræ cum ſit quoddā continuum ſunt in loco in potentia & nō actu quādiu ſunt cōtinue & indiuiſe abinuicem. Concedit ſil'r ꝙ vltima ſphæra non eſt in loco actu ſed ꝑ partes quæ ſunt in loco in potentia & qn̄ dicit Iandunus hoc eſſe inconueniens B. Tho. hoc negat, immo declarat id eſſe conueniens & dicit, neceſſe eſt .n. vt gradatim ab vno immobili deſcendatur ad diuerſitatem, quæ eſt in mobilibus, minor autem eſt variatio quæ eſt ſecundum partes exiſtentes in loco in potentia, quam quæ eſt ſecundum tota exiſtentia in loco in actu, vnde primus motus qui eſt circularis minus hēt de diſſormitate, & plus retinet de vniformitate propinquior exiſtens ſubſtantiis immobilibus, hæc B. Tho. Quando aūt probat Iandunus id eſſe inconueniens quia actu mouet ſm locum, ergo

debet actu eſſe in loco, negatur conſequentia, quia non eſt vera niſi in moto motu recto, eo q̃ motu ſuo deſerit totũ locũ p̃cedētē & ſubintrat ĩ locũ nouũ, iõ debuit eē actu in loco p̃cedēti, & actu recipi ĩ loco nouo, hoc aũt nõ ꝯtingit in motu ſphærico vt patet iõ ꝯſequentia nõ valet.

Sed aduerte q̃ Iandunus inſtat probans q̃ partes vltimæ ſphæræ non ſunt in loco in potentia. Nam nunquam ſunt diuiſe in actu abinuicem, & ſic nunquã ſunt in actu in loco ſed fruſtra eſt potentia quæ nunq̃ reducit ad actũ quia eſſet ocioſa, quod eſſet maximũ inconueniens & præcipue in corpore tam nobili, qualis eſt vltima ſphæra.

Et cõfirmať hæc rõ. Partibus vltimæ ſphæræ aut eſt im poſſe aut poſsibile eſſe in loco. Si impoſsibile ergo nec ĩ potentia nec non repugnanter ſunt in loco, quia nõ ſtat potentia cum impoſsibili, ſi poſsibile, ponatur ergo ineſſe q̃ ſint in loco, non debet accidere aliquod impoſſe. Sed accideret, quia eſſent actu diuiſe quod repugnat incorruptibilitati vltimæ ſphæræ, ergo nullo modo proprie ſunt in loco nec potentia nec actu.

Ad hoc dicitur q̃ ſi rõ Ianduni aliquid concluderet, ita concluderet contra p̃hm ſicut contra B. Tho. nam in tex. 44. concedit p̃hs q̃ q̃n eſt continuum eius partes vt ſunt in continuo ſunt in potẽtia in loco, cum igitur partes vltimæ ſphæræ ſint partes in continuo erunt in potentia ĩ loco. Et cum arguit Iandu. q̃ nunquam erunt actu diuiſæ nec actu in loco concedo vt ſunt partes talis corporis cui repugnat diuiſio propter nãm incorruptibilitatis, ipſi tñ non repugnat diuiſio vt corpus eſt q̃m vt corpus continuum & partes abinuicem diuidi p̃nt. Et cum arguit, q̃ illa potentia eſſet fruſtra & ocioſa negatur. Illa.n. potentia dicit fruſtra quæ non impedita non exit in actũ modo q̃ partibus vltimæ ſphæræ non cõueniat diuiſio actu & locari actu, nõ eſt ex parte ipſarũ. q̃m vt ſunt partes ꝯtinui non inconuenit q̃ diuidantur, ſed eſt ex parte formæ cœleſtis quæ reddit cœlum incorruptibile vnde ſi mã vltimæ ſphæræ informaretur forma rei corruptibilis, partes ſuæ poſſent actu diuidi, ſicut partes aquæ & alterius ꝯtinui inferioris.

Ad confirmationem dico ꝙ eſt poſſe inquantū ſunt partes cōtinui,& qñ dicit,ponant ergo in actu ꝙ ſint in loco nō debet accidere aliquod impoſſe dico ꝙ vt ſunt partes continui non pōt accidere aliquod impoſſe ſi ponant in actu in loco,& cum dicit ꝙ ſequitur impoſſe.ſ.ꝙ eſſent actu diuiſe quod repugnat incorruptibilitati vltimæ ſphæræ. Dico ꝙ licet repugnet vltimæ ſphæræ inquantum eſt tale corpus.ſ.incorruptibile nō tñ inquātum eſt corpus & ꝯtinuū. Et ſic patet ꝙ Iandu.non concludit contra viam noſtram. Et aduerte ꝙ ipſemet percepit hunc ſuum diſcurſum non concludere contra nos,vnde inquit, verum aūt hæc rōcinatio ſit ſufficiens ad remouendum illam pōnem.ſ.B.Tho.& Themiſtii,non determino.

Quantum ad quartū aduerte ꝙ contra determinationē tactam pro Themiſtio & B. Tho.tria inſurgunt dubia.

Primum eſt,ſi ſm Themi. octaua ſphæra quæ eſt vltima ſm plꝫm eſt ī loco ꝑ partes intrinſecas inquātū mouet circa ſeptimā,ergo ſeptima ē loc⁹ octauæ.Sed hæc fuit opinio Auēpace,q̄ reprobat B. Tho. Qūo ergo ſtat B. Tho. cum Themiſtio ſi hēt eundē ſenſum cum Auēpa.

Secundum eſt.Si ſecundum Themi. octaua ſphæra ē in loco ꝑ ſeptimā,cū octaua non ſit in ſeptima ſed econuerſo,qūo valet rō B. Tho ꝯtra Cōmenta. qua probauit centrum non eſſe locum octauæ ſphæræ; qm̄ octaua non eſt in centro ſed econuerſo. Et cum cētrū ſit omnino extrinſecum,iō nō pōt dici octauā eſſe in loco per cētrū. Sic & ego arguam.Octaua ſphæra non eſt in ſeptima ſicut nec in centro,ergo non eſt in loco per ſeptimam aliter rō B. Tho. nihil concludit contra Commenta.

Tertium eſt,quia B. Tho. in opuſculo de natura loci,tenet cum Auerroe & vr̄ declinare a via Themiſtii,ergo ſibimet contrarius eſt.

Ad primum dico ꝙ Auempa.vt poſſem⁹ elicere ex Cōmenta.tria dicebat in loco vltimæ ſphæræ. Et contra duo. prima procedunt rōnes Cōmē. & B. Tho. Primo dicebat Auēpa.ꝙ vltimæ ſphæræ debet locus eſſentialiter & ꝑ ſe. Cōtra qđ procedit prima rō Cōmenta.& B.Tho.quæ ꝯſi-

ſtit in hoc. Omne locatum eſſentialiter & per ſe hēt ꝯtinēs exterius,qm̄ de loco per ſe verificatur proprie diffinitio loci data a philoſopho. Sed vltima ſphæra vt patet non habet continens exterius ergo &c.

Secundo dicebat quod octaua ſphæra ſm ſe totam locatur circa ſeptimam & ſic erat in loco ſcd̄m ſuū connexum & cōcauum. Et ꝯtra hoc ꝓcedit rō Cōmen. & B. Tho. quæ ſtat in hoc, locus ē equalis locato. Sed octaua ſphæra nō eſt equalis ſeptimæ ſcd̄m ꝯuexū ſed tm̄ ſcd̄m ꝯcauū, ergo octaua ſphæra nō ſcd̄m ſe totā locaťꝑ ſe circa ſeptimā.

Tertio dicebat ꝙ octaua ſphæra ex quo ſecundum ſe totam locať circa ſeptimā, ēt locať ſecundū cōcauum, qm̄ ſecundum oēs partes concauas tangit oēs cōuexas ſeptimæ. Et circa eam voluiť. Et q̄tum ad hoc tertium non diſſentit Themiſtius nec B. Tho. ab Auēpa. Stant ergo Themi. & B. Tho cum Auempa. in. 3. dicto, ſed nō in. j. &. 2.

Ad ſecundum dico ꝙ rō B. Tho. concludit cōtra Cōmētato. de centro, & non eſt eadē rō de ſeptima ſphæra, qm̄ centrum non tangit octauam ſphæram, nec terminat eā, nec equatur ei. Sed ſeptimā bene tangit octauam, qm̄ correſpondet partes conuexæ ſeptimæ partibus cōcauis octauæ & eſt equalis ſecundum extenſionē & terminat, & pōt dici circundans & firmans intrinſecum. Et ꝑp has cōdōnes ſeptima ſphæra nō diciť oīno extrinſeca ab octaua ſicut cētrum. Et ideo B. Tho. potuit rōnabiliter tenere cum Themiſtio & diſcordare ab Auerroe.

Ad tertium Thomiſtæ cōiter dicunt illud opuſculū non eſſe B. Tho. ideo nō admittunt quod illic dr̄. Tu aūt admiſſo ꝙ illud opuſculum ſit Bea. Tho. potes ſic rn̄dere. Auer. duo dicebat de localitate octauæ ſphæræ. Primo ꝙ erat in loco quia moueť circa locū. Talis. n. locus vr̄ ſufficere corpi moto ſphæricæ, quia cū ſit ſemp i eodē loco nō moueť ad acquirendum nouum locum, hoc aūt ꝯpetit corpori moto motu recto. Secundo dicebat ꝙ locus circa quem mouetur eſt cētrū mundi B. Tho. in. 4. phyſic. & in illo opuſculo nūquam concordat cū Cōmen. in ſecundo dicto. Quod patet quia in. 4. phyſi. arguit contra eum. Et in illo opuſculo

nunq̃ noīauit centrum ſed locum circa quē. Concordat au tem in primo dicto declarando q̃uo diuerſimode debetur locus corpori moto motu recto, & corpori moto ſphæricæ, q̄m ſphæricon ſufficit locus circa quem, cū non moueaẗ a medio ad medium ſed circa medium. Hunc aūt locū circa quem Cōmen. dicit eſſe centrum. Themiſt. aūt quē ſeqẗ B. Tho. dicit eſſe ſeptimam ſphæram. Et ſic potes ſaluare ꝙ B. Tho. non eſt ſibijpſi contrarius, nec eſt neceſſe dicere ꝙ ſe retractauit in illo opuſculo vt dicit Petrus Pompo. Nec cogeris negare illud opuſculum quin ſit ad mentē B. Thomæ. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Qō. 15. ſi vnum elntū eſt locus naturalis alterius elnti. Et pp hoc quidem terra in aqua, hæc vero in aere, hic aūt in ethere ether vero in cœlo, cœlum aūt non amplius in alio. Textu. 46.

IN hac qōne aduerte ꝙ duplici cā difficultas eſt. Primo quia Cōmen. in lib. 1. de cœlo cōmen. 17. & in hoc li. 4. phyſi. in cōmen. 46. tenet vnum elntum locari ī alio. Et ſimiliter B. Tho. Sed in tex. 42. huius quarti vr̄ philoſoph⁹ dicere ꝙ medium mundi i. centrum eſt locus elnti ſimplr̄ grauis, & B. Tho. in expōne tex. 42. dicit ſic. Vtiẗ aūt pħs hoc modo loquēdi, quia terræ quæ eſt ſimplr̄ grauis locus eſt medium. Hæc aūt duo repugnāt, ꝙ loc⁹ terræ ſit aqua, & ſit medium, q̄m ſicut vnius corporis ſimplicis eſt tm̄ vnus motus naturalis vt probaẗ in. 1. de cœlo ſic eſt tm̄ vnus locus nālis ad quē moueẗ vt ad ſuum ꝯſeruatiuum.

Secundo probaẗ ad ſenſum, ꝙ ſupficies ꝯcaua aquæ nō eſt locus naturalis terræ. Nam locus naturalis inter alias cōdōnes datas a pħo hēt tres. Primo ſi locatū ē extra locum nālem, nō impeditū moueẗ ad ipſum vt illic ꝯſeruetur. Secundo q̄n eſt in loco naturali quieſcit in eo, & nō moueẗ ab eo niſi violenter. Tertio circūdat vndiq; locatum, alr̄ non diceretur continere nec adequari locato. Sed nulla iſtarum cōdōnum cōuenit ſuperficiei ꝯcauæ aquæ reſpectu terræ. Nam ad ſenſum patet ꝙ terra non mouetur ad illam ſupficiem ſed ad mediū, nec ſi eſt in illa ſupficie ibi naturaliter qeſcit, imo remoto īpedimēto, & facto foramīe tm̄ deſcē-

det quantum poterit, nec circundat vndiq;, aliter tota terra eſſet ſubmerſa aquis. His igitur rōnibus vī non poſſe ſaluari quod dicit pħs. Et pp hoc quidem terra in aqua &c.

Vt igitur ſcias, quō aqua eſt locus terræ ſm ſuperficiem concauam & etiam quomodo medium.i.centrum eſt locus eiuſdem ſic ꝓcedendum eſt. Primo ponitur diſtinctio de loco naturali. Secundo aliquæ concluſiones reſponſiue. Tertio ſoluentur argumenta præmiſſa.

Quātum ad primum aduerte ꝙ locus nālis in doctrina philoſophi conſueuit ſumi duobus modis. Primo pro eo quod licet contineat nec circundet locatum tamen eſt rō locatiua.i.ab eo habet ꝙ naturaliter locetur in tali vel tali cōtinente, & ſolet dici locus quo, ſiue locus originatiue, qm̄ eo poſito locabitur naturaliter locatum in ſuo continente naturali, & eo remoto non locabitur. Secundo ꝓ eo quod ſm ſupficiem concauam naturaliter continet & conſeruat locatū. Et habet illas conditiones quas ſupra aſsignauimus de mēte philoſophi cōiter attributas loco naturali.

Locus naturalis ſumptus primo modo conuenit centro mundi, qm̄ eſt ratio locatiua vnius elementi in alio. Nam quia centrum aquæ eſt idem cum centro mundi. ideo terra naturaliter continetur in ſuperficie concaua aque, & qa centrum aeris eſt idem cum cētro mundi. ideo ſuperficies concaua aeris eſt naturaliter contentiua elementi aquæ. & ſic aſcende vſque ad concauum lune. Quod ſi centrū aquæ eſſet aliud a centro mundi iam non locaretur terra naturaliter in ſuperficie concaua aquæ. Et ratio quidem eoꝝ quæ nunc diximus ſumit ex doctrina philoſophi in. 2. cœli in tex. 101. vbi agit de motu terræ ad medium mundi, & de eius naturali quiete in eodem.

Locus autem naturalis ſecundo modo ſumptus conuenit ſuperficiei vnius elementi ambientis aliud. Sed aduerte ꝙ talis ſuperficies non eſt locus naturalis per ſeipſam præciſe, ſed vt eſt in tali ſitu vel diſtātia ab orbe cœleſti, a quo fluit virtus conſeruatiua locati. Nam vt diximus ſupra ſuperficies vt ſuperficies non habet niſi ambire locatum. ꝙ autem conſeruetur eſt ex virtute influxa a cœlo in locā-

te vt dicemus infra.

Stantibus præmiſſis reſpondeo ad quæſitum per tres concluſiones.

Prima eſt. Centrum mundi eſt locus naturalis ꝑmo modo ſumptus, quo quodlibet elintum naturaliter locatur in ſuo ꝯtinente naturali, puta terra in aqua, aqua in aere &c. Non autem eſt locus naturalis ſecundo modo ſumptus. Prima pars probatur ſic, per illud quo ſtante ſeruatur eadem diſtantia & ordo ſitus ad orbem vt adul'e locans, nālit er locatur quolibet elementum in ſuo continente naturali. Sed centrum eſt illud quo ſtante &c. Nam in corpore rotundo determinata diſtantia ſumitur a centro ex diffōne circuli oīa autem elementa ſunt figuræ rotunde vt alias ꝓbatum ergo a centro ſumitur rō locatiua vnius elementi in alio & ſic eſt locus naturalis ꝑmo modo ſumptus ſecunda aūt pars ſic ꝓbatur, quia locus naturalis ſecundo modo ſumptus eſt cōtinens & circūdans & adequatus locato & conſeruatiuus: Sed iſtæ conditiones non cōueniunt centro cum ſit indiuiſibile, ergo &c. & ſi dicas, ꝙ ex quo centrum eſt indiuiſibile, non conuenit ei rō loci, de cuius rōne eſt cōtinere locatum. Rñſio. Rō loci non ꝓprie conuenit niſi continenti, & non ei quod eſt ratio locatiua. Ad hoc aūt quod centrum ſit ratio locatiua ſufficit quod ſit illud a quo ſumitur origo locandi, hoc autem poteſt eſſe indiuiſibile, quoniam ab eo ſumitur determinata diſtantia &c.

Secunda concluſio eſt, ſuperficies concaua aquæ præciſæ ſumpta, non eſt locus naturalis ſecundo modo ſumptus ipſius terræ, idem dico de ſuperficie concaua aeris reſpectu aquæ, & ignis reſpectu aeris: Sed eſt ipſa ſuperficies in tali ſitu & diſtantia ab orbe. Prima pars ſic probatur. Ille eſt locus naturalis ſecundo modo ſumptus, ad quem naturaliter non impeditum locatum mouetur & ille quieſcit, & ab eo non recedit niſi eo violentia, nam iſtæ ſunt conditiones continentis naturalis, vt ſupra docuimus. Sed terra exiſtēs in ſupficie aquæ concaua non mouetur non impedita ad eādem ſupficiem abſoluta ſumptā, aliter ēt ſi aqua eſſet in ſphæra ignis, terra moueretᷣ ad dictam ſupficiem &

ibi quieſceret &c. qđ repugnat grauitati terræ, & hæc vſ eſt
le intẽtio Cõmẽ. qui dixit ſupra, quod graue quærit hunc
finem. ſ. locũ deorſum ſecundum quod eſt medium totius
& non ſecundũ quod eſt finis aquæ, & ſi non eſſet ita, tunc
terra moueretur ad aquam, vbicunq; fuerit finis eius. i. ſu
perficies concaua aquæ ſicut ferrum mouetur ad magnetem vbicunq; fuerit, ſed hoc non ſentitur de aqua.

Secunda autem pars ſic probatur, locus naturalis continentis & circunſcribens locatum non ſolum eſt vltimum continentis, ſed habet conſeruare locatum, hanc autẽ virtutem conſeruatiuam habet aqua reſpectu terræ vt dicemus in. q ſeq. non præciſe ex ſua ſuperficie cõcaua, ſed ex tali ſitu ſiue diſtantia ad orbem. Quare &c.

Tertia concl'o eſt, licet oĩa elẽta ſint in locis ſuis nãlibus p cẽtrum vt p illud a quo ſumitur rõ locatiua, & p ſupficiẽ cõcauam ſui ꝓprii continentis, tñ elemẽta grauia ſunt magis in locis ſuis nãlibus p centrum q̃ p ſupficiem ꝓprii continentis, elemẽta aũt leuia ecõuerſo pͥma pars ꝓbatur, qm̃ aqua & terra ideo quieſcũt in ſuis locis nãlibus & conſeruantur, quia cẽtrum earum eſt idem cum cẽtro mundi, & ſi non eſſet idem non quieſcerent vt declaratur in. 2 cœli, ergo magis locantur naturaliter rõne centri q̃ rõne ſuperficiei ꝓprii continentis, nam ſuperficies illa non locat nãliter niſi in reſpectu ad centrum ſecunda pars ꝓbatur quia ignis licet habeat centrũ idem cum centro mundi. nõ quieſcit niſi pertingat ad ſuperficiem concauam orbis lunæ ſilr aer non quieſcit niſi pertingat & applicetur & circũſcribatur ſuperficie cõcaua ſphæræ ignis, ergo ſignum eſt ꝙ elementa leuia magis locantur ſupficie ꝓprii continentis q̃ cẽtro, ex hoc tamen non infringitur quin centrum ſit rõ & origo localitatis ſuæ vt dictum eſt in prima concluſione.

Nunc ſupereſt, ſoluere obiectiones præpoſitas in principio quæſiti.

Ad primam dicitur quod plis & Commen. & B. Tho. in lib. de cœlo & in hoc. 4. lib. in commen. 46. loquuntur de loco naturali ſecundo modo ſumpto. In tex. autem & cõmen. 42. loquuntur de loco naturali pͥmo modo ſumpto.

Non eſt autem inconueniens eidem elemento aſsignare ꝑ loco naturali centrum vt rationem & originem locandi, & ſuperficiem proprii continentis vt locantem.

Ad ſecundam dico quod concludit pro tertia concluſio ne.ſ.quod elementum graue magis eſt in loco ſuo naturali per centrum q̃ per ſuperficiem proprii continentis, eo ꝙ mouetur deorſum & quieſcit illic, cum hoc tamen ſtat qđ etiam eſt in loco naturali per ſuperficiem concauam conti nentis ſed non ꝑciſe vt dictum eſt ſupra, qñ ergo arguitur, quod locus naturalis inter alias conditiones &c.dico quod ille conditiones conueniunt loco naturali ſumpto ꝑmo & ſecundo modo ſimul, ſed non ſi ſumatur ſecundo modo præciſe, & præcipue quo ad primam & ſecundam conditionem & maxime in elemento graui. Tertia autem conditio non obſtat, quia quod aqua non circũdet vndequaq; terram non eſt per ſe ſed per accidens, quia ad vitam aĩantium ſeruandam, quæ non viuunt in aqua, ſufficit autẽ qđ aqua ex natura ſui eſt apta circunſcribere terram, & vt ſic eſt locus naturalis continens terram, ſic pro nunc dicendũ occurrit, vtrum autem ſit naturale aquæ circuire terram ad modum Zone, vel totam compræhendere vt pila vel vas rotundum continet aquam eſt alterius negocii. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio.16.Si vnum elementum vt locatur in alio, puta aer in igne patitur ab eo & econuerſo.

Et ſimul apta nata impaſsibilia ſunt. Tex.48.

IN HAC qõne aduerte ꝙ difficultas ſtat in hoc, cum ele tum locãs ſit contrarium locato ſaltem in vna qualitatũ vt patet de igne locante aerem qui contrariatur in ſicci tate & aere locante aquam in caliditate, & aqua locãte ter ram in humiditate, neceſſe eſt qñ ꝓximantur & ſe tangunt agant & patiantur adinuicem. Hæc eſt.n. natura rerum habentium contrarias qualitates. Præterea cum oĩs alteratio ſit via ad corruptionem & corruptio opponatur ſaluti, videtur eſſe impoſsibile ꝙ vnum elementum ſit locus natu-

ralis alterius elementi, qm̄ vt dictum eſt ſupra, locus naturalis eſt conſeruatiuus locati, aliter non moueretur ad ipſum, ſi ergo vnum elementum eſt corruptiuum alterius, locati in eo, non erit locus naturalis ſed violentus.

Vt igitur præſens quæſitum reſoluamus ſic ꝓcedendū eſt. Primo ponetur diſtinctio. Secundo duæ concl'ones reſponſiue. Tertio pertractabitur dubium quod vertitur in hoc propoſito inter B. Tho. & Egidium.

Quantum ad primum aduerte ꝙ elemētum locatiuum alterius dupli cōſiderari pōt. Primo ſm ꝙ eſt contrarium elemento locato in qualitate, puta quia locans eſt humidū & locatum eſt ſiccum, quō aqua contrariatur terræ. Secundo ſm ꝙ eſt vnigeneum, & habet quandam ꝓximitatem ſm naturam cum elemento locato. Nam ſicut eſt ꝓximitas ſitus inter ea, ſic eſt proximitas naturæ, ordo .n. ſitus in partibus correſpondet ordini naturæ, vnde videmus in elementis quæ ꝓxima ſunt ſm ſitum vt ignis & aer, aer & aqua, aqua & terra, eſſe ſimbola, quæ autem non proxima ſunt vt ignis & aqua aer & terra ſunt non ſimbolica, & quidem ꝙ inter duo elementa, quorum vnum eſt locans & alterum eſt locatum, ſit vnigeneitas naturæ declarat Commen. in commen. 48. ex eo ꝙ omne quod mouetur ad aliquid naturaliter eſt vnigeneum cum eo, aliter non magis moueretur ad hoc quam ad illud. Cum igitur videamus aquā nāliter moueri ad ſuperficiem concauam aeris, & aerem ad concauum ignis, & ignem ad concauum orbis lune, neceſſe eſt vt inquit Commen. ꝙ vltimum continentis conueniat cum remota & in eo locata.

Quantum ad ſecundum ſit hæc p̄ma concl'o. elm̄tum locans vt habet qualitatem contrariam qualitati elementi locati agit alterando locatum & repatitur, ꝓbatur. Contraria adinuicem approximata agunt & patiūtur adinuicem hæc eſt n. nā contrariorum vt ad ſenſum videmus. Sed elementum locans puta ignis habet qualitatē contrariam aeri locato, qm̄ ignis eſt ſiccus & aer humidus ergo &c.

Secunda concl'o elm̄tum locans, put eſt vnigeneum locato ſm ſupficiem concauam, nō agit in locatum nec repati-

tur,ſed conſeruat ipſum eo modo quo conſeruabile eſt ꝓ batur. Simile vt ſic non agit in ſuum ſimile, qm̄ oĩs actio nālis eſt inter contraria ergo vt ſic inter diſſimilia. Sed ele mentum locans pur eſt vnigeneum & ꝓximum ſm nām elemento locato eſt ei ſimile. Nam dicit Comment. in fine commen. 48. ſimilitudo inter ea eſt vnigeneitas ergo &c.

Cum igitur vnum elemētum locetur in alio ꝓpter vni geneitatem, & non propter qualitatem contrariam cōſtat quod elementum vt locus & elementum vt locatum ſunt impaſsibilia. Cū hoc tamen ſtat ꝙ vt ſe tangunt tactu non ſolum quantitatiuo ſed phyſico. i. ſm qualitates actiuas & paſsiuas, agunt & patiuntur adinuicem, & vnum generatur ex alio & ex eis mixtum vt pertractatur in. 2. lib. de generatione. & ideo bene dixit phs in text 48.

Quæ vero tanguntur actiua & paſsiua ſunt adinuicem, vbi Commen. inquit. Cum res vnigeneæ fuerint continue non agunt in ſe adinuicem, & cum fuerint contigue agūt in ſe adinuicem ſ. propter qualitates contrarias.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ dubium eſt in quo conſiſtat illa vnigeneitas & conuenientia inter elementum locans & elementum locatum, per quam ſaluatur elementū locatum, & per quam elementum vt eſt locus, & elementum vt eſt locatum ſunt impaſsibilia.

Tu igitur aduerte ꝙ b. Tho. in expoſitione tex. 49. in fine attribuit hoc formis ſubalibus elementorum, quas habent ex influentia corporis cœleſtis. Nam ſic inquit. Conſiderandum tamē eſt ꝙ phs hic loquitur de corporibus ſimplicibus ſm formas ſubales quas habent ex influentia corporis cœleſtis, quod eſt primus locus, & dans virtutem locatiuam omnibus aliis corporibus. Secundum autem qualitates actiuas & paſsiuas eſt contrarietas inter elementa, & vnum eſt corruptiuum alterius. Hæc. b. Tho.

Egidius aūt in. 4. phy poſt expoñem tex. 48. mouēs dubium qūo ſit verum ꝙ locatum nō patitur a loco, recitat ſniam. b Tho. licet nō nominet eum, & arguit ꝙ vnū elm̄tum nō pōt dici locus alterius pp formas ſubales ſm quas non eſt alteratio inter ea, vt videtur dicere B. Tho.

Primo ſic arguit, cum formæ accidētales ſint quaſi quædam organa formarum ſubſtantialium, licet immediata ratio alterandi ſit forma accidentalis vt aliqua qualitas actiua vel paſsiua, principalis tamen ratio alterationis eſt ipſa natura rei, ergo nō ſolum ſecundum qualitates actiuas & paſsiuas ſumitur ratio alterandi & tranſmutandi in elemētis, ſed etiam ſm formas ſubſtantiales. Et ſic ratio impaſsibilitatis vnius elementi ab altero inquantum eſt locus eius naturalis non poteſt ſumi a formis ſubſtantialibus.

Secundo ſic. Si vnum elementum dicitur locus alterius propter formam ſubſtantialem ſm q̃ non eſt trāſmutatio, quodlibet elementum poteſt dici locus cuiuſlibet elemēti. quia ſm hanc hypotheſim, nullum elementum tranſmutatur ab alio elemento ſm formam ſubſtantialem. Si ergo vnum elementum eſt in alio naturaliter tanquam in loco quia non patitur ab eo, quodlibet poterit eſſe in quolibet, cum ſm hunc modum nullum elemētorū patitur ab alio.

Tertio ſic. Naturalis non abſtrahit a trāſmutatione nec a motu, nec a materia ſenſibili. cum ergo quodlibet ſit ſenſibile per qualitatem, conſideratio naturalis ſemper coniūcta erit qualitatibus ſenſibilibus velle ergo conſiderare de loco præter huiuſmodi qualitates, non eſt conſiderare de ipſo naturale, ſed eſt abſtrahere quantum a quali, quod nō pertinet ad naturalem ſed ad mathematicum.

Et poſtquam arguit c[illegible] poſitionem B. Tho. declarās intentionem ſuam dicit q̃ vnum elementum eſt locus alterius quia conuenit in aliqua qualitate, & ſaluatur elementum locatum in eo. quia per talem qualitatem eſt proximum & conueniens elemento locante. Et ſic credit ſaluare impaſsibilitatem inter locum & locatum hac diſtinctione, elementum locans dupliciter conſideratur. Primo quo ad qualitatem qua diſconuenit cum elemento locato, & ſic nō eſt locus eius nālis, cū vt ſic eſt corruptiuū eius. Secundo quo ad qualitatem qua conuenit cum locato, & ꝑ eam eſt locus & conſeruat locatum & non eſt actio tranſmutatiua ꝑ talem qualitatem inter locum & locatum, & ꝓpter talē qualitatem dicit ꝑ[illegible] locum & locatum eſſe impaſsibilia,

cum hoc tamen ſtat q ſunt paſſiua & actiuæ ꝓpter qualitatem cõtrariam. Et ſic tenet Egidius q non alia rõne vnum elementum eſt locus alterius niſi quia conueniunt in vna qualitate elementari quæ dicitur ſimbola, puta aqua & terra in frigiditate; & ignis cum aere in caliditate.

Sed cõtra. cum illa qualitas ſimbola in aliquo elemento locante ſit intenſiſſima, & in elñto locato ſit remiſſa puta calor ĩ igne eſt in ſummo & in aere eſſe remiſſus nõ eſt ſufficiens conſeruatiua locati, nec põt impedire quin agat in locatum, nam forma intenſa & remiſſa non faciunt ea in quibus ſunt ita ſimilia quin vnum agat in aliud videmus.n. ad ſenſum minus calidum pati a magis calido, ergo ꝑ ſolã qualitatem ſimbolam non põt ſaluari impaſſibilitas inter locum & locatum Præterea ex ſola qualitate ſimbola non põt ſaluari virtus generatiua, quam videmus in loco nãli ſuper locatum. Et ideo teneo q ſnia B. Tho. eſt verior, & optime ſaluat impaſſibilitatẽ, q̃ ponit pl̃s inter elñtum locans & elementum locatum, q̃ non penetrauit Egidius reſpexit.n.ad nuda verba B. Tho. & non ad ſenſum.

Tu igitur aduerte q non fuit intentio. B. Tho. dicere q elñtum eſt loc⁹ ꝑ formam ſuam ſubalem ꝑciſe. Nam clarum eſt in doctrina ſua formam ſubalem non eſſe immediatum ꝑncipium alicui⁹ actionis, ſed per qualitates, vnde ponit hac de cã potentias diſtingui realr ab eſſentia aĩæ. Cum igitur elementum locans aliud naturaliter non ſolum habeat circũſcribere per ſufficiem concauam ſed etiam conſeruare, & attrahere vt finis, neceſſe eſt vt habeat aliquam qualitatem vltra formam ſubſtantialem, qua ſit ſeruatiuũ & attractiuum locati, ad hoc autem nõ ſufficit qualitas elementaris ſimbola vt dictum eſt, ergo neceſſe eſt vt ex influentia cœli tanquam ex primo & vl' locante recipiat virtutem conſeruatiuam elementi locati. ita q licet per qualitatem elementarem contrarietur, tamen per illam ſibi influxam non agit alterando ſed conſeruat. Et hæc fuit intentio. b. Th. vnde qñ dicit q philoſophus hic loquitur de corporibus ſimplicibus quo ad formas ſubſtantiales quas habent ex influentia corporis cœleſtibus, intendit de formis

ſubſtantialibus non adiunctis qualitatibus alternatiuis, nam vt ſic ſunt actiua & paſsiua adinuicem ſed adiuncta illa qualitate influxa quia vt ſic non agit alterando elementum locans in locatum ſed cõſeruat. Et ex his habes quod forma ſubſtantialis elementi locantis, vt ab ea fluit qualitas alteratiua, eſt primum principium alterandi elementum locatũ, vt autem eſt coniuncta virtuti influxe, eſt principium conſeruandi.

Hinc patet quod obiectiones Egidii non concludunt contra viam noſtram quia credit quod B. Tho. intendat de forma ſubſtantiali præciſe ſumpta, in quo ſenſu obiectiones concludunt, & non aliter, ideo nõ eſt opus eas aliter ſoluere. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint. In quo terminatur quæſita principalia in capitulo de loco.

Quæſtio. 17. Si daretur motus in vacuo an eſſent in inſtanti vel in tempore.

Amplius autem & ex his manifeſtum eſt textu. 71. vſque ad textum. 75.

IN HAC quæſtione antequam ad deciſionem deueniam aduerte quod philoſophus in hoc loco intendit deſtruere vacuum deſtruendo vnam ex cauſis propter quas antiqui ponebãt vacuum, vna autem ex cauſis erat vt grauia & leuia mouebuntur localiter. Arbitrabantur enim ea non poſſe moueri in ſpacio pleno, philoſophus vero intendit hic manifeſtare quod ſequitur oppoſitum. ſcilicet quod non mouerentur, eo quod ſi mouerentur in vacuo. mouerentur in inſtanti. Sed motus non poteſt eſſe in inſtanti, quia de ratione motus eſt ſucceſſio vt probabitur in lib. 6. phyſic. Ergo ſi ponitur ſpacium vacuum aufertur motus localis grauium & leuium.

Quæritur ergo ſi hæc conſequentia philoſophi. ſcilicet ſi daretur motus in vacuo, motus eſſet in inſtanti, ſit abſolute vera, an teneat ſolum ex aliquo poſito & conceſſo ab antiquis, puta quod ſucceſsio & tarditas & velocitas motus proueniant præciſe ex parte medii pleni, ita quod remota plenitudine medii, hæc non ineſſent motui.

Et quia præſens quæſitum habet ſolennes opiniones oppoſitas ideo eſt difficilis. Reducuntur autem he opiniones

ad duas ſectas. Prima eſt Commen. & ſequentium eum. Sicut eſt via Alberti in. 4. phy. trac. 2. cap. 7. & Burlei & Ianduni & Alberti de Saxonia. Omnes iſti tenent cum Commen. q̃ conſequentia pbi & abſolute vera. Secunda via eſt Auempace & Auicen. quos b Tho. in. 4. phyſi. in expoſitione tex. 74. videtur ſequi. & Scotus in. 2. ſent. diſ. 2. q. 9. reſpondens ad argumenta, & Gratiadeus in quæſtionibus ordinariis ſuper. 4. phyſi. Omnes iſti tenent q̃ non eſt vera abſolute. ſed tenet ex aliquo dato & cõceſſo ab antiquis. per quod philoſophus concludit contra eos.

Vt igitur habeas reſolutionem huius quæſiti in via noſtra duo p̃ncipaliter agenda ſunt. Primo habemus manifeſtare & firmare viam noſtram. Secundo ſoluemus principales rõnes eorum qui tenent viam Commenta in vltimo autem quæſiti, declarabimus breuiter, gratia diſputationis q̃ tam via Commenta. quam b. Tho. eſt ſuſtentabilis.

Quantum ad p̃mum p̃ncipale, vt habeas mentem Thomiſticam præmittuntur duo, deinde concluſio deciſiua.

Primo p̃mittitur q̃ in rei veritate totalis cauſa ſucceſsionis in motu locali, non eſt ſola plenitudo ſpacii. & probatur. Quæ ſunt de rõne formali alicuius conueniunt ei ex ſua natura & non per aliquod extrinſecum, q̃m prædicata formalia & quidditatiua conueniunt rei in primo modo p̃ ſe. Sed continuitas & ſucceſsio vt probatur in lib. 6. phyſi. ſunt de rõne formali ipſius motus ergo conueniunt motui ex natura motus. & non præciſe ex plenitudine ſpacii, quod eſt quoddam extrinſecum a motu, ergo ſiue ponat plenitudo ſpacii ſiue vacuitas hæc conditionalis erit vera, ſi datur motus, datur continuitas & ſucceſsio & per conſequens datur de neceſsitate motus in tempore & nõ in inſtanti. q̃m nullum continuum ſucceſsiuum eſt menſurabile inſtanti ſed tempore. vt declarabitur in lib. 6. phyſi.

Et aduerte q̃ hæc rõ ſumpta ex eſſentiali ratione motus adeo ſtringit q̃ Alber. in. 4. phyſi. in trac. 2. in ca. 7. coactus eſt dicere motum qui fingitur in ſpacio vacuo & in inſtanti non eſſe veræ motum ſed eſſe finem cuiuſdam mutationis quæ fit in inſtãti. ſicut illuminatio inſtantanea. Hæc Al-

bertus. Ex quo ſequitur, q ſi motus eſſet in vacuo. & eſſet veræ motus ſm Alber. ſequentem viam Commenta. eſſet in tempore & non in inſtanti. Quod ergo motus ſit ſucceſſiuus & fiat de neceſsitate in tempore, non eſt præciſa cauſa plenitudo ſpacii, ſed ipſa natura motus ſic exigit.

Sed contra pdicta videtur eſſe rō. pħi in textu qui ſic argumentatur. Proportio motuum in velocitate eſt ſicut proportio mediorum in ſubtilitate &c. ergo videtur velle pħs q omnis determinata velocitas motus ſit ex plenitudine medii, diuerſitas autem velocitatis ſit ex diuerſitate ſubtilitatis & denſitatis medii pleni, ergo remota plenitudine medii erit indeterminata & infinita velocitas, & per conſequens motus in vacuo erit in inſtanti.

Ad hoc dr ad mentem. b. Th. & Scoti & ſequentiũ eos, q rō pħi nõ concludit abſolute. Sed contra antiquos, eo q ponebãt totalem cãm ſucceſsionis in motu eſſe ex plenitudine medii. Quod non eſt verum vt nunc declarabitur.

Secundo pmittitur q ſola quantitas dimenſiua ſpacii et remota omni eius plenitudine, & remota omni reſiſtentia p qualitatem contrariam inter motorem & mobile, eſt cã q ſucceſsio ſit in motu, & de neceſsitate fiat in tempore. Quod ſic declaro, in mobili ex ſola quantitate ſpacii etiam vacui, eſt ſemper aliqua diſpoſitio oppoſita diſpõni inducende a motore in ſuo mobili p motum localem, ergo ex ſola quantitate ſpacii etiam vacui ſi motus fieret in eo fieret in tpe. Contra patet qm̃ diſpõnes oppoſite non ſe compatiuntur ſimul in eodem, p eodem inſtanti. Añs autem pbatur, qm̃ mobile mouendum ſuper ſpacium quantum eſt in vbi oppoſito ad vbi acquirendum, ſe habent enim vt terminus a quo & terminus ad quem ergo ſunt oppoſita vt declaratum eſt in. 1. lib. Sed hæc duo vbi ſunt vt diſpoſitiones oppoſite comparate ad ipſum mobile quibus mobile reſiſtit ſuo mouenti, ergo in mobili ex ſola quãtitate ſpacii etiam vacui &c. Quod autem illa duo vbi ſint vt diſpoſitiones oppoſite pbatur. Sicut ſe habẽt duæ qualitates oppoſite in alteratione, ſic duo oppoſita vbi in motu locali, qm̃ ſicut alteratio eſt inter oppoſitas qualitates, ſic motus

localis inter oppoſita vbi. Sed qualitates oppoſite dicuntur diſpoſitiones oppoſite eo ꝙ vna exiſtens in alterabili ꝓhibet nec alterans ſtatim & inſtãtaneæ trãsferat alterabile ad oppoſitum. Sed neceſſe eſt vt transferat in tempore, ergo proportionaliter duo vbi oppoſita, dici poſſunt duæ diſpoſitiones oppoſite, eo ꝙ vnum vbi exiſtens in mobili mouendo prohibet ne mouens inſtantaneæ transferat mobile ad alterum vbi acquirendum per motum. Propter quod ſequitur ꝙ motus localis etiam ex ſola quãtitate ſpacii erit ſucceſsiuus, cum non poſsit idem mobile eſſe ſimul in oppoſitis vbi pro eodem inſtanti, ſicut non poteſt idem ſubiectum eſſe ſimul pro eodem inſtanti ſub duabus qualitatibus contrariis, & maxime pro gradibus intenſis.

Et aduerte ꝙ hæc rõ adeo ſtringit Albertum vbi ſupra, ꝙ concedit ſi lapis deſcenderet in vacuo, ꝙ in eodem inſtãti ſiue momento eſſet in vbi ſuperiori & in vbi inferiori. Sed non ſm idem, qm̃ in eodem inſtanti vt eſt finis ꝑteriti erit in vbi ſuperiori, & vt eſt ꝑncipium futuri erit in vbi inferiori. Sed hæc reſponſio non euadit quin duo oppoſita vbi quæ ſunt diſtincta realiter ſint in eodem mobili ꝓ eodem inſtanti reali. Nam conſideratio inſtantis vt eſt finis ꝑteriti, & principium futuri facit ſolam diſtinctionem formalem ſiue rationis. Sed diſtinctio rationis non ſufficit ad ꝙ duo oppoſita poſitiua (vt præſeruem me ab oppoſitione contradictoria) ſe compatiantur ſimul in eodem.

Et ideo Iandu. vt effugeret hoc inconueniens dicit duo. Primo concedit ꝙ in eodem inſtanti ſequeretur mobile eſſe ſurſum & deorſum, & qm̃ hoc eſt impoſſe, dicit eſſe impoſſe ꝙ in vacuo fiat motus, qm̃ ex poſſi non ſequit̃ impoſſe.

Sed hæc reſponſio non valet, qm̃ dato ꝙ eſſet impoſsibile realiter loquendo, motum eſſe in vacuo non tamen eſt impoſſe ſm imaginationem & ſm intellectum, cum vacuũ ſit ſpatium quantum imaginarium, & ex ſua extenſione motus poteſt habere ſucceſsionem vt dictum eſt ſupra. idẽ autem mobile ꝓ eodem inſtanti eſſe ſurſum & deorſum eſt impoſsibile & ſm rem & ſm imaginationem & ſm intellectum, quoniam contradictoria ſimul eſſent in eodem

.ſ. eſſe ſurſum & non eſſe ſurſum, quod non eſt imaginabile nec intelligibile.

Et ideo Iandu. dicit ſecundo ꝙ ſi motus eſſet in vacuo, nõ eſſet oppõ ſituũ, eo ꝙ nulla dr̃ia eſſet inter partes vacui.

Sed & hæc rñſio non valet, qm̃ non eſt dabile realr̃ ſpacium nec imaginabile niſi vt extenſum. De rõne .n. ſpacii eſt extenſio vt patet ex terminis, ſi ergo datur ſpacium vacuum ſaltem imaginariæ datur extenſio imaginaria ſi extenſio, ergo diſtantia extremorum, implicat .n. dari extenſionem imaginariã, & nõ dari diſtantiam extremoꝝ, ſi diſtantia extremorum ergo oppõ ſituum, qm̃ non põt imaginari talis diſtantia niſi cum imaginatione dr̃iarum localium, puta ꝙ vnum extremũ ſit ſurſum & alterum deorſum, ergo ſiue detur vacuũ ſpacium reale ſiue imaginariũ neceſſe eſt dari oppõnem ſituum eo modo quo datur vacuum, alr̃ negabis vacuum eſſe ſpacium. quod eſt ſtultum.

Sueſſa. aũt forte vidẽs vim rõnis factæ, q̃ dicit eſſe factã a cuculatis .ſ. a. b. Tho. & a Scoto, cupiẽs euadere dicit ꝙ in alio inſtanti ſi mobile moueref in vacuo eſſet in vno vbi & in alio in vbi oppoſito. ſed non in aliquo inſtanti determinato nec ſignabili. Et qm̃ aduertit ex hoc ſequi ꝙ ſi motus fieret in vacuo, fieret in tp̃e, qm̃ inter duo inſtãtia mediat tp̃s, iõ conceſſit hoc, & dixit nõ fuiſſe de mente Cõmen. ꝙ idem ſit motum fieri in nõ tp̃e & fieri in inſtanti, qm̃ non tp̃s ſumitur pro breuiſſimo tp̃e & non pro inſtanti.

Sed hæc eſt fuga. Qm̃ oẽs expoſitores ſumũt non tp̃s ꝓ inſtanti, & ꝑterea, q̃tumcũqꝫ ſit tp̃s breue tñ determinatã ꝓportionem habet ad quodcũqꝫ finitum tp̃s, ergo ſi mot⁹ in vacuo fieret in tp̃e ẽt breuiſſimo eſſet ꝓportionalis motui facto in pleno, quod tamen pl̃s & Commen. negant.

Bur. aũt neſciuit alr̃ rñdere rõni factæ niſi ꝙ ſi vacuũ reſiſteret ꝓuatiuæ ex incompoſitate terminorum qui imaginantur in ſpacio vacuo ſequeretur motum in vacuo fieri ſucceſſiuæ & in tp̃e, quod tamen pl̃s & Cõmen. negant.

Sed nos hanc conſequentiam concedimus & dicimus rationem pl̃i non concludere abſolutæ ſed contra antiquos ponentes totalem cauſam ſucceſſionis in motu prouenire

ex plenitudine medii, patet ergo q nullus prædictorum, poteſt ex reſponſionibus adductis effugere ſuprapoſitam rationem quæ eſt ad mentem B. Tho. & Scoti.

Præmiſsis his duobus ponitur hæc concluſio reſponſiua quæſiti, ſi graue moueretur in vacuo, moueretur in tempore & non in inſtanti Hanc probo duobus pſuppoſitis.

Primum eſt, ſicut in ſpacio reali pleno dantur duo extrema realia. ſ. ſurſum & deorſum vel duæ aliæ dñæ locales ſuppoſitæ, ita in ſpacio vacuo imaginato dantur duo extrema imaginata oppoſita, pbatur ſilitudo. Qm ſicut ſe habet ſpacium reale ad extrema realia, ita ſpacium imaginatum ad extrema imaginata, vtrunq; enim vt appræhenditur extenſum habet extrema ſibi proportionata.

Secũdum eſt. Oẽ qđ moueť de extremo ad extremum pus puenit ad medium. Hoc eſt pbi in. 6. li. phy. Sed dices id eſſe verum, qñ ſpacium hñs extrema habet ẽt medium nõ aũt eſt neceſſe inter quælibet duo extrema dari mediũ.

Sed cõtra, in omni continuo reali vel imaginario ſi dantur extrema datur medium, aliter non appræhenderetur vt continuum. Sed hic iam loquimur de continuo imaginario quale ponitur ſpacium vacuum. ergo ſi in eo concedũtur extrema imaginaria, neceſſe eſt concedere mediũ imaginarium ſuppoſitis his, arguo ad concluſionem, arguendo ſemper conditionaliter.

Si lapis deſcenderet in vacuo in illo inſtanti in quo eſſet in extremo ſurſum imaginato, non eſſet in medio, nec in eodem inſtanti eſſet in altero extremo. ſ. deorſum imaginato, quia prius imagĩariæ attingit medium, ergo in vno inſtanti attingit medium, & in alio attingit extremum. ergo talis motus de neceſsitate eſſet in tempore, quia inter duo inſtantia ſemper cadit medium tempus.

Huic rõni omnes Commentiſtæ neſciunt aliud reſpondere niſi q dicunt q in rei veritate in ſpacio vacuo non eſt ſurſum nec medium nec deorſum ideo dicunt q ſi lapis moueretur in vacuo, non prius attingeret mediũ quia nõ datur medium in vacuo, ſic reſpondet Albertus, & Bur.

Sed hæc rñſio, licet neget & bene ſurſum & medium &

deorſum eſſe in vacuo vt ſunt reales dñæ loci nãlis pp variam virtutem conſeruatiuam locati,tñ nõ eſt intelligibile q ſpacium vacuum apphendatur vt extenſum & dimẽſionatum imaginariæ,quin apphẽdantur imaginariæ duo extrema & medium,ex quibus ſic arguitur, ſi lapis moueretur in ſpacio dimenſionato cõtinuo ſm imaginationẽ pus attingeret medium q̃ extremum,loquendo de medio imaginario & nõ reali.Sed ſi aliquid moueretur in vacuo,moueret in ſpacio dimenſionato continuo ſm imaginationẽ ergo ſi aliquid puta lapis moueretur in vacuo prius attingeret medium imaginarium q̃ extremum, ergo de neceſſitate moueretur in tempore & non in inſtanti.

Alias rationes dimitto,qm̃ fere omnes procedunt ſicut iſta,ſupponendo q in ſpacio vacuo admittantur in ſaltem imaginariæ oppoſita extrema & medium.

Quãtum ad ſecundum aduerte q oẽs Cõmẽtiſtæ inſurgunt contra hanc determinationem factam , & conantur probare q ſi motus fieret in vacuo,abſolutæ fieret in inſtã ti.Sua autem argumenta fortiora ſunt hæc.

Primum eſt rãto philoſophi,ſic enim arguit, qualis eſt proportio medii ad medium in ſubtilitate &c.talis eſt &c. Vide quomodo format eam B.Tho.

Ad hoc patet quid dicẽdum ſit ex pdictis.Nã ſm B.Th. & Scotum,ppõ maior non eſt abſolutæ vera.Nec tenet niſi ex ſuppõne facta ab antiquis,qui credebant pcilam & totalem cãm ſucceſsionis & reſiſtentiæ in motu puenire ex plenitudine medii,q nõ eſt verũ vt declarauimus ſupra.

Secũdum eſt rõ Cõmenti.Qui arguẽs contra Auẽpa.dicit q tps in motu requirit vel pp reſiſtẽtiam mobilis,qñ.ſ. motor diſtinguit a mobili,& mobile ẽ in aliquo vbi & motor appetit ipſum traſferre ad vbi oppoſitum, ſicut cõtingit in cœlo. Nã intelligẽtia ideo mouet ſolem ab oriẽte in occidens in tpe,quia oriẽs & occidens ſunt vbi oppoſita , quæ non pñt ineſſe ſoli p eodem inſtãti,vel pp impedimẽtum & reſiſtẽtiam medii pleni,ſicut patet qñ mouetur nauis in aqua,vel pp vtrũqȝ,vt eſt in rebus aĩatis. Sed in motu grauium non eſt reſiſtentia mobilis ad motorem , qm̃

motor grauium non diſtinguitur a mobili. Mouetur enim graue a forma ſua, ergo reſiſtentia eſt tantum ex parte medij; ergo ſi grauia mouerentur in vacuo, nulla eſſet reſiſtẽtia quia vacuum non reſiſtit, & ſic ſequitur, ꝙ non eſſet neceſſe ponere tẽpus, ſi graue moueretur in vacuo. Sed motus eſſet in inſtanti.

Hoc argumentum ſm viam noſtram peccat in duobus, primo quia dicit Commenta. ꝙ graue non mouetur a motore diſtincto a graui. Hoc negandum eſt, quoniam vt determinabimus in lib. 8. phy. mouetur a ſuo generante, & de hoc formabimus ſpecialem queſtionem in lib. 8. ſecundo quia dicit medium non reſiſtere niſi quia plenum, quod non conceditur in via noſtra. Nam vt dictum ẽ ſupra, mobile & medium ſunt cã ſucceſsionis in motu rõne q̃titatis ſuæ dimẽſiuæ, & ꝓut mobile ẽ in vno vbi oppoſito alteri vbi acq̃rẽdo, quæ nõ ſe cõpatiuntur in eodẽ ꝓ eodẽ inſtãti.

Sed contra hoc inſtatur ſm Auer. q̃m ſi ſumatur graue quo ad mãm vt eſt ſub quãtitate remota ꝑ intellectũ forma grauis, graue vt præciſe quantum non reſiſtit, quoniã quantitas vt quantitas non eſt actiua, oĩs aũt potentia reſiſtitiua eſt actiua ex. 9 metaphy. ergo ſi auferatur impedimẽtũ mediũ pleni, motus rei grauis ĩ vacuo erit in inſtãti.

Ad hoc dicimus ꝙ graue non ſolum ratione formæ & qualitatis ſed etiam vt quantum reſiſtit, non quidem poſitiuæ ſed priuatiuæ reſiſtit, quoniam vt quantum non eſt in illo vbi ad quod mouens intendit ipſum transferre & quãdo arguitur ꝙ omnis potentia reſiſtitiua eſt actiua, non eſt verum niſi de reſiſtentia poſitiua, non autem de priuatiua, quæ poteſt prouenire ex ſola materia vt eſt ſub quãtitate. Et ideo mobile vt quantum non poteſt moueri in inſtãti.

Tertia ſumitur ex Ariſt. in. 7. phyſi. vbi hr̃ hæc rła, ſi tãta virtus mouet tantum mobile ꝑ tantum ſpacium in tãto tp̃e dupla virtus mouebit illud idem mobile ꝑ tantũdem ſpaciũ in medietate tp̃is. Tunc ſic. Sed dupla virtus iõ mouet in medietate tp̃is quia citius ſcindit mediũ, ergo tp̃s requiritur ĩ motu grauium ex diuiſione medij pleni, ergo ſi medium eſſet vacuum, cum illic nulla adeſſet diuiſio medij

motus

motus eſſet in non tempore. Ad hoc dicitur ꝙ conceſſa maiore, negatur minor. Nam ꝙ dupla virtus moueat in minori tempore nō ē ꝓciſa rō diuiſio medii ſed hæc diſiunctiua, citior diuiſio medii, vel citior cōſumptio diſtantiæ quæ eſt inter duo extrema, vnde dico ꝙ differētia velocitatis in motu non ſolum prouenit ex diuerſa ſciſſiōe medii ſed ex eo ꝙ vigoroſius mouens facit ſuum mobile citius pertrāſire diſtantiam quæ eſt inter duo vbi oppoſita. Et hæc ē cauſa diuerſaꝝ velocitatū in motibꝰ corpoꝝ cœleſtium, vt ēt ꝯfitetᷣ Cōmen. in ſua digreſsione. Et eadē rō ſeruatᷣ i mobili graui vt eſt q̄tum & vt ſpacium vacuū imaginatᷣ dimēſionem hn̄s extrema abinuicem diſtantia.

Quarta ſumitur ab Auerroe in fine digreſsionis, ſi motus in vacuo eſſet in tēpore, ergo æque velociter moueretᷣ magis graue & minus graue, quod videtᷣ abſurdum. Cōtra probatᷣ. Quia remota reſiſtentia medii pleni remanet ſola incōpoſsibilitas terminoꝝ, quæ reſpectu vtriuſqꝫ mobilis .ſ. magis grauis & minus grauis eſt equalis dummodo imaginemur vtrūqꝫ moueri in ſpacio vacuo æque extēſo.

Ad hoc pōt negari falſitas ꝯn̄tis ſicut etiam dicemus de Intenſione motus nāl is in fine, pōt ēt negari ꝯſitia, qm̄ maior vel minor aut equalis velocitas non ſolum cauſatᷣ ex diuerſa reſiſtentia medii, ſed ēt ex inequalitate mouentium, vt patet in motibus cœleſtibus. Nec valet dicere ꝙ nō ē eadem rō de motu cœli & de motu grauium, quia in motu cœli mouens & mobile diſtinguuntur actu, non aūt in motu grauium, qm̄ mouentur a ſuis formis. Hoc inquā nō valet, qm̄ in via noſtra non eſt concedendum graue moueri a ſua forma, ſed a gn̄ante vt probabimus in li. 8. phyſi. ergo etiam in graui mouens & mobile diſtinguuntur actu.

Quinta eſt hæc, ſi graue dum deſcendere in vacuo moueretᷣ in tpe, ſequitur ꝙ motus nālis non intēderetᷣ in fine, qm̄ cum ibi nulla ſit reſiſtentia medii, a principio ad finem ſemper eſt equalis incōpoſsibilitas terminoꝝ ergo vniformis velocitas.

Ad hoc dici pōt ꝙ motus nālis non intenderetur in fine ex minori reſiſtentia medii, quæ nulla eſſet, ſed ex maiori

vigoratione virtutis ipſius mobilis. vt dicemus alias. pōt ēt ꝯcedi falſitas ꝯñtis. qm̄ non eſt de rōne abſoluta motus naturalis ꝙ intendatur in fine, niſi quia mobile tēdit ad locum conſeruatiuum locati ex virtute ſibi impreſſa a cœlo & ex qualitate ſimbola vt diximus ſupra agētes de loco, & qm̄ in vacuo non ſunt loca diuerſarum naturaꝝ conſeruatiua locati. iō pōt ꝯcedi ꝙ in vacuo mot⁹ naturalis nō intenderetur ī fine, & ſi dicis hoc eē contra pl̄m. Dico ꝙ pħs intēdit ſuppoſita dr̄ia locoꝝ vt hñt ꝯſeruarē locatū & nō abſolute.

Hæc ſunt fortiora argumenta tenentiū cōtra viam noſtram. quæ vt vidiſti non concludunt.

Tu tñ licet vt ſectator B. Tho. habeas tenere partē negatiuam propoſiti quæſiti. ſi gratia diſputationis volueris vtrāꝗ viam ſuſtinere, ſic facies. viam Cōmen. ſuſtinebis ſolum ex hoc principio. ¶ Ad ſucceſsionem motus grauium & leuium requirit̄ ſpacium in q̄ ſint duo extrema realia & medium reale. Hæc aūt non inueniūtur in ſpacio vacuo vt oēs cōcedunt. Et ideo dato ꝙ ſit falſum. aliquid moueri vel poſſe moueri in vacuo. tñ hæc condōnalis eſt vera. Si quid moueret̄ in vacuo moueretur in inſtanti eo ꝙ in vacuo nō ſunt extrema realia nec medium reale. nec reſiſtentia realis. quæ ſunt neceſſaria ad ſucceſsionem motus. ſic quidem poſſet diſputatiuæ teneri opinio Commen. rn̄dendo nō tñ arguendo, niſi ſuppoſita ſententia antiquoꝝ ꝙ oīs reſiſtentia & ſucceſsio ſit ex plenitudine ſpacii.

Opinio aūt B. Tho. etiā faciliori mō ſuſtinetur ex hoc principio. Ad ſucceſsionem motus ſufficit q̄titas ſpacii in q̄ imaginariæ ſunt extrema & medium & ex ſola quantitate ſpacii cauſat̄ reſiſtentia nō quidem ꝑꝑ qualitates oppoſitas ſed ꝑꝑ vbi oppoſita, qm̄ ſi mobile eſſet in vno extremo, vacui eſſet ſub vbi oppoſito ad alterum vbi acquirendum per motum. & cum vbi oppoſita non poſsint ineſſe eidē ꝓ eodem inſtāti. ſequitur ꝙ ſi motus eſſet in vacuo. fieret in tp̄e ſic ſuſtinenda eſt via B. Tho. & pōt ſuſtineri arguēdo & reſpondendo. qm̄ rōnes nr̄æ firmiores apparēt ex eo ꝙ non pñt ſolui niſi incidendo in aliquod incōuenientium de quibus ſupra. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Q6.18.ſi duo corpora pñt eſſe in eodē loco proprio. Quid igitur diſtabit cubi corpus ab equali loco & vacuo. Textu.76.

IN hac quæſtione gr̃a vniuerſalis doctrinæ intendo inueſtigare non ſolum quid tenendum ſit ſm phyſicū. ſed ēt ſm abſolutam veritatem. Tu igitur aduerte q̄ apud peripateticos eſt cōis conſenſus eſſe impoſſe duo corpora eſſe in eodem loco.eo q̄ arbitrantur implicare contradictionē. Nam ſi ſunt in eodem loco.non diſtinguuntur.ergo erunt vnum corpus.ergo duo corpora erunt vnū corpus. & ſic erunt duo & nō duo. verum quia ea quæ implicant contradictionem per nullam potentiam etiam diuina ſunt poſsibilia.& tñ duo corpora poſſe eſſe in eodem loco teneſ poſſe per diuinam potentiam & ſm veritatem, & vt ſic non videſ implicare cōtradictionē, ideo vt videamus quō ē poſſe & quō non in hoc quæſito ſic procedemus.Primo ponitur quædam diſtinctio.Secundo duæ concluſiones rñſiuæ.Tertio ſoluentur fortiora argumenta tenentium oppoſitum.

Diſtinctio ſit hæc.Duo corpora poſſe eē i eodē loco,pōt intelligi dupl'r.Primo per ſua pricipia intriſeca eſſentialia, & quæ ſint hæc pricipia manifeſtabiſ i ꝓbatione primæ cōcluſionis.Secundo ꝑ diuinā virtutē ſupplētē & cauſantem effectum,qui naturaliter eſt cauſabilis a quātitate dimēſiua vt declarabiſ in probatione ſecundæ cōcluſionis.

Prima conclo ſit hæc. Duo corpora eſſe ī eodē loco per ſola ſua principia intrinſeca naturalia eſt impoſſe,& implicat ꝯtradictionē.Hanc ꝓbo ex pricipiis pbi i tex. Et ſuppono duo.Primo q̄ nō debeſ loc⁹ corpi, ex ſua nuda mā nec ex forma nec ex qualitatibus. Hæc.n.ſunt indiuiſibilia ſm ſuā nām nec ſunt occupatiua loci ſicut nec īcorporea entia.Debeſ aūt ei loc⁹ ex ſua q̄titate dimēſiua, eo q̄ ꝑ dimenſiones ſuas occupat locū & hēt partē extra partem.Secundo ſuppono q̄ materiæ & formæ & qualitates duoꝝ corporum non diſtinguuntur niſi ꝑ diſtinctas q̄titates & dimēſiones,eo q̄ qualitates diſtinguunſ ſuis ſubiectis, & formæ ſuis materiis, & materiæ ſuis q̄titatibus qm̄ primū diſtin-

ctium materiæ eſt ipſa quãtitas. Quãtitates aũt diſtinguunť ſuis ſubiectis ſicut & alia accñtia, ſed vltra hoc diſtinguũtur propriis ſitibus. Impoſſe eſt n. imaginari duas lineas equales diſtingui, niſi ſint indiſtinctis ſitibus. Ex his ſuppoſitis ſic arguo ad cõcluſionē, ſi duo corpora poſſent eſſe in eodem loco per ſua principia intrinſeca eſſentialia, ergo duo corpora eſſent vnum corpus, quod eſt impoſſe. Contra probatur. Nam ex primo ſuppoſito non ſunt in loco niſi per dimenſiones ſuas Et ex ſecundo ſuppoſito dimenſiones non remanent diſtincte niſi alio & alio ſitu. Sed ſi ſunt in eodem loco non diſtinguuntur ſitu. Tunc vltra, ſi dimēſiones duorum corporum non remanent diſtincte. ergo nec materiæ nec formæ nec qualitates, & ſic ſequitur ꝙ oĩa principia intrinſeca duoꝝ corpoꝝ erunt eadem & per ꝯñs duo corpora erunt vnũ corpus. Aduerte ꝙ aliqui dicunt, ꝙ licet duo corpora ſi eſſent in eodē loco non diſtinguerentur quãtum ad corporeitates, tñ diſtinguerenť q̃tum ad eſſe phyſicum, q̃m duoꝝ corpoꝝ naturalium duo ſunt eſſe.

Sed iſti errant ſtando præciſe in principiis naturalibus, q̃m cum eſſe corporis phyſici cauſeť ex vnione formæ & materiæ ſi duoꝝ corporum naturalium dimenſiones non diſtinguuntur nec materiæ diſtinguuntur primũ.n. diſtinctiuum materiæ eſt quantitas. Nec formæ diſtinguunť, q̃m vnaq; forma reſpicit ſuam propriam materiam, ergo nõ reſultaret niſi vnum eſſe phyſicum.

Secunda cõcluſio ſit hæc. Duo corpora pñt eſſe in eodē loco ex diuina virtute ſupplente & cauſante effectum qui naturaliter cauſatur ex q̃titate dimenſiua.

Antequam probetur concluſio, declarandum eſt qui & quot ſint illi effectus quãtitatis dimēſiue, quos Deus poteſt ſupplere ſi duo corpora eſſent in eodem loco. Aduerte igiť ꝙ tres effectus naturaliter cauſantur a quãtitate dimenſiua ſiue a corporeitate, quodam tñ ordine, ita ꝙ poſterior pendet a priori.

Primus igitur effectus eſt, ꝙ corporeitas cauſat extēſionem partium & diuiſibilitatem in re cuius eſt corporeitas.

Nam de rōne quantitatis dimenſiue eſt extenſio & diuiſibilitas ex. 5. meta cap. de quanto.

Secūdus effectus eſt, q corporeitas & corpus phyſicum per corporeitatem, naturaliter expellit aliud corpus a ſuo proprio loco: ex aduentu ad locum ſuum vt declaratū eſt in. 4. phyſi. tex. 32. vbi dicitur q ſucceſſio corpoꝝ in eodē loco fecit cognoſcere locum.

Tertius effectus eſt, q diſtinctio corporum nāliter cauſatur ex diſtinctione corporeitatum. Diſtinguuntur n. duo corpora phyſica ex materia ſubiecta quātitati, vel ſaltē ex forma delata a quātitate & hoc dico pp corpus cœleſte, nā poſito ſm Cōmen licet non conceſſo in via noſtra q materia non eſſet in cœlo adhuc duo corpora cœleſtia diſtinguerentur ſuis formis vt ſtant ſub quātitate duæ aūt corporeitates diſtinguunt ex diſtinctis ſitibus vt corporeitates ſunt. Quod dico, qm̄ vt acciñ̄a ſunt, diſtinguuntur ſuis ſubiectis. Hoc. n. cōe eſt omni accidenti.

In propoſito dico, q diuina virtus non pōt remouere a corporeitate primum effectum, nec pōt ipſum cauſare ſine corporeitate, qm̄ primus effectus formalis eſt inſeparabilis a forma prædicat. n. forma de ſuo primo effectu formali in. 4. modo per ſe. Quæ aūt per ſe alicui conueniunt ſunt ab eo inſeparabilia per quācūq; potentiam, vnde ſicut Deus nō poteſt facere q aliquid ſit animatum ſine anima, nec album ſine albedine, ita non pōt facere q aliquid ſit extenſum & diuiſibile ſine corporeitate.

Secundum autem effectum pōt diuina virtus auferre a corporeitate ſiue ſuſpendere, qm̄ nō eſt primus ſed ſecundarius eius effectus formalis Et pōt etiam teneri q eſt a corporeitate, vt a cā efficiente. Diuina aūt virtus licet nō poſſit auferre primum effectum formalem poteſt tamen ſecundarium, & pōt vniuerſaliter ſuſpendere oēm effectum cauſæ efficientis, qm̄ ſicut cauſa efficiens ſecunda non agit niſi vt mota a prima ſic pōt ſuſpendi omnis eius actus per virtutem cauſæ primæ, vnde licet diuina virtus nō poſſit impedire calorē quin det eē calidū ei cui ineſt, eo q hic eſt eius prim⁹ effect⁹ formalis tñ pōt impedire quin calefaciat

obiectum diſpoſitum & debite approximatum vt tenent Theologi, ſic dico in propoſito, licet Deus non poſsit impedire corporeitatem quin det eſſe extenſum & diuiſibile corpori, tamẽ poteſt impedire ne expellat aliud corpus ab eodem loco.

Tertium aũt effectum .ſ. diſtinctione duoꝝ corpoꝝ poteſt diuina virtus manu tenere. & ſilr̃ diſtinctionem duaꝝ corporeitatum dato q̃ eſſent in eodem ſitu, qm̃ non eſt de rõne formali quãtitatis dimenſiue q̃ diſtinguatur ſitu. Situs.n. non eſt de rõne formali quãtitatis, qm̃ vnum prædicamentum non prædicatur formalr̃ & affirmatiue de alio prædicamẽto ex .1. poſterio. ergo nec diſtinctio per ſitum eſt de rõne formali quantitatis dimenſiue, ergo põt diuina virtus ſeruare diſtinctionem duaꝝ corporeitatum etiam ſi eſſent in eodem ſitu. Hanc conſequentiam vltimã ſic probo. Deus poteſt conſeruare rem remoto omni p̃dicato extraneo, & qd̃ non cõſequitur naturã rei vt ſua proprietas naturalis. Sed diſtingui ſitu eſt prædicatũ extraneum reſpectu q̃titatis dimenſiue, cũ nõ ſit de ratione ſua formali, nec conſequatur ad cã vt ſua proprietas naturalis, qm̃ non eſt magis proprietas naturalis diſtingui ſitu, q̃ q̃ accñs inhereat ſuo ſubo actu, qm̃ in eſſẽ vr̃ eſſe de rõne accñtis, ſed inherere actu nõ eſt proprietas accñtis, ſed ſolũ aptitudine. Nã diuina virtus põt conſeruare accñs ſine actuali inherentia vt tenet Theologus. ergo nec diſtingui actu ſecundum ſitum eſt proprietas quãtitatis dimenſiue. Et ſic põt Deus manu tenere diſtinctionem duorum corpoꝝ, dato q̃ eoꝝ dimenſiones eſſent in eodem ſitu.

Sed aduerte q̃ diſtinctio quã Deus ſeruat inter duo corpora exiſtentia in eodẽ ſitu non eſt imaginabilis apud metaphyſi. qm̃ ſm eum qui conſiderat quãtitatem vt quantitas eſt, ſola ratio diſtinguendi eſt ſitus, ſeruatur aũt huiuſmodi diſtinctio per diuinam potentiam apud phyſicum, quoniam poteſt Deus ſeruare eſſe diſtincta duoꝝ corporum vt hñt eſſe naturale ſine hoc q̃ diſtinguant quantitatibus diſtinctis ſm ſitum. Et põt ſeruare eſſe diſtinctũ duarum quãtitatum ſm q̃ ſunt accidentia, quæ diſtinguũtur

ſuis ſubiectis apud phyſicum, vnde licet q̃titas A & quantitas B non eſſent diſtinctę apud mathematicũ ſi eſſent in eodem ſitu: diſtinguerentur tñ apud phyſicum eo ꝙ A eſſet ſubiectiue in vno ſubiecto. & B in alio, ſic diceret verus philoſophus qui non contrariatur veritati.

Ex his omnibus poteſt ſic probari dicta concluſio. diuina virtus poteſt impedire duo corpora ne ſe mutuo expellant ab eodem loco, & põt ſeruare diſtinctionem, etiã ſuarum dimẽſionum etiam ꝙ eſſent in eodem ſitu, diſtinctionem dico ſm phyſicum licet non ſm mathematicum, ergo non implicat contradictionem duo corpora eſſe in eodẽ loco ſecundum phyſicum licet non ſm mathematicũ. Contra nota q̃m quod implicat contradictionem per nullã potentiam eſt poſe. Antecedens aũt maniſeſtatũ eſt ĩ prædictis vbi declarauimus quid põt diuina virtus in 2. & 3. effectu corporeitatis. Præterea. Quia vĩ minus poſe ꝙ diuina virtus poſsit ſeparare accidens a ſubiecto, quã ꝙ faciat duo corpora eſſe in eodem loco, eo ꝙ inherentia videtur eſſe de formali ratione accidentis. Quod q̃uo verum ſit & in quo ſenſu iam determinauimus in lib. 7. metaphyſi. q. 1. diſtingui autem ſitu non eſt de formali ratione quantitatis continue apud phyſicum vt dictum eſt ſupra, ergo hoc videtur magis poſsibile.

Nota tamen ꝙ apud Ariſto. hæc probatio non valeret, q̃m negaret poſſe ſeparari actu accñs a ſubiecto, vt dixim⁹ in lib. 7 q. 1. Sed hic non loquimur pro ſecunda concluſione ſm principia Ariſto. ſed iuxta veritatẽ abſolutam.

Sed contra determinationem factam pro. 2. concluſione ſunt multa argumenta ſatis apparentia.

Primum eſt tale. Non minus neceſſe eſt duo corpora diſtingui ſitu, quam duas partes quãtitatiuas eiuſdem corporis. Sed duæ partes quãtitatiue eiuſdem corporis ita diſtinguũtur ſitu ꝙ impoſe eſt omnino eas eſſe ſimul in eodem ſitu, ergo & duo corpora eſſe ſimul in eodem ſitu eſt omnino impoſsibile. Maior videtur maniſeſta. Mi. autem ſic probatur. De rõne quãtitatis cõtinue eſt ꝙ habeat partem extra partem, ſed habere partem extra partẽ eſt diſtingui

ſitu ergo de ratione quantitatis cõtinue eſt q̄ ſue partes di ſtinguantur ſitu.

Ad hoc negatur minor. Ad probationem dico q̄ habere partem extra partem põt intelligi dupl̄r. Primo ſic, habere partem extra partem .i. hr̄e partem diſtinctam realiter a parte. & ſic concedimus eſſe de rõne quãtitatis ꝯtinue habere partem extra partem. Secundo ſic hr̄e partem extra partem .i. hr̄e partem diſtinctam ſitualiter a parte, & in hoc ſenſu negamus eſſe de rõne quãtitatis cõtinue hr̄e partem extra partem. Sed dices. De rõne quãtitatis ꝯtinue permanentis eſt hr̄e poſitionem ſm ph̄m in prædicamentis. Sed poſitio eſt ſitus ergo &c. Reſpondet̄ poſitio de qua loquit̄ ph̄s in prædicamẽto quãtitatis non eſt ſitus, ſed dicit ꝑmanentiam partium ad dr̄iam rei ſucceſsiue, & continuitatem vel copulationem inter eas. Poſitio aũt quæ eſt ſitus, dicit ordinem partium locatarum ad partes loci, & talem ordinem negamus eſſe de rõne quantitatis cõtinue, qm̄ nullum prædicamentum eſt de ratione formali alterius prædicamenti, vñ ſolet dici q̄ poſitio quæ eſt differentia quãtitatis continue dicit ordinẽ partium in toto. Poſitio aũt quæ eſt prædicamentũ dicit ordinẽ partiũ locati in loco.

Secundum eſt tale. Diuina virtus non põt facere q̄ duo accidentia abſoluta eiuſdem ſpeciei, ſaltem producibilia in ſubiecto ꝑ alterationem vt duo calores ſint ſimul ĩ eodem ſubiecto, ergo multo minus poteſt facere quod duo corpora ſint in eodem loco Contra vr̄ ex ſe euidens. Antecedẽs aũt ſic probatur, qm̄ illi duo calores eſſent in equalium graduum aut equalium, non primum qm̄ idem ſubiectum numero eſſet magis & minus calidum q̄ implicat cõtradictionem. Non ſcd̄m qm̄ ſubiectũ exiſtens ſub vno calore non eſſet in potẽtia ad alteꝝ calorem pro equali gradu, qm̄ iam exiſtit actu ſub tali calore pro equali gradu, & ſi nõ eſſet in potentia ad illum, non poſſet ipſum recipere, ergo nõ poſſunt eſſe ſimul equales in eodem ſubiecto.

Ad hoc, põt negari antecedens, quia dato q̄ non diſtinguerentur ex ſubiecto. Diuina virtus faceret q̄ diſtinguerentur ex ſeipſis. Ad probationẽ dico q̄ põt fieri ꝑ diuinam

virtutem vtroq; modo, nec ad primum ſequitur contradictio quoniam eſſet idem ſubm magis & min⁹ calidum non reſpectu eiuſdem caloris ſed reſpectu duorum inequaliū, nec ſecundum valet, qm̄ negatur conſequentia. Dato.n.ꝙ iam exiſteret ſub alio calore pro equali gradu tn̄ dicit eſſe in potentia ad ipſum, non quidem ſeparata, ſed coniuncta actui. Melius eſt autem vt negetur conſequentia, nec ē euidens ex ſe vt putat arguens. Nam licet ſit ſimilitudo in hoc ꝙ eſt eſſe in vno ſubo & in vno loco, non tn̄ eſt idem modus inexiſtendi, immo eſt diuerſa ꝛ rōnū, qm̄ accidentia ſe hn̄t ad ſubm informatiue, corpora autem ad locum cōtentiue. Magis aūt repugnat duas formas eiuſdem ſpeciei informare idem ſubm, q̄ duo corpora contineri in eodē loco. Et ideo cōſequentia non valet.

Tertium tale eſt. Non minus repugnat duo corpora eſſe in eodem loco, quam duo accidentia contraria perfecta & intenſa eſſe ſimul in eodem ſubiecto. Sed hoc ſecundum eſt omnino impoſſe, ergo & primum. Maior probatur. Nā ſicut introducens vnum cōtrarium in ſubo, expellit aliud, ſic inducens vnū corpus ī vno loco naturaliter expellit corpus præexiſtēs in eodē loco, ergo &c. Minor aūt eſt conceſſa ab omnibus, qm̄ ex. 4. lib. meta. ſi duo ꝯtraria eſſent ī eodē ergo & contradictoria, vt illic deducit ph̄s.

Ad hoc dicitur ꝙ maior eſt falſa. Ad probationē dico qđ non eſt equalis rō. Nam ꝙ vnum contrarium perfectū & intenſum expellat aliud contrarium intenſum præexiſtens ab eodem ſubiecto, eſt penitus neceſſe, ne dentur cōtradictoria, nec Deus poteſt impedire hanc expulſionem, qm̄ non pōt in id quod implicat ꝯtradictionem. Quod aūt vnū corpus expellat aliud ab eodem loco non eſt penitus neceſſe, qm̄ vt diximus ſupra hunc effectum qui eſt ſecundus in ordine Deus poteſt impedire nec ſequuntur contradictoria, puta ꝙ duo corpora fiāt vnum corpus ſi eſſent in vno loco, quoniam Deus vt diximus ſupra poteſt conſeruare diſtinctionem duorum corporum quo ad eſſe phyſicū dato ꝙ eſſent in eodem loco, & dato ꝙ eorū dimenſiones nō diſtarent ſitu.

Quartum eſt tale, cauſa repugnantiæ & incõpoſsibilitatis duorum corporum in eodem loco ſunt dimenſiones diſtinctæ ſitu. ergo iſta incompoſsibilitas eſt effectus formalis dimenſionum diſtinctarum ſitu. ſed effectus formalis eſt inſeparabilis a forma. ergo impoſsibile eſt q̃ ſtet coexiſtẽtia duorum corporum in eodem loco ſine diſtinctione dimẽſionum ſecundum ſitum.

Ad hoc negatur conſequentia, quoniam illa incompoſsibilitas duorum corporum in eodem loco, non eſt effectus formalis dimenſionum diſtinctarũ ſitu, ſed effectus quaſi cauſæ efficientis, ita q̃ dimenſio eſt veluti cã effectiua illius incõpoſsibilitatis, & dato q̃ eſſet effect⁹ illius formalis, nõ tamen primus ſed ſecundarius. Omnem aũt effectum cauſæ efficientis, & effectum ſecundarium cauſæ formalis Deus põt ſuſpendere vt diximus ſupra. Et ideo poteſt facere q̃ duo corpora ſint in eodem loco, dato q̃ eorum dimenſiones non diſtinguantur ſitu.

Quintum eſt tale, ſi duo corpora poſſunt eſſe in eodẽ loco, & remanere diſtincta ergo deſtruuntur principia per ſe nota apud geometram, quorum oppoſita implicant cõtradictionem, probatur conſequentia. nam apud geometram eſt quaſi principium q̃ duo circuli non ſe tangũt niſi in puncto, & q̃ inter duo puncta non datur niſi vna linea recta. Sed ſi duo corpora ſphærica eſſent in eodẽ loco, duo circuli ſe tangerent ſm totum, quoniam non diſtinguerent ſitu & inter duo puncta ſignata, eſſent duæ lineæ rectæ duorum corporum locatorum.

Ad hoc rñdet B. Tho. in. 4. ſen. di. 44. q. 2. arti. 2. quæſtiũcula tertia ad ſecundum, & ſtat reſponſio in hoc. Deus nõ poteſt facere duo corpora vt ſunt mathematica eſſe in eodem loco quoniam cũ mathematicus abſtrahat a materia, nõ ponit diſtinctionem in quãtitate continua ex ſubiecto in quo eſt ſed ex ſitu, vnde remota diſtinctione ſitus remouetur apud mathematicum omnis ratio diſtinctiua duarum quantitatum abinuicem, cũ hoc tñ ſtat q̃ Deus poteſt facere duo corpora phyſica ſm eſſe phyſicum eſſe in eodem loco, quoniam licet quãtitates duorum corporum non remanerẽt diſtin-

&c ſitu,tñ eſſent diſtinctę ex ſuis ſubiectis, & qñ arguit de duobus circulis,dico q̃ diſtinguerentur non quidē ſm mathematicum,ſed ſecundum phyſicum ex diſtinctione ſuorum ſubiectorum.Et de duabus lineis rectis dico q̃ traherentur a quatuor punctis,quoniã in vtroq; duoꝝ corporum eſſent ſignabilia duo pũcta, quæ eſſent diſtincta phyſicæ ex ſuis ſubiectis,licet non mathematicæ.

✠Sed contra hoc vr inſtantia, quoniam ſi quãtitas dimẽſiua diſtincta ſitu cauſat diſtinctionem corporum ſecundum te,ergo diſtincta corpora non ſunt cauſa diſtinctiua quantitatum. Aliter idem eſſet effectus a cauſa circulariter, vt ſi quis interroget,quare duo lapides ſunt diſtincti & rñdeatur quia hñt diſtinctas quãtitates. Et iterum ſi quis interroget.Quare duæ quãtitates duorum lapidum ſunt diſtĩcte, & reſpõdeatur quia ſunt in ſubiectis diſtinctis.ſ.in duobus lapidibus,patet q̃ hic eſt circulatio.

Ad hoc dicitur q̃ non eſt circulatio, quia hoc cõtingit diuerſa conſideratione,nam corpora diſtinguuntur ex ſuis diſtinctis quãtitatibus ſecundum conſiderationem mathematicam,eo q̃ diſtinctio quãtitatum ſumitur ab ipſo ex diſtincto ſitu. Qñ aũt dicimus quãtitates duoꝝ lapidum diſtingui,quia ſunt in ſubiectis diſtinctis, hoc eſt veꝝ ſm cõſiderationem phyſicam,prout accidẽtia trahũt vnitatem & diſtinctionẽ a ſuis ſubiectis. Nõ ergo eſt incõueniens idem eſſe cãm & effectum,ſm diuerſam conſiderationem & maxime in diuerſo genere cauſæ.Nam diſtinctio corporũ eſt a quantitate in genere cauſæ efficientis vel formalis modo quo ſupra expoſuimus. Diſtinctio aũt quãtitatis eſt a corpore vt a ſubiecto ĩ genere cauſæ materialis vel ſubiectiue. Hæc de pñti quæſito dicta ſint. In quo exceſſi limites phyſicos vt excitarẽ in adiſcẽte, deſiderium ſciendi ĩ diuina ſcia, quid põt Deus glorioſus,q̃ eſt bñdictus in ſecula.

Quæſtio. 19 ſi rarefactio & condenſatio ſunt poſſibiles ſine vacuo,& ſine acquiſitione ac de perditione noue q̃titatis.

Sunt autem quidam,qui per raꝝ & denſum opinantur manifeſte eſſe vacuum. Tex.79.

IN hac qōne. quam diſtinguimus in duas partes quarum prima eſt, ſi rarefactio & condenſatio ſunt poſſes ſine vacuo. ſecunda eſt, ſi qñ fiunt an acquiratur vel deperdatur noua quantitas, procedemus. Primo ad reſolutionem primæ partis. Secundo ad reſolutionem ſecundæ. Pro cuius euidentia primæ partis tria agenda ſunt. Primo manifeſtatur quòd rarefactio & condenſatio ſunt poſsibiles. Secundò ꝙ fiũt ſine vacuo. Tertio quot modis ꝯtingit eas fieri.

Quantum ad primum ponitur hæc concluſio. Rarefactio & condenſatio ſunt poſsibiles. Probatur ex rõne philoſophi ſupponendo duo. Primo ꝙ eadem eſt materia ſuſceptiua ſucceſsiuæ contrariorum. Secundò ꝙ habẽtia vnam mãm ſunt adinuicem trãſmutabilia. Hæc duo diſcuſsimus in lib. 10. meta. in. q. 21. vt videre poteris. Ex his ſic arguit. Raritas & denſitas ſunt qualitates ꝯtrariæ, ergo ſunt aptæ eſſe ſucceſsiuæ in eadem materia ex primo præſuppoſito, & ex ſecunda ſunt apta adinuicẽ tranſmutari, ergo ex denſo poteſt fieri rarum & econuerſo. Sed non fit ex denſo rarum niſi rarefiat, nec ex raro denſum niſi condenſet, ergo rarefactio & condenſatio ſunt poſſes.

Quantum ad ſecundum ponitur hæc cõcluſio. Rarefactio & condenſatio fiunt ſine vacuo. Hanc probare poſſumus duplici ratione. Primo ſic. Condenſatio fit per appropinquationem partium adinuicem. Rarefactio autem per elongationem partium abinuicem, & hoc poteſt fieri ſine vacuo, ergo &c. Quod condenſatio fiat per appropinquationem & rarefactio per elongationem patet ex diffinitionibus earum. Nam ſic diffiniuntur. Condenſatio eſt reſtrictio partium corporis condenſabilis, ſine deperditione alicuius ſuæ partis, vt patet in aqua dum congelatur. Rarefactio autem eſt dilatatio partium corporis rarefactibilis, ſine acquiſitione alicuius nouæ partis, vt patet dum cera liquefit. Quod autem hæc reſtrictio & dilatatio fiat ſine vacuo intrinſeco probatur ſic. Nam partes corporis continui condenſati vel rarefacti dum condenſantur vel rarefiunt ſemper remanent continuatæ adinuicem, & ad communem terminum copulatæ, aliter dum aqua calefit & rare-

ſit non remaneret vna aqua ſed fierent plures. Sed ſi vacuitates mediarent inter eas non remanerent continuate vt patet, ergo vt ſeruetur vnitas corporis cōdenſati & rareſacti ex neceſſe fieri condenſationem & rarefactionem ſine vacuo.

Secundo ſic. Materia ſecundum ſeipſam eſt in potentia ad formas contrarias ſucceſsiuæ, ſed rarum & dēſum ſunt formæ contrariæ, ergo eadem materia eſt in potentia ad vtrunq; ſucceſsiuæ, ergo non eſt neceſſe dari vacuum intrinſecum vt materia ſtet modo ſub maiori q̃titate quod ſit per rarefactionem, modo ſub minori quod ſit per condenſationem. Sed ſufficit ꝙ maior quātitas quæ erat ī potentia reducatur ad actum per aliquem motum vt declarabitur, & hoc dum aliquid rarefit, oppoſito aūt modo reducatur ad actū dum aliquid condenſatur.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ rarefactio & condenſatio in hoc vno conueniunt, ꝙ ſemper fiunt per aliquē motum. Nā impoſ͛e eſt imaginari partes propinquari vel elōgari niſi p motū. Propinquatio aūt & elōgatio ſunt de rōne rarefactionis & ꝯdenſationis vt diximus ſupra. Differūt aūt in hoc ꝙ non ſemp fiūt p eādē ſpēm motus. Sed modo per hāc modo per illam. Et reducunt̃ ſummatim ad tres.

Primo, aliq̃n fiūt per ſolum motum localem illius quod rarefit & condenſatur, & hoc patet qñ aliquid moueť in aere nam aer condenſatur ante mobile, & rarefit poſt ipſum vt repleať locus relictus a mobili. ſed quia aer paꝝ ſenſibilis eſt, ideo hoc non eſt multum euidens ſenſui. Magis autem depræhenditur in aqua nam ſi nauis velociter moueatur, videmus in parte anteriori aquam cōdenſari, ad eo ꝙ conuertitur in ſpumam. A parte vero poſteriori rarefieri vt locus a naui dimiſſus ſtatim repleatur.

Secundo, aliq̃n fiunt per alterationem ſolam vt per calefactionē & frigefactionē paſsiuam. Quod declaratur multiplici experientia. Nam ſi ponatur aqua in olla vſq; ad medietatem & calefiat vſq; ad ebullitionē, tota olla repletur aqua, eo ꝙ aqua ex calefactione intenſa rarefacta eſt, ſi aūt ſumať olla plena aqua calida & adeo frigefiat quod cōge-

letur non remanebit plena, immo videmus ꝙ in ſummo habet ꝯcauitatē vel in fundo eo ꝙ ex ꝯgelatione dēſior facta eſt. Præterea, videmus ꝙ ſi veſica plena aere, & bñ obturata ꝓximet̃ igni ita ꝙ tota calefiat indurat̃ eo ꝙ aer incluſus rareſit ex calefactione, ſi aũt remoueatur ab igne, ponaturq; i loco frigido fiet molior, eo ꝙ aer incluſus ꝯdēſat̃ ex frigiditate loci. Præterea, videm⁹ i hieme & man⁹ & pedes & faciē hoĩs frigeſcẽtis ꝯſtringi, & cũ calefactus fuerit hõ dilatari. Præterea, videm⁹ ꝙ ſi fiala ponat̃ ſup carbones accēſos verſo ore fialæ inferius, ſic ꝙ aer incluſus ĩ fiala caleſiat. Deĩde fiala calefacta ſtatim ponat̃ ſup aq̃ frigidã, ita ꝙ os fialæ tãgat aq̃, ex eo ꝙ aer calefact⁹ ab igne infrigidat̃ ex approximatione ad aq̃ in tm̃ cõdenſatur ꝙ vix replet medietatē fialæ, & huius ſignũ eſt ꝙ videm⁹ aq̃ cõtinuæ aſcendere ꝑ os fialæ, donec repleuerit totũ ſpacium fialæ interius, in quo deſinit eſſe aer ex ſua ꝯdenſatione.

Tertio, aliqñ fiunt per alterationē & gñonē ſimul, vt qñ ex aqua gñatur aer, neceſſe eſt aquã rareſieri. & qñ ex aere gñatur aqua eſt neceſſe aerem condenſari, vt declarabit̃ in 2. lib. de generatione.

Sed aduerte ꝙ iſti tres modi ſic ſe hñt ꝙ per primum. ſ. per motum localem fit minor rarefactio & cõdenſatio, ꝑ alterationem aũt qui eſt ſecundus modus fit maior, & per tertium adhuc maior, nam ꝑ ſolam alterationem aqua nõ poſſet rareſieri vſq; ad gradum raritatis aeris, niſi cũ hoc eſſet gño aeris ex aqua. Pluribus modis non eſt imaginabile fieri condenſationem & rarefactionem.

Sed dices, nũquid poſe eſt oẽ condenſabile ſimul totum condenſari, & omne rarefactibile ſimul totum rareſieri?

Dico ꝙ non, quia ſi oẽ condenſabile ſimul totum condenſaret̃, & nihil aliud rarefactibile rareſieret non effugeremus quin eſſet neceſſe dare vacuũ ſub ꝯcauo orbis lunæ, vel eſſet neceſſe circũferẽtiam cœli reſtringi. Et ideo oportet ꝙ ſi aliquid condenſatur in vna parte vniuerſi, aliquid aliud rarefiat in alia parte, vt aggregatum ex oĩbus quæ ſunt infra orbē lunæ ꝑmaneat equaliter extenſum. Et hæc eſt cauſa quã aſsignauim⁹ in epithomate nr̃o ſup metheo-

ram in tract.4.in cap.vlti.quare.ſ.Oceanum nō creſcit in troitu aquaꝝ in ipſum,nec decreſcat exitu earum ab eo, quia.ſ.in aqlone eſt perpetua & intenſa frigiditas,quæ multum de aere per condenſationē conuertit in aquā. & in meridie eſt perpetua & intenſa caliditas,quæ multum de aqua per rarefactionem ꝯuertit in aerem

Quantum ad ſecundam partem quæſiti.ſ ſi condenſatio & rarefactio fiunt ſine acquiſitione nouæ quātitatis,aut de perditione præexiſtentis. Aduerte ꝙ oēs Cōmentiſtæ concordant in affirmatiua eo ꝙ ſm Cōmen.vt manifeſtauimus in lib.8.metaphy.in.q.2.quātitas eſt inſeparabilis a materia,ita ꝙ dum res rareſit aut condenſatur,nec quantitas deperditur nec de nouo acquiritur, & fundamenta Cōmen.ac rōnes ſequentium eum, recitauimus ac ſoluimꝰ in eadem qōne,vt videre poteris.

Sed oēs rōnabiliter dubitant, qm̄ cum rarefactio & condenſatio ſint motꝰ oppoſiti ergo hn̄t terminos oppoſitos. Terminus aūt condenſationis eſt minor quātitas, rarefactionis aūt eſt maior ergo vr ꝙ maior & minor quantitas cum ſint termini oppoſiti diſtinguanr realr, ex cōſequenti ꝙ per rarefactionem acquiratur de nouo maior quātitas, & per condenſationem acquiratur minor & deperdatur maior.

Hic inuenio plures rn̄ſiones, quarum nulla approbāda eſt in via noſtra præter vltimam.

Prima eſt Alberti minoris dicti de Saxonia.Qui dicit,ꝙ terminus condenſationis & rarefactionis nō eſt maior q̄titas aut minor de nouo acquiſita. Sed in rarefactione terminus eſt elongatio partiū in cōdenſa. aūt ē ꝓpinquatio. quæ vtiq; pn̄t fieri ſiue acqſitione nouæ q̄titatis.

Sed hæc rn̄ſio non vr vera,qm̄ cum elongatio & ꝓpinquatio ſint motus locales,motus condenſa. & rarefact. terminantur per ſe ad motum, quod eſt contra pl̄m in.5.li. phyſicorum tex.10.

Secunda vr eſſe Burlei.qui dicit ꝙ per cōden. & rarefac. nullum abſolutum de nouo acquiritur. ſed tm̄ relationes nouæ.ſ.maioritas & minoritas.

Sed nec id vr̃,q̃m probat pħs in .5.phy.tex.10.motum non terminari primo & p ſe ad relationem.

Tertia eſt Sueſſæ moderni, qui cōcedit q̃ aliquid dr̃ no uo & per rarefactionem acquiritur, q̃m oĩs motus terminatur ad aliquid quod non fuit ante motum, alr̃ motus eſſet fruſtra. & ſic vr̃ concedere q̃ per rarefac. noua q̃titas acquiritur, vex quia dicit pħs in tex.10. q̃ ſicut ex min. cali do fit magis calidum nullo facto in materia calido q̃d non eſſet calidum, ſic magnitudo & paruitas ſenſibilis corporis non accipiente aliquid materia extendit, hæc ille. Ideo Sueſſa conat̃ exponere hmõi dictũ. Et dicit debere intelligi ſic, nõ accipiente materia aliquid.ſ.adueniens ab extrinſeco, ſicut accidit ĩ augmẽto aĩaliũ, quæ augent̃ ex aduẽtu cibi extrinſeci, hoc aũt nõ cõtingit in rarefactione ſimpliciũ. Sed ideo rarefiũt q̃m licet ab extrinſeco nõ adueniat noua quãtitas, tñ de nouo educitur de potentia materiæ.

Sed hæc expõ non vr̃ conſona doctrinæ Cõmen. quem Sueſſa. ſequitur q̃m tenet Cõmenta. quãtitatem inſeparabilem a materia, ergo nec de nouo generari nec corrũpi poteſt. Et q̃ dicit Sueſſa. q̃ omnis motus terminatur ad aliqd quod prius non erat, dicerent Commẽtiſtæ, q̃ ſufficit motum terminari ad aliquid quod licet prius eſſet ſm eſſentiam ſuam, non tñ ſecundum talem modum eſſendi, puta ſecundum talem determinationem & menſuram.

Relictis igitur his reſponſionibus dicẽdum eſt in via nr̃a, q̃ ſicut in intenſione & remiſsione formæ, licet ſit eadẽ ſecundum eſſentiam forma intenſa & remiſſa vt pertractauimus in lib.8.meta.in q.6.tñ quia põt participari a ſubõ nõ ſolum vno modo ſed magis & minus perfectæ per actionẽ agentis intendentis aut remittentis ideo intenſio & remiſsio dñr terminari ad terminos oppoſitos ſm diuerſa eſſe quæ cõpetunt formæ intenſibili, prout diuerſimode actuat ſubm. Et id clare videbis ac reſolutæ in.8.lib.meta.in q.6.ſic proportionaliter dico in ꝓpoſito, licet q̃titas maior & minor ſit eadẽ ſm eſſentiam, tñ vt actuat & extẽdit materiam põt dare eſſe magis extenſum & minus extẽſum ꝑ actionẽ rarefacientis & condenſantis. & tunc dicendum ad

argumentum

argumentum in via noſtra ꝙ rarefactio & condenſatio habent terminos oppoſitos prout rareſa.terminatur ad quãtitatem non de nouo acquiſitam, ſed vt dat eſſe materiæ magis extenſum. Per idem patet quid dicendum ſit ad argumentum Sueſſæ. Nam concedo ꝙ omnis motus terminatur ad aliquid quod prius non erat ſub tali eſſe vel tali modo eſſendi, & hoc ſufficit ad ſeruandum motus oppoſitos eſſe inter terminos oppoſitos. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio.20. Si hæc eſt vera. Tempus eſt motus, & econuerſo Quare aut motus, aut aliquid motus eſt tempus. Textu.98.

IN HAC qõne poſtq̃ multa legi & reuolui puto ſic procedendum eſſe ad reſolutionem. Primo ponẽtur aliquæ diſtinctiones. Secundo aliquæ concluſiones reſponſiue. Tertio declarabitur aut determinatio fienda contradicat p̃bo.4.declarabitur quid in hoc ſenſerit.b.Tho.

Quantum ad p̃mum ſit hæc p̃ma diſtinctio. Tp̃s ſm oẽs expoſitores, & p̃cipue ſm.b.Tho.in trac.de inſtãtibus eſt duplex ſ.cõiter & ꝓprie dictum. Tp̃s cõiter dictum eſt oẽ ſucceſſiuum quo poſſumus mẽſurare durationem alicuius motus, & in hoc ſenſu, motus horologii poteſt dici tp̃s cõiter dictũ, immo ambulatio Socratis, & ſtudiũ & lectio &c. pñt dici tp̃s hoc modo, ſicut qñ cõſueuimus dicere, põt eſſe meridies, quia tm̃ ambulaui, vel tm̃ ſtudui, vel tm̃ legi. Tp̃s proprie dictum eſt illud, quo primo vt vl̃i menſura menſuramus oẽm motum ſiue ſuperiorem ſiue inferiorem.

Secunda diſtinctio ſit hæc. Tp̃s tam cõiter quam ꝓprie dictum põt dupl̃r conſiderari. Primo quo ad ſuum reale.i. quantum ad id quod eſt. Secundo quo ad ſuum formale.i. quantum ad id quo diſtinguitur formal̃r a quolibet alio, & tale habet rationem differentiæ vt manifeſtabitur infra.

Tertia diſtinctio quæ adhuc magis explicat ſecũdam ſit hæc. Hæc ꝓpoſitio. Tempus eſt motus poteſt eſſe vera dupliciter.ſ.identice & formaliter, ſicut etiam iſta. Motus eſt

actio. Identice quidem eſt vera ꝓpoſitio, qñ per p̄dicatum & ſubiectum ſignificatur eadem entitas etiam ꝗ p̄dicatum non ingrediatur diffinitionem ſubiecti, vnde hæc eſt identica, eus eſt bonum. Intellectus in Deo eſt voluntas &c. Formaliter autem eſt vera, qñ p̄dicatum dicit eandem rem cum ſubiecto & p̄dicatur de ſubiecto in primo modo per ſe, & tunc dicitur p̄dicatio nõ ſolum identica, ſed etiam formalis & quidditatiua.

Quantum ad ſecundum ex p̄dictis diſtinctionibus ponuntur tres concluſiones reſponſiue quæſito.

Prima eſt. Tēpus cōiter dictum eſt idem realiter cum motu abſolute dicto, ꝓbatur. Quolibet motu dato contingit per ipſum menſurare durationem alterius motus. ſed eſſe mēſuram motus eſt vtilis rō tēporis vt declarabit infra, ergo &c. Maior acceptata eſt ex famoſitate & vſu magiſquam ex ratione. Et in hac concluſione non diſſentiunt expoſitores.

Secunda eſt. Tēpus ꝓprie dictum eſt idem realiter cum motu cœli diurno, qui p̄cipue nobis innoteſcit per motum ſolis diurnum, ꝓbatur. Illud eſt tēpus ꝓprie, quo p̄mo menſuramus oēm motum ex diffinitione tēporis quam infra inueſtigabimus, ſed motu cœli diurno vt p̄mo & regulariſsimo ex lib. 10. meta. tex. 2. menſuramus oēm motum, ergo &c.

Tertia eſt, licet tēpus ſiue cōiter ſiue ꝓprie dictum ſit idē realiter cum motu, non tñ formaliter, ita ꝗ hæc, eſt vera identica. Tēpus eſt motus, ſed eſt falſa formalis & quidditatiua, ꝓbatur. De rõne tēporis vt tempus eſt, eſt menſura ſiue numerus de rõne aūt motus vt motus eſt, non eſt menſura ſiue numerus, ſed actus exiſtentis in potentia, ergo hæc nõ eſt vera formaliter & quidditatiue. Tēpus eſt motus. Et aduerte ꝗ ex hac concluſione ſequitur, ꝗ ſumendo tempus ꝓ ſuo formali, quod eſt eſſe menſuram vel numerum, cõparatur ad motum vt paſsio ad ſubiectum. Quod ſic manifeſtatur. Qñ duo termini ſupponunt ꝓ eadem re, & nõ ſe hñt vt inferius & ſuperius ſicut ſpēs & genus, quorum vnus in ſua rõne formali eſt magis cõnotatiuus quã alius, ſe hñt adinuicem vt ſubiectum & paſsio, ſed motus & tempus ſunt idem re vt dictum eſt, & non ſe hñt vt ſpēs & genus, & tempus in ſua rõne plus connotat quam motus, ad

dit enim tp̄s ſupra motum, eſſe menſuram vel numerum motus, quod tamē̄ non eſt de rōne formali ipſius motus, ſicut & bonū addit ſupra ens eſſe appetibile, ergo formaliter ſumpta ſe habent vt ſubiectum & propria paſsio.

Quātum ad tertium declarandum eſt ꝙ hæc determinatio nō contradicit pħo. Qm̄ licet dicat in tex. 97. & 98. ꝙ tp̄s nō eſt motus, & arguat cōtra ſic tenentes, intelligendū eſt ꝙ pħs non negat hāc vt falſam. Tp̄s eſt motus. Sed quia nō eſt vera quidditatiue & formal'r, eo ꝙ motus non p̄rur quidditatiue & in recto de tpe. Nec motus cœli vt motus eſt tp̄s ꝓprie dictum, niſi quia ipſi vt p̄mus eſt competit eſſe menſuram oīs alterius motus. Et ꝙ pħs hoc intēderit', patet ex eo ꝙ in p̄ncipio tractatus de tpe incepit ꝓcedere diſputatiuæ vt clare dicit B. Tho. exponēs, & determinatio ſua incipit in tex. 98. & declarans ſuam ꝓpriam ſn̄iam circa hoc dicit ſic in tex. 101. Non ergo motus tp̄s eſt, ſed ſecundum ꝙ numerum habet motus. Ecce ꝙ negat tp̄s eſſe motum abſolute & formal'r. Non aūt negat tp̄s eſſe motum ſecūdum ꝙ motus habet numerum .i. rōnem menſuræ. Hanc ergo concedit pħs. Tp̄s eſt motus ſecundum ꝙ motus eſt menſura, & ſic tp̄s & motus ſunt idem realiter ſed diſtinguuntur formaliter. Et hoc eſt quod dicunt alii .ſ. ꝙ tempus & motus ſunt idem ſubiecto & re, tamen differunt diffinitione, & hac de cauſa dicuntur differre formaliter, quia vnum non prædicatur de alio quidditatiuæ.

Quātū ad quartum aduerte ꝙ quæ dixi vſq; huc, dicta ſunt diſputatiue, vt ſcias ꝙ nō eſt difficile ſuſtinere, ꝙ tp̄s & motus ſint idē real'r & diſtinguāt ſolū formal'r. Nūc aūt intēdo manifeſtare quid ſenſerit circa hoc b. Tho. Tu igit aduerte ꝙ vr̄ declinare modo ad vnā partem modo ad alteram. Nā aliqn̄ vr̄ ſentire ꝙ nō differāt re ſed formal'r. Dicit .n. aliquotiens ꝙ pars p̄or & poſterior in motu vt ſunt numeratę .i. adinuicē cōparatę ꝓut vna p̄cedit alterā ſunt tp̄s, & cum iſtę partes motus numeratę ſint mot', ſint numeratę ſunt tp̄s, ergo ſm eū tp̄s eſt realiter motus. Aliqn̄ autem vt in lib. 4. phy. exponens diffōnem temporis & in .1. parte. q. 10. arti. 1. & in tract. de inſtantibus videtur di-

cere ꝗ diſtinguatur realiter. Non n. dicit in p̄dictis locis ꝗ prius & poſterius in motu vt numerata ſint tp̄s. Sed ꝗ numerus prioris & poſterioris in motu eſt tēpus. Quod ſic reputo intelligendum. Anima apꝑhendit primam partem motus vt vnam & ſequentem vt vnam, & vnam comparat alteri ſm ꝗ ei ſuccedit, & has vnitates partium motus ſibi ſuccedentium aggregat adinuicem, & conſtituit numerum applicatum parti priori & poſteriori in motu, & talis numerus eſt tp̄s. Quod autem hic numerus diſtinguatur a motu manifeſtatur ſic, ſicut ſe habet diſcretum ad continuum ſic numerus ad motum, conſtat aũt ꝗ diſcretum diſtinguitur a continuo ſicut duo diſpa ata genera in p̄nto q̄titatis, ergo &c. Patet igitur ꝗ. b. Tho. declinat modo ad vnam partem, modo ad alteram. Ideo aliqñ loquitur diſiũctiue vt patet in. 4. phy. in lec. 17. vbi in fine ſic dicit, Numerus prioris & poſterioris in motu dr̄ tempus, vel etiam ipſa quæ ſunt prius & poſterius numerata hæc illæ. Et ideo vtraqꝫ pars in via noſtra poteſt defendi, & pars affirmatiua. ſ. ꝗ tempus & motus ſint idem re, videtur conſona Commenta. nam in 4. phy. commen. 131. circa finem ſic dicit.
Tempus nihil aliud eſt quam prius & poſterius in motu ſm ꝗ ſunt numerata. Sentētiam autem de diſtinctione reali inter tempus & motum ſequitur Capreolus in. 2. ſentē. di. 2. q. 2. ad primum factum contra ſecundam partem ſexte concluſionis vbi ſic inquit. Tempus eſt quædam vera q̄titas & accidens abſolutum de genere quantitatis, a motu eſſentialiter diſtinctum ſicut res alterius generis. Eandem ſequitur Herueus in. 2. diſtin. 2. q. 1. art. 4. vbi inquit, Nec pono ꝗ iſta quantitas. ſ. quæ eſt tempus ſit motus, ſed accidēs faciens ipſum quantum, vel magis proprie dicitur accidēs rei mote, exiſtens ei mediante motu, ſicut qualitas ineſt rei mediante quantitate.
Puto igitur hoc quæſitum in via noſtra eſt ſuſtentabile pro vtraqꝫ parte, & quidem ſi volueris defenſare diſtīctionem realem inter motum & tempus, tu ſolues duo argumenta, quæ ſunt Gregorii in. 2. ſen. di. 2. q. 1. art. 1. in probatione ſecundæ concluſionis. ſolues autem vt Capreolus

in 2.di.2 q 2.contra.4. concluſionem & ſunt duo vltima argumenta.ſ.nonum & decimum. Alba autem relinquæ, quoniam tangunt aliud propoſitum.

Si autem volueris ſuſtinere identitatem realẽ inter motum & tempus, oportet vt etiam ſuſtineas identitatem realem inter prius & poſterius in tempore, & prius & poſterius in motu. Nam ſi aliqua duo tota ſunt idem realiter, oportet & partes eorum eſſe idem realiter, ſequitur igitur ꝙ ſi tempus eſt motus eſſentialiter etiam pars prior & poſterior in tempore ſunt idem eſſentialiter cum parte priori & poſteriori in motu. Vt autem ſcias hoc ſuſtinere, formabo & ſoluam principalia argumenta quæ ſolent contra hoc fieri. Sunt autem quatuor.

Primum eſt, ſi prius & poſterius in tpe ſunt idem realr cum priori & poſteriori in motu, ergo tp̃s diffinitur per prius & poſterius in tpe. quod vr̃ inconueniens. Cõña pbatur, qm̃ ſm pħm in textu tp̃s diffinitur per prius & poſterius in motu: Sed ſm te prius & poſterius in motu ſunt realiter idem cum priori & poſteriori in tempore. ergo tẽpus diffinitur per prius & poſterius in tempore. Quod autem conſequens ſit inconueniens, pbatur. quia ſm pħm in .7. meta. tex. 35. partes quantitatiuæ non ingrediuntur diffinitionem totius quantitatiui ſed econuerſo, non.n. circulus diffinitur per ſemicirculum ſed econuerſo, neq; homo per digitum ſed ecõuerſo, ſed tempus eſt quoddam totum quantitatiuum, cum ſit quantitas cõtinua diuiſibilis in partes quarum vna ſuccedit alteri, ergo &c.

Ad hoc dicitur ꝙ pħs non negat abſolute partes ingredi diffõnem totius, diſtinguit.n. partes in .7. metap. in tex. 35 in partes materiæ & partes ſpẽi, & licet neget partes materiæ ingredi diffõnem totius non tamen negat de partibus ſpeciei, ideo autem ſemicirculus non ponitur in diffinitione circuli quia eſt pars materiæ, idem intellige de hoĩe & de digito. Quæ autem ſint partes materiæ & partes ſpeciei iam declarauimus in epithomate noſtro in .7. li. meta. in capi. 7. & tu vide illic. Quod autem non ſit intentio pħi negare abſolute totum quantitatiuum diffiniri per partes

ſuas patet ex li. 5. meta. tex. 18. vbi diffiniens quantum di cit ſic. Quantum vero dicitur quod eſt diuiſibile in eis quæ inſunt quorum vnumquodque eſt aptum eſſe hoc aliquid. Et in p̄ntis diffiniens quantitatem continuam dicit q̄ eſt illa cuius partes copulantur ad terminum communem. Et diffinitur numerus ex eo q̄ eſt multitudo ex vnitatibus aggregata. Cum igitur tempus vt totum ſucceſsiuum diſtinguatur eſſentialiter & non per accidens in partem priorē & poſteriorem ſiue præcedentem & ſubſequentem nō in conuenit q̄ diffiniatur partes ſuas.

Secundum eſt tale. Cauſa non identificatur ſuo cauſato. Eſt enim cauſa ad cuius eſſe ſequitur aliud ergo inter cām & cauſatum eſt diſtinctio realis. Sed pus & poſterius in motu eſt cauſa prioris & poſterioris in tempore ergo &c. Maior eſt communiter cōceſſa. Minor autem videtur eſſe pħi & Commenta. &. b. Tho. in. 4. phyſi in tex 99. vbi inquit philoſophus. Qm̄ autem in magnitudine primum & vltimum eſt, neceſſe eſt in motu prius & poſterius eſſe. At vero & in tempore eſt prius & poſterius propter id quia ſequitur ſemper alterum, alterum ipſorum & Commen. in commen 99. dicit q̄ cauſa continuitatis temporis eſt continuitas motus, ergo bene ſequitur q̄ cauſa prioris & poſterioris in tempore ſit prius & poſterius in motu.

Ad hoc dr̄ q̄ cā alicuius poteſt eſſe duplex. ſ. realis & illatiua, ſi eſt realis cōceditur maior, quia vt determinauimus in lib. 5. meta. in. q. 1. inter cām & cauſatum cadit prioritas & poſterioritas & dependentia realis, quæ non poſſunt ſtare cum identitati reali, ſi autem eſt cā tantum illatiua negatur maior. Nam verum eſt dicere q̄ cauſa ꝓpter quam Sortes eſt homo, eſt rōnale. Infertur n. Sortes eſt rōnalis ergo eſt homo Et tamen inter hæc tria ſtat identitas realis vt declaratum eſt in lib. 3. meta. Ad argumentum ergo dico q̄ pħs & Commenta. &. b. Tho. intendunt prius & poſterius in motu eſſe cām non realem ſed illatiuam p̄oris & poſterioris in tp̄e. Intendit. n. illic pħs declarare ordinem qui eſt inter magnitudinem ſuper quam fit motus localis & motum & tp̄s quo ad continuitatem & prius & poſte-

rius. Et dicit, quia magnitudo continua eſt bene ſequit ergo motus ſup eam eſt continuus, & quia motus factus ſup continuam magnitudinem eſt continuus bene ſequitur & tps eſſe continuum quia quãtus eſt motus tantum fieri tps videtur. Et ſimiliter inquit pħs quia in magnitudine eſt primum & vltimum bene ſequitur & in motu facto ſuper talem magnitudinem eſſe prius & poſterius ꝓportionaliter, quia .ſ. primæ parti magnitudini correſpondet prior pars motus, & ſequenti parti poſterior pars motus. & quia in motu eſt pars prior & poſterior bene ſequitur idem & in tpe, quia alterum eorum ſemper ſequitur ad alterum.

Tertium eſt tale, ſi prius & poſterius in tpe nõ diſtinguũtur realiter a priori & poſteriori in motu, ſequitur q idem ſit menſura & menſuratum, quod eſt impoſſe aliter inter menſuram & menſuratum non eſſet relatio realis, cuius oppoſitum patet ex .5. metaph. cap. de ad aliquid. Contra ꝓbatur, qm̄ prius & poſterius in motu ſunt menſurata a priori & poſteriori in tempore eo q priori parti motus applicatur vt menſura prior pars temporis, & poſteriori poſterior, ergo ſi eadem ſunt prius & poſterius in tempore & in motu, idem erit menſura & menſuratum.

Ad hoc conceſſa ꝯña, negatur falſitas ſiue impoſſibilitas conſequentis, licet enim ſit falſum idem ſm idem mẽſurare ſeipſum, puta q dies menſuret ſeipſum ſilr annus & totum tempus, tamen non eſt incõueniẽs q in aliquo toto ſumatur aliqua pars quantitatiua aliquota, quæ per replicationem menſuret ipſum totum. Sicut per horam replicando menſuramus diem: & per diem menſem, & p menſem annum, & per annum luſtrum. Ratione igitur partis aliquote eſt menſura, & rõne totius eſt menſuratum. Et qñ probatur q inter menſuram & menſuratum non eſſet relatio realis negatur conſequentia, qm̄ pars aliquota menſurãs & totum menſuratum non ſunt idem realiter, valeret autem conſequentia, ſi idem ſm idem & eodem modo ſumptum eſſet menſura & menſuratum.

Quãtum tale eſt. Quæ ita ſe hñt q vnum ꝓcedit nãliter alterum non poſſunt eſſe idem realiter. Sed prius & po-

ſterius in tempore præcedunt nãliter prius & poſterius in motu ergo &c. Maior nota & ꝓbatur minor. Menſura nã liter eſt por menſurato ex. 10. meta. tex. 2. ſed prius & poſterius in tpe ſunt menſura prioris & poſterioris in motu, qm̃ ſi tempus eſt menſura motus, proportionaliter partes temporis ſunt menſura partium motus, ergo &c.

Ad hoc dico ꝙ minor eſt falſa, ad ꝓbationem dico ꝙ ſufficit hanc eſſe veram, menſura eſt por menſurato cognitione, qm̃ ex cognitione menſuræ deuenimus in cognitionẽ menſurari vt pertractauimus in lib. 10. metap. in. q. 2. vbi aſsignauimus conditiones menſuræ dimenſiuæ. Quod aũt menſura dimenſiua ſit nã prior ſuo menſurato, verificatur præcipue qñ per partem aliquoram menſuramus totum, ſicut per vnitatem decies replicatam mẽſuramus numerum denarium, & p vlnam pãni menſuramus totam peciam panni nam pars nãliter eſt prior ſuo toto: Et qm̃ in ꝓpoſito per partem temporis puta p horam menſuramus replicatione totam diem, ſufficit in hoc caſu menſurã eſſe priorem menſurato cognitione ꝙ autem ſit prior nãliter verificatur ꝓ quanto menſura ſumitur vt pars & mẽſuratum vt totum. Sic ꝓ nunc occurrit dicendum, vt autẽ habeat plenam cognitionem de diffõne menſuræ & de cõditionibus ſuis tam de menſura extrinſeca q̃ intrinſeca, & de menſura perfectionali & quantitatiua, neceſſe eſt vt videas in lib. 10. metaph. q. ſecundam & tertiam.

Poſtremo aduerte ꝙ licet in via noſtra vt prædiximus vtraq; pars quæſiti ſit ſuſtentabilis, tamen in qõne ſequenti in qua declarabimus diffõnem de tpe bene aſsignatam a pħo, ꝓcedemus diſputatiue ſm opĩonem eorũ qui tenent identitatem realem inter motum & tempus. Determinatiue autem procedemus ſm opinionem eorum, qui tenent diſtinctionem realem inter ea, & præcipue propter honorem Capreoli, quem habemus vt fidiſsimum defenſorem Diui Tho. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Qó. 21. Si diffinitio temporis eſt bene aſsignata.

Hoc enim eſt tempus numerus motus ſecundum prius & poſterius. Textu. 101.

IN HAC qõne aduerte q̄ tres modi ſunt exponendi p̄ dictam diffõnem, & declarandi quõ eſt recte aſsignata ſm q̄ ſunt tres opĩones diuerſe de entitate temporis. Nam aliqui tenent q̄ tempus nõ diſtinguitur realiter a motu, ſicut Albert. de Saxonia & Scotus & quaſi omnes com mentiſte. Aliqui autem q̄ diſtinguitur realiter a motu, ſicut Herueus & Capreolus & videtur. b. Tho. declinare ad viam vt diximus ſupra. Aliqui tenent q̄ eſt mobile motũ regulariter, & hic eſt Greg. de Arimino in. 2. ſen. di. 2. q. 1. arti. 1. vbi tenet q̄ cœlum regulariter motum eſt tẽpus ꝓprie dictum. Oẽ autem corpus regulariter motum vt horologium poteſt dici tempus cõiter acceptum iuxta diſtinctionẽ quam poſuimus in principio. q præcedentis.

In hoc igitur quæſito potes ꝓcedere diſputatiue & determinatiue. ſi diſputatiue tenueris primam opinionem, expones diffõnem temporis, ſicut exponit Albert. de Saxo in. 4. phyſi. in. q. 15. Et illic inuenies quare p̄hs dixit tẽpus eſſe numerum motus & non dixit menſuram, & quare dixit motus ad differentiam rerum permanentium, & quare dixit ſm prius & poſterius vt diſtingueret extenſionem motus a ſua protenſione. Et inter omnia argumenta quæ format illic & ſoluit Alber. aduerte vltimum. Quomodo licet tempus ſit idem cum motu cœli tamẽ hæc eſt vera. Motus cœli menſuratur tempore tamen idem eodẽ modo ſumptum eſt menſura & menſuratum.

Determinatiue autem tenebis ſecundam opinionem, quæ videtur eſſe magis ad mentem. b. Tho. & iuxta illam ſic expones diffinitionem datam de tempore.

Tria igitur declarãda ſunt. Primo q̄ tempus eſt aliquid motus. Secundo q̄ tempus concernit motum rõne prioris & poſterioris partis in motu. Tertio q̄ tempus concernit motum ratione prioris & poſterioris partis quia eſt numerus prioris & poſterioris in motu.

Primum quidem ꝓbatur ſic, non apprahendimus tempus ni apprahendamus aliquem motum aut in nobis aut extra nos ergo tempus eſt aliquid motus & cõcernit eum conſequentia nota, & antecedens manifeſtat p̄hs exemplo

dormientium apud ſardos longo tempore, qui computan tes nunc initium dormitionis cum nunc fine dormitionis non perceperunt aliquem motum medium, nec tempus, ideo putabant ſe pro vno inſtāti vel quam breuiſsimæ dor miſſe, & ad confirmationem huius dicit Commen. in com men. 97. Cum nos non perceperimus nec imaginati fueri mus motum factum inter duo extrema, ſed extimauerimus ꝙ nullus motus factus fuerit in nobis nec in aliis, ſed ꝙ nos ſimus in eſſe indiuiſibili tunc non percipimus tempus. Patet igitur ꝙ cum noticia temporis pendeat ex noti cia motus, tempus concernit motum.

Secundum ꝓbatur ſic. Qñ determinamus motum parte ꝑori & parte poſteriori appræhendimus tꝑs. & ſi apꝑhenderemus motum non ordinantes partem priorem & ꝑus factam, deinde poſteriorem non appræhenderemus tem pus, ergo tempus concernit motum non abſolute ſed rōne prioris & poſterioris. conſequentia nota. Añs declaratur communi experientia. Nam qñ aduertimus motum factum ordinate ſuper priorem partem ſpacii. & motum factum ſuper poſteriorem partem, tunc appræhendimus tēpus, remoto autem hoc ordine non appræhendimus tem pus & hoc vnuſquiſq; poteſt in ſe experiri ergo &c.

Tertium probatur ſic. Rō tꝑis concernit prius & poſterius in motu non quocūq; modo ſed vt numerata vel nu meralio, ergo concernit motum ratione prioris & poſterioris, quia eſt numerus motus ſ̄m prius & poſterius.

Contra nota, antecedens probatur. Quando appræhen dimus duo extrema alicuius ſucceſsionis ſiue fluxus, vnū quidem vt prius alterum vt poſterius, inter quæ neceſſario cadit medium, quoniā duo extrema indiuiſibilia, quo rum vnum antecedit alterum non ſunt imaginabilia niſi ꝑ medium, percipimus tempus. Quando autem percipimus tantum vnum nunc non percipimus tempus: & quando ꝑ cipimus plura nūc quorum vnum eſt prius & alterum po ſterius, non tamen percipimus vnum vt prius & alterū vt poſterius, non percipimus tempus, ergo ratio quidditatiua temporis requirit prius & poſterius non abſolute, ſed

vt numerata vel numerabilia.

Sed contra tria prædicta inſurgunt tria dubia. Primum eſt contra primum. Nam vr q̃ tempus poſſit eſſe ſine motu. Tempus enim eſt menſura motus, ſe habent ergo vt menſura & menſuratum quæ ſunt in tertio modo relatiuorum ex, 5. metap. cap. de ad aliquid. Sed quod eſt ſic relatiuum, poteſt eſſe non exiſtente alio relatiuo ſicut remota ſcientia poteſt remanere ſcibile. ergo poteſt eſſe tempus remoto motu. Et ſic tempus non eſt aliquid motus.

Ad hoc dr̃ q̃ tp̃s alio modo comparatur ad motum p̃mum qui eſt motus cœli diurnus. & alio mõ ad alios motus. Nam ad p̃mum cõparatur vt menſura & vt ꝓpria paſſio, ad alios autem vt menſura tantum. Ad argumentũ ergo dico q̃ ꝓbat tp̃s poſſe eſſe remoto hoc motu & illo & illo ad quos ſe habet p̃ciſe vt menſura, ſed non ꝓbat q̃ poſſit eſſe remoto primo quia implicat poſſe inueniri paſſionem remoto ſuo ſubiecto. Nec concedendum eſt q̃ tempus & primus motus ſe habeant præciſe vt relatiua tertii modi, quod tamẽ concedimus reſpectu aliorum motuũ.

Secundum eſt contra ſecundum. Nam tempus eſt quid abſolutum, prius autem & poſterius ſunt reſpectus. Sed abſolutum non eſt diffinibile per reſpectum, opponuntur. n. abſolutum & reſpectus, ergo &c.

Præterea, erit circulus in diffinitione. Nam prius & poſterius ſm philoſophum & Commenta. infra in commẽ. 129. diffiniuntur per tempus. Prius eſt enim quod fuit in aliquo tempore in quo non fuit aliud ſicut bellum Troianum fuit eo tempore in quo nõ fuit Roma, ſi ergo tp̃s diffinitur per prius & poſterius erat circulus in diffõne.

Ad hoc dicitur q̃ prius & poſterius non ſtant ꝓ reſpectibus qui ſunt prioritas & poſterioritas ſed ꝓ partibus motus vt ſtant ſub iſtis reſpectibus. Conſtat autem q̃ partes motus non ſunt reſpectus. Quare &c.

Ad aliud cum dr̃ q̃ erit circulus &c. negatur ↄ̃ña ad ꝓbationem dico q̃ prius & poſterius dupliciter ſumuntur. Primo vt ſunt differentiæ ordinis in re ſm gñonem. Secundo vt ſunt partes ſucceſſionis ſiue fluxus, quarum vna p̃cedit

alia ſubſequitur, primo modo diffiniuntur per tempus vt declaratur infra p phm in tex. 129 ſecundo modo tps diffinitur per ipſa, & ſic patet q non committitur circulus.

Tertium eſt contra tertium, quo probatur q tempus nõ eſt numerus. Nam ſi eſt numerus vel eſt numerus partium motus put vna eſt prior & alia poſterior, vel eſt numerus ſm mutata eſſe quæ ſunt in motu indiuiſibilia quorum vnum eſt prius & alterum poſterius, non primum, quia pars prior & pars poſterior in motu cõtinuantur ad inuicem, & ſic nulla eſt diſcretio inter eas nec numerus. Non ſecundo, quia cum mutata eſſe ſint diſcreta, tempus eſſet numerus diſcretorum, & ſic tempus eſſet quantitas diſcreta quod eſt contra philoſophum.

Ad hoc dr quod dat pmum, ad improbationem dico q licet partes motus ſint cõtinue, tñ poſſunt apphendi diſtinctis apphenſionibus. & conſiderare put hæc eſt prior & illa poſterior. & put cadunt ſub ordinatis appræhenſionibus numerantur vt plenius declarabitur, quando quæremus ſi tempus habet eſſe per animam vel extra animam.

De tertia via quæ eſt Gregorii non curabis, qm nec eſt conſona pho nec Commenta. nec. b. Tho. nec ipſe author pbat imaginationem ſuam aliqua efficacia, & vr in hoc magis locutus ſm opinionem vulgi, quam peripateticæ. Nam phs in. 4. phy. in tex. 94 recitat hanc opin. vt antiquam & dicit. Et quidam dixerũt tempus eſſe ſphæram totius, exiſtimauerunt autem hoc, quia omnia ſunt in tempore & ſunt in ſphære mũdi. & iſte ſermo eſt magis vanus quam indigeat probatione. vbi dicit Commenta. & decipiebãtur in hoc quod duæ affirmatiuæ non concludunt in. 2. figura. & ſic ſermo eorum eſt in propoſitionibus falſis. & figuræ inconſtantis. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Q ó. 22. Quæ ſint illa quæ menſurantur tempore.

Manifeſtum eſt quod quorum eſſe menſurat his omnibus inerit eſſe in moueri & quieſcere. Quæcũq igitur generabilia & corruptibilia ſunt, & omnino quæ aliquando quidem ſunt aliquando autem non ſunt, neceſſe eſt in tempore eſſe. Textu. 120.

IN HAC qõne aduerte q̄ pħs tria aſsignat quæ menſurantur tp̄e.ſ.motus quies & quæcunq; aliquñ ſunt aliquñ nõ ſunt. Tria igitur conſideranda ſunt. Primo qũo eſt menſura motus. Secundo qũo quietis. Tertio qũo eorum quæ non ſemper ſunt vt generabilia & corruptibilia.

Quãtum ad primum aduerte non eſſe dubium quin mẽſuret motum, q̃m ex diffõne ſua eſt numerus motus. Sed dubium eſt de modo, puta an menſuret motum per ſe, & econuerſo.i. poſito quod tempus menſuret motum p ſe. an motus mẽſuret tempus etiam per ſe. Præterea, cum motus poſsit cõſiderari inquantum eſt actus imperfecti ex diffinitione ſua. & vt eſt quantus quantitate ſucceſsiua. & continuus. dubium eſt vtrum menſuretur tempore inquantũ eſt actus imperfecti vel vt eſt quantus quantitate ſucceſsiua. Præterea dubium eſt, ſi eodem modo menſurat motũ primum qui eſt motus primi mobilis & alios motus. Præterea, dubium eſt quomodo menſurat motum primum cum ſit æternus, & tamen ſm philoſophum in text. 120. quicquid menſuratur tempore ita ſe habet quod poteſt accipi tempus maius duratione ſui menſurati.

Vt igitur iſta ordinate reſoluantur, dico ad primum ſimul cum Commẽta. in cõmen. 112. quod tempus menſurat motum per ſe.i. ex nã ſui, q̃m tẽpus eſt eſſentialiter & quidditatiuæ menſura motus. Motus autem menſurat tẽpus per accidens.i. quo ad & non ex natura ſua, q̃m non conuenit per ſe menſurato menſurare ſed menſurari. Cõtingit autem quod aliquando eſt nobis notior quãtitas motus quam temporis, puta hora prima diei incepit iter, & itinetatus ſum per. 9 miliaria, & volens ſcire quot horæ p̄terierunt, ſic computo, feci tria miliaria p hora, ergo tres horæ tranſierunt, ergo eſt tertia per hora diei, & in illo caſu pp maiorem noticiam quam habeo de motu quam de tempore menſuro tempus per motum, ſed hoc nõ eſt ex natura motus vt dictum eſt. ſed reſpectu noſtri.

Ad ſecundum dico quod motus menſuratur tp̄e vt eſt quantus quantitate ſucceſsiua, & non vt eſt actus imp̄fecti, p̄batur ex. 10. meta. tex. 2. menſura debet eſſe homoge-

nea menſurato. ſed tp̄s vt menſurat motum eſt quantitas ſucceſsiua, ergo motus vt menſurat tp̄e debet eſſe quantitas ſucceſsiua, ſed vt eſt actus imperfecti non eſt quantitas ſucceſsiua, immo eſt in p̄nto qualitatis vt in alteratione, vel in p̄nto vbi, vel in p̄nto quantitatis, & eſt quantitas p̄manens vt quæ acquiritur per augmentum. Et quod tempus menſuret motum vt eſt quantus patet non ſolum per rōnem dictam, ſed etiam per pħm in hoc. 4. lib. in tex. 119. vbi inquit. Quare quod mouetur non ſimplr̄ erit menſurabile ſub tp̄e, ſm quod quantum aliquid eſt. ſed ſm qđ motus ipſius quantus, vbi inquit Commen & eſt manifeſtum quod tempus non menſurat rem motam ſm qđ eſt mota ſimpliciter ſed ſm quantitatem accidentem motui.

Ad tertium dico q̄ alio & alio mō menſurat motum p̄mum & alios motus. Nam reſpectu p̄mi dicitur menſura intrinſeca qm̄ tp̄s intrinſecæ & ſubiectiuæ eſt tm̄ in primo mobili. & ideo ab eo ſumit vnitatem vt dicemus infra reſpectu aliorum motuum eſt menſura extrinſeca, nō enim menſurat ambulationem Socratis niſi quia applicatur illi, ſicut vlna aut cubitus applicatur panno menſurabili, & iō non multiplicatur tp̄s ad multiplicationem alioꝝ motuū, qm̄ vna menſura extrinſeca multa poſſunt menſurari.

Ad quartum dico quod tp̄s non menſurat primum motum ſm ſe totum, qm̄ vt dicit pħs in tex. 120 quod menſuratur tp̄e ſm ſe totum ita ſe habet quod pōt eſſe tp̄s, in quo non erit illud menſuratum. Hoc autem nō contingit in primo motu ſumpto ſm ſe totum qm̄ eſt æternus ſm pħm. Menſurat autem ſm partes, quia nulla pars p̄mi motus adequatur toti tēpori quod eſt æternum ſm pħm, vnde dico quod tempus menſurat primum motum quia mēſurat oēm circulationem eius, quælibet autem circulatio finita eſt, qm̄ completur die naturali, ex conſequenti licet totus motus cœli ſit æternus ſm pħum quia non eſt aſsignabilis p̄ma nec vltima circulatio, tamen nulla circulatio eſt æterna, & ideo eſt menſurabilis tempore, patet igitur quomodo tempus diuerſimode menſurat motum.

Quantum ad ſecundum aduerte quod videtur difficile

ſaluare quietem menſurari tempore, eo quod quies eſt nõ ens cum ſit priuatio quæ eſt negatio, non enti autem non eſt aſsignabilis menſura realis quale eſt tempus.

Præterea. Tempus eſt menſura rei ſucceſsiuæ, in quiete cum ſit non ens nulla eſt ſucceſsio ergo &c.

¶Vt ergo ſcias pp quid quies menſurat tpe & quo modo aduerte quod ideo quies menſuratur tpe quia eſt priuatio motus qui ex nã ſua & p ſe mẽſuratur tpe, vnde ſicut iſta eſt vera. Tenebræ videtur, quia ſunt priuatio lucis quæ eſt per ſe viſibilis, ſic & in propoſito de quiete quæ p accidens menſuratur tpe, quia motus per ſe menſuratur tpe.

Modus autem talis eſt. Quies menſuratur per accidens tempore, quia eſt quando eſt aliquis motus in aliquo mobili quem menſuramus tempore. & comparantes quietem alicuius quieſcentis motui alicuius moti aduertimus quod tanta eſt duratio illius quietis quanta eſt duratio illius motus. v.g. æquitet ſortes tribus horis, & tandiu dormiat Plato, quandiu equitat ſortes, dicemus Platonem quieuiſſe p tres horas & ſic comparantes quietem ad motum coexiſtentem intelligimus quietem menſurari tempore.

Patet aũt quod obiectiones ppoſite nõ concludunt, non pma, quia licet puatio ſit negõ non tñ ſimplr ſed ponit ſubiectum cum aptitudine ad motum, & ideo non inconuenit quod menſuretur tempore non per ſe ſed per accidẽs, obiectio aũt concludit de eo quod eſt negatio ſimplr.

Nec ſecunda concludit, quoniam maior non eſt vera niſi de menſurato per ſe a tempore.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ tps eſſe menſuram generabilium & corruptibiliũ poteſt duplr intelligi. Primo inquantum ſubiiciũtur mutationi accidentali, vt aqua exiſtens ſub motu alteratiuo, & lapis vt deſcendit, & vt ſic nõ eſt dubium quin menſurentur tpe qm ſi tempus eſt menſura motus eſt ex conſequenti menſura rei mobilis vt ſtat ſub motu. Secundo quantum ad ſuum eſſe ſubale, puta an permanentia exiſtentia aquæ menſurentur tempore & hoc eſt difficile dubium qm cum tempus ſit menſura motus, & motus ſit res ſucceſsiua, ac partibilis videt ꝙ non ſit

menſura niſi rei ſucceſsiue vel partibilis vel cui adiungitur aliqua ſucceſsio. Sed eſſe ſubale rei corruptibilis nõ eſt ſucceſsiuum nec partibile, nec admixtum ſucceſsioni, qm̃ acquiritur in inſtanti ſicut & forma ſubſtantialis, & conſiſtit in indiuiſibili ſicut declarauimus in lib. 8. meta. in. q. 6. vbi determinauimus contra Scotum nullam formam ſubſtantialem partibiliter acquiri nec intendi nec remitti.

Et aduerte ꝙ ꝑꝑ hanc rationem Herueus diuertit a via B. Tho. nam B. Tho. in. 1 parte. q. 10. arti. 5. dicit ꝙ oĩs motus & eſſe rerum corruptibilium menſurantur tp̃e. Herueus autem in. 2. quolibet. q. 12 tenet ꝙ menſuratur nunc temporis diſcreti. Quid autem & quale ſit tale nunc nõ eſt phyſici ſed Theologi conſiderare, nunc enim intendimus de menſura nãli, vt igitur ſcias defendere viam b. Th. aduerte ꝙ inter eſſe ſub̃e icorruptibilis, & eſſe ſub̃e corruptibilis eſt conuenientia & dr̃ia. Conueniunt quidem in hoc, ꝙ carent oĩ ſucceſsione intrinſeca, ſunt in partibilia & conſiſtunt in indiuiſibili. Differunt autem in hoc ꝙ eſſe ſub̃e in corruptibilis non eſt cõiunctum qualitatibus actiuis & paſſiuis ꝑꝑ quas ineſt ſub̃e corruptibili tranſmutatio alteratiua qua tenditur ad corruptionem oppoſitum autem videmus in ſub̃iis corruptibilibus ſiue ſint elementa ſiue elemẽtata. In ꝓpoſito conſtat quare eſſe ſub̃æ incorruptibilis vt cœli non menſuratur tp̃e, quia non eſt coniunctum hmõi qualitatibus nec tranſmutationi qua tendat in non eſſe. Cõſtat etiam quam rõnabiliter ponitur eſſe rei corruptibilis menſurari tp̃e, qm̃ & ſi intrinſece ſit impartibile & non de genere ſucceſsiuorum tñ quia eſt coniunctũ continue trãſmutationi ex qualitatibus contrariis quæ inſunt ſub̃e elementari, ideo conuenienter menſurantur tempore, & poteſt ſic ꝓbari propoſitum. Quæcũqꝫ tranſmutantur in tp̃e menſurantur tp̃e ex. 4. phyſic. tex. 117. ſicut ex oppoſito quæ non patiuntur a tp̃e non menſurantur tp̃e vt imanentes actiones, & eſſe luminis in aere, quia tempus nõ agit ad eorum nõ eſſe, poſito. n. ꝙ ſol firmaretur ſuper hemiſphærium noſtrum per mille annos idem numero lumen ſemper cõſeruaret, qm̃ nullum adeſſet corruptiuum. Sed ſub̃a

corruptibilis

corruptibilis patitur a tempore & tranſmutatur in tēpore quo ad eſſe ſubſtantiale propter contrarietatē quæ eſt in qualitatibus a quibus non pōt ſeparari ergo &c. Ad argumentum aūt in quo videtur ſe fundaſſe Herueus nego minorem. Nam ad hoc ꝙ aliquid menſuretur tempore non eſt neceſſe ꝙ ſit intrinſece ad mixtum ſucceſsionis, ſed coniunctū tranſmutationi alteratiue, qua tendit ad corruptionem. Hec de præſenti quæſito dicta ſint.

Qō. 23. ſi tpſ eſt tantum vnum.

Tempus autem vbiq; ibidem. Tex. 132

IN hac quæſtione aduerte ꝙ peripatetici conſentientes Ariſtō. in. 4. phyſi. in tex. 132. concordant in hoc ꝙ tempus eſt tantum vnum. Et qm̄ B. Tho. concordat in hoc cum Commen. ſ. ꝙ tempus primo & principaliter conſequitur diurnum motum corporis cœleſtis, qui ē prim⁹ & regulariſsimus vt patet in commen. 132. ideo vt plene reſoluatur ſenſus philoſophi & Cōmen. & B. Tho. de vnitate vel pluralitate temporis ſic procedendum eſt. Primo ponet vna diſtinctio de tpe. Secundo duæ cōcluſiones rñſiue. Tertio ſoluentur quædam argumenta, quæ vident habere aliquam apparentiā contra viam nſam.

Quātū ad primum aduerte ꝙ tempus apud Cōmen. & B. Tho. ſolet dupl̄r accipi. ſ. Tempus. principaliter & primo & tempus ſecundario, vnde Cōmē. in cōmē. 132. inquit. Sed debes ſcire ꝙ tēpus licet ſit numer⁹ cuiuſlibet motus tamen nō eodem modo, ſed ſm prius & poſterius, qm̄ eſt numerus alioꝝ motuum pp tranſlationem. i. motū localem, qm̄ ſi tranſlatio nō eſſet, non eſſet tēpus. Et ſi alteratio, nō eſſet, neq; augmētatio neq; gn̄o neq; corruptio, & tn̄ eſſet tranſlatio, eſſet tēpus, & ſi de modis trāſlationis nō eſſet tranſlatio circularis non eſſet tēpus & de circulari velocioris circulationis. ſ. diurni mot⁹. Tempus igitur & ſi eſt numerus cuiuſlibet motus, tn̄ attribuitur eis principaliter & ſecundario, hæc Commen. Aliqui aūt ſolēt ſic diſtinguere. Tempus proprie dictum & temp⁹ cōmuniter dictum, & hanc diſtinctionem declarauimus ſupra in. q. 20. huius 4. vbi quæſitum eſt ſi tempus eſt motus vel non.

Quantum ad ſecundum ponitur prima concluſio. Tempus ſecundario vel cõmuniter dictum non eſt tm̃ vnũ numero, ſed plurificantur vt plurificantur motus, hæc ſic ꝓbatur. In quocũq; eſt prius & poſterius ſm durationem in eo eſt tempus communiter dictum, non.n.eſt intelligibile ꝙ anima appræhendat in aliquo eſſe prius & poſterius ſm durationem niſi per habitudinem ad tempus nam dicitur pars prior duratione quia priori tempore facta eſt. & poſterior quia poſteriori tempore facta. Sed conſtat ꝙ in omni motu cum ſit res ſucceſsiua eſt pars prior & poſterior ſecũdum durationem. qm̃ pars vna ſuccedit alteri ergo &c. Præterea, vno motu poteſt menſurari alter motus, vt de ambulatione Socratis per tm̃ ſpacium pōt menſurari calefactio aquæ. Sed omne mẽſurans motum vt ſic pōt dici tẽpus large, ergo &c. Et aduerte ꝙ in hac concluſione communiter cõcordant Doctores, vt Herueus & Gregorius & Capreolus, vñ ipſe Capreolus in.2.ſen.di.2.q.2.ſoluẽs argumentum primum factum contra primam cõcluſionem diſtinguit ſic. Tẽpus poteſt dupl'r accipi.ſ.proprie & ſtricte, & ſic eſt tm̃ vnicum tempus.ſ.numerus motus primi mobilis. Alio modo ſumitur improprie large. & ſic numerus cuiuſlibet ſucceſsionis pōt dici tẽpus. Et reſpondens ad ſeptimũ factum contra eãdẽ cõcluſionẽ inquit in fine ſolutionis. Argm̃ non aliud concludit niſi ꝙ in omni motu continuo eſt formal'r tẽpus large & improprie dictum Eãdẽ cõcluſionem tenet Iandunus in.4.phyſi.q.28. vbi inquit. Tẽpus ſecundario & per poſterius dictum eſt in quolibet motu tanquã in ſubiecto & multiplicaẽ numeraliter ſm multiplicationem mobilium quæ mouentur.

Secunda concluſio ſit iſta. Tempus proprie dictum, ſiue vt inquit Commen. primo & principaliter eſt tm̃ vnum & idem numero reſpectu oĩum temporalium, probatur ſic nullum accidẽs eſt multiplicabile in plura numero niſi per multiplicationẽ ſui primi & ꝑ ſe ſubiecti, & maxime multiplicatione naturali & reali, vt pro nũc excludã multiplicationem intentionalem. De qua locuti ſumus in.5.metaphyſicæ in.q.18. Sed tempus eſt accñs ſiue ſit idẽ cũ motu ſiue

diſtinctum, eſt.n. q̃titas ſucceſsiua, ergo nõ põt multiplicari niſi multiplicetur ſuum ſubiectum. Sed ſubiectum ſuum eſt motus primi mobilis, ſiue primũ mobile vt eſt ſub primo motu, quod eſt in multiplicabile ſtante vnitate mundi, ergo & tp̃s proprie dictum eſt in multiplicabile. Quod autem ſubiectum temporis ſit primus motus probať qa mo tu primo menſurantur oẽs aliis mot⁹ vt ſimpliciſsimo ſui generis, ergo tp̃s proprie dictum conſequiť primum motum vt primum menſuratum & primũ ſubiectum, ad quẽ cõparatur vt diximus ſupra vt menſura intrinſeca, & ſua propria paſsio. Et hæc eſt intentio Cõmen. in cõmen. 132. vbi inquit. Tempus igitur ſequiť hunc motum.ſ. primum iſte motus ſumitur in diffinitione eius, & ipſum tẽpus men ſurat illum, non ſm ꝙ numerus menſurat numeratum.i. non cõparatur ad ipſum præciſe vt menſura ſed ſm quod menſurat aliquid quod eſt forma in re.i. ſed ſm ꝙ ẽ menſura quæ eſt ſubiectiuæ & intrinſeca ĩ re mẽſurata. alios vero motus menſurat ſecundum ꝙ numerus menſurat numeratum.i. inquãtũ eſt præciſe menſura extrinſeca, quæ mẽſurat vt applicať mẽſurato vt vulna applicata mẽſurat pannum, non quia ſit ſubiectiue in mẽſurato. Patet igitur q̃ũo tp̃s proprie dictũ & principaliter eſt tm̃ vnũ. Et de hoc tp̃e intelligendũ eſt qđ dicit pħs in tex. 132.ſ. ꝙ non pñt eſſe plura tempora equalia ſimul, quoꝝ vnum non ſit pars alterius, vt dies duæ horæ duo menſes &c.

Quãtum ad tertium aduerte ꝙ Ianduuus in.4. phyſico. in.qõ.28 in principio rñſionis vř mordere B. Tho. de vnitate temporis propter vnitatem primi motus, vnde dicit. Ad quæſtionem dicunt aliqui ſimpľr & indiſtincte ꝙ ipſum tempus eſt vnum numero in omnibus tempore alb⁹, quia primus motus qui eſt ſubiectum primum & propriũ temporis non eſt niſi vnum numero vt notum eſt. Sed ſalua pace &c. Et poſtquam recitauit opinionem B. Tho. arguit dictis & rõnibus contra. verum quia non cõcludunt niſi de tp̃e communiter ſiue ſecundario dicto, ideo nolo immorari ad recitandum & ſoluendum ea.

Tu tamẽ aduerte ꝙ nõ eſt verum ꝙ B. Tho. ſimpľr &

indiſtincte ponat tempus vnum numero in omnibus tem poralibus propter vnitatem primi motus, ſed intendit de tempore proprie dicto. Nam & ipſe innuit & acceptat diſtinctionem de tpe proprie & cõmuniter dicto. vñ i. 2. ſen. di. 12. q. 1. arti. 5. ad tertium ſic dicit. Nã põt intelligi de tpe quod eſt numerus motus primi mobilis ſed oportet ꝙ per tempus ſignificetur tempus large ſumptum. ſ. ſumat tempus pro numero cuiuſcũq; ſucceſsionis. Ex quibus conſtat ꝙ acceptat tempus proprie dictum, quod eſt numerus primi motus & hoc ponit vnicum pp vnitatẽ primi mot⁹, & tps large, & hoc multiplicat, ſicut multiplicant ſucceſsiões, & ſic I andunus non tendit ad mentẽ B. Tho. nec obiectiones ſue aliquid concludunt cõtra viam nſam.

Aliqui alii conantur deſtruere fundamentum B. Tho. quod et eſt Cõmen. vt allegatum eſt ſupra. ſ. ꝙ tẽpus non fundatur in primo motu ſolum, ſed in omni motu, & inter oĩa ſua argumẽta duo videntur ſibi præcipua.

Primum eſt. Indiuidua eiuſdem rõnis hñt paſsiones proprias eiuſdẽ rõnis, quia propria paſsio cõſequitur ſpeciem & non indiuiduum. Sed oẽs motus circulares ſunt eiuſdem rõnis ſaltem in hoc ꝙ eſt eſſe ſucceſsiuum & eſſe actum admixtum potentiæ. Sed in motu primi mobilis in quãtum eſt ens ſucceſsiuum & actus admixtus potentiæ fundatur prius & poſterius igitur. cõſimiliter in omni motu circulari fundabuntur prius & poſterius inquãtum quilibet ẽ eiuſdem rõnis in hoc ꝙ eſt eſſe ſucceſsiuum & eſſe actũ admixtum potentiæ. Sed prius & poſterius abſolute cõſiderata in motu ſunt tps ergo in omni motu circulari vt in ſubiecto fundatur tempus.

Ad hoc dicitur in via noſtra ꝙ licet oẽs motus circulares dicantur eſſe eiuſdem rõnis inquantum ſucceſsiui, & inquantum ſunt actus admixtus potẽtiæ, & inquãtũ in eis ſunt ſignabilia prius & poſterius numerabilia, non tñ ſunt eiuſdem rõnis in hoc ꝙ eſt eſſe primum motum & notiſsimum & regulatiſsimum, qm̃ iſte ꝯditiones ſunt ꝓprie motus diuini primi mobilis, & tẽpus fundatur in eo nõ præciſe pp prius & poſterius numerabilia in eo, ſed ſimul cum

dictis conditionibus, quibus remotis non fundaret in eo tẽpus proprie dictum de quo nunc intendimus ſed tm̃ tempus communiter dictum. Ad argumentum igit nego minorem quæ fuit hæc. Sed prius & poſterius abſolute cõſiderata in motu ſunt tempus.

Secundum eſt, ſi non eſſet motus primi mobilis adhuc eſſe tempus, ergo non fundatur præciſe in eo vt in ſubõ, ſed & in aliis motibus conditionalis ſic probat, ſi non eſſet motus primi mobilis adhuc anima appræhenderet tẽpus in alio motu puta in horologio vel in motu rote figuli. Nã poſſet in eo numerare prius & poſterius, ergo &c.

Ad hoc dicitur q̃ ſtante conditionalis eſſet tẽpus fundatum vt in ſubiecto in illo motu qui eſſet primus quicũq̃ eſſet ille. Nã ideo tẽpus conſequitur primũ motũ, quia vnũquodq̃ eſt aptũ menſurari primo ſui generis.

Sed dices. Cum tẽpus ſit accñs, & ſm te ſit vnum numero, & non ſit multiplicabile ſi remotu motu primi mobilis qui nunc eſt primus motus eſſet in alio motu qui tunc eſſet primus puta i motu ſolis aut lune ſequitur q̃ migraret accidens de ſubõ in ſubm quod eſt impoſſe.

Ad hoc rñdetur rñſione Heruei in. 2. ſen. di. 2. q. 1. in reſponſione ad primum, & dicitur q̃ non ſequit q̃ accñs migret de ſubiecto in ſubm ſed ſequitur q̃ accidens ſimul tũc exiſtens habeat quãdam nouam rõnem q̃ prius non habebat. ſ. q̃ non habeat ſecum aliam ſucceſſionẽ vniformiorẽ, ſe ſicut ẽt ſi Deꝰ modo amoueret motũ primi cœli, motus ſequentis cœli qui nunc nõ hẽt rõnẽ primi motus traheret ad rõnẽ primi motus & in hoc nihil ſibi acquireret, ſed tolleret habitudo ad aliqd prius & ſimiliter eſſet in propoſito. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 24. Si habet eſſe tempus extra animam.

Dignum aũt conſideratione eſt q̃uo ſe habet tp̃s ad animam. Textu. 130.

IN hac q̃õne aduerte eius difficultatem conſiſtere in parua entitate tẽporis, quæ eſt maxime latens & in multa diuerſitate opinionum, vt autem habeas reſolutionem

In via noſtra ſic procedendum eſt. Primo ponitur id ĩ quo oẽs communiter conueniunt. Secundo recitabunt tres opiniones, ex quibus tertia erit B. Tho. & ſm eam terminabitur quæſitum. Tertio ſoluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum aduerte ꝙ oẽs cõueniunt in hoc ꝙ tempus in ſui rõne duo includit. ſ. formale & materiale, formale eſt illud quo formaliter diſtinguitur tẽpus a motu & hic eſt numerus vt diximus, ſupra qñ quæſiuimꝰ ſi tempus eſt motus. Materiale eſt illud cui applicatur talis numerus. Sicut cum dicimus decem canes, ly canes eſt materia talis numeri, ſic in propoſito motus eſt materia talis numerĩ quale eſt tẽpus. Tu tñ aduerte ꝙ licet numerus ſit formale non tñ eſt vera forma temporis, & licet motus ſit materiale non tamen eſt vera materia, aliter tempus eſſet quid realiter cõpoſitum ex materia & forma quod eſt impoſsibile cum ſit accidens, & præterea tempus eſt ens per ſe. Sed enti per ſe repugnat componi eſſentialiter ex duabus ſpeciebus eiuſdem prædicamenti. Sed numerus eſt ſpẽs quantitatis diſcrete motus autem eſt quãtitas continua, ergo &c. Sed dicitur eſſe formale in tempore numerus, qa ſicut res naturalis habet a forma eſſe ſuum completum, ſic tempus hẽt rõnem ſuam completam ex numero quo numerat anima prius & poſterius in motu. Motus autem eſt materiale quia ſicut materia ſupponitur formæ: ſic motus ſupponitur numero & diſcretioni quam habet facere anima circa partes motus.

Quantum ad ſecundum aduerte ꝙ tres ſunt ſentẽtiæ famoſe de entitate temporis. ſ. Commen. & eoꝝ qui ſequuntur eum. Alber. de Saxonia. & B. Tho. via Commen. ſtat in duabus concluſionibus. Prima eſt tempus quo ad ſuum materiale eſt actu extra animã, probatur. Materiale in tempore eſt fluxus continuus, quo mobile fluit ab vno vbi ad aliud in motu locali vel ab vna parte formæ ad aliam ĩ motu alterationis. Sed talis fluxus eſt ens extra aĩam, quoniã omni homine dormiente adhuc fluit cœlum ab oriente ad meridiem, & quod calefit fluit a calore vt tria ad calorẽ intenſiorem, ergo &c.

Secunda concluſio eſt. Tempus quo ad ſuũ formale nõ eſt actu extra animam ſed ab anima probaꝛ ſic de intẽtione Commen. in commen. 131. Cum res numerãs quæ eſt anima non fuerit numerare quod eſt actio numerantis nõ erit & cum actio numerantis non erit, numerus non erit, qm̃ numerus aut eſt numeratum aut actio numerantis, ſed conſtat ꝙ non eſt numeratum ergo eſt actio numerãtis in numerato vel circa numeratum obiectum. Sed numerans .ſ. motum qui eſt fluxus continuus non eſt niſi aĩa intelligens & appræhendens partes motus vt vna eſt antecedẽs aliam, ergo ſi anima intelligens non erit, nõ erit numerus, & cum temp⁹ quo ad ſuum formale ſit numerus ſequitur ꝙ tempus vt ſic non eſt extra animam ſed ab aĩa. Et aduerte ꝙ radix ſententiæ Commen. ſtat in hoc ꝙ arbitraꝛ ad numerum rei continue neceſſario requiri actualem numerationem quæ non eſt niſi per aĩam intelligentem, ita ꝙ poſito continuo ſucceſsiuo numerabili niſi actu numereꝛ, non dabitur eius numerus actu, ſed tm̃ in potentia, vnde cõcludit in ſupradicto Commen. Tempus igitur non erit ĩ actu niſi anima ſit. ſ. numerans actu in potentia vero erit ſi anima non ſit. ſ. actu numerans.

Secũda via eſt Alber. de Saxonia in. 4 phyſico. in. q. 16. Qui poſtquam recitauit opinionem Commen. tenet ꝙ tẽpus eſt ens reale extra animam quo ad ſuum materiale, & in hoc concordat cum Cõmẽ. & vltra hoc tenet ẽt quo ad ſuum formale, & in hoc diſſentit a Cõmen. & radix ſua eſt quia arbitratur ꝙ de rõne numeri applicati nõ ſit actualis numeratio, ſed numerabilitas, nec eſt neceſſe eſſe actu numerantem ſed potentem numerare, vnde ad hoc ꝙ ſit numerus decem canum, non eſt neceſſe ꝙ actu numerentur & ꝙ ſit anima numerãs actu ſed ꝙ ſint numerabiles, & anima potens numerare. Et ꝙ ad numeꝝ reꝝ actu non requiratur numerans actu, ſed potens numerare, & ꝙ exiſtant tres numerabiles vꝛ aſſentire B. Tho. in expoſitiõe te. 131 ſoluens dubium motum. Tenet igiꝛ Albertus de Saxonia ꝙ quia motus primi cœli eſt ens extra aĩam, & eſt numerabilis. i. diſtinguibilis in partẽ præcedentem & partem ſe-

quietem per appræhenſionem animæ dato caſu ꝙ aīa actu non diſtingueret nec numeraret, adhuc eſt tēpus actu quo ad ſuum formale & materiale extra aīam, & aduerte ꝙ B. Tho.in tractatu de tempore in opuſculis videt̄ ſequi hanc viam. Sed vt dicemus infra. Tractatus ille non acceptat̄ vt editus a B. Tho.verum hæc via vr̄ cōtradicere philoſopho qui.4.phyſi.tex.131.dicit impoſſe eſt eſſe tempus ſi anima non ſit ſed aut hoc ꝙ vtcūqꝫ ens eſt tempus. Ergo pħs intē dit ꝙ tēpus pendeat ab anima vel quo ad formale vel quo ad materiale.

Si quis vellet hanc viam ſuſtinere dicere poſſet ꝙ licet pħs propoſuerit hoc dubium, vtrum cum non ſit aīa erit tunc tempus an non vt patet in tex.131.tñ non ſoluit niſi dubitatiue & conditionaliter loquens vt patet intuēti textum prædictum, vel poteſt dicere ꝙ licet non pēdeat quantum ad actualem numerationē, quia ſine ea adhuc eſt tempus, pendet tñ quo ad numerabilitatē, quia hæc conditionalis eſt vera, ſi non eſt aliquod potens numerare, non eſt aliquod numerabile, ſicut ſi non eſt aliquod potēs ſentire, nō eſt aliquod ſenſibile, ſenſibile.n.reſpicit ſenſitiuum, vñ bene ſequitur ſi non eſt anima potens numerare motum, nō erit motus numerabilis.ſ.motus numerabilis ſm prius & poſterius eſt tempus.ergo ſi nō eſt anima nō eſt tēpus, vel poteſt dicere.ꝙ licet tempus non pēdeat ab aīa quo ad ſuā entitatem, pendet tñ quo ad actualem applicationem motibus per ipſum menſurandis. Non enim tempus menſurat appræhenſibiliter iter Socratis niſi anima applicet tātum tempus itineri Socratis menſurando puta horam aut diem. Sic poſſet dici diſputatiue, licet non intendam tenere hanc viam.ſed immediate ſequentem. quā reputo eſſe ad mentem B. Tho.

Tertia igitur via, quam elicio ex B. Tho. in expoſitione tex.131.tenet ꝙ tempus quantum ad formale & materiale recipiat cōplementū ab anima, ita ꝙ licet fundamentum habeat in re, non tamen habet rationem perfectā niſi per animam appræhendentem. Et mens ſua ſtat in hoc. Rerum numerabilium quædam habent eſſe fixū & perma-

nens extra oēm appræhenſionem aīæ vt lapis & lignū & alia quæ dicuntur entia permanentia. Et iſta nec quātū ad eſſe nec quātum ad numerum pēdent ab aīa. Nam dato ꝙ nullus intellectus numeraret lapides exiſtētes in fundo maris adhuc eſſent in numero certo & determinato. quia de rōne numeri numerati in permanentibus non eſt actualis numeratio ſed numerabilitas, Tales igitur res permanētes habent completum eſſe extra animā. Quædam aūt res numerabiles ſunt, quæ non hn̄t eſſe permanens nec totum ſimul ſed conſiſtunt in quadam ſucceſsione ita ꝙ eis repugnat habere partes ſimultaneas & de ſuo eſſe nihil habent extra animam niſi quoddam indiuiſibile cōtinuatiuū partium ſuccedentium, ſicut eſt mutatum eſſe in motu & inſtans in tempore, & in his ſucceſsiuis ſi debet eſſe aliqua totalitas numerabilis, eſt neceſſe ꝙ ſit intellectus appræhendens partē præcedentem quæ iam fuit, & cōparet ſequenti futuræ, & diſtinguat eas in priorem & poſteriorem verbi gratia intellectus conſiderans mobile vt ſub tali diſpoſitione vel vt exiſtens in tali ſitu, cognoſcit ꝙ cauſat priorē partem motus, & vt eſt in alio ſitu cauſat poſteriorem partem. Cum igitur motus nō habeat in re niſi indiuiſibile cōtinuatiuum ſi debet appræhendi vt quoddam totū habens partes quibus repugnat ſimul eſſe hoc non erit niſi ꝑ opus aīæ, ergo motus remota aīa hēt eſſe incōpletum, & cū tempus ſit idem cum motu, aut fundetur in motu primo vt dictum eſt ſupra, ſequitur ꝙ ſi eſſe motus vt eſt quoddā totū pendet ab aīa ſequitur ꝙ etiam eſſe tēporis & quo ad formale. & quo ad māle quod eſt motus pendet ab aīa ita ꝙ ſine anima habent eſſe imperfectum, in hoc igitur ſtat reſolutio B. Tho. de cuius mente pono hanc concluſionē. Nec motus nec tempus vt conſiderantur ſicut quædam tota habent eſſe perfectū extra aīam, qm̄ nullum totum cui repugna. hr̄e partes ſimultaneas, quāuis contingat eas ſimul intelligere hēt cōpletū eſſe actu ſine appræhenſione. Sed tp̄s & motus cum ſint ſucceſsiua ſunt talia ergo &c.

Quantum ad tertium aduerte tria argumenta cōtra determinationem factam. Primū ſumit ex tractatu de tem-

pore B. Tho. in opuſculis in cap. 1. qui expreſſe tenet cum ſecunda via, & reprӕhendit Cōmen. qui tenet primā viā, & vltra hoc ſic arguit, in quocūq; motus habet eſſe perfe-ctum illud mouetur neceſſario, ſed ſm te motus habet eſſe perfectum i anima ergo, anima neceſſario mouetur, q̃ eſt inconueniens.

Ad hoc dicitur quod tractatus ille non eſt B. Tho. qđ patet ex duobus. Primo quia in cap. 3. illius tractatus i fine negat eſſe ſubſtantiale rei mobilis menſurari tempore, cuius contrarium in prima parte. q. x. vt declaratū eſt ſupra. Secundo quia leuitas rōnis adducte non eſt attribuenda tanto ingenio. Quis. n. neſcit q̃ maior ꝓpoſitio nō ē vera niſi de eo in quo eſt motus vt in ſubiecto mobili, & non de illo in q̃ eſt vt cognitū in cognoſcente Et hoc modo ponit Bea. Tho. motū hr̃e eſſe perfectū in aīa. ſ. vt obiectū cognitū in cognoſcente & ideo nō ſequitur aīam moueri.

Secundū ſumitur ex Herueo in. 2. ſen. diſ. 2. qō. 1. art. 3. & arguitur ſic, ſi tp̃s eſt ens ſm aīam ita q̃ non habeat eſſe cōpletum extra aīam vel eſt ens vt figmētū excogitatum de quo fundamentum non eſt in re vt Chimera, vel eſt ens in aīa vt vle, cuius fundamentum eſt in re ſed vniuerſalitatē facit intells̃, non primo modo vt cōiter conceditur, non ſecundo modo, quia philoſophus in 6. metaphyſi. tex. 4. diuidit ens in aīa ſecundo modo dictū contra ens quod diuiditur in. x. prӕdicamenta. Sed tp̃s pertinet ad ens quod diuiditur in. x. prӕdicamenta cū ſit ſpēs quātitatis ergo nō eſt ens in aīa ſed extra animam.

Ad hoc dicitur q̃ non eſt ens in aīa primo modo nec ſicut vle, ſumendo vle pro intētione vniuerſalitatis, qm̄ vniuerſale vt ſic eſt ens rōnis diſtinctum cōtra ens reale diuiſum in. x. p̄dicamenta. Sed eſt ens in aīa ſicut natura cui attribuit intells̃ intentione vl̃itatis quӕ licet ſit res, tñ nō dicit formaliter vl̃is niſi per opus intellectus vt declarauimus in j. de aīa in. q. 7. ſic dico de tpe, licet fundamentum ſit reale, tñ formale eſt ab aīa. Argumētum aūt Heruei procedit ac ſi teneremus tempus eſſe prӕciſe per opus animӕ, ſicut intētio vniuerſalitatis.

Tertium ſumitur ab eodem Herueo vbi ſupra & eſt tale. Poſito q nullus intelligeret motũ. & tamen q cœlũ moueretur ſicut nunc mouetur, quæro aut moueť ſucceſsiue ſm rem, aut non ſi ſic, ergo erit ſucceſsio ſm rē extra animam in rerum natura, ſed impoſe eſt ponere ſucceſsionē realem extra aĩam in motu quin ponatur conſimilis realitas in tēpore præcipue cum videatur q tēpus non ſit aliud quã talis ſucceſsio formaliter accepta. ſi non, ꝯtra. Illud q nihil reale ponit in motu vel mobili impoſe eſt q det eſſe ſucceſsiuum. Sed anima intelligendo motũ nihil reale ponit in motu vel mobili, cum intelligere ſm quod huiuſmodi nihil ponat in re intellecta, ergo aĩa nihil facit ad hoc qd ſucceſsio ſit in motu, nec per conſequens ſucceſsio motus nec ipſum tps habet eſſe ab aĩa, niſi ſit anima quæ ſit cauſa motus cœli.

Ad hoc dicitur, q nullo intellectu intelligente motũ cœli erit ſucceſsio ſecundum rem in tali motu. quia erit mutatum eſſe vt continuatiuum partis præcedētis & partis ſubſequentis & eodem modo conceditur q tps eſt extra animam ratione inſtantis continuantis præteritum cum futuro. Sed ex hoc non ſequitur q tempus & motus habeãt eſſe perfectum extra aĩam ſi conſiderantur vt quædam tota de quibus nihil eſt extra aĩam niſi indiuiſibile continuatiuũ vt diximus declarantes mentem B. Tho. Et ſi tu aduertes cognoſces q hoc argumentum non concludit niſi contra eos qui ponunt tempus præciſe habere eſſe in anima, vt purum ens rationis q nos nõ tenemus vnde via noſtra eſt media inter duas extremas, quaꝝ vna ponit tempus totaliter hre eſſe per aĩam, altera q totalr hēt eſſe extra aĩam noſtram tenet q hēt eſſe imperfectum extra aĩam, ſed per aĩam cõpletur modo quo dictũ eſt ſupra. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Qõ. 25. ſi in toto tpe eſt idem inſtans vel plura.

Diuidit autem potentia, & inqtũ quidē hmõi eſt ſemper eſt alteꝝ ipſum nunc, inquãtum aũt copulat ſemper idem eſt, ſicut & in mathematicas lineas. Non. n. ſemper idē pũctum intellectu. Tex. 121.

IN hac qõne aduerte ꝙ qm̄ inſtans eſt minime entitatis & non permanens ideo cum ſumma difficultate pōt manifeſtari quid ſit, & an vnum, an plura, niſi comparetur ad aliquod indiuiſibile, permanens. puta ad punctum vel cōparetur ad mobile. Nam ſicut punctum ſuo fluxu imaginario apud geometram cauſat lineā, & mobile ſuo progreſſu cauſat motum localem. Et propter talem difficultatem pħs in. 4. phy. tex. 121. loquitur proportionalr̄ de puncto & de inſtanti. & eodem modo procedit B. Tho. in tract. de inſtantibus. Vt igitur modo clariori quo poſſumus reſoluamus præſens quæſitum ſic procedemus. Primo conſiderabimus de vnitate & pluralitate puncti in linea. Secundo de identitate & diuerſitate mobilis in motu. Tertio loquemur proportionalr̄ de vnitate & pluralitate inſtantis in tēpore. Quarto ſoluemus quædā apparentia argumenta.

Quantum ad primum aduerte ꝙ in linea aſſignaī duplex punctum. ſ. extrinſecum & intriſecum, extrinſecum eſt illud quod ſuo fluxu apud geometram cauſat lineam. Et dicitur extrinſecum eo ꝙ non eſt de eſſentia lineæ conſtitutæ, quia cum ſit quid vnum indiuiſibile nō pōt eſſe in diuerſis partibus lineæ. Nec eſt terminus lineæ, quia cum linea finita habeat duo extrema actu quæ ſunt duo puncta vt patet ex diffinitione lineæ finitæ non pōt idem pūctum præciſe eſſe duo extrema. Nec eſt continuans partes lineæ adinuicem, qm̄ idem punctū non pōt ꝯtinuare plures partes lineæ, alr̄ haberet plures ſitus ſimul in continuo quod eſt impoſ̄e, ſicut impoſ̄e eſt idē corpus eſſe ſimul in pluribus locis. Et hoc punctum extrinſecum eſt vnum numero in tota linea quam cauſat imaginariæ ſuo fluxu.

Punctum intrinſecū eſt illud quod terminat & ꝯtinuat lineam, & non eſt vnus tm̄, immo ſunt duo actu vt actu terminant lineam finitam, & ſunt infinita in potentia vt linea eſt diuiſibilis in infinitum. Sed dices. Quid ſunt hæc puncta intrinſeca, & quare dn̄r intrinſeca. Dico ꝙ ſunt diuerſa eſſe ipſius puncti extrinſeci vt cauſat lineam. Nā eſt imaginandum ꝙ ſm ꝙ fluit acquirit diuerſa eſſe accn̄talia, prout. n. eſt in prima parte ſui fluxus acquirit vnum eſſe, & prout

eſt in ſecunda, aliud, & differt a ſeipſo vt fuit in prima par
te fluxus, ſicut differt ſortes vir a ſeipſo puero & hæc di-
uerſa eſſe dñr puncta intrinſeca. Quæ ideo dñr intrinſeca
quia ſunt de rõne lineæ. Nã in eius diffõne ponit pũctũ vt
terminus vel vt extremũ ſm Euclidem & ponit & conti-
nuans & copulãs partes eo ꝙ linea eſt de gñe ꝯtinuoꝝ. Cõ
tinuũ aũt eſt cuius partes copulant ad vnum terminũ cõ-
munẽ patet igit quõ in linea ẽ tm̃ vnũ pũctũ, & quõ plura.

Quantum ad ſecundum aduerte ꝙ licet mobile non ſit
cã effectiua motus eſt tñ cã materialis eo ꝙ motus eſt actus
mobilis vt declaratum eſt in. 3. lib. Et ideo mobile vt ẽ ſub
motu põt dupl'r conſiderari. Primo quo ad ſubam vel ſuũ
eſſe ſubſtantiale præciſe. Secũdo quo ad eſſe accñtale quod
ſibi accidit vt eſt ſub motu, prout al'r & aliter ſe hẽt in toto
motu. Puta in. 1. pte mot⁹ eſt in hoc vbi, & ĩ alia ĩ alio, &c.
Si conſideretur mobile primo modo, ſic in toto motu eſt
vnum & idem. Habet. n. motus vnitatem ab vnitate mobi
lis vt dicetur in lib. 5. ſi conſideretur ſecundo modo ſic ẽ di
uerſum & plura accidental'r ſm illa diuerſa eſſe ſibi accñta-
lia, & ſm diuerſas diſpõnes quibus afficitur dum eſt in mo
ueri. Sed dices. Hæc diuerſa eẽ accñtalia mobilis quid ſunt.
Dico ꝙ ſunt illa quæ ſolemus appellare momenta vel mu
tata eſſe, & hæc continuant ac terminant motum ſicut pun
cta intrinſeca cõtinuant & terminant lineam. Et hæc muta
ta eſſe ſunt de rõne motus vt eſt de gñe cõtinuoꝝ, ſicut. n.
partes lineæ copulantur ad punctum vt ad terminũ cõem.
ſic partes motus ad mutatum eſſe, quod eſt finis ꝑcedentis
partis & pricipiũ ſequẽtis & ſic patet quõ in toto motu ſtat
idem mobile ſm ſubam, & diuerſum ſm eſſe accñtalia.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ proportionaliter inſtãs
in tempore eſt duplex. ſ. extrinſecum & intrinſecum. Ex-
trinſecum eſt illud quod ſuo fluxu imaginario cauſat tem
pus ſicut apud geometrã punctum extrinſecum cauſat li-
neam. Sed in hoc differunt, quia punctũ cãt q̃titatẽ cõtinuã
permanentem inſtans aũt continuum ſucceſsiuum. Et hoc
inſtans extrinſecum non eſt pars tpis nec terminus, nec cõ
tinuans tps eadẽ rõne qua dixim⁹ pũctũ extrinſecũ nõ eſſe

terminum nec continuatiuum lineæ, inſtans aũt intrinſecũ eſt illud quod terminat & continuat & diuidit tp̄s & eſt de rõne intrinſeca tp̄is vt eſt quãtitas cõtinua cõformiter per oĩa ſicut diximus de pũcto intrinſeco in linea ſi loquimur de inſtanti extrinſeco ſic eſt tm̃ vnum ſm rẽ ĩ toto tp̄e vt dicit pb̃s, & probaĩ ſic, ſi non eſt tm̃ vnũ ſm rẽ ergo ei ſuccedit aliud inſtans immediate vel aliqua pars tp̄is non primũ quia vnũ inſtans non põt ꝯtinuari alteri inſtanti vt ꝓbabitur in lib. 6. phyſi. nec ſecundum, quia nulla pars tp̄is põt exiſtere ſicut ſm aliquod indiuiſibile cũ ſit de gñe ſucceſſiuoꝝ vt diximus in q. præcedẽti. Præterea. Apud pb̃m ſicut ſe habet mobile ad motũ ita nunc ad tẽpus. Sed mobile eſt tm̃ vnum in toto motu ſtante vnitate motus vt declarabitur in. 5. lib. ergo in toto tp̄e eſt tm̃ vnũ inſtans ſm rẽ, ſi aũt loquamur de inſtanti intrinſeco terminãte & ꝯtinuãte tp̄s, ſic non eſt vnum tm̃ ſed plura realiter, duo quidem actu terminantia oẽm ſignatam partẽ tp̄is. v. g. in hora eſt primũ & vltimum inſtans, & alia ſunt infinita in potentia, prout hora eſt diuiſibilis in partes infinitas ſicut dixim⁹ de linea. Quod aũt hæc inſtantia intrinſeca ſint plura probaĩ. Quodlibet continuum finitũ habet duo extrema diſtincta realiter, q̃m idẽ reſpectu eiuſdẽ partis nõ põt eſſe principiũ & finis. Sed quælibet pars tp̄is eſt continua & finita vt ab oĩb⁹ cõceditur ergo habet duo extrema, extremum aũt in tp̄e eſt inſtãs, ſicut extremũ in linea eſt punctũ, ergo in qualibet parte tẽporis ſunt plura inſtãtia intrinſeca terminãtia & cõtinuãtia tp̄s. Sed terminantia ſunt actu ꝯtinuantia aũt ſunt in potẽtia, & ſi fiat diuiſio in tp̄e, erunt actu teminãtia partes diuiſas ſicut proportionaliter eſt indiuiſione lineæ.

Sed forte quæres, quid ſit inſtans extrinſecum & intrinſecum, & in quo diſtinguuntur.

Dico ꝙ inſtans extrinſecum non eſt ſuba primi mobilis nec pura negatio vt aliqui opinanĩ. Sed eſt vnitas de gñe quãtitatis vnitas inquam mobilis non ſm ſubam immediate & ſimpl'r, ſed vnitas mobilis accñtalis prout eſt ſub forma ſm q̃ eſt motus, puta ſub vbi fluẽte, inſtantia aũt intrinſeca ſunt diuerſa eſſe inſtantis extrinſeci, vnde aduerte ꝙ

ſicut ſe hñt mutata eſſe ad ipſum mobile ita inſtãtia intrinſeca ad inſtans extrinſecũ. Sed vt diximus mutata eſſe ſunt diuerſa eſſe quæ accidunt mobili vt aliter & aliter ſe habet in motu, ſic & inſtantia intrinſeca ſunt diuerſa eſſe inſtãtis extrinſeci, prout ſuo fluxu imaginario cauſat tp̃s. Diſtinctio aũt inter ea patet ex p̄dictis.

Quãtum ad quartum aduerte q quia impugnantes viã nr̃am, vt eſt Scotus & Grego. & Duran. non penetrarunt diſtinctionem datam de duplici inſtanti. ſ. extrinſeco & intrinſeco. ideo formarunt plura argumenta quæ laborãt in equiuoco, quæ tu videre poteris in Capreolo in. 2. di. 2. q. 2. contra ſecũdam concluſionem, nec volo hic immorari ad recitandum nam cum Capreolus ſoluat ſecundum viam Thomiſti. errare non poteris ſequens eius ſolutiones. Has quæſtiones de tempore ordinaui & determinaui vt potui, qm̃ cum ſint de minimo ente, quale eſt ens ſucceſſiuum ſunt multæ difficultatis & ambiguitatis. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Expliciunt qõnes ſuper quartũ lib. phy fratris Chriſoſtomi Iauelli Canapicii ordi prædica. pħiæ & Theologiæ profeſſoris.

Incipiunt qõnes eiuſdẽ ſuper lib. quintũ phyſi.

In. 5. lib. phyſi determinanda ſunt quæſita infraſcripta.

1 Si generatio eſt motus.
2 Si in ſubſtantia eſt contrarietas.
3 Si relatio põt aduenire alicui de nouo ſui mutatiõe ſui.
4 Si motus accipit eſſe per motum.
5 Si in quantitate & qualitate eſt motus quia eſt in eis contrarietas.
6 Si magis & minus perfectum in forma ad quam ẽ motus differunt ſpecie.
7 Si ad hoc q ſit vnus motus numero neceſſe ẽ formam ſm quam eſt motus eſſe vnam formam numero a principio motus vſq; ad finem.
8 Si per motũ forma corrupta põt reuerti eadẽ numero.
9 Si toto tp̃e quo durat ſanitas eſt eadem numero.
10 Si motus regularis eſt magis vnus q̃ irregularis.

11 Si contrarietas in motibus eſt accipienda ex terminis contrariis ad quos.

12 Si quies contrariatur motui.

13 Si quies in termino ad quem eſt perfectio motus.

QVAESTIO PRIMA.

ſi generatio eſt motus.

QVONIAM AVTEM MOTVS MVTAtio quædam eſt. Mutationes aũt tres ſunt dictæ, harum autem quæ ſunt ꝑm gñonem & corruptionẽ, non ſunt motus. Tex. 9.

IN hac qône. Inuenio duas vias quarum vtrãq; intendo pertractare, ſed determinatio erit iuxta ſecundam viam quæ eſt ad mentem B. Tho.

Prima via eſt Ianduni in.5.phy. q.2.fundata ſuper doctrinã Commenta. quam vr̃ ſequi Ant. And. in lib. 10. metaphy. q. vnica Iandu. igitur aduertens apud Commen. in. 3. cœli formas elementorum ſuſcipere magis & minus vt patet illic in commen. 67. ex ꝯñti eſſe acquiſibiles ſucceſsiue ſicut & qualitas inteſibilis & remiſsibilis, ponit vnam diſtinctionem de motu, & duas concluſiones.

Diſtinctio eſt hæc. Motus ſumit dupl'r, primo cõiter pro quacũq; tranſmutatione ſucceſsiua, & dicit ꝙ putat pħum in lib. 3. diffiniſſe motum hoc mõ acceptũ cum dicit motum eſſe actum exiſtentis in potẽtia ꝑm ꝙ hmõi. Et Cõmẽ. dicit in. 3. lib. phy. ꝙ motus eſt gñio vnius partis poſt aliam illius perfectionis ad quam eſt motus donec pficiatur & ſit in actu, ſecũdo ſumitur proprie & magis ſtricte pro omni tranſmutatione per q̃ non variatur nomen nec diffinitio

tranſmutati

tráſmutati ſed manet idem ſm nomē & diffōnē ſubvtroq̄ termino, ſicut erat ante talē tranſmutationem, ſicut qñ caleſit aqua remanet eſſentialiter aqua. poſt caleſactionem ſicut ante. Qñ aūt ex aqua gñať ignis, poſtq̄ gñatus eſt ignis non remanet aqua nec noīe nec re nec diffōne. Ex hac diſtinctione ponit duas concl'ones in quarum prima diſcordat a via noſtra vt declarabitur, in ſecunda autem non.

Prima concl'o. Gñó ſumpta p̄ tranſmutatione facta in ſuƀa, qua extrahitur forma ſuƀalis de potentia mâæ, non eſt incōueniens q̄ ſit motus ſumptus p̄mo modo, hāc ſic p̄bat aliqua gñó ſuƀalis puta qua acquiriť forma el'nti eſt talis q̄ forma acquiritur p̄ partē poſt partē, eo q̄ forma el'nti intenditur & remittitur vt vult Cōmen. in. 3. cœli in cōmē. 76. ergo talis gñó eſt ſucceſsiua, & ſic eſt motus primo modo ſumptus. Quod aūt forma el'nti intēdatur & remittatur, ſic p̄batur ad mentem Cōmenta. Conſtat q̄ qualitas ꝯñs formans el'nti puta ſiccitas aut frigiditas terræ intenditur & remittitur, ergo & forma ſuƀalis el'nti. Añs manifeſtum eſt & p̄batur ꝯña ſi ſtat forma el'nti integra & perfecta, iam remiſſa & in parte amiſſa qualitate ſua ſequitur q̄ forma el'nti poterit oīno ſeparari a qualitate ſua, quia idē eſt iudicium de toto & parte & ſic poterit remanere forma ignis in mā remoto oī calore, quod repugnat ſenſui.

Probat ēt lādu. q̄ hæc ſit intētio p̄bi, nam in. 7. li. phy. in cap. de comparatione motuum. poſtq̄ oñdit qūo comparantur alterationes & motus locales, dicit diſtincte qūo cōparantur gñones adinuicem ſm velocius & æque velox. Nam cum velox & velocius diffiniantur tp̄e vt patet in eodem loco, certum eſt q̄ tranſmutatio inſtantanea non pōt dici velocior nec æque velox, ſi ergo vna gñó debet eſſe æque velox vel velocior altera, neceſſe eſt vt menſuretur tp̄e, & ex ꝯñti q̄ ſit ſucceſsiua. Nec valet dicere, q̄ in gñone eſt ſucceſsio & velocius & tardius ſolum rōne alterationis præcedentis vt aliqui fingunt, qm̄ cum p̄bs iam oſtendiſſet qualiter comparantur alterationes adinuicem ſm velocius & æque velox ſupfluæ repetiiſſet de gñonibus, qđ non decet p̄bm, qui fuit ſummæ breuiloquii.

Et qm̃ hæc ſua concluſio vr̃ eſſe contra pħm in hoc li. 5. vbi ex ꝓpoſito vt patet in tex. 8. & in tex. 9. ꝓbat neque gñonem neq; corruptionem eſſe motum, ideo Iand. imaginatur talem gloſam & dicit, forte illud fecit phs, quia aliqui errauerũt dñtes gñonem eſſe motum oĩno & cõſimiliter ſicut alii motus. ſ. in ſubiecto vno numero, ſicut poſuerunt Empedocles & Anaxa. & ideo voluit phs oſtendere gñonem non eſſe motum illo modo, & hoc frequenter dixit vt remoueret errores illorum. Sed nullus errauit dñdo gñonem non eſſe motum ſecũdo modo, immo forte omnes concedebant eam eſſe motum primo modo.

Secunda conclo. Gño ſubalis non eſt motus acceptus ſecũdo modo, ꝓbatur ſic de intentione phi, ſi gño eſt motus ſecundo mõ, ergo qđ gñatur moueť motu accepto ſecũdo mõ. Sed hoc eſt falſum, ꝯña patet, falſitas ꝯñtis ꝓbatur, ens in pura potẽtia non mouetur motu ſecũdo modo, quia qđ ſic moueť manet vnũ numero poſitiuæ & ſm̃ actum ſub vtroq; termino motus ſic accepti. vt patet de aqua qñ mouetur a frigitate ad calorem, ſtat eadẽ actu ſub vtroq; termino. Sed qđ gñatur ſubaliter, eſt ens in pura potentia, vt declaratum eſt in 1. li. 8. gño nõ eſt motus ſecundo modo, & de tali motu intendit phs vbicũq; dicit q͛ motus non eſt ad ſubam; & q͛ motus non eſt niſi ad res trium gñum. ſ. qͦtitatis qualitatis & vbi. Nam ſm̃ tales res contingit fieri trãſmutationem ſubiecto manẽte eodem numero ſm̃ actum & ſm̃ nomẽ & ſm̃ diffõnem. Et hæc vr̃ eſſe intẽtio Cõme. in hoc lib. 5. in cõmen 8. vbi inquit. Quia igitur in duabus extremitatibus iſtius motus. ſ. gñonis & corruptionis exiſtentis in ſuba non eſt aliqđ idem demrãtum diſpoſitum ꝑ motum a pñcipio eius vſq; ad finem dicit phs, ergo ĩpoſſe eſt vt gño ſit mot⁹ ſupple (inquit Iãdu.) in quo manet idẽ nomen tranſmutati & eadem diffõ. Tñ non ſequiť ex hoc quin gño ſit motus ꝓut motus dicit q̃cũq; trãſmutationẽ ſucceſſiuam. Hæc eſt opio Ianduni, cui cõcordat Ant. An. in li. 11. meta. q. vnica vbi dicit q͛ gño & motus contractæ acceptus non differunt penes ſucceſſiuum & inſtãtaneum ſed penes terminos, quia. ſ. terminus gñonis eſt ſuba, termi

nus aūt motus contractæ accepti eſt accñs, differunt ēt penes ſubiectum, quia ſubiectum gñonis eſt ens in potentia, & ſubiectū motus contractæ accepti eſt ens actu, & fundamēta ac rōnes huius opīonis ptractauimus in lib. 8. meta. q. 6. & illic ſoluimus rōnes eius vt videre poteris in pdicta qōne. Et ſi aduertis opīo Iāduni & Scotiſtarum pcedit ex fundamēto falſo. ſ. q forma ſubalis pōt intēdi & remitti & pͣñs ſucceſsiue acquiri & deperdi, ex quo ſequit gñonem ſubalem eſſe trāſmutationem ſucceſsiuā, & ſilr corruptionem, & p pñs eſſe motum, qm̄ de rōne motus eſt ſucceſſio vt declaratum eſt in lib. 4. phyſi. in cap. de vacuo. Destructo aūt hoc fundamento, & tenendo oēm formā ſubalem ſiue ſit corporis ſimplicis ſiue compoſiti conſiſtere in indiuiſibili, ita q ſibi repugnat intenſio & remiſsio, totus pceſſus dictarum opinionum ruit: Quod autem formæ ſubali repugnet intēſio & remiſsio determinauimus in li. 8. metap. in. q. 6. & tu vide illic, & inuenies ſolutiones rōnum quas formant Scotiſtæ contra viam noſtram.

Nunc aūt ſufficit ſoluere rōnes ſuper quas fuundauit ſe Iandunus pbando ſuam pmam conclōnem. Cum igitur arguit, quia aliqua gño ſubalis &c. negatur añs nec in via noſtra acceptatur dictum Cōmenta. de forma elementi q intendatur & remittatur. Ad pbationem negatur pña, ad pbationem pñtiæ iterum negatur pña, & nego q ſit idem iudicium de toto & parte nam qualitas pñs formam ſubſtantialem & qua conſeruatur ipſa forma in materia non conſeruat pro indiuiſibili, ſed pro aliqua determīata latitudine, vltra quam non conſeruat vnde ſi talis qualitas remittatur vltra talem latitudinem, non ſtat forma ſubſtantialis in via materia. v. g. ſtat forma aque in materia etiam q remittatur humiditas per duos aut tres gradus. Sed non ſtabit ſi remittatur per. 7. gradus.

Et qñ dicit Iandu. q illa eſt intentio phi in. 7. lib. de comparatione motuum, dico q reſponſio illi data eſt vera & eſt ad mentem B. Tho. in. 6 lib. phyſi. in expōne tex. 59. vbi dicit phs. Manifeſtum igitur, qm̄ qđ factum eſt neceſſe eſt fieri prius, &c. Et qñ dicit Iādu. q philoſophus ſupflue

repetiuiſſet, negatur conſequentia, quia alteratio cuius eſt tantum vnus terminus vt in dealbatione & alteratio cuius ſunt duo termini, intrinſecus quidem eſt forma accidentalis, extrinſecus autem eſt forma ſubſtantialis non ſunt eiuſdem rationis, quoniam prima dicitur abſolute alteratio, ſecunda autem dicitur generatio propter terminum vltimatum, & ideo non inutiliter repetiuit.

Et qñ nititur Iand. exponere & gloſare dicta pħi in hoc lib. 5. in tex. 8 & 9. quibus pbat pħs gñonem non eſſe motum, dicens q hoc fecit pħs quia aliqui errauerunt &c. patet expōnem ſuam eſſe meram imaginationem, quia pħs in hoc loco nullam facit mentionem de antiquis, ſed loquitur de gñone & motu ex natura rei, errores autem antiquorum circa gñonem rerum & alterationem, perſcrutatur & reprobat in 1. de gñone in tex. 2. 3. 4. 5. 6. vbi & reprobat Empedoclem Leucipum & Democritum.

Secunda via B. Tho. quæ in vno ſenſu cōcedit gñonem eſſe motum, in alio autem negat. Nam & in via noſtra diſtinguitur de motu, ſicut diſtinguit Iandu: ſed alio ſenſu, vnde aduerte q motus ſumitur dupl'r, primo pro oī actione tranſeunte, ſiue ſit ſucceſsiua ſiue inſtantanea modo inſtantanea ſit terminus ſucceſsiue, & dicitur motus cōmuniter ſiue vl'ter, vnde in hoc ſenſu & gño & corruptio & illuminatio dñr motus, & in hoc ſenſu pħus diffinit motum in. 3 lib phyſi. vt declarauimus in epithomi. 2. ſumit motus p tranſmutatione ſucceſsiua, cuius ſubiectum eſt ens actu, & terminus eſt diuiſibiliter acquiſibilis, & dr motus pprie & contracte; & in hoc ſenſu diſtinguit pħs in hoc li. 5. mutationem in gñonem & corruptionem & motum, vt in ſpēs oppoſitas, & differt motus ſic acceptus a gñone, nō ſolum ex ſubiecto, nec ſolum ex termino, quia. ſ. ſubiectum gñonis eſt ens in potētia, & ſubiectum motus eſt ens actu & terminus gñonis eſt ſuba, terminus autem motus eſt accidens ſed quia terminus gñonis eſt indiuiſibilis & indiuiſibiliter acquiritur ex conſequenti non ſucceſsiue, terminus autem motus eſt indiuiſibilis, & ſucceſsiue acquiſibilis, & ex hoc vltimo habet motus q diſtinguitur a gñone

vt ſucceſsiuum ab inſtantaneo. Quod autem terminus cuiuſcũq; gñonis ſubſtantialis conſiſtat in indiuiſibili, iam declaratum eſt in lib. 8. metaph. q. 6. vt ſupra diximus.

Et contra hanc determinationem non inuenies argumẽta fortia, nam oẽs arguentes ꝓcedunt ex hoc fundamento, ꝗ non repugnet formæ ſubali, eductę de potentia materiæ intẽdi & remitti & partibiliter acquiri, & habere gradus intrinſecos, quod fundamentum non concedimus, & eorum argumenta ſoluimus hic. & in. 8. meta. q. 6.

Tu ſolum hoc argumentum aduerte. Omnis tranſmutatio ſucceſsiua eſt veræ & proprie motus in via. B. Tho. Sed gñio ſubſtantialis eſt tranſmutatio ſucceſsiua ergo &c.

Probatur mi. gñio eſt tranſmutatio de non eſſe ad eſſe, aut ergo mã qua res tranſmutatur de non eſſe ad eſſe, pro eodem inſtanti eſt ſub eſſe & non eſſe, aut pro vno inſtanti eſt ſub eſſe & pro alio ſub non, eſſe non primum, quia ſequerentur contradictoria ſimul in eodem vt patet, ergo ſecundum. Sed inter quælibet duo inſtantia datur medium tempus ergo in hoc tempore medio tranſmutatur res generanda a non eſſe ad eſſe, hæc autem tranſmutatio eſt generatio ſubſtantialis, ergo fit in tempore, ergo eſt ſucceſsiua, ex conſequenti motus proprie dictus.

Ad hoc negatur mi. ad ꝓbationem dico ꝗ diuiſio eſt inſufficiens, nam vt declarabitur in lib. 6. rei permanentis generande non datur vltimum non eſſe in vltimo inſtanti & primum ſui eſſe in inſtanti ſequenti, quia ſic argumentum haberet aliquam apparentiam, ſed toto tpe præcedenti vltimum inſtans introductionis formæ eſt ſub non eſſe in inſtanti aũt vltimo illius temporis habet primum ſui eſſe, inter tempus autem & inſtans non datur medium, & ideo ſequitur generationem ſubſtantialem eſſe inſtantaneam & non ſucceſsiuam. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Q ō. 2. Si eſt contrarietas in ſubſtantia, ſm ſubſtantiam non eſt motus propter nullum entium ſubſtantiæ contrarium eſſe. Textu. 10.

IN HAC qõnã non eſt imorandum ad inueſtigandum ſi ꝓ aliquo ſenſu eſt ſuba contraria ſubæ, qm̃ id iam in-

ueſtigauimus in 10.li.met.in.q.18 vt videre poteris Sed volo imorari circa rõnem quam facit Ariſ qua ꝓbat ideo non eſſe motum in ſuba quia in ea non eſt contrarietas, & intendo declarare an hæc ratio ſit potius famoſa & probabilis quam demonſtratiua & neceſſaria.

Tu igitur aduerte ꝙ aliter dicendum eſt ſm Commen. & ſequentes eum, & aliter ſm b Tho Nam ſm Commen. in hoc li.5 in com̄.10.Ariſ.duplici rõne ꝓbat motum non eſſe in ſuba.Primo.Quia trãſmutatio quæ eſt in ſuba non habet ꝓ ſubiecto ens actu ſed ens in potẽtia quod eſt materia prima.Motus aũt ꝓ ſubiecto habet ens actu, vt declaratum eſt in.q ꝓcedenti Et ſup hanc dicit Commen.ꝙ Ariſ. ſuſtentatus eſt improbando ꝙ in ſuba non eſt motus.Secũdo quia vbi eſt motus ibi eſt cõtrarietas, & quia in ſuba nõ eſt cõtrarietas ideo in ea non eſt motus.& ſm Comment. licet ꝑma rõ ſit demſ͞atiua,quia ſuper eam ſuſtentauit ſe: pl᷒s non tñ hæc ſecunda,ſed potius famoſa,vnde ſic inquit Cõmen.in cõmen.10.& iſta declaratio qua declarauit ꝙ in ſuba non eſt motus fundatur ſup hoc ꝙ in ſuba non eſt cotrarietas,& ꝙ motus eſt in contrariis,& forte iſta declaratio eſt famoſa,& illa qua ſuſtentatus eſt,eſt illa ꝙ̄ ꝑdixit, ꝙ trãſmutatio quæ eſt in ſuba eſt gñō & corruptio & gñō & corruptio non ſunt motus quia ſunt in illo quod eſt in potentia non in actu,& motum eſt in actu,hæc Commen. Et Iandu.in li.5 phy.in q.3.ſequens Commen. ſic corroborat. Quod illa rõ ſit famoſa ſolum.i.ꝓbabilis & non demonſtratiua ſignum ſumitur ex eo ꝙ non vr̃ vliter verum ꝙ motus nullo modo ſit ad illud quod non habet contrarium,quia motus circularis eſt veriſsimus motus vt patet .8.libr. & tamen non eſt ad contrarium proprie vt etiam dicitur in.8 huius.

Sed.b.Tho.in expõne text.10.tenet rõnem illam eſſe demſ͞atiuam & nõ ſolum ꝓbabilem.Dicit.n.ꝓbatio Ariſ. qua ꝓbat in ſuba non eſſe motum quia non eſt ibi cõtrarietas eſt demſ͞atiua,& non ꝓbabilis tantum vt Com innuere,vr̃ licet poſsit & alia rõne probari ꝙ motus non eſt in ſubſtãtia quam ſupra poſuit.quia.ſ.ſubiectum formæ ſub

ſtantialis eſt ens in potentia tantum, hæc B. Tho. Mouetur autem B. Tho. ad ponendum dictam rõnem eſſe demonſtratiuã ex eo q cum omnis motus fiat in tẽpore, & de rõne motus ꝓprie dicti ſit ſucceſsio ĩpoſsibile eſt aliquid moueri ab vno termino ad aliũ, niſi inter eos ſit quædã diſtantia & aliqui gradus ſm quos res mota ſucceſsiue tẽdit ad terminum ad quem, q ſi ĩmediata & ſtatim ſit tẽdentia ab vno termino ad aliũ iam non erit motus, cũ ibi non ſit ſucceſsio, ſed mutatio vt diſtinguitur contra motũ, vnde ſi quid tenderet a puncto. A ad punctũ B. moueretur qa cadit linea intermedia, per quam continue & ſucceſsiue tẽditur ab A ad B ſi quid autem tenderet a pũcto A ad lineã ĩmediate ſequentem, non moueretur ſed mutaretur in inſtanti, quia inter punctum & lineã nulla eſt diſtantia & nulli gradus ſucceſsiue acquiſibiles. Cũ ergo in forma ſubſtãtiali nulli ſint gradus ſucceſsiue acquiſibiles, vt declarauimus in lib. 8. metaph. non datur vera diſtãtia inter formas ſubſtantiales, niſi accipiamus talem diſtantiam inquantum hæc forma non eſt illa, ſed hæc diſtantia nõ facit oppoſitio non contrariam ſed contradictoriam, vel priuatiuã inquãtum vna forma habet ãnexã priuationẽ alterius. Quod ſi hmõi oppoſitio dicatur contraria erit large & cõmuniter dictũ vt diximus in lib. 8. metaph. q. 18. Quia igitur in forma ſubſtantiali non eſt aſsignare talem diſtantiam cũ pluralitate graduum ſucceſsiue acquiſibilium, quæ eſt cõditio neceſſario requiſita ad veram contrarietatem & ad motũ proprie, dictũ, ideo rõ qua ꝓbat pħs nõ eſſe motũ in ſubſtantia quia in ea non eſt contrarietas ꝓprie dicta, eſt demõſtratiua & neceſſaria, quia procedit ex natura motus.

Dictum autem Commẽ. non acceptatur in via B. Tho. & qñ Iandu. pro ſigno adducit, q non eſt vřter verũ &c. Signũ ſuũ nihil valet qm̃ intentio philoſophi eſt dicere q in quocunq; genere vel pñto eſt motus in eo eſt contrarietas, & qm̃ in pñto vbi eſt contrarietas, quia ſm locum aſsignatur maxima diſtantia, ſ. centrum mundi & circũferentia cœli, ideo in vbi ẽ motus, & qm̃ in pñto ſubiecte nullo modo ꝓprie ẽ cõtrarietas nec reſpectu cuiuſcunq; ſpeciel

ideo non eſt motus in ea, licet ergo motus circularis nō ſit inter loca contraria, ſed ab eodem ad idem tamen verū eſt dicere ꝙ motus localis poteſt eſſe inter contraria puta motus localis rectus. Hoc autem non inuenitur in aliqua mutatione ſubſtantiali quia nulla forma ſubſtantialis contrariatur alteri. Et ideo abſolute & vľiter in ſubā non poteſt eſſe motus & ſic patet ꝙ licet non ſit vľiter verum, oēm ſpeciem motus eſſe ad contrarium, tamen eſt vľiter verū ꝙ in quocunꝗ genere eſt motus in eo eſt inuenire motum inter cōtraria, & quoniam vt diximus hoc non poteſt ſaluari in genere ſubſtantiæ, ideo in ea non eſt motus. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 3. Si relatio poteſt aduenire alicui de nouo nulla mutatione facta in ipſo

Neque eſt in ad aliquid contingit enim altero mutante verum eſſe alterum nihil mutans. Textu. 10.

IN HAC qōne aduerte ꝙ eius reſolutio pendet ex identitate vel diſtinctione relationis & fundamenti. Nam qui tenent identitatem optime ſaluant ꝙ relatio aduenit alicui de nouo ſine ſui mutatione, & nos ſaluauimus in li. 5. metaph. in. q 22. vt videre poteris, qm̄ illic ſuſtinemus idētitatem relationis & fundamenti & ſoluimus rationes in oppoſitum nec eſt repetendum hic.

Qui aūt tenent diſtinctionem inter relationem & fundamentum non ſolum formalem ſed etiam realem, vt ſaluēt pħm dn̄tem ꝙ relatio aduenit alicui de nouo ſine ſui mutatione diſtinguunt de mutatione, qm̄ aliqua eſt indiuiſibilis & inſtantanea. aliqua autem eſt ſucceſsiua, & ex hac diſtinctione dicunt duo Primo ꝙ nulla relatio realis pōt attribui alicui de nouo niſi aliqua tranſmutatio ſaltem indiuiſibilis facta ſit in ipſo, & hoc ſic ꝓbant, ſtante diſtinctione reali inter relationem & fundamentum, Oē quod ſe habet nunc aliter quam prius eſt tranſmutatum vt patet ꝑ pħm in. 6. lib phyſi. in tex. 37. Sed omne cui attribuitur de nouo aliqua relatio realis, quæ realiter diſtinguitur a ſuo fundamento, aliter ſe habet nunc quam prius. Nam ſi ſe habe

ret omnino eodem modo nunc & prius ſicut prius nõ inerat ei relatio ſic nec nunc. Secundo dicunt ꝙ relatio realiꝰ põt attribui alicui de nouo ſine mutatione ſucceſsiua facta in ipſo, & ſic declarant. ſi Sortes hodie ſit albus, & cras fiat aliquis albus in craſtino Sortes fiet ſimilis illi albo, qui non eſt ſimilis hodie, & tamen in ſorte nulla fiet mutatio ſucceſſiua, qm̄ eo inſtanti quo terminabitur dealbatio in illo albo adueniet ſimilitudo ſorti, quæ ante illud inſtans non erat. Et erit aduentus ſilitudinis in ſorte, ſicut aduentus luminis in aere, qui eſt inſtantaneus vt declarabitur in lib. 6. Iſti igitur dicunt ꝙ pħs non intendit relationem realem de nouo aduenire alicui nulla penitus facta mutatione in eo, quia ratio adducta ad primum dictum concludit inſolubiliter, ſed intendit de mutatione ſucceſsiua quæ eſt veræ motus ita quod philoſophus intendit ſic arguere. Ad illud quod de nouo aduenit alicui ſine ſui mutatione ſucceſsiua nõ eſt motus ſed relatio eſt talis, ergo &c.

Sed hæc põ non ſoluat dictum pħi, qm̄ ſi intendit ideo ad relationem non eſſe motum quia poteſt aduenire alicui ſine mutatione ſucceſsiua ergo cum aliqua qualitas puta lumen adueniat aeri ſine mutationem ſucceſsiua qm̄ vt declarabitur in lib. 6. illuminatio fit in inſtanti, ſequitur ꝙ eadem rõne nec ad qualitatem erit motus, quod eſt contra pħm. Difficillimum eſt ergo ſaluare dictum pħi a ponentibus diſtinctionē realem inter relationem & fundamentū.

Alii aũt conantur ſic diſtinguere, relatio põt aduenire alicui dupł'r. Primo vt ſubiecto. Secundo vt termino, ſi aduenit alicui vt ſubiecto non põt aduenire ſine mutatione ſubiecti, quia qñ aduenit de neceſsitate ſe habet ſubiectum aliter q̄ priꝰ ſi aduenit vt termino, põt ei aduenire ſine quacunqꝫ mutatione facta termino. Quod declarant ſic. Conſtat ꝙ eſſe dextrum eſt eſſe relatiuum. modo aliquid poteſt eſſe dextrum nunc quod prius nõ erat dextrum nulla mutatione facta in illo, vt ſi colūna nunc eſt ad ſiniſtrum alicuius hoīs, ipſo hoīe mutato & columna nullo modo mutata verum erit dicere ipſam eſſe dextram, & ecõuerſo ſilr̄ poteſt contingere ꝙ aliquis calor nunc eſt viſus ab aliquo

& prius non erat viſus, & tamen nulla mutatio facta eſt in calore qui eſt terminus viſionis, & tamen eſſe viſum & vl'iter eſſe cognitum vel eſt eſſe relatum vel non eſt ſine aliqua relatione. Dicunt ergo iſti ꝙ dictũ philoſophi ſic debet intelligi, ideo in ad aliquid non eſt motus, quia poteſt aduenire alicui vt termino ſine mutatione ipſius, licet non poſſit aduenire alicui vt ſubiecto ſine mutatione ſubiecti.

Sed ſi aduertis ſiue ſit verum ſiue non ꝙ relatio pōt aduenire de nouo alicui vt termino, conſtat ꝙ eorum ꝓbatio non eſt ad ꝓpoſitum. Nam vt dicit B. Th. in expōne dictũ philoſophi non habet difficultatem in relationibus rōnis, quæ nihil ponunt reale nec quo ad fundamentum, in eo in quo ſunt, ſicut eſt relatio ſcibilis ad ſcientiam, cogniti ad cognoſcens. viſi ad videntem & dextrum & ſiniſtrum in columna, in qua nulla eſt virtus motiua, quæ eſt fundamẽtum dextri & ſiniſtri. Sed difficultatem patitur in relationibus mutuis realibus, quæ in vtroq; extremo ponunt fundamentum reale & æqualitas & ſimilitudo. Cum igiť non probent ꝓpoſitum niſi in relationibus rationis, vt de dextro & ſiniſtro in columna. de reſpectu coloris viſi ad videntem & vniuerſaliter de reſpectu cogniti ad cognoſcentem, conſtat probationem ſuam nihil valere.

Vt igitur dictum philoſophi ſuſtineatur vt verum in oĩ relatione poſita in p̄nto quæ eſt relatio realis, melius eſt vt teneas identitatem inter relationem & fundamẽtum, quo poſito conſtat ꝙ qñ eſt fundamentum in vno extremo, in eo eſt tota realitas relationis licet non formalitas, & qñ ponitur fundamentum in altero extremo inſurgit formaliter relatio in extremo in quo iam poſitum erat fundamentum, nulla realitate relationis ſibi de nouo adueniẽte. quia iam prius inerat, & ideo non eſt neceſſe ꝙ mutetur. Et aduerte ꝙ in præſenti quæſito non habebis plenam reſolutionem niſi videris in. 5. metaphy. q. 22.

Quæſtio. 4. Si motus accipit eſſe per motum.
Non eſt motus, motus nec generationis
generatio, nec omnis mutationis
mutatio. Textu. 10.

IN HAC qõne aduerte ꝙ non ſtat principalis difficultas in ꝓbatione cõcl'onis negatiuæ quæ eſt hæc de mẽte pħi. Motus nõ eſt motus vt ſubiecti.i.motus nõ mouetur, neq; vt termini ꝑ ſe.i.motus nõ terminať ꝑ ſe ad motum ſed ad formam puta q̃titatem aut qualitatem &c. & quod dico motu intellige de oĩ mutatione vt de gñone & corruptione. Nam hæc cõcl'o inſolubil'r ꝓbabitur. Sed ſtat difficultas in rõnibus pħi, ex quibus vt dicemus vñr aliquæ nõ cõcludere intẽtum. Vt ergo reſoluať quæſitum ſic ꝓcedendum eſt. Primo ꝓbabiť ꝑpoſita cõcl'o vnica rõne inſolubili. Secundo defenſabitur rõ ſecunda pħi quæ incipit in tex. 13. qua intendit ꝓbare ꝙ gñõ non eſt gñonis vt termini. Nam inter omnes rões quas adducit pħs in p̃ſenti propoſito illa patitur difficultatem. Tertio ſoluetur dubium.

Quantum ad primum ꝓbatur ꝙ motus non ſit motus ſic, ſi motus eſt motus aut eſt ſicut ſubiecti, aut ſicut termini, nõ primo. Quia ſi motus eſt motus vt ſubiecti ergo motus mouetur puta augetur aut alterať, ſed hoc eſt falſum, qm̃ motum vt quod, eſt ſuba ſiue corpus quod abiiciens ſi ue recedens a termino a quo, recipit terminum ad quem. conſtat aũt motum non eſſe ſubam neq; corpus, ergo &c. Non ſecundo, quia ſi motus terminatur ad motum, vt ad terminum ꝑ ſe (nam de termino ꝑ ſe hic intẽdimus, qm̃ ꝙ motus terminetur ad motum ꝑ accidens non eſt difficultas vt motus localis ad egrotationem) neceſſe eſt vt terminetur ad motum oppoſitum, puta dealbatio ad denigrationem & motus ſurſum ad motũ deorſum. Nam vt docuit philoſophus in li. 1. tex. 44 motus non terminatur ad non oppoſitum niſi ꝑ accñs vt dealbatio eſt ꝑ ſe ad albedinem quæ ponitur nigredini ſi aũt terminatur ad muſicam erit ꝑ accñs. Sed impoſ'e eſt ꝙ motus terminetur ad motũ oppoſitum, qm̃ ſequuntur duo manifeſta inconuenientia. Primum eſt ꝙ idem ſubiectum moueretur ad duo contraria ſimul & ſm actum. Nam ponatur ꝙ calefactio quæ eſt motus ad calorem terminetur per ſe ad infrigidationem quæ eſt motus ad frigiditatem, ſequitur ꝙ ꝑ calefactionem tendit ad calorem, & quoniã ſm te non terminatur calefactio

niſi ad infrigidationem ſimul mouetur ad frigiditatem,& ſequitur ꝙ terminata calefactione & frigidatione idem ſubiectum neceſſario erit calidum & frigidum ẽt ſub gradibus intenſis qđ eſt impoſſe, vt docuit pħs in.10.lib metap. ſm eſt ꝙ idem ſubiectum neceſſario ſimul recedit ab vno termino puta a nigredine,& accedit ad eundem. Nam poſito ꝙ ſortes moueatur ꝑ dealbationem ad denigrationem, ꝑ dealbationem recedit a nigredine, & ꝑ denigrationem accedit ad nigredinem. Hoc autem eſt impoſſe, ergo &c.

Quantum ad ſecundum aduerte ꝙ pħs in tex. 13. intendens ꝓbare ꝙ gñō nō eſt gñōnis vt termini facit hãc ꝯñam ſi gñō eſt gñōnis, ergo nihil fit neq; mutatur aliquid. Ad ꝓbandum aũt hãc ꝯñam p̃mittit duas ꝓpōnes, quarum p̄ma eſt hæc, ſi gñō eſt gñōnis ergo erit ꝓceſſus in infinitum in gñōnibus, quia eadem rōne ſecunda gñō habebit aliã gñōnem & tertia aliam, & ſic in infinitum, ſecunda eſt hæc ſiultima gñō erit neceſſe eſt p̄mam eſſe. Ex his duobus ꝓpōnibus deducit pħs ſuam ꝯñtiam vt videre poteris in expōne b. Tho. Sed hæc rō pħi vr̃ nō valere, qm̃ ſecunda ꝓpō ſupquã ſe fundat cōtradicit doctrinæ ſuæ, nam ipſe ponit tp̄s æternum, & dies ꝓcedere in infinitum, & tñ hæc ꝯña non valet ſi datur dies vltima dat̃ p̄ma cõſtat.n.ꝙ datur vltima quæ eſt hodierna, & tñ apud pħm non datur p̄ma al̃r nec tp̄s nec motus cœli eſſet æterna, non ergo iſta ꝯña valet, ſi in aliquo eſt ꝓceſſus in infinitum, & in eo eſt dare vltimum de facto, ergo eſt dare primum, ſic in propoſito non valet, ſi eſt ꝓceſſus in infinitum in generationibus, & datur vltima de facto, ergo eſt neceſſe dare primam.

Vt igitur ſcias ſuſtinere rōnem pħi, aduerte ꝙ pħs i hoc lib.5. in tex.6. poſtq̃ diuiſit motum & mutationem in ꝑ ſe & ꝑ accidens, dixit ſe velle dimittere motum & mutationem per accidens, & intendere in ſequentibus de eo quod eſt ꝑ ſe, idem replicat in tex. 17. vbi inquit. Hanc aũt. ſ. mutationem ſm accidens dimiſimus olim, intendit ergo in oībus ſuis rōnibus, ꝙ nec mot⁹ eſt motus ꝑ ſe, nec gñō eſt gñōnis per ſe, facto hoc fundamento dico ꝙ ſecunda ꝓpō pħi eſt vera & neceſſaria, qm̃ ſi gñō eſt gñōnis per ſe inter

hmõi gñones eſſet ordo eſſentialis, ea aũt inter quæ eſt ordo eſſentialis ſic ſe hñt ꝙ ſequens pendet a pcedenti & ſuppponit illud, & ſi datur vltimum neceſſe eſt dare pmum, qm̃ vt declaratum eſt in lib. 2. meta. tex. 5. in p ſe ordinatis vltim um & medium pendet a primo, & qui aufert primũ auſe t medium & vltimum. Et id iam declarauimus in lib. 2. meta. in. q. 5. vt videre poteris: Bene ergo dicit pħs ꝙ ſi vltima gño erit, neceſſe eſt primam eſſe. Obiectio aũt facta de tpe & motu æterno, nõ valet qm̃ inter vltimam diem & pcedẽtem nõ ſtat ordo eſſentialis ſed accidẽtalis accidit. n. vltimæ diei ꝙ infinitæ pceſſerint eam. In ordinatis aũt per accidens non eſt neceſſe ſi datur vltimum ꝙ datur primum, qm̃ ſequens non pendet eſſentialr̃ a pcedenti. Patet ergo ꝙ ſecunda ppõ pħi eſt vera & neceſſaria ſic intellecta, & rõ pħi eſt efficax. Intendit. n. ſic arguere, ſi gño eſt gñonis per ſe. i. ſi gño per ſe generatur ita ꝙ per ſe accipiat eſſe p gñonem gñones pcederẽt in infinitum. Nam qua rõne vna generaretur & alia & alia, & ſic in infinitum, ſi procederent in infinitum non daretur prima, ſi non daretur prima nulla eſſet gño, neqꝫ mutatio, qm̃ in per ordinatis omnia pendant a primo. Quo remoto, remouentur omnia ſequentia, ita ꝙ non eſt dabile medium nec vltimum.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ dubium conſurgit contra eandem ſecundam rõnem philoſophi, & ẽt cõtra alias ſequentes, quia philoſophus aſſumpſit in his rõnibus viam pbandi ꝙ gño non eſt gñonis nec motus eſt motus vt termini & non vt ſubiecti, nam ꝙ non ſit vt ſubiecti, iam pbauit in prima rõne, vbi fecit hãc diſtinctionem. ſi motus eſt motus & gño eſt gñonis, eſt vt ſubiecti vel vt termini, & deſtruens vtrũqꝫ primo pbauit ꝙ non eſt vt ſubiecti. Deinde incepit pbare ꝙ non eſt vt termini, ad quod pbandũ inducit pcipue ſecundam rõnem, quæ incipit in tex. 13. & tertiam quæ incipit in tex. 14. Et tamen tam in ſecunda q̃ in tertia intendit concludere ꝙ ideo gñonis non eſt generatio quia eſt impoſſe ꝙ generatio generetur, per quod videtur concludere ꝙ gño non poteſt eſſe ſubiectum gñonis. Nam quod ſe habet vt quod eſt ſubiectum, ſi autem inten

dere determino, non concluderet hanc gño non generatur. Sed hanc. Generatio non eſt ad generationem, ſicut cõcludimus. Dealbatio non eſt ad nigredinem, ſi autem concluderemus q dealbatio non dealbatur, concluderemus de ſubiecto & non de termino.

Ad hoc dr̃ q terminus motus ſiue gñonis eſt duplex. ſ. terminus quo, & terminus qd̃, ꝓmum eſt forma ſiue ſubãlis ſiue accidẽtalis, ſm eſt ꝯpoſitum qd̃ acquirit eſſe. Qñ volumus exprimere terminũ quo, ſic dicimus, calefactio eſt ad calorẽ, latio ad vbi augmentum ad q̃titatem. Gño ignis ad formam ignis. Qñ aũt volumus exprimere terminum qd̃, ſic dicimus, calefactione fit calidum. i. calefactio terminaſ ad calidum, gñone fit genitum. i. gño terminaſ ad genitum. In ꝓpoſito ergo ſicut in iſta, ignis gñatur. ly ignis dicit terminum qd̃. & nõ ſubiectum gñonis. hoc. n. nõ eſt cõpoſitum ſed mã vt declaratum eſt in 1. lib. phy. & in. 1. de gñone. ſic qñ pħs concludit q gño non generatur, ſumitur ly gño ꝓ termino quod. q. d gño non generatur. i. generatio non poteſt eſſe via ad generationem, ita q generatio accipiat eſſe per generationem ſicut calidum accipit eſſe per calefactionem & ignis per generationem.

Ad obiectionem ergo quando dicitur. Quod ſe habet vt quod eſt ſubiectum, negatur iſta, qm̃ poteſt ſe habere vt terminus quod. Et quando dicitur. ſi autem intẽderet &c. Dico q hic modus proprie non valet niſi de termino quo, philoſophus autẽ intendit de termino quod. Et ideo obiectio non concludit. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 5. Si in quantitate & qualitate & vbi eſt motus. quia eſt in eis contrarietas.

Relinquitur ſecundum quale aut quantum & vbi motum eſſe ſolum. In vnoquoq enim horum eſt contrarietas. Textu. 18.

IN HAC qõne aduerte q philoſophus intendit hãc rõnem, vbicunq eſt contrarietas ibi eſt motus. Sed in q̃titate & qualitate & vbi eſt cõtrarietas. ergo in eis eſt motus. Et huius quidem rõnis maiorem non ꝓbat hic quia relinquit eam ꝓbatam ex doctrina li. 1. phy. tex. 45. & 47.

vbi manifeſtat motum eſſe p ſe inter contraria. & in hoc li. .5. in tex. 9. aſsignans drĩam inter mutationem quæ diſtinguitur in gñonem & corruptionem, & inter motum, dicit ꝙ mutatio eſt inter oppoſita cõtradictoriæ. Motus aũt inter cõtraria. Minorem ẽt nõ ꝓbat hic quaſi hñs eam ꝑ manifeſta ſm euidẽtiam nãlem & a ſenſatis vel quia non ita cõſtat in vbi & in q̃titate eſſe cõtrarietatem ſicut in qualitatibus, quas videmus ad ſenſum eſſe actiuas & paſsiuas adinuicem, ſuſceptibileſq; ſucceſsiuæ in eodẽ ſubiecto quæ ſunt cõdõnes contrariorum vt declarauimus in. 10. li. meta. qõ. 13. &. 18. ideo vt appareat efficacia rõnis inductæ a pħo. intẽdo hic manifeſtare, ſi verum eſt ꝙ in qualitate & quantitate & vbi datur contrarietas neceſſaria motui, & ſic ꝓcedẽdum eſt. Primo declarabitur. Quæ contrarietas ſufficit ad motum & quæ nõ. Secundo ſi in qualitate & quantitate & vbi eſt contrarietas ſufficiens ad motum. Tertio ſi hmõi contrarietas inuenitur eodem modo in tribus prædictis p̃ntis. Quarto ſoluentur quædam obiectiones.

Quantum ad p̃mum aduerte ꝙ vt diſtinguimus in lib. 10. meta. q. 18. cõtrarietas eſt duplex. ſ. impſecta ſiue cõis & ꝑfecta ſiue ꝓpria, impſecta ſiue cõis eſt illa quæ ſolũ continet cõem radicem cõtrarietatis. Hæc aũt cõis radix eſt excellentia & defectus, nam quæcũq; contraria adinuicẽ cõparata ita ſe hñt ꝙ vnum eſt nobilius reliquo. Perfecta ſiue ꝓpria eſt illa quæ vltra cõmunem radicem contrarietatis dicit maximam diſtantiam inter duo gradualiter ſiue ſucceſsiuæ acquiſibilia, quorũ eſſe non ſtat in indiuiſibili, nec ſua acquiſitio eſt inſtantanea. Et hanc contrarietatem manifeſtæ videmus inter qualitates tertiæ ſpeciei.

Poſita hac diſtinctione de quã ẽt mentionem fecimus in 10. meta. q. 18 & in hoc li. 5. q. 2. Dico ꝙ contrarietas cõis non ſufficit ad motum, alr̃ in p̃nto ſubæ eſſet motus, cuius cõtrarium determinauit pħs ſupra in tex. x. Conſtat. n. ꝙ formæ ſubales a quibus trahuntur ſpẽs rerum ita ſe hñt ꝙ vna eſt excellentior alia. Quare &c. Cõtrarietas aũt ꝓpria eſt illa quæ eſt neceſſaria motui, eo ꝙ cum ſit de rõne motus ſucceſsio & cõtinuitas, debet eſſe inter formas nõ inſtã

taneæ & indiuiſibiliter acquiſibiles ſed ſucceſsiuæ & diuiſibiliter, quoniam iſtæ conditiones ſaluantur vt declarabimus in quantitate & qualitate & vbi, ideo philoſophus ponit motum in his tribus prædicamentis.

Quantum ad ſecundum manifeſtandum eſt ꝙ in his tribus p̄ntis ſi contrarietas ſufficiens motui, & arguitur ſic, vbi ſunt duo extrema maxime diſtantia ſub eodem genere, ſimul incompoſibilia, ſucceſsiuæ acquiſibilia, ibi eſt contrarietas ſufficiens motui, hanc manifeſtauimus in parte p̄cedenti. Sed in his tribus p̄ntis inueniũtur p̄dicta, ergo &c. Hanc minorem cõſtat eſſe veram in p̄nto qualitatis, vt patet in genere ſaporum & odorum, & tangibilium qualitatum, manifeſtatur aũt in quantitate deinde in vbi. Nam in qualibet ſpẽ nãli datur maxima & minima quantitas, puta in nã hoīs datur ita magna quantitas ꝙ ipſa nã hoīs nõ poſſet ſaluari ſub maiori, & ita parua ꝙ non poſſet ſaluari ſub minori, & huius rõ eſt quia ſm philoſophum in. 2 lib. de aīa text. 41. omnium nã conſtantium eſt determinata quantitas & magnitudo, ergo in quantitate poſſunt ſummi duo extrema maximæ diſtantia ſub eodem genere puta ſub linea, vel ſuperficie vel corpore determinato ad certam naturam. Quod autem talia extrema ſint incompoſſibilia ſimul in eodem patet quia maximum includit negationem minimi, & econuerſo, ergo ſi ſe compaterenſ verificarentur contradictoria de eodem. Quod aũt ſint ſucceſſiuæ acquiſibilia patet quia res aīata genita ſub minima q̃titate ſub qua põt ſtare in nã forma aīati p ſucceſsiuũ augmentum pertingit ad quantitatem perfectam. In vbi aut manifeſtatur ſic. Nam in vniuerſo ſm motum grauium & leuium. dantur duo vbi maximæ diſtantia. ſ. concauum orbis lunæ, vltra quod non põt aſcendere leue, & centrũ mũdi vltra quod non põt deſcendere graue, & ſunt ſimul incompoſsibilia, qm̃ vnum eſt vbi ſurſum & alteꝝ vbi deorſum, quorum vnum includit negõnem alterius, & ſunt ſucceſsiuæ acquiſibilia, qm̃ contingit ignem aſcenſu continuo moueri ab vbi deorſum ad vbi ſurſum. Quare &c.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ non eodem modo inuenitur

venit ɔtrarietas ſufficiens motui in his trib⁹ ꝑdicamentis. Nam licet in eis detur maxima diſtantia duoꝝ extremorū ſub eodem genere vt manifeſtauimus & ſucceſsiua acquiſitio, tñ iſtæ cōdōnes al'r inueniuntur in qualitate, & al'r ī quātitate & vbi. Nam in qualitate inuenitur maxima diſtantia duoꝝ extremoꝝ abſolutæ & ſimpl'r, ſicut in colore album & nigrum, in ſapore dulce & amaꝝ, in qualitate tāgibili calidum & frigidum, & inuenitur ſucceſsiua acquiſitio ſm intenſionem & remiſsionem, quæ qño fiant iam determinauimus in. 8. metaphy. q. 6. Et vltra has duas cōdōnes inuenitur tertia, qua dr̃ ꝙ cōtraria ſunt duæ formæ actiuæ & paſſiuæ adinuicē, quæ ſe mutuo expellunt ab eodē ſubō &c. Hæc conditio ſeruatur propriæ & qualitatibus tertiæ ſpeciei, vnde p̄bs in. 7. lib. phyſi. in tex. 14 iuxta hmōi qualitates ponet alterationē propriæ fieri. Et ꝑꝑ has tres cōdōnes tenemus ꝙ abſolutæ & perfectiſsimæ inuenit contrarietas in qualitate. In quātitate aūt & vbi nō ſeruat ſimpl'r tertia condō, qm̄ q̄titas vt q̄titas nō eſt forma actiua aut paſsiua, niſi forte vt adiuncta formæ & qualitati naturali. Similiter locus vt quātitas nō agit in locatum nec patit, niſi ſumat locus pro corpore naturali locante ex virtute ſibi impreſſa a cœlo, qua hēt ſeruare aut deſtruere locatum vt declarauimus in lib. 4. in. q. 2. &. 15. nec ſeruatur ſimpl'r prima. ſ. maxima diſtantia. Nam ōis q̄titas continua eſt diuiſibilis in infinitū, & pōt ei fieri additio in infinitū, mō quo declaratum eſt in. 3. lib. In q̄titate aūt diſcreta licet detur minimus numerus. i. dualitas nō tñ maximus, ſimiliter in loco nō datur hmōi maxima diſtātia ſimpl'r. Nam quocūqȝ loco ſurſum dato poſſum imaginari ſuperiorē & ſic in infinitū. Seruat aūt in q̄titate hæc maxima diſtantia ſolum in natura determinata rōne motus augmenti & decremēti prout. ſ. res naturalis exiſtēs ſub minima quātitate in ſui principio poteſt ſucceſsiuæ augeri vſqȝ ad maximā q̄titatē ſibi debitam. In vbi aūt ſeruatur maxima diſtantia rōne motus localis grauium & leuium, prout declarauimus in lib. 4. phyſi. ī qō. 3. Et tu vide illic. Nec ſeruatur ſecunda condō ſm eādē rōnē in qualitate & quātitate. nam alteratio eſt ſm intenſionem

& remiſsionem formæ. Augmentum aũt & decremẽtum eſt ſm maiorem & minorem extenſionẽ. Quod.n.eſt ſm magis & minus in qualitate, eſt ſm maius, & minus i quãtitate. Patet igitur ꝙ non eodem modo inuenitur contrarietas ſufficiens motui in prædictis tribus pñtis.

Quantum ad quartum aduerte ꝙ contra determinationem factam vr̃ eſſe philoſophus in prædicamẽtis, qui dicit quãtitati nihil eſſe contrarium.

Sed dicendum ꝙ phs loquitur in comparatione ad qualitatem, in qua vt oſtendimus eſt perfectiſsima cõtrarietas, qm̃ in ea reperiuntur oẽs cõdões ſimplr requiſitæ ad omnimodam cõtrarietatem, quas declarauimus eſſe tres vltra cõem radicem contrarietatis, quæ eſt ſuperabundantia & defectus, de qua radice loquitur phs in lib de longitudine & breuitate vitæ, & dicit ꝙ ſuperabundans cõtrariaẽ diminuto, & qm̃ in q̃titate non inueniuntur ſimplr tales condões vt declarauimus ideo dicit phs ꝙ contrarietati nihil eſt cõtrarium.q.d licet in quãtitate ſit cõtrarietas prout inueniẽ in ea maxima diſtanria in natura determinata & ſucceſsiua ꝓceſsio ꝑ motũ augmenti & decremẽti ab vno extremo ad aliud, tñ quia ibi non eſt maxima diſtantia ex nã q̃titatis, nec inteſio & remiſsio, nec actiuitas & paſsiuitas, ideo in reſpectu ad qualitatẽ q̃titati nihil eſt ꝯtrarium.

Solent ẽt aliqui arguere ꝙ in vbi non ſit cõtrarietas, quoniã licet vbi ſurſum & vbi deorſum vt ſic opponanẽ communi radice ꝯtrarietates non tñ contrarietate proprie dicta, eo ꝙ cõtraria propriæ dicta ſunt apta ſuccedere ſibijn uicem in eodem ſubo ex lib.x. metaphy. tex. 14. Sed vbi ſurſum ad quod mouentur leuia, & vbi deorſum ad quod mouentur grauia, non poſſunt ſibijnuicẽ ſuccedere, patet .n.ꝙ vbi deorſum non poteſt eſſe in concauo lunæ, vbi eſt vbi ſurſum, nec vbi ſurſum poteſt eẽ in centro mundi, vbi eſt vbi deorſum ergo &c.

Ad hoc diciẽ ꝙ ſicut eẽ actiuum & paſsiuum adinuicẽ & ſe mutuo expellere ab eodem ſubiecto, eſt conditio cõueniens proprie ex natura ſua ſolis qualitatibus cõtrariis, ſic etiam ſibinuicem ſuccedere ĩ eodem ſubiecto, vnde argu-

mentum probat q in vbi non eſt contrarietas ita perfecta ſicut in qualitate q nos cõcedimus.

Potes etiam negare minorem, qm̃ licet non poſsint ſuccedere inuicem in eodem ſubiecto modo quo dicitur ĩ argumento, poſſunt tamen ſuccedere acquiſitiue ab eodem mobili pro quanto lapis qui eſt ſurſum poteſt moueri deorſum & econuerſo, & ſic relinquens vbi ſurſum, acq̃rit vbi deorſum & hoc ſufficit ad ſuſtinendum tantam contrarietatem eſſe in vbi quãta eſt neceſſaria motui. Hæc de p̄ſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 6. ſi magis & minus in forma, ad quã eſt motus differunt ſpecie.

Quæ autem eſt in eadẽ ſpecie mutatio in magis & minus alteratio eſt tex. 19.

IN hac q̃ône aduerte q prĩcipalis difficultãs nõ ſtat in probatione concluſionis negatiue. ſed in ſolutione quorundam argumentorum, quibus ſatis apparenter videĩ poſſe probari q magis & minus perfectum ĩ forma ad quam eſt motus differant ſpecie. Pro reſolutione igiĩ huius quæſiti. Primo probabitur concluſio negatiua. Secundo ſoluentur quædam argumenta.

Sed antequam deueniam ad cõcluſionem aduerte q ex doctrina philoſophi in hoc lib. 5. in tex. 31. forma ad quã eſt motus poteſt conſiderari tripl'r. Primo in genere generaliſsimo ſic dicimus q alteratio ẽ ad qualitatẽ. Secundo in genere ſubalterno, ſic dicimus q coloratio eſt ad colorem. Tertio in ſpecie ſpecialiſsima, ſic dicimus q albatio eſt ad albedinem & calefactio ad calorem. Hic non dubitatur de magis & minus perfecto in formã ad quã eſt mot⁹ primo & ſecundo modo. Conſtat. n. q ſub qualitate daĩ magis & min⁹ p̄fecta qualitas cũ dr̃ia non ſolum in ſpẽ ſed etiam in genere, ſicut motus ad qualitates primas, & motus ad qualitates ſecundas, quæ ſunt perfectiores primis, vt ſapor & odor & color perfectiores ſunt quatuor primis qualitatib⁹ vt declaratũ eſt in. 4. lib. meteoroꝝ. Idẽ patet in ſecũdo modo. Nam ſub colore datur magis & minus perfectum cum differentia in ſpẽ, perfectior ẽ. n. albedo nigredine. & calor

frigiditate. Dubium aũt vertitur circa tertium modum & quæritur, ſi qñ Sortes dealbatur. cum dealbatio ſit motus ad albedinem cũ tendentia ab imperfecta albedine ad magis perfectam vtrum imperfecta & magis perfecta albedo differant non ſolum numero, ſed etiam ſpecie.

Pro deciſione igitur huius tertii modi ponitur hæc concluſio. Magis & minus in forma ad quam eſt motus tertio modo non differunt ſpecie, probatur ſic. Si differunt ſpecie ergo qñ corpus dealbatur non erit vnus motus ſpecie ſed tm̃ genere. Sed conſequens eſt falſum, ergo &c. Cõtra probatur, qm̃ ſm doctrinã philoſophi in hoc lib. 5. in tex. 31. ad hoc ꝙ motus ſit vnus ſpẽ requiritur ꝙ ſit ad formã vnã ſpecie & indiuiduam. i. nõ diuiſibilem in ſpẽs, nam ſi ſit diuiſibilis in ſpecies, non erit motus vnus ſpecie ſed genere, ſi ergo quando corpus dealbatur magis & minus perfecta albedo quæ acquiritur per dealbationẽ differunt ſpecie illa dealbatio non erit motus vnus ſpecie, ſed tm̃ genere, falſitas aũt conſequentis patet per phm in hoc lib. 5. in tex. 31. vbi inquit Oĩs aũt dealbatio omni dealbationi idem ſecundum ſpẽm erit, & omni denigrationi denigratio. Vbi inqt Commen. Et quia hæc albedo conuenit in ſpecie cum hac albedine demonſtrata ideo hæc albificatio conuenit cũ hac albificatione in ſpecie.

Quãtum ad ſecundum aduerte ꝙ contra determinationem factam tripl'r arguitur.

Primo ſic. Calefiat aqua vſq; ad ſumum calorẽ, tũc ſumo calorem vt ſeptem introductum ĩ aquam, & calorẽ in ſummo & arguit ſic, calor vt ſeptẽ & calor vt in ſummo ſunt calor imperfectus & perfectus & differũt ſpecie, ergo perfectum & imperfectum in forma ad quã eſt motus tertio modo differunt ſpecie. Quod aũt calor vt ſeptem & calor vt in ſummo differant ſpecie probat. Quia ſe habent vt medium & vt extremum. Calor. n. vt ſeptem mediat inter calorem vt vnum, & calorem vt decem qui eſt calor in ſummo. Sed ex lib. 10. metaphy. tex. 23. medium & extremum quæ ſunt eiuſdẽ naturæ differunt ſpẽ ergo &c.

Ad hoc dicitur ꝙ equiuocatur de medio. Nam medium

poteſt eſſe duobus modis. Primo ſm latitudinē graduum in forma intenſibili & remiſsibili, vt in latitudine caloris, calor vnius gradus, & calor decem graduum ſunt extrema; calor aūt vt duo & tria & quatuor vſq; ad decē dicitur calor medius, ſecundo ſm cōpoſitionem, & eſt illud qđ ſapit naturā extremorum & componitur ex extremis. Sicut medii colores & medii ſapores vt declaratum eſt in ſecundo de anima ſapiunt naturam extremorum & cōponant ex eis, vtrum aūt componantur ex eis virtualiter vel formal'r determinauimus in. 10 metaphy. q. 17. vt videre poteris. Ad argm̄ igitur dico ꝙ illa propoſitio, medium & extremum differunt ſpecie non eſt vera niſi de medio ſm ꝓpoſitionē vt rubedo reſpectu albedinis, calor aūt vt ſeptē non eſt medium ſm ꝓpoſitionē ſed ſm latitudinē, ideo nō ſequitur ꝙ calor vt ſeptem differat ſpē a calore in ſummo.

Secundo ſic. Quæ duo ita ſe hn̄t ꝙ vnum corrumpit alterum differunt ſpecie, nā quæ ſunt eiuſdem materiæ ſpecifice potius ſe mutuo ſeruant & corroborant. Sed magis calidum corrumpit minus calidum. Nā dicit philoſophus ī lib. de cā longitudinis & breuitatis vitæ, ꝙ maior flamma corrūpit minorē. Se hēt aūt minor flāma ad maiorē ſicut minus calidum ad magis calidū, ergo &c.

Ad hoc dicitur ꝙ maior non eſt vera niſi in his quorum vnum corrūpit per ſe alterum, illa nāq; ſunt cōtraria ex natura ſua, vt calidum & frigidū, dulce & amarum. Modo negatur minor. Quod.n. flamma maior corrūpat minorem eſt mere per accn̄s ſecundum philoſophum in eodē lib. vnde ſic inquit. Et ꝑ hoc minor flamma corrūpitur a multa ſecundum accn̄s quia alimentum quod illa multo tēpore cōſumit, hoc flammā multa cito. Et intendit philoſophus ꝙ ideo flāma minor per accn̄s corrumpitur a maiori qa flamma maior cito cōſumit illud paruum humidum quod erat nutrimentum minoris flammæ, in quo flāma minor erat apta diu conſeruari. Ex eo igitur ꝙ flāma maior ꝯſumit cito illud quod erat cōſeruatiuum minoris flammæ dicitur corrūpere per accn̄s flammam minorē ſicut corrūpēs oculum ꝑ accn̄s corrūpit viſum. Et corrūpens niuē per accidēs

corrumpit albedinem.

Tertio ſic Maior differentia eſt inter magis & minus calidum quam inter duo equæ calida qa illa ſunt difformia, hæc autem penitus vniformia. Sed duo equæ calida differunt ſolo numero ergo magis calidum & minus calidum differunt pluſquam numero. Sed nõ poſſunt differre pluſquam numero niſi differant ſpecie, ergo &c.

Ad hoc negatur maior, quia cum ſint eiuſdẽ naturæ ſpecifice aquæ formalr̃ differunt & ex natura ſua. & qñ arguitur. quia illa ſunt difformia &c. dico ꝙ illa difformitas non ſumitur ex natura caloris, ſed ex eo ꝙ difformiter actuat & perficit ſubiectum. Sed talis difformitas nõ eſt ſufficiens ad cauſandum dr̃iam ſpecificam. Dico igitur ꝙ eſſentialiter & formalr̃ loquendo eque differũt illa quatuor. & ſolo numero. Hæc de p̃ſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 7 ſi ad hoc ꝙ ſit vnus motus numero neceſſe eſt formam ſm̃ quam eſt motus eſſe vnam formã numero a principio motus vſq; ad finem.

Eadem. n. ratio eſt &c. & infra, vnus. n. numero actus. ſ. motus vnius. ſ. formæ numero eſt tex. 38. Vbi inquit Cõmen. ſi forma iterata eſt eadẽ motus qui eſt huius. ſ. ad hãc formam eſt idem. ſ. numero.

IN hac qõne aduerte ꝙ difficultas ſua pendet ex idẽtitate vel diuerſitate formæ intenſe & remiſſe, & ex modo intenſionis & remiſſionis. nam qui tenẽt formam intenſam & remiſſam non diſtingui eſſentialr̃ ſed in mõ actuandi ſubiectum receptiuum talis formæ. Et qui tenent intenſionem & remiſſionem formæ fieri non per additionẽ partis formæ vel gradus ad præexiſtentem partem ſiue gradum ſed per eductionem de imperfecto ad imperfectum & per maiorem radicationẽ formæ in ſubiecto de facili ſuſtinent ſeruari eandem formam numero in toto vno motu numero, quoniam licet in tota calefactione non acquiratur alius & alius calor, acquiritur tamẽ idem calor nouis & perfectionibus modis. Qui aũt tenent formam intẽſam diſtingui realiter a remiſſa. & intenſionem ac remiſſionẽ fieri per additionem partis aut gradus formæ, cum difficul-

tate ſuſtinere poſſunt identitatem numeralem formæ i to to motu, qm̄ cum ponant diuerſitatem realem partiũ gradualium in forma ad quam eſt motus, variatis partib⁹ per additionem aut ſubtractione, neceſſe eſt variari totalitatẽ formæ. & ideo aliqui ex ſic opinantibus credunt ad ſeruandum vnitatem numeralem in motu ſufficere vnitatem ſpecificam in forma ad quã eſt motus ſed id vr̃ repugnare philoſopho in hoc lib. 5. in tex. 34. vbi inueſtigans quis ſit vn⁹ motus numero, dicit q̀ tria ſunt ſm̄ numerum, quæ ↄcurrunt ad vnum motum numero. ſ. qd̄ & in quo. & qñ. i. ſubiectũ vnum numero, forma vna numero. tp̄s vnũ numero. i. non interruptum.

Tu igitur vt ſcias ſuſtinere identitatem numeralem formæ ad q̃ eſt motus vnus numero a principio motus vſque in finẽ. neceſſe ẽ vt videas qõnẽ. 6. in. 8. lib. metaphy. vbi ſuſtinet identitas formæ intenſe & remiſſe. & ſoluunt rõnes eoꝝ qui tenent intenſionẽ & remiſsionẽ fieri p additionem gradualẽ inter quos eſt Scotus & Ant. Andr. & illa tibi ſufficiet, pro nũc ſufficit vt ſcias ſoluere argm̄ ſequens.

Quod eſt in continuo fluxu dum acquiritur non pmanet idem numero in toto motu acquiſitiuo, qm̄ dum fluit ſemper aliter & aliter ſe habet. ergo variaẽ. Sed forma ad q̃ eſt motus eſt in continuo fluxu dum acquirit. Dicit. n. motus tendentiam ſiue proceſſum ab imperfecto ad perfectũ. & ſm̄ Commen. in. 3. phyſi. cõmen. 4 motus non eſt aliud quã generatio partis poſt aliam illius perfectionis ad quam intendit motus, ergo &c.

Hoc argumentum apud illos qui tenent in forma acqſibili per motum latitudinem graduum diſtinctorum realiter abinuicem quos vocant partes graduales formæ. eſt difficile ad ſoluendum. vnde Iandunus concedit maiorem & dicit. veꝝ eſt q̀ non eſt idem & vnũ numero ita q̀ nihil acquiratur in tempore illo. Sed põt manere idẽ & vnũ numero acquirendo aliud & aliud, & ſic eſt in propoſito nã pars formæ præcedens non manet ſic eadẽ numero q̀ nihil acquiratur in mobili immo ſemp acquirit aliud & aliud durante motu. Hæc Iãdunus. In qua rñſione manifeſte appa-

ret q non ſeruat eſſentialem vnitatem numeralem formæ quæ acquiritur per motum vnum numero, eo q non ſtat identitas eſſentialis totus cum additione noue partis in via aũt Thomiſtica, hoc argumentum non eſt difficile. qm̃ ſic diſtinguit maior. Aliquid poteſt eſſe in continuo fluxu acquiſitiuo dupl'r. Primo per acquiſitionẽ noue & noue partis. Secundo per acquiſitionẽ ſolum noui & noui modi pficiendi ſubiectum in quo recipiſ. In primo ſenſu ꝯcedo maiorem ſed nego minorem, & ad probationẽ minoris diciſ q illæ proceſſus nõ eſt per partẽ poſt partẽ vt imaginatur Iãdunus, ſed per perfectiorem modum habẽdi formam, & dictum Commenta. in via noſtra non acceptatur niſi ſumendo illas partes formæ pro nouis modis quibus actuatur ſubiectum a forma dum eſt ſub motu. In ſecundo autẽ ſenſu nego maiorem & concedo minorẽ. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 8. ſi per motum forma ſiue res corrupta poteſt reuerti eadem numero.

Si quidem contingit corruptum iteꝝ vnum fieri numero, erit & hic vnus. ſi vero non idẽ quidem ſm ſpeciem, vnus aũt numero non. Tex. 36.

IN hac quæſtione antequam deueniam⁹ ad deciſionem. aduerte q in duplici loco poteſt pertractari. ſ. hic & in. 2 lib. de gñone, nam philoſophus in fine ſecũdi lib. in tex. vlti. declarans qũo datur gño circularis in rebus, an. ſ. ſecundum ſpeciem vel ſm idem numero inquit. Principiũ autẽ intentionis rurſus hoc, vtrum ſil'r oĩa reiterantur aut non. Sed hoc quidem numero, hoc aũt ſpẽ ſolum. Quorum quidem igitur in corruptibilis ſuba mota manifeſtum qm̃ & numero eadem erunt. Quorum autem non, ſed corruptibilis, neceſſe ſpecie, numero aũt non iterari. Ideo aqua ex aere, & aer ex aqua ſpecie idem, nõ aũt numero, hæc phs licet aũt principalis locus pertractandi propoſitum quæſitum ſit in. 2. lib. de generatione, tamen intendo determinare ipſum in præſenti loco, qm̃ forte non dabitur tẽpus nec ocium formandi quæſtiones ſuper lib. de gñone quamuis

alias promiſerimus. Aduerte inſuper ꝗ præſens quæſitum ſolet formari ſub triplici titulo, & tñ redeũt in idem, nam ſolet quæri. Si idem numero põt bis generari. Item ſic, ſi corruptum põt regenerari idem numero. Itẽ ſic, ſi res corrupta põt reuerti eadem numero.

Pro reſolutione igitur præſentis quæſiti ſic procedendũ eſt. Primo ponitur concluſio negatiua reſpectu agentis naturalis cum probationibus ſuis, ſecundo declarabit vnde ſumitur rõ huius impoſsibilitatis, tertio declarabit quid tenendum ſit de concluſione reſpectu agentis diuini, quarto ſoluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum ſit hæc concluſio reſponſiua, nullum agens naturale poteſt regenerare idẽ numero corruptum ſecundum ſubam. Dico agens naturale vt pro nunc excludam agens diuinum, de quo dicemus infra. Dico corruptum ſm ſubſtantiam, vt excludam materiam primam quæ dicitur plures generari & corrumpi ſubiectiue prout abiicit vnam formam & recipit aliam, & tñ remanet eadẽ numero materia, prædicta concluſio ſic probatur. Remota forma a materia, nulla amplius potentia remanet in materia ad recipiendum illum. formam ergo &c. Patet conſequentia, quia agens naturale non agit niſi ſuppoſita materia, & capacitate materiæ, materia aũt non eſt capax formæ niſi ex potentia ad formã. Antecedens aũt probatur. Quia potentia non reſpicit præteritũ ſed futuꝝ. Sed materia iam fuit ſub forma rei ꝑterite ergo &c. Præterea. Quã do materia recepit formam rei corruptę, vel recepit ſm totam potentiam quam habuit ad illam formam vel ſm partẽ tm̃. Non ſm partem tm̃, quia non poſſet oſtẽdi quæ potentia reduceretur ad actum & quæ non. Item ſequitur ꝗ forma quã habet materia pro parte potentiæ, pro alia parte ſm quã non hẽt adhuc deſideraret illam, quod eſt irrationabile, ergo concedendum eſt primũ, & ſic poſt corruptionẽ rei nullo modo remanet potentia in materia qua poſsit eadẽ res numero regenerari. Præterea, ſic probatur dicta concluſio. Maior eſt interruptio ſm eſſe quã ſm magnitudinẽ vt patet. Sed interruptio ſm magnitudinẽ im-

pedit numeralem identitatem, ergo multo magis interru ptio eſſe. Minor qui dent probatur, nam ſi lignum cõtinuũ diuidatur non remanet idem lignum numero, ſed fiũt duo vt patet ergo &c.

Quantum ad ſecundum aduerte quod rõ impoſsibilitas in agente naturali ſumitur ex hoc.

Generatio ſubſtantialis reſpectu agentis naturalis eſt ter minus præuie alterationis. Alteratio aũt interrupta nõ po teſt eẽ vna numero, quia ad vnitatem numeralem motus requiritur tp̃s non interruptum ex lib. 5. phyſi. tex. 41. vbi ergo eſt duplex alteratio ꝓuia, eſt duplex gñó, vbi duplex gñó, ibi eſt duplex genitũ, ex ꝯſequenti duo cõpoſita ter-minanti a duas gñones, ſi ergo agẽs nãle idem bis genera-ret, cũ non generet niſi per alterationem præcedẽtẽ, duas alterationes cauſaret ex conſequenti duas generationes ad quas ſequuntur duo genita, & ſic genitum ſecundo ſiue re generatum nõ põt eſſe idem numero cum prius genito & poſtea corrupto. Hec igitur eſt rõ impoſsibilitatis.

Quantum ad tertium inuenio duas vias quarum vna eſt B. Tho. & Egidii in. 2. lib. de gñone in expõne vlti. tex. qui tenẽt reſpectu agẽtis diuini partem affirmatiuã, & rõ eoꝝ eſt. Quia rõ impoſsibilitatis aſsignata in agẽte nãli non hẽt locũ in agente diuino. Qm̃ producit rẽ ſine motu & altera tione, ſed ſimplici emanatione; cuius actio eſt ſuba ſua nec vnq̃ tranſit in ꝓteritum ſicut nec ſua ſuba, & ideo actio ſua vt ſic non interrumpitur tpe ſicut actio agentis naturalis, vnde Theologus ſuſtinet Deũ poſſet idẽ bis producere qm̃ actio ſua qua primo & ſecũdo ꝓducit ex parte Dei eſt vna numero & nõ menſuratur tpe interrupto ſed indiuiſa eter nitate. Sed hæc altius ſpeculari nõ eſt ꝓ̄ſentis negocii.

Altera via eſt Marſilii inguem in. 2. de gñone in. q. vlti-ma. Hæc tenet duo quæ iudicio meo videntur falſa. Primo dicit ꝙ nec potentia naturaliter agente põt idẽ numero bis generari, eo ꝙ oẽs cauſæ requiſitæ ad primã generationẽ non poſſunt eædem numero reuerti ad ſecundam genera tionẽ, inter quas ſunt influẽtiæ & motus cœleſtes, qui iam præterierunt & non poſſunt ijdem numero ꝑ naturã re-

uerti, & quantum ad h.d ve. Dicit vlterius ꝙ nec diuino miraculo pōt idem bis gñari, & rō ſua eſt hæc. Deus non pōt bis generare b ex a dū eſt, ergo nec poſtq̃ corruptū eſt. Añs patet. Quia res dū eſt i gñabilis eſt. Cōtra ꝓbať. Quod gñať nō fuit, ante alr gño nō eſſet proceſſus a nō eſſe ad eſſe. Sed b corruptum fuit ante, ergo b corruptū nō pōt generari. Præterea. Propter quid eſſet Deus potentior ad generandum b ipſo b corrupto quam ipſo exiſtente, non poteſt aſsignari cauſa ergo &c.

Hoc reputo fălſæ dictū, & iō intēdo ſoluere rōnes ſuas. Ad primā ꝯcedo añs & nego ꝯſequētiā. Ad ꝓbationē dico ꝙ apud diuinā potētiā hæc duo nō repugnāt, aliquid fuit, & tñ illud idē numero de nouo generať. Sed ne decipiaris in hoc aduerte ꝙ aliquid fuiſſe pōt duplr intelligi. Primo ꝙ toto tpe ꝑcedente ſecundā gñonē fuerit, & vt ſic ē ingenerabile ēt ꝑ diuinā potētiā. Quia quod generatur vt ſic non eſt ſaltē pro aliquo tpe ꝑcedente inſtās generationis. Secundo ꝙ pro aliquo tpe fuerit, deinde deſierit eē ꝑ corruptionē, & ſic pōt de nouo idē numero ꝑ Dei potētiā ꝓduci, qm̄ licet fuerit ante, nō tñ ꝯtinuatæ ſed interruptæ.

Ad ſecundā qñ quærit ꝓꝑ quid eſſet Deꝰ potētior ad generandū b ipſo corrupto q̃ ipſo exiſtente. Rñdeť ꝙ hoc nō eſt ex parte Dei nec maiorē nec minorē potētiam demonſtrat in eo. Sed hoc eſt ex parte rei. Nā res vt exñs non habet rōnem gñabilis, vt aūt non exñs hēt rōnē gñabilis, qm̄ productio eſt deductio rei a non eē ad eē. Quare &c.

Secundo quia tenet & bñ aīam hoīs eſſe incorruptibilē dicit eā creari & nō produci ab hoīe generāte, & in hoc verū dicit. Vlterius dicit ꝙ qñ hō generatur ab hoīe illa generatio non eſt proprie gñatio, quia in generatione propriē dicta datur forma genita actione agentis naturalis, & non miraculoſæ cāta, mō hoīs gñatio eſt creatio formæ humanæ in materia igiť non eſt generatio naturalis & ꝓprie dicta. ſilr corruptio hoīs nō ē ꝓprie corruptio, quia in corruptione ꝓprie dicta corrūpiť forma & ſuba cōpoſiti, ſed in corruptiōe hoīs nulla forma corrūpiť ſed ſolum ſeparatur a ſuꝑo aīa intellectiua. Et iō non corrūpitur hō proprie cū

utraq; pars remaneant.& ſic concludit q ſi idem numero homo bis generaretur nec prima nec ſecũda generatio eſſet naturalis ſed miraculoſa & impropric dicta.

Hoc ſecundum dictũ reputo falſum, quoniam ſi homo hoĩem naturaliter & proprie non generaret, eſſet imperfectior in actione naturali inferioribus animãtibus. Vt igitur ſuſtinere poſſit qũo homo naturaliter & proprie generat hominem ẽt q non producat animam intellectiuã, uide quæſtionem ſextam quam formauimus in lib. 12. metaphyſic.& in ea inuenies plenam reſolutionem.

Quantum ad quartum aduerte contra factam determinationem duo argumenta.

Primum eſt tale, ſit ignis eodem mõ ſe habẽs per duas horas, ſumatur uas aquæ & applicetur igni per mediã horam, quæ calefacta in fine mediæ horæ extrahatur ab igne & frigeſiat. In principio ſecundæ horæ reponatur, ad ignẽ uniformiter ut prius & calefiat equali gradu ut prius, quo facto probatur q caliditas prius genita & corrupta, & caliditas ſecundo genita ſunt idem numero. Nam dicit philoſophus in. 2. lib. de generatione tex. 56. idem inquãtum idem & ſimiliter ſe habẽs, ſemper natum eſt facere idem. Sed ſtat idem & uniformiter ignis & eadem aqua & eodẽ mõ proxima igni in prima & ſecunda calefactione ut ſupponitur ergo bis generat eandem caliditatem numero.

Ad hoc dr̃ q propoſitio philoſophi in loco allegato ſic habet intelligi idẽ manens idem facit idẽ in ſpecie. & non ſuum contrariũ, & hanc propõnem introduxit ad probandum q ut ſeruet generatio & ſuum contrarium .i. corruptio in mundo inferiori nõ ſufficit motus primi mobilis q eſt motus uniformis, aliter cãret ſemp gñationem qm̃ idẽ manens idẽ &c. Sed requiritur motus difformis per circulũ obliquum, qui eſt p acceſſum & receſſum ſolis a nobis, & p acceſſum cauſat gñationem, per receſſum corruptionẽ. Ad argm̃ ergo dico q non ſufficiũt cauſæ & cõditiones adductæ. Sed eſſet neceſſe q prima & ſecũda calefactio eſſent unus motus numero ut habeant eundẽ terminũ numero, nõ poſſunt aũt eſſe unus motus numero cũ ſi tẽpus

interruptum, in quo prima caliditas deſinit omnino eē vt ſupponitur, ſed contra hanc ſolonē inſtatur interruptio eſſendi non impedit quin reparetur idē numero, ergo poſito ꝙ prima caliditas ſit interrupta in eſſe p ſecūdā medietatē primæ horæ nō obſtat quin reparet̃ eadē i ſecūda hora. Cōtra nota & ꝓbat̃ añs, ſi aqua ꝯtinua diuidat̃ fiet eius iterruptio. & tñ ſi reuniatur non erit alia numero a priori ſed eadem, ergo a ſimili de caliditate licet interrumpatur eius eſſe per corruptionem ſi regeneratur eſt eadē numero cū prius corrupta.

Ad hoc negatur añs, ad probationē nego ſimilitudinē. quia licet acqua cum diuiditur ceſſet eius continuitas nō tñ ceſſat eius eſſe. quia & aqua diuiſa eſt aqua. Sed caliditas corrupta non remanet caliditas in eſſe & ideo nō eſt ſile.

Secundo principalr̃ arguitur ſic. Dicit philoſophus 1. 5. metaphyſi. tex. 12. ea ſunt vnum numero quoꝝ eſt materia vna numero. Sed caliditatis heſternæ corruptæ. & hodiernæ regeneratæ eſt materia vna numero puta aqua. A. ergo poteſt idem numero regenerari.

Ad hoc dr̃ ꝙ in illo tex. non intendit philoſophus abſolutæ illa eſſe numero vnum quorum eſt materia ſiue ſubm̃ vnum numero alr̃ ſequeretur albedinem & dulcedinem & grauitatem & figuram pomi eſſe vnum accidens numero cum inhereant eidem materiæ numero quæ eſt ſubſtantia huius pomi. Sed intendit ponere dr̃iam inter vnum numero & vnum ſpē & vnum genere & vnū analogia. & dicit vnum numero ſunt quorum eſt materia vna numero. vnum autem ſpecie quorum eſt ratio vna. i. diffinitio &c. Et aduerte ꝙ hoc argm̃ ēt ſoluimus i lib. 5. metaphy. in. q. 14. in fi. vbi mouetur dubiū. De generato & corrupto. & de duobus contrarijs, quorum eſt idem ſubiectum numero cum habeant fieri circa idem. Tu igitur vide illic & videbis argm̃ ſolutum. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 9. ſi toto tempore quo durat ſanitas in ſano eſt eadem numero.

Vtrum vna ſanitas & omnino habitus & paſſiones ſubæ ſint in corporibus. Tex. 37.

IN hac qõne aduerte q primo aſpectu vr̃ cõclo negatiua eſſe vera qm̃ vt inquit Commen.in cõmen.37. Nos videmus hanc formam.i.ſanitatem exiſtentem in corporibus & corpus moueri.i.tranſmutari & fluere ſemp.vnde neceſſe eſt vt ita ſit in formis quæ ſunt in iſtis corporib⁹ cũ ſint in ſubſtantia corporum tranſmutabilium. hæc Cõmẽ. ex quibus ſic arguitur Mutato ſubiecto,mutatur & forma exiſtens in ſubo. Sed ſubiectum ſanitatis qđ eſt corpus præcipue humanum ſemper mutatur. quia licet non ſemper egrotet tamen eſt modo magis ſanum & minus ſanũ ergo licet non corrumpatur ſanitas per egritudinem non videtur perſeuerare eadem numero donec durat.

Tu igitur aduerte q licet philoſophus in tex.37.proponat pñs quæſitum tñ non ſoluit ipſum qm̃ vt dicit i tex. 38.iſte dubitationes ſunt extra pñtẽ intẽtionẽ, eo q ꝯſiderat de idẽtitate vel diuerſitate formæ magis ſpectat ad primũ philoſophũ q̃ ad phyſicũ.Nã vt patet in.x. metaphyſi. metaphy.cõſiderat de ente & proprietatib⁹ entis quæ ſunt vnum & multa idẽ & diuerſum &c. Veꝝ vt habeas aliqualem reſolõnẽ ꝓpoſiti quæſiti in via Thomiſtica aduerte q reſolõ ſtat in duplici diſtinctione quaꝝ prima ſit hæc.

Formarum quædam conſiſtunt in eſſe indiuiſibili, ſicut figuræ denoĩatæ a numero & formæ ſubſtãtiales a quibus res trahit ſpẽm ſuam.Quædã aũt cõſiſtunt in eſſe ſm quãdam latitudinẽ vt qualitates primæ ac tertiæ ſpeciei iuxta quas attẽditur intenſio & remiſsio.Omnis quidẽ tranſmutatio facta q̃tũcũq; modica circa formas primo mõ dictas deſtruit eẽ & idẽtitatẽ numeralem, eo q ſtant in indiuiſibili.Hoc aũt non contingit in formis ſecũdo mõ dictis. eo q licet varienť ſm magis & min⁹,tñ nõ totalř deſinit nec totalř interrũpitur eſſe eoꝝ.Et qm̃ ſanitas quæ conſiſtit in cõtemperãtia ſiue in adequatione humoꝝ eſt de numero formaꝝ habentium latitudinẽ ſm q magis & minus perfectæ contemperanť humores,ideo non ſequiť q quæcũq; variatio facta in ea deſtruat eius idẽtitatẽ numeralem.

Secunda diſtinctio ſit hæc,ſanitas quæ eſt in Socra. & diluculo & nunc & in meridie vt dicit pħs in text.37. duplř

pōt ꝯſiderari, primo ſm ſe & ex ſua natura, & ſic cū ſit forma, & forma ſit ſimplex & inuariabili eſſentia ꝯſiſtēs nō habet vt ſic vñ recipiat magis & minꝰ, ſecundo vt participatur a Socrate, & qm̄ eſt apta actuare ipm magis & minꝰ pfectæ, iō Socrates recipit a ſanitate diuerſa eſſe ſana. Quæ diuerſa eſſe ſtāt cū vnitate numerali ſanitatis in via nſa, eo q vt determinauimus in lib. 8. metaphy. in q 6. forma ſub eſſe intēſo & remiſſo quod dat ſubiecto, ſtat vna numero. In hoc ergo quæſito habes tenere partem affirmatiuā. Et tuum fundamentum erit quia forma intenſa & remiſſa eſt eadem numero, quod fundamētum inuenies firmatum & ſuſtentatum in lib. 8. meta. q. 6.

Ad argm̄ aūt in oppoſitum, dico q maior pōt hre dupli cem ſenſum. Primo ſic mutato ſubiecto, mutaꝛ forma exiſtēs in ſubiecto, ita q ſuū eē totalr̄ iterrūpiꝛ, & ſic nego maiorē niſi ſit forma de numero primi modi primæ diſtictionis. Secundo ſic, mutato ſubō &c. mutaꝛ forma exiſtēs i ſubiecto ſm magis & minꝰ put ſubm magis & minꝰ pticipat formā, & ſic ꝯcedo maiorē. Sed nego q hæc variatio auferat i propoſito idētitatē numeralē a ſanitate, & aduerte q verius dr̄, ſortē variari ſm ſanitatē, q̄ ſanitatem variari. & hoc intēdit B. Tho. in expōne tex. 37. in fine cū dicit. Quā diu ſanitas manet licet varieꝛ hō ſm ſanitatē vt ſi fiat magis aut minꝰ ſanꝰ, nō intercipiꝛ eē ſanitatis, ſicut intercipiꝛ qn̄ totalr̄ corrūpiꝛ ſanitas. Hæc de pſenti quæſito dicta ſint. Reliqua remittentes ad metaphyſicum.

Qō. 10. ſi motus regularis eſt magis vnus q̄ irregularis. Irregularis. n. non videtur vnus ſed magis rl̄aris. Tex. 43.

IN hac qōne aduerte q difficultas ſtat in hoc. Quæcūq ſunt requiſita ad vnitatem numeralem motus ita pñe ſaluari in motu irregulari ſicut in motu rl̄ari, ergo nō vr̄ minus vnꝰ q̄ rl̄aris. Cōtra nota. ꝓbaꝛ añs. Ad vnitatē numeralē requiriꝛ vnum ſubiectū numero, vnus terminꝰ numero, tp̄s continuum vt dixit pħs in tex. 41. Sed hæc tria ita pñt in motu irrl̄ari ſeruari ſicut i rl̄ari, patet. n. q ſi a & b ambulent p miliare cōtinuæ, licet a ambulet æque velo-

citer vſq; ad terminum, b aũt mõ tarde mõ velociter dũmodo non pauſet ita ſeruantur illa tria in motu b, ſicut in motu. A. ergo nõ vr̃ eſſe magis vnus motus. A. q̃ mot⁹ b.

Pro reſolone igitur præpoſiti quæſiti aduerte q̃ motus vnus numero dupl̃r cõſiderari põt. Primo quo ad q̃titatẽ ſuã, ẽ.n. de rõne motus hr̃e partes & eſſe diuiſibile in ptes quantitatiuas loquendo de motu phyſico vt nũc loqmur.

Secundo quo ad modum exiſtẽdi in partibus q modus dr̃ vniformitas & difformitas in partibus nã vltra q̃titatẽ & continuitatem in motu partes pñt eſſe equalis velocitatis vel equalis tarditatis, vt patet in partibus circunferẽtiæ regulariter mote, & in partibus circa centrum, pñt ẽt eſſe aliquæ velociores aliquæ tardiores vt ad ſenſum patet Ex hac diſtinctione dico ad propoſitum q̃ pħs intendit motum rl̃arem eẽ magis vnum non rõne quãtitatis nec rõne continuitatis, quia vt argm̃ probat oĩa requiſita ad vnitatẽ numeralem motus ita pñt ſaluari in motu irrl̃ari ſicut rl̃ari. Sed intendit eſſe magis vnum quo ad modum inuentũ in partibus qui dr̃ vniformitas. Nam licet cõtinuitas inueniatur in vtroq;, tñ quia in motu rl̃ari eſt continuitas vniformis & in irrl̃ari eſt difformis, ideo dr̃ eſſe magis vnus rõne modi, ſicut linea recta vr̃ eſſe magis vna quã tortuoſa nõ rõne cõtinuitatis ſed negõne diuerſitatis in partibus. Nam linea tortuoſa vt dicit Cõmen. in cõment. 43. vr̃ eſſe compoſita ex recta & circulari & ſil̃r motus per illam vr̃ eſſe diuerſus, motus aũt diuerſus vr̃ eſſe pluſquam vnus, ſil̃r quia motus irrl̃aris diſtinguitur p velocitatem & tarditatem, rl̃aris autẽ non. ideo rõne huius negõnis dr̃ magis vnus ſicut & res ſimplex dr̃ magis vna quam compoſita, quia caret diuerſitate partium, licet in vtraq; ſeruetur cõtinuitas. Ad argm̃ poſitum in pncipio quæſiti nõ oportet al̃r rñdere, concludit.n. quo ad pmum modum diſtinctionis, pħs aũt intẽdit L. 2. mõ. Hæc de pñti quæſito dicta ſint.

Qõ. 11. ſi contrarietas in motibus eſt accipiẽda ex terminis ad quos vel a quibus.

Relinquitur qui eſt in contraria, & qui eſt in contraria ex contrarijs. Textu. 48.

In hac

IN HAC qõne aduerte, fiet reſolõ p̃ tres conclões, & in fine remouebit̃ dubium. Prima conclõ erit hæc. Non oẽs motus qui incipiunt a terminis ꝯtrariis ſunt ꝯtrarii. Secunda erit hæc, non inconuenit aliquos motus qui incipiunt a terminis contrariis eſſe cõtrarios. Tertia erit hæc. Oẽs motus qui ſunt ad terminos contrarios ſunt cõtrarii.

Prima ſic probatur de mente philoſophi. Motus contrarii non poſſunt terminari ad eundem terminum ſpẽ. Sed contingit ꝙ aliqui motus qui incipiunt a terminis contrariis poſſunt terminari ad eundem terminum ſpecie. ergo &c. Maior nota & probatur minor Contingit enim ꝙ aqua moueatur a calido ad tepidum. & alia aqua a frigido ad tepidum ergo &c. Item contingit ꝙ lapis moueatur ab vbi ſurſum ad vbi medium quod ſit. b. & ignis moueatur ab vbi deorſum ad b. ergo &c.

Secunda autem probatur ſic. Contingit aliquos motus qui incipiunt a terminis contrariis terminari ad terminos contrarios. ergo non inconuenit &c. Contra nota: & antecedens patet ad ſenſum nam contingit aquam calefactam infrigidari, & contingit aquam frigidam calefieri. Infrigidatio incipit a calore & terminatur ad frigiditatem, calefactio autem econuerſo. ergo &c.

Tertia ſic probatur. Motus qui identificantur terminis contrariis ſunt contrarii. Hæc patet per ſe ſed omnes motus qui ſunt ad terminos contrarios identificantur terminis contrariis, quia in lib. 3. in text. 4. dicit philoſophus ꝙ motus non eſt præter res ad quas eſt motus, & de identitate hac formauimus & reſoluimus primam. q. in. 3. lib. vt videre poteris. In his tribus concluſionibus non eſt longius immorandum qm̃ ſatis reſolutæ ſunt apud philoſophum.

Nunc ſupeſt ſoluere duo dubia. Primum eſt contra primam conclõnem. Nam ꝙ motus qui ſunt ex terminis contrariis ſemper ſint contrarii ſiue terminentur ad eundem terminum ſiue ad contrarios arguitur ſic. Motus qui nõ ſe compatiuntur ſimul in eodem, ſunt contrarii, niſi in eſſent oppoſiti nihil obſtaret quin ſimul ſe compaterentur. Nam quia calefieri & ſanari non opponũtur ideo poſſunt ſimul

in eſſe eidem. Sed omnes motus qui ſunt ex contrariis &c. ergo &c. Minor patet ad ſenſum, aliter eſſet poſ'e idem ſimul aſcendere & deſcendere, calefieri & infrigidari.

Hoc dubium in via noſtra nõ eſt multũ difficile, qm̃ maior non eſt vñiter vera, nam vt determinauimus in li. 5. meta. q. 6. duo accidẽtia eiuſdem ſpẽi in actu pfecto nõ ſe compatiuntur ſimul in eodem & tñ non ſunt oppoſita, vt duæ albedines duo calores, & qñ arguitur ꝙ niſi eſſent oppoſiti nihil obſtaret quin ſe compaterentur in eodem, hoc falſum eſt, nam ſit videbis in pdicta qõne vltra oppoſitionem aſſignatur alia ratio incompoſsibilitatis Quare &c.

Secũdum dubium eſt contra tertiam concl'onem, & arguitur ꝙ non ſit maior rõ ſumendi cõtrarietatem in motibus reſpectu terminorum contrariorum ad quos quam reſpectu terminorum a quibus. Nam pħs in tex. 48. probans motus non eſſe contrarios ꝑpter terminos a quibus ſic argumentatus eſt. Contingit duos motus inceptos a terminis contrariis terminari ad eundem terminum, vt motus ex calido & frigido ad tepidum ergo non ſunt contrarii. Sed eadem rõne ꝓbatur ꝙ nec reſpectu terminorum ad quos. Nam contingit duos motus terminatos ad terminos contrarios incipere ab eodem termino, puta aliquid ex palido poteſt mutari in album & ex palido poteſt mutari in nigrum, ergo non eſt maior rõ ſumendi contrarietatem ex terminis ad quos quam ex terminis a quibus.

Ad hoc dicitur ꝙ licet contingat duos motus terminatos ad terminos contrarios incipere ab eodem termino, ſicut contingit duos motus inceptos a terminis cõtrariis terminari ad eundem terminum, tamen maior rõ habetur ſumendi contrarietatem reſpectu terminorum ad quos quã reſpectu terminorum a quibus. Hæc autem rõ ſumitur in tex. 48 vbi pħs in tertia rõne probans contrarietatem in motibus non eſſe accipiẽdam a terminis a quibus ſed a terminis ad quos ſic arguit. Motus accipit nomen & ſpeciem a termino ad quem, & non a termino a quo. Dicitur enim ſanatio motus in ſanitatem, & non motus ab egritudine, ergo conuenientius accipit contrarietatem a termino ad

quem quam a termino a quo & ꝓbatur conſequentia, qm̄ contrarietas eſt differentia ſm̄ formam ex. 10. meta. ergo ſumenda eſt a termino ad quem qui habet rationem formæ. Et qm̄ hæc ratio deficit in termino a quo, ideo negatur quod ſit æqualis ratio ſumendi contrarietatem tam a termino a quo quam a termino ad quem. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 12. Si quies contrariatur motui.
Quoniam autem motui non ſolum videtur eſſe motus contrarius, ſed & quies. Textu. 53.

IN HAC qõne aduerte q difficultas ſtat in duobus, primo quia determinauit pħs motum cõtrariari motui puta egrotationem ſanationi, quia egrotatio eſt motus ad egritudinem, ſanatio autẽ ad ſanitatem vt ad terminos contrarios. Si igitur egrotatio contrariatur non ſolum ſanationi, ſed etiam quieti ſub ſanitatem non poſſumus effugere quin vnum contrarietur pluribus. Quod videtur repugnare doctrinæ philoſophi in. 10. metaph tex. 14. vbi inquit non contingit uni plura contraria eſſe.

Secundo quia oppoſitio contraria eſt diſtincta ab oppoſitione priuatiua qm̄ ex. 10. metap contraria eſt inter duo entia poſitiua vt inter calidum & frigidum quæ ſucceſsiue ſunt apta fieri circa idem, priuatiua autem inter habitum & priuationem quæ eſt non ens. Cõſtat autem q quies eſt priuatio motus in eo quod eſt aptum moueri, ergo motus non opponitur contrariæ quieti. Præterea. Motus ordinatur ad quietem vt ad finem ſuum. Nam mouens mouet mobile ad formam vt aliquo tempore quieſcat ſub ea, aliter inutiliter moueret. Quod autem ordinatur ad aliquid ſtultum eſt dicere q opponatur illi, ergo &c.

Pro reſolõne quæſiti ponitur duplex diſtinctio, ex qua manifeſtabitur ſenſus pħi de oppõne motus ad quiete. Prima erit de oppoſitione contraria ſecunda de quiete.

Contraria oppõ eſt duplex. ſ. cõis & imperfecta, ꝓpria & perfecta. Prima ſeruatur inter quæcunq̧ ita ſe habet q vnum eſt vt perfectum & alterum vt impfectum, & quo-

rum vnum eſt vt habitus & alterum priuatio,& hac de cã dicit philoſophus.in.10.meta.ꝙ prima contrarietas eſt habitus & priuatio,& in eodem in tex.16.dicit ꝙ omnis cõtrarietas habet priuationem alterius contrariorum,ſecunda autem ſeruatur inter duo entia poſitiua,cum illis conditionibus quas manifeſtauimus in.10.metaphyſi.in.q.18. Quas videbis tu,& eas tetigimus in.q.2.huius quinti libri, nec eſt replicandum.

Secunda diſtinctio ſit de quiete.pro qua aduerte ꝙ ſicut in motu eſt duplex terminus.ſ.a quo & ad quem,ſic eſt duplex quies nam mobile antequam incipiat moueri habet quietem in termino a quo & poſt motum quieſcit in termino ad quẽ.Quies in termino a quo eſt ſtatus mobilis,ſub forma abiicienda,vt quando ſtat aqua ſub frigiditate abiicieda per calefactionem Quies in termino ad quem eſt ſtatus mobilis ſub forma acquiſita per motum,vt quãdo ſtat aqua ſub calore acquiſitio per calefactionem.

Ex his diſtinctionibus dico tria ad propoſitum quæſitum,primo ꝙ philoſophus intendit motum contrariari motui contrarietate propria & perfecta, nam aſsignauit contrarietatem motuum per reſpectum ad terminos ad quos.Conſtat autem ꝙ termini ad quos duorum motuũ contrariorum ſunt proprie & perfecte contrarii, vt calor & frigiditas qui ſunt termini acquiſiti calefactionis & frigefactionis ergo &c.

Secundo intendit motum contrariari quieti contrarietate communiter dicta, prout conſueuit phs oppoſitionẽ priuatiuam appellare contrarietatem. Nam ſicut ſilẽtium opponitur priuatiue ſermoni,ſic quies motui,ideo ꝓprie opponuntur priuatiue,communiter autem contrariæ. Et ꝙ motus opponatur motui contrarie.ſ.perfecte,quieti autem priuatiue manifeſtat Commen.in commen.53.cum di i.Motus non ſolum modo opponitur motui ſed etiam quieti,qm̄ motus opponitur motui ſecundum contrarietatem,& quieti ſm priuationem & habitum.

Tertio intendit ꝙ quies cui opponitur motus cõtrariæ ſiue priuatiue vt declaratum eſt, non eſt quies in termino

ad quem ſed in termino a quo.v.g.vt dicit Commenta.in commen.54.qm̃ ſanari eſt motus de egritudine in ſanitatem,quies igitur contraria huic motui eſt quies in egritudine,non autem quies in ſanitate quæ eſt terminus ſanatione acquiſitus.& ſimiliter contrariorum motui de ſanitate in egritudinem eſt quies in ſanitate,& ratio quidem huius eſt vt inquit.Commenta.in commen.54.cui & concordat B.Th.exponens,quoniam quies iſta.ſ.in termino ad quē eſt perfectio & complementum motus, perfectio autem non eſt contraria ei cuius eſt perfectio. Cum igitur altera quietum opponatur motui quoniã quies eſt priuatio motus.& hæc non ſit illa quæ eſt in termino ad quem, reſtat vt ſit illa quæ eſt in termino a quo.

Ad obiectiones in oppoſitum pro reſponſione ad primam vide in.10.meta.in.q.14.in qua declarauimus intentionem philoſophi dicentis,non contingit vni plura contraria eſſe,ſecunda autem concludit pro ſecundo dicto,tertia concludit pro tertio dicto ideo non eſt neceſſe eas aliter ſoluere.Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio.13.Si quies in termino ad quem eſt perfectio motus.

Qui enim in ipſo motus eſt.in quo ſtetit quietatio magis eſt.Tex.54.vbi inquit Commenta.Quies in termino ad quem eſt perfectio motus &.b. Tho.exponens inquit.quies in termino ad quem eſt magis conſeruatio vel perfectio motus q̃ ꝙ ei opponatur.

IN HAC qõne aduerte ꝙ ſtat difficultas in hoc. Quies vt quies eſt negatio motus in eo quod eſt aptum moueri,ergo quies vt quies ſiue in termino a quo ſiue in termino ad quem eſt priuatio motus.Sed nulla priuatio cum ſit negatio dicit perfectionem ergo &c.Præterea, perfectio rei non tollit rem cuius eſt perfectio,ſed ſeruat eam in meliori eſſe,aliter nõ eſſet perfectio ſed deſtructio rei.Sed quies in termino ad quem tollit motum,quoniam adepto eo ceſſat motus,ergo &c.

Pro reſolutione quæſiti ponenda eſt diſtinctio de quiete in termino ad quem, ex qua ponentur duæ cõcluſiones de ciſiue. Deinde ſoluentur obiectiones præpoſite quæ viden tur facere difficultatem.

Diſtinctio ſit hæc. Quies in termino ad quem poteſt im portare duo. Primo negationem fluxus ſiue tendentie ad vlteriorem gradum formæ acquirende in ſubiecto, quem fluxum ſiue tendentiam docuimus eſſe de ratione motus in. 3. lib. phyſi. in. q. 1. 2. illam permanentiam ſiue duratio nem eſſe formæ acquiſite in mobili per motum quæ for- ma vt eſt terminus motus comparatur ad motum vt per fectum ad imperfectum. Diximus enim. 3. lib q. 1. & . 2. ꝙ motus dicit eſſentialiter formam acquiſibilem ſub eſſe im- perfecto, ita ꝙ non diſtinguitur calor & calefactio, niſi ſi- cut calor in fieri & in facto eſſe.

Prima concluſio. Quies ſumpta primo modo non eſt perfectio motus prout motus dicit fluxum ſiue tenden- tiam, probatur. Quies vt ſic opponitur motui ſicut nega- tio fluxus. ergo eſt vt priuatio, priuatio autem non perfi- cit id cuius eſt priuatio ſed potius imperficit autem remo uet ergo &c.

Secunda concluſio. Quies in termino ad quem ſumpta ſecundo modo, eſt perfectio & complementum motus ꝓ batur. Motus ordinatur ad talem quietem vt medium ad finem, ergo ſicut medium recipit bonitatem & perfectio- nem a fine ſic motus recipit perfectionem a quiete ſecun- do modo dicta, contra nota. & probatur antecedens ideo mobile mouetur ad formam vt acquirat aliquod eſſe a for ma ſub quo aliquo tempore permaneat ergo vt quieſcat ſub tali forma vnde aduerte ꝙ quando aliquid mouetur puta infirmus ad ſanitatem, prius recipit ſanitatem dimi- nute & imperfecte quæ vt ſic ordinatur ad receptionem ſanitatis perfecte ſicut ordinatur diſpoſitio ad habitum. & quando receperit ſanitatem perfecte in qua cõtinetur ſa nitas diminuta ſicut forma remiſſa in forma intenſa tunc ſanatum quieſcit ideſt permanet ſub eſſe ſano aliquo tem- pore. & tunc dicimus ſanationem eſſe perfectam & com-

pletam, ergo cõſtat q̃ motus ordinatur ad talem quietem ſic ſumptam vt medium ad finem.

Ex his patet quid dicendum ſit ad obiectiones factas, nã prima concludit ꝓ prima concluſione, ſecunda autem ſic ſoluitur, licet quies ſumpta ſecũdo modo tollat motum id eſt fluxum. non tamen tollit formam imperfectam quam dicit motus, immo includit eam ſicut calor vt 8. includit calorem vt 6. ideo neganda eſt illa minor. ſ. q̃ quies ſumpta ſecundo modo tollat motum ſumendo motum pro forma imperfecta. Ad probationem dico q̃ probat de motu ſumpto pro fluxu vel tendentia, non autem ſumpto pro forma imperfecta. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Expliciunt quæſtiones ſuper lib quintum phyſi. fratris Chriſoſtomi Iauelli Canapicii ordi. prædica. philoſophiæ & Sacre Theologiæ profeſſoris.

Incipiunt qõnes eiuſdem ſuper ſextum li. phyſi.

In ſexto lib. phyſi. reſoluenda ſunt quæſita vt infra.

1 Si continuum eſt compoſitum ex indiuiſibilibus.
2 Si eſt neceſſe motum fieri ſuper aliquod diuiſibile, ita q̃ ſibi repugnet fieri ſuper indiuiſibile.
3 Si magnitudo & tempus & motus ſunt eiuſdem rationis quantum ad hoc quod eſt componi vel non componi ex indiuiſibilibus.
4 Si omne quod mouetur contingit velocius & tardius moueri.
5 Si magnitudo & tempus ſe concomitantur quo ad finitum & infinitum.
6 Si in nunc temporis contingit aliquid moueri.
7 Si omne quod mutatur eſt diuiſibile.
8 Si illud in quo aliquid p̃mo mutatum eſt, eſt indiuiſibile.
9 Si in motu eſt primum mutatum eſſe a parte ante.

QVAESTIO PRIMA,

ſi continuum eſt compoſitum ex indiuiſibilibus.

IMPOSSIBILE EST EX INDIVISIBILIBUS eſſe aliquid continuum. Textu. 1.

IN HAC qōne. Non intendo probare cōcluſionem negatiuam per rōnes philoſophi poſitas hic in tex. qm̄ & Commen. & b. Tho. & alii expoſitores ſufficiēter deducunt eas. Sed intendo aliis rationibus probare intentum. & declarare quid circa hoc ſenſerint Auicen. & Algazel, ſic igitur procedendum eſt. Primo ponetur concluſio negatiua & probabitur. Secundo oſtendetur quæ fuerit mens Auicē. & Algazelis in hoc. Tertio defenſabitur concluſio ſoluendo argumenta tenētium oppoſitum.

Quantum ad primum ponitur hæc concluſio impoſſe eſt continuum componi ex indiuiſibilibus. Hæc concl'o ſolet probari rōnibus mathematicis & nālibus. Relictis pro nunc mathematicis ne cōfundamus ſcientiam naturalem cum mathematica inſiſtemus rōnib⁹ phyſicis, quatuor igitur rationibus probatur concluſio præpoſita.

Prima ſit hæc, ſi continuum puta magnitudo componitur ex indiuiſibilibus ſequitur q mobile velox continue & regulariter motum & mobile tardum ſilr motum continue & regulariter pertranſirent æqualia ſpacia in tpe eodem puta in hora, pñs eſt falſum. & implicat cōtradictionē ex diffōnibus velocis & tardi Contra probatur, ſint duo ſpacia quorum vtrūq; ſit centum punctorum. & ſup vtrunq;

incipiant ſimul moueri & velox & tardum. Tunc ſic. Quō cunq; tpe velox pertranſit primum punctum ſpacii, tardū pertranſit aliquid ſui ſpacii, quia ſupponitur q̄ incipiant ſimul moueri & continue & regulariter. ſ. velox. equæ velōciter & tardum equæ tarde. Quæro ergo an tardum pertranſeat in eodem tpe p̄ciſe p̄mum punctum ſicut velox an minus an plus, non plus, quia tardum eſſet velocius veloce, non minus, quia non datur minus puncto q̄d ſupponitur indiuiſibile, ergo p̄ciſe punctum ſicut velox, & q̄m ſupponitur q̄ cōtinue & regulariter moueant ea rōne qua tardum in eodem tpe ptranſiuit p̄mum punctum ſicut velox, ptranſibit ſcdm & tertium & alia vſq; in finem ſicut & velox ergo eodem tpe quo velox attinget vltimum ſpacii, attinget & tardum, & ſic patet ꝯñtiam eſſe veram.

Secunda rō ſit hæc, ſi magnitudo componitur ex indiuiſibilibus ſequit̄ q̄ magnitudo minor ſit æqualis maiori q̄d eſt falſum vt patet ad ſenſum. Contra ꝓbatur. Ponatur vt in rōne p̄cedenti q̄ mobile velox & tardum ſimul moueātur continue & regulariter ꝑvnam horam ſup̄ ſpacium cētum punctorum. Tunc quæro, aut velox acquirit p̄mum indiuiſibile ſpacii in tpe vel in inſtanti, non in tpe, q̄m imediate illius temporis acquireret partem illius p̄mi indiuiſibilis, & ſic indiuiſibile eſſet diuiſibile, ergo in inſtanti. Tunc quæro aut in illo inſtanti tardū acquirit ſiƚr indiuiſibile aut plus aut minus, non plus aut minus rōne aſsignata in p̄cedenti rōne, ergo p̄ciſe indiuiſibile, & ſimiliter arguatur de ſecundo indiuiſibili & de aliis. Et ſic ſequitur q̄ in eodem tempore indiuiſibilia pertranſit tardum quot & velox, ex conſequenti æqualem magnitudinem. Conſtat autem q̄ cum ſit tardum ex diffinitione ſua pertranſibit minorem, ergo magnitudo minor erit æqualis maiori.

Tertia ſit hæc, ſi magnitudo componitur ex indiuiſibilibus ſequitur indiuiſibile eſſe diuiſibile, quod implicat. Contra ꝓbatur. Sint duo mobilia quorum vnum ſit duplo velocius altero, & arguitur ſic, ſi in vna hora velocius pertrāſit magnitudinem ſeptem punctorum tardius tranſibit medietatem, medietas autem eſt magnitudo trium punctoꝝ

& dimidium puncti, ergo punctum quod ſupponitur, ex diffinitione ſua eſſe indiuiſibile erit diuiſibile.

Quarta ſit hæc, ſi magnitudo ꝯponitur ex indiuiſibilibꝰ ſequitͬ eſſe impoſſe aliqđ corpus rarefieri nãliter ſm oēm dimẽſionem abſqȝ acquiſitione nouæ q̃titatis. Hoc aũt eſt falſum vt determinatum eſt in li.4.phy.in.q.19. in.1.parte. Cõtra aũt ſic deduciͭ, ſit corpus quadratum ſiue cubũ hñs ſm oēm dimẽſionem magnitudinem decē punctorum, & rarefiat vſqȝ ad magnitudinem cētum pũctorum, ſi tu dicis hãc rarefactionem eſſe poſſem abſqȝ ãſione nouæ quantitatis, ergo neceſſe eſt pũctum extendi, vel idem pũctum numero eſſe in pluribus ſitibus. Vtrũqȝ aũt eſt impoſſe vt patet. Nam indiuiſibile extendi eſt fieri diuiſibile quod implicat. Quod aũt ſit impoſſe ipſum eſſe in pluribus ſitibus ſimul patet, q̃m nõ minus nãliter repugnat idem punctum q̃ idem corpus eſſe in pluribus locis ſimul. Cõtra aũt patet, q̃m nõ alio modo eſſet imaginabilis magnitudo ꝙ rareficret ſi nouæ quantitas non acquiritur. Q̃uo aũt ſit poſſ rarefactio ſine acquiſitione nouæ quãtitatis ſuppoſito ꝙ magnitudo componatur ex magnitudinibus, iam declarauimus in.4.lib.phyſi.in q.19.tam ſm viam Cõment. quam ſm viam noſtram. Ex his igitur patet concl'o propoſita.

Quantum ad ſecundum aduerte ꝙ prapoſita concluſio non ſolum eſt ad mentem p̃hi ſed etiam Auicen. & Algaze. Nam Auicen.in.6.nãlium tenet eſſe impoſſe puncta ordinari ad compõnem lineæ, ſimiliter eſſe impoſſe corpus ex punctis componi. Algazel autem in ſua metaphyſica conatur pluribus rõnibus idem demonſtrare, quas longum eſſet hic formare. Sed tu vide ad placitum.

Quãtum ad tertiũ aduerte ꝙ tenẽtes oppoſitũ multiplr̃ arguũt & p̃mo ſic partes diffõnis ſignãt ptes rei q̃m diffõ indicat eſſentiam & p̃ncipia eſſentialia, & in hoc diſtinguitͬ deſcriptio a diffõne ſed puncta ſunt partes diffõnis lineæ, eſt.n.linea apud Euclidem longitudo ſine latitudine cuius extrema ſunt duo puncta, ergo puncta ſunt partes lineæ.

Ad hoc negatur maior vl'r ſumpta, q̃m non verificatur niſi de diffõne ſubſtantiæ completæ, cuius partes diffi-

nitiuæ ſunt proprium genus & ꝓpria dña, & qm̄ formæ & accidentia diffiniuntur per additamentum vt determinatum eſt in.lib.7.metaph.ideo propoſitio maior non habet veritatem in illis,linea autem eſt accidens propterea nõ eſt neceſſe omne diffinitiuum lineæ eſſe partem lineæ.

Sed cõtra.Hæc rñſio vr̃ repugnare pħo in.1.poſte.ĩ ca. de p ſe,vbi aſsignans primum modum dicit ꝙ ſuba lineæ eſt ex punctis,ergo puncta componunt ſubam lineæ.

Ad hoc dr̃ ꝙ exemplum pħi,nõ eſt ad mẽtem ſuam,ſed adducit ipſum quia famoſum erat apud antiquos, lineam componi ex indiuiſibilibus & reſolui in indiuiſibilia, nam mos fuit Ari.frequẽter exemplificare iuxta ſnĩas patrum.

Secundo ſic.Aut nullum punctum eſt medium inter primum punctum lineæ A & omnia alia puncta eiuſdem lineæ,aut aliquod eſt medium.Hæc diſiunctiua patet. quia partes mutuo contradicunt,ſi datur ſecundum ergo illud punctum medium erit immediatum primo puncto,ſi primum, ergo primum punctum & omnia alia ſunt immediata,& ſic ſola puncta componunt lineam.

Ad hoc dicitur in via noſtra,quæ eſt via realis ꝙ nullum purum punctum cadit medium inter primum & omnia alia,& negatur hæc conſequentia,ergo primum punctum & omnia alia ſunt immediata,quoniam licet non cadat ꝓciſæ punctum cadit linea media,& mediante linea cadit punctum,quia non datur linea ſine puncto.

Tertio ſic:Aut oĩ parte magnitudinis eſt aliqua minor, aut nõ.ſi pmum,aut illa eſt diuiſibilis aut indiuiſibilis,non diuiſibilis quia nõ eſſet minor oĩ parte,quia nõ eſſet minor ſua parte,ergo indiuiſibilis,& ſic aliqđ indiuiſibile cõponit magnitudinẽ, ſi ſcđm,ergo ꝑ equipollẽtiam aliqua parte non eſt aliqua minor igitur aliqua eſt indiuiſibilis,ſ:qua nõ eſt aliqua minor,& ſic habetur propoſitum vt prius.

Ad hoc dr̃ ꝯcedẽdo pmum,& cum arguit aut eſt diuiſibilis aut indiuiſibilis,ꝯcedo primũ,& vlterius ꝯcedo,ꝙ illa nõ eſt minor oĩ parte magnitudinis,nec hoc repugnat vr̃i ꝯceſſæ,qm̄ hæc copulatiua eſt vera,oĩ parte magnitudinis eſt aliqua pars minor ; & illa non eſt minor oĩ parte ma-

gnitudinis, ſicut poſito ꝙ mundus eſſet æternus, hæc copulatiua eſſet vera, oī hoīe futuro eſſet aliquis homo futurus poſterior, & ille non erit poſterior oī hoīe futuro, alioquin gñō non eſſet æterna, ſic rñdēdum eſſet logicæ. Tu aũt potes te expedire breuius & dicere, ꝙ oī parte magnitudinis aſsignata, datur vel dabilis eſt aliqua minor, & qm̃ iſte aſsignationes tendunt in infinitum, ideo quacũq; aſsignata dabilis eſt adhuc minor, & ſic nunq̃ deneniemus ad indiuiſibile. Plura alia argumenta ſolent in hac materia formari. Sed & tu quære. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Qō. 2. Si eſt neceſſe motum fieri ſuper aliquod diuiſibile, ita ꝙ repugnet fieri ſuper indiuiſibile.

Si igitur præſentis motus neceſſe eſt moueri per aliquam partem &c. Tex. 6.

IN HAC qōne aduerte ꝙ difficultas ſtat in hoc. Videmus ad ſenſum ꝙ ſi ſit magnitudo vel ſpacium duorum cubitorum, & in eius medio ſignetur punctum A illi pũcto pōt ſucceſſiuæ applicari mobile B motum ſup tale ſpacium, ita ꝙ vna pars prius applicabitur. deinde alia deinde alia & alia donec totum. B. pertranſierit punctum A, ergo non repugnat motum fieri ſuper indiuiſibile ſignatum.

Pro reſolōne quæſiti ſic ꝓcedēdum eſt. Primo ponitur diſtinctio. Secundo duplex conclō reſponſiua, & ex ſecunda apparebit ſolō obiectionis factæ. Tertio defenſanda eſt ratio pħi quæ inducetur ad primam concluſionem.

Quantum ad primum ſit hæc diſtinctio. Motum fieri ſuper indiuiſibile poteſt intelligi dupl'r. Primo ꝙ fiat per ſe. i. conſiderato indiuiſibili præciſæ, ita ꝙ ſi eſſet ſeparatum a quolibet diuiſibili adhuc poſſet fieri motus ſuper illud. Secundo ꝙ fiat per accidens. i non propter indiuiſibile præciſe ſed quia eſt coniunctum alicui diuiſibili ſuper quod fit motus, & eſt ſignabile in illo diuiſibili, ſicut in linea pedali eſt ſignabile punctum in medio &c.

Quantum ad ſecundum ſit hæc ꝑma cōclō. Nō eſt poſſe motum fieri ſup indiuiſibile ſumptum ꝑmo modo, & ſic ꝓbatur rōne pħi, ſi aliquid mouetur ſup indiuiſibile ſum-

pto p̄mo modo ſequūtur duo impoſ'ia.ſ.vel ſimul erit moueri & motū eſſe,vel indiuiſibile erit diuiſibile.Contra ꝓbatur,moueaꝰ B ſup A indiuiſibile,ergo hæc in ſe motū, ſicut.n. nihil eſt albū ſine albedine ſic nihil moueꝰ ſine motu. Tunc vltra,aut ſimul moueꝰ & motum eſt,aut non ſimul,ſi ſimul ergo ſequitur p̄mum impoſ'e. Quod ꝓbabiꝰ eſſe impoſ'e ſi non ſimul ergo p̄us mouebaꝰ & eſt poſterius motum.ergo A eſt diuiſibile quia dum moueꝰ in A nō qeſcit in a, nec trāſiuit totum A,quia iam non moueretur in A.nihil.n.mouetur ſup totum ſpacium trāſitum, ſed motum eſt,ergo neceſſe eſt in A aſsignare partem & partem & ſic indiuiſibile erit diuiſibile quod eſt impoſ'e, q̄m implicat cōtradictionem.Quod aūt impoſ'e ſit aliquid ſimul moueri & motum eſſe declaraꝰ dupl'r,p̄mo ex ſucceſsione motus.Nam vt inquit B.Tho. exponens. ſicut impoſ'e eſt duo tp̄a eſſe ſimul puta duas horas vt dictum eſt in.4.phy.quia in ſucceſsiuis repugnat ſimultas partium,ſic impoſ'e eſt eſſe ſimul moueri & motum eſſe,ſecundo quia vt dicit Cōmen.in hoc.6.lib.in cōmen.7.tunc moueri eſſet ocioſum v.g.ſi ſimul ſunt,ambulare ad balneum, & ambulaſſe ad balneum ergo ſimul ſunt ire ad balneum & eſſe in balneo ergo ocioſæ vadit ad balneum,non enim vadit ad balneū niſi quia dum vadit non eſt in balneo. Si ergo eſſe in balneo eſt ſimul cum ire,ocioſus erit motus eius.

Secunda concl'o ſit iſta non inconuenit motum fieri ſup indiuiſibile ſumptum ſecundo mō.Hanc ꝓbat ſufficienter obiectio poſita in p̄ncipio quæſiti.Nec opertet eam aliter ſoluere q̄m concludit pro hac ſecunda concluſione.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ aliqui ſic arguunt contra rationem philoſophi inductam pro prima concluſione,& volunt probare ꝙ non repugnat ſimul eſſe moueri & motum eſſe,& tamen ſuper hoc fundauit ſe pħs.

Primo igitur ſic arguunt.Motus pōt eſſe totus ſimul,ergo moueri & motum eſſe.Contra vr̄ nota, quia ſi motui non repugnat eſſe totum ſimul & tamen eſt de genere ſucceſsiuorum non videtur maior rō quare moueri & motū eſſe non poſsint eſſe ſimul.Añs autem probatur, q̄m dicit

philoſophus in lib. de ſenſu & ſenſato q contingit aliquod totum ſimul alterari. Sed alterari eſt motus. ergo &c.

Ad hoc negatur añs, ad ꝓbationem dico q non eſt ſenſus p̄bi dicere motum quo ad fluxum, & quo ad receptionem formæ acquiſibilis ꝑ motum eſſe totum ſimul qm̄ de rōne fluxus eſt ſucceſsio cui repugnat eſſe totam ſimul, & de rōne formæ ad quam eſt alteratio eſt tendentia ab impfecto eſſe ad pfectum. Sed intendit p̄hs alterari contingere eſſe ſimul quo ad partes alterabilis. q. d. non eſt neceſſe q alterabile alteretur. i. recipiat formam ꝑ partem poſt partē ꝓ tali gradu, ſed pōt totum. i. quo ad omnes partes ſimul recipere, vt aqua poteſt tota ſimul recipere caloremvel cōgelationem ꝓ tanto gradu, deinde ꝓ maiori & ſic ſucceſsiuæ. Ad argumentum ergo dico q probatio non eſt ad ꝓpoſitum, qm̄ ſi conſequentia debet valere eſt neceſſe q probetur antecedens eſſe verum non reſpectu mobilis ſed reſpectu fluxus & formæ acquiſibilis per motum.

Secundo ſic arguunt. Moueri mēſuratur tpe & motum eſſe menſuratur inſtanti. Sed tp̄s & inſtans ſunt ſimul, quia de tempore non eſt niſi inſtans, ergo qñ eſt inſtans eſt tempus & quando non eſt inſtans non eſt tempus, ergo ſimul ſunt & non ſunt, ergo moueri & motum eſſe ſunt ſimul.

Ad hoc dr̄ q minor pōt habere duplicē ſenſum. Primo ſic. Tp̄s & inſtās ſunt ſimul, quia partes tpis p̄terita & futura reſpiciūt inſtans vt cōtinuatiuum, & terminatiuū vtriuſque & hic ſenſus eſt verus. Secundo ſic tp̄s & inſtās ſunt ſimul. i. vnum non p̄cedit nec ſubſequitur alterum & hic ſenſus eſt falſus, qm̄ cum inſtās cōtinuet p̄teritum cum futuro, neceſſe eſt ipſum eſſe poſterius p̄terito, & prius futuro. Ad minorem ergo nego eam ꝓ ſecūdo ſenſu quo dato vtiqꝫ ſequeret moueri & motum eſſe, eſſe ſimul. i. vnū nō p̄cedere nec ſubſequi alterum. Ad ꝓbationem dico q non concludit niſi ꝓ primo ſenſum qui nō infringit ꝓpoſitum nr̄um, qm̄ licet de tpe nō ſit niſi inſtās, tñ ꝑ hoc nō aufert ordo tpis ad inſtans, imo quia ad tpe nō habemus niſi inſtans cōtinuatiuum, neceſſe eſt partem vnam p̄cedere inſtās, & alterā ſubſequi. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Qō 3. Si magnitudo & tempus & motus ſunt eiuſdē rationis ad hoc quod eſt componi vel non componi ex indiuiſibilibus.

Similiter autem neceſſe longitudini & motui indiuiſibile eſſe tempus & componi ex ipſis nunc exiſtentibus in diuiſibilibus. Textu. 10.

IN hac qōne aduerte q̃ ſtat difficultas in hoc. Quæ ſunt diuerſorum generum non vñr poſſe conuenire in vna rōne compōnis. Conſtat aūt q̃ magnitudo diſtinguitur genere a motu & a tpe, qm̄ magnitudo eſt de genere pmanentium, tps autem & motus de genere ſucceſſiuorum, ergo &c. Præterea. Dixit pħs in. 4. lib. phyſic. in tex. 71. q̃ ſi motus fieret in ſpaciovacuo fieret in inſtanti, ergo ſtat ſpacium quod habet rationem magnitudinis & quanti eſſe diuiſibile. & motum eſſe indiuiſibile. ergo non ſunt eiuſdem rōnis quantum ad componi vel non componi ex indiuiſibilibus. & quantum ad eſſe diuiſibile vel indiuiſibile.

Pro reſolōne quæſiti ſic ꝓcedendum eſt. Primo ponitur quædam diſtinctio. Secūdo duæ cōclōnes rñſiuæ. Tertio ꝑtractabitur vis ſecūdæ obiectionis factæ in ꝑncipio quæſiti.

Quautum ad primum diſtinctio ſit hæc, aliqua poſſunt eſſe eiuſdem rōnis dupl̄r, primo quia conueniunt in aliqua nā ſiue ſpecifica ſiue generica, & hoc modo indiuidua eiuſdem ſpēi dñr eſſe eiuſdem rōnis. quia conueniunt in vna ratione ſpecifica. Idem intellige de ſpēbus eiuſdem generis, quia conueniunt in vna rōne generica, ſecundo quia licet non conueniant in natura, cōueniunt tamen in aliqua ꝯña reſpectu alicuius ꝑti, ita q̃ ſi vnum eſt tale vel tale, ſequitur & alterum eſſe tale. v. g. ſtomacus & caput ſunt eiuſdē rōnis reſpectu huius ꝑti quod eſt eſſe bene vel male diſpoſitum nam hæc conſequentia valet, ſi ſtomacus eſt bene diſpoſitus, caput eſt bene diſpoſitum, valet etiam reſpectu ſui oppoſiti, ſimiliter mare & nauis ſunt eiuſdem rōnis reſpectu huius qđ eſt agitari & non agitari. Nam ſi mare nō agitatur, nec nauis. idem dico reſpectu ſui oppoſiti.

Quātum ad ſcđm ſit hæc prima cōclō. Tria ꝑnoīata nō ſunt eiuſdem rōnis primo mō. Hanc ꝓbat prima obiectio,

& per ſe patet. Præterea, ſtat vniformitas in partibus magnitudinis, & tamen contingit ꝙ non ſtat in partibus motus, nam mobile poteſt moueri ſuper magnitudinem vniformem puta æque planam & tamen in vna parte mouebitur velocius & in alia tardius. ergo magnitudo & motus non ſunt eiuſdem rationis primo modo.

Secunda concl'o ſit hæc. Tria p̄noīata ſunt eiuſdem rō̄nis ſecundo modo. ꝓbatur Hæc ꝯn̄tia valet, ſi magnitudo ſupꝗ quā eſt motus, componit̄ ex indiuiſibilibus, motus ſuꝑ eam & tp̄s mēſurans motum componuntur ex indiuiſibilibus, ꝓbationem formalem huius concl'onis ad mentem ph̄i, videbis in epithomatæ noſtro ſuꝑ ſextum lib. phyſic. trac. 1. & eſt concl'o. 3. & 4. in ordine. In tertia ꝓbatur ꝙ ſi magnitudo cōponit̄ ex punctis, motus ſuꝑ eam componitur ex momentis. In quarta ꝓbatur ꝙ ſi magnitudo cōponitur ex pūctis vel diuidit̄ in pūcta tp̄s menſurans motum ſuꝑ talem magnitudinem componit̄ ex inſtantibus vel diuiditur in inſtantia Tu igitur vide illic, & ſufficiet tibi, & poſtq̄ ſciueris illas ꝓbationes, manifeſtum erit tibi, qūo illa tria prænoīata ſunt eiuſdem rationis ſecundo modo.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ non eſt neceſſe ſoluere primam obiectionem, qm̄ concludit pro prima concl'one.

Pro ſecunda aūt obiectione inuenio duas vias rn̄dendi, vna eſt Egidii, altera eſt in via Thomiſtica quā ſuſtinemus.

Egidius in. 6. li. phy. in expōne tex. 6. rn̄dens qōni motæ de diuiſione motus ſm̄ diuiſionem magnitudinis dicit ꝙ qn̄ ph̄s ait motum diuidi ſm̄ q̄titatem ſpacii, non loquitur de quantitate ſpacii vacui, nec de quantitate mathematica qm̄ ſola quantitas ſpacii nō ſufficit ad motum ad formam nec ad motum ad vbi ſed vltra talem q̄titatem requiritur ibi contraria diſpō in materia, vel aliqua reſiſtentia ex parte medii vel ex parte mobilis. vnde ſi grauia mouerentur in vacuo, non mouerentur in tp̄e, quia non eſſet reſiſtētia in tali motu. Sed loquitur de quantitate corporis nāl'is ſm̄ q̄ quantitatem ſemꝑ intelligitur eſſe aliqua reſiſtētia vel medii ad mobile, vel mobilis ad motorem. Cōcludens igitur Egidius dicit ꝙ hm̄ōi quantitas de qua loquitur ph̄s ad cu-

ſus diuiſionem diuiditur mot⁹ habet annexam reſiſtētiam rōne cuius motus factus ſuper talem magnitudinē fit ī tempore, & q̄titas motus diuiditur ſm quātitatem magnitudinis. Hæc ē opinio Egidii, a quo diſcordat via noſtra quā pertractauimus in. 4. lib phyſi. in. q. 17. vbi probauimus ꝙ ſola q̄titas dimenſiua ſpacii etiam remota omni eius plenitudine, & oī reſiſtentia per qualitatē ꝯtrariā inter motorē & mobile eſt cauſa ſucceſsionis in motu & ꝙ fiat in tpe & ex ꝯſequenti diuidat ad diuiſionē ſpacii vt ſpacium quātū eſt, & non ſolum vt eſt ſpaciū naturale cū reſiſtētia &c.

Tu igitur vide illic, ex quo ſuſtinebis ꝙ q̄n dicit philoſophus motum & magnitudinem eſſe eiuſdem rōnis quo ad diuidi & cōponi ex indiuiſibilibus vel diuiſibilibus accipit magnitudinē abſolutæ, ita ꝙ ſi motus fieret in magnitudine vacua adhuc eſſet diuiſibilis vt magnitudo quia fieret in tpe vt determinauim⁹ in. q. prædicta, fundamenta autem quæ facit Egidius de indiſpoſitione materiæ de reſiſtētia ꝑ qualitatē contrariam de motu inſtantaneo grauium & leuium in vacuo, ſoluimus in eadem. q. in reſponſione ad argumenta quæ fiunt a cōmentiſtis pro defenſione Cōmen. quem in hac parte ſequitur Egid.

Ad ſecūdam ergo obiectionem poſitam in princi. quæſiti dico in via noſtra vt declarauimus in prædicta. q. ꝙ dictū philoſophi non eſt abſolute verum. ſed tenet ex aliquo cōceſſo ab antiqs puta ꝙ ſucceſsio & tarditas & velocitas motus proueniant præciſe ex plenitudine ſpacii, ita ꝙ illa remota motus eſſet inſtantaneus quod tamen poſitum & cōceſſum ab antiquis non eſt veꝝ vt illic declarauim⁹. Et ideo loquendo ex natura rei, ſiue motus fiat in ſpacio pleno ſiue vacuo ſeruatur eadem rō per conſequentiam quo ad diuiſionem & cōpōnē motus & magnitudinis vt ſuper eam fit motus. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Qō. 4. ſi oē ꝙ mouet ꝯtingit velocius & tardius moueri.

Oē aūt illud quod mouet contingit & velocius moueri & tardius. Tex. 15

IN hac q̄ōne aduerte ꝙ vt dicit Commen. in commē. 15. & B. Tho. exponens tex. 15. ſtat difficultas in hoc. Q̄m

motus naturalis mobilium naturalium puta grauium & leuium remoto oī impedimēto ē terminatus a natura in tanta velocitate & tarditate. virtus.n. naturalis quæ eſt determinata ad vnum niſi impediatur agit ſm totū ſuum poſſe. & in hoc diſtinguitur ab agente voluntario. Præterea vt inquit Commen in cōmen. 15. impoſſe eſt q̄ cœlum moueat velocius vt declarabitur infra.i.in.8.lib.phyſi ergo vr̄ propoſitio eſſe falſa in qua dicit philoſophus, q̄ contingit omne motum velocius & tardius moueri.

Pro reſolutione quæſiti ſic procedendum eſt. Primo ponetur diſtinctio quæ eſt ad mentem Commen. & quam innuit B. Tho. reſpondens huic quæſito. Secundo duæ concluſiones reſponſiue. Tertio mouebitur dubium contra determinationem & ſoluetur.

Quantum ad primum diſtinctio ſit hæc. Mobile ſimiliter & motus pñt dupl'r conſiderari, primo mobile ſm q̄ mobile, & motus ſm q̄ motus.i.mobile ſm cōem rōnem mobilis non applicando ad hoc vel illud mobile, & motus ſm cōem rōnem motus non conſiderando inquantū eſt talis vel talis motus puta motus cœli vel lapidis. ſecundo inquantum eſt tale vel tale mobile, & motus inquantum talis.i.ſm q̄ mobile eſt determinate naturæ, & motus ſm q̄ eſt in tali mobili, & ſi tu vis breuius loqui, ſic diſtingue. Mobile & motus dupl'r, primo abſolute ſecundo applicate.

Quantum ad ſecundum ſit hæc.j concluſio. Oē mobile conſideratum primo modo pōt velocius & tardius moueri q̄ moueatur, probatur ſic de mente Commen in cōmē. 15. & B. Tho. Motus eſt de genere continuo℞, & velocitas quæ eſt in motu eſt ſimilis diuiſibilitati in continuo. Quemadmodum igitur diuiſibilitas procedit ī infinitū in ꝯtinuo, ſilr velocitas in motu, qm̄ ſi velocitas finiret ī motu ſm q̄ ē motus, eſſet poſſe motū eſſe in inſtāti. Nō repugnat igitur cuilibet motui qd̄ ſit velocior & tardior vt mot9 eſt, idē dico de mobili vt eſt ſub motu inq̄tum mobile.

Secunda concluſio ſit iſta, nō oē mobile vt eſt determinate naturæ pōt velocius aut tardius moueri q̄ moueat & hoc loquendo ſecūdum ordinem naturalem, iuxta quem

habet loqui pħs naturalis, vt pſcindamus abſolutā potentiā diuinā, de qua nō eſt pſentis negocii cōſiderare, ſed aut primi philoſophi aut Theologi. Hæc ɔcluſio ſic ꝓbatur ex doctrina philoſophi i.8.phyſi.tex.84, & in.10.meta.tex.4. motus primi mobilis eſt velociſsimꝰ in natura, vñ dicit in 10.meta.tex.4. Motū regularem & velociſsimū ſupponūt eū qui cœli. Tūc ſic Motū motu velociſsimo nō pōt velocius moueri hæc patet. Sed ex doctrina philoſophi datur ī ordine naturalium motum motu velociſsimo.ſ.primum cœlū, ergo &c. Præterea. Primū mobile cum ſit inalterabile, vt declaraī in primo cœli, & primū mouens cū ſit intrāſmutabile, ſunt ſemper & eodem modo diſpoſita ad motum, ergo motus primi mobilis non pōt eſſe velocior aut tardior. Conſequentia patet, qm̄ in motibus naturalibꝰ nō depræhenditur maior aut minor velocitas, niſi quia mobile aut motor aut medium aliter & aliter ſe hñt.

Quātum ad tertium aduerte ꝙ ſi propoſitio philoſophi in qua dicit oē aūt quod mouetur contingit velocius & tardius moueri non eſt vera niſi ſm primam cōcluſionem & ꝓbationē eius, ſequiī qđ nō poſsit ſupponi a naturali, nec ſuper eā poſsit fundare pħs hanc concluſionē, quā intēdiꝑ probare.ſ.ꝙ eiuſdem rōnis eſt tēpus & magnitudinē diuidi in ſemper diuiſibilia, aut in indiuiſibilia. Nam ſupponere motum velocitari in infinitum vt continuum videī eſſe ſuppoſitio mathematica, quæ conſiderat de cōtinuo vt cōtinuum & de proprietatibus eius, philoſophus autem non conſiderat de quanto continuo niſi vt eſt in materia naturali determinata. Quare &c.

Ad hoc dicitur ꝙ conſideratio de magnitudine naturali & de motu, alio modo eſt in hoc lib.6. quam in cæteris partibus philoſophiæ naturalis. Hic.n.eſt cōſideratio abſoluta & non applicata in aliis partibus eſt determinata vt in lib. de cœlo. & in lib. de gñone, ex hoc dico ꝙ ſi pħs faceret dictum ſuppoſitum in cæteris ptibꝰ phiæ nālis, nō eſſet ɔueniēs, qm̄ eēt ɔtra ɔclōnē ſecundam. Ex hoc aūt ꝙ fecit illud in hoc.6.lib. non inconuenienter fecit, qm̄ non repugnat mobili nāli abſolute ſumpto ſemꝑ velocius moueri,

& motum abſolute ſumptum eſſe velociorem & tardiorē. Repugnantia aūt hæc prouenit ex determinata ſpecie. Sicut dari maximum & miuimum cōuenit corpori naturali non abſolute ſumpto ſed in tali ſpecie propter talem determinatam formam,quæ requirit,determinatā quātitatē. Et qn̄ arguitur ꝙ ſupponere motum &c. dico ꝙ pħs non ſupponit motum velociori in infinitum vt cōtinuum præciſe, ſed vt continuū naturale ſine applicatione ad talem vel talem materiam conſideretam,& hæc nō eſt cōſideratio mathematica,nam mathematicus conſiderat de continuo abſtrahendo ab omni materia ſenſibili tam in genere quā in ſpecie,phyſicus autem conſiderat de continuo aliqn̄ cōcernendo materiam ſenſibilem determinatā vt in cæteris partibus philoſophiæ naturalis aliquando concernendo abſolute & vl'ter materiā ſenſibilē vt in hoc lib.6.& qn̄ arguitur ꝙ pħs non cōſiderat de quanto ꝯtinuo niſi vt eſt in materia naturali determinata hoc falſum eſt,qm̄ vt docuimus in.j.lib.in.q.j.ens mobile nō applicatum ad determinatam materiam,ſed vt concernit materiam ſenſibilem abſolute ſumptam eſt ſubiectum in his primis libris philoſophiæ naturalit. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio.5.ſi magnitudo & tempus ſe concomitantur ſm̄ finitum & infinitum.

Et ſi quidem quodcūq; infinitum eſt & alterum. Tex.18.

IN hac q̄ōne aduerte ꝙ ſtat difficultas in hoc. Nō inconuenit idem mobile moueri ſemel & bis & ter & ſic in infinitum ſuper eādem magnitudinem finitā, quia nō eſt maior ratio ꝙ moueatur ter & quater quā milies & infinities ergo non repugnat motum eſſe infinitum & magnitudinem finitam. Præterea. Stat magnitudinem eſſe infinitam & motum ſuper eam eſſe finitum & fieri tempore finito,ergo &c. Contra nota probatur antecedēs, in qualibet magnitudine ſunt partes infinite cum ſit diuiſibilis in ſemper diuiſibilia ergo eſt infinita.qm̄ ſicut ex finitis finitū, ſic ex infinitis reſultat infinitum,ergo &c. Præterea magnitudo cœli eſt finita ex primo cœli tex.46.& ſm̄ philoſophū

motus cœli & tempus menſurans motum ſunt infinita, qa nunquam inceperunt & nunquã deſinent, vt conabit̃ probare pħs in libro. 8 ergo &c.

Pro reſolutione huius quæſiti ſic procedendum eſt. Primo ponetur diſtinctio de infinito. Secundo duæ ꝯcluſiones reſponſiue. Tertio ſoluent̃ obiectione præpoſite.

Quantum ad primũ diſtinctio ſit hæc. Magnitudo motus & tempus poſſunt imaginari eſſe finita vel infinita dupl̃r primo ex vltimis. i. ex terminis & dicet̃ magnitudo finita ex vltimis ſi in ea datur principium ante quod nihil eſt illius magnitudinis. & datur poſt quam nihil eſt eiuſdẽ. Idẽ ĩtellige de motu & tempore. Oppoſito aũt modo dicetur magnitudo infinita ex vltimis quando caret tali principio & fine, & dico eodem modo de motu & tempore. Sed intellige de motu infinito facto ſemel ſuper magnitudinẽ infinitam ex vltimis, ſimiliter de tempore ꝯtinuo infinito ex vltimis menſurante prædictum motũ. & hoc dico vt præſeruetur motus infinitus ex reiteratione de quo loquemur in ſolutione obiectionum. ſecundo ex diuiſione & dicetur magnitudo finita ex diuiſione, ſi eſſet deuenire ad vltimam partem indiuiſibilem. Idem intellige de motu. & tẽpore. ſi autem vt probatum eſt ſupra eſt diuiſibilis in infinitum, & in ſemper diuiſibilia dicetur infinita ex diuiſione, ſimiliter & motus & tempus.

Quantum ad ſecundum ſit hæc prima concluſio. Magnitudo motus & tempus ſe conſequuntur ſm finitum & infinitum ex diuiſiõe. Hanc manifeſtauit pħs ſupra in tex. 10. & nos formauimus tertiam quæſtionem huius ſexti libri, vt videre poteris. Nam eiuſdem rõnis eſt hæc tria componi ex diuiſibilibus vel indiuiſibilibus & diuidi ĩ ſemꝑ diuiſibilia vel indiuiſibilia qm̃ vnumquodq; ex quibus componitur in ea diuiditur.

Secunda concluſio. Tria prænominata ſe conſequuntur quo ad finitum & infinitum ex vltimis, ita ꝙ ſi magnitudo eſt finita motus factus ſemel ſuper eam non poteſt eſſe infinitus nec tempus mẽnſurans ipſum motum. ita ꝙ neceſſe eſt ſi vnum eſt finitum. & alia. & ſi vnum eſt infinitũ & alia.

Hanc quidem concluſionem reſolute probat philoſophus in tex.20.&.21.&.22.vt videre poteris. Et nos in epitomate noſtro ſuper ſextum phyſi in tract.1.in concluſione quinta poſuimus rõnem formalem ad hoc,quam nõ ẽ neceſſe hic replicare.Sed vide tu.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ prima obiectio concludit de motu infinito per reiterationem, hic aũt intendit de motu infinito ſemel facto ſuper magnitudinem.

Secunda autem cõcludit de infinito ex diuiſionẽ in quo ſenſu magnitudo finita ex vltimis & motꝰ & tempus ſunt infinita,eo ꝙ ſunt continua.& vt ſic ſunt diuiſibilia in ſemper diuiſibilia.pħs aũt intendit de infinito ex vltimis vt patet per ſecundam ꝯcluſionem.

Tertia concludit vt prima de motu infinito per reiterationem,qui non eſt infinitus ex vltimis, qm̃ quælibet circulatio qua mouetur tota magnitudo cœli eſt finita. Dicitur aũt totus motus cœli eſſe infinitus quia ſm pħm non ẽ dabilis prima & vltima circulatio.philoſophus aũt intẽdit hic de motu infinito,qui ſit vnus numero.& cõtinuus, & non per reiterationem.qualis eſſet ſi formica moueret continue ſuper lineã infinitã procedendo & nunquam retrocedendo,de quo conſtat ꝙ ſicut talis motꝰ eẽt ꝓprie infinitus ſic tempus menſurãs & linea ſiue magnitudo ſuper q̃ eſſet motus,eſſent infinita. Hæc de pñti quæſito dicta ſint.

Quæſtio.6.ſi in nũc tẽporis põt aliquid moueri.

Quod autem nihil in nunc temporis mouetur ex his manifeſtum eſt. Textu.29.

IN hac qõne non eſt multa difficultas loquendo de motu proprie dicto vt diſtinguitur a mutatione proprie dicta. quæ eſt terminus motꝰ proprie dicti vt illuminatio quæ eſt terminus motus localis.& gño ac corruptio ſubſtantialis quæ ſunt termini alterationis, quas dicimus inſtãtaneas mutationes,eo ꝙ motus vt dicemꝰ infra terminatur in inſtanti.Nam ꝙ hmõi mutationes fiant in inſtanti iam docuimus in lib.8.metaph. in.q.6.& in.1.quæſtione. Quinti lib. phyſi.vbi ſuſtinuimus ꝙ generatio ſubſtantialis nõ eſt motus proprie dictus.Quod autem motus proprie dictus non

poſsit fieri in inſtanti, nunc manifeſtandum eſt deinde ſoluentur quædam obiectiones.

Sit igitur hæc concluſio reſponſiua. Impoſſe eſt aliquid moueri in inſtanti motu phyſico proprie dicto. Dico motu phyſico ad dſiam mot⁹ meta. qui dr̃ actus pfecti quales ſunt actiones immanẽtes vt velle & intelligere, de quib⁹ determinauimus in lib. 9 meta. in. q. 7 ꝙ fiunt in inſtãti, & illic declarauimus quare dicuntur actus perfecti. Dico motu phyſico proprie dicto ad dſiam mutationis ſubſtantialis de qua diximꝰ in. 1. q. 5. lib. ꝙ eſt motus communiter dictus. Concluſio igitur ſic declarata probatur ad mentẽ philoſophi & ſtat vis probationis in hoc, ſupponiť inſtãs proprie acceptũ eſſe quid indiuiſibile ſicut punctum in linea. Tunc ſic, ſi quid moueretur in inſtanti tũc ſi qđ aliud mobile eſſet velocius illo modo moueref in minori tpe per equale ſpacium, quod eſt cõtra rõnẽ velocioris. Velocius eſt. n. qđ i tẽpore equali pertranſit maius ſpacium, vel equale ſpacium in minori tpe. Contra aũt patet, qm̃ cum inſtans ſupponatur indiuiſibile non põt dari minor menſura, ergo &c Præterea, cũ in inſtanti non poſsit aſsignari prius & poſterius. ſequitur ꝙ ſi quid moueref in inſtanti moueri non præcederet motum eſſe cuius oppoſitum determinatũ eſt ſupra in q. 2. huius ſexti libri. Prætera. Determinatum eſt in. 3. lib. ꝙ ſucceſsio & fluxus & tendentia ad vlterius eſt de rõne motus phyſici. Sed hæc requirunt menſurã partibilem qm̃ & menſurata ſunt partibilia. Inſtanti autem repugnat partibilitas, ergo in inſtanti nihil poteſt moueri.

Quantum ad ſolutionem quarundam obiectionũ aduerte ꝙ Gregorius in. 2. ſen. di. 6. q. 3. arti 2. concluſione. 1 tenet ꝙ non repugnat aliquid moueri in inſtanti, & totũ fundamentum ſuum eſt, quia ſi corpus graue deſcenderet de loco ad locum per vacuũ deſcenderet in inſtanti. ergo non repugnat motum fieri in inſtanti. Añs autem probat quia ſi deſcenderet in vacuo nullam haberet reſiſtentiam. Sed propter reſiſtentiã motus fit in tempore. ergo remota reſiſtentia quæ non põt aſsignari in vacuo, non eſt neceſſe motum fieri in tempore.

Ad hoc applicat quãdam reſponſionem cuiuſdam doctoris dicentis q́ reſiſtencia propter quã apponitur, tẽpus in motu eſt multiplex, vna eſt medii ad mobile, alia eſt mobilis ad motorem & hæc eſt quotiens mobile eſt diſtinctum a motore. Nam eo ipſo q́ mobile eſt in alio loco quã velit motor quædam reſiſtentia ibi attenditur. Prima tãtum eſt in motu ſimplicium q̃ mouentur in medio pleno, ſecũda tantum eſt in motu corporum cœleſtium, & eſſet in motu animalium per vacuum, ſed vtraq; ſimul eſt ĩ motu animalium per medium plenum.

Hanc rſpõſionem conatur Gregorius improbare ex eo quod dicit q́ quotienſcũq; mobile eſt diſtinctum a motore, ibi eſt reſiſtentia ꝑ quã requiritur tempus in motu. Et probat q́ ſola diſtinctio mobilis a motore nõ facit reſiſtentiam. Quod vtiq; in via noſtra concedimus. Sed dicimꝰ q́ hanc reſiſtentiam facit oppoſitio ſituum vt declarauimus in lib. 4. phyſi in. q. 17. vbi reſpondendo ad ſecundam rõnem factam pro Cõmen. declarauimus qualitatẽ huius reſiſtentie vt videre poteris, nec ibi eſt replicandum.

Præterea. Aliqui ſic arguũt, ſequeretur q́ poſito vacuo ſi animal eſſet in cacumine turris, & inde ſe piiceret ad terram per vacuum, non deſcenderet in inſtanti ſed in tempore q̃m eſſet mobile diſtinctum a motore. & alibi quam vbi vellet motor, nã eſſet in turri, & motor vellet illud eẽ in terra. Sed ꝯñs eſt falſum, q̃m cã quare in motu ſimplicium & in motu naturali animalium requirĩt tp̃s eſt reſiſtentia medii, medio ergo ſublato non mouebunĩ in tp̃e.

Hoc argumentum in via noſtra non eſt alicuius difficultatis, quoniam cauſa propter quam requiritur tempus in motu non eſt ſola reſiſtentia medii ſed quãtitas ſpacii & oppoſitio ſituum & id iam manifeſtauimus in. 4. libro phyſico. q. 17. vt videre poteris. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 7. ſi omne quod mutatur eſt diuiſibile.
Quod autem mutatur omne diuiſibile eſſe neceſſe eſt. Tex. 32.

IN hac quæſtione aduerte ꝙ rõ philoſophi quã ꝓbat omne quod mutatur eſſe diuiſibile ſtat in hoc. Omne quod ſ̃m vnã partem eſt in termino a quo, & ſ̃m aliam in termino ad quem eſt diuiſibile. Sed omne quod mutatur ſ̃m vnam partem eſt in termino a quo & ſ̃m aliam in termino ad quem, ergo omne quod mutatur eſt diuiſibile. Maior nota, & minor ſic probatur. Omne quod mutatur vel eſt ſ̃m ſe totum in termino a quo. Et hoc non, quia dum eſt in termino a quo nundum mutatur, vel ſ̃m ſe totum eſt in termino ad quem, & hoc nõ quia non amplius mutaretur ſed iam mutatum eẽt, vel ſecundum ſe totum eſt ſimul in vtroq; termino, & hoc non, quia cum termini mutationis ſint oppoſiti priuatiue vel contrariæ, vel cõtradictoriæ oppoſita eſſent ſimul in eodem & contraria eſſent in eodẽ nõ ſolum remiſſe ſed etiam intenſe, vt patet qñ calefactio incipit ab intenſa frigiditate & terminatur ad intenſam caliditatẽ, ergo a ſufficiẽti diuiſione reſtat quod partim ſit in termino a quo & partim in termino ad quem.

Sed contra hanc rõnem inſurgit difficultas qm̃ nõ videtur minor poſſe eſſe vera, & arguitur ſic. Si oẽ quod mutatur &c. aut ly ſ̃m vnam partem ſtat pro parte quãtitatiua ſubiecti quod mutatur, aut pro parte formæ ad quam eſt mutatio aut vtroq; modo nõ. Primo. Quia generatio ſubſtantialis eſt mutatio, & tñ falſum eſt dicere, ꝙ id quod gña tur, generetur per partem poſt partem, qm̃ agens naturale prius diſponit totã materiam ſuſceptiuã talis formæ maxime in gñone cõpoſitoꝝ perfectorum non. Secundo, qm̃ forma ſubſtantialis & maxime compoſiti perfecti, vt nunc non diſputemus de forma ſimplicis elementi, ſtat in indiuiſibili, & repugnat ei partibiliter acquiri. Quod autem non: Tertio patet, qm̃ tertium includit primum & ſecundũ, ergo iſta vl̃is, non põt ſaluari. Oẽ qđ mutatur partim eſt &c. quæ fuit minor in ratione formata.

Et qm̃ difficultas quæſiti pendet ex veritate huius minoris, (conſtat.n. ꝙ ſi minor eſt vera bene ſequitur oẽ qđ mutatur eſt diuiſibile) ideo ſic procedendum eſt. Primo relictis opinionibus quas recitat Cõmen. & B. Tho. vidẽdum

eſt q̃ō B. Tho. ſaluat illam minorē & defenſanda eſt poſitio ſua. Secundo q̃ūo ſaluat eā Cōmē. & ꝙ pō ſua nō ꝯtradicit B. Tho. Tertio mouenda ſunt quædā dubia & ſoluēda.

Quantum ad primum aduerte ꝙ mēs B. Tho. eſt illam minorē verificari in omni mutatione ſiue ſit proprie motus vt in augmēto & alteratione & motu locali ſiue ſit mutatio diſtincta contra motum proprie dictū vt illuminatio & g̃ño & corruptio, quæ dñr mutationes inſtantaneæ & indiuiſibiles, verificatur aūt ſed diuerſimode, q̃m in motu ꝑprie dicto terminus a quo & ad quem ſunt diuerſibiles, vt patet de quātitate dimenſiua circa quam eſt augmentū & decrementum, & de qualitatibus tertiæ ſpeciei quæ ſunt intēſibiles & remiſsibiles circa quas eſt alteratio, & de loco q eſt ſupficies, & de his vez eſt ꝙ id quod mutaſ eſt ꝑ ſe & rōne extremoꝝ partim in termino a q̃, & partim in termino ad quē in mutationib⁹ aūt indiuiſibilibus, q̃m eoꝝ termini vltimi ſunt indiuiſibiles, non verificaſ illa minor rōne terminoꝝ vltimoꝝ, ſed rōne terminorum motuū præcedentium ordinatoꝝ ad acquiſitionē terminoꝝ vltimoꝝ indiuiſibiliū. v. g. q̃n g̃naſ ignis ex aqua, licet materia non ſit partim ſub forma aquæ & pti ſub forma ignis q̃m hmōi formæ ſubales cōſiſtūt in indiuiſibili, tñ ē pti ſub diſpōnib⁹ formæ aquæ puta ſub tāto gradu frigiditatis, & parti ſub diſpōnibus formæ ignis puta ſub tāto gradu caliditatis licet igiſ quod mutaſ mutatiōe indiuiſibili nō ſit partim ſub termino &c. rōne vltimi termini indiuiſibilis, eſt tñ rōne termini diuiſibilis adiuncti: q̃m vt determinauimus in lib. x. meta. q. 13. qualitates ꝯtrariæ ſe ꝯpatiunſ i eodē in gradib⁹ remiſsis, & ſic patet q̃ūo verificaſ illa minor tā i mutatione diuiſibili q̃ indiuiſibilis, ſed diuerſa rōne vt expoſuimus.

Ex his patet quid dicendum ſit ad obiectionē poſitā in principio quæſiti. Nam pro nunc dicimus ꝙ in mutatione indiuiſibili verificaſ ſecundo modo non rōne formæ ſubſtantialis ſed rōne diſpōnis adiunctæ. Q̃ūo aūt verificetur etiam primo modo declarabitur infra.

Sed hæc determinatio non placet Ianduno in. 6. phyſi. q. 13. & obiicit dupl̃r.

Primo ſic, licet illud quod mutatur indiuiſibilr.i.q̃ gñat & corrũpit ſubſtantialr habeat partẽ de diſpõnibus vtriuſque termini ante inſtãs gñonis, tñ in inſtanti gñonis in q̃ recipit forma ſubalis indiuiſibilis in mã nõ hẽt tales ptes ſed tm̃ formam ſubſtãtialẽ cũ diſpõnib⁹ ſuis. v.g. ſi ex aqua debeat generari ignis, verũ eſt anteq̃ generet q̃ oportet materiam hẽre partẽ de diſpõne ignis quæ ẽ caliditas & partẽ de diſpoſitione aquæ quæ eſt frigiditas. ſ. in tpe pcedentis alterationis, ſed in inſtanti in quo gñat forma ignis nõ hẽt aliquas diſpoſitiones formæ aquæ ſed ſolas diſpões pro forma ignis & formã ignis. Ariſto. aũt intelligit q̃ oẽ qd mutatur hẽt partẽ de termino a quo. & partẽ de termino ad quẽ, & nõ ſolum ante. Et ideo adhuc remanet dubium, quõ verificatur illa minor in mutatione indiuiſibili.

Secũdo ſic. Aliquæ mutationes ſunt ſm formas quæ nõ ſolum ſunt indiuiſibiles ſm ſe, ſed nec requirũt diſpões diuiſibiles in ſubiectis quæ recipiunt eas. Sicut ſunt illuminationes & immutationes ſenſuum a ſenſibilibus. Nã ad hoc q̃ aer illuminetur non requiruntur diſpões præcedentes cauſate per alterationem, idẽ dico de ſenſatione. Sed ſufficit debita proximatio luminoſi & obiecti ſenſibilis. Ergo in his mutationibus indiuiſibilibus illud quod tranſmutatur non oportet eſſe partim ſub termino a quo, & partim ſub termino ad quem nec ſm extrema nec ſm adiunctũ, quia illud non vr̃ ſufficere.

Ad primum dico q̃ intentio philoſophi & B. Tho. in illa minori ẽ hæc. Oẽ qd mutat dũ eſt in mutari eſt parti i termino a quo & partim in termino ad quẽ, non aũt dũ eſt in mutato eſſe, qm̃ tũc eſt ſolũ in termino ad quẽ. Quod autẽ gñat ſubſtantialiter non dr̃ proprie mutari niſi dũ ẽ in præcedẽti alteratione, qm̃ in inſtãti quo recipit formã mutatũ eſt, ita q̃ mutari nõ pcedit i his mutatum niſi rõne pcedentis motus. Decipit aũt Iandu. qm̃ diſtinguit mutari ſubalr a mutato eſſe ſubalr, quaſi prius a poſteriori qd non eſt verũ, qm̃ in his mutari ſubalr & mutatum eẽ ſubſtãtialiter ſimul ſunt. Dico igit q̃ illa minor ſic intelligit a pho. Oẽ qd mutatur dum mutat eſt partim in termino a quo & partim in

termino ad quem, eo modo quo poteſt eſſe dum eſt ĩ mutari.ſ.vel rõne extremi termini ſi eſt motus proprie dictus vel rõne termini adiuncti ſi eſt mutatio indiuiſibilis.

Ad ſecundum dico ꝙ intentio philoſophi eſt loqui de eo quod mutatur motu phyſico ſenſatio aũt ſicut nec intellectio nec volitio.non eſt motus phyſicus vt determinauimus in lib.9.metaphy.q.7.ideo non eſt ad propoſitum. De illuminatione aũt dico ꝙ cum ſubſequatur motũ localem luminoſi, ille motꝰ localis in illuminatione ſe habet vice diſpoſitionis & alterationis præcedentis, & ideo ſicut illa minor verificatur in gñone ſubſtantiali rõne alterationis præuie, ſic verificaẽ de illuminatione rõne motꝰ localis præuii. Hæc dicta ſint q̃ ad intẽtionẽ & defenſionẽ B. Tho.

Quãtum ad ſecundum aduerte ꝙ cũ illa minor ſit vniuerſalis affirmatiua Cõmen. conatur ſaluare eã per talẽ diſtinctionem. Transmutatio eſt duplex. Quædã ꝑ ſe. Quædam per accñs. Tranſmutatio ꝑ ſe eſt illa quæ eſt ſucceſſiua ꝯtinua cuius terminus eſt diuiſibilr acquiſibilis eo ꝙ eſt vel quãtitas dimenſiua, vel forma hñs latitudinẽ graduũ, & talis trãſmutatio proprie dicta eſt motus proprie dictus qui diſtinguitur in augmentum & decrementum & alterationem & motum localem. Tranſmutatio per accidẽs eſt illa quæ ſm ſe nõ eſt ſucceſſiua ſed eſt terminus præcedentis tranſmutationis ſucceſſiuæ, & tales ſunt oẽs tranſmutationes quarũ extremi termini ſunt indiuiſibiliter acquiſibiles. Dicuntur aũt tranſmutationes per accñs quia non rõne ſui, ſed rõne motus præcedentis merentur dici trãſmutationes, nam cum ſm ſe ſint inſtantaneæ, nõ diſtinguitur in eis mutari & mutatum eſſe.

Ex hac diſtinctione dicit Commen. ꝙ Ariſto. intendit illam minorem de omni eo quod mutaẽ mutatione ꝑ ſe & eſt vera & conclõ eſt vera.ſ.ꝙ oẽ tale eſt diuiſibile, nõ autẽ loquiẽ pħs de eo qđ mutaẽ ꝑ accñs, nec debet accuſari Ariſ. ſi omiſit illud qm̃ de his quæ ſunt ꝑ accñs nõ põt hñi demõſtratio nec ſcia. Hæc fuit expõ Cõmẽ. & ꝙ nõ repugnet B. Tho. patet ex eo qđ dicit B. Tho. & hoc ẽ qđ dicere voluit Auer. ꝙ hoc eſt ꝑ accñs aliqua mutationes eſſe in nõ tpe.

Et ſi quæras ab Auerroe, licet pħs omiſerit id quod trāſ mutatꝰ trāſmutatione ꝑ accñs. vtrū de eo aliquo mō verificeꝰ illa minor. Rñdet ꝙ ſic, qm̄ oē tranſmutabile tranſmutatione per ſe eſt diuiſibile cum eius termini ſint diuiſibiles vt diximus. Sed oē tranſmutabile tranſmutatione ꝑ accñs eſt ēt tranſmutabile tranſmutatione ꝑ ſe localr̄ vel alio motu. Nā aer illuminabilis eſt mobilis localr̄ & alteratiuæ qm̄ calefactibilis & frigidabilis. & quod generaꝰ ſubalr̄ eſt mobile ſm locū & alterabile ergo ſequiꝰ ꝙ oē quod tranſmutatur ēt tranſmutatione ꝑ accñs eſt diuiſibile, inquātum eſt tranſmutabile per ſe, & hoc eſt quod dicit B. Tho. ꝙ eſt diuiſibile & ſi non rōne extremi termini, qm̄ ille ſtat in indiuiſibilia, ſaltē rōne termini adiuncti, de q̄ diximus ſupra.

Sed contra ꝓdictam determinationem inſurgunt duo dubia, & ideo tertio loco mouenda ſunt & reſoluenda.

Primum eſt. Tota declaratio facta a B. Tho. & a Comment. ſup illam minorē. Oē q̄d trāſmutatur partim eſt in termino a quo &c. tendit ad concludēdum oē q̄d mutatur eſſe diuiſibile ſm partes formæ ad quā eſt mutus. Sed hoc nō intendebat ꝑncipalr̄ pħs, imo intendebat ꝙ eſſet diuiſibile ſm partes quantitatiuas vt apparet ex his quæ dicit in text. 32. Sic. n. cōcludiꝰ. Neceſſe igitur hoc quidem aliq̄d in hoc eſſe, aliud vero in altero mutantis. & in tex. Cōmen. clarius id hꝫ. Sic. n. legitur, ſequitur neceſſario vt tranſmutatum ſm quandam partem ſit in hoc. ſ. in termino a quo & ſm aliam ſit in hoc. ſ. termino ad quem, & Cōmenta. exponens inquit ſequitur neceſſario vt tranſmutatum in. prima tranſmutatione. ſ. quæ eſt tranſmutatio ꝑ ſe ſit ſm vnā partem in eo a quo eſt tranſmutatio & ſm aliam in eo ad q̄d eſt tranſmntatio primo. Non igitur ſufficit declaraſſe oē q̄d tranſmutatur eſſe diuiſibile ſm partes formæ, ſed ē neceſſe manifeſtare quomodo eſt diuiſibile ſm partes quātitatiuas, ita quod dum mutatur eſt ſm vnā partem q̄titatiuam in termino a quo, & ſm aliam in termino ad quē.

Ad hoc dubiū non recedendo ab intētione B. Tho. quā & acceptant Cōmētiſtę in ſolōne huius dubii, dico ꝙ vtiq; pħs in hac conclōne oē q̄d mutatur eſt diuiſibile intēdit de

diuiſione in ptes q̃titatiuas, & q̃m iſta diuiſio patet magis in eo quod moueť localr̃, ideo & ↄclo & illa minor aſſumpta intelligēda eſt de moto localr̃. nā de eo veꝝ eſt ſimplr̃ dicere ꝙ dum mouetur nõ habet ſimul & ſm idē aliquid de loco a quo. & aliquid de loco ad quē quia nõ eſt intelligibile naturaliter loquendo idem ſm idē eē in diuerſis locis, dum mouetur. ſed prout ſecundum vnā partē recedit a loco A. ſm aliam ſubintrat locum B. prout egregiæ declarat B. Tho. in fine dubitationis q̃ mouerat. Sic igiť cõclo & rõ philoſophi intelligenda eſt principalr̃ de moto localr̃ q̃m neceſſe eſt ipſum eſſe diuiſibile ſm ptes q̃titatiuas. De motis aũt aliis motib⁹ & mutationibus p accñs verificať ex cõſequenti & ſecundario. Nã probabiť in. 8 lib. ꝙ motus localis eſt primus motuum & ſupponiť oĩ alii motui, ita ꝙ & augmẽtũ & decrementũ & alteratio nõ pñt eſſe ſine motu locali ex. 8. lib. tex. 55. vbi inquit pħs. Hæc aũt. ſ. augmētũ & alterationē ſine loci mutatione nõ cõtingit eſſe. Oē ergo q̃d mutať aliis motib⁹ proprie dictis eſt mobile localr̃. Sed oē mobile localr̃ eſt diuiſibile ſm partes q̃titatiuas vt dictũ eſt ergo ex ↄñti oē mobile aliis motib⁹ ꝑprie dictis ē diuiſibile ſm ptes q̃titatiuas. & vlterius qa vt dictũ ē ſupra, oē q̃d mutať mutatione p accñs, eſt mutabile mutatione p ſe. & oē tale eſt diuiſibile ſm partes q̃titatiuas vt ꝓxime ꝓbatũ ē, ſequiť ꝙ oē mutabile mutatiõe p accñs ſit diuiſibile ſm partes q̃titatiuas. Ex quibus ſequiť, ꝙ oē mobile motu & mutatione phyſica eſt corpus. Nã q̃d moueť motu phyſico eſt ſuba vt hõ aut lapis vt dixit pħs in lib. 5. in tex. 34. & nũc ꝓbatũ eſt q̃d eſt diuiſibile ſm ptes quãtitatiuas, omne aũt tale eſt corp⁹ vt patet ex diffõne corpis apud phyſicũ ergo &c. Et hoc eſt q̃d intēdebat B. Tho. in proemio. 3. lib. phyſi cũ dixit, non dico aũt corpus mobile. ſ. eſſe ſubm quia oē mobile eſſe corpus ꝓbať in iſto lib. ſ. in lib. 6. phyſi. nullam aũt ſcia probat ſuum ſubiectum.

Patet igitur qũo illa minor aſſumpta in rõne philoſophi eſt vera tam de partibus formalibus q̃ de q̃titatiuis modo quo declaratũ eſt. Et ſiç patet ꝓpoſiti dubii ſolutio.

Secundum dubium eſt. Quia non vť veꝝ quod dicit pħs

In rõne aſsignata pro cõclõne propoſita. Dicit.n.Nõ n.in vtriſq; neq; in neutro poſſe eſt eſſe. Et intendit q id qd mu tat dũ mutat non põt eſſe in vtroq; termino. Hoc aũt eſt falſum, qm videmus in aqua dũ calefit eſſe ſub frigiditate pro aliquo gradu, & ſub caliditate p aliquo gradu. Nam ſi cut partibilr & cum latitudine acquirit caliditatẽ per inten ſionẽ ſic depdit partibilr frigiditatẽ p remiſsionẽ ergo i to to iſto motu aqua dũ calefit eſt ſub vtroq; termino.

Ad hoc dñt aliq, q phs intẽdit q oẽ qd mutat dũ mutat non eſt in vtroq; termino ſm idẽ, ſed ſcdm partes. ita q ſe cũdũ vnã partẽ eſt ſub vno. & ſecũdũ aliã eſt ſub altero, & ſic iſti tenẽt eſſe impoſſe aliquod alterabile dũ alterat ſimul & ſcdm idẽ hre aliquid de vtroq; termino, & dicũt hãc eẽ intẽtionẽ phi in hoc lib.6.in tex.32.cũ dicit. Neceſſe igitur hoc quidẽ aliquid in hoc eſſe, hoc aũt in altero mutantis.l. mutati. Et ꝯfirmãt p Cõmẽ. qui in.8 lib.phyſi. cõmen. 34. dicit q illud ex quo trãſmutat. & ad quod trãſmutat ſunt oppoſita neceſſario, & vtrũq; eoꝝ eſt in parte trãſmutabi li alia ab illa in qua eſt reliquum & hoc eſt cõe oi tranſmu tationi. Intẽdit ergo Commen. q terminus a quo eſt i vna parte trãſmutati, & in alia terminus ad quem.

Sed hæc põ vr repugnare pho in lib. de ſenſu & ſenſato qui ponens dñam inter motũ localẽ & alterationẽ dicit ſic. Oĩno aũt nec ſilr in alteratione ſe hẽt & latione, lata nanq; rõnabilr in medio prius attingũt. Quæcũq; vero alterãtur non adhuc ſilr. Cõtingit.n. totum ſimul alterari, & non di midium prius valet aquã ſimul oẽm coagulari, hæc philo ſophus. Ex quibus arguitur ſic. Sumo illam totam aquam q dicit phs contingere ſimul congelari & diuido & in duas partes A & B & quæro aut in A eſt ſola frigiditas, aut ſola caliditas, aut caliditas & frigiditas ſimul, ſi dicis q ẽ ſola cali ditas ergo A eſt ſolũ in termino a quo frigefactionis, ſuma tur.n. ꝯgelatio p frigefactione, ex ꝯſequẽti non frigefit, qa dum mobile eſt pciſe i termino a quo, nundum mouetur, ſed ponit ſecũdũ phm totã illam aquam cuius A eſt pars ſi mul frigefieri, & ſic ſequitur cõtradictio. ſ. q aliquod totũ ſecundum ſe totũ moueat, & tñ vna eius pars nõ moueat,

quod implicat, ſi dicis ꝙ in A ē ſola frigiditas ergo ipſa ſola eſt ſub termino ad quem & ſic ipſa nō mouet̃, cuius oppoſitum ponitur in caſu ꝙ tota congeletur ſiue frigeſcat. Implicat.n.aliquod totum ſimul moueri, & aliquam eius partem non moueri. Tenendum eſt ergo in A eſſe ſimul calorem & frigiditatem remiſſe tamen.

Dicendum eſt ergo alr̃ ad propoſitum dubium, & cōcedendum in alteratione idem ſm idē ſimul eſſe ſub vtroq; termino remiſſe tñ, vt rō adducta pbat. Propō aūt p̄hi q̄ dicit. Non.n.in vtriſq; neq; in neutro poſſe eſt eſſe, nō verificat̃ oīno niſi in motu locali qui eſt vere continuus. Et p̄hs in hoc lib.6. agit de motu ſub rōne continui. Augmentū aūt & alteratio vt pbat p̄hs in lib.8. nō ſunt ſimplr̃ motus continui & iō non verificatur in eis dicta ppō. niſi qñ vna ps alterat aliā pp debilitatem & paruitatem alterantis. Qñ vero totum alterabile puta amphora aquæ tota ſimul attingitur a vigoroſo alterāte, tunc tota & quælibet eius ps eſt ſub vtroq; termino remiſſe. & ſe habet ſicut quoddā indiuiſibile quantum ad hoc ꝙ ſimul totum alteratur, & nō p partem poſt partē, licet aūt totū & oēs partes eius, ſint ſub vtroq; termino, tñ pp hoc non ceſſat alteratio, quia ē pceſſus ad depdendū perfectiorem gradū termini a quo, & ad acquirēdum pfectiorem gradum termini ad quem. Sic igitur occurrit dicendum ad prædictum dubium.

Et qñ dicit allegata opinio. hanc eſſe intentionem p̄hi & confirmari p Cōmē. in lib.8. phyſi. Rñdeo illud dictū p̄hi & Cōmenta. non eſſe intelligēdum ſimplr̃ niſi in motu locali. Dixi qd̄ occurrit, & ſi tu melius īuenies letabor in te. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Qō. 8. ſi illud in quo aliqd pmo mutatū ē, ē indiuiſibile.

In quo autem primo mutatum eſt, qd̄ mutatum eſt neceſſe eſt atomum eſſe. Tex. 44.

IN hac qōne aduerte ꝙ ſicut punctū eſt terminus lineæ, & inſtans tpis, ſic mutatum eſſe in terminus motus, & ſicut pbauit p̄hus motum fieri in tpe quia nihil mouet̃ in inſtanti vt determinauimus in.q.6. huius.6. libr. ſic nūc intendit pmū terminum motus, quē appellat, primo mutatum

tatum eſſe, fieri & mēſurari inſtanti & non tpe. Difficultas aūt ꝓpoſiti quæſiti ſtat in hoc. Contingit ꝙ illud ad quod aliquid primo mutatum eſt eſſe diuiſibile, puta ꝑ motum augmēti augmentabile motaſ primo ad q̄titatem cōtinuā quam conſtat eſſe diuiſibilem, & ꝑ motum localem mobile mutatur primo ad locum A, quem ꝯſtat eſſe diuiſibilem cum locus ſit ſupficies. ergo menſura huius primo mutati eſſe debet eſſe diuiſibilis. Contra patet, quia menſura debet eſſe ꝓportionata & conformis menſurato alr non notifi caret menſuratum ex. x. meta. tex. 4. vbi dicit pħs, ſemper aūt cognatum eſt metrum. i. ſemꝑ menſura debet eſſe eiuſdem nāæ vel eiuſdem menſuræ cum menſurato. Ergo ſi id ad qđ aliquid primo mutatum eſt, eſt diuiſibile. id in quo vt in menſura primo mutatum eſt, debet eſſe diuiſibile.

Pro reſolutione igitur quæſiti ponetur concluſio reſpōſiua de mente philoſophi & probabitur. Deinde ſoluetur obiectio præpoſita.

Concluſio ſit hæc. primo mutatum eſſe non fit in tempore ſed in inſtanti. & ſic neceſſe eſt menſuram eius eſſe indiuiſibilem. Probatur, ſi tu dicis ꝙ mēſura p̄mo mutati eſſe eſt diuiſibilis erit tp̄s. Sit ergo illa mēſura A C. & diuidatur in duas partes. ſ. A B. & B C. tunc quæro, vel in vtraq; ē p̄mo mutatum eſſe. vel in vtraq; eſt mutari, vel in vna eſt mutari. & in alia eſt mutatum eſſe. Si primum, cum partes tpis habeant ordinem prioris & poſterioris. prius fuit primo mutatū eſſe in parte priori. Non ergo in toto A C fuit primo mutatum eſſe ſed in parte. A B. ſupponebatur autē ꝙ in toto A C eſſet primo mutatum eſſe. ſi ſecūdum ergo in A C nō eſt primo mutatū eſſe ſed ſolum mutari. Si tertium ſequiſ ſicut ad primum. ſ. ꝙ nō erat primo mutatum eſſe in toto a c, ſed in parte tm̄ quod eſt cōtra poſitum. Nā eſſe aliquid primo in aliquo toto, eſt eſſe in oī eius parte. Præterea. Si ponitur aliquid in toto a c diuiſibili eſſe mutatum primo, erit aliquod mutatum eſſe prius primo, quod implicat. Contra ꝓbatur, qm̄ cum a c ponatur diuiſibile in partem priorem & poſteriorem ſicut & qđlibet aliud tp̄s, prius erit mutatum eſſe in parte priori quam in toto a c,

ponebatur aũt ꝙ in toto a c eſſet primo mutatum eſſe, ergo &c. Cum igit̃ menſura primo mutati eſſe non poſsit eſſe diuiſibilis, ſequitur ꝙ non fit in tempore ſed in inſtanti.

Pro ſolõne aũt obiectionis facte aduerte ꝙ id ad ꝙ aliquid primo mutatum eſt, põt dupl'r cõſiderari, primo ſm ſe & ex ſui nã, & ſic contingit ipſum eſſe diuiſibile, vt argumentum ꝓbat de q̃titate continua ad quam augmentabile mutatur, & conſiderando talem q̃titatem vt diuiſibilem dico ꝙ debet menſurari mẽſura diuiſibili ſicut docuit pĥs in lib. 10. meta. in tex. 4. vbi dicit. Magnitudinum. n. magnitudo. ſ. eſt menſura, & ſm vnũquodq; longitudinis longitudo latitudinis latitudo &c. ſecundo põt conſiderari quãtum ad receptionem in eo quod mutatur, ſumendo receptionem ꝓ fine acquiſitionis formæ vel rei ad q̃ eſt mot', & ſic dico ꝙ id ad quod aliquid p̃mo mutatum eſt, eſt indiuiſibile quo ad receptionem Nam ſicut ipſum acquiri eſt ſucceſsiuum & menſuratur tpe, ſic primo acquiſitum eſſe, eſt inſtantaneum & eſt neceſſe vt menſuretur inſtanti quod eſt menſura indiuiſibilis. Ad argumentum igit̃ dico ꝙ vtiq; ꝓbat ꝓpoſitum inquantum id ad quod eſt p̃mo mutatum eſſe conſideratur ſm ſuã nã' non aũt quo ad receptionem vt declaratum eſt. Pĥs vero intendit quo ad receptionem, ac ſi diceret. Sicut motus menſuratur tempore, ſic terminus motus mẽſuratur inſtanti qui terminus dicitur, primo mutatum eſſe. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 9 Si in motu eſt primum mutatum eſſe a parte ante.

Quod autem ſm principium omnino non eſt. Non enim principium eſt mutationis neque in quo primo quis mutabitur &c. Textu 46.

IN hac qõne aduerte ꝙ difficultas ſtat in hoc. Concedit pĥs in tex. 46. ꝙ in motu ex parte finis. i. q̃n terminatur motus eſt dare p̃mum mutatum eſſe. Sed nõ vr̃ maior rõ quare ſi dare parte finis motus q̃ a parte principii, imo arguitur ꝙ ſit a neceſſe dare ex parte principii motus ꝙ ex parte finis. Nam cuiuſlibet continui finiti eſt neceſſe

dare duo vltima aliter non eſſet finitum, vnde & linea finita diffinitur ꝙ eſt longitudo cuius extrema ſunt duo puncta. Sed aliquis motus eſt cõtinuus finitus vt patet in ictu lapidis, ergo eſt neceſſe dare primum & vltimum mutatum eſſe aliter eſſet infinitus aut ex parte vtriuſq; extremi aut ex parte vnius ſicut & linea ſi non terminaretur punctis. Præterea. Sicut ſe habet inſtans ad tp̃s ſic mutatum eſſe ad motum. Sed in quolibet tempore finito eſt aſsignare primum & vltimum inſtans vt declaratum eſt in lib. 4. phyſi. ergo in quolibet motu finito eſt aſsignare duo mutata eſſe, vnum ex parte principii & alterum ex parte finis.

Pro reſolutione quæſiti ſic procedendum eſt. Primo ponitur diſtinctio de primo mutato eſſe. Secundo duplex cõcluſio reſponſiua. Tertio declarabitur quare eſt maior ratio ꝙ ſit aſsignabile, p̃mo mutatum eſſe ex parte finis motus quã ex parte principii, & ſic patebit reſponſio ad obiectiones poſitas in principio quæſiti.

Quantum ad primum aduerte ꝙ per primum mutatũ eſſe poſſumus intelligere duo ex parte principii in motu, primo poſſumus intelligere primam partem motus, antequam non ſit aſsignabilis prior neq; diuiſibilis in priorem & poſteriorem, ſecũdo poſſumus intelligere aliquod indiuiſibile a quo initiatur motus & ante quod nihil eſt de tali motu, ſicut ĩ hora eſt aſsignabile indiuiſibile a quod eſt primum inſtans inſtans ante quod nihil eſt illius horæ.

Quãtum ad ſecũdum ſit hæc p̃ma concl'o. In motu finito ex parte p̃cipii nõ eſt aſsignabile p̃mum mutatum eſſe in p̃mo ſenſu, p̃batur. Quilibet motus p̃prie dictus eſt de gñe cõtinui ſucceſsiui. Importat.n. fluxum ſiue p̃greſſum vt declaratum eſt in 3 lib. Sed in cõtinuo ſucceſsiuo nõ eſt aſsignabilis prima pars, cum qualibet pars ſit diuiſibilis in ſemp̃ diuiſibilia vt declaratum eſt ſupra in hoc. 6 lib. vnde ſi tu dicis ꝙ in motu A. prima pars ſit B. quæro aut B eſt diuiſibile aut non ſi nõ, ergo A cõponitur ex indiuiſibilibus, cuius oppoſitum demõſtratum eſt in prima quæſtione huius lib. 6. Si ſic. Cum continuo ſucceſsiuo fiat diuiſio in partem priorem & poſteriorem. Ergo in B eſt aſsignabi-

lis pars prior & ſic prima haberet priorem quod implicat.

Secunda concluſio ſit hæc. In motu finito ex parte principii eſt aſsignabile primum mutatum eſſe in ſecundo ſenſu ꝓbatur. Si in motu finito non eſſet dare primum indiuiſib le ante quod nihil eſt illius motus & poſt quod eſt totus illæ motus non poſſet dici nouus & determinatus motus ſicut proportionaliter ſi in tempore puta in hora menſurante illum motum non eſſet dabile primum indiuiſibile ante quod nihil eſt illius horæ, & poſt quod eſt tota illa hora, non poſſet dici certum & determinatum tṗs ergo &c.

Tu tamē aduerte ꝙ illud indiuiſibile a quo initiatur motus & ante quod nihil eſt illius motus. Non poteſt dici ſtrictio & proprio ſignificato, primum mutatum eſſe, qm̄ licet quodcūq; indiuiſibile in linea dicatur abſolute pūctum & quodcūq; indiuiſibile in tempore dicatur inſtans tamen in motu quodcūq; indiuiſibile non dicitur proprie mutatum eſſe, niſi ipſum præceſſerit totus motus vel aliqua pars motus nam eſſe motum vel mutatum ſupponitur præceſſiſſe moueri vel mutari. Non enim eſt intelligibile aliquod eſſe mutatum quod prius non mutabatur. Cum igitur ante illud indiuiſibile a quo incipit motus, nihil de motu præfuerit dicitur improprie primum mutatum eſſe.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ maior rō ſtat in hoc, in illo indiuiſibili a quo incipit motus vt dictum eſt, mobile eſt oīno in termino a quo qn̄ autem eſt in termino a quo nec mutatur nec mutatum eſt, qm̄ ante illud indiuiſibile nihil eſt motus ergo nec mutatum eſſe ꝓprie ſumendo mutatum eſſe, & poſt illud indiuiſibile eſt totus motus, ergo & oīa mutata eſſe, qm̄ quodcūq; mutatum eſſe ſignaĩ ſubſequitur aliquam partem motus, in vltimo autem indiuiſibili in quo terminaĩ motus verum eſt dicere motum ꝑceſſiſſe & mobile eſſe in termino ad quem, ergo verum eſt dicere in fine motus mobile mutatum eſſe, & ſic patet ex ſignificato proprio mutati eſſe ratio propter quam eſt dabile in terminatione motus, & non inchoatione.

Ad obiectiones autem factas patet rñſio ex dictis cōcludunt enim ꝓ ſecunda concluſione, & pħs intendit de pri-

ma. Item cõcludunt de primo indiuiſibili a quo incipit motus ſed nõ cõcludũt ꝙ poſsit dici ꝓprie primum mutatum eſſe, & ſilitudo facta de tpe non valet vt diximus, qm̃ licet omne indiuiſibile in tempore poſsit dici ꝓprie inſtans ſiue aliquid temporis præfuerit ſiue non, tamen indiuiſibile in motu non poteſt dici ꝓprie mutatum eſſe niſi aliquid motus præfuerit. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Expliciunt qõnes ſuper ſextum lib. phyſi. fratris Chriſoſtomi Iauelli Canapicii ordi. prædica. ꝓbiæ & Sacre Theologiæ profeſſoris.

Incipiunt qõnes eiuſdem ſuper ſeptimum lib. phyſi.
In ſeptimo li. phyſi. ꝑtractantur infraſcripta quæſita.

1 Si aliquid poteſt moueri a ſeipſo primo & ꝑ ſe, ita ꝙ ſm ſe totum ſit mouens & motum, & non ratione partis.
2 Si ex omnibus mobilibus poteſt fieri vnum cõtinuum, ita ꝙ omnia mobilia continentur adinuicem.
3 Si in motu locali eſt neceſſe mouens & motũ eſſe ſimul.
4 Si alterans & alteratum ſunt ſimul.
5 Si eſt alteratio ſolum ad qualitates triæ ſpeciei.
6 Si æquiuoca ſunt comparabilia.
7 Si regulæ comparationis in motu locali aſsignatæ a philoſopho ſunt veræ.

QVAESTIO PRIMA.

Si aliquid poteſt moueri a ſeipſo primo & per ſe ita quod ſecundum ſe totum ſit mouens & motum & non ratione partis.

OMNE QVOD MOVETVR NECESSE eſt ab aliquo moueri &c. Textu. 1.

IN HAC qõne. Aduerte ꝙ in. 9. lib. meta. in. q. 3. determinauim⁹ hoc quæſitum ſub hoc titulo, ſi potẽtia actiua & paſsiua requirunt diſtincta ſubiecta, & poſuimus cõcl'onem hãc, licet in eodem reſpectu eiuſdem partis poſsit eſſe potẽtia actiua & paſsiua

non tamē eodem modo nec formalr, nec ſm eandem rō-nem, cum ꝓbatione ſua vt videre poteris, ex quibus ſequitur ꝙ idem vt idem non pōt eſſe mouens & motum p ſe primo ſed neceſſe eſt inter mouēs & motum, eadem diſtiō nem realem, nunc aūt ſupponentes rōnem pħi ſufficienter formatam & deductam & defenſatam contra Galenum & Auicen. a Commen. & .b. Tho. ꝓ hac concl'one impoſ'e eſt motu phyſico aliquid moueri a ſeipſo per ſe primo, duo habemus ptractare quæ ingerunt difficultatem contra rō-nem pħi, vltra obiectiones factas a Gale. & ab Aui. primū eſt ſi rō pħi ſufficienter concludit ꝙ nihil pōt moueri a ſe-ipſo p ſe primo, ſecūdum eſt ſuppoſito ꝙ ſufficienter concludat vtrum ſit demonſtratio ſigni vel ꝓpter quid, nam Commentator tenet primum & .b. Tho. tenet ſecundum.

Quantum ad primum vr̄ ꝙ rō pħi nō cōcludat ꝓpoſitum. Nam p eūdem modum arguendi quo ꝓbat nihil moueri a ſeipſo p ſe pmo pōt ꝓbari ꝙ nihil mouetur ab alio p ſe primo. Quod tamen eſt falſum, qm̄ cœlum mouetur ab intelligentia p ſe primo i. ſm totum, & nō ſolum rōne partis. Quod aūt poſſit eodem modo ꝓbari declaratur ſic, pħs ſic arguit ad cōcl'onem ſuam, nullum quod quieſcit aliquo alio quieſcente mouetur a ſeipſo p ſe primo, quia quod conuenit alicui p ſe primo. non remouetur ab eo etiam ꝙ remoueatur a quocūꝗ alio. v. g. quia habere tres cōuenit triangulo p ſe primo. ex hoc ꝙ remouetur a quad ato nō ri mouet a triangulo, ſic in ꝓpoſito, ſi aliquid moueretur a ſeipſo p ſe primo, non quieſceret. i. nō ceſſaret a motu ēt ꝙ aliquid aliud quieſceret. Sed oē quod mouetur quieſcit ad quietem alterius. i. ſi aliquid aliud quieſcit. Nam cum oē mobile motu phyſico ſit diuiſibile vt ꝓbatum eſt in lib 6. habet partes & ſi pars quieſceret totum vt totum quieſceret. Implicat n. totum vt totum moueri & partē eius quieſcere, ergo nihil mouetur nec moueri poteſt a ſeipſo primo. Sed eodem modo præciſe ꝓbatur ꝙ nihil poteſt moueri ab alio per ſe primo & arguo vt ſupra.

Illud non mouetur per ſe primo ab alio qđ quieſcit ad quietem alterius. Hæc patet. Quia qđ conuenit alicui p ſe

p̄mo conuenit ei etiam ꝙ remoueatur a quocũq;, ergo ſi moueri p ſe primo ab alio competeret alicui, non ceſſaret moueri p ſe p̄mo ab alio, etiam ꝙ aliquid aliud ab eo quieſceret. Sed oē quod mouetur „quieſcit ad quietem alterius quia cum ſit diuiſibile in partes: ſi vna pars quieſceret totũ vt totum quieſceret, ergo nihil mouetur ab alio per ſe primo quod tamen eſt falſum. Ergo ratio p̄hi eſt inutilis

Ad hoc dico ꝙ nõ eſt ſimilis rõ in eo quod ponitur moueri a ſeipſo p̄mo, & quod mouetur ab alio p̄mo. Nam poſito ꝙ aliquid moueatur a ſeipſo p̄mo eſſet neceſſe totum moueri a ſeipſo & totũ mouere ſeipſum ſilr oēm eius partem moueri a ſeipſa & mouere ſeipſam, quod eſt penitus impoſſe quia vt ꝓbabitur in lib. 8. idem ſm idem & eodem modo ſe hñs eſſet in potentia vt motum & in actu vt mouens quod implicat contradictionem. Et quod ſit penitus impoſſe iam declarauimus in lib 9. meta. in. q. 3. Si autem aliquid mouetur ab alio primo, non eſt neceſſe totum & omnes eius partes moueri & mouere, ſed ſufficit moueri, ideo non eſt ſimilis ratio. Id pro nunc mihi occurrit, ſed fateor non quieſco, ideo & tu conſidera, qm̄ difficultas eſt apparens & ſi alias melius occurrerit dicam.

Quãtum ad ſecundum aduerte ꝙ Cõmen. in cõmen. 2. tenet rõnem p̄hi eſſe demrõnem ſigni & non ſimplr. i. demonſtrationem quia & non pp̄ quid. vnde inquit. Declaratum eſt igitur ex hoc ſermone ꝙ eſt demrõ eſt vera, & ꝙ eſt de genere certorum ſignorum, licet non ſit de genere demonſtrationum ſimplicium, hæc Cõmen. Sed. b. Tho. tenet ꝙ eſt demrõ ꝓpter quid. quia eſt per cauſam ꝓpter quam oſtendit p̄hs eſſe impoſſe aliquid moueri a ſeipſo primo: Hanc autem cauſam ſic declarat. b. Tho. Oſtendit p̄hs in lib. 6. oē mobile eſſe diuiſibile in partes, & ex hac poſtea oſtendit ꝙ nõ datur nec poteſt inueniri primum in motu nec ex parte mobilis nec ex parte magnitudinis cum ſint diuiſibilia in infinitum. Et ex hac oſtendit ꝙ in motu non eſt inuenire aliquod primum cuius motus non dependeat a priori & cum totum dependeat a partibus, motus etiam totius dependet a motu partium. & ex hac ſequit ꝙ ſi pars

quieſcit totum quieſcit & ex hac ſequitur vt ex cauſa ꝓxima ꝙ nihil poteſt moueri a ſeipſo, per ſe primo. Cum igitur rõ ph̄i procedat ex cauſis ordinatis in conſequentia vſque ad immediatam quæ eſt immediata cauſa concluſionis & illa ordinate reſoluatur vſq; ad primam. ſ. ꝙ omne mobile eſt diuiſibile in partes merito tenet. b. Tho. hanc eſſe demonſtrationem propter. quid, & non ſolum a ſigno, id eſt a poſteriori vt tenet Commentator.

Et aduerte ꝙ Iandu. in. 7. phyſi in. q. 1. neſciuit aliter reprobare deductionem. b. Th. & oſtẽdere hanc non eſſe rõnem Ariſ. niſi dicendo ꝙ quamuis iſta eſſet demõſtratio ꝓpter quid quam. b. Tho. inducit, tamen ph̄s in textu nõ vtitur illa demonſtratione, ſed longe alia, nam ad ꝓbãdum ꝙ nihil mouetur a ſeipſo primo, non innititur huic medio, ꝙ motus cuiuſlibet totius dependet ex motibus ſuarum partium vt clarum eſt intuenti literam Ariſ. ſed innititur huic medio ꝙ ſi pars quieſceret, totum non moueretur primo, & ſic non bene ſe habet ille homo in hoc, & ſiquis dicat ꝙ motum totius dependere ex motibus partium eſt cã quod ſi pars quieſceret totum quieſceret, ex hoc habeo intẽtum. ſ. ꝙ iſta ſunt diuerſa, & ꝙ non eſt eadem demõſtratio, quæ innititur ſuper ambo hæc Hæc Ianduuus

Cu reſpõdemus ꝙ licet ph̄s in hoc tex. 7. lib. non adduxerit hanc ꝓpõnem formal'r ꝙ motus totius pẽdet ex motu partium, tamẽ ſupponitur ex his quæ dixit in lib. 6. vt oſtẽdimus in deducendo rõnem per ꝯñtias, ex quibus tantum vltima explicatur in hoc ſeptimo. ſ. ſi pars quieſceret totum quieſceret ergo nihil mouetur a ſeipſo primo, illa autem conditionalis reducitur ad hanc, quia motus totius pendet a motu partium. & ſic dico ꝙ licet ratio ph̄i innitatur ĩmediate huic, ſi pars quieſceret totum quieſceret, tamen reſoluendo innititur huic, motus totius pendet a motu partium. & ideo non eſt alia demonſtratio, ſed eadẽ magis tamen explicat a B Th. quam ab Ariſ. ex his quæ dixit in. 2. & quæ vult ph̄s hic ſubintelligi. & qñ dicit Iãdunus ꝙ habet intentum. ſ. ꝙ iſta ſunt diuerſa &c. Non ſequit̃ ꝙ nõ ſit eadem demonſtratio. Quia nõ omnis diuerſitas medio

rum diuerſificat ſpecie demonſtrationē, niſi ea media quæ non ſunt ſubordinata in conſequentia. Modo ex eo ꝙ motus totius dependet ex motu partiū ſequitur ꝙ ſi pars quieſcit totum quieſcit, & ideo eſt eadem demonſtratio & propter quid, & non ſigni vt tenet Commentator.

Et aduerte ꝙ Iandu. volēs declarare ꝓ defenſione Commē. ꝙ hæc demõ nõ ſit ꝓꝑ quid ſed ſigni. Adducit hoc principium. Cū aliqua affirmatio eſt cā alicuius negationis, non oportet vlter ꝙ affirmatio oppoſita illi negationi ſit cā negationis illius affirmationis. v. g. Aliquid eſſe rõnale. eſt cauſa ꝙ non ſit rudibile, ſed eſſe rudibile non eſt cā huius negationis. ſ. non eſſe rõnale. Sic in ꝓpoſito. Quod moueri remoueatur a toto ſi remouetur a parte, hæc non eſt cauſa ꝓpter quam moueri primo a ſeipſo non inſit toti &c.

Ad hoc dicimus ꝙ ſuum principium non eſt verum. qñ illa affirmatio pōt reduci ad affirmationem priorem dicentem cām. v. g. ſtando in exemplo ſuo, licet eſſe rudibile ꝑ ſe & ſm ſe non ſit cā ꝙ aliquid non ſit rõnale tamen ſi iſta affirmatiua reducatur in aliam ꝑorem. v. g. ſi arguatur ſic. Hoc eſt rudibile quia eſt irrõnale & quia eſt irrõnale non eſt rõnale dico ꝙ eſt rõ per cām, quia ex eo ꝙ eſt eſſe irrõnale concluditur hæc negatiua. ergo nõ eſt rõnale ſic dico in ꝓpoſito. Quia iſta ſi pars quieſcit totum quieſcit. reducitur ad hanc motus totius pendet a motu partium, ideo ratio pbi eſt demonſtratio propter quid. & eſt firmiſſima. & vt dicit. D. Albertus in lib. 7. phyſi. in trac. 1. in. cap. 1. hæc demonſtratio eſt optima in qua multi hactenus errauerūt. Hæc Albertus. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 2. Si ex omnibus mobilibus poteſt fieri vnū continuum ita ꝙ omnia mobilia continuentur adinuicem.

Erit enim ex omnibus vnum ipſum totum aut continuum Hoc igitur contingens accipiatur. Textu. 8.

IN HAC qõne aduerte ꝙ ſtat difficultas in hoc. Certum eſt ꝙ inter momēta & mobilia nālia. quæ ſunt corporea quædam ſunt ꝑpetua vt cœleſtia corpora. quædam cor

ruptibilia vt elmta & quæ ex eis ſunt, ſed ĩpoſe eſt ppetuũ
ꝯtinuari corruptibili. Et inter corruptibilia quædam ſunt
ꝯtraria adinuicẽ ex qualitatibus cõtrariis vt patet in elmtis,
contraria aũt licet poſsint ſe tangere in extremis, non tñ
ꝯtinuari. vr̄ ergo dictum pħi eſſe oĩno falſum, quod tñ ſup
ponit vt poſe. Dicit. n. Hoc igitur vt cõtingens accipiatur.

Pro veritate huius dicti, aduerte ꝙ pcipui expoſitores vt D. Alber. & Egid. concordant cum expõne, b. Tho. quæ ſtat in hoc. Mobilia & mouentia oĩa ſimul ſumpta corporea tam ſuperiora q̃ inferiora, tam contraria, q̃ non cõtraria tam ſimplicia q̃ compoſita, tam aĩata q̃ inaĩata dupl'r cõ ſiderari poſſunt. ſ. vt corporea, & ex corporeitate vnumquodq; eorum eſt quãtum continuum & vt ſunt talia corporea. i. vt determinata ad ſuas pprias nãs, pmo modo nõ repugnat eis cõtinuari, ſecundo aũt modo ſic, & pħs inten dit hic pmo modo, & nõ ſecundo modo, & obiectiones factæ cõcludunt p ſecũdo modo & nõ p pmo & hanc expõ nem virtual'r tenet. D. Alber. in. 7. phyſi. trac. 1. cap. 4. vbi inquit, ſi aũt forte aliquis obiicerit ꝙ hæc demõ nõ valet, quia non concludit ſimpl'r, ſed conceſſo quodam falſo. hoc eſt, ꝙ oĩa mouentia & mota continuentur, dicemus ꝙ nõ impedit noſtram demõnem, quia licet hoc ſit falſum ſm corpora phyſica accepta in ſpẽ & forma, tñ eſt poſe ſm genus mobilis vt mobile vt diximus. Dixerat aũt ſupra in eodem capi. ꝙ mobile non contractum ad materiam ſed vt diuiſibile ex conſequenti vt quantum cõtinuum continuabile eſt cum omni mobili inquantum mobile, eidem concordat Egidius in. 7. phyſi in tex. 8. in q. 1. Iandu. autẽ inſurgit contra. b. Tho. quaſi contra aduerſarium Cõment. & intendit proſternere expõnem. b. Tho. dupliciter.

Primo dicit ꝙ ſolõ. b. Tho. vr̄ concordare cum ſolõne Cõmẽ. in hoc. 7. lib. in cõmen. 2. quia ſolus illam obiectionem qua oſtenditur ꝙ in aliquibus mobilibus pars non poteſt quieſcere vt in cœlo. Ad hãc igitur obiectionem reſpõdens Cõmen. inquit. Ad hoc aũt dicẽdum eſt, ꝙ partẽ quieſcere corporum de quibus demõratum eſt, qm̃ impoſe eſt vt corrũpantur aut quieſcãt, quodãmodo eſt poſe, & quodã

modo impoſſe, eſt.n.poſſe vt corpus impoſſe ſm q, eſt aliquod corpus.v.g.neq; graue neq; leue,& quia conſideratio hæc eſt de corpore ſm q, corpus,qm motum ſm q, motum eſt corp⁹.ideo illud quod poſitum eſt hic eſt poſſe. Hæc Cõmen.& recitata ſolutione Cõmen dicit Iandu.q contra hanc ſolutionem obiicit hæc expoſitor ſ.b.Tho.authoritate Auicẽ.quia propõ eſt ſimplr impoſſis, ſi p̃tum repugnat ſubiecto,rõne dñæ ſpecificæ, quamuis non repugnet ei ratione generis,eſt enim impoſſe ſimpliciter q hõ ſit irrõnalis,q̃uis non impediatur eſſe irrõnalem ex hoc q eſt aïal,ſic igitur ſimplr impoſſe eſt q pars corporis mouẽtis ſeipſum quieſcat quia hoc eſt contra rationem talis corporis.licet non ſit contra cõem rõnem corporis.

Recitata obõne,dicit Iandu.q.b.Tho.non ſoluit illam obõnem.quæ tñ eſt ſilr contra eum.ſicut contra Cõmenta. quia ipſis mobilibus repugnat rõne nãrum ꝓpriarum fieri vnum continuum,q̃uis ex eo q mobilia ſunt velut ſunt corpora vel quanta non repugnet eis. Et ſic ꝓpõ dicens q ex oibus mobilibus fiat vnum eſt ſimpliciter impoſsibilis. Et ſic ex eius dictis deſtruitur rñſio ſua,& eſt mirabile quare iſtæ homo non ſoluit hanc dubõnem,cũ ſit contra eius rñſionem manifeſte,& forte magis placuit ei apparenter cõtradicere Cõmenta & ei obiicere,quam ſoluere dubõnem quæ eſt cõtra põnem ſuam,quam ſoluendo ſuſtineret dictum Cõmen.Hæc Iandu.& ſi aduertis magis loquitur contra B.Tho.ex affectu erga Cõmen. quam ex veritate.Nam.b.Tho non imoratur ad ſoluendum illam dubitationem quia vellet cõtradicere Cõmen.vt dicit Iandu. cuius ſignum eſt q.b.Tho recitata rñſione Cõment. dicit q rñſio Cõmen.eſt cõueniens & nõ obiicit contra eum niſi in oñdendo demſonem pħi eſſe pp quid,& non a ſigno vt tenet Cõmẽ.ſed non ſoluit duplici cã,pmo quia b.Th. recitabat ſolõnem Com̃ quæ eſt duplex.ſ. de diſtinctione partis,& de veritate cõditionalis,& aduertens Cõmen.ſtabilire ſe ſup ſecũdam ſolutionem vt patet p verba ſua in cõmẽ.2.cum dicit, ſed diſſolutio ſup q̃ ſuſtentandum eſt in hoc loco eſt &c.non curauit ſoluere obiectionẽ factam ab

Auicen.contra primam ſolonem,ſecundo non ſoluit qua apud intelligentem ꝓpõ Auicen.aſſumpta,qua dicitur Ali qua ꝓpoſitio ſimplr̃ eſt impoſſis &c.ſumendo ly ſimplr̃.i. vl̃iter & oĩbus modis,ẽ falſa,vt declarat B.Tho.in ſolõne ꝓpoſiti quæſiti dicẽs ꝙ alio mõ ſumitur cõtingẽs & ĩpoſſe cum demonſtratur aliqd de gñe, & cum demonſtrãt aliqd de ſpẽ &c.Vide tu.vnde poſſumus dicere ꝙ licet nõ ſolue rit eam qñ recitabat ſolonẽ Cõmenta ex cã dicta, tñ nunc rñdendo ꝓpoſito quæſito .ſ.ſi eſt poſſe ex oĩbus mobilibus fieri vnum continuum , virtualiter ſoluit eam. Et ſic ſtat ſolutio B.Tho.ad præſens quæſitum in robore ſuo.

Secundo arguit ſic cõtra B. Tho. ſi oĩa mobilia poſſent fieri vnum continuũ vt quãta ſiue vt corpora, ita ꝙ vt ſic haberent potentiam qua poſſent fieri vnum continuũ,illa potentia eſſet ocioſa per tp̃s æternum , quia nũquã ex his fiet vnũ continuũ.qđ eſt impoſſe vt habere ex multis locis philoſophi,quia non admittit aliquod ocioſum in natura.

Et confirmat idem quaſi eodem medio, qđ nõ eſt opus recitare,qm̃ laborat in equiuoco de poſsibili.

Tu igit aduerte ꝙ apud pħm in.5. metaph.c.de ptãte diſtinguit de poſſi & ĩpoſſi hoc mõ , aliqñ dr̃ poſſe pp poten tiam actiuã aut paſsiuam, & impoſſe pp carentiã talis potentiæ,aliqñ aũt non pp realẽ potentiã. ſed pp non repugnantiã terminorum,& dr̃ poſſe logicum.ī impoſſe aũt pp repugnantiam terminorũ In ꝓpoſito, quando dicit pħs, ꝙ accipiatur vt cõtingẽs.i.vt poſſe ex oĩbus mobilibus fie ri vnum continuũ , & quando B. Tho. declarat qũo poſſe & qũo nõ,accipit poſsibile & ĩpoſſe nõ primo mõ ſed ſecũ do obiectio aũt Ianduni ꝓcedit primo mõ.Ideo nõ valet.

Et aduerte ꝙ ipſe Iãdu. ductus veritate concedit in illa q.tale poſſe,vñ poſtquam arguit contra B.Tho.inquit. Be ne verũ eſt ꝙ mobilibus vt mobilia ſunt ſiue vt ſunt corpora,non repugnat fieri vnũ continuum , quia oĩs repugnantia ꝓprie eſt rõne alicuius oppõnis,nũc aũt mobilibꝰ nõ ineſt aliqua oppõ vt mobilia ſunt ad continuitatem,& iõ vt ſic non repugnat ex eis fieri vnum continuũ,hæc Iã du.in quibus vt vides tandem concordat cum B. Tho.

Vltimo aduerte q ipſe volens exponere dictū pħi dicit q ſibi vr̄ dubiū, & neſcit exponere niſi duobus modis, ex quibus vnus eſt, q pħs non dixit hoc ex intentione & opinione ꝓpria, ſed ſm opionem eorum contra quos illic arguit Sed quia imaginatio ſua non eſt fundata, meliꝰ eſt ſequi expōnem grauium expoſitorū, quales fuerunt. b. Th. D. Alber. & Egid. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 3. Si in motu locali neceſſe eſt mouens & motum eſſe ſimul.

Primum autem mouens, non ſicut q cuius cauſa. ſed vnde eſt principium motus, eſt ſimul cum eo qđ mouetur, ſimul autem dico, quia nihil ipſorum eſt medium. Textu. 9.

IN HAC qōne aduerte q ſtat difficultas in hoc. Cœlum mouet elementa & hæc inferiora. & tamen nō eſt ſimul cum illis vt patet. & p̄cipue cœlum & hæc elementata reſidentia circa terram, patet enim q ſunt aliqua elementa intermedia. Præterea, fortes proiiciens lapidem non ſemper eſt per totum motum cum lapide. ergo &c.

Pro reſolutione quæſiti ſic procedendum eſt. Primo ponentur quædam diſtinctiones. Secundo concluſiones reſpōſiuæ. Tertio remouebuntur quædam dubia.

Quantum ad primum ſit hæc prima diſtinctio. Mouens eſt duplex ſ proximum & remotum. Proximum quidem eſt quod ſubſtantialiter eſt applicatum moto, & ſine alio mouente inter medio, vt qñ manu moueo calamum ſcribens. Remotum autem eſt quod ſubſtantialiter diſtat a moto, & non mouet niſi medio alterius motoris, vt quando moueo lapidem medio baculo qui eſt mouens motum.

Secūda diſtinctio, ſi multas immediata inter mouens & motum poteſt eſſe duplex. ſ. ſm ſubſtantiam & ſm virtutem, vel ſm virtutem tantum. v. g. Quando manus mouet calamum. & manus ſub̄aliter & virtus motiua quæ eſt in manu ſunt ſimul immediate cum calamo. Qñ autē ſol agit in terram. & ſol & terra ſunt immediate ſimul ſm virtutem vt declarabitur infra licet non ſub̄aliter vt patet.

Tertia diſtinctio. Mouens eſſe ſimul cum moto. Poteſt

Intelligi dupliciter, pmo ꝙ ſint ſimul tpe ita ꝙ poſito vno ponitur alterum. & remoto vno remouetur alterum. ſecũ do ꝙ ſint ſimul loco. & hoc dupliciter primo ꝙ ſint in eodem loco poſitiuæ non ſolum communi ſed proprio. ſecũ do ꝙ ſint ſimul loco, non quia ſint in eodem loco ꝓprio. ſed quia inter ea non mediat corpus aliud, & ſic eſſe ſimul loco eſt eſſe contigua vel contacta.

Quantum ad ſecundum aduerte ꝙ licet philoſophus in tendat de mouente proximo in tex. præpoſito, ſicut com muniter expoſitores dicunt, tamẽ pro maiori doctrina lo quemur tam de remoto ꝗ de proximo, quod. b. Tho. dicit immediatum, ſit ergo hæc prima concluſio.

Mouens & motum actu tã ꝓximum ꝗ remotum ſunt ſi mul tpe, ꝓbatur. Mouens & motũ actu ſe hñt vt cã in actu & effectus in actu, quæ ſimul ſunt & nõ ſunt, vt determina tum eſt in. 2. lib in tex. Præterea, ad exiſtentiam motus ne ceſſe eſt ponere mouens vt a quo eſt motus, & mobile vt in quo eſt motus, ergo &c. Et de hac cõclõne nullus dubitat.

Secunda conclõ. Mouẽs corporeum ſiue ꝓximum ſiue remotum & motum corporeum nõ ſunt ſimul loco pmo modo, ꝓbatur. Determinatum eſt in. 4. lib. ꝙ duo corpora nõ põt eſſe ſimul in eodẽ loco ꝓprio ergo &c. Dixi mo uens corporeum, qm̃ ſi mouẽs eſt incorporeum vt intelli gentia mouens cœlum, & aĩa mouens corpus non eſt neceſſe ꝙ diſtinguatur loco ſuo mobili, qm̃ incorporea non ſunt occupatiuæ in loco, ſed tm̃ ꝑ applicationem virtutis. ideo vbi eſt corpus motum, eſt aĩa mouens, & de his verũ eſt dicere, ꝙ ſimul loco pmo modo ad bonum ſenſum.

Tertia cõclõ Oẽ mouens ꝓximum corporeum eſt ſm ſubãm ſimul loco ſecundo modo accepto cum ſuo moto, ꝓbatur per ſufficientem diuiſionem factam de motu loca li (nam de ſimulitate mouẽtis & moti localiter in hac. q. intendimus.) Diuiditur aũt motus localis ſm pħm in pulſum tractum & vertiginem, in pulſu patet, qm̃ impoſſe eſt ad ſenſum, mouens ſiue pellens aliquid a ſe ad aliud pellere niſi tangat illud. In tractu patet, quia fit oppoſito modo ad pulſum, in vertigine patet, quia componitur ex pulſu

& tractu, & hæc omnia clara ſunt in textu philoſophi.

Quarta concluſio. Mouens remotum non eſt ſimul ſm ſubam ſed ſm virtutem cum moto Prima pars patet, qm̃ inter ipſum & motum ſuum eſt vnum vel plura media, vt patet qñ manus mouet lapidem per vnum aut plura media. Secunda autem ꝓbatur, qm̃ media mouentia non mouent niſi in virtute primi, ergo quo ad virtutem eſt immediatum. Et hoc eſt quod ſolet dici. Mouens primum mouet immediatione virtutis, ſed non imediatione ſuppoſiti.

Ex hac quarta cõcſone hñs ſolutionem ṗmæ obõnis, qm̃ ſol non eſt mouens ꝓximum ſed remotũ hæc inferiora.

Pro ſecunda autem obiectione habebis ſolutionem in lib. 8. in tex. 85. vbi plõs mouet dubium de proiectis.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ contra tertiam concluſionem ſunt duo dubia ſatis apparẽtia. Primum eſt de magnete, qui videtur eſſe proximum mouens & trahens ferrum ad ſe, & tamen non eſt neceſſe ꝙ tangat ferrum, immo per notabilem diſtantiam trahit, ergo &c.

Ad hoc dubium rñdet Com̃ in hoc li. 7. in com̃. 9. & in lib. 8. in com̃. 85. a quo non diſcordat. b. Tho. in expõne tex. 10. vbi declarat triplicem tractum. Tu igitur aduerte ſm Cõmen. ꝙ attractio eſt duplex, quædam ꝓpria & vera, quædã impropria & metaphorica, vera eſt in qua attrahẽs moueť cum attracto, & hoc qñ attractũ ad ipſum non fuerit quieſcens. Neceſſe eſt. n. vt motus attrahentis ſit velocior q̃ motus attracti, & hoc inueniť in virtutibus voluntariis, & in pluribus virtutibus nãlibus vitalibus, & ideo poſita ſunt fila in mẽbris aĩalium. Attractio aũt in qua attrahens eſt quieſcens. & attractum motum, nõ eſt attractio in rei veritate ſed attractum moueť ad attrahẽs vt ꝑficiatur vt lapis ad inferius & ignis ad ſupius. Et ſılr oportet hoc intelligere de motu ferri ad magnetem, & nutrimẽti ad mẽbra. v. g. de motu ſanguinis ad ſupiora corpis, & vlĩter nutrimenti arboꝝ ad ſupiora eorum. Sed eſt dñia inter iſta & illa quæ mouentur ad locum ꝓpriũ, qm̃ illa mouentur ad locum ſiue fuerit ꝓpinquus ſiue remotus, nutrimenta vero nõ mouentur ad nutriendũ niſi fuerint in aliqua diſpõ

ne de nutrito. & ſilr ferrum non mouetur ad magnetem niſi cum fuerit in aliqua diſpone de magnete. Et ideo quando magnes fricatur cum aleo amittit virtutem. Nam ferrum tunc non acquirit de lapide in illa diſpone qualitatem per quam natum eſt moueri ad magnetem, & hoc manifeſtum eſt in ambra quæ attrahit paleam quando calefit. Ergo iſte modus motionis ſi dicatur attractio, non intendebatur ab Ariſto. in hoc nomine attractio, hoc Commenta. ex quibus reſpondetur ad dubium motum, q quādo plis dicit primum. i proximum mouēs localiter eſt ſimul cum moto, ita q non habet intermedium, intendit de vero & proprio trahente & de vero ac proprio tractu qui non eſt inter ferrum & magnetem, ſed metaphoricæ.

Secundum dubium eſt, quia plis in. 2. de aīa in tex. 113. pbat q duo corpora ſolida non poſſunt ſe tangere in aere aut in aqua, qa de neceſſitate mediāt inter ea aer aut aqua, ergo quando manus apprehendit lapidem in aere aut in aqua, mouens proximum quod eſt manus non eſt ſimul loco ſecundo modo ſumpto cum ſuo moto.

Ad hoc dr̄ q intentio pbi nō eſt negare medium abſolute & oībus modis inter mouēs, pximum & motum, ſed negare maxime in duobus modis, primo in q̄titate notabili ſecundo in imprimendo virtutem in medio, & pvirtutem impreſſam in medio mouere motum, ſed neuter modus contingit in propoſito, qm̄ aer aut aqua quæ mediat inter duo corpora ſolida, eſt inſenſibilis q̄titatis ideo eſt ac ſi nō eſſet. Præterea q aer mediet aut aqua non eſt quia manus imprimant virtutem mouendi in eis, ſed quia cum ſunt in aere aut aqua de neceſſitate fiunt humectata, humectatio aūt non pōt eſſe ſine corpore humido, quale eſt aer, & etiā aqua, vnde q aqua mediet inter manum & lapidem, non eſt inquantum mouet lapidem, qm̄ etiam ſi non mediaret manus eſſet proximum mouens ſed eſt inquantum humectatur quare &c. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 4. Si alterans & alteratum ſunt ſimul.

At vero neq; alterantis neq; alterati vllum eſt medium. Textu. 11.

In hac

IN hac quæſtione aduerte q̃ ſtat difficultas in hoc. Magnes vt trahat ferrum ad ſe neceſſe ē vt alteret ferrum imprimendo aliquam qualitatem in eo cuius ſignum eſt vt dixit Cōmen. in commen. 9. ſi ferrum perungatur aleo, non trahitur, q̄m aleū prohibet illam impræſsionē, & præterea, ſi nihil imprimeret in ferro, ergo a quacūq; diſtantia traheret ferrum ad ſe quod videmus eſſe falſum. Hanc aūt alterationem non facit in aere medio, q̄m nō trahit aerem ad ſe, ergo vel magnes nō eſt proximū alterās ferrū, vel non eſt neceſſe alterans & alteratum eſſe ſimul.

Pro reſolutione huius dubii aduerte q̃ hic ſupponūtur omnes diſtinctiones factæ in. q. præcedenti. Nam ſicut deſeruiunt mouenti & moto localr̃ ſic alteranti & alterato. Ponentur igitur cōcluſiones rūſiue ꝯformiter vt in. q. præcedenti, deinde ſoluentur quædam dubia.

1 Prima concluſio. Alterans & alteratum ſiue proximum ſiue remotum, ſunt ſimul tempore. Iſta probatur eodem medio ſicut probata eſt prima concluſio quæſtionis præcedentis.

Secunda concluſio. Alterans & alteratū ſiue proximum ſiue remotum, non ſunt ſimul loco primo modo ſumpto vt diſtinximus in. q præcedenti, hæc probatur vt probata fuit ſecunda concluſio. q. præcedentis. Hæc. n. intendimꝰ de alterante corporeo, & ſimiliter de alterato.

Tertia concluſio Alterans proximū & alteratū ſunt ſimul loco ſumpto ſecundo modo. Hāc probat philoſophus in tex. Et rō ſua ſtat in hoc. Oīs alteratio vel eſt ſm̄ ſenſum vel in re carente ſenſu, ſed tā in hac q̄ in illa alterās ꝓximū eſt ſimul. i. immediatū alterato, ergo &c. Maior nota a ſufficienti diuiſione, q̄m inter rem habentem ſenſum, & rē non hn̄tem ſenſum, non datur medium. Minor aūt ſic ꝓbaſ. In alteratione ſm̄ ſenſum, vt declaratū eſt in ſecundo de anima ſenſus mouet medium cauſando ſpēm ſui in medio, & medium quod pertingit vſq; ad organum defert ſpēm ad ſenſum, ita q̃ medium eſt ꝓximū alterās ſenſum, & ſic patet q̃ in hac alteratione alterās proximū eſt ſimul cum alterato. In alterationibus aliis. i quæ ſunt in his quæ carent

ſenſu, inuenitur ꝙ ſunt ſimiles alterationibus ſecũdum ſſen ſum, eo ꝙ omnes ſunt ſm ſenſibiles qualitates, quæ ſunt in tertia ſpecie vt probat philoſophus in tex. 14. ergo ſicut in alterationibus ſm ſenſum alterans proximum & alteratũ ſunt ſimul ſic & in aliis. Et huius quidẽ cõcluſionis ampliorem probationem inuenies in epitomate noſtro in. 7. phy. in tract j. in cap. ſecundo & tertio.

Quarta concluſio. Alterans remotum nõ eſt ſimul cum alterato ſm ſubſtantiam ſed ſm virtutem. Hæc probatur eodẽ medio vt concluſio quarta præcedentis. q.

Sed contra determinata primo vĩ eſſe obiectio facta de magnete, & de ſole calefaciente elementa & elementata, & tamen non alterat calefaciendo ſphæras intermedias. & de oculo faſcinante puerum, qui tñ non eſt immediatus puero. ergo tertia concluſio non eſt vera.

Pro declaratione omnium iſtorum, qm̃ peccãt in vna radice, aduerte ꝙ licet ſit neceſſe in omni alteratione quæ ſit per medium, prius alterari medium quã vltimum non tamen eſt neceſſe hanc alterationem eſſe ſemper eiuſdem rationis in medio & in vltimo, ſed fit in medio ſm naturam medii, & in vltimo ſm naturam vltimi, ita ꝙ ſi vtrũqꝫ eſt capax eiuſdẽ qualitatis, fiet in vtroqꝫ ſm eãdẽ rõnem, ſi autem non, non fiet ſecundum eãdem rõnem, hinc eſt ꝙ licet primum alterans alteret medium. & per medium. vltimũ, non tamen ſemper cauſatur idem effectus in vtroqꝫ, ĩ propoſito dico ꝙ magnes prius alterat aerem quã ferrum. ſed non eſt neceſſe ꝙ trahat aerem ex illa impreſſione ſicut trahit ferrum, quia non eſt eadem proportio aeris ad magnetem. & ferri ad magnetem propter diuerſitatem naturaꝝ: nec eſt neceſſe ꝙ ſol calefaciens elementa calefaciat ſphæras intermedias, qm̃ non ſunt receptiue qualitatũ peregrinarum, ſed ſufficit ꝙ illuminet eas, ſicut & quidam piſcis captus in rete dicitur obſtupefacere manum piſcatoris, non tamen obſtupefacit rete, qa non eſt capax ſtuporis. De oculo autem vetulæ faſcinante puerum dicendum eſt ꝙ in corpore vetulæ ſunt mali & multi humores corrupti, a quibus reſoluuntur ſubtiles ſpiritus venenoſi, exeuntes maxime

per oculos vtpote multum porroſos, & quãdo vetula diu & fortiter inſpicit puerum, fumi illi egreſsi recipiuntur in aere, & ab aere tranſeunt de lati ad faciem & os pueri. & puer reſpirando attrahit aerem infectum illis fumis & aer ſic attractus inficit puerum. Et ſic patet ꝙ in omnibus exẽplis datis tam de magnete quam de ſole & de oculo faſcinante ſemper alterans primum alterat medium quod per tingit vſque ad vltimum alteratũ. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 5. ſi eſt alteratio ſolum ad qualitates tertiæ ſpeciei.

Quoniam autem quæ alterantur, alterantur omnia ſenſibilibus, & ſolum horum alteratio eſt. Tex. 14.

IN hac q̃ōne aduerte ꝙ principalis difficultas non ſtat in concluſionibus quas ponemus de mente philoſophi. ſed in rationibus philoſophi pro illis concluſionibus & ideo conandum eſt non ſolum probare concluſiones. ſed etiam defenſare rationes philoſophi.

Sic igitur procedemus. Primo ponetur diſtinctio de alteratione Secundo concluſiones reſponſiue & defenſabũtur rationes philoſophi, quæ non videntur concludere.

Quantum ad primum aduerte ꝙ duplex eſt alteratio. ſ. per ſe & proprie dicta, per accidens & improprie dicta. Alteratio per ſe & proprie dicta eſt motus ad qualitatem partibiliter acquiſibilem ſm q̃ videmus ſubiectũ frequẽter variari in magis & in minus & de vna ad alteram qualitatem contrariam ſenſu depræhenſibilem in ſubiecto, quales ſunt prime qualitates elementares actiue & paſsiue, & hoc eſt vulgatũ & famoſum appellare hmõi trãſmutationẽ alterationẽ ꝑprie dictã, eo ꝙ frequẽtius cõtingit in ſubiectis corruptibilibus. & eſt nobis ad ſenſum notior. & videmus res frequẽtiꝰ variari ſm calidũ & frigidũ ſm humidũ & ſiccũ, quam ſm habitus ſiue corporales ſiue animaſticos. & quã ſm potentias & impotentias. & q̃ ſm figuras: Accipien-

da autem ſunt nomina pro eo quod magis eſt notum nobis & in quo magis conſueuimus. vt declaratum eſt in.4.libro metaphyſicæ.

Alteratio aũt per accidens & improprie dicta eſt receptio ſiue acquiſitio cuiuſcũq; qualitatis de nouo quæ prius non erat in ſubiecto, ſi nõ ſit primus & per ſe termin⁹ motus. ſed conſequens & ſecundarius. Tales ſunt habitus & diſpoſitiones corporeæ & qualitates quarte ſpeciei, vt declarabitur infra.

Quantum ad ſecundum ſit prima concluſio. Ad qualitates quarte ſpeciei. non eſt alteratio per ſe proprie dicta, probatur a philoſopho duplici ratione.

Prima ratio eſt hæc. Qualitates ad quas eſt alteratio p̃ ſe & proprie prædicantur in recto de ſuo ſubiecto in quo recipiuntur. Nam quia per calefactionem aqua recipit calorem, hæc eſt vera. Aqua eſt calida. Sed qualitates de quarta ſpecie non prædicantur de ſubiecto in quo recipiunt. hæc .n. eſt falſa, lignum eſt figura puta triangulus vel piramis, nec valet ẽt p̃dicatio ecõuerſo, ergo ad qualitates de quarta ſpẽ, nõ eſt alteratio per ſe & proprie.

Sed hæc ratio videtur non valere, qm̃ aut maior intelligitur de prædicatione in abſtracto aut in concreto. Si primo modo, eſt falſa, qm̃ hæc eſt falſa, aqua eſt caliditas. Si ſecundo modo maior eſt vera, ſed minor eſt falſa, nam ſicut iſta eſt vera, es eſt calidum, es eſt humidum, ſic iſta eſt vera, es eſt figuratum, es eſt triangulatũ &c. ergo cũ prædicatio denominatiua & nullo modo in abſtracto ſeruetur tam in quarta ſpecie quam in tertia, rõ philoſophi nõ magis cõcludit pro tertia ſpecie quam pro quarta.

Ad hoc dicitur, q̃ licet tam in tertia quã in quarta ſpecie ſeruetur prædicatio denominatiua nõ tñ eodem modo. Nã in tertia ſpecie falſum eſt dicere q̃ qualitas puta caliditas fiat aut generetur ſed ipſum compoſitum puta per calefactionem fit calidum ſiue aqua. Sed in quarta ſpecie, verum eſt dicere q̃ qualitas puta triangulus fit, & nõ fit cõpoſitum puta non fit lignum triangulus. ſed lignũ triangulare. Ad argumentum ergo dico q̃ maior debet ſic intelli-

gi. Qualitates & quas &c. prædicantur denominatiue in recto de ſuo ſubiecto ita tamẽ ꝙ qualitates ipſæ nõ ſunt quæ fiunt ſed ipſa compoſita. Qualitates aũt de quarta ſpecie & ſi aliquo modo denominatiue prædicãtur de ſuo ſubiecto ſunt tamen illæ quæ fiunt & hæc eſt vera. idolum fit & primis & lectus. Cum ergo non eodem modo fiat talis prædicatio in tertia & in quarta ſpecie, ideo rõ philoſophi magis concludit pro quarta q̃ pro tertia.

Alia ratio philoſophi eſt hæc, nihil proprie & per ſe alteratur quando accipit ſuam perfectionem, qm̃ alteratio ſupponit ſubiectum actu, & perfectum quo ad eſſentialia, quã perfectionẽ accipit per gñonem. Sed quando res apta figurari figura propria ſiue in naturalibus ſiue in artificiatis recipit figuram ſuam perficitur. Conſequitur.n. figura formam propriam rei. Et ideo ſicut res non poteſt dici perfecta antequam ſuam propriam formam habeat, ſic nec antequam propriam habeat figuram, & de hoc cõſtat ad ſenſum tamẽ in naturalibus quam in artificiatis. Id aũt deficit in qualitatibus tertiæ ſpeciei, nam poſtquam productus eſt Sortes. & edificata domus. ex hoc ꝙ dealbatur vel calefit, non recipi eſſentialiter perfectionem ſuã ſed iam hábet ex forma & figura. Ex his autem qualitatibus tertiæ ſpeciei aliqñ perficitur accñtaliter, aliqñ imperficitur.

Sed hæc ratio non videtur valere, quoniam omnia liquida recipiunt diuerſas figuras ſecũdum diuerſitatem continentium, cum ſint figurabilia figuris continentiũ, ex quarto cœli, & tamen tunc non recipiunt perfectionem eſſentialiter, aliter totiens liquidum generaretur quotiens figuraretur figuris nouis ex figùris continentium, quod eſt vanum dicere ergo &c.

Ad hoc dicitur ꝙ hæc ratio proprie concludit in rebus figuratis propriis figuris, & non inconuen't ꝙ ſit particularis ſufficit enim ꝙ cõcludat ex hoc ꝙ in aliquo genere rerum receptio figuræ eſt receptio ex conſequenti perfectionis eſſentialis. In nullo autem genere rerum receptio qualitatum communium de tertia ſpecie, eſt, receptio talis perfectionis, ergo rationabilius ponitur alteratio ꝑ ſe & pro-

prie in tertia quam in quarta ſpecie.

Secunda concluſio ſit iſta. Alteratio per accidens & improprie poteſt eſſe in quarta ſpecie qualitatis, probatur ex declaratione facta in diſtinctione præmiſſa. Nam videmus quod cum cera liqueſit aut induratur accipit aliam & aliam figuram. & lignum rectum curuatum accipit aliam figuram ergo.

Tertia cõcluſio ſit iſta. Ad qualitates primæ ſpeciei quæ ſunt habitus & diſpõnes tam corporis quã aĩæ non eſt alteratio per ſe & proprie dicta probaĩ ex intentione philoſophi primo de habitibus corporis. Ad ea quæ ſunt ad aliqd non eſt motus proprie dictus vt probatũ eſt in lib. 5. Sed alteratio proprie dicta eſt motus proprie dictus vt viſum eſt in lib. 5. Et hmõi habitus & diſpõnes ſunt ad aliquid vt declarat philoſophus tex. 17. vt videre poteris. ergo &c.

Sed hæc ratio non videtur valere, q̃m tales habitus cum ſit perfectiones, non poſſunt dici ad aliquid niſi ſm dici, ſed non inconuenit ad relatiua ſecundum dici eſſe proprie motum, patet enim q motus localis eſt ad differentias locales, quæ tamen ſunt relatiua ſm dici vt locus ſurſum. & locus deorſum. Preterea, cum prædicaméta ſint impermixta, & hmõi habitus ſint in prima ſpecie qualitatis, impoſſe eſt quod ſint in ad aliquid.

Ad hoc dicendũ admiſſo q tales habitus ſint relatiua ſecundum dici, q relatiua ſm dici ſunt in duplici differentia. Quædam ſunt quæ licet concipiantur relatiue tamen eſſentialiter ſunt abſoluta, & non fundantur in aliqua relatione, ſine qua eſſe non poſſint. Quædam aũt ſunt, quæ licet dicãt eſſentialiter abſolutum, tñ ſequuntur immediate & cõſurgunt ex relatione & fundantur in ea ita q niſi illa poſita eſſe non poſſunt In primo gradu ſunt differentiæ locales, in ſecũdo ſunt habitus corporei, vt ſanitas egritudo quæ conſurgunt ex adequatione & inadequatione humoꝝ pulchritudo & turpitudo, quæ cõſurgũt ex debita & indebita proportione mẽbroꝝ cum aliis requiſitis ad pulchritudinem & ad ſuum oppoſitum. Ad ea quæ ſunt in primo gradu nihil prohibet eſſe motũ proprie dictũ, quia nõ ſunt relatiua

eſſentialiter nec ꝯſurgunt ex relatione. Ad ea aũt quæ ſunt in ſecundo gradu non eſt motus proprie dictus, quia licet non ſint relatiua eſſentialiter, ſapiunt tamen naturam relationis eo ꝙ fundantur in ea. Ex quo patet quid dicendum ſit ad obiectionem. Et ſi tu vis videre efficaciam rõnis philoſophi forma eam ſic. Ad ea quæ ſunt eſſentialiter ad aliqd, vel fundantur immediate & neceſſario in ad aliquid, nõ eſt alteratio p ſe & proprie dicta, ſed qualitates primæ ſpeciei maxime q̃ ad habitus corporales ſunt hmõi ergo &c.

Secundo probatur de habitibus moralib⁹ exiſtẽtibus in parte appetitiua ſic. Res non alteratur per ſe & proprie qñ recipit perfectionem propriam. Sed virtus ẽ perfectio rei ergo dum recipit virtutem non alteratur p ſe & proprie. Minorem quidem probat philoſophus vt patet in tex. Minorem autem ſic probat Commen. in cõmẽ. 18. Perfectio rei non eſt diuiſibilis, alteratio autem eſt in re diuiſibili ſecundum magis & minus vt dictum eſt de motu in lib. 5. ꝙ non inuenitur niſi in rebus diuiſibilibus. Hæc Commenta. ergo &c.

Sed aduerte ꝙ hæc probatio non placet B. Tho. quia licet virtus cõſiſtat in quadam perfectione quæ eſt medium inter duo extrema illud tamen medium non ſtat in pũcto vt arbitrati ſunt ſtoici, ſed habet latitudinem vt declarabitur ĩ ethicis, aliter pauci aut nulli eſſent virtuoſi. Præterea. Admiſſo ꝙ virtus quæ eſt perfectio ſtaret in indiuiſibili, eſſe tñ maliciæ & vicii non ſtat in indiuiſibili, qm̃ cum malicia ſtet in receſſu a virtute, poteſt magis & minus fieri talis receſſus ergo non eſt neganda alteratio ſaltem a malicia propter rõnem aſſignatam a Commen.

Tu igitur potes illam maiorem duobus aliis modis probare, primo ſic. Sicut dixit pħs in tex. 16. Si ridiculum eſt dicere domum accipientem finem. i. perfectionem ſibi debitam quando lateratur & tegitur eſſe alteratã, multo magis eſſet ridiculum dicere hoiem alteratum qñ recipit virtutem & propriam perfectionem.

Secundo ſic, pfectio virtutis, & impfectio maliciæ ſunt in ad aliquid ſm pħm in tex. 17. vbi inqt virtus autem &

malicia omnis in ad aliquid ſunt, ſed in ad aliquid nō ē mo
tus nec alteratio ꝑ ſe & proprie ergo &c.

Tertio probatur ꝙ ad habitus intellectuales vt ad ſcien
tiam & prudentiam &c. non ſit alteratio per ſe & proprie
& arguit ſic philoſophus in tex. 20. Anima noſtra recipit
ſcientiam & alios habitus intellectuales, quieſcēs & ceſſans
a motibus. Sed hoc non eſſet, ſi deberet accipere ſcientiam
per alterationem vt patet ergo in parte intellectiua nō eſt
alteratio per ſe & proprie, & maiorem manifeſtat ſic phi-
loſophus. Quæ autem ex principio acceptio ſcientiæ non
eſt generatio neq; alteratio. Inquietari enim & reſidere ani
ma ſciens ſit & prudens.

Sed hæc ratio non videtur valere, qm̄ frequenter cōtin-
git hominem eſſe in bona corporis diſpoſitione, nec agita-
ri in ordinatis motibus, nec moleſtari paſsionibus appetiti
ue partis, vt patet in viro ſano virtuoſo idiota, & tamē nū-
quam efficitur ſciens neq; doctus, ergo maior propoſitio
non eſt vera.

Ad hoc dicitur ſecundum Commen in cōmē. 20 ꝙ hæc
ratio philoſophi eſt tantum probabilis & perſuaſiua & vi
detur procedere vt dicit B. Tho. ex his quæ dicebant a Pla
tone. ſ. quod anima a principio creationis ſue hēt ſciētiam
omnium reꝝ. Sed in puericia impeditur propter multipli-
ces motuꝫ humorum. & paſsionum. & qñ ſedantur huiuſ-
modi motus, tunc expergiſcitur anima &c. De his. n. lo-
quemur alias. & dicit B. Tho non eſſe mirandum ſi philo-
ſophus hic fundat rōnem ſuam probabilem ſuper poſitio
nē Platonis, qm̄ eſt ſuæ conſuetudinis ꝙ antequam probet
ſententiam ſuam vtatur ſententia alioꝝ. ſicut in lib. 3. phy.
vſus eſt ꝙ omne corpus eſt graue vel leue ſm mentē Pla-
tonis, quod tñ reprobabit ī primo cœli. Quomodo autem
ſm ſententiam ſuam generetur ſcīa in nobis manifeſtabit
in prohemio primi libri metaphyſicæ.

Sed aduerte ꝙ Egidio in. 7 phyſico. in. q. quā mouet in
tex. 20. non placet dictum B. Tho. & dicit ꝙ non eſt credi
bile, ꝙ in probādo veritatem philoſophus ſe fundet ſuper
fundamentis falſis, nunquā. n. licet arguere expoſitionibus

falſis, niſi arguendo contra tenentes põnes falſas, quia tũc ex dictis eorum licet arguere contra eos.

Sed Egidius non conſiderauit ꝙ ad cõcl'onẽ propoſitam philoſophus non vtitur ſola hac rõne fundata in opinione Platonis, nam aliam ẽm ſententiam propriam præmiſerat in tex. 20. cum dixit, ſciens. n. ad aliquid maxime dicitur. Et poſtquã fundauit ꝯcl'onem ſuper rõnem propriam, nõ fuit inconueniens hanc vt ſuaſibilem adducere, ſecus eſſet ſi hanc ſolã poſuiſſet. Dico vlterius, ꝙ B. Tho. vt patet declarat, qũo hæc rõ põt verificari in doctrina Ariſto. & declaratio quam facit Egidius concordat cum tertio ſuſcepti uo aſsignato B. Tho. Ideo in hoc non habuit Egidius verã cãm improbandi dictum B. Tho.

Quarta concluſio ſit iſta. Ad habitus & diſpõnes tã corporis quã animæ, eſt alteratio per accñs. Hanc declarat philoſophus in tex. 19. ibi. Quod aũt altereť aliquid manifeſtũ eſt &c. & in tex. 20. ibi. In vtriſq; aũt his alterari aliquid accidit. Et qũo fiat hmõi alteratio p accñs tã in parte aïæ ſenſitiua q̃ appetitiua declarat ad plenũ B. Tho. vide tu.

Sed quæret aliquis, cum ſint quatuor ſpẽs qualitatis quare tacuit ſecundam.

Ad hoc reſpondet Commen. recitans Alexandrum in commen. 20. ꝙ hoc ideo fecit, quia potentia naturalis non eſt qualitas. Opinatur enim ꝙ potentia rei nõ diſtinguatur a forma rei, forma aũt rei ſicut & materia eſt ſuba. Sed id non acceptať in via noſtra qm̃ in nullo p̃terq̃ in primo principium proximum agendi eſt ſuba, & de hoc iam loquuti ſumus in lib. 2. de anima in. q. 12. & ideo dico cũ B. Tho. ꝙ eam p̃termiſit, qm̃ manifeſtũ eſt naturalem potentiam ſequi ad formam rei, forma aũt rei ponitur per gñonẽ & remoueť per corruptionẽ, gñõ aũt & corruptio ſub ſequuntur alterationem & ſic tã forma rei q̃ potẽtia ſua naturalis non ſunt termini primo & per ſe alterationis, vnde manifeſtum eſt ꝙ ad potentiam naturalẽ & ad ſuũ oppoſitũ nõ eſt alteratio p ſe & proprie ſed per accñs vt dictum eſt de prima & quarta ſpecie. Reliquit igitur eã vt manifeſtam. Hæc de p̃ſenti quæſito dicta ſint.

Qō.6.equiuoca ſunt comparabilia.
Sed quæcūq; non equiuoca comparabilia ſunt, puta, quare non comparabile, vtrum acutius vinum aut ſtilus, aut vltima.ſ.vox ſiue corda cytharæ. Quia enim equiuoca non comparantur. Tex.24.

IN hac qōne aduerte quod ſtat difficultas in hoc. ſi aliqua conueniuntur in vno prædicato, quod poſsit verificari de eis ſm magis & minus, ſunt comparabilia adinuicē. Hæc patet ex diffinitione comparationis. Sed aliqua equiuoca puta magnitudo acuta, & ſapor acutus, & vox acuta, ſunt equiuoca in hoc qd̄ eſt eſſe acutū vt dicit pħs ī tex. & conueniunt in hoc quod eſt multum & cito pungere vel penetrare, quæ eſt ratio acuti Nam dicitur magnitudo acuta, quia multum & cito mouet ac penetrat tactum, & ſapor acutus vt in pipere quia multum & cito mouet ac penetrat guſtū, & vox acuta, quia idem facit in auditu, & verificantur ſm magis & minus, quia contingit ꝙ plus & citius ſapor talis mouet guſtum q̄ vox auditum, ergo illa licet equiuoca ſunt comparabilia.

Pro reſolutione huius quæſiti ſic procedendum eſt, primo quot ſint conditiones requiſite ad veram & propriiſsimam cōparationem, ſecundo ponentur quædā diſtinctiones. tertio reſponſiue cōclōnes, ex quibus apparebit ſolutio obiectionis præpoſitæ.

Quantum ad primum aduerte ꝙ contingit fieri comparationem tribus modis ſcilicet cōmuniter proprie & propriiſsimæ & relictis. duobus primis quoniam philoſophus intendit de tertio dico ꝙ tres conditiones requirit. ſ. ꝙ prædicatum in quo fit comparatio ſit veræ vniuocum, & ꝙ recipiatur in vtroq; extremo eodē modo, & ꝙ ſit eiuſdem naturæ ſecundum ſpeciem ſpecialiſsimam, & horum omnium reſolutam declarationem iam fecimus in epitomate noſtro in.7.lib. phyſi.in tract.2.in cap.1.& tu vide illic, qm̄ hic repetere foret inutile.

Quātum ad ſecundum aduerte duas diſtinctiones, quarū prima ſit hæc, corū quæ ſunt, quædam ſunt pure vniuoca

vt quæ conueniunt in ſpecie ſpecialiſsima. Quædam pure equiuoca, vt quæ in ſolo nomine conueniunt. Quedā media, & hæc ſunt in duplici gradu. Quædam magis declināt ad vniuoca ſicut ea quæ ſunt vnius generis, quæ licet non ſint vnius naturæ cōueniunt tñ in vna rōne ſine aliquo ordine, ideo apud logicū genus prædicat vniuoce de ſpeciebus ſuis. Quædam magis declinant ad equiuoca ſicut analoga, quæ nec vnam naturā dicunt, nec vnā rationē equaliter participatam.

Secunda diſtinctio ſit hæc. Cōparatio qm̄ attēditur iuxta aliquam vnitatem, ex eo.n. q᷑ aliqua in vnum conueniūt ſunt ꝯparabilia, pōt dupl'r ſumi, primo ſm q᷑ aliqua vniuntur ſm proportionem. ſecūdo ſm q᷑ aliqua vniuntur ſm proportionalitatem. Dñr aūt illa vniri ſm proportionē, quæ ad ſeinuicem ſeruant aliquam habitudinem. qm̄ proportio eſt duorum adinuicem certa habitudo ſm q̄titatē, vnde quæ hñt proportionem adinuicem debent eſſe eiuſdem. rōnis vt numeri ad numerum, lineæ ad lineam, non aūt lineæ ad numeꝝ, nec numeri ad ſuperficiem, ea autem vniunt ſm proportionalitatem quæ non ad ſeinuicem ſed ad alia comparantur, qm̄ proportionalitas eſt duaꝝ ꝓportionum ſimilitudo ex quinto Euclidis, puta duæ proportiones duple hñt proportionalitatē, dicendo, ſicut ſe hñt 6.ad.3.ita.4.ad.2. Et hæc quidem proportionalitas poteſt ſeruari inter res diuerſorum generum, & quæ nō ſunt eiuſ dē rōnis & inter analoga, nō aūt inter pure equiuoca, qm̄ in ſolo noīe ꝯueniunt, qđ ēt eſt ad placitū, ſicut igiť duplex eſt vnitas ſiue ꝯueniētia in aliquo vno.ſ. ſm ꝓportionē & ſm proportionalitatē, ſic duplex ē ꝯparatio eodē modo.

Quantum ad tertium ſit prima cōclo. Comparatio ſm proportionem, quæ eſt veræ & proprie comparatio, non pōt eſſe inter equiuoca, nec inter analoga, ſed ſolum inter vniuoca, quæ nō ſolū ſint vniuoca ex rōne ſed ex natura ita q᷑ ſint eiuſdē naturæ ſpecifice, ꝓbať. Quæ ſunt ꝯparabilia ſm proportionem, debent eſſe eiuſdē rōnis nō ſolū logicæ ſed ēt phyſicæ alioquin nō veræ & real'r ī aliq̄ vno cō uenirēt, & p ꝯñs nō eſſet vera ꝯparatio ſm proportionem

inter ea. ſed nec equiuoca nec analoga vt patet ex eorum diffinitione ſunt eiuſdem rationis logicæ & phyſicæ. Sed ſola vniuoca ex natura, eo ꝙ talia ſunt ſpeciei ſpecialiſsimæ, & indiuidua formalr ergo &c. Secunda conclo. Comparatio ſm proportionalitatem, quæ large eſt cõparatio, licet non poſsit eſſe inter ſimplr equiuoca vt equiuoca ſunt, põt tñ eſſe inter ea quæ ſunt analoga, & quæ non ſunt omnino eiuſdẽ rõnis, probatur quia talia pñt conuenire in ſimilitudine duaꝝ proportionum, vt qñ comparamus magiſtrum in ſcola ad rectorẽ in naui, qm̃ ſic ille imperat & regulat diſcipulos ſic ille regulat nautas, & tñ lex ĩ ſcolis & lex in naui non ſunt eiuſdẽ rõnis ergo &c.

Ex his patet quid dicendum ſit ad obiectionem in principio quæſiti. Concludit. n. ꝙ inter magnitudinem acutam & ſaporem acutum, & vocem acutam ſeruatur comparatio ſm proportionalitatem ſic arguẽdo. Sicut ſe habet magnitudo acuta in mouendo tactum, ſic ſapor acutus in mouendo guſtũ. Sed magnitudo acuta multũ & cito mouet tactum, ergo ſapor acutus multum & cito mouet guſtum. Sed quia philoſophus non intendit hic de comparatione niſi ſecundum proportionem, quæ non ſeruatur niſi inter ea inter quæ inueniuntur tres conditiones præmiſſe, ideo illa obiectio non concludit in hoc loco. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Qõ. 7. ſi regulæ comparationis in motu locali aſsignatæ a philoſopho ſunt veræ.

Qm̃ aũt mouens mouet ſemper aliquid & in aliquo, & vſq; ad aliquid. Tex. 35.

IN Hac quæſtione aduerte antequam deueniamus ad difficultatem, ꝙ philoſophus ponit duas regulas, ſed poſſunt diſtingui in quatuor. ita ꝙ duæ ſe tenent ex parte mobilis & duæ ex parte mouentis.

Prima ex parte mobilis eſt hoc ſi diuidiť mobile in duas medietates. & ſtat integra virtus mouentis, tunc illa virtus quæ mouebat totum mobile per tm̃ ſpacium puta cẽtum paſſus in tãto tpe puta in hora, mouebit medietatem illius mobilis per duplex ſpacium puta per ducentum paſſus in eodem tempore. i. in hora.

Secunda eſt hoc, eadem virtus mouentis remanens integra mouebit medietatem mobilis per tantum ſpacium.i. per centum paſſus in medietate temporis, quia ſic ſeruatur proportio motoris ad mobile.

Prima ex parte mouentis eſt hæc. ſi tota virtus motoris mouet aliquod totum mobile per tm̄ ſpacium in tanto tēpore, mouebit medietatem illis mobilis per tantūdē ſpacium in medietate illius temporis.

Secunda eſt. ſi totum mouēs mouet totum mobile per tm̄ ſpacium in tanto tēpore, media virtus mouebit mediū mobile per idem ſpacium in eodem tpe, qm̄ inter adequata ſemper ſeruatur equalis effectus. Cum igitur ita adequetur medium medio ſicut totum toti, per idem ſpacium & in eodem tpe medium mouens mouebit medium mobile ſicut totum mouet totum, iſte ſunt rł̄æ philoſophi. Sed prima non vr̄ vera. Quia bene ſtat ꝙ ſortes moueat ſiue proiiciat lapidem quatuor librarum per cētum paſſus & tn̄ non proiiciet lapidē duaꝝ libraꝝ per ducentum paſſus, vt patet per experientiam. Præterea, ſi ſm ꝙ diuiditur mobile augetur tranſitio maioris ſpacii, ſequitur ꝙ ſi ſortes mouet lapidem decem librarum per centum paſſus, mouebit lapidem vnius libræ per miliare quod eſt ridiculum. ergo non vr̄ prima rł̄a ſumpta ex parte mobilis eſſe vera.

Similiter ſecunda ſumpta ex parte mouentis nō vr̄ vera. Nam ſi media virtus motoris mouet medium mobile per idē ſpacium in eodē tpe, ſequitur eadem rōne ꝙ dupla virtus mouebit idē mobile ꝑ idē ſpacium in duplo minori tpe, & tripla in triplo minori, & ſic deinceps. qm̄ ſm ꝑl̄m quanto virtus motoris ſuperat mobile tanto velocius mouet ipſum. Hoc aūt eſt falſum. qm̄ motor infinitæ virtutis, infinitæ velociter moueret & ſic moueret in inſtanti. Repugnat aūt motū fieri in inſtanti vt probatum eſt in. 6. lib. ergo rł̄a philoſophi non vr̄ vera. Vt igitur ſcias ſuſtinere has regulas ſic procedendum eſt. Primo ponēda ſunt quædam notabilia. Secundo ex eis declarabitur quē ſenſum hēt philoſoph⁹ ī illis maximis. Tertio ſoluētur obiectiones factæ.

Quantum ad primum aduerte quatuor notabilia. quæ

ſunt de mente B. Tho. & Commentatoris.

Primò eſt, q licet motor poſsit eſſe virtus in corpore & incorporea vt ſubſtantia in materialis. tñ phs in his regulis ſemper intendit de motore corporeo. cuius ſignum eſt q dicit in tex. 35. ſemper. n. mouet & mouetur vbi dicit Cõmen. Motor. n. qui qñ mouet mouetur eſt corpus neceſſario. & in fine cõmen. 35. inquit. & Ariſto. non loquitur hic niſi de motoribus materialibus.

Secundum eſt q illa maxima qua dr̃ velocitas propria vnicuiq; motui ſequitur exceſſum potẽtiæ motoris ſuper potẽtiam moti, verificaĩ in oĩ motore cuius potentia eſt finita & hæc eſt mens Cõmen. in eodem cõmen. vbi ſubinfert hæc verba. vtrũ vero hoc ſit cõe & potentiis mouentibus non corporalibus, ſi aliquid ſit tale hẽt qõnẽ difficilem.

Tertium eſt, q ſi aliquis ex motoribus qui ſunt in materia haberet virtutem infinitã, moueret in inſtãti. & hoc eſt ad literam de intentione Commen. in eodem commen. & declarabitur in lib. 8. in tex. 79.

Quartum eſt, q phs hic tradit rl̃as de cõparatione motuum conſiderando motũ p ſe & in cõi. nũdum applicando ad naturam particularẽ. & hæc eſt intẽtio B. Tho. in expõne tex. 36. vbi inquit loquitur phs ſm conſiderationem cõem nundũ applicãdo ad aliquã nãm ſpecialem.

Quantum ad ſecundum aduerte q prima rl̃a ex parte mobilis eſt vera cõſiderando motũ p ſe & in cõmuni, quæ tñ põt falſificari p accñs ex applicatione ad nãm ſpãlem. Nã q̃tũ ſit ex proportione motoris vt motor eſt, & mobilis vt mobile eſt. ſemp ſicut diminuiĩ mobile oportet motorẽ obtinere ſupra mobile. & quãto plus obtinet ſuper ipſum tanto mouet ipſum p maius ſpacium inequali tpe, vel p idẽ ſpacium in minori tempore. Hæc tñ proportio p accidens. i. rõne alicuius annexi põt impediri. Nã ſi figura totius mobilis & medietatis ſuæ nõ ſit vniformis, & ſi mediũ puta aer non ſit equæ ſubtile, & ſi ſpacium puta magnitudo non ſit vniformæ non rõne motoris & mobilis ſm ſe, ſed rõne dictoꝝ falſificaĩ regula.

Secunda rl̃a ſumpta ex parte mouẽtis verificatur ſtãdo

pciſe in motore corporeo & virtutis finitæ iuxta ſcdm & tertium notabile. Quod ſi fiat trāſitus ad motorē incorpo reum regula nō tenebit de proportione velocitatū iuxta proportionē exceſſus & victoriæ motoris ſupra mobile, eo q motor incorporeus nō eſt eiuſdē ordinis cū motore corporeo, & pterea motor corporeus dum mouet moue tur qđ non cōtingit in motore incorporeo vt declarabit in lib. 8. Et ex eo q motor corporeus mouens mouetur ſem per ſtat aliqua reſiſtentia mobilis ad motorē ſiue ſit motus naturalis ſiue in nālis, & ex proportione huius reſiſtentiæ ſtat proportio velocitatū. Nam quia magis reſiſtit totū mo bile moucnti corporeo q̄ medietas, ideo tardius mouet to tū q̄ medietatē. Inter motorem aūt incorporeū & ſuū mo bile, non ſeruat talis reſiſtentia, qualis inuenitur in his infe rioribus corporeis, vt alias dicemus.

Quantum ad tertium aduerte q prima obiectio ↄcludit rl'am falſificari p accn̄s, ſed non p ſe, nec rōne motus in cō muni. Nā ideo falſificat in exēplis datis de proiectione lapi dis, quia dū proiicit lapis mouet ſm circulos factos in aere. Sed nō oportet q ſi virtus mouentis eſt ſufficiens ad cau ſandū circulos in aere p decē paſſus, q ſit ſufficiēs p cētum aut mille, & maxime ſtāte difformitate aliqua ex his quæ dicta ſunt ſupra, falſificat ergo rl'a non rōne motus ſm ſe. ſed p accn̄s. i. rōne eoꝝ quæ annectunt motui.

Ad ſecundam concedo conſequentiam, ſtando in moto ribus materialibus iuxta ſcdm notabile. & nego falſitatem ↄn̄tis iuxta tertiū notabile, & qn̄ dicis q hoc repugnat phi loſopho, reſpōdeo, licet hæc ſit falſa, pōt eſſe motus in in ſtāti, hæc tn̄ cōditionalis eſt vera, ſi daret virtus motiua in finita in magnitudine moueret in inſtāti. & hāc cōditiona lē admittit pħs in libro octauo licet antecedēs & conſequēs ſit impoſſe ſi autem fiat tranſitus ad motorē incorporeum & præcipue ad primum ſuppoſito q ſit virtutis infinitæ, nego conſequentiam iuxta ſcdm notabile. Ad probationē dico q pħs intendit de virtute motoris qui ſit eiuſdem or dinis cum ſuo mobili. Corporeum autē & incorporeum nō ſunt eiuſdē ordinis. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Expliciunt quæſtiones ſuper ſeptimum librū phyſi. fratris Chriſoſtomi Iauelli Canapicii ordi. prædi. philoſophiæ & ſacræ Theologiæ profeſſoris.

Incipiunt qõnes eiuſdem ſuper octauum librum phyſicorum.

In octauo libro phyſicorum hæc quæſita pertractanda ſunt.

1 Si philoſophus in.j.tex.intendit inquirere de æternitate motus in cõi, vel motus cœleſtis.
2 Si conſideratio de perpetuitate motus eſt omnino neceſſaria ad intelligendum primum principium eſſe.
3 Si creatio eſt poſsibilis ſm̄ philoſophum.
4 Si rõnes pħi & Cõmenta. quibus extimant ſe efficaciter probaſſe motū eſſe perpetuum, ineuitabiliter cõcludūt.
5 Suppoſito q̄ motus eſſet æternus. vtrum dependeret a primo mouente vt ab agente vel efficiente.
6 Si augmentum q̄d fit in re viuente ſit motus cõtinuus.
7 Si alteratio eſt continua & diuiſibilis in infinitum.
8 Si in animali mouente ſeipſum, anima eſt pars mouēs, & corpus pars mota & ſi motus animalis, ē mot⁹ nālis.
9 Si grauia & leuia mouentur a ſeipſis, vel a principio extrinſeco, & quod ſit illud.
10 Si motores orbium planetarum mouent̄ per accñs.
11 Si motus localis eſt prior aliis motibus.
12 Si motus localis reflexus põt eſſe continuus.
13 Si motus circularis poteſt eſſe æternus.
14 Si mouens potentiæ finitæ, põt mouere per tempus infinitum.
15 Si in magnitudine finita poteſt eſſe virtus infinita.
16 Si primum mouens eſt vigoris infiniti.
17 Si primum mouens eſt tantum vnum.

Quæſtio

QVAESTIO PRIMA.

Si philoſophus in primo textu intendit inquirere de æternitate motus in communi vel motus cœli.

VTRVM AVTEM FACTVS SIT ALIquando motus cum non eſſet prius. Textu. 1.

IN HAC q̄ōne. Inuenio duas vias ſatis famoſas. ſ. b Th. & Commē. b Tho. tenet ꝙ intentio p̄hi eſt inquirere de æternitate motus in cōi ſiue ſm genus. Commen. autem de motu cœli. In hac igitur q̄ōne ſic ꝓcedendum eſt. Primo defenſabitur via. b. Tho. Secundo ſoluentur rationes Commenta. Tertio declarabitur quomodo vtraque via poteſt concordari.

Quantum ad primum aduerte ꝙ. b. Tho non fuit primus inuentor huius expōnis, q̄m vt recitat Commenta. in. 8. lib. phyſi. in commen. 1. Alpharabius in lib. ſuo de entibus tranſmutabilibus. & Auicē. & Auempace Hiſpanus tenuerunt ꝙ intentio Ariſt. in principio iſtius tractatus eſt declarare ꝙ ante omnem motum eſt motus & ante omnem tranſmutationem eſt tranſmutatio, & ꝙ motus non deficiet ſm genus, vt ex hoc procedat ad declarandum eſſe p̄mum motum & æternum qui continet oīa, aut vnum aut plures & ipſemet Commen. vt illic dicit ſtetit multo tempore in perſcrutatione de hac declaratione quam. ſ. fecerat. Alexander, quouſq; ſibi apparuit intentio Ariſto. prout ſibi videtur ꝙ ſ. Ariſt. intendit non de motu in communi, ſed de motu cœli vtrum ſit factus de nouo. Igitur. b. Tho. concordans cum Alexandro & aliis prænominatis

probat intentum multipliciter.

Primo quia nulla ex rationibus quas infra adducet inci piens a tex.4.vſq; ad tex.14.cõtinet medium proprium & particulare quo poſsit euidenter concludi q intẽdat de motu cœli.Sed de motu in communi.

Secundo philoſophus inquiret infra vtrum aliqua ſemper moueantur,& in tex.53.probabit q motus pmus qui eſt motus cœli eſt perpetuus,ergo ſi hic inquireret & probaret æternitatem primi motus,fruſtra & inutiliter inquireret & probaret hoc idem infra.

Tertio philoſophus volens infra in tex.52.demonſtrare aliqua ſemper moueri,ſupponit æternitatem motus in hoc loco demõſtratam ſuo iudicio,vnde inquit in tex.52. Si debet ſicut diximus,in his quæ ſunt eſſe inceſſabilis quidam & imortalis motus &c.Si ergo hic demõſtraſſet æternitatem motus cœleſtis cum ex hoc inferius probet cœlum ſemper & perpetuo moueri,peteret principium & pbaret idem per idem.

Et aduerte q Commẽta.vt recitat.b.Tho. conatur reſpondere ſecundæ rõni declarans nõ fruſtra nec inutiliter reiterari infra hæc pſcrutatio,quia hic aliquid omiſit, qd ſufficientius & clarius explicat infra.Sed aduerte q Cõmẽta.in commẽ. 1.non dicit q pħs hic aliquid omiſerit,ſed dicit ſic ego autem cum hoc q credebam expoſitionẽ iſtius loci eſſe iſtam tantum, eram aliquantulum in errore.ſ. in hoc q declaratio Ariſto.eſt declaratio diminuta.

Sed vt inquit.b.Tho.hoc non valet,quia Ariſto.habuit copiam corrigendi & ordinandi librũ,& ſupplendi in loco debito,ſi quid omiſiſſet,ne faceret lib.ſuum inordinatum.

Quantum ad ſecundum aduerte q Commenta.in commen 1.dicit q Ariſt.intendit hic declarare,vtrum primus motus continens mundum,aut primi motus ſi ſint plures vno ſint facti de nouo,ita q ante eos non fuit motus omnino.Aut ſi primus motus qui contiñet omnia exiſtens in primo moto aut in primis motis ſi fuerint plures vno motu,ſit æternus qui nunquam ceſſauit nec ceſſabit,ſed eſt ſicut vita vt dixit eorum quæ cõſtituuntur p naturam, hæc

Commenta,& qui ſequuntur eum conantur exponere & firmare intentionem eius multipliciter.

Primo ſic,inquirit Ari.an motus qui eſt vitam quædam ſubſiſtētium in nā ſit factus de nouo,an ſit eternus.Sed motus cœli eſt ille qui eſt vita his inferioribus, qm̄ per ipſum ſaluatur gn̄o in mundo inferiori vt declarabit infra pħs & in.2 de generatione,& in.12 metaph.ergo de motu cœli, & non de motu in communi intendit Ariſt.inquirere.

Secundo ſic. Ariſt. ꝓbans æternitatem motus arguit ꝙ ideo motus eſt æternus,quia ante omnem motum nouū, eſt dare motum aliquem,ſed motus prior omni motu nouo eſt motus cœli,ergo de hoc intendit philoſophus.

Tertio ſic,ſi non intendit de motu cœli,ſuę rōnes ſunt inſufficientes,nam motus alii non continuantur nec durāt in perpetuum vt generatio & corruptio niſi ꝑ motum cœli ergo diminute probaret philoſophus æternitatem motus,niſi probaret de motu cœleſti.

Sed iſtæ rationes non concludunt. Ad primam dicitur ad minorem ꝙ non ſolum motus cœli poteſt dici vita,ſed & alii motus,eo ꝙ motus in animalibus eſt ſignum vite,& loquitur hic philoſophus vt dicit b. Tho. de mundo ſicut de magno animali,in quo depræhenditur vita quādiu ineſt ei motus &c.loquendo ergo de mundo vt de quodam animali tenendum eſt ꝙ ſicut omnis motus qui eſt in animali poteſt dici vita, & non ſolum motus primus qui eſt motus cordis ſic in toto vniuerſo omnis motus cuiuſcunque partis poteſt dici vita & non ſolum motus cœli, qui eſt motus primæ & nobilioris partis.

Ad ſecundam dico ꝙ pħs ꝓbans æternitatem motus in communi vt patet in tex.9 facit hanc ꝯn̄am ſi non ſemper fuit motus,ergo datur primus motus ante quem non fuit alius motus,ſed hoc eſt falſum,& qm̄ ꝯn̄a eſt euidens immoratur ad probandum falſitatem conſequentis,& deducit ad hoc inconueniens,erit ergo quædam prior mutatio prima. Sed per illam priorem non intendit motum cœli, ſed mutationem factam aut in mouente, aut in mobili vt patet in tex.9.Ad argumentum ergo nego minorem,qm̄

motus prior omni motu nouo poteſt eſſe alius quam motus circularis cœli, poteſt enim ſm Ariſt. eſſe mutatio qua mutatum eſt mouens aut mobile ab vna diſpoſitione qua quieſcebant, ad aliam qua inceperunt mouere.

Ad tertiam reſpondet. b. Th. in expoſitione ibi. Sed hoc nihil eſt &c. vide tu.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ aliqui conantur cōcordare vtramq; opīonem dicētes ꝙ ex rōnibus hic inductis ab Ariſto. poteſt concludi & motum in cōi nunquam incepiſſe, & ſilr motum cœli. Concedunt tamen ꝙ rōnes inductæ clarius & ſenſibilius concludunt de perpetuitate motus in cōi, quam motus cœli, & ideo hoc aduertens pħs vt clarius ſuum ꝓpoſitum oſtenderet ꝓbat pħs determinate & particulariter infra motum cœli eſſe æternum. Sed de hac concordia tene ꝙ volueris, dūmodo vt thomiſta ſuſtineas ꝙ prima & expræſſa intentio Ariſt. fuit de ꝑpetuitate motus in cōi, vtrum autem ſecūdaria intentio fuerit loqui de motu cœli, nihil refert. Hæc enim diſcordia inter. b. Tho. & Commenta. ſtat ſuper primam intentionem Ariſtote. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 2. Si conſideratio de perpetuitate motus eſt omnino neceſſaria ad intelligendum primum principium eſſe.

Conſiderandum igitur quomodo ſe habet hoc, præopere ei non ſolum ad natura. cōſiderationem ſcire veritatem, ſed ad ſcientiam de primo principio. Textu. 3.

IN HAC qōne aduerte ꝙ Comment. in commen. 3. & b. Tho. exponens in hoc conueniunt, ꝙ conſideratio de æternitate motus eſt vtilis ad ſciendum primum principium, quia Ariſto. vtitur in 8. phyſi. & in. 12. metaph. æternitate motus ad probandum primum principium Sed in duobus diſconueniunt, primo quia dicit Commen. in cōmen. 3. ꝙ metaph. nullam habet viam ad demonſtrādum primum motorem eſſe niſi accipiat ipſam pro conſtanti a naturali. Et intendit ꝙ nullo alio medio poteſt concludere primum principium eſſe, niſi motu phyſico. In hoc diſſen

tit a.b. Tho. vt docuimus in lib. 12. metap. in. q. 3. vbi declaramus mentem. b. Tho. fuiſſe ꝙ Ariſt. in 8. phy. poſuit primum fundamẽtum probationis de primo principio ſ. motum phyſicum æternum. Sed ex hoc ſolo non concludit primũ principium eſſe, imo ex hoc vt ex primo & magis noto fundamento aſcendit in metaphyſica, ad motum metaphyſicum qui eſt motus deſiderii, & ex eo cõcludit primum principium eſſe. Et totum proceſſum phi & aſcenſum a motu phyſico ad motum metaphyſicum, & quomodo cõcludit primum principium eſſe, videbis in lib 12. metap. in. q. 3. & in. q. 9. nec hic replicandum eſt, vnde aduerte ꝙ quando dicit. b. Tho. in hoc. 8. lib. in expoſitione tex. 3. ꝙ phs in. 8. phyſi. & in. 12. metaph. vtitur æternitate motus ad probã dum primum principium eſſe, non intelligas ꝙ vtatur eo, ita ꝙ eo ſolo concludas ſed vtitur eo vt primo fundamento, & concludit per motum metaphyſicum.

Secundo diſconuenit in eo ꝙ tenet æternitatem motus non ſolum vtilem, ſed omnino neceſſariam ad declarandũ primum principium eſſe. Nam in. 2. lib. phy. commen. 21. loquens contra Auicen. dicit ꝙ eſt omnino impoſsibile vt declaretur primum motorem eſſe niſi naturali ſigno quod arbitratur eſſe motum æternum. Sed. b. Tho. tenet vt veritas eſt ꝙ ſiue ponatur motus æternus ſiue non, habemus efficaciſsimam viam ad concludendum primum principium eſſe. & arguemus ſic, ſi motus eſt æternus neceſſe eſt eſſe primum principium quod ſit cauſa motus æterni, ſi motus non eſt æternus ſed incepit, neceſſe eſt primum principium eſſe, quia omne nouum indiget aliquo innouante. Non ergo ex ablatione motus æterni, aufertur omnis via probandi motorem primum, vt putauit Comment. In hoc quæſito nolo me extendere. Sed vide in. 12. metap. in. q. 3. vbi declarauimus ſi ad phyſicum vel metaphyſicum ſpectat probare entia abſtracta tam in genere quam in ſpecie, & illic pertractauimus viam Commenta. & Auicen. & Scoti, & b. Tho. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 3. Si creatio eſt poſsibilis ſecundum philoſophum.

Dicimus autem motum eſſe endelechiam mobilis ſecundum ꝙ mobile &c. tex 4. vbi inquit Commen. & ex hac diffinitione motus apparet bene impoſsibile eſſe generationem ex puro non eſſe, ideſt ex nihilo Commen. 4.

IN HAC qõne non eſt hic imorãdum, qm̃ in. 12. met. q 5. reſoluimus hoc quæſitum vbi ptractamus de creatione cum nouitate & ſine nouitate eſſendi & quid tenẽdum ſit in via noſtra de poſitione Ariſt. & de poſitione Cõmentatoris Ideo vide illic. Quæ autem dicit b. Tho. contra Commenta & quomodo ſoluit eius obiectiones patet in expoſitione ſua ſuper text. 4 Et aduerte ꝙ Albertus in lib. 8. phyſi. in trac 1 in cap. 4 reprobat quæ dicit hic Commentator contra creationem vt videre poteris.

Qõ. 4 ſi rationes Ariſt & Commen. quibus extimant ſe effcaciter, pbaſſe motum eſſe perpetuum concludunt ineuitabiliter.

Ergo & hoc neceſſarium eſt, aut facta aliquando eſſe cum non eſſent, aut perpetua eſſe. Textu. 5.

IN HAC qõne aduerte ꝙ aliqui expoſitores chriſtiani nimis innitentes doctrinæ pħi & Commen. audent adeo magnificare rões pħi & Commẽ. de æternitate motus. ꝙ dedignantur acceptare ſolutiones pcipue. b. Tho. & conantur deſtruere eas. Nos igitur in hoc quæſito nil aliud intendimus quam rões illas, & ſingulas ſoluere vt. b. Th. & ſolutiones ſuſtinere, ne ipſi ſoli ſcientes videantur.

Prima rõ pħi eſt hæc, ſi motus incepit poſtquam nullus erat motus, hoc potuit eſſe vel quia mobilia & mouentia ſunt facta cum prius non eſſent, aut ſunt perpetua, ſi primum cum mobile ſit prius ſuo motu vt præmiſſum eſt, neceſſe eſt productionem mobilis pcedere motum illum productio autem mobilis eſt motus vel cõſequens motum ergo ante primum motum erit motus prior.

Ad hanc primam deductionem rñdetur ꝙ mouẽs pri=

mum ſemper fuit. Mobilia autem oĩa producta ſunt cum prius non eſſent ſed hæc ꝓductio non eſt motus nec muta tio phyſica q̃m illa ſupponit mãm, ſed eſt ſimplex ꝓductio ex nihilo quæ non eſt proprie motus, & ideo negatur illa ꝯñtia ergo ante motum primũm erit motus prior.

Contra hanc ſolutionem dñt ſequentes Commen. ꝙ ta lis ꝓductio ex nihilo non poteſt ꝓbari, nec manifeſtari per aliqua apparentia ſenſui nec mediate nec ĩmediate. & ideo pħi naturales, & vl'r pħi procedentes ẜm humanum me dium non viderunt huiuſmodi productionem.

Præterea. Tenentes productionem ex nihilo habent cõ cedere ꝙ productiones ſunt æquiuoce ſtante termino vni uoco. Terra enim genita & terra creata ſunt eiuſdem ſpe ciei ſpecialiſsime, quod tamen eſt manifeſte falſum.

Præterea, ẜm hanc productionem potentia actiue non correſponderet potẽtia paſsiua, cuius oppoſitum vult phi loſophus in lib. 5. metaph. in tex. 17. ergo philoſophus nõ admittit talem productionem.

Præterea, ſi ipſum mobile incepit eſſe, aut prius potuit eſſe aut non. Si primum illa potentia fuit in nihilo aut in ſu biecto præexiſtente. Non enim potuit eſſe in primo agen te tantum, quia manifeſtum eſt potentiam receptiuam eſ ſe alicuius rei, & non eſſe in agente, aliter agens vt agens eſ ſet productibile. Sed non poteſt eſſe in nihilo vt patet, ergo ergo eſt in ſubiecto præexiſtente. Si ſecundum, ergo fuit impoſsibile produci, quod enim non poteſt eſſe, eſt impoſ ſibile eſſe, & impoſsibile produci.

Ad primum dr̃ ꝙ licet p̃mi pħi nãles non cognouerint hanc ꝓductionem, quia non conſiderabant niſi particula res factiones agentium particularium, tamen poſteriores vt Plato & Ariſt. aperte cognouerunt Plato quidem vt pa tet in Thimeo. De Ariſ. autem iam docuimus in li. 12. me taph. q. 5. vt videre poteris, nec eſt replicandum hic.

Ad ſecũdum, nego falſitatem ꝯñtis, q̃m in. 7. meta. in q. 11. iam determinauimus contra Commentat. ꝙ non in conuenit ex productionibus equiuocis procederet termi num vniuocum. vt murem genitum ex putrefactione &

genitum ex propagatione. Et tu vide illic.

Ad tertium concedo conſequentiam, & nego ꝙ philoſo phus teneat oppoſitum, vt iam docuimus in lib. 5. metap. in q. 19. vbi ex ꝓpoſito de hoc loquuti ſumus. & inuenies ꝙ Ariſto. intendit de potentia actiua naturali.

Solutionem quarti inuenies in. 5. meta. in q. 11. vbi reci tatur idem argumentum ex opinione Ianduni. vt videbis.

Soluta prima deductione philoſophi & defenſata ſolu- tione. B. Th. procedamus ad ſecundam deductionem quã facit philoſophus. Quæ eſt hæc.

Si mouẽs & mobile ſunt æterna, & non eſt motus æter nus. ſed poſtea incepit dicit pħs ꝙ hoc eſt irrõnabile & ab inſcientibus dictum, qm̃ ſi fuit mouens & mobile ab æter- no & nõ mouetur ab æterno, ergo mobile prius quieuit. & poſtea incepit moueri. Eſt n. quies priuatio motus in ſubie cto apto moueri quale eſt mobile. Priuatio autem nunquã eſt in ſubiecto apto niſi ex aliqua cauſa oportuit ergo præ exiſtere aliquam cauſam illius, quietis in illo mobili, & do- nec cauſa illa ſtetit, ſtare quietem. vt ergo inciperet moue- ri, neceſſe fuit cauſam quietis remoueri. Sed remotio cau- ſæ quietis non eſt niſi per motum vel conſequitur motum. Et ſic ſequitur quod prius. ſ. ꝙ datur motus præcedens pri mum motum, quod implicat contradictionem

Rñdetur ꝙ mouens eſt æternum. & potuit ꝓducere mo bile ab æterno. Sed illa ꝓductio non eſſet motus nec muta tio nãlis vt dictũ eſt, & poſito ꝙ ꝓduxiſſet ab æterno po- tuit tñ non mouere ab æterno. & cõceditur ꝙ mobile æter num potuit quieſceret ſed cauſa quietis non fuiſſet niſi vo- luntas pmi mouentis, quæ libere determinaſſet mouere in tpe & non ab æterno. Et non fuit neceſſe illam cãm quietis remoueri per motum aut conſequi motũ, qm̃ nõ eſt agens per naturam ſed eſt agens liberum, quod poteſt agere mo do quo placet & quando placet, ſine ſui mutatione.

Sed contra hanc rñſionem arguit de mente pħi in tex. 8. Nam ſi mobile & mouens ſunt æterna, & tñ non ſemꝑ erat motus. quæritur aut ſemꝑ fuerunt adinuicem ꝓpin- qua & ſufficienter diſpoſita ad mouẽdum aut nõ ſi pmum

ergo qua rōne nunc motus eſt, ſemp ēt fuit. Si nō, ergo vt inciperet motus oportuit ea adinuicem appropinquari, & acquiri in vtroq; vel ī altero talē diſpōnem qua poſſet mouens mouere & mobile moueri. Sed nō potuerunt appropinquari nec acquirere nouam diſpōnem ſine motu, quia vt declarat pħs in tex. 9. relatio non poteſt de nouo in eſſe alicui niſi ipſo aut altero correlatiuo mutato, vt ſi qd nunc eſt duplum & ante nō erat duplum, oportet mutationem factam eſſe in eo aut in altero aut in vtroq;. Si igitur hoc eſt nunc mouens ſm actum, qđ prius non erat actu mouens. & hoc motum ſm actum, quod prius non erat motū actu, cum mouens actu & motum actu ſint in ad aliquid, neceſſe eſt hanc mutationem quā appropinquant aut nouam diſpoſitionem acquirunt præcedere eam quæ ponebatur eſſe prima, quod implicat contradictionem.

Ad hoc dicitur poſito q̄ mouens & mobile eſſent æterna, mouens ſemper fuit in eadem diſpoſitione in qua nūc eſt & ſemper erit vt moueat, & etiam mobile vt moueat. & cum dicitur, ergo qua rōne nunc eſt motus, ſemp fuit, nego ꝯñam, quia non valet niſi in agente naturali determinato ad vnum. Agens autem per intellectum & voluntatē non neceſſitatur ad agendum etiam q̄ ſit ſufficiēter diſpoſitum & nullum adſit impedimentum, ſed agit modo quō placet & qñ placet. & ſic primum mouens poteſt voluntate ſua æterna incipere motum de nouo, nulla facta mutatione in illo. nec facta in mobili ſuppoſito q̄ ſit æternum. Et qñ probatur quia noua relatio &c. dico q̄ illud principium non tenet in hoc ꝓpoſito, quia mobile æternum eſt ſemper diſpoſitū ad moueri. & non fit de potētia actu motum niſi voluntate primi mouentis. vnde hæc conſequētia non valet. Si igitur hoc eſt nunc mouens ſm actum &c.

Sed contra hāc ſolonem inſtat Cōmen. in com. 8. Mouens per intellm̄ & voluntatem non incipit mouere poſt quietem, niſi quia in hora in qua incipit mouere fit concupiſcentia in agente quæ non erat ante. & illa eſt cauſa propinqua ad agēdum in illa hora. quæ non erat ante. Et cā illius concupiſcentiæ eſt pñtia tpis, & pñtia tpis quæ nō erat

ante ad tranſmutatio neceſſario aut ſequens tranſmutatio nem. Concupiſcentia igiť facta per pñtiam tpis eſt tranſmutatio extra trāſmutationem. Ante igitur tranſmutationē quæ eſt poſita pma eſt alia tranſmutatio. & non pōt homo ſanus fugere hanc fidem exiſtimatione pñte hæc Comen.

Ad hoc dſ ꝙ Comment. idem iudicium facit de primo agente ꝑ intellm. & de aliis agētibus per intellm ſicut ſunt intelligentiæ & homo. Nam in iſtis inſtantia ſua concludit in primo autem non. Et rō differentiæ eſt hæc. Agētia per intellectum alia a primo intendunt & appetūt actione ſua conſequi finē alium ab eis qui comparatur ad ea vt perfectiuum ad pfectibile. & in agendo ſupponūt aliquid ex parte paſsi, & ſupponunt tp̄s in quo eligunt agere. v.g. ſi ſortes nō ſtat ad ignē in eſtate eſt quia non eſt tp̄s frigoris ideo expectat tp̄s hiemale vt tunc faciat ignem. ſi quis facit vinū expectat autumnum, quia ſupponit materiam ex qua extrahat vinum. ſ. vuam quæ non eſt niſi in autumno. Si quis ambulat dum eſt ſanus & quieſcit quando egrotat. eſt quia mutatur de fortitudine ad debilitatem. Sed nullum iſtorū habet locum in primo mouente, qm̄ ad nullum alium finē ordinatur ſed eſt & operatur gratia ſui. & in agendo nihil neceſſario ſupponit ex parte paſsi. Nec ſupponit nec expectat tp̄s, qm̄ eſt ſupra tp̄s & author tēporis. Et ideo in mouendo in ꝓducendo vniuerſum non eſt quærenda cā extra primum mouens ſed in ipſo tantum, ſi ergo nunc mouet aut ꝓducit & non prius non eſt ꝑ mutationem factā in ipſo nec in alio. Sed qm̄ ſic diſpoſuit ex intellectu & libera voluntate ſua & modo & quando & quantum voluit.

Iterum aliqui ſic arguunt in fauorem Commen. ſi primum mouens nunc incipit mouere & prius nō mouebat aut ab æterno voluit mouere aut non, ſi non, cum nunc velit quia nunc mouet, & ab æterno non habuit hanc volitionem, ergo mutatus eſt a nolle ad velle. & ſic ante motum primum eſt mutatio prior, ſi ſic. ergo cum ipſum adiuncta voluntate ſit per ſe & immediata & ſufficiēs cauſa motus, fuit motus ab æterno.

Ad hoc dicitur, ꝙ ab æterno voluit mouere in hoc nūc

& non ante,& ſicut ab æterno prædiffiniuit ſic incepit mouere,& ideo non tranſiuit a nolitione advolitionem nec a volitione antiqua ad volitionem nouam.

Sed dicit Iādu.hoc non eſt ad ꝓpoſitum,quia non quæro,an primus motor ab æterno voluit mouere nunc.Sed abſolute vtrum ab æterno voluit mouere vel non,oportet.n.alterum iſtoꝝ concedere cum ſit diuiſio ꝑ ꝯtradictionem,& ſi dicas abſolute ꝙ ab æterno voluit mouere,tunc ab æterno mouit,quia vt dictum eſt poſita cā ſufficiēti ꝑ ſe & imediata ponitur effectus,& ſi non ab æternovoluit mouere & nūcvult mouere ergo eſt innouatus,ꝙ eſt impoſſe.

Ad hoc rūdet.b.Tho.in.1.parte.q.46.art.2.ad.9.& ad 10.& tu habes concedere ꝙ abſolute Deus ab æterno voluit ꝓducere mundum & mouere cœlum ſed non ꝑ æterno,& qñ arguitur,ergo ab æterno mouit,negatur ꝯña.Ad ꝓbōnem dico ꝙ illa ꝓpō,poſita cā &c.nonverificatur ſimplr niſi in cā nāli,in agentibus aūt ꝑ intellm & volūtatem quod cōceptum eſt & ꝓdiffnitum accipitur vt forma quæ eſt principium actionis,& qm primus motor agit ꝑ voluntatē non ſequit ꝙ ex volitione eius æterna ſit effectus æternus,ſed qualem & qñ voluit,vt.ſ.haberet eſſe poſt nō eſſe.

Item adhuc ſic arguitur,ſi primum mouēs voluit & potuit ꝓducere res & mouere ab æterno,quæritur quare nō fecit cum ſit melius rem eſſe q̄ non eſſe,& primum principium cum ſit optimum ſemper facit quod melius eſt.

Ad hoc reſpondet.b.Th.ꝙ ſic voluit propter ſeipſum, ſicut enim propter ſeipſum res fecit vt in eis ſuæ bonitatis ſimilitudo manifeſtaretur,ita voluit eas non ſemper eſſe, vt ſua ſufficientia manifeſtaretur in hoc quod aliis exiſtentibus ipſe in ſeipſo omnem ſufficientiam beatitudinis habuit,& virtutis ad rerum productionem.

Sed hæc ſolo nō placet Iādu & dicit ꝙ hæc rūſio non eſt niſi ꝑſuaſio rhetorica,& nullam certitudinem hñs quod ſic manifeſtat,qm ſine motus & mūdi nouitate pōt hoībus ꝑ demonſtrationem conſtare ꝙ ipſe Deus eſt ſibi ipſi ſufficiens,ſic ꝙ a nullo vt a principali cauſa dependet in quocūque genere cauſæ. Et ꝙ ipſe eſt prima & nobiliſsima cau-

ſa omnium entium ſm aliquem modum, vnde dicit philoſophus in procœmio metaphy. q totaliter optimum eorũ quæ in natura Deus eſt, & in. 12. metaphy. in tex. 38. q ab hoc principio cœlum & natura pendet.

Sed ſi Iandu. aduertiſſet verba ſequentia. B. Tho. nõ ita de facili inſurrexiſſet. Dicit. n. b. Th. Et hoc quidem dici põt quantum humana rõ capere põt de diuinis, ſaluo tñ diuino ſecreto & ſapientiæ ſuæ, qm̃ a nobis compræhendi nõ põt. Non igitur inducit hoc tanq̃ neceſſarium & demõſtratum, ſed vt rõnabile pro humano captu. & hoc ſufficit. Et fuit melius ſic rñdere, quam dicere vt ipſe Iandu. rñdens ad quintam rõnem, qui dicit ſi eſt aliqua ſpãlis cã & ꝓpria nouitatis mundi pp quem melius fuit ipſum eſſe nouum quam æternum ipſam ſcit Deus & forte quidam alii hñtes intellectum magis eleuatum, ſed ego ignoro ſicut & multorum effectuũ cauſas nãles neſcio, de quibus, tñ mihi conſtat q hñt eſſe in rerum nã, hæc illæ. Sed laudabilius eſt ad quæſitum afferre aliquod rõnabile quam dicere ſe neſcire. & qñ Iand. manifeſtat q ſine nouitate motus & mũdi &c. dr̃ q licet ſufficientia & independentia Dei poſsit conſtare nobis ẽt ſine nouitate mundi, non tñ ita manifeſtæ cãlitas effectiua reſpectu oĩum entium tam incorruptibilium q̃ corruptibilium. Nam vt dicit. b. Tho. in. 1. parte. q. 46. art. 1. ſi mundus non ſemper fuit manifeſtius ducit nos in cognitionem diuinæ potentiæ creantis quam ſi ſemper fuiſſet, qm̃ oẽ quod nõ ſemp fuit manifeſtum eſt habere cãm effectiuam & vere ſui ꝓductiuam. Sed nõ ita manifeſtum eſt de eo quod ſemper fuit. Cuius ſignum eſt. q Cõmenta. & ſequentes eum, tenent Deum eſſe quidem cãm finalem oĩum ſed non effectiuam vt docuimus in lib. 12. metap. q. 28. eo q tenentes æternitatem mundi ad mentem pħi neſcierunt intelligere qũo æternum ꝑmanens ꝓceſſerit a nõ eſſe ad eſſe. Conſtat aũt q ſi nouitatem mundi tenuiſſent, non in hunc laqueum incidiſſent, qm̃ repugnat dari nouũ ſine innouante. Bene ergo dixit. b. Tho. q ex nouitate motus & mundi magis manifeſtatur nobis ſufficientia diuinæ virtutis ad rerum productionem. Hæc dicta ſint ꝓ defen

ſione ſolutionum.b.Tho.ad primam rõnem philoſophi.

Secunda rõ principalis Ariſ.ſumitur ex parte temporis & ſupponit duo, primo ꝙ non datur prius aut poſterius ſi ne tpe ſecũdo ꝙ oẽ nunc eſt medium inter pteritum & futurum. Tunc arguit ſic ſi tps eſt æternum, motus eſt æternus. Sed tps eſt æternus ergo &c. conſequentia nota, quia aut tps eſt motus aut per ſe conſequitur motum vt declaratum eſt in.4.lib.phyſi. Quod autem tps ſit æternum probatur. Si tps eſt generatum verum eſt dicere ꝙ nunc eſt, & prius non fuit. Sed prius & poſterius nõ ſunt ſine tpe per primum ſuppoſitum, ergo tps fuit antequam fuit, qđ implicat. Præterea. Si tps incepit, incepit ab ipſo nũc ſicut pũctus a linea, ergo datur primum nũc quod eſt principium futuri & non eſt finis pteriti. Sed hoc eſt contra rõnem ipſius nunc, qm̃ de rõne nunc eſt ꝙ ſit continuatiuum temporis, ergo ꝙ ſit medium inter præteritum & futurum, ergo neceſſe eſt oẽ nunc eſſe finem præteriti & inicium futuri, ergo eſt impoſſe tps incepiſſe & tempus deſinere.

Hãc rõnem ſoluet.b.Th. negãdo pmum & ſecundum ſuppoſitum, qm̃ illa ſunt fundata ſup æternitatem motus, qua ſublata iſta duo ſuppoſita non hñt aliq̃ apparẽtiam. Et qm̃ Iandu. conatur reprobare ſolõnem.b.Tho. dicentis ꝙ remoto tpe reali, non datur prius & poſterius niſi vt ſunt dñæ tpis. imaginati ideo defenſanda eſt, cuius defenſionem inuenies in lib. 12. meta. in. q. 14. quam non eſt neceſſe hic replicare. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Qõ.5. Suppoſito ꝙ motus eſſet æternus, vtrum depẽderet a pmo mouẽte vt ab agẽte vel effciẽte.

IN HAC qõne aduerte ꝙ licet ab oĩbus pcedatur motũ æternum eſſe a mouẽte æterno, qm̃ non eſt intelligibile dari motum ſine mouẽte vt a quo, & ſine mobili vt in quo. tñ nõ oẽs cõcordãt de modo quo eſt a mouẽte æterno, dicũt.n. aliqui ꝙ licet mouẽs æternum moueret motu æterno nõ tñ eſt verum dicere, ꝙ ſit agẽs aut efficiens motum æternũ. Et rõ ſua eſt, quia credunt repugnare rei æternæ hře agens ſiue efficiẽs, & arguunt ſic. Quod efficitur eſt in potentia ad eſſe. & dum efficit exit de potentia ad actũ.

Sed rei æternæ repugnant iſta, quia ſi eſt æterna, ſemp eſt actu & nõ põt nõ eſſe. ergo ſibi repugnat habere agẽs & efficiens, ſi motus igiẽ eſſet æternus, licet eſſe a mouente æterno, non tamen mouens illud eſſet agens aut efficiens motum. Et cõfirmatur quia ſi oẽ mouẽs eſſet agẽs. non in plus ſe haberet mouens q̃ agens. hoc autem repugnat Ariſt qui in. 1. de gñone inquit in tex. 45. Non enim poſſe & mouens omne agere & facere. ſed mouere eſt amplius quã agere.

Vt igitur hoc quæſitum reſoluatur iuxta mentem quã tenemus eſſe Ariſ. & Cõmen. & b. Tho. ſic pcedẽdum eſt. Primo ponitur diſtinctio de agente ſiue efficiente. Secundo conclusiones reſponſiuæ cum probationibus ſuis. Tertio ſoluentur obiectiones & declarabitur quæ fuit mẽs philoſophi in primo de generatione.

Quãtum ad pmum aduerte q ex doctrina pbi in. 2 de aĩa text. 57. ſicut actio ſiue agere eſt duobus modis ſic & agẽs. Nã quædam eſt actio corruptiua, p q̃ corrũpitur aliqua forma pexiſtens in ſubo ſiue in ſubalis ſiue accidentalis. & introducit alia. & huic actioni corrñdet agens remouẽs vnũ cõrrarium a ſubo & introducẽs alteꝝ, vt qñ ignis agit in aquam corrũpens frigiditatem. & introducẽs oppoſitum & tale agens neceſſe eſt vt aliquo modo ſit cõtrariũ paſſo quia nihil patitur a ſuo ſili vt ſile eſt ex. 1. de gñone tex. 48. vbi inquit pbs, ſile. n. & oĩfariæ & oĩno indifferens rõnabile eſt nõ pati a ſili. Et ẽt debet in mã cõicare cum palſo vt determinauimus in. 10. lib. metap. in. q. 21. Quædam ẽt eſt actio quæ non corruptiua ſed pfectiua dr̃, eo q nullũ cõtrarium abiicitur a ſubiecto, ſed ſubiectũ actione alicuius exiſtẽtis in actu recipit aliquid ad qd erat in potẽtia. & huic actioni corrñdet agens qd agit in ſubm nõ corrũpẽdo cõtrarium ſed reducẽdo ipſum ad actum reſpectu alicuius ad qd erat in potentia ex nã ſui. Et hoc mõ luminoſum dr̃ agens reſpectu Diaphano, qd fit illuminatum actu ex illuminabili in potentia. Et ſenſibile agit in ſenſum, & intellectus agens in intellm poſſem vt declaratum eſt in li de aĩa. Et ſicut hæc actio dr̃ apud pbm in. 2. de aĩa tex. 57. ſal[9] ſiue perfectio, ſic & hoc agens dr̃ perficiens ſiue actuans.

Quãtum ad ſecũdum ſit hæc pma concl'o,poſito q̃ eſſet motus æternus depẽderet a motore æterno vt ab agẽte p batur.Oĩ potẽtiæ paſsiuæ nãli ex li.5.meta.tex.17.corrñdet potentia actiua.Sed nobile quod moueret motu æter no eſſet in potẽtia paſsiua ad motum.Nam mobile vt mo bile eſt q̃d eſt aptum moueri ergo ſiue ſit mobile mĩõ æter no ſiue in tpe finito eſt in potentia paſsiua vt moueat ergo ſibi debet corrñdere aliqua potentia actiua,hæc aũt nõ põt eſſe niſi potẽtia ſui motoris æterni,eo q̃ reducitur ad actũ vel a ſeipſo,vel a motore æterno,non primo vt patet.ergo ſecundo.Sed oẽ hñs potentiam actiuam reſpectu alicuius ſubiecti ſiue paſsi eſt agens reſpectu illius,ergo &c.

Sed aduerte q̃ aliqui nolunt cõcedere maiorem niſi de potentia paſsiua non coniuncta actui,dicũt aũt q̃ ſi mobile moueretur motu æterno.potentia paſsiua mobilis ſemper eſſet coniuncta actu i.motui æterno,& ideo nõ eſt neceſſe q̃ ſibi correſpondeat aliqua potentia actiua motoris.

Sed cõtra.Hoc mobile quod eſt motum motu æterno, certum eſt q̃ ex nã ſua eſt in potentia paſsiua ad motum, q̃m eſt aptũ natũ moueri,quæro ergo vnde habet q̃ ſemp ſit actu ſub motu.Non a ſe,quia nihil ſe reducit de potentia ad actũ,vt declaratum eſt in.9.li.meta.ergo a motore, ergo ſuæ potentiæ paſsiuæ dato q̃ ſemper eſſet coniuncta actui,correſpondet potentia actiua motoris.

Præterea,licet motum motu æterno non ſit priuatum toto motu,tamen eſt in potentia remota ab actu reſpectu circulationis futuræ puta craſtinæ,& quando erit actu ſub circulatione craſtina,erit in potẽtia ſeparata ab actu reſpectu circulationis poſt craſtinæ,& ſic ſucceſsiuæ,ergo reſpõſio data nonvalet,& aduerte q̃ hæc concluſio eſt etiam de mente Commen.nam in.12.metap.in commen.34. dicit de mouente ſeparato q̃ eſt mouens, quia agit motum & finis motus,& de hoc diffuſæ tractauimus in lib.12.metaphyſi.in q.15.vt videre poteris.

Secũda concl'o ſi daretur motus æternus nõ depẽderet ı pmo motore vt ab agẽte pmo modo ſed ſecundo modo dicto iuxta diſtõnem pmiſſam , probatur,ſm doctrinam

philoſophi & veritatem in.1.cœli,primum mobile eſt inalterabile ergo ab eo non poteſt remoueri vnum contrarium & introduci alterum,nec p̄mus motor cõicat in materia cum primo mobili cum ſit immaterialis.ex.12.metaph.tex.30 iſtæ aũt ſunt conditiones agentis primo modo dicti,vt declarauimus ſupra,ergo &c.

Qđ aũt ſit agẽs ſecundo modo ꝓbatur.q̄m ſicut luminoſum ꝑ p̄ñtiam ſuam reducit diaphanũ illuminabile de potẽtia ad actum & fit actu illuminatum ſine abiectione veræ contrarii,ſic primus motor reducit de potentia ad actum primum mobile per applicationem virtutis ſuæ actiuæ,vt ſit actu ſub motu æterno,quod ex ſua natura.i.inquãtum mobile eſt in potentia paſsiua ad illum.ergo &c.

Quãtum ad tertium aduerte ꝙ p̄ma obiectio nullam habet apparentiam niſi de eo quod agitur aut efficitur ab agẽte primo modo dicto,eo ꝙ oẽ tale poteſt eſſe & non eſſe & hæc repugnant rei æternæ. Si autem res agitur ab agente ſecundo modo dicto,verum eſt ꝙ poteſt eſſe,& exit de potentia ad actum ꝑ virtutem actiuam agentis,quia ex ſe nõ fit actu,non tamen eſt neceſſe ꝙ omne tale poſsit eſſe & nõ eſſe ex parte ſui,& a principio intrinſeco ſicut id quod efficitur ab agente primo modo dicto. Sed ſi dicatur poſſe nõ eſſe,hoc erit reſpectu principii extrinſeci,puta ſi agens ſecundo modo dictum ſubtraheret virtutem actiuam.Ad argumentum ergo conceditur ꝙ id quod efficitur ab agente ſecundo modo dicto,eſt in potentia ad eſſe, quia ſibi non repugnat eſſe & ex ſe non habet eſſe,& conceditur ꝙ exit de potentia ad actum.quia ex ſe non fit actu , ſed virtute agentis.Et nego ꝙ iſta repugnent rei æternæ,& q̄n probatur.quia res æterna ſemper eſt actu.cõcedo ſed non ex ſe, & quando dicitur ꝙ non poteſt non eſſe,concedo ex principio intrinſeco,poteſt tamẽ deſinere eſſe ſubtractione virtutis agentis ſecundo modo dicti,ſicut deficit lumẽ in aere ſubtractione luminoſi,& ideo negatur vltima conſequentia.ſ.ergo ſibi repugnat habere agens aut efficiens qđ vtiq; eſſet verum de agente primo modo dicto.Nos autem intendimus de agente ſecundo modo dicto.

Ad

Ad ſecundā dico q̄ p̄hs in primo de generatione in tex. 45. declarat ſeipſum. Nam poſtquam dixit. Non.n.poſſe & mouens omne agere & facere, ſubiungit, ſi facere opponitur patienti. Hoc autem in omnibus in quibus eſt mot⁹ paſſio, paſsio aūt ſm q̄ alteratur ſolum v.g. calidū & album. Sed mouere amplius quam agere eſt. Hæc Ariſto. ex quibus patet q̄ qn̄ dicit mouens eſſe in pluſquam agens, nō accipit agens in ſua vniuerſalitate vt ſe extendit ad agēs primo & ſecundo modo dictum. ſed vt contrahitur ad agens primo modo dictum. & non vltra. & dicitur agens alteratiuū paſsi. Vnde exemplificat de calido & de albo. & ideo ſecunda obiectio nihil concludit contra determinationem factam. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 6. ſi augmentum quod fit in re viuente ſit motus continuus.

Non enim augeri. neq; diminui poſsibile eſt continue. Tex. 23.

IN hac quæſtione ſic procedendum eſt. Primo ponetur quædam diſtinctio quam communiter ponunt omnes qui conſiderant & tractant hoc quæſitum. Secundo ponentur quædam concluſiones reſponſiue. inter quas vltima tenenda eſt. & defenſanda in via noſtra. Tertio ſoluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte q̄ iſta propoſitio Augmentum in re viuente eſt motus continuus pōt habere triplicem ſenſum primo. q̄ ſit continuus. i. vnus numero perpetuus. & ſm hunc ſenſum p̄hs infra in tex. 54. accipit motum continuum cum dicit, conſiderandum.n. eſt vtrū continuum contingit eſſe aliquem motum. i. vnū numero perpetuum. & concludet in fine ſolum motum localem circularem eſſe in hoc ſenſu continuum, ſecūdo q̄ ſit continuus. i. non interruptus quiete media a primo inſtanti in quo incipit viuens augeri vſq; ad vltimum inſtans in quo totalr̄ deſinit augeri verbi gratia. Si Sortes pure incipit augeri in pricipio huius anni. & deſinit omnino augeri in fine anni. & per totum annum ſine interpolatione acquiſiuit maiorem & maiorem quātitatem dicetur motus augmenti cō-

tū eſt deuenire ab aliquam partem quæ tota ſimul acquiri tur, & non vna eius pars prius tempore quam alia, & poſt illud inſtans in quo acquiſita eſt tota illa pars q̃titatis, incipit augmentabile per aliquod ſpacium temporis ſequentis diſponi ad aliam totalem partem q̃titatis acquirēdam, & aſſimilat augmentum excauationi lapidis vt videre poteris, & ideo concludit philoſophus, q̄ ſi viuens in vno anno augetur digito, non eſt neceſſe quantitatem digitalem diuidi proportionalr̄ per omnes partes anni. Et hæc cōclo eſt ſm mentem B. Tho. & Cōmen. Nam in. 3. phyſi. in cōmmen. 8. ſic inquit, videm⁹ q̄ motus augmēti & alterationis ſunt plures motus. Non. n. poſſumus dicere q̄ augmentatū eſt motum vno motu de initio augmenti vſq; in finem, appa ret. n. motus eius in tempore ſenſibili, & ſilr̄ eſt diſpoſitio in pluribus alterationibus. Et impoſſe eſt vt in toto tempore augmenti augmentatum ſit motum, & nō cōpræhendatur ſenſu. Motus igitur augmēti de initio motus ad finem componitur ex pluribus motibus & pluribus quietibus, in vno aūt motu tranſlati. i. moti localiter qui eſt de principio ad finem nō interponitur quies, & ideo continuatio eſt manifeſtior in eo; & credimus hoc in augmento & alteratione quia videmus aliqua augeri per annum vno digito. Et remotum eſt. i. non eſt veriſimile vt ille digitus diuidatur p̄ oēs partes illius temporis anni q̄m minimum tempus ſenſibile non hēt ex eo. i. ex illo digito partem ſenſibilem. Hæc Commen. & in hac cōcluſione cōmuniter concordant cōmentiſtæ & Thomiſtæ.

Tu tamen aduerte q̄ Marſilius in. 1. de generatione in q. 14 tenet contra hanc cōcluſionē, & negat Commen. in dicto allegato, & in. 8. phyſi. in cōmen. 23. & dicit q̄ nō eſt impoſſe q̄ continue per vnum annum integrum acquiratur digitalis quantitas & q̄ cuilibet parti illius anni correſpondeat aliqua pars hmōi quātitatis, cū quodlibet continuum ſit ita diuiſibile in infinitum ſicut tp̄s quātūcunq; ſit magnum, vt patet ex. 6. phyſi. Contra igitur hanc concluſionem ſecundam ponit ipſæ talem concluſionem, ſi viuum maneat ſemper ſanum & nutrimētum ſufficiens ap-

pareat debitum approximatū poſſe eſt ꝙ ſine interruptione temporis a principio augmenti vſqꝫ ad finem quo non pōt vlterius augeri augeatur continue, & hanc ſic probat. Cauſis ſufficientibus continue poſitis in agentibus naturalibus, continue & ſine interpoſitione ponetur effectus. Sed in hoc caſu ſunt ſufficientes cauſæ augmenti poſite continue & ſine interpoſitione ergo &c. Maior nota, quia agentia naturalia tm̄ & tādiu agunt quātum & quādiu poſſunt. Minor patet quia cā ſufficiens augmenti a principio vſque ad finē in quo eſt aptum ageri viuens eſt corpus ſanū quia tunc eſt aīa in ſufficienti diſpōne cū ſufficienti calore naturali, & ſic ē poſita ſufficiēs cā efficiēs, & nutrimētū ſufficiēs debite approximatū eſt cā materialis, ergo minor ē vera.

Ad hoc pro nunc dicitur in via noſtra ꝙ vltra oēs cauſas ſufficientes numeratas requiritur ad auctionem continuam rō continue producibilitatis ex parte formæ, ita ꝙ ipſa forma ſit apta continue produci, ſicut ſpacium eſt aptum ꝯtinue tranſiri ꝑ motū localē. Hoc aūt non eſt verum de q̄titate continua, quia ſicut repugnat in via noſtra qualitatem continue intendi, ſic quātitati continuæ extendi. Cum hoc tamen ſtat ꝙ diuiſibiliter acquiritur vt declarabitur infra. Aliter non eſſet motus ſed mutatio ad quātitatē vt docuimus in lib. 5. in q. 1. vbi poſuimus differentias inter mutationem & motum proprie dictum.

Tertia concluſio ſit iſta. Augmentum nō eſt motus continuus iuxta tertium ſenſum, hæc concluſio in via nr̄a reputatur eſſe de mente philoſophi & Commen. & B. Tho. philoſophi quidē, quia in. 8. phyſi. in tex. 23. aſsimilat motū augmenti motui gutarum ſtilantium & excauātium lapidem, quē conſtat non eſſe continuum ita ꝙ quælibet guta aliquid lapidis extrahat &c. & Commen. in cōmē. 23. videtur eſſe eiuſdē intentionis, nā ſic inquit. Illud quod augmentaē v.g. digitaliter in vno anno, non poſſumus, dicere ꝙ in qualibet parte temporis demonſtrata inueniamus fieri partem magnitudinis ſicut accidit in motu in vbi, & cā in hoc eſt quia minima partium magnitudinis factarum eſt determinata in actu, & quælibet earum fit in inſtanti cum ſit in-

diuiſibilis in factione. Vnde neceſſe eſt vt iſte partes nō cōtinuentur in motu niſi continuētur in inſtanti adinuicem, alia litera hēt ſic, niſi continuentur inſtantia adinuicem. Et id clarius eſt. Quod autem id ſit de mente B. Tho. patet in 8. phyſi. in expoſitione tex. 23. vbi dicit. Non eſt poſ͛e aliquid augeri cōtinue ita. ſ. q͛ quātitas aucti diuidatur ſm tē pus ita q͛ in qualibet parte tpis aliquid eius augeaſ, ſed interponitur medium tp̄s poſt augmentum vnius partis in quo nihil augeſ ſed fit diſpoſitio ad augmentum ſequentis partis hæc B. Tho. Et qm̄ aliqui exponunt pħm & Cōmē. & B. Tho. ſolum ad intelligentiam ſecundæ concluſionis, probandum eſt rōne q͛ augmentum nec ſm totum iuxta ſecundam concluſionem, nec ſecūdū partē iuxta tertiā cōcluſionē pōt eſſe motus continuus. & arguitur ſic. De men te philoſophi vt declaratum eſt ī lib. 6. phyſi. cuiuſlibet rei permanentis ex parte productionis eſt dare primū eē, ſed quātitas ſm quā fit augmentum rei viuentis eſt res pmanens vt patet. ergo in ſui productione eſt dare primum eſ ſe. Sed ſi producitur motu continuo ſumendo continuita tē ex producibilitate formæ non eſt in ea dare primū eſſe ergo non pōt produci nec acquiri motu continuo. Qđ aūt ſi producitur motu ꝯtinuo non ſit in ea dare, primum eſſe. probatur. quia in omni motu cōtinuo vt probatū eſt ī lib. 6. ante quodlibet moueri eſt motū eſſe & econuerſo, ergo eſt impoſ͛e in motu cōtinuo dari primū ergo nec in re acquiſita per motū ꝯtinuū, qm̄ ſi continue acquiritur, partiſ ſicut motus & tempus. ergo ſicut nec in motu nec in tēpo re ē dare primū ſic nec in re acqſita p motū ꝯtinuū.

Sed contra hāc cōcluſionem eſt Iandunus in li. 8. phyſi. in. q. 7. vbi tenet pro ſua tertia cōcluſione q͛ augmentū po teſt eſſe continuum iuxta tertium ſenſum quia. ſ. per aliquod tempus durat puta per mēſem ſine quiete media, & probat ſic Si augmentum per aliquod tempus nō eſſet cō tinuum, non eſſet veræ motus prout motus diſtinguiſ con tra mutationem inſtantaneam, qđ eſt contra philoſophum in lib. 5. vbi diſtinguit motū proprie dictū in augmentum & decrementum & alterationem & motum localē. Cōtra

mus partes tẽporis menſurantis. Contra aũt Commẽ. probat, quia ſi augmentum partiale eſt continuum ſicut tota quãtitas puta digitalis fit in toto tempore puta in mẽſe, ſic medietas fit in medietate menſis. & medietas medietatis in medietate medietatis menſis. & ſic ſucceſsiue. Hoc aũt non conſtat ſenſui. ergo irrationabile eſt augmentum eſſe cõtinuum ex parte acquiſitionis quãtitatis.

Quantum ad tertium ſoluenda eſſent quædam dubia, quæ contingunt circa negatam continuitatem augmenti. Sed quia eadem dubia mouentur circa cõtinuitatem alterationis & intenſionis qualitatum ad quas eſt alteratio. & quæ ſunt intenſibiles, ideo relinquuntur mouenda & ſoluenda in. q. ſeq. Nam phs in tex. 23. idem extimat tenendum de alteratione quo ad continuitatẽ & diuiſibilitatem. & de augmento. vnde & Cõmen in. 3. phyſi. cõmen. 6. & in. 8. phyſi. cõmen. 23. loquit ſimul & vniformiter de augmento & alteratione. Et aduerte q̃ quãdo negamus continuitatem ab augmento intelligimus rõne augmenti & nõ rõne motus alterius requiſiti ad augmentũ rei viuẽtis qualis eſt motus localis, nam ex j. de generatione tex. 25. licet quod generatur aut alteratur nõ neceſſe ſit moueri ſm locum, tñ quod augetur neceſſe eſt mutari localiter. Ratione igitur motus localis concomitantis augmentum qui eſt veræ continuus põt dici augmentum ꝯtinuum ſed non eſſentialiter. Hæc de p̃ſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 7. ſi alteratio eſt continua & diuiſibilis in infinitum.

Similiter autem & in alteratione qualibet. Nõ. n. ſi partibile eſt in infinitum quod alteratur, propter hoc & alteratio. Sed velox fit multotiens ſicut congelatio. Tex. 23.

IN hac qõne ſic procedendum eſt. Primo ponetur quædam diſtinctio de continuitate. Secundo concluſiones reſponſiue. Tertio ſoluentur quædam argumenta quæ fiunt contra determinationem q̃ facturi ſumus. Multi. n. tenent contra viam noſtram.

Quantum ad primũ aduerte q̃ alteratio poteſt dici cõtinua tribus modis, primo ex parte durationis vt dicat cõ-

tinua ſicut tenebat Heraclitus, quē reprobat philoſophus in hoc. 8.lib.in tex. 23. & in tex. 55. & in hoc ſenſu eēt idē dicere alterationem eſſe continuam, & eſſe perpetuam. ſecundo ex parte ſubiecti alterabilis, & erit in hoc ſenſu continua ſi quælibet pars ſubō alterabilis quātacūq; ſit, ſucceſſiue & ordinate recipit formam ad quā eſt alteratio, ita φ ſicut in motu locali mobile nullam partem ſpacii acquirit totam ſimul ſed ſucceſſiue acquirit partem poſt partem, & prius partem minorem q̄ maiorem &c. ſic ſucceſſiue alteretur alterabile ita φ nulla eius pars tota ſimul alteretur ſed prius pars partis q̄ tota pars. & eo modo quo alterabile eſt diuiſibile in infinitum, ſic eodem mō ſeruet ordo in alteratione. tertio ex parte formæ ad q̄ eſt alteratio, & hoc erit ſi in eadem parte ſubiecti quæ tota ſimul alteratur puta in vno ciato aquæ debite approximato igni acquirit cōtinue calor ſm magis & magis vſq; ad vltimū terminū calefactionis, ita φ non ſit aſſignare tp̄s in quo alterabile eodē mō ſe habeat reſpectu formæ acquiſite, ſicut in motu locali nō eſt aſſignare tp̄s in q̄ mobile ſi mouet motu ꝯtinuo eodē mō ſe hēat reſpectu ſpacii pertrāſiti, & in hoc ſenſu alteratio eſſet proprie ꝯtinua, quia ſumeret continuatio ex parte producibilitatis formæ ad q̄ eſt, ſicut ſumit vera cōtinuatio in motu locali ex parte trāſitionis ſpacii p qđ eſt.

Quātum ad ſecundum nō eſt immorandum ad probandum alterationem nō eſſe continuam in primo ſenſu ꝯtra Heracli. hoc. n. ſufficienter impugnat philoſophus in tex. & præcipuum incōueniens contra opin. dicentem oīa continuæ moueri eſt vt egritudo ſicut dicit Cōmen. in cōmen. 23. tranſmutet in ſanitatē in tp̄e egritudinis, ita φ in eodē exiſtāt ꝯtraria ſimul. Oē. n. tranſmutatum trāſmutatur in tp̄e & nō in inſtāti vt probatū eſt in lib. 6. Si igit tp̄s in quo eger tranſmutatur ad ſanitatem non eſt aliud a tp̄e in quo trāſmutat de ſanitate in egritudinē, continget vt trāſmutetur ad ſanitatē & infirmitatem ſimul, quæ ſunt manifeſtæ impoſſ̄ia. Immorandum eſt igitur circa ſcđm & tertiū ſenſum, & ī via nr̄a pono duas cōclōnes negatiuas. Prima eſt. Alteratio non eſt continua in ſecundo ſenſu. Probat ſup-

ponendo ꝙ forma ſeu qualitas ad quã eſt alteratio nõ põt ſeruari in materia quãtũcunqꝫ minima. Nam in tm̃ poſſet diuidi ꝙ qualitas ad quã eſt alteratio non poſſet in ea ſeruari, & huius rõ eſt, quia quælibet forma naturalis determinata eſt ad minimum diuiſim & ſeorſum in quo, ex quo ſequitur ꝙ oportet tantam partẽ ſimul alterari in qua ſeruari poſsit qualitas per alterationem inducta. Quod autem forma naturalis ſit determinata ad minimum diuiſim & ſeorſum oſtenſum eſt in. 1. lib. in. q. 19.

Hoc ſuppoſito ſic arguitur. Tota illa pars debet ſimul alterari ſupra quã totam ſimul obtinet alterans, & ſub qua minori non põt ſaluari qualitas ſenſibilis diuiſim & ſeorſum. Sed aliqua pars tota eſt ſupra quã ſimul obtinent alterans, & ſub qua minori &c. ergo alteratio non eſt cõtinua in ſecundo ſenſu, ꝯñtia patet ex declaratione facta in ſecundo membro diſtinctionis poſitæ. Prima aũt propõ euidẽs eſt. Secunda vero ad primã partẽ eſt philoſophi in tex. 83. & clarius in lib. de ſenſu & ſenſato i tex. 70. vbi inquit. Primũ aũt ab ipſo faciente tranſmutari neceſſe eſt ſimul alterari, & rõ huius eſt, quia tota illa pars quæ ſimul attingitur a virtute alterantis habet ſe ſicut quoddam indiuiſibile quãtum ad hoc ꝙ ſimul alterat. Et ideo nõ eſt neceſſe ꝙ tota illa pars partialr̃ alteret, ſecunda aũt pars ſecundæ propoſitionis patet ex ſuppoſito facto de determinatione formæ naturalis ad minimũ ſeorſum. Et ſic patet ꝙ nõ eſt neceſſe alterationẽ eſſe ꝯtinuã ex parte alterabilis. Sed debes imaginari ꝙ cũ alteratio fiat ꝑ virtutẽ alterantis, cuius virtus q̃to maior fuerit tanto maiorem partẽ alterabilis ſimul alterare põt, & qm̃ eſt finitæ virtutis vſqꝫ ad tãtam quãtitatem corpus alterabile ſubditur eius virtuti, & totum illud ſuper quod obtinet virtus alterantis ſimul recipit impreſſionẽ eius & totũ ſimul alteratur pro aliquo gradu qualitatis hñtis latitudinem, & nõ alteratur pars poſt partem, ſed totam illud alteratum alterat aliud ſibi ꝯiunctum. & ſic ſucceſsiuæ quouſqꝫ deficiat virtus alteratiua. Sicut ignis calefacit vnam partem aeris totã ſimul. ſ. propinquiorem ſibi & illa calefacta calefacit aliam, & alia aliam, & ſic procedẽdo

cā in aqua in inſtāti terminante illud tps eſſe magis calidū & ſub illo quieſcit donec iterū &c. & ſic deinceps quādiu alterans & alterabile erunt debite approximata, vel donec alterans fecerit alteratū ita intēſæ tale q̄ non poterit in magis, & ſic patet q̄ alterans p nullū tps eſt pſens alterabili qn agat in ipſum vel p diſpōnē ad formā, vel p impræſsionē formæ poſt debitā diſpōnē, q̄uis nō ſemp agat & cōtinuæ producendo formā. Et iō alteratio nō eſt ↄtinua ex pte formæ, & in hoc ſtat determinatio pſentis quæſiti in via nſa.

Quātum ad tertium aduerte q̄ ↄtra cōclōnem ſecūdam & determinationem factam in declarando qualr̄ alteratio nō eſt continua ex parte formæ, inſurgunt tenentes viam oppoſitam, & inter cætera aduerte duo argumenta.

Primum eſt, ſi nulla alteratio eſſet cōtinua ex parte formæ ſequitur q̄ per aliquod tps agens naturale potens agere in aliquod ſubm alterabile eſſet ſufficienter approximatum illi poteti pati ab eo & in oī diſpōne neceſſaria ad agēdū & patiendum. & nullū eſſet impediens actionē agentis in paſſum & tñ non ageret qd̄ eſt cōtra nām agentis naturalis vt patet ex. j. de gñone, & ex 9. metaphy. Cōtra probatur, ſit calefactiuū approximatū corpori aliquālr̄ calido, & potenti ab illo magis calefieri, & ſint in oī diſpōne reqſita ex parte vtriuſq3 ad actionem & nullū ſit impediēs. tūc quæro, aut hoc calefactiuū in qualibet parte tpis ſuæ pñtiæ agit in partē calefactibili ſibi pximā aut nō, ſi ſic, ergo illud calefactibile ſm illā partē p totū tps pñtiæ calefactiui ſit magis calidum, & magis calidum continuæ, & p ↄñs alteratio eſt continua ex parte formæ, cuius oppoſitū ſumit in añte, ſi non, ergo in qualibet parte tpis pſentiæ ſuæ non agit in paſſum. & ſic patet conſequentia.

Ad hoc patet quid reſpondēdū ſit ex determinatione facta. Negat igitur cōſequētia, ad probationem admiſſo caſu dico q̄ calefactiuū in qualibet parte tpis ſuæ pſentiæ agit in calefactibile, & nego q̄ cōtinuæ fiat magis & magis calidū. Nā vt diximus ſupra alterans ſemp agit in alterabile ſibi pſens aut diſponendo ad formā aut imprimēdo formam poſt debitā diſpōnem. Sed non ſemper & ↄtinuæ agit im-

primendo formam qm̄ non ſemper & continuæ adeſt debita diſpō,ēt ꝙ alterans ſit approximatum.

Sed contra hanc reſponſionē ſic inſtaī, ſicut calefactiuo p̄ſente in quocūq; inſtanti ſubiectum eſt ſufficiēter diſpoſitum & nullum eſt impedimētū ipſum ſubm ſit calidum ex non calido,ſic calefactiuo eodem modo p̄ſente in quocūq; inſtāti ſubm eſt magis diſpoſitum eodē inq̄ inſtāti ſubm ſit magis calidum quā prius.& ꝑ ꝯn̄s nō ſolum in diſpōnibus ſed ēt in ipſo calefieri i alteratio intenſiua eſt ꝯtinua.

Ad hoc dicitur ꝙ ſimilitudo non tenet, quia licet ſubm continuæ diſponatur puta ꝑ rarefactionem vel ꝯdenſationē vel alio mō ad calorem.& in quolibet inſtanti ſit maior diſpoſitio quā prius non tn̄ ſufficiens ad calorē intēſiorem quā prius & ideo licet diſpō fiat ꝯtinuæ,non tn̄ introductio caloris maioris,niſi qn̄ peruentū fuerit ad ſufficientē diſpōnē pro forma intenſiori introducenda.

Secundo arguitur ſic. Alteratio eſt motus, & motus de neceſsitate eſt cōtinuus,quia eſt quātitas & non diſcreta vt patet ergo continua,ergo eſt impoſſe alterationem eē motum & non eſſe cōtinuam,& cōfirmatur, quia ex.6.phy. Tp̄s hēt continuitatē ex motu & motus ex magnitudiue. Sed magnitudo alterabilis eſt quid continuum. ergo & alteratio eſt motus continuus.

Ad hoc dr̄ vt ſupra,hanc propōnē de neceſsitate motus eſt continuus,non eſſe ſimpl'r verā niſi in motu locali eo ꝙ ſpacium eſt vere ꝯtinuum. & ꝯtinuæ acquiritur quia prius pars minor q̄ maior. Applicando igitur ad alterationē dico ꝙ non eſt vera. Ad probationem dico ꝙ motus non eſt ex ſe q̄titas continua. ſed cōtinuitatem trahit ex mobili & ex magnitudine ſicut diuiſibilitatē vt declaratum eſt i lib. 6.& ideo ſi mobile eſſet non quātum & ſi res ad quam eſt motus non ſit acquiſibilis continuæ,nō eſt neceſſe motum eſſe cōtinuum. Ad ꝯfirmationem dico ꝙ licet alterabile in quātum eſt corpus ſit ꝯtinuū,non tn̄ inquātum alterabile, quia vt determinatum eſt ꝑ primā cōclōnē non eſt neceſſe ꝙ alterabile altereī modo quo eſt diuiſibile, qm̄ contingit totam vnam partem notabilis quātitatis ſimul alterari, &

non prius partem partis, & iam determinatũ eſt per ſecundam cõclõnem ꝙ forma ad q̃ eſt alteratio non eſt cõtinuæ acquiſibilis. Qm̃ igitur alterabile vt alterabile .i. rõne qua alterabile non eſt quid continuum nõ ſequiẽ alteratione eſſe motũ ꝯtinuũ. Hæc de pñti quæſito dicta ſint.

Qõ. 8. ſi in aĩali mouente ſeipſum. aĩa eſt mouens & corpus pars mota. & ſi motus aĩalis & nãlis.

Quodcũq; .n. ipſum a ſeipſo mouetẽ, natura mouetur vt quodcũq; animalium. Mouetẽ .n. ipſum aĩal a ſeipſo. Tex. 27.

IN hac qõne duo videnda ſunt, primo quia ſm pħm vt demonſtrat infra in tex. 41. nihil poteſt mouere ſeipm̃, primo neceſſe eſt vt mouens ſeipſum diſtinguat in partem mouẽtem & partem motam, qm̃ igitur tenet pħs aĩal mouere ſeipſum & dicitẽ cõiter aĩal compõi ex corpore & aĩa, pſcrutãdũ eſt, ſi aĩa eſt pars mouẽs, & corpus pars mota, ſecundo quia dicit pħs in tex. præpoſito, quodcũq; mouetur a ſeipſo, natura mouetẽ, conſiderandum eſt ſi motus quo mouetẽ aĩal a ſeipſo põt dici motus naturalis.

Quantum ad primam partem ſunt duæ opiniones. Prima dicit, ꝙ aĩa eſt pars mouens & corpus eſt pars mota, & fundat ſe ſup multa dicta Cõmenta. quoꝝ primũ eſt in hoc lib. 8. in cõmen. 27. vbi inquit nullus dubitat ꝙ aĩal mouetẽ ab aĩa, & ꝙ aĩa eſt motor & corpus eſt motum. Et in eodẽ lib. in cõ. 30. inquit. Aĩa quæ eſt motor in aĩalibus diſtinguitur a corpore quod eſt motũ. & in. 2. de aĩa cõmen. 37. inquit. Cum declarauit. ſ. philoſophus aĩam eſſe cãm ſm formã & ſm finẽ declarauit eam eſſe cãm mouentem ſm oẽs modos motus ſiue vero ſiue exiſtimatos.

Prædicta opinio fundat ſe etiã ſuper duas rõnes quarũ prima talis eſt.

Illud eſt primum ſubiectum alicuius accñtis cui ineſt illud accñs nõ per alteꝝ pricipalr̃, & cuicũq; ineſt, ineſt ꝑ ipſum, hæc hẽ ab Ariſt. in. 1. poſterio. in ca. de acceptiõe vl̃s. Sed ipſi aĩæ ineſt virtꝰ motiua ſm motũ localẽ non ꝑ alteꝝ pricipalr̃, & cuicũq; ineſt illa virtꝰ ineſt ꝑ nãm aĩæ principalr̃, ergo aĩa hẽt ꝑ ſe & primo ipſam virtutẽ motiuã ſm

.ſ.attingitur vltimum, vltimum.ad qđ oīa pcedentia ordinantur dr̄ finis qui ſic inuenimus duplex mouens.ſ.quo & quod nam reſpectu, inferiorum quæ calefiunt a ſole, mouens quo eſt lux mouēs qđ eſt ſol, & differūt hæc duo, quia mouens quo ē actus, & nō ꝑprie dr̄ ens in actu niſi ꝓut diſtinctū ab ente in potentia pōt dici ens actu. Mouens aūt vt qđ eſt ens actu, quia ſibi debet exiſtere. Et nō ꝑprie dr̄ act⁹ niſi ſit mouens ſeparatū vt intelligentia quæ dr̄ actus meta phy. Itē mouens quo non eſt neceſſe ꝙ diſtinguatur ſm eſſe a moto, ſed bene mouēs quod, & hæc eſt rō vt dicemus in q. ſequenti quare inaniniata nō mouent ſeipſa.

Quātū ad ſecundū ſit prima cōclo. Aīal eſt mouēs ſeipſum, quia aīa eſt principiū intrinſecū primū quo mouetur aīal, ꝓbat, eodē mō aīa eſt prīcipium intrinſecū primū mouēdi localr̄ in aīali & vegetādi & ſentiēdi, hæc ē pbī in. 2. de aīa tex. 18. Sed aīa vt patet ī. 2. de aīa in tex. 24. ē prīcipiū q̄ viuim⁹ ſentim⁹ mouemur & intelligim⁹ prīo, ergo &c.

Secunda cōclo. Aīal non eſt mouēs ſeipſum quia aīal ſit mouens partes corporis vt quod, ſed quia in aīali daī vna prima pars cui primo cōicat aīa virtutē motiuā, & p hanc mouētē cæteræ ptes mouenī. Probaī. Mouēs quod in iſtis materialibus nō eſt actus quia actus hēt rōnē, quo, ſed exiſtēs in actu diſtinctū in eſſe a moto. Sed aīa eſt actus, & non eſt proprie exiſtens in actu, quia non ſubſiſtens niſi aīa intellectiua vt intellectiua & nō vt motiua. Nec diſtinguiī ſecundum eſſe ab aīali moto, qm̄ idem ē eſſe partis & totius vt exiſtit in toto, ergo aīa non eſt mouēs vt quod. Iſtæ aūt cōditiones ꝯueniunt vni primæ parti exiſtēti in aīali.ſ.cordi, eſt.n. diſtinctæ ꝯplexionis & diſtincti ſit⁹ & diſtincti motus, & eſt primū & vltimū in motu, & eſt diſtinctæ figuræ, & vr̄ eſſe quodammodo aīal p ſe vt declaratū eſt in fine libri de motu aīaliū. Rōnabilr̄ igiī non aīa ſed talis prīa particula eſt mouēs intrinſecum in aīali vt quod.

Quātum ad tertium dico ꝙ oīa dicta Cōmenta. allegata concludunt pro prima cōclōne & non aliter.

Ad primā rōnem dico ꝙ ſi aliquid cōcludit, concludit de mouente quo, & nō vt quod, qm̄ potentia motiua nō ineſt

aīæ niſi vt primo principio quo viuimus & mouemur.

Ad ſecundā dico ꝙ eſt ſcdm, ad improbationē nego ↄſe quentiam, ad probationē nego illā propōnē ꝙ dicit arguēs eſſe manifeſtā, immo nullam veritatē hēt niſi in partibus ꝗtitatiuis. Nā bene ſequitur ꝙ ſi ſol eſt corpus primo & ꝑ ſe lucidum quælibet eius pars ꝗtitatiua eſt lucida, & ſi cœlum primo & per ſe mouetur quælibet eius pars quātitatiua mouetur, non aūt habet veritatē de partibus eſſentialibus, falſum eſt.n.materiam moueri, quia quod mouet eſt ens actu ex lib. 5. phyſi.tex. 8. Præterea, eſſe partē cōuenit primo & ꝑ ſe binario, & tn̄ non ↄuenit alicui ſuæ parti, patet ergo ꝙ prima opinio nō hēt veritatem niſi de mouēte quo in pn̄ti aut quæſito quærimus de mouēte quod.

Quātum ad ſecundam partem quæſiti aduerte ꝙ naturale in doctrina pħi ſumiť multipl'r, primo vt diſtinguiť contra violentum, vt dicať naturale quod eſt a principio intrinſeco ſiue actiuo ſiue paſsiuo, ita quod eſt ſm̄ rei naturā & inclinationem. Et ex oppoſito dicať violentum cuius principium eſt extra, repugnante natura patientis. Et in hoc ſenſu accipit philoſophus in. 1. cœli tex. 12. naturale, vbi aſsignat motū naturalē & violentū corpori ſimplici. ſecūdo vt diſtinguitur ↄtra voluntarium ſiue deſideratiuū. vt dicatur naturale quod fit ſine cognitione & deſiderio operantis, in quo ſenſu ignis naturaliter calefacit, nō aūt aīal in hoc ſenſu naturaliter ambular, quia ex. 3. de aīa tex. 48. aīal mouetur progreſsiuę phantaſia & appetitu. Voluntariū aūt ſiue deſideratiuū eſt quod fit appræhēſione & appetitu agētis. Et in hoc ſenſu loquiť pħs in. 2. lib. phyſi. tex. 5. cū dicit eoꝝ quæ ſunt alia ſunt a natura. i. ab agente ſine appræhenſione & deſiderio, alia vero ꝑ alias cās, quod cōmuniter exponitur ſic. i. a cauſis agentibus ex cognitione & a propoſito, vt quæ fiunt ex arte vel a caſu.

Ex his dico ad propoſitum ꝙ motus aīalis pōt naturalis in primo ſenſu, quia eſt a principio intrinſeço, i. ab aīa, quæ vt forma dr̄ natura ex. 2. phyſi. tex. 11. ſi aūt ſumať naturale in. 2. ſenſu ſic nō pōt dici nālis. qa in aīali pricipia motiua ſm̄ locū ex. 3. de aīa tex. 48. ſunt phantaſia & appetitus

tus vtrum autem moueant ſm vnam cõmunem ſpẽm ſiue rõnem determinauimus in lib. 3. de anima in. q. de potẽtia motiua, & eſt. q. 8. & aduerte q hic intẽdimus de motu aĩalis vt aĩal eſt, & non vt eſt graue vel leue, qm̃ vt ſic dr̃ motus eius naturalis ex primo ſenſu, ſicut diceretur mot⁹ naturalis in elemento p̃dominante. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint. De aliis autem pertinentibus ad potentiã motiuam, & ad primum mouens organicũ determinauimus in. 3. de anima in quæſtione. 5. &. 6. & 8. &. 10.

Quæſtio. 9. ſi grauia & leuia inanimata mouentur a ſeipſis vel a principio extrinſeco. & quod ſit illud.

Et nanq; ipſa a ſeipſis ponere impoſsibile eſt, animalis enim hoc proprium & animatorum. Textu. 29.

IN HAC qõne aduerte antequam ad deciſionem deueniam, q apud p̃hm pertractatur textualiter. in. 4. cœli in tex, 25. vbi dicit p̃hs. Mouet autem & quod a principio fecit. i. generans, & impedimẽtum remouẽs &c. Apud Commen. autem mouetur hæc. q. in. 3. lib. de cœlo in commen. 28. vbi inquit declaratum eſt. n. de elementis q non nominantur inter ea quæ mouent ſeipſa cum non mouentur ad locum niſi a generãte, volo autem hic ordinare eã, qm̃ p̃hs in textu propoſito videtur negare q moueantur a ſeipſis, ergo a principio extrinſeco, & quærendũ eſt quid ſit illud, an medium, an locus naturalis ad quem naturaliter mouentur an generans vl'e vel particulare, & qm̃ hoc quæſitum ſolet a commentiſtis & ſectatoribus Scoti & nutritis in via Thomiſtica diffuſiſsime pertractari, ideo ſtudẽdum eſt quam breui reſolutioni. Tu igitur aduerte q intentum meum eſt tantum vnum inquirere. ſ. in quo conueniunt & diſconueniunt. b. Tho. & Commẽ. & ſic p̃cedam, primo ponentur quædam diſtinctiones, ſecũdo ponentur concluſiones pro via in qua conueniunt. b. Tho. & Cõmenta. 3. concluſiones in quibus diſconueniunt, quarto ſoluentur argumenta eorum qui tenent contra viam noſtram.

Quantum ad primum ſit hæc prima diſtinctio q̃ tan-

git pħs in hoc lib. 8. in tex. 32. & Commen. in. 3. cœli in cō men. 28. Graue mobile deorſum poteſt conſiderari eſſe in potētia ad locum deorſum dupl'r. ſ. vel in potentia eſſentiali vel in potentia accidentali. Aliquid dr̄ eſſe in potentia eſſentiali, quod eſt in potentia ad formam & ad motum qui conſequitur talem formam, ſicut Sortes antequam habeat habitum ſcīæ eſt in potentia eſſentiali ad ſpeculari, ſic graue antequam habeat grauitatem eſt in potētia eſſentiali ad locum deorſum quia non habet illam eſſentiam. i. grauitatem qua poteſt moueri deorſum. Aliquid dr̄ eſſe in potentia accidentali, quod actu habet formam quæ eſt principiū actionis aut motus, ſed nundum actu mouetur aut operatur. Sicut Sortes poſt acquiſitum habitum ſciētiæ eſt in potentia accidentali ad ſpeculari, ſic graue factum actu graue eſt in potentia accidentali ad locum deorſum.

Secunda diſtō. Mouens graue poteſt eſſe duplex. ſ. remotum quod dr̄ vl'e & mediatum, & proximum quod dr̄ particulare & immediatum, loquemur autem de vtroqꝫ, licet proprie intendamus de proximo & immediato.

Tertia diſtinctio. Mouens immediatum poteſt eſſe duplex. ſ. mouens per ſe, & mouens per accidens, & intendimus loqui de mouente immediato per ſe, q̄m de immediato mouente per accidens omnes concedunt & eſt clarum apud pħm in hoc lib 8. in tex. 32. q̄ eſt remouens impedimentum, ſic enim inquit illic. Suſtinens autem & ꝓhibens mouens eſt, vt eſt columnas diuellens, aut lapidem remouens aut a vaſæ aquam ſm̄ accidens enim mouet &c.

Quantum ad ſecundum pono quatuor concluſiones in quibus conueniunt commentiſtæ & via noſtra.

Prima eſt. Graue non mouet ſeipſum de potentia eſſentiali ad actum, imo generans graue eſt illud quod cauſat talem motum ad quem erat in potentia eſſentiali, probatur. Quod dat formam rei, dat accidentia quæ per ſe conſequū tur illam formam, ſicut dans formam hoi dat riſibilitatem & producens ignem producit calorem & ſiccitatem & leuitatem & lucem. Sed generans graue, dat formam graui quia generatio terminatur ad formam ex. 5. lib. phyſic. &

motus deorſum eſt ſtatim cōſequens formam grauis ſi eſt genitum extra locum naturalem, & nihil impediat, ergo generans cauſat talem motum grauis.

Secunda concl'o. Qn̄ graue eſt in potentia accidentali ad locum deorſum, neceſſe eſt ꝙ moueatur a generāte media te ſaltem ꝑ virtualiter, ꝓbatur. Dans formam dat ꝯña for mam ſaltem mediate & virtualr, ſicut ignis calefaciēs aerē, mediate & virtualr calefacit manum. Sed gn̄ans dat formā graui, ergo & motum graui ſaltem medietate & virtualr. Et hæc concl'o niſi vltra extendatur acceptatur ab omnibus, difficultas enim eſt de mouente per ſe immediato.

Tertia cōcl'o. Graue non mouetur actiuæ & effectiuæ a loco ſuo nāli. ꝓbatur locus nālis non mouet locatum niſi motu attractionis vt viſum eſt in lib. 4. Sed illa attractio nō eſt vera ꝓpria, imo metaphorica. Nam in vero tractu vt declaratum eſt in. 7. li. tex. 10. neceſſe eſt moueri trahēs cū tracto. Cum igitur locus nālis grauis ſit centrum neceſſe eſſet ſi centrum moueret graue actiue, ꝙ moueretur ſimul cum graui, hoc autem repugnat centro qm̄ de eius ratione eſt eſſe immobile. Nam ergo loca nālia ſunt cauſa effectiua ſed finalis motuum naturaliū in graui & leui Et hæc eſt expræſſa intentio Commen in lib. 7. phyſi. in commē. 22 & ab eo non diſſentit via noſtra.

Quarta concl'o. Graue & leue non mouentur ꝑ ſe a medio in quo ſunt ſuppoſito ꝙ tale medium non ſit eorū generans. v. g. generetur ignis in terra, & aſcendat per totam ſphæram aeris vſq; ad locum ſuum nālem ſurſum. Dico ꝙ aer vt medium non eſt ꝑ ſe mouens ignem ſurſum ꝓbatur. Quia tunc idem actiuum nāle ꝑ ſe moueret ad plures drīas locales & ſm contrarios motus, quod eſt impoſſe quia hoc repugnat actiuo nāli ex li. 9. meta. eo ꝙ eſt determinatum ad vnum. & non pōt in oppoſita niſi ꝑ accidēs, vnde in. 9. meta. tex. 3. dicitur de potētiis irrōnalibus, quæ & naturales dr̄, ꝙ eſt vna vnius, vt calefaciendi ſolum. Cōtra autem probatur, quoniam per eandem partem aeris ꝑ quam leue aſcendit contingit graue deſcendere & econuerſo, & ſimul dum per vnam partem aſcendit leue, con-

tingit p aliam ppinquam deſcēdere graue, ergo idem medium vt medium non per ſe mouet graue & leue, quia nō pōt ad contraria & contrariis motibus mouere per ſe. Dico vt medium, qm̄ de medio vt eſt generans aliter dicendū eſſet vt patet per primam & ſecundam concluſionem. In his quatuor concluſionibus concordant commentiſtæ, pro maiori parte & Thomiſtæ.

Quantum ad tertium ponuntur duæ concluſiones pro Commen. ad iudicium cōmentiſtarum, & duæ pro. b. Th.

Prima p Commen. eſt hæc. grauia & leuia exiſtentia in potentia accidentali non mouentur imediate a generante. In hac conueniunt Iandu. in. 8. phy. in. q. 12. per totum & Albet. Saxo. in. 3. li. cœli in. q 8. & idem in. 8. phyſi. in. q. 6. & Gregorius in. 2. diſ. 6. q 1. arti. 3. in concluſione quarta, & omnes tangunt eadem media, quæ virtualiter ſtant in hoc. Mouens immediatum & proximum eſt ſimul cū moto, vt probatum eſt in lib. 7. ſed contingit lapidem generari inferius, & poſt tempora proiici ſurſum deinde deſcendere, & inde ſenſu patet ꝙ generans quod eſt inferius per caſum datum, non eſt ſimul cum lapide immo multum diſtans. ergo nullus ſane mentis diceret lapidem illum moueri deorſum immediate a generante, quod per caſum datū non eſt ſimul cum lapide moto.

Præterea, contingit olim dudum corrupto generāte talia corpora ad ſua loca naturalia moueri ſi fuerint poſita extra ea, quo dato conſtat ꝙ non mouentur a generante, qm̄ quod non eſt in rerum natura nō poteſt moueri, ſicut enim moueri eſt actus exiſtentis in potentia ita mouere eſt actus exiſtentis in actu.

Præterea, hæc eſt intentio Commē in. 3. cœli com. 28. vbi inquit. Sed quia motus non exiſtunt a generante niſi mediante genito, & motus primo eſſentialiter non fit niſi a motore & nullo alio mediante, propter hoc iſte motus nō eſt primo & eſſencialiter a motore extrinſeco ſed a forma moti hæc Comment. Et dicunt, iſti ꝙ ſi inueniatur Cōmenta. aut phs dicere ꝙ mouentur a generante eſt intelligendum mediate, eo ꝙ vt dicit Commenta. in. 8. lib. phy.

in commen. 32 generãs eſt illud quod corpori ſimplici generat formam ſuam, & omnia accidentia contingentia formæ, quorum vnum eſt motus in loco.

Secũda ꝑ Cõmẽ. eſt hæc. Grauia & leuia exiſtẽtia in potẽtia accidẽtali mouentur ĩmediate a ſeipſis & non a motore extrinſeco, ita ꝙ hñt in ſeipſis principium actiuum ſui motus ꝑncipale & inſtrumẽtale, principale quidem eſt eorum forma ſubalis, accidentale autẽ & inſtrumentale ſunt qualitates eorum motiue vt grauitas & leuitas. Hanc tenẽt omnes prænominati & ꝓbatio eorum principaliter ſtat in hoc, ſicut ſe habet aqua calefacta ad reductionem ad frigiditatem. ita & graue poſitum ſupra ad reductionem ad locum inferiorem, ſed aqua ſeipſam infrigidat, ergo graue mouet ſe deorſum. Maior videtur nota, & minor probatur, quia non poteſt aſsignari extrinſecum infrigidans & ꝑcipue tꝑe eſtatis exiſtente medio puta aere calefacto. Præterea. Motus grauium & leuium ad loca ſua ſunt nãles, ergo ſunt a principio intrinſeco ex diffõne nãæ. Quæ autem habent principium intrinſecum ſui motus mouent ſe ipſa. ergo &c. Grego. autem vbi ſupra reputat hanc concl'onem ſufficienter ꝓbatam a ſufficienti diuiſione quia ꝑ concl'ones ꝑmiſſas non mouentur a loco nõ. a medio non a generante ĩmediate ergo non ab extrinſeco principio. ergo ab intrinſeco, ſed huiuſmodi mouent ſeipſa ergo &c.

Prima concl'o ꝑ. b. Tho. eſt hæc graue exiſtens in potẽtia accidentali non mouetur a ſeipſo ſed ab alio. Hæc eſſe videtur pħi in tex. 29. & 30. & ꝓbat. 4. rõnibus vt videre poteris & b. Tho. expõnẽs clare deducit eas. Sed tenentes viã oppoſitam dñt & pħs non negat quin moueãt ſeipſa. ſed ꝙ non mouent ſeipſa illo modo qua animal mouet ſe ipſum. nam animal mouet ſeipſum per apphẽſionem & appetitũ & ſicut eſt in ptãte ſua mouere ſe ſic eſt in ſua ptãte ceſſare a motu & quieſcere. & qñ vult ſe mouere nõ ĩdiget motore extrinſeco ponente illud indebita diſpõne ad motum. Iſte autem conditiones nõ cõpetunt graui nec rei inanimatæ. & ideo dicit pħs ꝙ non mouent a ſeipſis. ſ. modis quibus animata mouent ſeipſa. vnde vnico verbo conclu-

dunt ꝙ motus animatorum & inanimatorum non diſtinguuntur in hoc ꝙ vnum mouet ſeipſum & aliud mouetur ab alio ſed in hoc ꝙ animatum mouet ſeipſum ex ſeipſo inanimatum autem mouet ſeipſum ſed nõ ex ſeipſo. quia indiget motore extrinſeco ponente illud indebita diſpõne ad motum. Non enim poſſunt moueri niſi ſint extra loca propria & non poſſunt eſſe nec ſe ponere extra loca propria, niſi generentur extra locum ꝓprium vt cum generatur pluuia aut grando in aere vel quando proiiciuntur extra locum ſuum iſta grauia in terra reſidentia, & ex hac diſtinctione dicunt p̃hm ſic exponendum in tex. 29. Et nunquam ipſa a ſeipſis moueri impoſsibile i. ipſa a ſeipſis ex ſe ipſis, qm̃ hoc conuenit ſoli animato, & in hoc ſenſu concludunt rationes philoſophi, & non in alio ſenſu.

Sed recte cõſideranti patet ꝙ iſte gloſe ſunt potius per imaginationem quam fundate in p̃bo vt relinquamus Cõmen. in hoc, qm̃ ſi eſt huius mentis ꝙ moueant ſeipſa, non conuenit cum via noſtra, ſtando igitur in doctrina p̃bi, nõ inuenitur eum dixiſſe ꝙ moueant ſeipſa ſiue ex ſe, ſiue nõ ex ſe, ſed vbiq; inuenitur ꝙ mouentur ab alio. & ab extrinſeco, vnde poſtquam in tex. 29. &. 30. probauit ꝙ nõ mouentur a ſeipſis incepit inueſtigare in text 31. a quo moueantur, & in tex. 33. concludit ſic. Quæcũq; a ſeipſis mouentur ab aliquo mouentur, & quæ non a ſeipſis vt leuia & grauia. Aut enim a generante & faciente graue & leue, aut ab impedientia & prohibentia ſoluente. Hæc fuit concluſio p̃bi, & eandem replicat in. 4. cœli in tex. 25. vbi inquit loquẽs de motu & motore grauium & leuium. Mouet autem & quod a principio fecit. & impedimentum remouẽs aut vnde reſiliit, quẽadmodum dictum eſt in ꝑmis ſermonibus. i. in. 8. lib. phy. in quibus determinauimus ꝙ nihil horum ſeipſum mouet hæc p̃bs ex quibus patet ꝙ intentio ſua fuit ſine diſtinctione aliqua negare grauia & leuia mouere ſeipſa, faciant igitur modo quo volunt imaginationes ſuas, ſed non oſtendent eas fundari in via philoſophi.

Præterea, licet poſſent gloſare modo ſuo primam & ſecundam & tertiam rõnem p̃bi non poſſunt euadere quin

quarta abſolute concludat, ſic.n. arguit phs, nullum conti nuū mouet ſeipſum graue & leue ſunt continua, ergo &c. Maiorem ſic pbat. Sed ſm ꝙ diuiditur, ſi hoc quidem aptū eſt facere, illud vero pati, & intendit ſic arguere, quia mouens & motum ſe hn̄t vt agens & patiens & cum agens ſit cōtrarium patienti, neceſſe eſt ꝙ diuidatur id qd̄ eſt aptum egere ab eo quod eſt aptū pati, ſed in continuo nulla pars eſt diuiſa ab alia, ergo vna non poteſt eſſe mouens alia mōta & ideo in animalibus potius eſt colligatione partium, q̄ continuatio vt declaratur in lib. de motu animalium, vt ſic vna pars prima mouens alias puta cor.

Præterea, ſi mouet graue ſeipſum ſequitur ꝙ mouere & moueri conueniat eidem ſm idem, quod eſt impoſſe, aliter idem ſm idem eſſet in potentia & in actu. Contra pbatur. Nam cum graue non componatur niſi ex ſimplici mā & forma mouere nō competit ei rōne māæ. ſemper.n. mouens eſt aliqua ſpēs ex. 3. lib phyſi. tex. 18. Nec etiam moueri, qm̄ omne mobile reſiſtit mouenti, ſe habet.n. mobile vt potentia & mouens vt actus, ſed materia nō reſiſtit formæ quo ad motum localem, cum ſe habeat indifferēter ad quodlibet vbi. ergo ſi graue mouet ſeipſum mouere & moueri competit ſibi ſolum ratione formæ.

Ad hanc rationē conatur reſpondere Iandunus de mente Commenta dicens, ꝙ non eſt ſm idem qm̄ forma vt forma mouet, vt autem eſt in materia eſt mota.

Sed contra cum mouere ſupponat eſſe forma non mouet niſi vt habet eſſe, non habet eſſe niſi in mā, cum forma grauis ſit mere forma materialis, ergo non mouet niſi vt recepta in materia, ergo ſm idem eſt mouens & mota.

Secūda concl̄o p. b. Tho. eſt talis. Graue exiſtens in potē tia accidentalia, mouetur imediate a generante, ſiue ſit coelum, ſiue aer, ſiue aliud. Hanc. b. Tho. vbiq; tenet, & præcipue in 8. phyſi. in tex. 32. & 33. & rō ſua principalis fuit iſta. ſi aliqua duo ita ſe hn̄t, ꝙ remoto impedimento vnum naturaliter ſequitur ad alterum, a quocunq; eſt vnum ab eodem eſt aliud. Sicut a quocūq; eſt ignis ab eodē eſt forma & calor eius. Sed grauitas & locū deorſum naturali ſe-

quella ſe cõſequũntur remoto impedimẽto ergo cum gra uitas ſit immediate a generante eſſe in loco deorſum vel tẽ dere ad locum deorſum eſt immediate a generante.

Hãc rõnem oẽs de via oppoſita dicunt cõcludere ꝙ mo uetur a gñãte ſed nõ imediate, qm̃ vltra gñans vl'e & mo uens vl'e, eſt aſsignandum generans & mouens ꝓximum.

Vt igitur dicta rõ habeat apparentiam dicimus ꝙ cœlũ vel aliqua pars cœli eſt gñans & mouens ꝓximum ac par ticulare. Sed aduertẽdum ꝙ alio modo eſt gñans particulã re q̃ mouens particulare. Nam cœlum ad ꝓducendum dẽ terminatam formam puta aĩam huius aĩalis determinatur ꝑ hoc aĩal generans ſibi ſil'e, ad cauſandum vero determi- natum motum puta ſurſum aut deor. ſufficit ꝙ determine tur per formam nãlem mobilis ad quam ſequitur certa in clinatio ad talem locum, & ſic cœlum vel pars cœli ꝑ gra- uitatem in graui, & ꝑ leuitatem in leui determinatur vt ſit ꝓximum mouens in motu eorum nãli licet ergo nec cœ- lum per ſe, ne grauitas per ſe ſit in graui immediatum mo uens, tamen cœlum vel pars cœli vt reſpicit hanc grauita tem ſub tanto gradu in hoc graui efficitur eius mouẽs im- mediatum. In his ſtat ſumma viæ noſtræ.

Quãtum ad quartũ aduerte ꝙ ꝓcipui cõtra viam nr̃am ſunt Sco & Grego & Iãdu. Sed argumẽta Iãdu. nõ diſtin guuntur ab argumẽtis ꝓdictoꝝ, ideo conare vt ſcias eorum argumẽta & ſolõnes, & qm̃ Capreo. in. 2. di. 6. q. 1. contra ꝓmam cõcl'onẽ, oĩa ad literã recitat, & Thomiſticæ ſoluit iõ & tu exercere ip̃m, & vide illic, nec tm̃ laboremus ĩ ſcri bẽdo qđ alibi inuenire poteris. Pro nunc ſufficiat tibi ſi ſol uerimus rõnes ſup̃ poſitas in cõcl'one. 1. & 2. ꝓ Cõmen.

Ad ꝓmam igitur & ſecundam dĩ ꝙ qñcũq; lapis mouet̃ motu nãli, mouetur ĩmediate a ſuo gñantẽ etiam ꝙ diſta- ret, vel eſſet corruptum, qm̃ ex quo impreſsit grauitatẽ, ſtante grauitate ſtat mouens virtual'r. & dato ꝙ eſſet corru ptum ſm̃ ſubam, nõ eſt corruptum quo ad virtutem quã impreſsit in mobili. Et qm̃ grauitas non diſtat a graui, ideo quandiu ſtat grauitas, ſtat generans ſimul cum graui. & ſi dicis ꝙ intentio p̃hi in. 7. phyſi. eſt, ꝙ mouens proximum

& motum ſint ſimul ſm ſubam vt declaratum eſt illic.

Rñdetur q ſufficit hãc ſimultatem ſm ſubam ſeruari in pncipio motus. & maxime in motione eſſentiali, voco aũt motionẽ eſſentialem qua trãsfertur mobile a mouente de potẽtia eſſentiali ad actũ, & hæc motio in hoc ppoſito eſt, qñ graue gñatur extra locũ ſuum, & ſtatim genitum mouetur deorſum a gñante remoto ipedimento, & tũc patet q mouẽs & motũ ſunt ſimul ſm ſubam. In oĩ aũt alia motione, qua trãsfertur mobile de potẽtia accidẽtali ad actũ, ſuffic t ſimultas virtualis. Nec plꝰs a?r intendi. & ſic tu intelliges determinationem quam fecimus in lib. 7. in. q. 2.

Ad pmam p ſcđa cõclõne, dico q aqua calefacta habet a gñante q reducatur ad frigiditatem, ita q infrigidans vt quod eſt generans, in aqua aũt ẽt calefacta remanet frigiditas virtualis impſſa in gñone aquæ a gñante quæ ẽ irremouibilis ab aqua cuius virtute reducit ad frigiditatẽ actualẽ, ſic & graue per grauitatem ſibi impreſſam inſeparabilem a graui reducitur a generante ad locum ſuum naturalem.

Ad ſecũdam dico q ad ſeruãdum motum nãlẽ ſufficit eſſe mobili pncipium motus actiuũ vel paſsiuũ, & alterũ ſufficit in aĩatis eſt actiuũ vt quo, in inaĩatis eſt paſsiuũ vt quo. Nam in graui eſt grauitas qua mouetur non a forma ſua ſed a gñante. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint. Tu tñ aduerte q hoc quæſitũ eſt vt pblema, vnde diſputatiuæ vtraque via ſuſtentabilis eſt. Quod ſi volueris ſuſtinere, q imẽdiate moueantur a ſeipſis tu ſolues argumenta in oppoſitum quæ formant a Iandu. & ſolues vt ipſe in. 8 phy in. q. 11. vel vt ſoluit Grego. in. 2. di. 6. q 1. arti. 3. poſt pbõnes oĩum cõclõnum. Textum aũt plbi in. 8. phy. in tex. 29. vbi inquit, & nãq ipſa a ſeipſis &c. expones p diſtõnem Gregi quam pmittit in principio ſolõnum ad argumenta. Cum aũt volueris ſuſtinere viam Thomiſti. ſequeris ſolutiones Capreoli in. 2. diſ. 6. q. 1. contra primam concluſionem.

Qõ. 10. ſi motores orbiũ planetarũ mouent p accñs.

Nõ eſt aũt idem moueri ſm accñs a ſeipſo & ab altero: Ab altero quidẽ. n. ineſt & eorũ quæ ſunt in cœlo quibuſdã principiis, quæcũq ſm plures feruntur motus. tex. 52.

IN HAC.q.aduerte q̄ difficultas ſtat in hoc. Ariſ.dicit in tex.ſ 1.q̄ ſi aliqđ moues imobile mouet p accñs,nō pōt mouere motu æterno,vt patet de aīa mouēte aial,quæ qm̄ mouet p accñs ad motū corpis,ſicut nauta ad motum nauis nō pōt continuæ & ppetuo mouere aial. Si igit motor orbis planetæ,mouetur p accñs vt vř pħs concedere in tex.ſ 2.ergo non mouet orbem ſuum cōtinuæ & ppetuo. Hoc aūt contradicit doctrinæ ſuæ,qm̄ in li. 12.metap.tex. 48.concludit tot ſubſtātias æternas quot motus æterni inter quos prænumerat motus planetarum.ergo &c.

Vt igit hēas reſolōnē hujus quæſiti.ſic pcedendū eſt Primo ponem⁹ oēs modos,qbus poſſum⁹ appħēdere ſubām imālē mouere corpus localr.Secundo declarauimus quot ex his modis acceptat Ariſ.Tertio declarauimus ſi ex mō quo ponit pħs ſubam imālem mouere orbem planetæ,verū eſt eam moueri p accñs. Quarto remouebimus dubiū.

Quātum ad pmū aduerte q̄ poſſumus imaginari ſubām imālem mouere corpus localr.Primo de loco ad alium locum.Scđo circa locū.Si pmo mō,iteꝝ dupl'r. pmo piiciendo corpus motū.Sicut ſortes piicit lapidē.ſcđo vehēdo vel portādo corpus de loco ad locum.Si ſcđo mō,iteꝝ dupl'r. vel ſicut nauta mouet nauē,vel ſicut figulus mouet rotā. nauta quidem ita mouet nauem q̄ nūq̄ deſerit eam,& eſt ſicut mouens intrinſecum.figulus aūt mouens rotam eſt ſicut mouens extrinſecum.nec eſt neceſſe q̄ omnibus partibus immediate adſit.ſed facto impulſu in vna parte girat rota,donec debilitatur impulſus.& iterum impellit &c.

Quātum ad ſcđm aduerte,qm̄ ex doctrina pħi nō dant ſubæ imāles niſi quæ mouēt corpora cœleſtio.ideo nō cōcederet pmum modū.ſ.mouere de loco ad locū qui tñ cōcedit in via Plato.eo q̄ vltra cœlites.ponit demones. Sed de hoc alias.Cōcedit aūt ſcđm.ſ.circa locum.Sed vtrū concederet tā pmum q̄ ſcđm modum mouēdi circa locum eſt dubium.Nam vt videbis in li. 12.meta.in.q 17.eſt vna opinio quæ tenet de mente pħi non repugnare intelligentiæ vniri cœlo nō ſolum vt motor,ſed vt forma. q̄ opionem illic reprobauimus & ſoluimus rōnes eius.ſm iſtos. dice-

retur q̄ ſub a īmālis mouet cœlum vt nauta nauem vt mo tor intrinſecus. vt aīa corpus. Scd̄m aūt opionē cōem. quæ tenet intelligētiam nō vniri cœlo. niſi vt eſt motor & p cō tactum virtualem. dicēdum eſt q̄ motor cœli eſt ſicut figu lus ad rotam. vt mouēs extrinſecum appropriatum. appli cando virtutem ſuam mobili per partem poſt partem.

Quantū ad tertiū aduerte q̄ motorē orbis planete moueri p accn̄s ab alio motore duplr̄ pōt intelligi, p̄mo q̄ mo tus recipiaſ in eo ſubiectiuæ ex eo q̄ mobile ſuū mouetur motu diurno a p̄mo mobili, & ſic trāſferi ab vno vbi ad aliud vbi: ſicut qn̄ nauis differt ab aqua decurrēte ad inferi nauta p accn̄s differt ad inferius, ſcd̄o q̄ motus nō recipiat in eo ſed in orbe ipſius planetæ & dicat motor orbis moueri accidētalr̄ non rōne ſui. ſed rōne orbis cui appropriat, & ſic moueri p accn̄s eſt p denoīatione extrinſecam, ſicut lapidē videri, nā ex eo q̄ viſio recipit ſubiectiuæ nō in lapide ſed in vidēte denoīat lapis viſus. Sic ex eo q̄ orbis planete mouet a motore p̄mi mobilis denoīat extrinſecæ motor orbis planetæ motus p accn̄s, facta hac diſtōne dico in p̄po ſito q̄ ſi intelligētia vniret orbi planetæ vt forma vt tenet opio quā ſupra recitauim⁹, ita q̄ cœlū eſſet veræ & p̄priæ aīatū, moueret p accn̄s p̄mo mō. Rotaret. n. ad rotationem ſui orbis, ſicut vehit nauta aduectionē nauis, quæ vehit ab aqua currēte ad inferius & ſicut mouet aīa de vbi ad vbi ex motu p̄greſsiuo aīalis. Sed quia cœlū nō eſt veræ & p̄priæ aīatum ēt ad mētem p̄hi vt determinauimus in lib. 12 meta. q. 16. vbi ptractauimus viam Cōmē. & Auicē. & . b. Th. ideo nō eſt admittēdum apud p̄hm, intelligētiam quæ mouet orbē planetæ moueri p accn̄s p̄mo modo, & p̄bat rōne ēt ſic, ſi aliqua duo diſtinguūtur ſm ſubſiſtētiam, & non cōtinuantur nec contiguātur adinuicem, nec vnum conſtituitur in eſſe p aliud, nō eſt neceſſe vnum moueri ad motū alterius ita q̄ motus recipiat in eo ſubiectiuæ. Et id patet in nauta qui niſi eſſet contiguus naui aut alicui parti: non moueret ad motū nauis nec in ſe reciperet motum ad inferius. Sed conſtat apud p̄hm orbē planetæ & intelligētiam diſtingui ſm ſubſiſtētiam, cum vtrūq; ſit pfectum ſm nām ſuā

necvnum ſit pars alterius, nec ſint duæ partes cõiũctæ quid vnum, nec intelligentia continuatur nec contiguatur orbi, cum ſit ſine oĩ magnitudine, vt demonſtratur hic, nec ꝯſti tuitur in eſſe p orbem, ad dñam aĩæ aĩalis, ergo, &c. Tenẽ dum eſt ergo, ꝙ moueĩ p accidens ſecũdo modo, ita ꝙ denoĩatur moueri denoĩatione extrinſeca, ſicut diximus de lapide viſo. Sed aduerte ꝙ hoc eſt valde impropriè moueri per accidens, qm̃ motus propriè eſt in eo quod diciĩ moueri, ſiue dicatur moueri per ſe ſiue per accidens.

Quãtum ad quartũ aduerte ꝙ hic modus nõ vĩ valere, quia qua rõne dĩ motor orbis planetæ moueri p accñs denoĩatione extrinſeca, ſicut poterit dici ſphæricus lucidus q̃ tus denoĩatione extrinſeca, eo ꝙ iſta ĩſunt orbi cui approprĩaĩ, hoc aũt eſt abſurdũ dicere. Præterea, cum dicaĩ motor cœli moueri p accñs quia ſuũ mobile moueĩ, & nõ alia rõne, quare nõ põt dici motor p̃mĩ mobilis moueri p acci dẽs ex quo ſuũ mobile moueĩ, ſicut dĩ motor orbis planetæ moueri per accidens, quia orbis planetæ mouetur.

Ad p̃mum dĩ ꝙ nõ eſt eadem rõ, quia motus ꝓprius orbis planetæ qui eſt effectus ſui motoris appropriati, & motus diurnus quo moueĩ ad motum p̃mi mobilis, ſunt eiuſdem gñis, quia vterq; eſt motus ſphæricus. Alia aũt accñtia orbis planetæ, vt figura q̃titas lux, non ſunt effectus actiuæ ab ipſo motore appropriato ꝓducti, ſed a p̃mo rerum oĩum p̃ncipio. vt determinatum eſt in lib. 12. metap. q. 28. ideo cõueniẽtius attribuitur ei motus p accñs rõne ſui mobilis q̃ cætera accñtia. Præterea. Quia hmõi accñtia repugnant nãæ incorporeæ, motus aũt ſaltẽ p accñs non repugnat rei incorporeæ, non conuenit aĩæ etiam intellectiuæ, quæ eſt motiua in homine, ideo non eſt ſimilis ratio.

Ad ſecũdum dĩ, ꝙ rõ diſſĩlitudinis ſtat in hoc, quia motor cuius mobile nõ moueĩ alio motu eſt pfectior motore cuius mobile moueĩ alio motu, vltra motũ quo moueĩ a ſuo appropriato motore. & vt ſic motor orbis planetæ eſt minus nobilis q̃ motor p̃mi mobilis & rõne minoris nobilitatis attribuiĩ ei aliquo mõ ꝯdõ motoꝝ in his inferiorib⁹ aĩatis. i. aĩaꝝ quæ moueĩ p accñs, licet vt diximus, moueri

ꝑ accidẽs verificetur equiuoce de aĩa & de intelligẽtia mo-
uente orbẽ planetæ. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Q ő. 11. ſi motus localis eſt prior alias motibus.

Tribus aũt exiſtentibus motibus &c. neceſſarium eſt hunc. ſ. motum localem eſſe primum. Tex. 55.

IN HAC. q. aduerte ꝙ non habemus cõparare motũ localem ad oẽm aliam mutationem ſiue ſit motus ꝓpriæ dictus ſiue non, ſed ad alias ſpẽs motus ꝓprie dicti. Nã ſi cõparemus motum localem ad gñonem reſpectu eiuſdẽ ſm numeꝝ patet ꝙ gño eſt prior & tpe & p̃fectione, ꝙ̃ motus localis. Nam prius gñatur ſortes ꝙ̃ moueatur localr, & terminus gñonis in ſorte eſt perfectior, cum ſit ſuba, quam terminus motus localis qui eſt accidens. Intentio igit pħi eſt comparare motum localem ad alios motus proprie dictos, & ſic ꝓcedẽdum eſt, primo ponentur diſtõnes neceſſariæ huic quæſito, ſecundo concluſiones reſponſiuæ.

Quãtum ad p̃mum ſit hæc p̃ma diſtõ. Motus localis põt intelligi eſſe prior aliis tribus modis, p̃mo ſm ꝯñam. Dr autem aliquid prius ſm ꝯñam, qñ ab eo non cõuertitur ꝯña, & eſt illud quod põt eſſe ſine aliis, ſed non alia ſine eo, ſic duo ſunt priora ſm ꝯñam quam tria. Nam bene ſequitur, tria ſunt, ergo duo ſunt, ſed non conuertitur vt patet, ſecundo ſm tps, & eſt illud quod cõparatum alteri eſt in reꝝ nã, altero non exiſtẽte. Sic cã agens ꝑ motum, eſt prior tẽpore ſuo effectu. tertio ſm p̃fectionem, & hoc mõ eſſe p̃us eſt idẽ quod magis p̃fectũ & nobilius, vt actus eſt hoc mõ prior potentia, vt declaratum eſt in lib. 9. metaphy.

Secunda diſtõ ſit hæc Motus localis poteſt cõparari aliis motibus quo ad triplicem prioritatem dictam duobus modis, primo vt conſiderantur in eodem ſubiecto, puta comparando motum localem in Socrate, ad alterationem & augmentum in Socrate, ſecundo reſpectu diuerſorum ſubiectorum puta comparando motum localem in cœlo, ad alterationem & augmentum in his inferioribus.

Quãtum ad ſcđm ſit hæc p̃ma concļo rñſiua. Motus localis cõparatus aliis motibus reſpectu diuerſoꝝ ſubiectoꝝ, puta motus cœli cõparatus allis motibus rerum inferioꝝ

eſt prior illis. 1. &. 2. 3. modo prioritatis. Quod ſi prior primo modo ꝓbatur. Motus cœli non pendet a motibus rerum inferioꝝ, ſed ecōuerſo, qm̄ vt determinauimus in lib. 12. meta q. 13. cōtra Durādum & Paulū Sonc. Si cœlum non moueretur, nō eſſet in inferioribus alteratio nec gñō nec motus localis. Hæc ēt ꝯñtia valet. Si motus inferiores ſunt, motus cœli eſt. Sed non ecōuerſo. Nam bene ſequit. Si ſortes alterat, cœlū mouet. ſed nō ſequit. Si cœlū mouetur. Sortes alterat, quia ſorte ſortes nō eſt. Qđ aūt ſit prior tpe ꝓbat. Quia ꝑpetuū eſt ṗus tpe ſiue duratione nō ꝑpetuo. Sed motus cœlis eſt ꝑpetuus ſm pħm, vel pōt eſſe ꝑpetuus ſm veritatem, & nullus alius motus vnus numero pōt eſſe ꝑpetuus, ergo &c. Maior patet. Minor aūt quo ad ṗmam partē ꝓbat infra in tex. 73. quo ad ſcđam partē ꝓbatur in tex 62. de alteratione, & augmēto & decremēto & gñone & corruptione, & in tex. 64. ꝓbat de motu locali recto, & tu hoꝝ oīum ꝓbōnes videre poteris ī litera pħi. Qđ vero ſit ṗor ſm ꝑfectionem ꝓbatur, quia nullo mō ledit nec imperficit quo ad eſſe ſubale nec quo ad eſſe accidētale mobile cui ineſt. alii aūt motus vt alteratio & augmētū imperficiunt id cui inſunt, ergo ṗor eſt ſm ꝑfectionem. Cōtra nota. Añs aūt ꝓbatur, nā ꝑ motum localem nō videmus cœlū imperfici nec debilitari, nec corrūpi nec diſpōi ad corruptionem, ꝑ alios aūt motus res inferiores aut corrumpuntur aut diſponuntur ad corruptionem, nam aqua pōt tantum calefieri ꝙ corrumpitur, & aer tantum augeri per rarefactionem ꝙ corrumpitur, ergo &c.

Scđa cōcl'o. Motus localis cōparatus ad alios mot⁹ reſpectu eiuſdē ſubiecti numero, eſt poſterior ſm ꝯñtiam & ſm tp̄s, ſed ṗor ſm ꝑfectionē, ꝓbat, nā ſumpto ſorte, alii motus pñt eſſe in eo ſine motu locali & ṗcipue motu ꝓceſsiuo & nō econuerſo. Patet. n. ꝙ ſortes ṗus nutrit, & ṗus auget ad tātā q̄titatē. Anteq̄ moueat motu ꝓceſsiuo ergo iſti motus nō pēdent in ſorte a motu ꝓceſsiuo, ſed bene ecōuerſo, ergo &c. Silr patet ꝙ eſt poſterior tpe qm̄ ꝑ aliquo tpe puta ꝑ. 1. anno dat in ſorte alteratio ꝑ nutritionem, & dat augmētum, & nundum dat in eo motus localis ꝓceſsiuus,

Qđ aũt ſit prior ſm pfectionem ꝓbatur qm̃ aliis motibus diſponit ſortes ad nõ eſſe, & pcipuæ alteratione, motus autem localis nõ tranſmutat rei ſubam, qm̃ non eſt motus ad formam, ſed ad locum, qui nõ recipit ſubiectiue in locato, ſed eſt in locãte, vt declaratum eſt i. 4. li. phy. in. q. 13. Præterea. In iſtis inferioribus poſteriora ſm gñonem ſunt ꝑora ſm perfectionem, quia via naturæ eſt ꝓcedere ab impfecto ad perfectum, ſed vt diximus, motus localis ꝓceſsiu' in ſorte eſt poſterior generatione aliis motibus ergo &c. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Q. õ. 12. ſi motus localis reflexus põt eſſe continuus.

Quod aũt quod fertur ſm rectum & finitum non feraſ continue, manifeſtum eſt. Re flectitur. n. Reflexum autem ſm rectum per contrarios mouetur motus. Tex. 64.

IN hac. q. aduerte ꝙ ſtat difficultas in hoc. ſi motus reflexus non eſt continuus ſed neceſſario cadit quies media ĩ pũcto reflexionis, ſequitur ꝙ graue ſurſum exiſtens, & non ꝓhibitũ ab aliquo detinẽte quieſceret ſurſum, qđ eſt cõtra nãm grauis. Cõtra ꝓbaſ, ꝓiciaſ, ꝓiciaſ lapis ſurſum & a ſurſum deſcẽdat deorſum. Quæro vtrum inter motũ lapidis ſurſum, & motũ deorſum detur quies aut nõ, ſi nõ. ergo motus reflexus eſt cõtinuus, ſi ſic, ergo graue exiſtẽs ſurſum & a nullo ꝓhibitum, nõ moueſ deorſum, aliter ſimul quieſceret & moueret, & ſi dicas, ꝙ ab aliquo detineſ, tu nõ poteris aſsignare illud niſi dicas aerẽ. Qđ tñ nõ eſt verum, qm̃ ſi nõ potuit ꝓhibere lapidẽ quin aſcẽderet violẽter, minus potuit ꝓhibere quin deſcẽderet nãlr. Præterea, ſi lapis ſurſum ꝓiectus obuiaret molari deſcẽdẽti, certũ eſt ꝙ ꝓ nullo tpe poſſet obſtare molari, quin ꝯtinue & ſine quete media deſcẽderet, ſi molaris obuiat' a lapide ſine quiete deſcẽdit ergo & lapis ſine quiete media reflectiſ deorſum, quia ſtultum eſt dicere molarem grauiſsimum ſuperponi in aere lapidi paruo & non mouere ipſum deorſum, ergo neceſſe eſt dicere motũ reflexũ eſſe cõtinuum, qñ in pũcto reflexionis nõ daſ aliqđ detinens mobile. Tũc. n. conſtat dari quietem inter ꝑmum & ſecundum motum, vt ſi ſortes mittat pillam ad manum Platonis, & Plato per morulam

retineat eam, deinde remittat ad manum fortis.

Hæc quæſtio eſt difficilis propter rationes factas, & propter rationes quas inendit pbs, quæ ſunt iſte.

Prima eſt, ſi motus reflexus eſt cõtinuus, ſequitur ꝙ idẽ mobile mouetur ſimul contrariis motibus, qđ eſt impoſſe, & contra naturam cõtrariorum, quæ ſunt eidẽ ſimul incõpoſſia ex.4. &.10.meta. Contra ꝓbatur facta prius hac ſuppõne, ſi mobile moueſ motu cõtinuo a termino ad terminum, vex eſt dicere ꝙ moueſ ad illum terminum ꝑ totum tp̃s mẽſurãs motum illum cõtinuum, nõ ſolum qñ ꝑpinquat termino, ſed ẽt a p̃ncipio motus. Nam ſi motu cõtinuo equitatẽ ex Frãcia Romã. vex eſſet dicere ſtatim ꝙ incepiſſem equitare, vado Romã. Hoc ſuppoſito arguo ſic ſi lapis ꝓiectus a deorſum ſurſum, & ꝑ reflexionem a ſurſum deorſum moueſ motu ꝯtinuo, tũc ꝑ ſuppõnem factã ꝑ totum tp̃s mẽſurãs illum motum ꝯtinuum moueſ deorſum. Sed anteq̃ reflecteretur mouebatur ſurſum vt patet, ergo mouebaſ motu ſurſum, & motu deorſum, qui ſunt contrarii cum ſint ad terminos contrarios, ergo &c.

Secunda eſt talis, mobile in motu reflexo accedit ad vnũ terminum numero, & ab eo recedit vt patet ad ſenſum, ita ꝙ vtitur termino vt actu fine, & actu principio motus. Tunc quæro, aut eodem inſtãti accedit & recedit, aut vno inſtãti accedit & alio recedit, nõ primo quia oppoſita actu eſſent ſimul in eodem, ergo ſecundo. Sed inter duo inſtantia daſ tp̃s in quo nec accedit nec recedit, ergo in illo quieſcit, ergo in motu reflexo de neceſsitate cadit quies media, & ſic non poteſt eſſe continuus. Vides ergo ꝙ pro vtraq; parte rationes ſunt multum apparentes.

Vt igitur reſoluamus quæſitum modo quo poſſumus ſic ꝓcedendum eſt. Prima recitabitur vna opinio, q̃ nõ credo veram. Secundo ponetur opinio quæ vr̃ rõnabilior, & per eam manifeſtabitur, qũo rões ꝓ vtraq; parte poſſunt ſaluari. Tertio recitabitur quædam noua opinio, quæ vtiq; diſputatiue ſuſtentari poteſt, ſed non ſaluat poſitionẽ Ariſ. In litera, nec eſt acceptanda in via Thomiſtica.

Quantum ad p̃mum aduerte ꝙ eſt vna opĩo quæ attribuitur

buitur Egidio in.8.phyſi in expóne tex.65.vbi quærit, ſi inter duos motus contrarios eſt dare quietem mediã. Iſte diſtinguens ſic dicit. Aliquid moueri motibus cõtrariis ſine quiete media, põt intelligi dupl̃r, vel motu ꝓprio & ꝑ ſe, vel motu alterius & per accñs. Motu ꝓprio & ꝑ ſe non contingit. Motu aũt alterius & per accñs non inconuenit. Vt ſi pilla proiiciatur in terram, & ex vi proiectionis eleuetur in altum, priuſquam moueatur motu ſurſum contrario motui proiectionis deorſum quieſcit in terra. Sed ſi terra in illo inſtanti in quo pilla attingit eam aſcenderet, non eſt dubium ꝙ terra aſcendens eleuaret pillam, & tunc pilla ſine quiete aſcenderet, ſed hoc eſſet ꝑ accñs. Nam pilla ꝑ ſe quieſceret in terra. per accñs aũt moueretur mota terra. Nõ eſt igiť inconueniens aliquid moueri motu ꝯtrario nõ per ſe ſed per accñs, vel non motu proprio ſed alterius, ex hac diſtinctione dicit Egidius ꝙ rõnes pbi ꝯcludunt de primo ſenſu. & de eo intendit. Non aũt intendit in ſc̄do ſenſu, nec in eo rõnes adductę ab Ariſt. cõcludunt.

Sed hæc opinio non põt ſtare ex eo ꝙ concedit non eſſe inconueniens motus contrarios poſſe ſimul ineſſe eidẽ per accñs tñ. Nam ſi motus contrarii poſſunt ſimul ineſſe eidẽ per accñs, eadem rõne duo contraria intẽſa & perfecta poterunt ineſſe eidem per accñs, & ſic idem poterit eſſe caliдiſsimum & frigidiſsimum per accñs, quod repugnat ſenſui. Et ſicut duo contraria intenſa ſine contrarietate perfecta non poſſunt ſimul eſſe, ſic nec motus ſurſum & motus deorſum, eo ꝙ ſicut ſurſum & deorſum ſunt dñæ locales contrariæ ꝯtrarietate perfecta, ſic & motus ſurſum & motus deorſum, & ideo niſi inueniatur alia diſtinctio, videntur rõnes philoſophi ſtare in robore ſuo.

Quantum ad ſecundum aduerte ꝙ motus reflexus põt dupl̃r fieri. Primo qñ mobile ex ſui nã reflectitur a termino quem prius attigerat. & non rõne nec impetu fortioris mobilis obuiantis, vt qñ Sortes ꝓijcit ſurſum ĩ aerẽ lapidẽ qui aſcẽdit donec ceſſat impetus ꝓiicientis, & tũc ex ſui nã quia grauis reflectiť deorſum. Sc̄do qñ ſtãte adhuc imp etu proiicientis mobile dũ moueť obuiat mobili fortiori, cu-

ius impetu cogiť reflecti, ita q̄ niſi obuiaret adhuc vltra ꝓcederet vt qñ lapis proiiciť ſurſum, & dũ aſcendit antequã deueniat ad vbi determinatũ ex impetu proiicientis, præuenitur ab alio mobili grauiori deſcendente cuius cõtactu repercutiť inferius. Ex hac diſtinctione dico q̄ rõnes philoſophi ꝯcludunt in primo ſenſu ſed nõ in ſecũdo, quia obuians fortius impedit quietẽ mediã, & ibi nõ eſt proprie acceſſus & receſſus ab eodẽ termino, ſed potius impedimentum acceſſus Aliter aũt ꝯtingit in primo ſenſu, in q̄ rationes pħi ſunt efficaciſsime. Rõ aũt ſecunda in oppoſitũ concludit pro ſcđo ſenſu. Ad primã aũt dicendũ, q̄ eſt aliquod prohibẽs, quod nõ eſt generãs: nec aer natura talis mobilis, ſed nã & rõ motus reflexi in primo ſenſu. Q̃m de eius rõne eſt q̄ ſit acceſſus & receſſus actu ab eodẽ vbi hæc aũt non pñt eſſe in eodem inſtanti, quare &c.

Sed contra determinationem factam arguitur & probatur q̄ tam in primo ſenſu q̃ in ſecundo cadit quies media in motu reflexo. & arguitur ſic. Oẽ quod nunc mouetur aliquo motu, quo motu non mouebať prius quieſcebat ab illo motu. Hæc eſt ꝑ ſe nota, q̃m ſi nunc moueť motu A, & ante hoc nunc nõ mouebatur motu A, & erat mobile motu A, quieſcebat a motu A. Tunc vltra, ponamus q̄ faba ſurſum proiecta obuians molari deſcẽdat claꝝ eſt q̄ deſcendens mouetur deorſum & prius. ſ. ante obuiationem nõ mouebať deorſum, ergo quieſcebat quiete oppoſita motui deorſum. Sed hæc quies non eſt niſi quies in vbi ſurſum, ergo aliq̃n quieſcebat in vbi ſurſum, & ſic in motu reflexo etiam ſecundo modo datur quies.

Ad hoc dicitur q̄ prima propõ põt eſſe vera & falſa. vera quidem ſi illud quod nunc moueť &c. non impediť vel non prohibetur quieſcere quiete oppoſita illi motui ꝑ aliquod prædominans & obtinens ſuper illud quod moueť, & in hoc ſenſu procedit probatio eiuſdẽ propoſitionis. Eſt aũt falſa. Si illud quod moueť prohibetur quieſcere a prædominante cui obuiat. Quare &c. Sic occurrit dicendum. Qui aũt melios inuenerit, melius ſoluet. Nam vt præmiſsi quæſitum hoc eſt valde difficile.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ aliqui moderni tenent philoſophum ſufficienter probare motum localē reflexū nō poſſe eſſe continuum perpetuum, eo ꝙ eſt inter terminos contrarios & per eādem lineā. Sed non efficaciter probat eius diſcontinuitatē per quietem mediam. Dicunt.n. ꝙ qn̄ lapis ꝓiicit̃ ſurſum aſcēdit. v g. ꝑ tp̄s A vſq; ad vltimū inſtans excluſiue tpis A. Et in inſtāti vltimo incipit deſcendere & ſic nō eſt neceſſe ꝙ pro aliquo tpe quieſcat, qm̄ inter tp̄s A & ſuū vltimū inſtans nō dat̃ tp̄s mediū. Sicut dat̃ inter inſtans & inſtās, plb̄s aūt opinatur ꝙ in vno inſtanti vltimo tpis menſurantis aſcenſum terminet̃ aſcenſus, & in primo inſtāti temporis ſequentis incipiat deſcenſus quod non eſt neceſſe. Sicut non eſt neceſſe ꝙ alteratio præcedens gn̄onem ſubalem terminetur in vltimo inſtāti tēporis mēſurantis alterationē, & in alio inſtanti ſit introductio formæ ſubſtantialis. Sed alteratio durat in toto tpe mēſurante alterationem, & gn̄o ſubalis eſt in vltimo inſtanti illius tpis, & ſic non cadit tp̄s inter alterationem & gn̄onē ſubſtantialem. Sed hæc opinio quātum valeat tu cōſidera ego enim reputo hoc quæſitum problema neutrum. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 13. ſi motus circularis pōt eſſe perpetuus.

Quare nihil prohibet moueri continue & nullo tempore deficere. Tex. 73.

IN hac qōne aduerte ꝙ ſtat difficultas in hoc, ſi pōt eſſe perpetuus pōt eſſe infinitus. Implicat.n. ꝙ ſit finitus & terminatus, & ſit perpetuus, ſed non pōt eſſe infinitus, qm̄ vt probatū eſt in lib 6. tex. 39. motus localis conſequit̃ magnitudinem quo ad diuiſionem. Sed nulla magnitudo mota circulr̄ eſt infinita, vt probatur in. 1. cœli, ergo nullus mot⁹ circularis eſt infinit⁹. Vt igit̃ reſoluam⁹ p̄ſens quæſitū aduerte ꝙ ſub triplici titulo pōt ꝑtractari. Primo ſi pōt eſſe perpetuus. Scd̄o ſi de facto eſt perpetuus. Tertio ſi neceſſario ē perpetuus, ita ꝙ non poſsit nō eē perpetuus.

Quātū ad primū aduerte ꝙ Ariſt. in tex. 73. efficaciter probat eſſe poſe motū circularem eſſe perpetuū, nec eſt neceſſe formare hic rōnes ſuas. Sed tu vide vt deducit eas B.

Tho. & iam formatas hēs in epitomate in. 8. li. phy. ī tract. 3. in cap. 4. vide illic, & in hac cōclōne nullus dubitat qa eſt in ſe vera & eſt ad mentem philoſophi. vnde dicit in tex. 73. Nullum. n. impoſe contingit, quaſi ſic arguat. Ex conti nuitate & perpetuitate motus circularis nullum ſequiꝛ im poſe. ergo eſt poſe.

Quātum ad ſecundum aduerte ꝙ licet rōnes pħi videan tur concludere poſsibilitatē perpetuitatis motus circularis & non vltra tñ intētio pħi eſt ꝙ de facto ſit ꝯtinuus & per petuus eo ꝙ doctrina ſua vt declaratū eſt in li. 3. phy. tex. 32. in perpetuis nō differt poſſe & eſſe. Præterea pħs docuit ꝙ motus circularis nō hēt ꝯtrariū, & ꝙ inter vnā circulationē cœleſtē & aliā nō cadit tp̄s mediū, & ex his duobus putauit nō ſolū de poſsibili ſed de facto motū circularē in cœlo eſſe cōtinuum perpetuū, & intēdit ſic arguere. Quicūq; motus pōt ꝯtinuari in perpetuū ſi nō ꝯtinuaꝛ hoc eſt quia incidit tp̄s mediū. Sed cū vna circulatio cœli ꝯtinuetur cū alia eo ꝙ idē punctū in oriente eſt finis præcedentis & principium ſequentis non cadit tp̄s medium ergo nō ſolum pōt ſed de facto continuatur in perpetuum.

Sed aduerte ꝙ hæc rō non cōcludit niſi actualē continuitatem motus circularis quādiu durat eo ꝙ circulatio conti nuatur circulationis. ſed non concludit perpetuitatē circulationum. niſi ſupponendo non dari primā nec vltimā cir culationē, quod Theologus non admittit.

Quātum ad tertium aduerte ꝙ Com. in li. 8. phyſi. com men. 76. tenet de mente philoſophi motū circularē, in cœ lo nō ſolū eſſe poſe ꝙ ſit cōtinuus perpetuus ſed ſit neceſſa rium ſic eſſe vnde inquit. & exiſtimaꝛ ꝙ iſta cā q̄ dedit hic Ariſt. non ſolum mō dat ꝙ ſit poſe motū circularē eē perpetuum, immo ꝙ ſit neceſſarium. Sic igiꝛ debet intelligi locus, iſte, hæc Commē. & Iandu. volens) ſuſtinere dictū Cōmen. in. 8. phyſi. in. q. 18. dicit ſic poſſe intelligi, ſi mot⁹ circularis terminareꝛ oporteret ipſum terminari ad aliqd determinatū vbi. Sed hoc nō oportet, quia cū quodlibet vbi qd acqriꝛ in mobili circulari ꝑ ſuū motū ſit ei naturale, nō eſt maior rō de vno vbi q̄ de alio. Non autē ſic eſt de motu

recto. Nam motus rectus naturalis incipit ab vbi non naturali & terminatur in vbi naturali, & ideo cum mobile ad illud peruenerit quieſcit in eo.

Vel põt ſic intelligi. In omni motu terminato neceſſe eſt vt terminus ad quẽ ſit actu diſtinctus a termino a quo. Sed in motu circulari nõ eſt ſic, immo ſunt vnum & idẽ. vt circulatio ſolis incipit ab oriente, & terminatur ad orientẽ. ergo neceſſe eſt motum circularem eſſe perpetuum.

Sed iſte rõnes non concludunt, qm̃ quo ad primã Theologus negabit minorem, ad probõnẽ dicet ꝙ licet quodlibet vbi ſit naturale mobili moto circulr inqtum ſic mobili, tñ non inconuenit ex parte primi mouentis per intellm & voluntatem determinari ſibi vnũ vbi a quo incipiat prima circulatio & ad ꝙ terminet vltima circulatio, & ſic ex parte primi mouentis nõ eſt eadẽ rõ de quolibet vbi, ſecus aũt eſſet ſi primũ mouens moueret mere naturaliter & nõ per intellm. Nã in illo caſu rõ concluderet.

Ad ſecundam negaret maiorẽ, qm̃ ex illa non infert neceſſario perpetuitas motus circularis, ſed cõtinuitas in circulationibus quãdiu durant. & non aliud.

Ad obiectionẽ factã ꝓ principio quæſiti dico ꝙ ꝯcludit motum circularem nõ eſſe infinitum ex parte mobilis qm̃ non datur mobile infinitũ actu, ſed non cõcludit de infinito per reiterationẽ, in quo ſenſu probat pħs motũ circularem poſſe eſſe infinitum. Non .n. incõuenit mobile ſphæricũ finitũ ĩfinities circũuolui. Hæc de pñti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 14. ſi mouens potentiæ finite põt mouere per tempus infinitum.

Impoſſe eſt aliquod finitum mouere ſecundum infinitum tempus. Tex. 78.

IN hac qõne aduerte ꝙ ſtat difficultas in hoc. Corpus cœli eſt finite virtutis, quia in magnitudine finita nõ põt eſſe virtus infinita vt demonſtrat pħs in hoc lib. in te. 79. probatũ eſt aũt in. 1. cœli, ꝙ cœlum eſt corpus finitum, & tñ ſm pħm in. 2. de gñone tex. 55. & in hoc li. tex. 53. cœlũ mouet inferiora tpe infinito ꝑ gñonẽ ꝑpetuã, ergo &c.

Præterea. Mouẽs potens ſemꝑ eſſe, põt ſemper moue-

re,quia ſi pôt ſemper eſſe pôt ſemper hr̄e virtutem mouendi,ergo qua rône pôt mouere per.x. annos pôt mouere per centum & mille,& ſic in infinitum. Sed aliquod mouens finitum puta intelligentia Saturni pôt ſemper eſſe cũ ſit incorruptibilis & immaterialis vt probaṫ in.12.meta.in tex.30.ergo poteſt ſemper & tempore infinito mouere, & de facto mouet ſecundum philoſophum.

Pro reſolutione pñtis quæſiti aduerte ꝙ nolo immorari ad formãdum rõnem qua probat pħs in tex.78.nullum mouens finitum.i.potentiæ finite poſſe mouere tpe infinito . Hanc.n.deducit B Tho.& in epitomate nr̄o in lib.8. phyſi.in tract.4.in cap.2.videbis formatã.Sed volo immorari ad declarandũ in q̊ ſenſu intelligat pħs hanc eſſe verã. nullũ finitũ pôt mouere ſm infinitũ tp̄s.Nã primo aſpectu vr̄ falſa vt probãt obiectiones poſite in principio quæſiti.

Tu igiṫ aduerte ꝙ hic inueniuntur tres modi interprætandi concluſionem præpoſitam.

Primus eſt quorundam dicentium ꝙ intentio philoſophi in dicta conclõne eſt hæc.Mouens finite potentiæ non pôt mouere tpe infinito vno motu numero perpetuo , nõ inconuenit autem ꝙ moueat tpe infinito motu perpetuo vno ſm ſpẽm vel ſm genus,& ex hoc dicunt ad obiectionem factam de cœlo.ꝙ nõ mouet inferiora motu vno numero perpetuo quia motus vnus numero eſt vnius mobilis numero ex lib.5.phyſi.Sed in inferioribus non eſt dabile vnum mobile numero durans tempore infinito ex.2. de gñone tex.34.Mouet aũt motu vno ſecũdum ſpeciem tempore infinito , puta cauſans perpetuam generationem hominis aut equi &c.

Sed hic modus dicendi non ſaluat intentionem philoſophi.nã intelligẽtia ſolis vt dictũ eſt in principio quæſiti eſt virtutis finite vt declaratum eſt in lib.12. meta. in.q.21.& tñ ſm philoſophum mouet orbẽ ſolis,motu vno numero tpe infinito ergo &c.Præterea.Rõ philoſophi adducta pro cõclõne ita concludit de vno motu numero ſicut de vno ſpẽ ſiue genere & econuerſo . Sic.n.intendit pħs arguere. Tp̄s conſtans ex partibus finitis equalibus eſt finitum , qm̄

repuguat partes cōponentes eē finitas & totū reſultare infinitū. Sed tp̄s in q̊ finitū mouens mouet ꝯſtat ex partibꝰ finitis equalibꝰ qm̄ cuilibet parti motoris & mobilis corrn̄det aliqua pars tpis in qua mouet ꝑ determinatū ſignū magnitudinis, & partibus equalibus motoris & mobilis corrn̄dēt partes tpis equales, cū igiť partes mouētis finiti equales, & partes mobilis finiti equales ſint finite, ſequiť ꝙ partes temporis equales in q̊ mouet mouens finitū ſint finite, & ſic ſequiť ꝙ tp̄s in quo mouet mouēs finitū non pōt eſſe infinitū ſiue moueat motu vno ſm̄ numeꝝ ſiue ſm̄ ſpeciem.

Secundus modus dicendi eſt eoꝝ qui dicūt ꝙ intētio philoſophi eſt hæc, nullum mouens finitū pōt mouere ꝑ tempus infinitū ſi ſit prima cā infiniti ſiue perpetui motus, ſecus aūt. n. ſi ſit cā ſecundaria accipiens virtutē mouendi a prima infinita, nā tunc non incōuenit ꝙ moueat tpe infinito ꝑ reiterationem & ſic intelligentia finite potentiæ accipiens virtutē mouendi a primo motore infinite potentiæ, pōt mouere orbē ſuum tpe infinito, & cœlū motū ab intelligētia mouere inferiora tpe infinito, quia nec intelligentia nec cœlum ſunt cā prima huius motus infiniti per reiterationē, & hūc modū dicendi vr̄ approbare B. Tho. in vltimo ſolonis qōnis mote in tex. 78. ſic n. dicit. Ad hoc ꝙ aliquid ſit cā motus infiniti per reiterationē, nō oportet ꝙ habeat virtutē infinitū, ſed ſufficit ſi hēt virtutē immobilem finitā, quia ſemꝑ manente eadem virtute poterit reiterare eūdem effectū. Sicut ſol hēt virtutē finitā, & tn̄ poſſet mouere inferiora elēta tpe infinito ſi motus eius eſſet ſempiternus ſm̄ poſitionem Ariſto. Non. n. eſt prima cā infinitatis motus, ſed quaſi ab alio mota ad mouendum tpe infinito ſm̄ poſitionem prædictam hoc B. Tho.

Sed aduerte ꝙ hic modus dicendi non placet aliquibꝰ ſequētibus viam Com̄ quia dicunt ꝙ rō pħi qua ꝓbat nullū finitū poſſe mouere tpe infinito vr̄ ꝯcludere de omni mouēte finito ſiue ſit prima cā motus ſiue non, fundauit. n. ſe pħs ſuper hāc propoſitionē ꝙ cū mouens finitū mouet aliquod mobile ꝑ aliquod tp̄s, pars mouentis mouet partem mobilis in minori tpe ꝑ determinatū ſignū magnitudinis

ſiue ſpacii in quo vel circa ꝙ fit motus, & hoc vr̄ eē verum de quolibet mouente finito, ſiue ſit prima cā mot⁹ ſiue nō.

Sed iſti decipiunt qm̄ intētio philoſophi eſt loqui de mouente finito quod ſit prima cā motus & non alr̄. Cuius ſignū eſt ꝙ infra in tex. 86. probans primū mouens eſſe virtutis infinitæ, fundat ſe ſuper ꝯclōnē hic demōſtratam. ſ. ꝙ nullū mouens finitū pōt mouere tp̄e infinito. Sed primum mouens mouet tp̄e infinito, ergo non eſt mouens finitū. i. virtutis finitæ. Conſtat aūt ꝙ primū mouens eſt cā prima motus infiniti. Et ideo qñ phs probat motum infinitū non poſſe eſſe a mouente finito intendit de mouente ꝙ eſt prima cā motus infiniti. Nam bene notum erat pho, potentiā finitā incorruptibilē inalterabilē, non informantē aliquod corpus, accipientem virtutē mouendi a primo infinito ſm̄ potentiam, poſſe mouere tp̄e infinito, ſicut cōcluſit in. 12. metaphy. in tex. 48. de motorib⁹ applicatis immediate orbibus cœleſtibus, & dato ꝙ illa propō philoſophi ſup quā ſe fundauit de diuiſione mouentis poſſet applicari cuilibet mouenti, tñ intētio philoſophi erat loqui de cā prima motus qm̄, hic ponebat fundamenta ad probandum infinitatē primi motoris, & non alterius.

Tertius modus dicendi eſt etiam B. Tho. in ſolōne qōnis mote in expōne tex. 78. ibi. Ad huius aūt dubōnis ſolōnem &c. Verū quia hanc ſolōnē q̄ reputamus ad mentē philoſophi aliqui cōmentiſtæ præſumunt impugnare ideo defenſaui eam in li. 12. met. in. q. 20. & eſt prima rō, qua probatur contra Cōmen. primum mouens ſm̄ Ariſto. eſſe infinitum in vigore, vide tu illic, ne idē replicemus.

Ad obiectiones poſitas in principio quæſiti patet ſolō, concludunt. n. ꝙ mouens finitū incorruptibile, ꝙ nō eſt prima cauſa motus infiniti pōt mouere tp̄e infinito in virtute tñ motoris īfiniti. Sed vt dixim⁹ philoſophus intēdi ꝙ nullū mouens finitū eſt mouens tp̄e infinito, vt prima cā motus infiniti. Hæc de p̄ſenti quæſito dicta ſint.

Qō. 15. ſi in magnitudine finita poteſt eſſe virtus infinita.

Quod aūt infinita magnitudine nō ꝯtingat eſſe potētiam infinitam ex his manifeſtum eſt. Tex. 79.

IN hac.q.aduerte ꝙ ſtat difficultas in hoc, ſicut qđ habet potentiam mouendi per tp̄e infinitum eſt virtutis infinitæ quia vt concluſum eſt in q p̄cedenti, nulla potētia finita poteſt mouere p tp̄s infinitum, ita ꝙ habet potētiam eſſendi per tp̄s infinitum vr̄ eſſe potētiæ infinitæ. Sed corpus cœli cū ſit incorruptibile habet potentiam eſſendi per tp̄s infinitū ſicut & potentiā mouendi inferiora cum eius motus ſit æternus ſm philoſophum & poſſit eſſe ſm veritatē, ergo cœlū eſt potentiæ infinitæ. Conſtat aūt ꝙ eſt magnitudo finita, ergo in magnitudine finita poteſt eſſe potentia infinita.

Pro reſol̄one huius quæſiti, aduerte ꝙ nō eſt immorandum informando rōnē philoſophi pro hac cōcl̄one negatiua. In magnitudine finita nō pōt eſſe virtus infinita. Nam B. Tho. clare deducit eā & iā hēs reſolutā ī epitoma. ī li. 8. phy. in tra. 4. in c. 2. Sed cōſiderandū eſt, ſi rō ipſa cōcludat intentū, & vr̄ ꝙ nō, quia vt arguit Cōmē. in com. 79. ſi rō philoſophi ꝯcludit, nō ſolū ꝯcludit ꝙ virtꝰ infinita nō ſit in magnitudine, ſed ꝙ nec ſit i reꝝ nā extra magnitudinem. Probat.n. pħs virtutē infinitā nō eſſe in magnitudine quia moueret in nō tpe vel ī tp̄e equali mouerēt potētia infinita & finita, quoꝝ vtrūq; eſt impoſ̄e. Sed inquit Com̄. Dicet .n. aliquis, vt quid Ariſt. dicit ꝯn̄s eſſe ſi potētia corporea habet actionē infinitā ipſam agere nō in tp̄e, & non eſſe ꝯn̄s, ſi actio infinita ſit potētiæ nō corp̄e ꝙ agat non in tp̄e. Quaſi dicat, cū potentia incorporea ſit magis libera & vigoroſa, ſi eſt virtutis infinitæ ita aget in non tp̄e ſicut virtus infinita ſi eſſet in magnitudine. Cū igitur repugnet dari motum in inſtāti ſequiť ꝙ non dať virtꝰ infinita ī magnitudine nec extra magnitudinē, & ſic primū mouēs incorporeū nō eſt virtutis infinitæ, cuius oppoſitū dicit pħs in tex. 86. Vel igitur rō philoſophi non ꝯcludit intentū vel ꝯcludit ꝯtra philoſophum, & aufert abſolute potētiā infinitā ab vniuerſo.

Huic obiectioni rn̄det B. Tho. vt videre poteris in expoſitione tex. 79. cuius ſumma ſtat in hoc. Nulla potentia exn̄s in magnitudine agit nec mouet p intell̄m, qm̄ ꝓbatū eſt. in. 3. de aīa tex. 6. intell̄m non eſſe immixtū corpi. Ois

vero potentia quæ nõ ē in magnitudine agit & mouet per intellm̃. Nã ſic ꝓbat Ariſt. cœlũ in. 1 2 meta tex. 40. moueri a ſuo motore. Differũt aũt agẽs ꝑ intellm̃ & agens materiale, quia actio agẽtis materialis ꝓportionaĩ naturæ eius, & tm̃ q̃tũ põt agi. Tãta. n. ē calefactio q̃tus eſt calor. Sed in agente ꝑ intellm̃ nõ oportet actionẽ ſuã proportionati naturæ eius, ita ꝙ tm̃ q̃tũ põt agat, non. n. edificator tm̃ edificat q̃tũ põt, ſed q̃tũ exigit rõ formæ ædificii p̄concepti. Ex his igiĩ ſequiĩ ꝙ ſi virtus infinita eſſet in magnitudine eſſet agens materiale, & motus ab ea procedens eẽ ſm ꝓportionẽ naturæ eius, & in hoc ſenſu ꝓcedit demonſtratio pħi, ſi aũt ſit virt⁹ exñs infinita extra magnitudinẽ, mot⁹ nõ ꝓcedit ab ipſa ſm ꝓportionẽ virtutis infinitæ ſed ſm rõnẽ formæ appræhẽſæ. i. ſm ꝙ ꝯuenit fini. & naturæ ſubi mobilis Attendẽdũ eſt vlterius ꝙ ſicut ꝓbatũ eſt in lib. 6. nihil moueĩ niſi hñs magnitudinẽ qm̃ oẽ mobile eſt diuiſibile, vñ velocitas mot⁹ eſt effect⁹ recept⁹ a motore in aliq̃ hñte magnitudinẽ. Sed ꝯſtat ꝙ nihil hñs magnitudinẽ põt recipe effectũ ꝓportionatũ virtuti quæ eſt extra magnitudinẽ. qa oĩs natura corpea ꝯparaĩ ad incorporeã, ſicut ꝑticulare ad abſolutũ & vle, vñ nõ põt ꝯcludi ſi virtus infinita nõ ſit in magnitudine ꝙ ex ea ſequaĩ infinita velocitas ĩ aliq̃ corpore, quæ ē effect⁹ ꝓportionat⁹ tali potẽtiæ ĩfinitæ, ſed nihil ꝓhibet ĩ aliqua magnitudine recipi effectũ virtutis quæ ē ĩ magnitudine, quia cã ē potior effectu. Vñ ſi ponereĩ ꝙ aliqua virtus infinita eẽt in magnitudine, ſequereĩ ꝙ effect⁹ correſpõdẽs. ſ. velocitas ĩfinita eẽt in magnitudine, q̃d ē ĩpoſſe, ergo & primũ. Hæc ē ſolõ B. Tho. Ex qua hĩ ꝙ ſi eſt aliquod mouens infinitæ virtutis ſine magnitudine. nõ oportet ꝙ moueat velocitate infinita, ſicut moueret ſi eſſet in magnitudine, quia agit non vt & q̃tũ põt, ſed vt apprahendit eſſe bonũ tãta vel tanta velocitate moueri.

Sed cõtra hanc ſolõnem inſurgunt Egidius & Iandu.

Egid quidẽ in 8. lib. phy. in expõne tex. 8 1. in. q. 2. dicit ꝙ hæc ſolõ nõ vĩ ſufficere, qm̃ licet virt⁹ intellectualis non ſp agat tm̃ q̃tũ põt, nihil tñ ꝓhibet nec repugnat quin velit agere tm̃ q̃tũ põt. Poſito ergo ꝙ apprahẽdat & velit mo-

uere tm̄ q̄tū pōt, ſequiť vt prius ꝙ mouebit in inſtāti, qđ ē impoſſe. Vñ licet hæc ſolò ſufficiēter oñdat ꝙ poſita virtute īfinita extra magnitudinē nō ſit neceſſariū motū fieri in inſtāti, non tñ probat quin motus poſsit fieri in inſtāti.

Ad hoc dr̄ ꝙ ſi eſſet virtus infinita extra magnitudinē, appræhēſio ſua & volitio eſſent efficaces & non vanæ, nec ad aliquod impoſſe ex parte rei, ex hoc dico, ꝙ talis virtus nō pōt appræhendere ſimul & velle mouere toto ſuo poſſe, qm̄ repugnat ex ꝑte mobilis dari motū in inſtanti, ſicut nō pōt Deus velle producere maximū effectū quē pōt, qm̄ quocūq; dato pōt ꝓducere maiorē, alr̄ ſua virtus infinita eſſet exhauſta. & ſic ſtat ſolò B. Tho. quia virt⁹ infinita extra magnitudinē agēs ꝑ intellm̄ non mouet tm̄ quātū pōt, nec appræhēdit ſil̄ nec vult mouere tm̄ quātū pōt, & ſic ſufficienter probat nō poſſe dari motum in inſtanti.

Iandu. aūt multiplr̄ arguit ꝯtra ꝑdictā ſolōnē, & primo ſic, ſiue mouens infinitū ſit mouens ꝑ intellm̄ ſiue nō oportet ꝙ moueat in aliquo tꝑe determinato, & illius tēpis erit aliqua ꝓportio ad tꝑs in q̄ mouet aliqua virt⁹ finita, & tūc ſi ſumať quædā alia virt⁹ finita hn̄s eādē ꝓportionē ad illā virtutē finitā ſicut tꝑs hēt ad tꝑs, neceſſario mouere poterit in tꝑe equali cū potētia infinita, qđ ē impoſſe ſicut prius, qm̄ maior potentia ſemper mouet in minori tꝑe, & cōſtat ꝙ potentia infinita eſt maior finita.

Secundo ſic. Cuilibet potentiæ actiuæ debet corrn̄dere aliqua potētia paſsiua ex lib. 5. meta. tex. 17. Si igiť eſt aliquod mouēs infinitū mouēs ꝑ intellm̄ hn̄s virtutē actiuam infinitæ velocitatis, ita ꝙ q̄tū ſit ex ſe pōt mouere ī nō tꝑe, oportet ꝙ iſti potētiæ actiuæ corrn̄deat aliqua potentia receptiua infinitæ velocitatis in mobili qđ eſt impoſſe.

Tertio. Nālis pħs nō debet aliquid ponere qđ nō appareat ad ſenſum, experimētū. n. ſermonū verox̧ ē vt ꝯcordēt reb⁹ ſenſatis vt dicit Com. in hoc lib. 8. in com. 22. Sed nihil apparet nobis ad ſenſum ex q̄ mediate vel īmediate poſsit ꝯuinci, ꝙ ſit aliquis motor vigoris infiniti, & ꝙ poſſit mouere ī nō tꝑe, cū oīs reuolutio & oīs mot⁹ ſit in tꝑe determinato, & habeat determinatā velocitatē, ergo &c.

Quarto.cũ quilibet motor cœleſtis ſit virtus incorporea ſequit̃ ſm dicta huius hoĩs q̃ orbes inferiores non ſunt nati recipere tantã velocitatẽ q̃tã ſunt nati facere ſui motores,immo quilibet illoꝝ motoꝝ põt mouere velocius, ſi q̃dẽ res corpora non eſt nata recipere ſm hunc hoĩem effectum proportionatũ virtuti nõ exñti ĩ magnitudine. Hoc aũt eſt grauiſsimũ inconueniens ergo &c.

Vltimo reprobat diſtõnẽ datam de agente materiali, & agẽte p intellm̃,& dicit.Qđ aũt dr̃ de agẽte p intellm̃,friuolũ eſt.Bene quidẽ veꝝ eſt q̃ intellꝰ trãſmutabilꝭ qui nõ ſemper intelligit nec omni mõ quicquid põt intelligere, non ſemper agit quicquid põt agere,ſicut intellꝰ meus. Sed intellꝰ intranſmutabilis q̃ ſemp intelligit quicquid põt intelligere,& iõ mõ perfectiſsimo q̊ põt intelligere, ſemp agit q̃cquid põt agere.& q̊cũq; mõ agere. Nũc aũt intellꝰ primi,eſt oĩno intrãſmutabilis ſm oẽs:quare &c.

Ad primũ cõcedo q̃ mouet in tpe determinato prout apprǽhendit eſſe cõueniens in tãto tpe mouere, & ꝯcedo q̃ potentia finita põt mouere equali tpe cũ potẽtia infinita mouẽte p intellm̃,nõ aũt cũ potẽtia infinita ſi eẽt in magnitudine,qm̃ illa nõ mouet tm̃ q̃tũ põt,ſed vt apprǽhẽdit & vult & ideo nõ incõuenit q̃ moueat equali tpe cum finita, potẽtia aũt infinita ſi eẽt in magnitudine moueret tm̃ q̃tũ poſſet,& ideo incõueniens eſſet ſi potentia finita moueret equali tpe cũ tali infinita.Et ſi dicis, q̃ philoſophus reputat impoſſe potẽtiã finitã mouere equali tpe cum infinita, quia maior virtus ſemper in minori tpe mouet. Rñdeo, q̃ pħs intendit de potentia finita & infinita agente & mouẽte tm̃ quãtũ põt,& non alr̃,modo iam diximus q̃ virtus infinita agens p intellm̃ non mouet tm̃ q̃tũ põt, & illa propoſitio,potentia maior ſemper agit in minori tpe, nõ eſt vera niſi in potentiis naturalibꝰ,in liberis aũt & intellectualibus non tenet,& ſi dicas,ſi virtus agẽs p intellm̃ & infinita moueret tota potẽtia ſua,nunquid moueret in non tpe? Dico q̃ ex parte potentiǽ infinitǽ poſſet,ſed q̃ non moueat eſt ex repugnantia rei,quia.ſ.eſt ꝯtra rõnẽ motus potentia autem finita non põt mouere in inſtanti ẽt q̃ non eſſet repu-

gnantia ex parte motus,& in hoc ſtat vera dr̃ia inter virtutem finitã & infinitam ſm vigorem.

Ad ſecundum dico ꝙ maior non eſt vera niſi de potentia actiua naturali,vt docuimꝰ in.5.meta.i.q.19. vñ aduerte ꝙ dr̃ia inter potẽtiã primi agẽtis & ſecũdoꝝ agẽtiũ ſiue agãt ꝑ intellm̃ ſiue nõ,ſtat in hoc ꝙ primũ nõ agit ex ſuppõne potẽtiæ paſsiuæ,& iõ nõ oportet ꝙ quicquid põt facere,corrñdeat ei aliqua potẽtia paſsiua. ex qua vel in qua illud poſsit fieri,nec oportet ꝙ poſsit fieri effectus adequatus potentiæ infinite primi agẽtis,agẽtia aũt ſcd̃a agunt ex ſuppõne potentiæ paſsiuæ,& ideo in agentibus ſecundis ſiue agãt ꝑ intellm̃ ſiue non ſi eſſet potentia infinita ad agẽdum vel mouendũ,oporteret aſsignare aliquod paſsiuũ, quod tã velociter poſſet moueri, q̃ actiuũ poſſet mouere, quod eſſe non poſſet niſi motus fieret in inſtanti. Hoc autẽ non oportet ponere reſpectu primi,quia illi nõ correſpondet adequate aliqua potentia paſsiua.

Ad tertium iam rñdimꝰ in lib.12.meta.in.q.xx.in fine, vbi formatur idem argumentum,& eſt tertia rõ Iandu.& tu vide illic,ne fiat inutilis repetitio.

Ad quartum poſſem negare illud eſſe grauiſsimũ inconueniens,qm̃ illi motores nõ ſunt informãtes orbes ſuos ſicut aĩe aĩalium,& iõ nõ incõuenit ſi non mouẽt tãta velocitate quãta poſſent mouere. ſed q̃tã appræhẽdũt expedientẽ ꝓ cõſeruando vniuerſo,& ꝯſeruanda ſua ꝑfectione accidentali q̃ expoſuimꝰ in lib.12.meta.q.9.tñ nego ꝯñtiam abſolute. Ad probõnẽ dico ꝙ dictũ B.Tho.ꝓprie & principalr̃ intellr̃ de ſuba oĩno incorporea qualis eſt primũ mouens infinite virtutis,qd̃ nec informatiuæ nec appropriatiue põt dici eſſe in magnitudine vt determinauimus contra Cõmen.in lib.12.meta.in.q.15.Secus ẽ de aliis intelligentiis,qm̃ cum ſint applicatæ orbibus vt proprii & coniuncti motores,& ſint finitæ virtutis,non inconuenit eas mouere oĩ velocitate qua pñt,qm̃ cum ſint finitæ virtutis neceſſario mouent in tempore.

Qd̃ aũt dicit intellm̃ intrãſmutabilẽ qui ꝑfectiſsimo mõ intelligit & ſemper quicquid põt intelligere,ſemper agere

quæcūq; pōt agere, & quocūq; mō pōt agere, eſt vane dictū, qm̄ ſic pciſa intellectio diuini intell's eſſet cā productionis re℞ & actionis in rebus eo mō quo intelligit ſic produceret & ageret, ſed ſeipſo oīa intelligit & ſimul intelligit, ergo ſeipſo oīa & ſimul produceret, cuius oppoſitū videm⁹, nō ergo ſemp agit quæcūq; pōt agere & quocūq; mō pōt. Sed ea agit & eo mō agit, q̄ dictat ſapientia ſua adiuncta voluntate, & nō ex mera ſua potētia. hoc. n. eſt proprium agētis materialis Et ideo nō eſt friuola diſtō B. Tho. de agente materiali, & de agente per intellectum.

Poſtquā Iandu reprobauit ſolōnē B. Tho. recitat ſolōnē Com. q̄ēt recitat B. Tho. ibi. Ad ſecundā aūt dubōnem rn̄det Auer. &c. Et qm̄ B. Tho. reprobat ſolōnē Cōmē. diſtinguēs de infinitate, qm̄ quædā eſt infinitas magnitudinis, & hæc ē q̄titatiua, quædā eſt infinitas pfectionis, & hæc eſt ſm̄ virtutē ſiue vigorē, & licet prima ſicut ſuū oppoſitū cōueniat ſoli q̄titati. non tn̄ ſecunda, & tu vide B. Tho.

Sed Iandu. nitens fauere Com̄. dicit obōnes B. Tho. procedere ex malo intellectu verbo℞. Com̄. Nā Com̄ intendit q̄ primū mouēs nullo mō eſt in magnitudine nec ſubiectiuæ, quia non informat corpus cœli, nec appropriatiuæ, qa nō applicaī cœlo vt motor proprius & coniunctus ad dr̄iā alia℞ intelligentia℞, quæ licet nō ſint in magnitudine informatiuæ ſunt tn̄ appropriatiuæ, & qm̄ neutro modo eſt in magnitudine ideo nō eſt finitus nec infinitus in virtute actiua mot⁹, pp q̄d non ſequiī ip̄m mouere in non tpe. Sed ſi eſſet in magnitudine altero dicto℞ modo℞, oporteret q̄ eſſet cā propria alicuius determinatæ velocitatis motus, & poſſet accipi tp̄s determinatū in quo reuolueret ſuum mobile, & illud tp̄s haberet terminatum ī quo reuolueret ſuū mobile, & illud tp̄s haberet determinatā proportionē ad tp̄s in quo moueret virtus finita, & ſic deduceretur ad inconueniens vt prius & ideo illa inſtātia B. Tho. dicit Iand. nō valet ꝯtra Com̄. ſi bene intelligatur.

Tu igiī aduerte q̄ Iandu. nō reprobat diſtōnē de magnitudine & de infinitate data a B. Tho. qm̄ ſcit eā eſſe verā & vſitatā ī doctrina pħi, nec reprobat ǫbōnē factā a B. Tho.

ꝯtra Cōmen. vt falſam in ſe, ſed ꝙ nō tēdit ꝯtra intentionē Cōm. Quæ tñ tenderet ſi vt dicit Iandu. primū mouēs ſm Cōm. eſſet in magnitudine appropriatiue. Si igiť ꝓbatum fuerit ꝙ Cōm. tenet primū mouēs mouere primū cœlum immediate, & eſſe illi applicatū, nulla erit defenſio Iandu. ꝓ Cōm. contra B. Tho. Qđ aūt Cōm. ſentiat primū mouēs eſſe applicatū primo cœlo & vt ſic eſſe in magnitudine appropriatiue iam determinauim⁹ in li. 12. meta. ī q. 15. vbi ſoluimus rōnes Iandu. tenentis oppoſitū. cū tñ nobiliores Cōmentiſtæ teneant ꝯtra Iandu. Tu igiť vide illic.

Ad obōnē poſitā in principio quæſiti dico ꝙ ccōcludit de potentia infinita eſſendi & mouendi ſm durationē, quæ tñ nō pōt eſſe cā prima motus infiniti vt declarauim⁹ ſupra. Nos aūt cū pħo incēdim⁹ ꝙ ī magnitudine finita nō pōt eē virt⁹ infinita ſm vigorē quæ ē prima & ꝑ ſe cā perpetuitatis mot⁹ ſm pōnē pħi. Hæc de ꝑſenti quæſito dicta ſint.

Qō. 16. ſi primū mouens hēt virtutem infinitam.

Determinatis aūt his manifeſtū ē qm̄ impoſſe ē &c. tex. 86.

IN hac qōne non eſt hic immorādum, qm̄ in li. 12. meta. in. q. xx. reſoluimus eā, & defenſauimus rōnes philoſophi ꝯtra Cōmentiſtas tenentes oppoſitū, & ſoluim⁹ principales rōnes eoꝝ. & tu vide illic.

Qō. 17. ſi primum mouens eſt tm̄ vnum.

Manifeſtū itaqꝫ ꝙ indiuiſibile eſt & impartibile. Tex. 86.

IN hac. q. non eſt immorandū qm̄ eā reſoluimus in li. 12. meta. in q. 29. vbi declaratum eſt qūo hæc concluſio ſit demonſtrata & qūo non, & tu vide illic.

Expliciunt qōnes in. 8. li. de phyſico auditu fratris Chriſoſtomi Iauelli Canapicii ordi. prædi. philoſophiæ & theologiæ Doctoris ſcriptæ manu propria & reuiſæ per eūdē. Placentiæ. 1533. Die. 29. Auguſti.

SERIES CHARTARVM.

A B C D E F G H I k L M N O P Q R S T V X Y Z
AA BB CC DD EE

Omnes ſunt quaterniones.